SANCTORII

SANCTORII

IVSTINOPOLITANI

IN PATAVINO GYMNASIO
MEDICINAE THEORICAM ORDINARIAM
PRIMO LOCO PROFITENTIS

Commentaria.

IN ARTEM MEDICINALEM GALENI

AD ILLVSTRISSIMOS, ET EXCELLENTISSIMOS
Academiæ Patauinæ Moderatores

NICOLAVM DONATVM,
AVGVSTINVM NANIVM,
FRANCISCVM CONTARENVM, } EQVITES.

CVM LICENTIA SVPERIORVM, ET PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M D C X I I.

Apud Iacobum Antonium Somaſchum.

AD ILLVSTRISSIMOS, ET EXCELLENTISSIMOS ACADEMIÆ PATAVINÆ MODERATORES.

Sanctorius Sanctorius.

ARS Medicinalis (Amplissimi Patres) magni illius Galeni inter Archiatros facilè principis, & coryphæi, opera, & labore ad illum amplitudinis gradum felici auspicio in præsens vsque delata est, vt ad altiorem apicem perfectionis graui sapientum censura nequaquam efferri possit; ita quidem, vt emeritæ eiusdem collaudationi impar omnis mortalium conatus existens, irrita prorsus & inani prædicatione nebulam potius tanti culminis honori aliquam offundat, quam serenitatis lucem, vel commendationis splendorem eidem impartiri posse videatur. Non dispari profectò ratione, incassi omninò molíminis foret mihi, lingua balbutiente, & blæsa heroicæ generositatis vestræ facta, & locupletem omnifariæ virtutis, & latè patentem totius Europæ plagam peruagantis, laudabiliter exercitæ actionem Laconico orationis panegyricæ compendio complecti attentare. Vt & parum circumspecti hominis, ne dicam temerario ausu æstuantis, non leuem subiturum notam me sentio, si coarctato breui discursu, summis amplitudinum vestrarum in me certatim collatis recenter meritis (quibus publico Theoricen medicam profitendi è primaria sede muneri præpositum voluere) parem referre gratiam conarer; simulque hinc oblata occasione insignis Patauinæ, & toto orbe Christiano celebratæ Academiæ encomia propalare. Etenim excelsam beneficiorum, & affectus erga me vestri magnitudinem, exiguæ meæ vires nullatenus adæquare valent. Diuinam certè hanc Iatricen, eximijs facunda elocutione admirandis doctorum præconijs summè collaudatam, omnis successuræ posteritatis agnoscet memoria: eo potissimum nomine, quod præter numerosam interpretum seriem, ad quinquagenarium iampridem numerum accedentem, alij non defuere non minus celebri eruditionis fama, quam ingenij laude illustres Viri, qui eius arcana rimando, summo cum mortalium profectu, publici iuris eandem facere aggressi, omnia quæ in humanis rebus excogitari possunt collata rei litterariæ emolumenta, proficuis maximè incrementis ditata, in immensum locupletarunt, auxerunt, superarunt; hauddubiè non nescij, huius exercitationem artis nobilissimæ, vt longè alijs præstantiorem esse, ita eminentiorem inter reliquas sibi locum iure optimo vindicare. Nec id immeritò quidem: cum ex subiecti excellentia, & nobilitate (quod humanum corpus est) vnanimi prudentum, & irre-

fragabili consensione quotquot sub Cælo sunt solidioris sapientiæ munia, longis antecedere parasangis iampridem fuerit decretum. Etenim, anima formarum præstantissima cum esset, ita conformationem optimè constructam, summaque pulchritudine donatam, illius organum erat adeptura. Sed cum inferiora hæc nil stabile, firmumque in se contineant, & ipsa conditio humana tot ægritudinibus obnoxia, totque casibus subiecta, & adeo etiam imbecillis euaserit, vt à quouis, vel leni incommodo concussa nutet, & labefactetur, sitque corporis æquè, vt & animi tantus tamque cohærens consensus, vt suas inuicem affectiones communicent, Medicina tamquam cælitus demissa, tantæ quæ increuerat iacturæ tunc primum homini impensè proficua, & summè pariter necessaria adfuit. Hæc namque à lacessentibus malis tuetur, impendentes morbos auertit, contristantes arcet, vrgentes propulsat, temperies corporis qualitatesque perpendit, structuram considerat & rimatur, partium connectionem intuetur & callet, & vt summatim omnia dixero, vitæ conseruatrix, vitam frequenter in longum productam extremum vsque ad senium, & decrepitam planè ætatem artis suæ inenarrabilis subsidio perducit. Hanc ego quantum mea hæc patitur ingenij mediocritas, non paucis hactenus exantlatis laboribus, & scriptis aliquot meis, tum voce augere, ornare, & ad posteritatis memoriam omnem cultiorem transmittere conatus, publicis multorum commodis subseruire cupidus, & priuatis pariter quorundam studijs suppetias laturus, qualescumque has lucubrationes meas, vobis sapientissimi Patres dicatas volui, & consecratas; summis hoc facto in me, remque meam meritis ab amplitudinibus vestris vltro & certatim collatis, quantum per me fieri potest, aliqualem (sic dixero) talionem relaturus. Agnosco Patres Amplissimi beneficium singulare, & excelsum, cuius ex animo memoriam nulla vnquam delebit obliuio. Latissimus mihi in laudes vestras hic exspatiandi campus aperitur, sed meritorum immensitate vestra, & multitudine constrictus, ita coarctor, vt vnde exordiri debeam anceps planè sim & dubius. Etenim, si vos omnes accuratius considerans contempler, excellentiam eminere in vobis quandam constat summoperè in regenda inclyta Vrbe vestra admirandam, vt & pari virtutis laude in prouinciarum administratione suscipienda: tum honorificis legationibus, cum omnium admiratione apud summos orbis monarchas, ipsumque præcipuè Vrbis, & Orbis Christiani caput, vt & Galliarum, Hispaniarumq; potentissimos Reges, tum vasto Asiæ Imperio fruentem Barbarum licet Dominatorem, subeundis, ita & functi & perfuncti estis, vt si meritis parem patria referre gratiam vellet (quod haudhubiè præstituram auguramur) summos communi assensu vobis honores sit decretura. His omnibus est effectum Illustrissimi, & Excellentissimi Patres, vt tot tantarumque ductus vestrarum admiratione virtutum, hoc meum munus litterarium, Amplissimo nomini vestro tamquam tutelari cupiam Nomini inseruiendum iudicarim: certa spe concepta fore, vt aduersantium caterua æmulorum, quæ vel optima quæque canino dente (vt aiunt) rodere consueuit, vestræ auctoritatis maiestate perterrita, & consternata conquiescat. Suscipite igitur Amplissimi Patres (quod strenuè hactenus, & constanter fecistis, litterarum æquè, ac litteratorum clemens patrocinium: & me tandem vobis ex integro deditum, perpetique clientela deuinctum generoso prosequi, vt cœpistis affectu, ac fautrici vestra conseruare dextera in futurum non dedignemini. Deus ter Opt. Max vnicus bonorum largitor, cunctos prosperet vestros conatus, vota secundat omnia, & cum dignitatis accretione, ac nominis, vitam quam diutissimè largiatur incolumem felicitate felicissima.

ALE-

ALEXANDRI BRVTI
Epigramma
IN LAVDEM AVTHORIS.

REX ſuperum culpa primorum preſſa parentum
  Aſpiciens hominum languida membra malis.
Inſtituit MEDICAM morbis quæ ſubleuet ARTEM
  Corpora, reddatur qua ſua cuique ſalus.
Hanc cæca inuoluit nocte inuidioſa vetuſtas,
  Plurima quæ properans obliuione tegit.
SANCTORIVS Phœbi claro de ſemine natus,
  Hinc tenebras ſimili lumine quaſque fugat.
En ſacræ proprios Arti nunc reddit honores,
  Pęonia ſcribens hæc monumenta manu.
Stamina iam ducent hominum longiſsima Parcæ,
  Iam cernet lætos ægra ſenecta dies.

SCIPIONIS GRAMONTII
In Eruditum Doctoris SANCTORII OPVS OGDOASTICHON.

ISTRIA te genuit, sed non venit inde propago
Namque Forum IulI gaudet habere genus
Ingenij mirabar opes, doctamque Mineruam,
Et non sublestæ nobile mentis opus
Vt magnum Paruæ lumen desclu̇seris arti
Pæonia reserans scrupea tesqua manu.
Sed Patriam aspiciens, mirari desino, quippe,
Parua Solo, Ausonijs nil nisi grande tulit.

ΤΟΥ ΑΥ̓ΤΟΥ ΕἸΣ ΤῸΝ αὐτόν.

Ἐν μικρᾷ τέχνᾳ μέγα ἔργμα χάραξε γαληνός
Καὶ πολλὴν ὀλίγαις ἰδμοσύνην σελίσι.
Ἀλλά γε κεῖτο μέσοις ἔργον σκοτίοισι τε νεκρόν τε
Ὦ, μέγα Σαγκτόριος φῶς τε βίον τε φόρε.
Σαγκτόριον μείζω ἄρ᾽ εἴπω ἠδὲ γαληνόν,
Ὅς κείνου καμάτους ῥέξε φαεινοτέρους.

INDEX QVÆSTIONVM.

68 De

Indicis Quæstionum Finis.

COPIA.

Gli Eccel. Sig. Capi dell'Eccelso Conf. de X. infrascritti hauuta fede dalli Sig. Reformatori dello Studio di Padoua per relatione delli due à questo deputati, cioè del R.P. Inquisitor,& del Circ. Secretario del Senato Gio. Maraueglia, che nel libro intitolato, Sanctorij Sanctorij Medici, & Philosophi Iustinopolitani Commentaria in Artem Medicinalem, non si troua cosa contra le leggi,& è degno di Stampa, concedono licentia che possa esser stampato in questa Città.

Datum die 9. Iunij 1611.

D. Andrea Minotto
D. Z. Battista Foscarini } Capi dell'Eccelso Conseglio di X.
D. Marchiò Dolfin

Illustrissimi Conf. X. Secretarius
Bartholomæus Cominus.

1611. adì 11. Zugno. Regist. in lib. à car. 81.

Io. Bapt. Breatto off. cont. Blasph. Coad.

SANCTORII

SANCTORII IVSTINOPOLITANI PHILOSOPHI, ET MEDICI VENETI

Commentaria

IN ARTEM MEDICINALEM GALENI.

ARTEM medicinalem explicaturus prælectiones siue præludia, quæ à Græcis προλεγόμενα dicũtur, breuibus in hoc limine libri prius perstringam: mirificè enim conferent ad cognitionem tractandorum. Acachias, & nonnulli alij Expositores huius libri nihil dicentes de prolegomenis non immeritò imminuti ab alijs iudicantur: præcognitis enim his à iunioribus cætera faciliora reddentur, ac euidentiora. Nec tamen eos laudo, qui hæc nimium fusè tractant; in solidis verò huius Artis arcanis deficiunt. Agam igitur summatim de inscriptione libri, de intentione, de proportione huius cum alijs Galeni libris, de ordine, de subiecto, & demum de diuisione. Quæ verò ad solidam huius Artis intelligentiam pertinebunt fusius, & exactius tractabuntur.

QVAEST. I.

DE INSCRIPTIONE.

A Galeno inscribitur τέχνη ἰατρικὴ, idest ars medicinalis: ab Arabibus vocatur μικροτέχνη, id est ars parua. A Galeno nunquam fuit vocata ars parua: citatur enim ab illo hic

A liber septimo Methodi capite tertio, quinto de tuenda sanitate cap. xj. libro de libris proprijs capite tertio, & alibi: nec tamen alio nomine ab illo, quam ars medicinalis vocatus est.

Haly, & Plusquamcommentator aiunt, fuisse vocatam artem paruam ad differentiam totius Artis medicæ in multis voluminibus tractatæ, vt tota ars medica dici debeat ars magna; hæc verò,
B quæ traditur in hoc libello, vocetur ars parua.

Montanus censet ea de causa inscribi hunc librum artem paruam: quia tota ars in pauco sit per compendium tractata: dum enim dicitur microtechni, ait micro scribi cum omega, esseque in datiuo, ita vt per microtechni intelligi debeat ars in pauco, quasi ἐν μικρῷ τέχνη, & non ars parua. Hæc Montani expositio existimatur
C ingeniosa: admitti tamen non potest; tum quia Galenus nunquam hunc librum vocauit artem paruam; tum quia nomina composita ex pluribus, semper sumuntur in eodem casu: non potest sumi ars in casu recto, & micro in obliquo: hoc enim apud Latinos, & Græcos est monstruosum.

Ego puto vocari posse artem paruam ea ratione, qua animal vocatur ab Aristotele octauo physicorum tex. decimoseptimo μικρόκοσμος, idest paruus Mundus: sicuti enim in homine omnes gradus vniuersi, elemen-

ta videlicet, omnes animantium gradus, & intellectus elucent; sic in hoc libello tota medicina continetur: Parimodo sicuti Cosmographi totius terræ ambitum, in Asiam, Africam, Europam, & Americam diuisum exigua tabella concludunt: ita & Galenus in parua medicinæ definitione, veluti in quodam breuissimo epilogo, omnia medicinæ capita complexus est: sub nomine enim salubris, insalubris, & neutrius in hoc libro explicantur septuaginta duo capita salubrium, insalubrium, & neutrorum corporum, signorum, & causarum, quibus & continetur tota ars, & miro artificio, vt infra ostendetur, medicinæ arcana memoriæ commendantur. His nixi rationibus possumus & nos hunc librum vocare artem paruam; quamuis à Galeno nunquam artis paruæ, sed artis medicinalis nomine fuerit insignitus.

1 Dubitatio inde suboritur: quia si hic liber vocatur ars medicinalis, cur etiam liber de constitutione artis medicæ non merebitur artis medicinalis nomine insigniri, vbi de tota arte tractat Galenus?

Manardus, & Argenterius respondent, libro de constitutione non doceri totam artem, vt hic, sed modum, quo tota ars ex notione finis constituitur. Verum hi multipliciter errare videntur: primo, quia liber ille appellatur de constitutione artis medicæ, non autem de modo constituendi artem. Secundò Galenus antea scripsit duos libros de modo constituendi artem ex notione finis, vt colligitur ex proœmio libri de constitutione, qui non habentur. Tertio, quod ibi tractet de artis constitutione, & non de modo patet: quia modus constituendi, vel applicatur arti, vel non: si applicatur, constituit, si non applicatur, non constituit artem: Quod verò applicetur, legenti cuiuis clarissimè patebit: Quare ibi Galenus de constitutione artis medicæ, & non de modo sermonem habuit.

Respondemus igitur, librum hunc non esse artem medicinalem absolutam, & vniuersalem, sed ordine tantum definitiuo memoriæ causa traditam, quæ appellatio non potest conuenire libro de constitutione artis medicæ, qui tractat de constituenda arte ordine resolutiuo: quæ sanè valde diuersa sunt. Præterea concedimus, librum de constitutione vocari posse artem medicinalem, additis his, à notione finis constitutam: sed dicimus Galenum hanc inscriptionem omisisse, quia elegantius inscribitur de constitutione artis medicæ, quam ars medicinalis.

QVAEST. II.

DE INTENTIONE.

Argenterius sentit in hoc lib. Gal. intentionem non esse, artem me dicam tractare ordine definitiuo; sed modum, quo possit illo ordine tractari. Reijcitur primo, quia inscribitur de arte medicinali, & non de modo. Secundo Argenterius secum pugnat; primum dicit, hunc tractatum inscribi artem medicinalem, & hanc inscriptionem non posse accommodari lib. de constitutione artis; hac ratione, quia hic agitur de arte medica, & in libro de constitutione de modo tractandi artem ex notione finis: mox loquens de intentione Galeni in hoc libro ait, intentionem esse non de arte, sed de modo tractandi artem ordine definitiuo: Qui poterit Argenterium à manifestissima contradictione vendicare, accedat, illumque libentissimè audiemus.

Plusquamcommentator censet hic agi de omnibus pertinentibus ad artem medicam, sed confusè, & non distinctè. Quæ opinio non videtur respondere ijs, quæ tractantur: quia plurima hic examinantur distinctè, sicuti dum exactissimè, & distinctissimè agitur de signis temperaturarum: de diuisione salubrium, insalubrium, & neutrorum corporum, signorum, causarum, & de alijs. Verior opinio est, quam defendit Curtius, qui statuit perfectissimè hic agi de arte medica ordine, seu methodo definitiua.

1 Dubitatio inde suboritur, quia non videtur, quod Gal. agat de tota arte distinctè, quinimmo, neque confusè; Gal. enim nec distinctè, nec confusè agit de Anatome, de simplici medicina, & de multis alijs.

Respondent nonnulli inter quos est Saluus Sclanus, non pertinere ad doctrinam definitiuam inuenire, vel constituere artem, sed solum inuentam, & constitutam docere: ideò dicunt à Gal. meritò omitti plurima pertinentia ad inuentionem, & constitutionem artis; Sicuti tractatus de elementis, & de anatome, qui pertinent ad constitutionem, & inuentionem. Reijciuntur, quia omnia, quæ sunt in medicina, sunt inuenta. Insuper Gal. inuenit multa in hoc libello, vt temperamenta viscerum, & corporum diuisionem: ideò dubitatio adhuc manet in suo robore: demum nonne multa anatomica, & innumeræ virtutes simplicium medicinarum repertæ sunt? quare si propositum Gal. est inuenta docere debebat de anatome, de simplici medicina, & de pluribus alijs hic agere.

QVAE-

Dicimus nos propositum Gal. in hoc libro esse vnicam definitionem medicinæ tradere, quæ est, medicinam esse scientiam salubrium, insalubrium, & neutrorum, atque hæc tria definitionis verba salubria, insalubria, & neutra diuidere in omnia significata corporum, signorum, & remediorum, quæ sunt duo supra septuaginta, eaque sub conceptu communi proponere, vt quisque illis cognitis totam artem medicam intelligat, eamque memoriæ facilè commendet: Neque erat Gal. propositum descendere ad materias remediorum, & ad medicamenta simplicia, neque ad anatomiam; quia hæc sunt particularia nullo modo pertinentia ad doctrinam definitiuam, quæ à Gal. tradita est ad hunc finem, vt solum communissima capita totius artis memoriæ commendentur: Qui igitur non intelliget hunc doctrinæ definitiuæ finem, neque percipiet Gal. propositum, vel aliquem fructum ex huius libri lectione colligere poterit.

QVAEST. III.

DE PROPORTIONE.

Argenterius, & Saluus Sclanus arbitrantur proportionem quæ est inter conclusionem, & præmissas, esse inter artem medicinalem, & alios Gal. libros. Hæc opinio videtur Galeni, quia in fine primi capitis hæc verba leguntur, *nunc verò definitiuam aggrediemur, hoc vnum apponentes quod solum capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latè, & fusa oratione sunt demonstrata, nunc à nobis dicentur*, & in vltimo cap. huius libri habet hæc, *Nunc enim neque omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum, sed solum capitum mentionem facere intendimus eorum, quæ in alijs voluminibus latius explicauimus*. Ecce dicunt hanc artem medicinalem ex Galeno esse, vt conclusio, ex alijs libris tanquam ex præmissis desumpta. Hæc tamen opinio non potest defendi, quia si esset hæc ars medica vt conclusio, & cætera Galeni volumina, vt præmissæ, sine prælectione omnium Galeni librorum esset imperceptibilis: quod quam sit falsum paulo infra patebit: His sic constitutis, sequitur hunc librum ad alios non habere proportionem, quam præmissæ ad conclusionem. Insuper si hic liber continet conclusiones deductas ex præmissis, quomodo Tyrrhones, quando tradent se huic studio theoricæ poterunt tam obstrusas conclusiones percipere, sine aliqua præmissarum cognitione? Postremò Galenus hic non solum tractat de illis conclusionibus, quæ ad præmissas referuntur: sed de multis adeò profundè, vt in nullo ex suis voluminibus ita exactè, & difusè egerit; sicuti est tractatus de corporibus, & de signis temperaturarum. Cur verò dixerit Galenus hunc librum continere capita, & veluti conclusiones, paulò infra explicabitur.

Nos credimus hunc librum nullam proportionem habere ad alios: Huius opinionis fautorem Galenum esse putamus, quia tractatus in vltimo capite de ordine, & proportione suorum librorum clarissimè docuit artem medicinalem, & librum de constitutione artis non indigere lectione aliorum librorum; additque seorsum esse legendos, atque esse omninò ab alijs separatos, hæc enim sunt verba; *liber de constitutione artis, & hic, cui nunc extremam manum adiecimus seorsum sunt ab alijs libris, in quibus plenior doctrina explicatur*: deinde proponit ordinem, & proportionem aliorum librorum: Quare hæc disputatio de proportione mihi videtur ridicula: quia Gal. hunc librum ab alijs seiunxit. Ad auctoritatem propositam respondemus, Galenum non asserere hunc librum artis medicinalis continere conclusiones, sed capita, & veluti conclusiones: omnes enim conclusiones quæ hic proponuntur deducuntur ex principijs in hoc eodem libro propositis: quare inter hunc, & alios Galeni libros nulla erit proportio.

1 Dubitatio inde suboritur, quia Auctor ait, hunc librum continere artem medicam per compendium, ergo saltem habebit proportionem compendij ad totam artem medicam fusa oratione tractatam.

Respondemus cum Auctore hunc librum esse tamquam compendium, sed non verum compendium, ait enim tanquam compendium, quia de ratione compendij est continere omnia præcepta semotis solum superfluis: in hoc libro verò non continentur omnia præcepta tradita in omnibus Galeni voluminibus, & rectè factum est; quia non sub ratione compendij, sed sub ratione doctrinæ definitiuæ tradidit artem.

QVAEST. IV.

DE ORDINE.

CVm hic liber ex Gal. contineat capita, & veluti conclusiones totius medicinæ, quæritur an post, vel ante alios legi debeat: verum, quia superius diximus, eum nullam seruare proportionem ad alios libros, atque ex Gal. in vltimo cap. esse seorsum legendum, quisque poterit in medicinæ studio hæsitare, quo ordine inter Galeni libros legendus sit.

Plusquamcommentator censet esse præponendum omnibus libris medicinæ; quia continet communia, & vniuersalia artis præcepta; putatque eam habere proportionem ad totam medicinam, quam octo libri physicorum ad vniuersam phylosophiam naturalem.

Manardus impugnat hanc sententiam, negatque, in hoc libro tractari magis vniuersalia, eo, quia tractat etiam de particularibus; censet enim cum Curtio hunc librum non esse præponendum alijs, sed postponendum; quia Gal. in primo cap. dixit, librum hunc esse editum ad memoriam earum rerum, quæ antea fusè sunt in alijs libris enarratæ.

Montanus, & Argenterius censent, hunc librum esse isagogicum, seu introductorium, ideò esse præponendum omnibus alijs non solum in docenda, sed etiam in addiscenda medicina, sed vt hoc probet, adeo errat Montanus, vt incidat in manifestissimam principij petitionem: supponit enim hoc ab illo adhuc probandum, hunc librum habere eandem proportionem ad totam artem, quam habet liber introductorius de pulsibus ad omnes libros de pulsibus, cum dicat librum introductorium de pulsibus ex Gal. præponendum esse omnibus libris de pulsibus, sicuti hic liber toti medicinæ.

Decipiuntur valdè, quia apertè negamus, hunc librum habere eandem proportionem ad totam artem, sicuti liber introductorius de pulsibus ad omnes libros de pulsibus: patet quia ex Gal. hic liber non esset seorsum ab alijs legendus. Insuper libri introductorij sunt faciles, hic verò difficillimus. Præterea libri introductorij tractant solum de introductione ad artem, & non de arte. Quod verò hic error Montani & Argenterij sit inexcusabilis, facilè ex eo patet: quia cap. vltimo, quòd est centesimum huius Gal. dum comprehendit epilogo omnes libros de pulsibus, & librum qui est introductorius distinguit librum introducto-

A rium de pulsi: à compendio de pulsibus & hæc sunt Gal. verba *at verò in animo est alium scribere librum, veluti compendium omnium istorum quem inscribam artem de pulsibus vel compendium*: ecce quod liber introductorius de pulsibus non est compendium: ecce similiter quod hæc ars medicinalis non potest simul esse isagogica, & compendium, & quod liber introductorius de pulsibus nullam habeat proportionem ad artem medicinalem. Postremò Gal. in senectute sua edidit in lucem compendium de pulsibus, quod citatur libro de libris proprijs cap. 5. secundum

B Valgrisij impressionem.

Ego autem puto hunc librum neque isagogicum, neque verum compendium esse: non isagogicum, vt superius probauimus: non compendium, quia de ratione compendij est, vt omnia, quæ fusa oratione explicata sunt, paucioribus referantur: quod verò hic liber non sit compendium, nemo sanæ mentis negarit: quia in ipso, neque de elementis, neque de anatome, neque de auxiliorum materijs, vel de simplici med: nec fusè, nec compendiosè agitur: Quo fit, vt meritò Gal. vo-

C cet hanc artem medicinalem non compendium, sed veluti compendium: quod cum seorsum ex Gal. legi debeat, disputatio de ordine non habebit locum. Pro solutione difficultatis dicimus, si aliquis ex tyronibus petierit, an primo loco, vel postremò esset legendus. Ego quoque ab illo peterem an solus, & proprio marte, & sine Præceptoris auxilio vellet illum percurrere; vel Præceptorem audiendo: tunc si sine Præceptore, ei suaderem, vt post aliorum librorum Gal. examen, huic arti stude-

D ret, seruando in tanta lectione ordinem, quem nos docet lib. de libris proprijs, & in calce huius, vbi re vera admonet exordiendum ab isagogicis, & deinde procedendum ad libros primæ classis, mox ad secundæ, vsque ad sextæ; sicuti à Montano ordinati sunt: postremò ad cõmentaria Hipp. quibus visis facilè penetrari poterunt huius & aliorum librorum extra classes arcana: Si verò vellet artem medicinalem audire ab aliquo eruditissimo Professore, poterit primo loco incumbere in studia huius ar-

E tis medicinalis: nihil enim in tota medicina dictum est, quod in expositione huius libelli non declaretur, & non reducatur ad salubre, insalubre, & neutrum: & simul mitificè omnia medicinæ arcana memoriæ commendentur. Immò licet dictum sit, Gal. hic, neque compendiosè egisse de elementis, de anatome, & de simplici medicina, nihilominus, dum de temperamentorum natura professor ageret, necessario quoque explicaret tractatus de elementis, & de humoribus: dum verò corporis diuisionẽ in 9.

cap.

capite huius libri coactus instituet sermonem de anatome. Similiter dum in tertia Parte huius libri explicauerit naturam remediorũ, oportuna se obtulerit occasio tractandi virtutes medicamentorum, & materias omnium remediorum pertinentium non solum ad pharmaciam, sed ad chirurgiam, & diætam: nihil sanè tractat Galenus in omnibus suis operibus, quod non reducatur ad aliquod ex septuaginta duobus capitibus in hac arte propositis quemadmodum distinctè in huius libri explicatione ostendemus.

QVAEST. V.

DE SVBIECTO.

Tractaturus de subiecto artis medicæ optimum fore existimaui, nõnulla à præcipuis auctoribus desumpta, huic cognitioni admodum necessaria præmittere: ex Aristotele enim primo de anima text. 11. colligitur, præcognita definitione animæ cæteras affectiones facilius dignosci. Ex Platone in Cratylo, definitionem esse principium cognitionis rei, de qua agitur. Ex Gal. 3. methodi capite decimo, ad fugiendam deceptionem vti oportere definita locutione, quæ præcipuè fit præcognita rei, de qua agitur, definitione.

De ratione subiecti est, vt subijciatur passionibus, & passiones non definiantur, nisi per subiecta propria: de subiectis enim passiones propriæ ex Aristotele primo post: capite 4. prædicantur in secundo modo dicendi per se. Præterea de subiecto præsupponitur quod sit simplex, & quod sit complexum: idest, quod existat, & quod habeat passiones; & quod sit semper permanens, æternum, & sua natura ingenerabile, & incorruptibile. Hinc corpus naturale dicitur subiectum philosophiæ naturalis: quia subijcitur passionibus naturalibus, est factum ab æterno, & non fit, definitque proprietates in secundo modo dicendi per se: similiter quantitas dicitur subiectum mathematicarum: ens verò metaphysicæ: quia non deficiunt proposita requisita.

Artes verò propria subiecta non habent: quia in arte nihil subijcitur, quod sit artis; Ferrum, circa quod faber versatur: lapides seu cæmenta circa quæ ædificator sunt corpora naturalia pertinentia ad prædicamentum substantiæ, & vt talia, non A sunt artis: extat enim hoc philosophorum axioma: quæ fiunt ab humano intellectu esse accidentia: quare si subiecta fient ab artifice, non erunt permanentia, & de ipsis non præsupponetur quod sit simplex, vel compositum, neque erunt æterna, & ingenerabilia: Quo fit vt non possint dici subiecta. Hinc Aristoteles secundo post: text. vltimo docet, artes versari circa generationem: scientias verò circa ens æternum quod existit, & verè est, & quod ab intellectu humano fieri nequit, ibi enim habet hæc verba *si circa generatio-* B *nem quidem artis; si vero circa ens scientia.* Quo pacto ergo dicere poterimus, ferrum esse subiectum fabri, & lapides ædificatoris, si artifices hæc subiecta non generant? similiter Moralis disciplina versatur circa virtutes animæ humanæ, non tamen anima pertinet ad philosophiam moralem: neque est eius subiectum: itaque dicamus oportet, artes non propriè, sed per translationem habere subiecta: dicimusque finem in artibus dici subiectum: quia ex fine omnia inueniuntur, & per finem vt docet Galen. lib. ad Thrasyb. cap. 28. artes constituuntur: C eadem ratione dicimus syllogismum esse subiectum in libris priorum, quia finis est syllogismum constituere, & in libris posteriorum subiectum esse demonstrationem; quia ibi illa constituitur: similiter ædificatoris esse domum, & sic de alijs.

His suppositis clarissimè patebit altercationem illorum, qui non distinxerunt conditiones subiectorum scientiarum à conditionibus subiectorum artium esse vanam, & veluti cæcorum pugnam: age videamus quid dicant de subiecto medicinæ celebres D Auctores; deinde quæ de subiecto medicinæ vniuersim sumptæ dicentur, subiecto huius artis medicinalis paucis additis applicabimus.

Montanus censet subiectum artis medicæ esse corpus humanum sanabile. Hæc opinio videtur esse Auer. 2. phys. comm. 3. Hæc non probatur, quia si vera sunt quæ diximus, quod scilicet artes non habeant subiecta, quæ præexistant, sed loco subiecti recipiant finem; tunc corpus humanum sanabile, quod videlicet præexistit, non E poterit esse subiectum medicinæ. Insuper corpus humanum sanabile pertinet ad libros de anima, seu ad librum de sanitate & morbo: sicuti, & ferrum, & lapides ad philosophiam naturalem, & non ad fabrum, & ad ædificatorem. Qua ratione verò Auer. dixerit corpus hominis esse subiectum medicinæ, paulò infra declarabitur.

Curtius putat subiectum artis medicæ esse sanum. Reijcitur, quia eadem ratione dici

dici poteſt ſubiectum librorum poſt: eſſe demonſtrabile, & non demonſtrationem, quod eſt ridiculum: ſtandum igitur eſt his fundamentis ſcilicet, finem in artibus ſubrogari ſubiecto: quia à fine ars conſtituitur: à fine omnia colligi, & nihil agi in arte, quod non dirigatur ad finem.

Diuus Thomas in quæſtionibus ſuper librum Boetij de trinitate c.2. ait, ſubiectum medicinæ eſſe corpus humanum ſanabile arte. Neque hæc opinio admittitur: quia corpus humanum non pertinet ad artem, ſed ad philoſophiam: ea enim ſola pertinent ad artem, quæ ſunt artis. Præterea dum dicit (arte ſanabile) excludit opera, quę(medico obſeruante) à natura fiunt: quare opinio Diui Thomæ eſt diminuta.

Conciliator pro ſubiecto ponit, eſſe rem medicinalem. Sed reijcitur: quia nos quærimus, quodnam ſit rerum medicinalium ſubiectum. Præterea paſſiones, & principia medicinæ ſunt medicinalia, tamen non poſſunt dici ſubiecta. Quare hæc opinio eſt vaniſſima.

Pluſquamcommentator ait, ſubiectum eſſe quid commune ſano & ægro. Sed reijcitur, tum quia non datur quid commune poſitiuo & priuatiuo, tum quia præter ſanum & ægrum dantur plura alia quæ conſiderantur, vt ſubiecta medicinæ: datur enim neutrum quod non eſt ſanum, nec ægrum. Præterea ſalubre & inſalubre non reducuntur ad ſanum, & ægrum: ſanum enim, & ægrum dicunt actum: ſalubre verò, & inſalubre potentiam, quæ omnino diuerſa ſunt.

Manardus putat, ſubiectum artis medicę eſſe ſanitatem, præcipua illius ratio eſt, quia gratia ſanitatis acquirendæ, vel conſeruandæ in medicina omnia conſiderantur. Inſuper id probat auctoritate Galeni libro de partibus artis medicæ cap.8. vbi dicit, corpus humanum per accidens conſiderari in medicina, ratione ſcilicet ſanitatis: quare non corpus humanum ſanabile, ſed ſanitas erit ſubiectum: quia quod conſideratur per accidens in vna facultate, non poteſt eſſe illius ſubiectum. Poſtremo idem confirmatur auctoritate D. Thomæ in 2.2.q.1. art.1. vbi dicit, obiectum medicinæ eſſe ſanitatem. Non amplectimur hanc opinionem: quia inſtantiam inſolubilem patitur: Medicus enim ex omnium medicorum opinione nautæ comparatur: quia ambo exoptant ſalutis portum: attamen aliquando hoc fine fruſtrantur: innumeri enim ſubmerguntur: ſimiliter quam plurimi ægri, cum pereant, hoc fine priuantur. Præterea medicina ex Gal. eſt ſcientia quoque inſalubrium vt nunc, medicus verò, dum tractat inſalubria

A vt nunc, quæ ad ſalubrem ſtatum ſunt irreducibilia, pro fine non habet ſanitatem, ſed infeſtum præſagium: quare ſanitas non erit finis, & per conſequens non erit loco ſubiecti. Quo ad fundamentum Manardi deſumptum à D. Thoma, dicimus Diuum Thomam loco citato non loqui de ſubiecto medicinæ, ſed de obiecto: dicebat enim obiectum medicinæ eſſe ſanitatem: differt ſanè obiectum à fine, vt infra oſtendemus.

Recentiores nonnulli putant, & rectius, non ſanitatem eſſe finem, ſed comparationem ſanitatis: hoc colligunt ex Galeno
B libro de ſectis ad eos, qui introducuntur cap.1. & libro de optima ſecta ad Thraſyb. c.5. confirmantque auctoritate Ariſtotelis lib. de iuuentute, & ſenectute c.2. vbi ait medicum ad ſanitatem comparandam omnia reuocare: ſimiliter 30. ſect. probl.7. his verbis docet, Medicum non in corpus humanum, vel in ſanum, ſed in ſanitatem omnem conſiderationem dirigere.

1. Dubitatio ex dictis oritur: quia non videtur, quod ſanitatis comparatio ſit finis verus, & adæquatus totius artis me-
C dicæ: etenim non ſolum vocatur medicus, qui acquirit, vel conſeruat ſanitatem: verum etiam, qui verſatur in cognoſcendis præſagijs lethalibus, & venenis: quare comparatio ſanitatis non amplectitur totam medicinam, & per conſequens non erit finis, vel ſubiectum adæquatum.

Reſpondetur pertinere ad Medicum ſignorum lethalium cognitionem exactam, ne in caſu deſperato audeat medicari: quia remedia, quæ multis alijs fuere ſaluti, poſt obitum infamarentur: indeque ars medica
D vileſceret. Similiter dicimus, tractatum de venenis ad medicum pertinere ad fugam, eo modo, quo ad philoſophum naturalem tractatus de vacuo, & infinito.

2. Augetur dubitatio: quia venena, & ſigna lethalia, cum ſint realia, non ſunt conferenda cum vacuo, & infinito, quæ non ſunt: quare comparatio ſanitatis non videtur eſſe adæquatum Medicinę ſubiectum.

Reſpondemus in dubitatione propoſita ſupponi, omne quod in ſcientijs, & arti-
E bus conſideratur, eſſe ſubiectum: quod eſt falſiſſimum: quia ex Ariſtot. primo poſt. hęc tria ſunt inter ſe diſtincta ſubiectum, paſſio, & principia: quamplurima conſiderantur in philoſophia naturali, quæ non ſunt corpora, ſicuti formæ, animæ, motus, intelligentię, & alia plura: habent tamen relationem ad corpus: ſic dicimus in gratiam acquirendæ, vel conſeruandæ ſanitatis, vtiliſſimam eſſe ſignorum lethalium, & venenorum cognitionem, non ad fugam

gam

gam tantum, ſed ad vſum: ſigna lethalia extremum affectum indicant, & hic extrema remedia: venena mirificè conferunt ad ſanitatem, vel vt cauſtica, vel vt narcotica, vel alia virtute prædita, quæ in morbis profligandis præbent vſum: valeant igitur Priſci expoſitores, qui inquirunt in hoc libro ſubiectum, quod amplectitur omnia, quæ tractantur, quaſi quod paſſiones, & principia ſint ſubiectum: illorum enim altercationes de ſubiecto medicinæ a nobis vocatæ ſunt cæcorum pugnæ, tum quia non diſtinguebant ſubiectum à paſſionibus, & principijs: tum quia eo modo inquirebant medicinę ſubiectum, perinde ac medicina eſſet ſcientia, & non ars. Quidam enim illorum dicebant ſubiectum adæquatum eſſe ſalubre inſalubre, & neutrum, nec videbant hæc dici de corporibus, ſignis, & cauſis: ecce quod non diſtinguebant principia, & paſſiones à ſubiecto. Alij dicebant ſubiectum medicinę eſſe ſanum, ęgrum, & in neutra diſpoſitione ponibile: & Alij alio modo, quorum opiniones non recitauimus: quia nimium præceptis analyticis reluctantur.

3 Dubitatio oboritur, quia Gal. lib. de partibus artis medicæ cap. 8. docet, ſubiectum medicinæ primo, & per ſe eſſe ſanitatem, & non corpus humanum, additque corpus humanum in medicina eſſe ſubiectum ex accidenti, quia medicus vt artifex non fabricat corpus humanum, ſed introducit ſanitatem, vel eam conſeruat: ergo ſanitas, & non comparatio ſanitatis erit ſubiectum.

Reſpondetur ſanitatem non eſſe finem medicinæ, ſed ſcopum, quem medicus ſemper mente, & animo conceptum obtinere debet; quod verò ſanitas ſit ſcopus, & non finis, & quod finis verus non ſit ſanitas, ſed ſanitatis poſſeſſio, ſeu acquiſitio, patet ex Galeno in primis verbis libri de ſectis, vbi leguntur hæc verba *τῆς ἰατρικῆς σκοπὸς μὲν ὑγιεία τέλος δὲ ἡ κτῆσις αὐτῆς*, id eſt medicæ artis ſcopus quidem eſt ſanitas, finis verò huius ſcilicet ſanitatis poſſeſſio: ecce igitur quod ſanitas non poteſt eſſe finis, & per conſequens ſubiectum: ſuperius enim oſtendimus, in artibus finem artem conſtituere: finis igitur artis medicę erit comparatio ſanitatis; ideo Auctor introductorij non ſemel, & Auerroes primo colliget cap. primo, dicunt, quamuis medicus non ſemper conſequatur ſanitatem, tamen eam vt ſcopum ſemper mente conceptam obtinet: Ariſtoteles verò primo Rhetoricorum ad Theod. habet hæc verba, *non enim medicinæ eſt ſanitatem inducere, ſed quo vſque poſſibile ſit:* addit, *& qui nullo pacto poſſunt ſanari, benè tamen debet Medicus curare*: ecce quod comparatio ſanitatis, ſiue comparandi actus eſt finis

A medicinæ: etenim comparamus quoque ſanitatem, dum conſeruamus, quia conſeruatio fit remouendo exiguos quoſdam receſſus, vt docebit Gal. in hoc libro.

4 Dubitatio oboritur: quia primo Rhetoric. ad Theod. Ariſtoteles docet ſingulas artes circa id verſari, quod ſibi ſubiectum eſt, vt medicina circa corpus, quod ſanari, & ægrotare poteſt: ſimiliter Galenus 2. libro de criſibus capit. 9. & libro ad Thraſybulum capit. 28. docet, corpus eſſe ſubiectum ſeu materiam in qua operatur medicus, & Auerroes 2. phyſico-
B rum comment. 3. dicit ſubiectum medicinæ eſſe corpus hominis, ergo non eſt verum, quod comparatio ſanitatis ſit finis, & loco ſubiecti in medicina.

Reſpondetur, artes non habere ſubiectum, niſi id quod dicitur circa quod, quippe eſt commune, & non proprium, nec formaliter pertinet ad artificem: etenim ſicuti ferrum eſt ſubiectum circa quod verſatur faber: & lapides circa quos verſatur ædificator, tamen & ferrum, & lapides dicimus pertinere ad philoſophum naturalem: ſimiliter dicimus corpus humanum
C in medicina eſſe ſubiectum circa quod, & non illud quod pertinet ad artificem, vel quod fabricatur ab artifice; quare aſſerimus, ſubiectum dupliciter conſiderari, vel ſubiectum circa quod, & ſic conceditur, corpus humanum eſſe ſubiectum medicinæ: ſimiliter conceditur, lapides eſſe ſubiectum circa quod ædificator verſatur: vel ſumitur ſubiectum vocatum quod, id eſt, ſubiectum artem conſtituens & formans, quo ablato aufertur ars, & ablata arte aufertur ſubiectum, & tale non poteſt eſſe
D corpus humanum, quia poteſt auferri ars, & relinqui corpus humanum. Dicimus igitur ſubiectum (*quod*) medicinæ eſſe comparationem ſanitatis, & hoc ſubiectum eſſe finem à quo omnia colliguntur, & à quo conſtituitur medicina: Ariſtoteles enim Galenus & Auerroes dum dixerunt, corpus eſſe ſubiectum, intellexerunt de ſubiecto circa quod, & non de illo quod immediatè conſtituit & format artem.

5 Dubitatio ex dictis oritur, quia ſuperius ſuppoſuimus, medicinam eſſe artem: ta-
E men Galenus in ſecundo cap. huius libri definit medicinam, quod ſit ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum; ergo non ars.

Reſpondetur, Galenum ſumpſiſſe ſcientiam lato modo, pro quadam cognitione communi ſcientiæ, & arti. Quod hæc reſponſio ſit conſona doctrinæ Galeni, ex eo patet, quia ab ipſo medicina inſcribitur ars medicinalis, & non ſcientia medicinalis. Inſuper libro de conſtitutione artis cap.

primo

propria opinio

primo docet, medicinam esse artem, & non scientiam.

Si autem quæras, quod tandem sit subiectum in hoc libello, respondemus, sicuti sanitatis comparatio vel conseruatio est finis, vel subiectum in tota arte medica fusissima oratione tractata, sic in hoc libello breuissimo, subiectum esse sanitatis comparationem, vel conseruationem methodo definitiua traditam.

QVAEST. VI.

DE DIVISIONE LIBRI.

Cupienti Galeno de vniuersa medicina tractare, opus erat, vt ageret de omnibus corporum differentijs, de omnibus signis indicantibus corpora, quocunque modo male, vel benè affecta, & de omnibus remedijs iisdem corporibus inseruientibus: quod in hoc libello diuinitus executus est. Quo fit vt ab Expositoribus diuisus sit in tres libros siue in tres partes, in quarum Prima, quę sex primis capitibus absoluitur, distinguit omnia corpora, circa quę versatur medicus, eaque diuidit in octodecim differentias, vt infra ostendetur. In hac corporum diuisione est solertissimus, & meritò, quia medicus rationalis dum vult sanare, vel conseruare, alia ratione non distinguitur ab insano Empirico, nisi quia ille intelligit, an corpus sit semper, vel vt multum, vel vt nunc salubre, insalubre, vel neutrum, neque audet medicinam admouere, nisi hoc præsciat. Quod arcanum quanti sit in arte medica, in fine huius primæ partis in propria quæstione contra nonnullos, qui putant tractatum de corporibus esse medicinæ inutilem, explicabitur. In Secunda parte explicat partem medicinæ dignoscitiuam, quæ est de signis salubribus, insalubribus, & neutris præsentibus, præteritis, & futuris constitutionum corporum sanorum, neutrorum, & ægrorum, vt mirandum sit, quomodo humana mens potuerit tam paucis, & tam attificiosè vniuersam partem medicinæ dignoscitiuam explicare; atque exorditur à capit. 7. vsque ad 84. Diuidique potest hæc pars in quinque particulas, in prima quæ est præcipua, quęque peruenit vsque ad cap. 70. prius agit de signis optimæ tempe-

A raturæ, quæ est omnium temperaturarum ab illa recedentium μετριότης & regula: rectum enim ex Arist. 1. de anima tex. 85. est sui, & obliqui iudex; deinde de signis octo intemperaturarum naturalium singularum partium principalium, & mox totius corporis habitus. In secunda quæ extenditur vsque ad cap. 75. agit de signis malæ conformationis corporum sanorum. In tertia de locis communibus, quibus dignoscimus, quando corpus, & singula principalia viscera ægritudinem patiuntur, quæ

B perficitur septem capitibus sequentibus. In quarta de signis futuræ ægritudinis, quæ absoluitur cap. 82. In quinta seu postrema parte, quę explicatur c. 83. cuncta referens ad medicinæ definitionem, concludit, omnia ęgrotantium signa reduci ad salubria, insalubria, & neutra, dicendo salubria desumi à virtute operationum, & à coctione excrementorum: insalubria verò à vitio operationum, & cruditate; neutra ab æquali virtutis naturalis pugna cum morbo, & ab iis quæ nec coctionem, nec cru-

C ditatem indicant, vt sunt digiti denigrati, sed tali artificio, vt nunquam mirari, desinam admirabile Galeni ingenium, quod ad tam pauca vniuersa signa reduxerit. Tertia pars, quæ est à cap. 84. ad finem vsque, agit de remedijs omnibus medicinæ partibus inseruientibus, diuiditurque vt optimè sentit Plusquamcommentator in quatuor tractatus, in primo qui est ab hoc cap. vsque ad secundam particulam capitis 88. tractat de causis seu remedijs conseruantibus sanitatem, quæ medicinæ pars à

D Galeno libro ad Thrasyb: cap. 30. vocatur ὑγιεινή, idest conseruatrix boni habitus; in secundo qui producitur vsque ad c. 99. affert remedia, quibus possint omnes morbi curari, quæ pars dicitur θεραπευτική, idest curatiua. In tertio qui perficitur capit. 99. docet quibus remedijs sint præseruanda corpora, ne in ægritudinem cadant, quæ medicinæ pars vocatur à Galeno libro ad Thrasyb: cap. 30. προφυλακτική idest præseruatiua corporum decidentium.

E In quinto qui absoluitur cap. 100. docet, quomodo sint reficienda corpora neutra conualescentium, & senum, quæ medicinæ pars à Galeno loco citato vocatur ἀναληπτική, idest resumptiua corporum conualescentium, quæ ex Galeno lib. ad Thrasyb: cap. 7. habent sanitatem non stabilem, & firmam seu in habitu, sed lubricam, & in affectione.

CAPI-

CAPITIS PRIMI PARTICVLA PRIMA

Procemium.

Text. Antiquus 1.

Tres sunt omnes doctrinæ ordini inhærentes.

HOC caput continet procemium: illudque diuidemus facilioris doctrinæ gratia in septem particulas: in hac prima à Galeno proponuntur tres doctrinæ: quarum prima est resolutiua: secunda compositiua: tertia definitiua: ex his tribus Galenus laudat magis resolutiuam; quinimmo profitetur ante illum neminem tractasse artem medicam doctrina resolutiua: quomodo hoc verum sit, infra distinctè declarabitur.

Proponit tamen in hoc libello tractandum de tota arte medica doctrina definitiua: ait enim hanc esse accommodatissimam ad memoriam, & ad explicandam totam artem, veluti per compendium. Hic liber factus est à Galeno eo fine, quo Plato in calce Phedri, & Gal. 7. methodi cap. 1. & 3. de differentijs pulsuum cap. 3. dicunt libros, vel commentaria ferè omnia esse facienda ad obliuionem: senij in senectute enim memoria labitur: Hac ratione in hoc libello tota ars medica doctrina definitiua, quæ breuissima est, & ad memoriam accommodatissima, explicatur: omnia enim artis medicæ capita, tum pertinentia ad cognitionem, & curationem, tum ad præseruationem, & restaurationem, in declaratione horum trium verborum salubris insalubris, & neutrius, declarantur & memoriæ mirificè commendantur.

Quid verò intelligat Galenus per tres doctrinas ordini inhærentes, videtur difficile: Expositores enim omnes ferè de hac re digladiantur: attamen Gal. clarissimè se explicat, dum ait, quamlibet doctrinam ordinatè expositam esse, vel resolutiuo, vel compositiuo, vel definitino ordine traditam: alij enim apud Galenum non videntur, quod possint dari ordines, qnibus doctrinæ explicentur: sed videamus, quid intelligat per doctrinas.

QVAEST. VII.

QVID PER DOCTRINAS intelligat Galenus.

CAeterum, quia apud Expositores multipliciter sumitur hoc nomen doctrinæ, æquum est, vt videamus, quid intelligat per doctrinam: neque par est, vt cum alijs expositoribus tempus conteramus in nimium fusa explicatione nominis
A doctrinæ: quia dum dicunt nomen doctrinæ sumi quatuor modis, videlicet pro habitu, sicuti, dum dicimus, Hippocratem medica doctrina fuisse insignitum: vel pro actu doctoris in discipulum, vel pro modo seu methodo docendi, vel denique pro modo scribendi, sicuti est doctrina Aphoristica, Asiatica, vel Laconica, nimium tempus conterunt, & falsa dicnnt: tempus conterunt præcipuè, qui in hac tediosa explicatione totam logicam, & totam philosophiam inuertunt, vt explicent huius
B nominis doctrinæ æquiuocationem: ediderunt enim commentum supra Plusquam commentum: immò non desunt, vt audio, qui efficiant commentum supra commentum Plusquamcommenti Plusquam commentatoris, quod Lectores ob tædium à studijs auocat, & mouet risum: falsa dicunt, quia nomen doctrinæ non solum quatuor modis enarratis dicitur, sed pluribus alijs, sicuti doctrina Euangelica, vel erronea, & pluribus alijs modis, alienis tamen ab hac consideratione. Videamus igitur quid dicant expositores.
C Manardus putat in hoc loco sumi doctrinam pro modo scribendi, qui triplex est, vel incipiendo à notione finis, & progrediendo ad principia, vel à principijs ad finem, vel per dissolutionem definitionis. Hæc Manardi expositio satis est accommodata intentioni Galeni, qui vult tradi posse doctrinas ordine resolutiuo, vel compositiuo, vel ex dissolutione definitionis. Sed videtur à Galeni mente discedere, dum putat per doctrinam solum scribendi modum intelligendum esse: cur non potest
D intelligi etiam actus docendi? non ne hæ tres doctrinæ in actu docendi locum habent?

Haly arbitratur Gal. intelligere doctrinam pro actu Doctoris, ita vt dum docet cogatur vno ex tribus modis procedere resoluendo nimirum, vel componendo, vel definitionem dissolnendo. Hæc interpretatio reijcitur à Plusquamcommentatore, qui asserit non sufficere actum, seu pro-

lationem

lationem Doctoris ad hoc vt doceat; sed esse operæ pretium, vt hæc prolatio sit per notiora, aliter discipulus non addiscet; incognita enim non addiscuntur, nisi ex præexistenti cognitione: Hæc impugnatio nulla est, quia si Doctor fecerit prolationem, non deficient quæ optimo Doctori conueniunt: quare supponendum est doctoris prolationem esse à notioribus ad ignotiora, ex veris, prioribus, &c. Quo fit, vt, malè impugnetur à Plusquamcommentatore. Arbitror tamen Haly per doctrinam non rectè interpretari actum doctoris in docendo, quia hæ tres doctrinæ non solum in Doctoris actu, sed etiam in modo scribendi necessariò obseruandæ sunt.

Plusquamcommentator censet in hoc loco sumi doctrinam pro modo docendi, atque modos docendi esse tres, ideoque esse tres doctrinas; putat enim Galenum per doctrinam resolutiuam intelligere demonstrationem propter quid: per compositiuam demonstrationem quia: & per doctrinam definitiuam definitionem. Hæc expositio est omnibus alijs deterior, quia Galenus se declarat, ait enim se egisse de arte medica doctrina à notione finis, quæ non est demonstratio: similiter Auerroes in libris collig. tractat totam medicinam doctrina à notione finis, quæ sanè appellanda non est demonstratio: eodem modo Aristoteles totam philosophiam docet doctrina compositiua, incipiendo à principijs: quis dicet Aristotelem loqui de modo docendi? Itidem Galenus nos docet totam moralem philosophiam à notione finis, qui est fœlicitas, & ab ipsa præcognita colligit omnia media ordinata ad hunc finem consequendum: quis dixerit Aristo- D telem in moralibus agere de demonstratione, vt est modus docendi? Insuper esto, quod per tres doctrinas intelligeret demonstrationem propter quid, quia, & definitionem; negamus tamen doctrinam resolutiuam referri ad demonstrationē propter quid, & compositiuam ad demonstrationem quia: mihi enim semper visa fuit probabilior Conciliatoris opinio, qui differentia octaua probat totum oppositum: doctrinam scilicet resolutiuam referri ad demonstrationem quia: compositiuam ve- E ro ad propter quid: quamuis, neque hæc Conciliatoris opinio explicet quid Galen. sibi vellit per tres doctrinas, vt infra quoque patebit. Interim tamen colligemus expositionem Plusquamcommentatoris esse alijs omnibus ineptiorem. Præterea si per tertiam doctrinam, quæ fit per definitionis dissolutionem, Galenus intelligeret definitionem logicam: sequeretur quod hoc loco ageret de Logica, ergo de definitione vt dat quid, vel propter quid, & non

A de dissolutione definitionis, vt proponit Galen. Amplius Logicus docet componere definitionem; Galenus verò hic docet eam dissoluere: qui fines sunt omnino contrarij: quare huiusmodi expositio erit omnino à veritate aliena.

Vera expositio esset illa Manardi, si per doctrinam non intelligeret solum scribendi modum, quoniam tres doctrinæ non solum sunt in scribendo: verum etiam in docendo, & in habitu doctrinarum: potest enim doceri discipulus exordiendo à fine, & procedendo ad principia, & à B principijs ad finem: & potest etiam doceri doctrina definitiua, quæ est breuissima, quæ fit dissoluendo definitionem in omnia verborum significata: cuius generis definitio ad memoriam est valde accommodata. Hæc expositio cohæret verbis Galeni, & consueto scribendi modo: sic Aristoteles vtitur doctrina resolutiua in tota morali philosophia: & Auerroes in suo colliget: & Aristoteles vtitur doctrina compositiua in philosophia naturali exordiendo à principijs, à materia, scilicet forma, & priuatione, à causis, & deinde C transeundo ad omnia corpora naturalia semper componendo: Galenus solus vsus est doctrina definitiua memoriæ gratia: quod non cognouit Leonicenus, qui dixit etiam Aristotelem in omnibus suis libris vsum fuisse doctrina definitiua: sed quænam differentia sit inter hanc doctrinam definitiuam, & contemplationes Aristotelis inceptas à definitione clarissimè inferius patebit.

QVAEST. VIII.

QVID INTELLIGAT GALENVS *per Doctrinas ordini inhærentes.*

Plusquamcommentator duobus modis exponit: primo ait per doctrinas ordini inhærentes intelligi demonstrationem quia, propter quid, & definitionem: secundo, Galenum dixisse ordini inhærentes ad differentiam doctrinarum sine ordine, quales sunt syllogismus topicus, inductio, & exemplum. Prima expositio reijcitur: quia processus demonstratiuus non pertinet ad ordinem, sed ad methodum: differentia enim inter methodum, & ordinem est, quia methodus est ex vniuersalibus cum illatione; ordo verò non semper pro-

procedit ex vniuersalibus, neque in se vllam continet illationem: quod verò methodus propriè sumpta sit ex vniuersalibus, & cum illatione, patet ex Aristotele 2. priorum cap. de inductione, vbi docet methodum habere formam syllogisticam, & primo priorum loquens, de diuisione ait, diuisionem esse paruam methodi particulam; ibique Alexander aphrodiseus admonet, per methodum Aristotelem intelligere perfectum syllogismum, qui toto Coelo differt ab ordine: quia ordo omninò excludit illationem. Hinc dicimus, Aristotelem 1. physicorum miro ordine egisse de principijs generationis: In 2. de natura, in 3. de motu, & in horum ordine nullam ab illo seruatam fuisse illationem: similiter in logica primo egisse de prædicamentis, deinde de interpretatione, demum verò sine vlla illatione transit ad syllogismum. Itidem Gal. miro ordine totam artem medicam tradidit fine illatione, quia ordo, vt ordo non habet vim illatiuam, & per consequens de ordine non prædicatur syllogistica forma: quare vanissima est expositio, quod per ordini inhærentes intelligat demonstrationem, Quod verò per ordini inhærentes non possit intelligi definitio, satis erit hæc potissima ratio; Definitio vel erit, quæ pertinet ad primam operationem intellectus, & hæc est simplicium appræhensio, quæ sine vllo ordine vnico verbo exprimitur, quæque tota est in primo modo dicendi per se; in hac nemo dicet, ordinem esse necessarium: vel erit quæ solo situ differt à demonstratione, quæ est ipsamet demonstratio, illationemque continet, & nullo modo dici potest ordini inhærens, sed potius methodus. Leonicenus in quæstione de tribus doctrinis non immeritò reijcit secundam expositionem Plusquamcommentatoris, quia probat doctrinam conuenire inductioni, enthymematibus, & exemplis: quia Aristoteles primo posteriorum tex. 1. probans, omnem doctrinam fieri ex præexistenti cognitione, sub nomine doctrinæ complectitur etiam inductionem, exempla, & enthymemata: infert ergo, doctrinas ordini inhærentes non esse solum duas demonstrationes, & definitionem.

Montanus videns ordinem esse de ratione doctrinæ, vt nos dicimus, rectè animaduertit in tex. græco hæc verba τάξεως ἐχόμεναι: verbum græcum ἔχω, idest habeo exigere post se accusatiuum, & in hoc loco construi cum genitiuo, quod significat habere aliquid admodum intrinsecè, ita vt ordo intrinsecè, & essentialiter prædicetur, vt nos ostendemus, de vera, & propriè sumpta doctrina: dum verò con-

A struitur cum accusatiuo, componitur propositio accidentalis, & non essentialis & per se: quia non dicimus, hominem habere animal rationale, vel risibilitatem, sed dicimus rationale, & risibile esse hominis, vel inhærere homini.

Curtius ait tres esse doctrinas ordini inhærentes, idest quæ in se talem habeant ordinem, vt vna sit prima, alia secunda, & alia tertia. Quæ expositio reijcitur: quia si doctrinę inuicem haberent talem ordinem, Galenus dixisset πρὸς ἀλλήλας: quare non possunt dici inter se illo modo ordinatæ.

B Iacobus Zabarella primo libro de methodis, cap. 2. censet Galenum per tres doctrinas ordini inhærentes intelligere tres modos ordinatè docendi scientias, & artes: additque Galenum non considerasse, quod ordines dicantur doctrinæ. Præterea reijcit omnes qui putant, doctrinam esse genus ordinis, methodi, & omnium scientiarum, & artium: quia si aliquis fuerit insignitus artis ædificatoriæ habitu, illumque alios doceat, ait hanc doctrinam sumptam pro actu docendi esse quid accidentale, & non genus essentiale: potest

C enim illam docere, & non docere. Addit præterea, si doctrina hoc modo sumpta esset genus omnium artium, artes non essent artes, nisi quando docerentur, quod est absurdum, & à veritate alienum. Similiter aliquis potest esse præditus scientijs, ordinibus, disciplinis, eas tamen alios non docere: quare doctrina non solum erit genus ordinum, methodorum, artium & scientiarum, verum neque erit accidens inseparabile.

Reijci potest Zabarella supposita doctrinæ distinctione: quia non solum sumitur

D doctrina pro actu docendi, verum etiam pro actu scribendi, & pro habitu, vt superius diximus: sic sumpta doctrina est, quid communius, quod prædicatur de omnibus artibus, scientijs, & ordinibus: si vero sumatur doctrina strictò modo pro actu, scilicet docendi, censeo, non quod doctrina prædicetur de ordine, & methodo, sed versa vice, quod scilicet ordo, & methodus prædicentur de doctrina: est enim omninò impossibile, vt aliquis doceat sine ordine compositiuo, vel resolutiuo,

E & sine methodo aliquam illationem habente, vnde fit, vt ordo, & methodus sint proprietates consequentes doctrinam sumptam pro actu docendi.

1 Dubitatio suboritur, quia superius dictum est, doctrinam latè acceptam esse quid accidentale ordinibus: deinde tamen diximus, ordinem & methodum essentialiter prædicari de doctrina.

Respondetur, nullum esse inconueniens, quod aliquid vni sit essentiale, & alteri accidentale

cidentale: non ne omne genus est suis speciebus essentiale, prædicaturque in primo modo dicendi per se? nonne quælibet species seorsum ab alijs speciebus considerata est suo generi accidentalis? hoc philosophorum nemo negabit: Animal enim de homine prædicatur essentialiter, homo verò de animali accidentaliter: accidit enim animali, vt homo sub ipso contineatur: potest enim animal commodè stare sine homine: similiter dicimus doctrinam esse accidentalem artibus, & scientijs ordine traditis, dicimus tamen ordinem, & methodum de doctrina sumpta pro actu docendi essentialiter prædicari: est enim impossibile, vt aliquis doceat, & non obseruet in actu docendi ordinem resolutiuum, vel compositiuum, vel aliquam methodum habentem illationem.

Bernardinus Paternus Præceptor meus nouam afferebat expositionem: dicens in doctrinis duplicem esse ordinem, alium rerum, de quibus doctrinæ traduntur: alium theorematum: posita hac distinctione, eaque verissima dicebat, Galenum in hoc text non loqui de ordine ratione rerum, sed ratione theorematum: colligebat hanc distinctionem ex Gal. libro de constitutione artis medicæ cap. 11. vbi docet, theorematum aliqua esse artium materias, aliqua tanquā formas: dicebatq; materias artium esse communia, & vniuersalia theoremata: formas verò esse particularia artium: applicabat hanc distinctionem hoc modo: dum resoluitur medicinæ definitio in suas partes, putabat Galenum dixisse doctrinam definitiuam ordini inhærere, quatenus doctrina respicit ordinem theorematum, & non rerum: similiter dicebat doctrinam resolutiuam, quæ ordini inhæret, non resoluere in causas, sed in theoremata: dabatque hoc exemplum: vulnus simplex non habet causam realem à vulnere distinctam: ideò doctrina vulneri accommodata non inhæret ordini rerum: est tamen apprimè accommodata doctrina resolutiua, vt inhæreat ordini theorematum: quia in perquirendis remedijs simplicis vulneris ordo theorematum, & non rerum mirificè confert: dum enim resoluimus vulnus simplex carens causa in theoremata, primo dicimus, hoc vulnus, vt tale indicare vnionem; deinde dicimus non posse vniti, nisi labia adducantur, & conseruentur vnita; hocque non posse effici, nisi per suturas, vel fascias: sed quia generatur ichor impediens vnionem, ideo ex precedente theorematum serie colligimus esse exiccandum: ecce (dicebat Paternus) quod datur ordo resolutiuus, qui non resoluit in causas, sed in theoremata: ordinem verò rerum dicebat non resoluere in

A theoremata, sed exordiri, vt docet Aristoteles 5. meta: tex. 1. vnde quis facilius discat: si verò vna res non dependet ab alia, ordinem esse ad libitum: sicuti dum Galenus in methodo medendi agit prius de vlceribus, quam de intemperie: similiter libro de inæquali intemperie tractans de fluxionibus, quæ sunt duum generum, aliæ quæ à natura vincuntur, & aliæ quæ vincunt naturam, dicebat, Galenum ibi agere prius sine necessitate de ijs, quas natura vincit. Inferebat Paternus, Galenum, dum dicit tres esse doctrinas ordini inhæ-

B rentes, intelligere ordinem Theorematum & non rerum, tam in doctrina definitiua, quam compositiua, & resolutiua; dicebat enim istum ordinem esse quid intrinsecum valde diuersum à rerum ordine: Quam distinctionem, cum expositores non animaduerterint, dicebat in explicatione illorum verborum, omnes in quamplurima incidisse errata.

Hæc Paterni expositio, neque explicat Galeni sensum, neque affert aliquid noui, quia, vt infra ostendetur ex Aristotele, & Galeno doctrina resolutiua exorditur à fi-

C ne ad ea quæ consequuntur finem, tam in rebus, quam in Theorematibus, quia Theoremata diuiduntur in principia, & conclusiones: & quamuis non sint causæ rerum, sunt tamen causæ cognitionis: quare quando ostendebat in vulnere simplici nos per Theoremata particularia ascendere ad Theoremata vniuersalia, dicimus istum processum esse ab effectu ad causam, neque vocari ordinem, sed methodum: differt enim, vt diximus ex Aristotele ordo à methodo: eo quod methodus fiat

D cum illatione, ordo verò sine illatione. Eadem methodus obseruatur ab Aristotele in primo physicorum, dum eleuat nos ad cognitionem materiæ primæ per transmutationem substantialem: & dum probat prima contraria, formam scilicet, & priuationem esse prima principia, quia non fiant ex alijs, nec ex alterutris, sed ex his omnia. Similiter in alijs libris semper per theoremata, quæ pertinent ad methodum, procedit: eodem modo Euclides in libris elementorum seruat viam composi-

E tiuam, tum ratione rerum, tum ratione Theorematum: ad eundem modum Galenus in arte medicinali proponit definitionem medicinæ compositam ex vocibus æquiuocis, & deinde declarando illa nomina per varia Theoremata construxit artem medicinalem, sed dicimus eum, dum transit à particularibus Theorematibus ad vniuersalia, vel versa uice, vti methodo, & non ordine; quare expositio Paterni non erat sufficiens pro explicatione illorum verborum ordini inhærentes.

Vera

Vera opinio est, quod per ordini inhærentes intelligi debeant doctrinę ordinatę: dicimusque ordinem ex Aristotele primo de moribus cap. 4. & alibi, duplicem tantum esse; siue in rebus consideretur, siue in Theorematibus, alterum à primis qui est compositiuus, alterum verò ad prima, qui est resolutiuus: statuamus ergo per ordini inhærentes intelligi doctrinas, quæ altero ex his ordinibus vtantur: sed quia hæc expositio videtur excludere doctrinam definitiuam, paulò infra ostendemus, definitiuam quoque reduci tamquam ad proprium genus ad ordinem vocatum ab Aristotele ad prima, resolutiuum scilicet, & distinctissimè Galeni mentem explicabimus.

CAPITIS PRIMI

Particula II.

Tex. 4. *Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionem fit.*

Incipit à doctrina digniori, quæ est resolutiua: hæc procedit, ex notione, seu ex definitione finis: in hac doctrina à fine pręcognito colliguntur omnia, quę nos ducunt ad prima, & simplicia elementa, quæ licet sint vltima in cognitione; prima tamen sunt in operatione.

Aristoteles in logicis, & in morali philosophia; Galenus verò in libro de constitutione artis, & Auerroes in Colliget vsi sunt hoc ordine resolutiuo, qui est à notione finis: Aristoteles 7. metaph. tex.23. ait omnes artes esse tradendas ordine resolutiuo, qui est à definitione finis, dicit enim à definitione domus colligi quæ debeant esse eius fundamenta, qui parietes, quod tectum, & ab ijs qui lapides, quæ cæmenta, & ligna, quæ sunt vltima in cognitione, prima tamen in executione: similiter 6. de moribus cap.5. & 7. eodem cap.8. inquit, finem in agendis esse vt suppositiones apud mathematicos. Præterea Aristot. in libris de moribus seruat hunc ordinem resolutiuum: primo definit felicitatem, & ab hac præcognita colligit media, & omnia quæ necessario requiruntur ad illam consequendam. Similiter in libris analyticis volens syllogismos construere, primo definit syllogismum, & primo post: scire, & demonstrationem, & deinde colligit omnia, quæ requiruntur ad construendum syllogismum, & demonstrationem.

Galenus libro de constitutione artis medicæ dicit in primo, penultimo, & vltimo cap. artem medicam construi à notione finis, ibique definit sanitatem, & ab illa notione totam artem constituit.

Auerroes in septem libris sui Colliget, resolutiuo ordine totam medicinam declarat, incipit enim à fine, finis autem est sanitatem conseruare, vel recuperare; sed quoniam sanitas est passio corporis humani, agit in primo libro de anatome, in secundo de sanitate, in tertio de ægritudine, quia ægritudo est sanitas amissa, in 4. de signis ægritudinis, in 5. de cibis, & auxilijs medicis, & de auxiliorum materijs: in 6. de sanitate conseruanda, in 7. quomodo amissa recuperetur.

Auicenna similiter totam medicinam tractat ordine resolutiuo: quia procedit à finis definitione, & transit ad media omnia cognoscenda pro introducenda, vel conseruanda sanitate. Quod procedat à finis definitione patet, quia in principio primi libri definit medicinam, esse scientiam, qua humani corporis dispositiones noscuntur, ex parte, qua sanantur, vel ab ea remouentur, vt habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur: finis igitur in medicina est conseruatio, & recuperatio sanitatis humani corporis; ideò est prorsus impossibile, vt noscamus media ad hunc finem consequendum, nisi perfectè cognoscatur sanitas: quare, cum sanitas sit corporis humani bona constitutio, quæ prædicatur de temperatura, compositione, & vnitate, non poterat Auicennas volens seruare ordinem resolutiuum tractare de medicina, nisi prius doceret, quomodo constitutum sit corpus, quod vt faciat, æquum erat, vt deinde de elementis, de complexionibus, de humoribus, de anatome, & de omnibus facultatibus naturalibus viuentis ageret. Hæc cognitio est illa, quæ pertinet ad finis notionem, seù definitionem: cognita enim sanitate ex suis principijs, deinde media ad illam consequendam, vel conseruandam facilè penetrantur.

Tractatus Auicennæ non est multum dissimilis ab Auerrois; tractat enim in duobus partibus primi libri illud, quod Auerroes in 4. libris suis colliget: quod verò in tribus libris vltimis tractatur ab Auerroe, exponitur ab Auicenna in duobus postremis sui primi libri. In alijs verò libris Auicennas iterum magis particulari, & magis exquisita declaratione de remedijs consequentibus sanitatem verba facit; finis enim, quia duplex est, vniuersalis, & parcularis, meritò à finis vniuersalis notione in

in primis libris procedit, & totam artem medicam in genere ordine resolutiuo declarat: in tertio, & quarto à finium particularium notione accuratissimè de qualibet ægritudine sermonem habet: Auicennas itaque non poterat meliori, & artificiosiori ordine resolutiuo agere de arte medica.

Communis itaque opinio Medicorum non potest mihi probari, quod scilicet Auicennas seruet in tractanda medicina ordinem compositiuum, & non resolutiuum: ratio illorum est, quia Auicennas incipit ab elementis, & deinde de humoribus, & de anatome totius corporis: dicunt hæc esse principia; quare, cum ordo compositiuus sit à principijs, putant Auicennam seruasse ordinem compositiuum, & non resolutiuum. Nos verò dicimus, non solum Auicennam egisse de arte medica ordine compositiuo, sed neque potuisse vt dogmaticum, & rationalem agere de medicina ordine compositiuo. Præterea erat impossibile, vt Auicennas procederet à notione finis, & finem relinqueret, vt ignotum: finis est sanitas corporis humani; media ad finem consequendum sunt auxilia; sed de auxilijs non potest agi, nisi constitutiones corporis prænoscantur; ratio est, quia auxilia indicantur à constitutione. Præterea constitutio prædicatur de temperatura, compositione, & vnitate; temperatura autem fit à symmetria primarum qualitatum: quare nisi tractetur ante omnia de elementis, de humoribus, de complexionibus, & de anatome est impossibile, & constitutionem corporis bonam, vel malam dignoscere, & auxilia pro ea conseruanda, vel curanda admouere: ecce quomodo miro ordine resolutiuo Auicennas vsus est.

Quod autem ordo, quo tractatur ars medica, debeat esse resolutiuus, colligi potest ex Aristotele multis modis: primo 7. metaphy. tex. 23. vbi vult, omnes artes esse tractandas ordine resolutiuo, qui est à notione finis: quis reluctabitur Aristotili? Præterea nonne Aristoteles 2. physicorum tex. 26. inquit, Medicum considerare neruum, & fabrum æs alicuius gratia vnumquodque? quare nisi medicus prius consideret neruum, nunquam colliget auxilia pro auferenda mala nerui dispositione: quare est necessarium, vt prius de temperatura agatur, quam de auxilijs si ordo resolutiuus seruandus est. Amplius, primo de moribus cap. vltimo protulit hanc sententiam; medicus curaturus oculum cognoscat oportet oculum: ergo de ægritudinibus oculorum non potest agi, nisi prius de eorum temperatura, de compositione, & de anatome, deque alijs perti-

A nentibus ad cognitionem tractetur.

Galenus demum in tota arte medica fusissima oratione explicata vtitur ordine resolutiuo: vnde ego miror doctissimum Curtium, & alios, qui sustinent, Galenum medicinam declarasse ordine compositiuo, quod est falsissimum: quia Galenus semper quidquid dixit de medicina, id collegit à finis notione, finis enim est sanitas introducenda, vel conseruanda: sed sanitas declarari non potest, nisi constitutio partium declaretur: quia sicuti morbus est mala, ita sanitas est bona con-
B stitutio: Cæterum quia constitutio elucescit ex cognitione constitutionis similarium, & dissimilarium partium; ideo de temperatura, de elementis, de anatome prius iure meritò egit Galenus: ideoque in secunda classe collocati sunt libri de morbis, de causis, de symptomatibus: nisi enim præcessisset cognitio partium similarium, & dissimilarium non potuisset Galenus de morbis, & symptomatibus verba facere: in tertia, supposita cognitione affectuum præternaturam, & partium similarium, & dissimilarium, egit de
C locis affectis, de pulsibus &c. sine anatome, & libris de morbis, & causis esset prorsus impossibile, vt tractasset artem dignoscendi affectus. His optimè declaratis in quarta classe de alimentis, & de tuenda sanitate: In quinta de remedijs, idest de simplici medicina, & de compositione medicamentorum: in sexta de methodo medendi, de arte curatiua ad Glauconem, & de alijs pertinentibus ad curationem. In ordine resolutiuo, qui fit à notione finis, seruatur hæc Aristotelis lex, quod
D primum est in executione, sit vltimum in cognitione: primum in executione sunt remedia, vel methodus medendi: ideò Galenus vltimo loco tradidit libros methodi, & primo loco egit de elementis, de temperamentis, quia sine harum rerum cognitione bona, vel mala constitutio cognosci non potest: Hinc Galenus lib. de constitutione artis cap. 11. habet, hæc verba, *quomodo vitia, & morbos humani corporis, & partium eius rectè curabit medicus; nisi partes ipsas cognoscat?* patet igitur à Ga-
E leno artem medicam fusa oratione explicatam ordine resolutiuo esse traditam: verum quia, qui libros Galeni in classes ordinarunt, vt Montanus, & alij in aliquibus sunt discordes, nos de classificantium disputationibus nil dicimus: quia de hac re differere non est huius loci, neque temporis.

Nos quoque ex altioribus Aristotelis principijs sic colligimus, omnes artes tradendas ordine resolutiuo: non ne affectus præter naturam respectu propriorum subiecto-

biectorum, vel partium læsarum predicantur in secundo modo dicendi per se? qui hoc negaret esset omnino indignus nomine medici, & philosophi: Aristoteles enim primo postetiorum voluit, affectus, seu passiones proprias dignosci, ac definiri per subiecta propria, ita vt omnis cognitio passionum dependeat à subiectis, & subiecta ingrediantur earum essentiam: quare nunquam innotescet sanitas, vel morbus, nisi subiecta prius declarentur: subiecta declarantur, dum de eorum elementis, temperamentis, & anatome agetur; hicque processus est à notione finis.

Postremò eandem doctrinam Galenus libello de plenitudine passim declarat: dicitur enim partem plenitudine laborantem inueniri non posse: nisi scientia exquisita dissectionis, & naturæ cuiusque partis, quæ sit in animali habeatur: patet igitur ex dictis, Galenum, & Auicennam in tota medicina vsos fuisse ordine resolutiuo, & non compositiuo.

1 Dubitatio inde oritur, quia videtur, quod Galenus admittat medicinam tradi posse ordine compositiuo. Prætetea quid prohibet, quod non tractetur ordine compositiuo?

Respondetur medicinam considerari dupliciter, vel vt est operans, vel vt aliquo ordine docetur: dicimus, si consideretur vt operans, non solum medicinam, sed omnes artes operantes seruare ordinem compositiuum: ordo .n. artis docentis, ex Aristotele 7. meta. text. 23. est contrarius ordini artis operantis: hinc ædificatoria ars operans non incipit à tecto, sed à lapidibus, cæmentis, & ab his simplicissimis principijs, ad hoc vt construat fundamenta: similiter medicina operans, vt introducat sanitatem statim subducentia alvum proponit, deinde sanguinis missionem: mox alterantia, & præparantia, & postremò euacuantia, quæ sunt illa, quæ sanitatem introducunt: Hic ordo est compositiuus, quia exorditur à primis. Cæterum si consideretur ars, vt docens, dicimus alio modo non posse doceri, quam ordine resolutiuo, vt dictum est.

2 Dubitatio inde exurgit, quia Galenus, inquit, Antiquos tractasse artem medicam ordine compositiuo: ergo falsum est, quod diximus, medicinam videlicet, & alias artes non posse tradi ordine compositiuo.

Respondetur, qui aliquid tractant ordine compositiuo, exordiri ab eo, quod est primum in executione, hocque esse remedium: Sed peto, quomodo remedium omissa cognitione affectus, & loci affecti inueniri poterit? conantur ergo dicere, quod tractatus de medicina factus ordine compositiuo incipiat à remedijs sine vlla

A præcognitione causarum, & sine aliqua signorum syndrome, quia etiam qui à signorum syndrome exordiuntur, debent quoque ex necessitate procedere à notione finis: coguntur itaque fateri, quod processus ordine compositiuo factus habeat exordium à remedijs (preta etiam præcognitione empirica, quod conueniret solum infimis circulatoribus, & mente captis, qui solent proponere vnicum secretum pro curandis omnibus morbis sine vlla quoque morborum cognitione. Hinc fit quod agentes de tota medicina, & de vni-

B co tantum morbo non possint alio ordine procedere, quam resolutiuo, idest à notione finis, qui ex necessitate supponit principiorum cognitionem. Dum vero Antiqui tractarunt medicinam ordine compositiuo, vel dicimus illos fuisse insanos empiricos, vel vsos fuisse ordine compositiuo cum aliqua finis prænotione: quia merum compositiuum dari negamus, sed paulo infra in propria quæstione funditus tolletur dubitatio.

3 Dubitatio oritur ex dictis Aristotelis, qui primo libro de moribus cap. 4. cum Pla-

C tone censet, dari duos ordines, compositiuum, videlicet, quem vocat à primis, & resolutiuum, quem vocat ad prima, qui est à notione finis: attamen Aristoteles 6. de moribus cap. 5. & libro 7. cap. 8. docet finem in actionibus esse principium, sicuti in mathematicis suppositiones: videtur contradictio in Aristotele: quia si finis est principium, ordo resolutiuus debet vocari à primis, seu à principijs, & non ad prima seu ad principia.

Respondetur principium considerari dupliciter, vel vt est principium cognitionis,

D vel rei: dico, ordinem resolutiuum semper exordiri à principijs cognitionis, & non operationis: dum dixit Aristoteles ordinem resolutiuum esse ad principia, non intellexit ad principia cognitionis, sed ad principia rei, quæ tamen sunt principia operationis.

QVAEST. IX.

E ### QVID INTELLIGANT expositores per finis notionem.

HActenus probatum est, Galenum per finis notionem intelligere definitionem essentialem finis, illudque probauimus progressu, & auctoritate Aristotelis, Auerrois, & Auicennæ; demumque ex arcanis ana-

lyticis idem collegimus. Videamus modo quid intelligant expositores per finis notionem.

Plusquamcommentator putat, Galenum per doctrinam à notione finis intelligere demonstrationem propter quid: per compositiuam demonstrationem quia. Quæ opinio repugnat veritati, Aristoteli, & Galeno: veritati; quia doctrina à notione finis supponit integram doctrinam conflatam multis demonstrationibus tam à priori, quam à posteriori. Insuper si per doctrinam resolutiuam Galenus intelligeret demonstrationem propter quid tantum, doctrina resolutiua contineret solum demonstrationem propter quid, & nunquam quia quod est vanissimum. Amplius in multis facultatibus vix inueniri potest aliqua perfecta demonstratio propter quid: ergo nunquam, vel raro inuenietur hæc doctrina resolutiua. Repugnat quoque Galeno, qui lib. de constitutione artis procedens ex notione finis vtitur frequentius demonstratione quia, quam propter quid. Similiter Aristoteles in moralibus procedens ex notione finis, vtitur tam demonstratione à priori, quam à posteriori; ergo vana videtur hæc opinio.

Conciliator differentia octaua habet contrariam sententiam, dicitque doctrinam resolutiuam esse demonstrationem quia: doctrinam vero compositiuam esse demonstrationẽ propter quid. Nos dicimus, si Conciliator intelligat, doctrinam resolutiuam magis assimilari demonstrationi quia, quam propter quid, non posse improbari: si verò intelligat, quod ipsamet doctrina resolutiua sit demonstratio quia, censemus, easdem instantias, quæ sunt propositæ contra Plusquamcommentatorem, habere locum contra Conciliatorem: quia quælibet doctrina continet in se non vnicam, sed plures demonstrationes à priori, & à posteriori. Insuper, doctrina resolutiua, & compositiua non dant quia; vel propter quid; hoc .n. conuenit demonstrationibus. Amonius, Philoponus, & alij Græci putarunt, quatuor esse methodos diuisiuam scilicet resolutiuam, definitiuam, & demonstratiuam: nemo vnquam dixit doctrinam resolutiuam esse demonstratiuam; dixerunt tamen illas quatuor methodos multum conferre ad construendas definitiones, & demonstrationes. Postremò patet, quod nec via resolutiua, nec compositiua possit esse demonstratio quia, vel propter quid: etenim resolutio, & compositio constant ex duobus terminis tantum; demonstratio verò ex tribus, videlicet ex maiori extremo, minori, & medio: quod verò via resolutiua, vel compositiua constent ex duobus terminis colligi potest ex Amonio in commentarijs Porphirij, & Eustratio in principio 2. post: qui dicunt resolutiuam viam esse, vel dũ diuidimus corpus in brachia, pedes &c. & brachia in ossa, & ossa in quatuor elementa, & quatuor elementa in formam, & materiam: vel dum resoluimus indiuidua in speciem specialissimam, & hanc in genus vsque ad generalissimum: Dicimus nos in vtraque via resolutiua duos tantum terminos contineri, idest maius extremum, & minus extremum, & non medium terminum: ex via enim illa resolutiua colligimus, carnem constare ex quatuor elementis, vel ex materia, & forma, sed cur talia sint, inde non colligimus: quia requiritur medius terminus, qui nos ducat ad cognoscendum illud quod est ex se ignotum: Quare, & Conciliatoris, & Plusquamcommentatoris opiniones sunt vanissimæ.

Saluus Sclanus declarans, quid sit finis notio, air, esse præoptationem, & desiderium ipsum tanquam bonum quoddam assequendi: comprobat auctoritate Galeni libro de salub: cap. 29. ad trasybulum, & exemplis, quod nisi quis optauisset bonum sanitatis, non constituisset medicinam: infertque finis notionem esse præoptationem, vel desiderium consequendi facultatem medicinæ. Quæ opinio est admodum diminuta, & non explicat arcanum contentum in illa particula, ex notione finis; quia si sufficeret desiderium assequendi bonum, possemus etiam sustinere philosophiam naturalem procedere à notione finis: omnes enim studiosi philosophiæ in primis desiderant rerum naturalium causas penetrare, hocque desiderio perciti diu noctuque in contemplatione versantur: quis tamen dicet naturalem philosophiam procedere ex notione finis?

Dicimus itaque, per finis notionem esse intelligendam definitionem essentialem finis, ex illa enim profundè percepta omnia media ad finem consequendum colliguntur: sed quia superius fusissima oratione ostendimus, quomodo Galenus Auer. & Auicennas per finis notionem intelligant definitionem essentialem, & quomodo à notione definitionis medicinæ totam artem medicam tractent, non est vt de hac re amplius loquamur.

PRIMI CAPITIS
PARTICVLA III.

Secunda ex compositione constat eorum, quæ ex resolutione fuerunt inuenta.

Hæc secunda doctrina, quæ dicitur compositiua est diuersa à resolutiua: diuersa, quia resolutiua incipit à notione finis, & à fine colligit omnia media ad illum consequendum: compositiua verò componit, quæ sunt inuenta, per doctrinam resolutiuam: est diuersa, quia resolutiua tendit ad cognoscenda principia rei, compositiua verò incipit à principijs rei, & tendit ad finem: est diuersa, quia resolutiua conuenit solum artibus, prudentiæ, & logicis disciplinis; compositiua solum sapientiæ, & scientiæ, sicuti est philosophia naturalis, mathematica, & metaphysica: est diuersa quia finis in doctrina resolutiua est ita notus, vt sunt suppositiones apud mathematicos, vt dicit Aristoteles 6. de moribus cap. 5. & alibi: finis verus in doctrina compositiua est ignotissimus; antequam enim cognoscatur, oportet prius principia & quæ sequuntur ex principijs penetrare: est diuersa, quia in doctrina resolutiua finis est veluti medius terminus, in compositiua est veluti maius extremum. Demum finis æquiuocè prædicatur de fine doctrinæ resolutiuæ, & de fine doctrinæ compositiuæ: quia finis in doctrina resolutiua est finis respectu nostri, & non respectu rei: dum enim ædificator concipit domum idealem, & ex eius notione inuenit media; idealis domus non est illa, quæ verè est finis rei; transit solum ædificator, vt dicit Aristoteles 7. meta. tex. 23. à notione domus idealis, siue mentalis ad inuenienda media gratia construendi domum materialem, siue realem: ecce, quod isti duo fines nomine, & non definitione conueniunt; æquiuocè ergo in doctrina resolutiua sumitur finis: vtinam medicus, dum concipit sanitatem tanquam finem, & ab illius notione inuestigat media, finis eius esset illa sanitas, quam vult introducere; Nos à medico tamquam à Numine, & sani & æterni redderemur.

Cognito discrimine inter doctrinam resolutiuam, & compositiuam, par est, vt videamus, quomodo doctrina compositiua fiat ex ijs, quæ fuerunt inuenta per resolutionem, & quia Aristotelis auctorita-
A te, & exemplis hoc facilè dignosci possit; ad Aristotelem confugiamus: Aristoteles enim 7. meta. tex. 23. habet, ordinem artis docentis esse contrarium ordini artis operantis: in docente seruatur ordo resolutiuus: in operante compositiuus: immò tota ars operans est composita, vt optimè dicit Galenus ex ijs, quæ per resolutionem fuerunt inuenta in arte docente: ars ædificatoria docens ex notione finis, scilicet ex notione magnitudinis domus colligit quod tectum, qui trabes, quæ fundamenta, & demum qui lapides, & cæmenta
B conueniant: Ars verò operans colligit omnia, quæ fuerunt inuenta per doctrinam resolutiuam; incipit tamen à primis, & simplicissimis ordine compositiuo, à lapidibus, videlicet, & cæmentis. Quod diximus de arte ædificatoria, dicere possumus de omni arte: quia omnis ars, vel est docens, vel operans: similiter Medicus docens medicinam non potest vti alio ordine, quam resolutiuo: medicus operans solo compositiuo, incipit tamen à simplicissimis principijs pro introducenda sanitate: quare non solum scientiæ speculatiuæ,
C sed omnes artes operantes incipiunt componendo, seu vtuntur ordine compositiuo.

1 Dubitatio hic suboritur, an scientijs conueniat ordo resolutiuus à notione finis: sed quia superius diximus nullo modo doctrinam resolutiuam conuenire philosophiæ naturali, metaphysicæ, & mathematicis disciplinis: par est, vt videamus quid alij dicant in hac re.

Plurimi sunt medici, & philosophi qui putant omnes doctrinas conuenire posse
D omnibus scientijs speculatiuis: ergo & resolutiua: sed quia resolutiua procedit ex notione finis, conantur ostendere, quis nam sit iste finis, à cuius notione tradi possit aliqua philosophia speculatiua: sunt igitur, qui dicunt in contemplatiuis semper seruari ab omnibus auctoribus ordinem resolutiuum ab hac finis notione, videlicet à desiderio sciendi desumptum: dicunt studiosos philosophiæ primo desiderare fieri philosophos, & hoc optimo fine ductos mox ad vlteriora procedere, donec ad apicem philosophiæ perueniant.
E

Decipiuntur omninò, quia in ratione doctrinæ resolutiuæ est, vt à definitione finis colligant media pro consequenda perfectissima cognitione: quid colligent quæso ex definitione desiderij sciendi philosophiam? nihil sanè; quare hæc doctrina resolutiua, quæ pro fine habet desiderium, erit omninò vana. Præterea finis in doctrina resolutiua est principium constituens doctrinam, & est tamquam suppositio apud mathematicos, vt dicebat Aristo-

teles libro 7. de moribus capite 8. à cuius ſuppoſitione formantur definitiones, & demonſtrationes certiſſimæ: Hoc patet apud Ariſtotelem dum vult colligere in primo poſt: media pro conſtitutione demonſtrationis: prius probat dari demonſtrationis finem, ideſt dari ſcire de nouo, & deinde ex notione iſtius inuenit media pro formanda demonſtratione: definit igitur ſcire, quod ſit per cauſam cognoſcere, & ex hac definitione tradita colligit non ſolum definitionem demonſtrationis, ſed omnia quæ tradita ſunt in primo, & ſecundo lib. poſt: nihil enim, vt alias oſtendimus, dicitur ab Ariſtotele in illis 2. libris, quod non colligatur ex definitione ſcire: hæc igitur eſt doctrina reſolutiua procedens ex finis notione: Iſte eſt finis à quo tota ars docens conſtituitur, & non deſiderium acquirendi ſcientias, vel artes, vt Sclanus commentus eſt.

Alij ſunt, qui dicunt in philoſophia naturali ſeruari ordinem reſolutiuum, quando omnia quæ ſunt inuenta, & tractata ordine contrario tractarentur: exempli cauſa Ariſtoteles in octo libris phy. agit de corpore naturali, de eius principijs, & paſſionibus in communi: deinde in libris de Cęlo de corporibus ſimplicibus: in libris de generatione de mixto; & in vniuerſis alijs libris de omnibus ſpeciebus corporum mixtorum: dicunt, qui vellet ſeruare ordinem reſolutiuum, deberet prius tractare de vltimis ſpeciebus corporis mixti, deinde de corporibus mixtis in communi, mox de corporibus ſimplicibus, & tandem de corpore naturali in communi: hunc ordinem in philoſophia vocari poſſe reſolutiuum putant.

Iacobus Zabarella libro 2. de methodis iſtorum imaginationem explodit, dicitque propoſitum ordinem reſolutiuum eſſe vaniſſimum: rationes, quæ illum mouent, ſunt, quia de natura ordinis reſolutiui eſt, vt procedat à fine ad principia: additque vltimas ſpecies non eſſe finem, ſed eſſe quid vltimum: de ratione finis ex Ariſtotelę 2. phy. duo ſunt, bonum cuius gratia, & vltimum: addit præterea, non ſolum agi de vltimis ſpeciebus corporum naturalium in libris de animalibus, verum etiam in octo libris phyſ. quia quid aliud tractatur in libris phyſ. quam de principijs generationis hominis, aſini, equi, & exterorum omnium mixtorum, & corporis animati?

Nos quoque ſic poſſumus ordinem reſolutiuum propoſitum reijcere: illæ vltimæ ſpecies declaratæ in poſtrema philoſophiæ naturalis parte, vel ſciuntur antequam agatur de corpore naturali in communi, vel non: ſi dicant præſciri, relu-

A ctantur Ariſtoteli 1. phyſ. text. 1. vbi dicit res naturales ſolùm cognoſci præcognitis principijs, cauſis, & elementis: ſi dicant non præſciri: ergo ex illis procedendo ad vniuerſalia magis, non dabitur ordo reſolutiuus: quia ordo reſolutiuus eſt à notione finis: niſi enim finis perfectè agnoſcatur, non poſſumus inde ad vlteriora procedere. Demum in ordine reſolutiuo finis non eſt principium rei, ſed eſt finis noſter, eſtque conceptus mentalis, ſeu idealis, à quo colliguntur media ad conſequendum finem realem: colligimus itaque
B nullo modo ordinem reſolutiuum concedi poſſe in philoſophia contemplatiua.

2 Dubitatio oritur ex verbis Galeni, dicit enim doctrinam compoſitiuam conſtare ex ijs, quæ ſunt inuenta per doctrinam reſolutiuam, quod videtur omninò falſum, quia Ariſtoteles in philoſophia naturali, & in metaphyſica vtitur ordine, ſeu doctrina compoſitiua, quæ certè non eſt inuenta per doctrinam reſolutiuam. Similiter Euclides in libris elementorum tractat Geometriam ordine compoſitiuo, & tamen nihil colligit à doctrina reſolutiua:
C ergo Galenus perperam definit doctrinam compoſitiuam, quod conſtet ex ijs, quę per reſolutionem inuenta ſunt.

Reſponderi poteſt, Galenum loqui in hoc loco de illa doctrina compoſitiua, quæ pertinet ad medicinam, & ad alias artes, & non de compoſitiua inſeruiente ſcientijs ſpeculatiuis; quia in his ordo reſolutiuus, vt oſtendimus, nullum habet locum: medicina enim, & aliæ artes ex Ariſtotelę dupliciter conſiderantur, vel vt docentes, vel vt operantes: dicimus, artifices vti
D compoſitiua in artibus operantibus, & non docentibus: dicimuſque in artibus operantibus ordinem compoſitiuum conſtare ex ijs, quæ per reſolutionem inuenta ſunt.

3 Dubitatio inde alia oritur, quia ſi dabitur, vt nos cenſemus, duplex ordo compoſitiuus, alter, qui indiget doctrina reſolutiua: alter verò qui conſtat ex inuentis per doctrinam reſolutiuam: ſequetur hoc inconueniens, quod malè fecerit Galenus dicens tres eſſe doctrinas, & non quatuor:
E quia vnus eſt compoſitiuus conſtans ex inuentis per reſolutionem: alter compoſitiuus, qui eſt à primis, quique non indiget ordine reſolutiuo: tertius ordo reſolutiuus, qui eſt à notione finis: & quartus definitiuus.

Reſponderi poteſt, Galenum tractare de doctrinis inſeruientibus medicinæ, & non alijs facultatibus: quod hoc verum ſit, clariſſimè colligitur ex hoc primo capite, vbi habentur hæc verba: *Neminem ante nos ſcripſiſſe doctrinam reſolutiuam comperimus*: intelligat opor-

oportet de doctrina resolutiua inseruiente A arti medicæ, & non de resolutiua inseruiente alijs facultatibus: quia Aristoteles, qui fuit ante Galenum, visus est doctrina resolutiua in libris moralium, & præcipuè in libris post. & adeò clarè, & artificiosè, vt nihil clariùs, & artificiosius tradi possit: Galenus sanè fuisset nimium ignarus, si doctrinam resolutiuam, qua vtitur Aristoteles in resolutorijs libris logicis, & moralibus, non vidisset: quod verò Galenus viderit totum Aristotelem patet, quia multis in locis eius libros commendat, & præcipuè logicam: melius igitur est, vt di- B camus Galenum locutum fuisse de doctrinis arti medicæ inseruientibus, quam quod omnis doctrina compositiua, qua vtitur Aristoteles, & Euclides in libris elementorum, sit inuenta per ordinem resolutiuum.

Salui Sclani responsio ad propositam dubitationem non est omninò reprobanda: dicit enim Platonem, & Aristotelem tractasse philosophiam contemplatiuam ordine compositiuo. Sed addit illum ordinem compositiuum habuisse ortum a doctrina resolutina in mente facta, ita vt omnis or- C do compositiuus constet prius ex inuentis per doctrinam resolutiuam.

Hæc responsio non potest omninò impugnari, quia nullum dubium est, quod auctor, qui voluerit tractare philosophiam contemplatiuam, non tractabit exactè de eius principijs nisi totam sciat: immò concedimus, tum de simplicissimis, tum vniuersalissimis prius agere, & deinde de alijs sed negamus, hunc progressum nuncupandum esse ordinem resolutiuum, qui fit à notione finis, & qui à finis definitione ce- D tera omnia colligit: sed quia superius disputauimus de hac re, non est, vt iterum acta agamus.

PRIMI CAPITIS

PARTICVLA IIII.

„ *Tertia ex definitionis dissolutione,* E
Tex. 3. antiq. *cui nunc incumbimus;* * *licet*
„ *autem huiusmodi doctrinam*
„ *appellare non solum definitionis dissolutionem sed, et explicationem, vt nonnulli vocarunt, vel resolutionem, vel diuisionem, vel vt nonnulli alij explanationem, vel expositionem vt alij.*

PRoponit hic Galenus tertiam doctrinam, quæ est definitiua, atque se velle in hoc lib. secundum hanc doctrinam totam medicinam explicare, refertque hanc doctrinam sex modis diuersis appellari, Galenus ipse illam appellat dissolutionem definitionis: alij eam vocant explicationem definitionis; Alij resolutionem, vel diuisionem: Alij explanationem, & alij expositionem: laudat tamen Galenus quamlibet ex istis sex propositis appellationibus.

QVAEST. X.

AN ORDO SEV DOCTRINA definitiua sit diuersa à compositiua, & resolutiua.

1

OMnes ferè Peripatetici in hac re videntur reluctari Galeno; dicunt enim doctrinam definitiuam nullo modo distingui à resolutiua, neque dari alios ordines, seu doctrinas ordini inhærentes, quam ordo resolutiuus, & compositiuus: videamus igitur eorum fundamenta; ea enim pro defensione Galeni reijciemus, & Galeni doctrinam definitiuam confirmabimus.

Primum eorum fundamentum contra Galenum est, in omni ordine, & in omni doctrina exordiendum esse à definitione; quia ab eius dissolutione mirificè tota doctrina elucescit: quod in omni consideratione à definitione sit incipiendum, colligunt ab Aristotele primo de anima tex. 11. vbi dicit, animæ definitione cognita cæteras affectiones facillimè dignosci: Similiter quarto phys. cognito quid de loco cognosci consequentia quid: primo de moribus capite 7. dicit in omni re esse incipiendum à definitione: 2. phy. tex. 68. ait, quæ ostenduntur a mathematicis, resolui in definitiones tamquam finem totius cognitionis: 2. post. concludit, omnem quæstionem esse medij quæstionem: mediumque esse definitionem, seu rationem primi extremi, ita vt nulla affectio possit cognosci, nisi à præcognita definitione. Præterea Plato in cratylo docet, definitionem esse principium cognitionis proprietatum, & affectionum,

ctionum, quas quærimus: Galenus 3. methodi dicit, ad effugiendam deceptionem esse vtendum definita locutione; definita enim locutio, non habetur, nisi per definitionem: Cicero in libris de officijs in principio ait, nõ esse disputandum de aliqua re, nisi prius intelligatur quid sit illud de quo disputetur: quare colligunt non dari ordinem definitiuum diuersum ab alijs; quia alij duo ordines non tractantur, nisi incipiendo à rei definitione.

Secundum fundamentum desumitur ab obseruatione Aristotelis, & Medicorum: Aristoteles in lib. de interpretatione exorditur à definitione nominis, verbi, & orationis, & à definitione colligit cætera omnia, quæ tractantur: Similiter in primo priorum proponit definitionem syllogismi: itidem in primo post. dat definitionem scire, & ex illa colligit definitionem demonstrationis, quod scilicet constet ex veris, primis, &c. & deinde in toto primo, & secundo libro solum proponit pertinentia ad illam definitionem: itidem Aristoteles in 2. phy. exorditur à definitione naturæ, & ex verbis illius definitionis, quæ tractantur in 2. lib. omnia colligit; dicit enim naturam esse principium motus, & quietis per se, & non secundum accidens: explicat statim illud verbum *principium*; quod prædicetur de forma, & deinde de materia, deinde explicando aliam particulam, *& causa*: tractat de causis per se: & quia dixit per *se & non secundum accidens*, tractat de causis per accidens, idest de casu, & fortuna: similiter in 3. definit motum: in lib. de ortu, & interitu definit generationem: & in lib. de anima animam, & ex illis definitionibus, deinde desumit omnia attributa: immò semper dissoluendo definitionem eo vsque perseuerat, quo vsque peruenit ad exactissimam cognitionem. Præterea idem facit Auicenna, & Auerroes in omnibus suis libris: Cæterum quia hoc fundamentum est notissimum, quod scilicet in omni doctrina definitio sit principium, non est, vt in re notissima tempus conteramus.

Tertium fundamentum Peripateticorum contra Galenum est, quia in primo libro moralium cap. 4. Aristoteles docet cum Platone duos dumtaxat dari ordines, à primis, scilicet qui vocatur compositiuus, & ad prima, qui vocatur resolutiuus: de ordine definitiuo, seu definitiua doctrina ab his duobus distincta nihil vnquam ab Aristotele, & Platone, vel ab alijs antiquis philosophis dictum fuit.

Quartum fundamentum desumptum à ratione quadam efficacissima, tale est: ordo definitiuus non exorditur à principijs: quia hoc est munus compositiui, neque à

A fine, quia hoc pertinet ad resolutiuum: neque à medio, vt censent nonnulli Medici: quia procederet ex ignotis, & cum principij petitione. Ars medica, quæ versatur circa agenda, addiscitur à fine, vt docet Aristoteles 7. meta. tex. 23. quia finis est nobis notior, quam media nos ducentia ad principia rei, ordo igitur definitiuus erit omninò vanus, & chimericus.

His iactis fundamentis sustinent, ordinem definitiuum reducendum esse ad vnum ex duobus propositis, vel si non reducatur sit ab ordinum numero omninò exploB dendus.

Secunda opinio non valdè diuersa ab enarrata est nonnullorum asserentium, ordinem definitiuum dari, sed esse speciem quandam resolutiui: negant esse tres ordines, dicunt enim esse duos tantum: Probant, quod ordo definitiuus sit resolutiuus: quia in ordine definitiuo resoluitur tota definitio; medicina enim est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum: in primis Galenus resoluit salubre in corpora, causas, & signa: idem dicunt de insalubri, & neutro. Præterea nihil aliud est definiC tio, quam resolutio definiti in suas partes; putant ergo ordinem definitiuum esse resolutiuum.

Tertia opinio est Medicorum dicentium ordinem definitiuum non esse à primis, vt est ordo compositiuus: neque esse ad prima, vt est resolutiuus, sed esse ordinem tertium omninò diuersum ab alijs: dicuntque exordiri à medio, eo modo, quo à centro oriuntur lineæ, & ducuntur ad circumferentiam, dicunt enim sicuti centrum est in medio circuli estque indiuisibile, & ab D illo omnes lineæ ducuntur ad circumferentiam; sic definitionem esse quid indiuisibile; exprimit enim quidditates, quæ sua natura, vt dicit Aristoteles, sunt sicuti numeri: dicuntque, sicuti ab vnico centro omnes lineæ ducuntur ad circumferentiam, sic ab vnica definitione, quæ est indiuisibilis, & tamquam centrum, colligi omnia tractanda: & nihil tractari, quod non deducatur à definitione, & quod demum non habeat ad ipsam relationem.

Prima opinio recedit à veritate: quia con E fundit ordinem cum doctrina: nos asserimus cum Galeno, & Aristotele, tres esse doctrinas: sed negamus, quod Galenus crediderit tres esse ordines: ordo sanè differt à doctrina: ordo enim ex Aristotele 8. phy. tex. 15. & ex Galeno 2. de differentijs pul. cap. 9. est proportio prioris ad posterius, & versauice: de ratione verò doctrinæ tria sunt, primum est subiectæ materiei cognitio, secundum est ordo quo agitur de subiecta materia, qui ex sententia Aristotelis Galeni, & omnium philosophantium

tium non poteſt eſſe niſi à primis, vel ad prima: tertium eſt methodus habens vim inferendi: tales enim ſunt demonſtrationes à priori, vel à poſteriori: Diſcipulus nunquam docebitur, niſi primò aliquid intelligat de ſubiecta materia: ſecundò niſi cum aliquo ordine procedat: tertio niſi vtatur aliqua oſtenſione à priori, vel à poſteriori, quæ oſtenſio methodus dici debet.

Nos concedimus omnem doctrinam exordiri à definitione: negamus tamen, propterea non poſſe dari doctrinam definitiuam diuerſam à compoſitiua, & reſolutiua. Error verò Peripateticorum, & Zabarellæ dicentium omnem doctrinam eſſe à definitione, & hanc non eſſe diſtinctam ab alijs doctrinis, indè oritur: quia putant hanc doctrinam definitiuam, quam hic tradidit Galenus memoriæ, & compendij gratia, eſſe traditam per definitionem eſſentialem: quemadmodum in logica, philoſophia, & in cæteris facultatibus fieri ſolet: definitio enim in hac doctrina definitiua eſt omninò diuerſa, ne dicam contraria veræ, & eſſentiali definitioni: hæcque fuit cauſa, & origo errorum multorum medicorum, & Peripateticorum: definitio enim eſſentialis exprimit eſſentiam rei: hæc qua vtimur in doctrina definitiua declarat definitum verbis, & nominibus minimè ſignificantibus eius quidditatem: illa conſtat ex genere, & differentia: hæc nequaquam: illa ex nominibus vniuocis: hæc ex æquiuocis: illa naturam definiti: hæc memoriam & compendium reſpicit: illa explicat genus, & differentiam, & cauſam externam: hæc vero nec genus, nec differentiam, nec cauſam externam explicat.

Hinc dicendum eſt definitiones, eſſe duum generum, aliquas pro fine habere, vt exprimant naturam rei: aliquas verò conſtare ex verbis æquiuocis; ſed in æquiuocorum nominum declaratione omnia arcana ad artem pertinentia miro ordine memoriæ commendari. Quod hoc verum ſit, expendamus definitionem medicinæ, quæ eſt, medicina eſt ſcientia: ecce quod Galenus non intendit naturam medicinæ explicare: ille enim optimè nouit, medicinam non eſſe ſcientiam, quia ab ipſo inſcribitur hic liber τέχνη ἰατρική: ideſt ars medicinalis, & non ſcientia, & in libro de conſtitutione artis vocat medicinam artem, & non ſcientiam. Dicit deinde (ſalubrium) hoc nomen eſt æquiuocum, quia natura inſalubris æquiuocè prædicatur de corporibus, ſignis, & cauſis; corpora enim, & ſigna, vel cauſæ differunt genere: vaniſſima igitur eſt Peripateticorum inſtantia dicentium, doctrinam definitiuam non eſſe diuerſam ab alijs, quia quælibet doctrina ex neceſſitate exorditur à definitione: nimis enim diuerſa eſt

A hæc definitio pertinens ad doctrinam definitiuam ab illa, cuius munus eſt exprimere rerum genera, differentias vniuocas, & cauſas externas. Iſti qui reiecerunt hanc definitiuam Galeni doctrinam, ſi diligentiſſimè perlegiſſent, & perpendiſſent totum huius libelli artificium, percepiſſent non ſolum hanc doctrinam non eſſe diuerſam à compoſitiua, & reſolutiua, ſed etiam qua arte Galenus paucis verbis omnia medicinę capita ante oculos lectoris collocet & eius memoriæ commendet: ſed qui non legunt non percipiunt, & turpiſſimè in erro-
B neas opiniones incidunt, & cæcorum more Scopulis ac vadis illidunt.

Pluſquamcommentator hoc loco tangit hanc veritatem, dum dicit, doctrinam definitiuam traditam hic non eſſe definitionem aliquid docentem, ſicuti ſunt aliæ definitiones, quæ exprimunt naturam, & eſſentiam; ſed eſſe expoſitiuam artis: quia ex eius diſſolutione omnia artis capita exponuntur: addit, Ariſtotelem nunquam vſum fuiſſe hac doctrina definitiua: quia ad memoriam hæc facit, & non ad exprimendam quidditatiuam definitionem.

C Secunda opinio propoſita aliquid falſitatis continet: non poteſt tamen omninò explodi, quia definitio ex Ariſtotele 1. phyſ. tex. 5. diuidit in ſingula, ideſt reſoluit definitum in ſuas partes. Præterea tractatus de definitione pertinet ad libros analyticos. Eſt tamen falſa hæc opinio, quia quamuis definitio ſit reſolutio, tamen non eſt ordo à notione finis, neque vllo pacto dici debet ordo; quinimo ſi loquantur de definitione exprimente naturam rei ſine cauſa externa, dicimus non eſſe doctrinam, ſed
D principium doctrinæ: ſi verò loquantur de illa definitione, quæ ſolo ſitu differt à demonſtratione, dicimus, illam eſſe methodum, ſiue demonſtrationem, vel proprietatem præcipuam demonſtrationis, & non doctrinam: magna igitur eſt differentia inter ordinem, doctrinam, & methodum: ſi vero loquantur de definitione, qua vtitur Galenus in doctrina definitiua, dicimus alium ordinem non poſſe ſeruari, quam reſolutiuum, agit enim de corporibus ſalubribus, de ſignis, & cauſis propter hunc finem
E tacitum, & ſuppoſitum, qui eſt gratia acquirendæ ſanitatis.

Tertia opinio non poteſt mihi probari: quia neque Ariſtoteles, neque Plato, neque ipſe Galenus ſomniauit vnquam dari ordinem incipientem à medio, quia eſſet cum manifeſtiſſima petitione principij: ſi enim vtemur illo in artibus, omiſſa finis notione, ne verbum quidem mouere poterimus pro artis inuentione: ſi in ſcientijs, omiſſa cognitione principiorum, cæcorum more incedemus, & reluctabimur.

Ariſto-

Aristoteli 1. physicorum in principio.

Relinquitur ergo, vt dicamus tres esse doctrinas diuersas: sed non tres ordines: doctrinamque definitiuam traditam in medicina compendij, & memoriæ gratia esse etiam traditam ordine resolutiuo, idest à notione finis gratia sanitatis introducendæ, huncque finem nos non consequi, nisi prænoscamus quæ corpora, quæ causæ, quæ signa salubria sint: deinde vero, quæ sint communissimæ intentiones pro sanitate introducenda: doctrinam verò definitiuam in philosophia memoriæ gratia tradi posse ordine compositiuo, idest à primis principijs: huncque esse ordinem compositiuum, ita, vt doctrina definitiua aliquando inhærere possit ordini resolutiuo, aliquando compositiuo, vt nullum sit inconueniens, esse duos tantum ordines, & tres doctrinas ordini inhærentes.

QVAEST. XI.

AN PRAETER TRES DOctrinas detur doctrina diuisiua.

PRoposuit Galenus tres doctrinas, & de diuisiua, ne verbum quidem fecit: nihilominus Plato, & Galenus videntur magis laudare doctrinam diuisiuam, quam tres propositas: Plato in philebo, ait esse similem Deo, qui rectè diuidit: Galenus primo ad Glauconem in principio ex tollit ad sydera Mnesitheum Athenienſem Medicum: quia in diuisionum peritia erat versatissimus: addit præterea hæc verba, qui in diuidendo est exactus, quantum permittitur viribus medendo non errabit: similiter primo methodi cap. 5. habet hęc verba *fieri nequit, vt differentias generis vllius morbi, aut species inuenias, ipso quod diuiditur non planè explorato*: videtur igitur quod diuisio non solum sit necessaria, verum etiam præstantissima doctrina.

Plusquamcommentator dicit diuisionem non esse collocandam in numero doctrinarum, quia diuisio non potest notificare, quod est sua natura occultum: deinde ait diuisionem inseruire doctrinæ definitiuæ; ideò ancillam doctrinæ, & non doctrinam vocat. Videtur Plusquamcommentator aliquantulum recedere à Galeni mente, eo quia putabat Galenum per doctrinam compositiuam intelligere demõstrationem quia: per resolutiuam demonstrationem propter quid: ideò videns, quod diuisio non notificet aliquid sua natura occultum, eam à Doctrinarum numero secreuit, quasi quod

A etiam definitio sit instrumentum distinctum à demonstratione, quod alibi nos reiecimus: neque enim definitio notificat quod est sua natura occultum: si definitio consideretur, vt contra distincta à demonstratione, & tamen est doctrina. Nec obstat quod hic consideretur definitio, vt solo situ differt à demonstratione: quia duæ tantum essent doctrinę, & non tres, videlicet demonstratio quia, & propter quid: Cæterum, quia vt alibi ostendimus, Galenum per doctrinam intelligere facultatem, de ratione cuius hæc tria sint, primum vt versetur

B circa aliquam cognitionem sui subiecti, secundum vt doctrina sit ordinata, tertium vt methodo habente illationem tradita sit: ideo rationes plusquamcommentatoris probantes diuisionem non esse doctrinam, non erant Gal. intentioni accommodatæ, quamuis verissimum sit, dum dixit diuisionem non notificare aliquid sua natura occultum: quod nos quoque paulò infra confirmabimus.

Leonicenus in quæstione de tribus doctrinis habet, de diuisiuo ordine nihil dictum esse à Galeno, quia ad ordinem re-

C solutiuum reducitur: confirmat suam opinionem: quia Galenus lib. de partibus artis medicæ diuisionem appellauit resolutionem. Quininmò Leonicenus ait, sicuti in lib. de constitutione artis Galenus procedit ordine resolutiuo, sic in lib. de partibus artis medicæ ordine diuisiuo: differentiamque esse perexiguam inter ordinem resolutiuum, & diuisiuum: quia in ordine resolutiuo ait, artem resolui & doceri: in ordine vero diuisiuo solum resolui. Non omninò probatur Leoniceni opinio:

D quia si diuisio inseruit doctrinæ resolutiuę, multo magis definitiuæ, vt docet Aristoteles 2. post. Præterea omnis doctrina constat ex ordine, & ex multis demonstrationibus, & diuisionibus: quare falsum est, diuisionem solum reduci ad doctrinam resolutiuam: quia omnis doctrina indiget diuisione.

Manardus censet diuisionem nullo modo esse doctrinam ordini inhærentem, quia si exorditur sermo à rei principio, ait locum esse occupatum à doctrina compositiua: si

E à fine à resolutiua: si à medio à definitiua: infert ex his diuisionem ex se carere ordine, & doctrinam ordini inhærentem minimè dici posse. Eandemque sententiam insequimur: immò superius probauimus neminem exordiri posse à medio sine manifestissima principij petitione.

Montanus probat non esse plures doctrinas tribus auctoritate Aristotelis 12. metaphys. vbi habetur, duplicem dari rerum ordinem, primum, qui est habitudo prioris ad posterius: alium esse ordinem om-

nium

nium rerum ad vnum principium optimum & supremum : exemplum proponitur de exercitu, in quo milites inter se ordinem habent, quia omnes simul ordinantur ad Ducem, qui est supra ordinem: applicat id huic proposito, dicitque, si res in medicina ordinantur primo modo, id est secundum habitudinem prioris ad posterius oriri doctrinam compositiuam; si à posterioribus ad priora; resolutiuam: si verò ordinarentur tertio modo, id est ad principium supremum, ad quod priora, & posteriora sunt ordinanda, dixit oriri definitiuam, quæ amplectitur priora, & posteriora: vnde infert dari tres doctrinas ordinatas, & non plures. Reijcitur Montanus, quia supponit duo, quæ falsa sunt; primum, quod ordo, & doctrina idem sint: supra probatum est, de ratione doctrinæ tria esse, scilicet methodum habentem illationem: ordinem, & cognitionem subiectæ materiæ. Secundum supponit doctrinam definitiuam hic traditam à Galeno continere veram definitionem exprimentem rei quidditatem, quæ re vera est tamquam optimum desiderabile, quod continet priora, & posteriora, & in gratiam illius omnes methodi, & demonstrationes diriguntur: Nos verò ostendimus hic Galenum non loqui de hac definitione, sed de illa, quæ ex nominibus æquiuocis conflatur, eo fine, vt illis declaratis omnia medicinæ arcana possint memoriæ commendari.

Argenterius ait doctrinam diuisiuam non esse necessariam: quia si loquamur de inuentione artium, & scientiarum, eam consequemur doctrina resolutiua: si verò quærimus artium, & scientiarum tractatum diffusum, illum habebimus à doctrina compositiua: si verò compendium, id habebitur à doctrina definitiua. Reijcitur Argenterius, quia non solum diuisiua doctrina est necessaria, sed dicendum est, non esse doctrinam ordini inhærentem: caret ordine, quia ordo à primis non competit diuisioni: quoniam est occupatus à via compositiua: neque competit ordo ad prima, quia est occupatus à resolutiua. Prætetea diuisio non docet, sed disponit, & ante oculos collocat, quæ alia via, & doctrina addiscuntur: quare diuisio nullo modo dici potest doctrina.

Nos putamus diuisionem non esse vocandam doctrinam ordini inhærentem; quia est omnium doctrinarum ancilla: Galenus in libro de constitutione artis medicæ diuidit, resoluit, & docet totam artem medicam virtute doctrinæ resolutiuæ: In arte medicinali eandem explicat per doctrinam definitiuam: in lib. de partibus artis medicæ eam diuidit, & non docet: ratio est, quia diuisio rerum non potest ex Ga-

A leno docere, & per consequens non potest vocari doctrina.

Præterea diuisio ex se nihil docet, quia semper procedit cum manifesta principij petitione: quod non accidit tribus doctrinis, quæ reuera hoc vitio carent: si loquamur de resolutiua via, hæc clarissimè docet sine vlla petitione principij: Aristoteles in primo post: vbi procedit per doctrinam resolutiuam, docet ex quibus propositionibus constet demonstratio: sic procedit: in 2. cap. *si scire est rem per causam cognoscere propter quam res est, & quod illius sit causa, & non*
B *contingat hoc aliter se habere*, igitur *demonstratio faciens scire erit ex veris, primis, immediatis*, &cet. hic progressus conuenit doctrinæ resolutiuæ, docetque sine vlla petitione: meritò igitur doctrina resolutiua dicetur doctrina: similiter doctrina compositiua incipit à principijs, quibus cognitis, cætera cognoscantur oportet: dicit enim Aristoteles 1. phys. tex. 1. *Tunc putamus vnumquodque cognoscere, cum causas primas cognouerimus, principiaque prima, & vsque ad elementa*. Ad eundem modum definitio nos docet sine principij petitione: dicit Aristoteles
C cognito quid anima sit, statim noscimus eius proprietates: idem dicit de omni definitione exprimente quidditatem: colligimus ergo, omnem doctrinam propositam præter diuisiuam aliquid docere sine principij petitione.

QVAEST. XII.

D *CVR DIVISIO NIHIL Doceat.*

DVm inferimus ex membris diuisis consequentiam, committimus errorem in forma, & in materia: in forma, quia fit ille paralogismus, qui dicitur à positione consequentis ad positionem antecedentis: fit enim illatio à genere ad species: Non licet sic inferre, est febris continua, ergo maligna:
E quia genus, id est febris continua in diuisione est medius terminus, qui si subijcitur in maiori, maior erit præter naturam, & falsa: verbi gratia, si diceremfebris continua est maligna, hoc dici non potest, quia de ratione prædicati est, vt sit vniuersalius subiecto, maligna tamen est quid minus vniuersale, quam febris continua: Si verò prædicabitur in maiori, statim fiet secunda figura ex duabus affirmatiuis, quæ nihil concludit, veluti si dicerem, febris maligna est continua, hæc est continua, ergo

Si

Si verò aliquis conuerteret maiorem, & diceret, aliqua febris continua est maligna, propositio est vera, sed esset in prima figura cum maiori particulari, quæ nihil concludit: maior enim debet esse vniuersalis; quia debet continere minorem: quando enim non continetur minor sub maiori, argumentum non sequitur: Ecce quod per diuisionem generis procedendo ad subalternas, & ab his ad specificas ideas, semper in occultis, & ignotis differentijs exoritur vitium petitionis principij: Hinc fit, quod semper argumentum ex sufficienti partium enumeratione, dum quis ipso vtitur sine B aliqua demonstratione, turpiter petit principium. Hinc Aristoteles primo priorum, & in fine secundæ sectionis concludit, ex diuisione consequentias esse prauas: si verò consequens aliquando cõtingit esse verum, dicimus illud non colligi ex præmissis: quia vt dictum est à genere ad differentias, vel ad species nullam esse illationem.

Ad hæc non solum ex diuisione generalissimi ad specifica nulla inferri potest consequentia, verum hoc varijs Aristotelis præceptis aduersatur, veluti dum secundo perihermenias docet à coniunctis ad diuisa C non inferri necessariam consequentiam. Similiter 2. post: dum docet in syllogismo diuisiuo duplante nihil sequi: exempli gratia: omnis febris continua vel est benigna, vel maligna, hæc est continua, ergo benigna vel maligna: est syllogismus duplans, at nil concludit, nisi quod est in maiori propositione: sunt tamen qui inferunt sine alia probatione non maligna, ergo benigna: qui processus est à coniunctis ad diuisa, & non valet, quia est in diuerso sensu in coniuncto, quam sit in diuiso: veluti febris continua D est benigna, vel maligna, hæc est verissima: dum verò dicitur sine vlla probatione, non est benigna, ergo maligna, est alter sensus, quia continet solum vnum membrum diuisionis, & non sequitur. Demum dum per diuisionem quis volet occulta innenire, dicimus, quod ille peccat in materia quatenus incidit in aliquod erratum circa vniuersale; quod peccatum est admonitum ab Aristotele 1. post. cap. de tribus erroribus circa vniuersale, & est, dum attribuitur inferiori, quod superiori esset attribuendum, E veluti vt insistamus in eodem exemplo, dum dicimus, febris continua vel est benigna vel maligna: hoc attributum esse benignam vel malignam tamquam proprio subiecto conuenit febri continuæ: quia continua est vel maligna vel benigna: at dum dicimus febris est continua, & inde sine demonstratione inferimus non esse benignam sed malignam, fit attributum specificum, & non inferendum sine aliqua probatione: febris enim continua est tanquam genus; sub

A hac continetur maligna, ardens, & variæ species, & vni soli speciei ex omnibus illud attributum, quod sit maligna debet conuenire: quare dum attribuitur inferiori, quod superiori est attribuendum, committitur error circa vniuersale. Concludimus ergo diuisionem sine demonstratione nos fallere, & propterea in numero doctrinarum viam diuisiuam non fuisse a Galeno, vel ab Aristotele collocatam,

PRIMI CAPITIS

PARTICVLA V.

Tex. 5. antiq. *Conati sunt et Herophiliorum quidam talem facere doctrinam, quemadmodum Heraclides Erythraus. Conati & eam sunt, quæ per compositionem, & ipsi Herophilij, & quidam Erasistrati Sectatores, & Athenæus Attaleus. Nullus autem eorum, qui ante nos fuere scripsit eam, quæ oritur à notione finis, ex qua omnes artes via quadam, atque ordine constituuntur, sed illam quidem alio pertractauimus loco.*

Propositis à Galeno tribus doctrinis: In hoc tex. tria facit: primo refert, quod quidam sectatores Herophili, inter quos erat Heraclides Erythræus omnium Sectatorum doctissimus, conati sint totam artem medicam tractare doctrina definitiua: admonet tamen Galenus, quod nihil profecerunt. Herophilus fuit Medicus præcipuus, & ex numero Dogmaticorum, & in anatome percelebris: secabat enim corpora humana, & bruta viua: scripsit de anatomia viuorum: Galenus multa ab eius scriptis in proprias diuitias congessit: quinimmo hanc definitionem medicinæ in hoc loco propositam ab illo desumpsit. Secundo dicit Galenus Herophili, & Erasistrati Sectatores, & Athenæum Atalum, qui erat Princeps sectæ Pneumaticorum conatos esse totam artem medicam tractare doctrina definitiua, & cõpositiua: attamen desideratum finem non esse consecutos: Hi omnes medici

ci statim à morte Herophili floruerunt vt dicit A Galenus 4. de diff. pul. cap. 1. Tertio ait in hoc tex. neminem ante nos scripsisse medicinam doctrina, quæ oritur à notione finis, ex qua omnes artes constituuntur.

1 Dubitatio hic exoritur, quia Galenus inquit neminem ante illũ tractasse doctrinam resolutiuam quę s. fit ex notione finis: tamen hoc videtur, veritati reluctari: quia ante Galenum annis circiter quingentis fuit Aristotiles, qui mirificè tractauit doctrina ex notione finis moralia, & logicam facultatem, ergo Galenus non fuit primus.

Respondet Plusquamcommentator Gale- B num intellexisse de medicis, & non philosophis: putabat enim Galenum intelligere per doctrinam resolutiuam ex se perfectam esse sine compositiua.

Ego verò puto, esse impossibile, dari doctrinam resolutiuam sine compositiua: & quemadmodum Curtius dixit, doctrinam resolutiuam sine compositiua docere solum modum constituendi artem, & non artem: sic ego statuo modum constituendi artem non posse doceri sine doctrina compositiua, nullamque esse doctrinam resolutiuam, nisi habeat annexam aliquam compositio- C nem. Ad instantias respondemus: dum dicunt, si doctrina resolutiua indigeret compositiua, resolutiua ex se non esset perfecta; consequentiam nullam esse: quia etiam demonstratio indiget definitionibus, quamuis demonstratio ex se sit perfectissima: dum dicunt, si semper resolutiua esset coniuncta cum compositiua, duæ tantum essent doctrinæ. Respondemus hanc propositionē non esse conuertibilem, omnis resolutiua est coniuncta cum compositiua, datur enim compositiua quæ non iungitur cum re- D solutiua, ideò non sequitur duas tantum esse doctrinas: quare tres erunt doctrinæ: quarum prima est definitiua, secunda compositiua, qua philosophia traditur: & tertia resolutiua, quæ semper habet annexam compositiuam.

Subdit Galenus, *sed illam quidem alio pertractauimus loco*: omnes ferè existimant esse intelligendum librum de constitutione: confirmant: quia Galenus in fine huius libri ait se fecisse mentionem de libello de constitutione artis, hocque non potest esse nisi in hoc loco, quia alibi de illo libro nihil dicitur.

QVAEST. XIII.

DE SECTIS MEDICORUM.

Cum Galenus in text. superiori de sectis mentionem fecerit nõnulla dicenda sunt de antiquis Medicis: tres enim præcipuæ fuerunt medicorum Sectæ, Dogmatica, Empirica, & Methodica: omnes ferè crediderunt, Hippocratem fuisse suæ sectæ Auctorem: de Hippocrate Soranus Ephesius in proœmio suæ præf. protulit hæc verba; medicinam inuenisse Apollinem: Esculapium illam amplificasse, & Hippocratem perfecisse. Isidorus Etymolog. Auctor libro 4. cap. 3. similiter dicit medicinæ artis inuentorem apud Græcos fuisse Apollinem; deinde Esculapium, eius filium eam amplificasse, sed postquam perijt fulminis ictu, perijsse quoque artem medicam per annos quingentos, videlicet vsque ad tempus Artaxersis Regis Persarum; quo tempore Hippocrates, qui fuit ex familia Esculapij vigesimus eam restaurauit, tradendo litteris principia, & mirificas conclusiones, vt refert Auctor introductorij capite quarto: Esculapius, vt refert idem Auctor, Plinius libro 29. capite primo, & Cælius in principio sui libri fuit primus inuentor medicinæ nihil tamen scripsit: sed eam communicauit Machaoni, & Podalyrio filijs suis, illique deinde eam viua voce posteris tradiderunt.

Finxerunt tamen Græci, quod primi inuentores fuerint Dij: dixeruntque medicinæ inuentorem fuisse Apollinem, per Apollinem tamen intelligebant solem, quia (vt ait Machrobius libro primo Saturna:) est causa salutis in Orbe resoluendo halitus putridos, & conseruando calorem naturalem, præbendoque vires herbis, & omnibus medicinis: vnde Ouidius primo metamor. de Apolline dixit inuentum medicina meum est opifexque per orbem di- E cor, & herbarum subiecta potentia nobis. Esculapius, qui fuit Excellentissimus Medicus, fingitur à Poetis filius Apollinis; quia vires solis percepit, & medicinam inuenit. Quomodo Apollo vocetur inuentor medicinæ, declaratur in explicatione fabulæ relatę ab Homero primo Iliados de Chryseide, in qua refertur, Apollinem pestem Gręcis immisisse ob raptum Chryseidis filiæ Chrysis Sacerdotis Apollinis: Pestis enim non cessauit, nisi postquam

A Chryseis est à Græcis patri suo restituta: hęc fabula habet hanç intelligentiam, Chrysis significat aurum, & per aurum intelligimus sanguinem, qui est omnium humorum præciosissimus; Chryseis stuprata significat sanguinē corruptum ob maximos Græcorum labores, quos sub dio, sub sole in bello admodum longo passi sunt, & ob fætorem cadauerum magna pestis facta est, quæ non cessauit, nisi restituta Chryseide, idest restituto bono sanguine, meritò boni regiminis, & optimorum pharmacorum ab Esculapio inuentorum, & hac de causa Esculapius vocatus fuit filius Apollinis à cuius stipite, deinde post annos quingentos ortus est Hippocrates, qui fuit rationalis sectæ primus inter scriptores medicinæ: illum statim secuti sunt varij, & inter cæteros Diocles Caristius, vt dicit Cælsus, & demum Galenus, Auicennas, & innumerabiles sectatores vsq; ad hæc tempora: post Hippocratem secuti sunt empirici, & Methodici: Empirici tamen incedebant analogismo fallaci, & deceptorio: Dogmatici vero demonstrationibus cum experientia iunctis philosophabantur: Methodici in communissimis persistebant: Dogmatici non solum generalissimas indicationes

C expendebant, sed vt dicit Galenus 2. meth. 7. t. meth. 1. & alibi à generalissimis ad subalternas, & à subalternis ad specificas differentias procedebant: exordiebantur a fine ordine resolutiuo, & nunquam desistebant, donec ad vltimas differentias peruenirent, docetque Galenus 1. metho. cap. 7. quod artium, quæ methodo traduntur principium est finis notio: similiter Arist. 7. metaph. tex. 23. & 3. de moribus cap. 3. dicit artis ordinem esse finem.

D In Empirica Secta floruit Acro, qui vt dicit Galenus lib. de subfiguratione empirica cap. 1. fuit primus, qui de hac secta scripsit: secundus Philinus, deinde Serapio, Rasis, & alij plures, vt refert Galenus 2. methodi capite vltimo, quales sunt Menodotus, Theodas, Glaucias, Appollonius, Calicles, Diodorus, Heraclides, & Lycus: isti non quærebant causas, quia putabant esse imperceptibiles, sed solum ex symptomatum syndrome elligebant remedium ab alijs inuentum: Dū laborabant pro inueniendis remedijs, ad hæc tria confugiebant ad *αὐτοψίαν*,

E scilicet inspectionem propriam, ad historiā, & ad analogismum: vtebantur analogismo, quod est argumentum à simili in his tribus, in materijs auxiliorum, in affectibus, & locis affectis.

In Methodica Themison, & Soranus fuerunt præcipui, temporeque Neronis floruit, quoque Thesalus, qui teste Plinio tam grandem pecuniam, & existimationem sibi comparauit, vt in via appia in illius monumento de ipso legeretur, quod fuerit *ἰατρονίκης*, idest victor Medicorum: ausus est in Epistola, quam misit ad Neronem (referente Galeno primo methodi cap. 2.) de se ipso hæc dicere, *cum nouam Sectam condiderim, & quæ sola vera sit, quia qui ante me medici fuerunt, omnes nihil vtile prodiderunt, vel ad sanitatem tuendam, vel morbos propulsandos*, subdit deinde *Hippocrates noxia præcepta tradidit*, sed dum contradicit Hippocrati, dicit Galenus Thessalū id efficere in surdo theatro: duos libros præcipuè composuit, alter erat de communitatibus: alter de syncriticis: primo methodi à

B Galeno plenè conuincitur, reputaturque ab ipso id gloriæ, memoriæque inter doctos, dum in Hippocratem erat contumeliosus, acquisiuisse, qualem acquisiuit celeber & clarus Zoilus, qui Homeri statuam flagellauit, & Salmoneus, qui Iouem est imitatus: putabant isti thesalici sex mensium curriculo totam artem medicam posse addiscere, etenim omnes morbos solum referebant ad communissima, scilicet ad laxum, densum, & ex ijs mixtum: in hisque quiescebant, neque ad specificas differentias morborum descendebant, quod quam absurdum sit nos

C ostendimus libro 11. meth. nostræ vitandi err. Edidit his diebus de hac secta Prosperus Alpinus librum eruditissimum, ibique huius sectæ principia plenissimè declarantur.

PRIMI CAPITIS

PARTICVLA VI.

D Tex. 5. *Hic verò faciemus definitiuam doctrinam, quæ quantum ab ea, quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur, tantum et ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur. Sufficienter enim, ac facillimè memoriæ commendantur ex definitionis dissolutione vniuersa: quoniam totius artis capita in se optima definitio complectitur quam quidem substantialem vocant, ex aduerso distinguentes ab alijs, quæ notio-*

nalis

nales vocantur, illa si quidem ab his, quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipsa essentia constituuntur.

IN hoc tex. duo facit: primo proponit agendum de doctrina definitiua: secundo facit cõparationem inter doctrinam resolutiuam & definitiuam: dicitur igitur doctrinam definitiuam superari a resolutiua, quo ad dignitatem, & quoad docendi ordinem: attamen non quo ad compendium, & memoriam: citius enim addiscemus medicinam tractatam doctrina definitiua, quam resolutiua; & facilius omnia memoriæ commendabimus, quia quædam capita siue verba cõmunia in definitione ponuntur, in quæ cum tota definitio artis resoluatur, mirificè memoriæ omnia mandantur, & quæ, cum sint pauca, & ad quæ tota ars reducatur, a iuuenibus facillime memoria tenebuntur.

Montanus in hoc loco negat, doctrinam resolutiuam esse digniorem definitiua: ratio quæ illum mouet est, quia definitio est dignior fine, à cuius notione oritur doctrina resolutiua: definitio enim continet totam rei essentiam, vt tamen a contradictione vendicaret Galenum dicentem resolutiuam esse digniorem, ait, per dignitatem intelligere existimationem, quia doctrina resolutiua apud Platonem, & Antiquos erat in magna existimatione: sed non quod re vera sit dignior definitione.

Reijcitur hæc Montani opinio, quia est ab intentione Galeni aliena: primo quia Galen. clarissimis verbis se declarat dicens, doctrinam resolutiuam esse digniorem quã sit definitiua: secundò Montanus supponit falsum fundamentum; putat enim, quod hæc doctrina definitiua sit illa perfectissima definitio, quam docet Arist. 2. post. quæ scilicet constat ex genere & differentia, & causa externa, & quæ sine dubio est dignior, & excellentior quacunque doctrina; hæc enim cum solo situ differat à demonstratione, dat quid, & propter quid & omnia quæ de nouo cognoscuntur pendent ab hac, & de hac definitione, vel doctrina definitiua Auctor non intelligit: neque de illa, quæ dat tantum quid, quia illa non constat ex verbis æquiuocis, vt hæc de qua sic agitur.

Definitiua doctrina, itaque differt à perfectissima definitione, quia exprimit nomina quædam æquiuoca memoriæ accommodata, circa quæ versatur medicina: dicit enim medicinam esse scientiam salubrium, insalubrium, & neutrorum: ecce quod dicit esse scientiam, quia non vult proponere de-

A finitionem declarantem quid; deinde illa tria nomina, scilicet salubria, insalubria, & neutra sunt æquiuoca; vt fusè ostendetur ex Galeno, & Aristotile: quare Montanus, dum putat hanc doctrinam definitiuam esse digniorem, quam resolutiuã, errat toto cælo. Non tamen errat, dum negat quod in docendi ordine doctrina resolutiua præcedat definitiuam; quia re vera per doctrinam definitiuam tota medicina mirificè memoriæ commendatur, dissoluendo omnia significata illorum trium verborum, videlicet salubrium, &c. Sed quia Galenus

B in tex. dicit resolutiuam esse digniorem, & in ordine docendi esse præstantiorem; ideo videtur Montanus, Galeno reluctari, dum dicit, doctrinam definitiuam in ordine docendi præcedere resolutiuam. Respondet Montanus huic instantiæ, quod in codice græco non habetur in docendi ordine, sed in docendi methodo: differt autem methodus ab ordine, vt superius ostendimus: quia methodus est ordo cum illatione: ordo vero ex se est sine vlla illatione: sic & nos dicimus doctrinam resolutiuam, in docendi methodo præcedere definitiuæ: quia a finis no-

C tione omnia colligir, quæ non colliguntur à definitione medicinæ proposita: dicimusque doctrinam definitiuam præcedere resolutiuam in docendi ordine: quia perceptis significatis illorum trium verborum miro ordine omnia medicinæ capita memoriæ commendantur.

Manardus rectè quoque sentit resolutiuã esse digniorem definitiua, tum quia incipit à finali causa, quæ est omnium dignissima, tum quia non solum docet artem, sed eam inquirit, & constituit. Sunt qui Manardũ reijciunt

D dicendo definitionẽ adhuc esse digniorẽ fine: sed falluntur, quia supponunt hoc falsissimũ, in doctrina definitiua proponi definitionem illam præstantissimam quæ dat quid, & propter quid, quod superius reiecimus.

Nos dicimus, Gal. proponere hanc doctrinam definitiuam hoc fine, vt tota medicina memoriæ commendetur: dicimusque in hac doctrina nõ posse inueniri definitionem memoriæ accommodatam, quæ non constet ex nominibus æquiuocis: immo quanto plura significata sub vno nomine æquiuoco conti-

E nentur, tãto definitio erit prçstantior aptiorque ad memoriam: aptissima enim sunt illa tria nomina posita in definitione medicinæ, scilicet salubria, insalubria, & neutra, quia diuiduntur in septuaginta duo capita, quæ omnia sunt salubria, vel insalubria, vel neutra, vt infra declarabimus: dicimus tamen doctrinam resolutiuam esse illa digniorem in docendi methodo, quia melius docet, inseruit inuentioni, procedit per demonstrationem, & nunquã petit principium: doctrinam verò definitiuam non inseruire inuentioni:

non procedere per demõstrationem, & perpetuò petere principium: supponit enim, quæ sunt inuẽta per doctrinam resolutiuam, & quæ sunt alibi probata.

1 Dubitatio hic proponitur, cur Galenus in hoc loco nil dicat de doctrina compositiua; sed solum mentionem faciat de resolutiua, & definitiua?

Bernardinus Paternus meus Præceptor respondebat, Galenum nihil dixisse de compositiua, quia aliquo modo vna est cum resolutiua: dum enim resoluimus, statim deinde componimus.

Hæc responsio non videtur bona, quia tres sunt doctrinæ propositæ: ergo alia est responsio afferenda. Dicimus igitur Galenum hic nihil dixisse de doctrina compositiua, quia ad Medicum non pertinet: probauimus enim superius, quod neq; infimum affectum potest medicus tractare doctrina cõpositiua, nisi intelligat de illa compositiua, qua artifex vtitur, dum à notione finis exorditur, quæ pertinet ad resolutiuam: artifex enim, qui versatur circa productionem sui finis, nisi resoluat, nihil inueniit: omisit igitur Galenus doctrinam compositiuam; quia pertinet ad philosophum naturalem, ad mathematicum, & ad metaphysicum: & quamuis, qui resoluit etiam componit, dicimus illam compositionem non esse dicendam doctrinam compositiuam, sed resolutiuam: quia de ratione resolutiuæ est compositio, & non doctrina compositiua: ostendimus superius, quod in ratione doctrinæ tria requirantur, primum cognitio materiæ de qua agitur: secundum methodus, siue demonstrationes, & argumenta, quibus in doctrina vtimur: tertium ordo, qui ex Aristotele primo de moribus capite 4. duplex est, alter à primis, alter verò ad prima: compositio igitur, qua vtimur in arte medica, non debet dici doctrina compositiua: quia materia de qua agitur tractatur illo ordine, qui dicitur ad prima; doctrina vero compositiua soli philosophiæ speculatiuæ conuenit, & non artibus: atque hæc est causa quod Galenus non dicat se tractasse medicinam doctrina compositiua; dum medicus enim vtitur compositione in medicina, neque docet, neque infert aliquid noui; sed solum componit, quæ fuerunt inuenta per doctrinam resolutiuam.

Hinc Leonicenus videtur aberrare, dum putat doctrinam cõpositiuam esse omnium dignissimam; quia resolutiua ordinatur ad compositiuam, tamquam ad suum finem: dicit enim quod artifex resoluat hoc fine, vt componat.

Manardus reijcit Leonicenum, & negat resolutiuam ordinari ad compositiuam: quia dicit resolutiuam propriè, & vnico fine gaudere, & finem eius esse ad prima principia resoluere, & non inuenta componere, vt putat Leonicenus.

Dicimus igitur nos In Artibus, & medicina, doctrinam resolutiuam esse digniorem definitiua: in philosophia doctrinam compositiuam: quia quãuis resolutio habeat locum in philosophia speculatiua; attamẽ doctrina resolutiua nullum habet locum: causa erroris omnium expositorum est, quia non distinxerunt doctrinam compositiuam à compositione, nec doctrinam resolutiuam à resolutione: ostendimus enim superius, quod de ratione doctrinę hæc tria sint, materię de qua agitur prænotio, ordo, & methodus; quę non conueniunt compositioni, & resolutioni: quocirca defendimus superius errare eos qui faciunt comparationem in arte medica, an doctrina compositiua sit præstantior resolutiua, quia doctrina compositiua neque in medicina, neque in alijs artibus habet locum: potest tamen fieri comparatio inter resolutiuam & definitiuam: definitiua enim habet locum non solum in artibus, verum etiam in scientijs speculatiuis, quamuis vsque ad hæc tempora nemo (quod sciam) de philosophicis egerit doctrina definitiua, qui scilicet paucis verbis æquiuocis totam philosophiam memoriæ commendauerit.

2 Dubitatio oritur ex dictis Galenis, quia in tex. dicit, in doctina definitiua esse proponendam definitionem optimam, & substantialem, quomodo potest esse optima, & substantialis definitio medicinæ proposita à Galeno, cum careat externa causa? dicit enim Aristoteles secundo post. quod definitio accidentis, quamuis sit conuertibilis, si careat externa causa, vana sit: medicina enim est accidens, quia fit ab intellectu: omne enim, vt Auerroes docet, quod fit ab humano intellectu, accidens est. Similiter quomodo erit optima, & substantialis si nomina in definitione medicinæ proposita sunt æquiuoca; si genus propositum est alienum? medicina enim non est scientia, sed ars: salubre verò, insalubre, & neutrum æquiuocè dicuntur de corpore, signis, & causis: ergo definitio non erit optima & substantialis.

Expositores non viderunt, quod sciã, hoc dubium: omnes.n. concorditer videntur in illa esse sentẽtia, quod definitio medicinæ in doctrina definitiua sit optima & substãtialis: si igitur est optima, oportet vt sit aliqua ex illis tribus propositis ab Arist. t. post. tex. 20. vbi dicit definitiones esse trium generum, aliam quæ solo situ differat à demonstratione aliã, quæ est principium demonstrationis, & aliam, quæ est vt conclusio: hæc definitio medicinæ non est illa quæ solo situ differt à demonstratione: quia in definitione non est posita externa causa: neque illa quæ est principium

cipium demonstrationis: quia hæc constat A ex genere, & differentia, vel ex aliqua causa quæ est medius terminus in demonstratione, & non constat ex verbis, vel nominibus æquiuocis, vt hęc medicinæ definitio: neque est illa quæ est, vt conclusio: hæc enim non continet causas, sed solum subiecti proprietatem, & hæc non est similis huic: quænam igitur erit definitio? quomodo erit optima & substantialis, si nulla ex illis tribus fuerit?

Dicimus igitur nos, illam medicinæ definitionem esse optimam in doctrina definitiua, esseque substantialem, quę continet paucis verbis omnia medicinæ capita eo fine, vt B omnia memoriæ mandentur: non dicitur substantialis, quia declaret essentiam, & substantiam medicinæ, sed quia explicet suum munus, quod est sub nominibus æquiuocis offerre memoriæ omnia, quæ in tota arte tractantur: hæc enim definitio in doctrina definitiua pro hoc munere obeundo est adeo perfecta, vt alia melior, vel quæ magis naturam doctrinæ definitiuæ exprimat, nemo vnquam inuenire potuit, sumitur enim nomen substantialis lato modo, sicuti etiam in definitione medicinæ lato modo sumptum est nomen scientiæ: quare hæc definitio Galeni nulla est ex illis tribus, sed est ab illis omninò diuersa, quæ cum non pertineat ad explicandam rerum quidditatem, sed solum ad memoriam, Aristoteles in numero definitionum illam non collocauit.

3 Dubitatio alia tollitur, & est: quia Manardus, & Argenterius dixerunt, in libro de constitutione artis med. & in hoc lib. Galenum agere de modo constituendi artem, & non de constituenda arte, quia diffusius egisset: similiter dicunt, Galenum in hoc libro egisse de modo tractandi artem per doctrinam definitiuam, & non de arte medica.

Error Manardi & Argenterij tollitur tum ex libri inscriptione, quia de artis constitutione inscribitur; hic autem liber de arte medicinali, & non de modo: tum ex lectione huius textus, vbi dicit Galenus *hic verò definitiuam faciemus doctrinam*: quare si faciet doctrinam definitiuam, non tractabit de modo, sed de ipsamet doctrina definitiua.

PRIMI CAPITIS

PARTICVLA VII.

Tex. 6. antiq. *Elaborata est autem à nobis particulatim, & pluribus conscripta tractatibus totius medicinæ contemplatio: quibus vti quis possit ad triplicem doctrinam. Nunc verò diffinitiuam aggrediemur, hoc vnum apponentes, quod solum capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latius sunt demonstrata, nunc à nobis dicentur.*

Tractaturus Galenus Artem medicam doctrina definitiua; idest per capita, & veluti conclusiones eorum, quæ in cæteris voluminibus fusè sunt tractata, quispiam legendo hunc libellum posset illum iudicare diminutum: quia hic omnia particularia non proponūtur: ideò dicit in tex. se fusissimè tractasse medicinā in alijs libris: in hoc verò solū de omnibus, quę colligi possūt à definitione medicinæ: aliqua tamen per capita, & ali-
C qua, quæ pertinent ad signa, fusissimè: sicuti de temperaturis viscerum, de quibus exactissimè egit, quia hæc doctrina definitiua cognitionem temperaturarum viscerum exactam requirit.

Manardus alio modo iungit hunc textum cum superiori, dicit enim, Galenum hic soluere quandam tacitam obiectionem: quia quis potuisset dicere, tractasti Gal. in hoc libello artem medicam per compendium, & per capita, ergo non habebitur hic exacta medicinæ cognitio: dicit igitur, Galenum occurrere huic obiectioni, quod quam-
D uis hic per capita tantum egerit de medica arte, tamen in alijs libris plenissimè de qualibet medica contemplatione eum verba fecisse.

Hæc Manardi continuatio non mihi probatur, quia supponit duo, quæ falsa sunt; primum, hunc librum de arte medicinali esse imperfectum; quasi quod aliquid in hac doctrina deficiat, quod non est dicendum; quia nullus humanus intellectus potuisset doctrinam definitiuam exactius tractare: secundum, supponit, quod lector istius li-
E bri nesciat, Galenum de arte medica in alijs tractatibus plenissimè egisse, *quibus vti quis possit ad triplicem doctrinam*.

Plusquamcommētator expositionem falsam, & ridiculā proponit: causa erroris fuit, quia putabat per doctrinam resolutiuam Galenum intelligere demonstrationem propter quid, per compositiuam demonstrationem quia, & per doctrinā definitiuam definitionem, quod superius reiecimus, videns tamen Galenum visum fuisse in quolibet tra-

Quatu vtraque specie demonstrationis, & definitione; ne confundat has tres doctrinas sic exponit, Galenum in hoc text. vsum esse figura hypallage, quæ est quando oratio inuersa, & contraria vice profertur: dum Galenus dicit, quibus scilicet tractatibus vti quis possit ad triplicem doctrinam, Plusquamcommentator interpretatur sic, in quibus licet vti tribus doctrinis: hæc expositio est & aliena a Galeni mente, & ridicula, quia vix Poetis in magno figmentotum impetu conceditur vsus huius figuræ hypallages.

Leonicenus sic interpretatur: si aliquid deficeret in hoc libello, vel in libro de constitutione artis, vbi de doctrina resolutiua agitur, dicit ex cæteris Galeni voluminibus, tamquam ex fonte id desumendum pro complemento huius libri, & libri de constitutione artis.

Reijcitur, quia supponit, in hac doctrina definitiua, & in doctrina resolutiua aliquid deficere, quod est falsum: quia Galenus egit in hoc libro de arte medica per doctrinam definitiuam; sed adeò exactè, & feliciter, vt in hoc genere docendi nihil deficiat. Præterea Leonicenus maximè errauit, quia putabat, Galenum in suis voluminibus artem medicam tractasse doctrina compositiua; dicebatque resolutiuam in tota medicina fuisse propositam in gratiam compositiuæ: errauit primò, quia in hoc tex. Galenus dicit quæ tractata sunt in alijs libris, quemque posse illis vti ad triplicem doctrinam: ergo non in gratiam solius compositiuæ: Sed quod libri Galeni re vera traditi sint doctrina resolutiua, nos probauimus in expositione secundæ particulæ huius capitis, vbi plenissimè consensu Aristotelis, Galeni, Auicennæ, & Auerrois probatum quoque est, nullam artem tradi posse doctrina compositiua, sed solum resolutiua, quæ est à notione finis; ostendimusque compositiuam, seù compositionem in artibus docentibus semper esse ancillam, & non præcipuam: quia compositio, neque inuenit, neque docet. Quoad illud quod dicit Galenus, quemlibet posse vti libris suis ad triplicem doctrinam, non propterea intelligit suos libros fuisse tractatos doctrina compositiua, sed nos vti posse eius doctrina inuenta, & tractata doctrina resolutiua, ad triplicem doctrinam: quia multa colligi possunt pro intelligentia doctrinæ definitiuæ, resolutiuæ, & compositiuæ: compositiua tamen separata à resolutiua pertinet ad Empiricos, qui non quærunt artem docentem, sed operantem: diximusque superius artem operantem semper incedere componendo, & nunquam resoluendo.

Manardi expositio non est omninò improbanda: exponit .n. sic: cum tota medicina in

A multis tractatibus plenè fuerit à Galeno edita, quisque (dicit Galenus) poterit ex illis libris diffusè tractatis multa colligere, eaque ordinare ad triplicem doctrinam, idest secundum tres doctrinas.

Nos tamen dicimus, multa in alijs voluminibus colligi posse, non vt addatur huic doctrinæ definitiuæ, vel doctrinæ resolutiuæ traditæ in lib. de constitutione artis medicæ, quia si illis aliquid addi posset, essent diminutæ, sed dicimus multa colligi non pro additione, sed pro faciliori intelligentia doctrinarum.

B 1 Dubitatio oritur ex verbis Galeni: quia inquit hic se velle per capita tractare, quæ latius alibi sunt tractata: in codice Græco dicit alibi per diexodon, idest per orationem diffusam διεξοδικὸς enim intelligitur latus, & diffusus tractatus: nihilominus Galenus in hoc loco latius agit de temperaturis cordis, cerebri, iecoris & testium, & de diuisione corporum, quam in alijs libris: ergo falsum dicit, in hoc lib. tantum per capita de re medica sermonem haberi.

Respondetur, agi in hac doctrina solum de illis rebus, quæ necessariò colliguntur à

C definitione medicinæ, & de his tam diffusè dicimus Galenum egisse in hoc libello, vt nihil diffusius agi possit, intelligendo de ijs quæ à medicinæ definitione colliguntur; audita enim definitione medicinæ nos statim excitamur ad memoriam omnium capitum, & intentionum artis medicæ, ita vt doctrina definitiua sit tamquam memoria localis omnium, quæ in medicina tractantur, & quia omnis affectus præter naturam est recessus à corpore saluberrimo, opus erat, vt Galenus de corporibus, & signis temperatu-

D rarum corporum ageret oratione diffusa: reliqua verò, quæ pertinent ad intentiones communes cum facilè post recitatam definitionem medicinæ memoriæ subeant, non erat opus, vt de illis Galenus per διέξοδον, idest digressionem verba faceret.

2 Dubitatio ex dictis exoritur, quia non videtur, quod Galenus seruet aliquem ordinem in suis voluminibus: habet enim in tex. quemlibet posse vti eius libris ad triplicem doctrinam, quare tres doctrinæ ab illo in alijs libris non obseruantur: quia si ipse-

E met Galenus vsus esset triplici doctrina, non fuisset opus, vt alij laborarent pro vsu harum trium doctrinarum.

Leonicenus respondet, Galenum in alijs libris semper vsum esse doctrina compositiua: quam opinionem paulò ante reiecimus: quia in secunda particula huius capitis ostendimus, neque infimum affectum posse à medico doctrina compositiua tractari: quia artes operantes, & non docentes ordine compositiuo procedunt.

Manardus respondet, libros Galeni nullum

lum habere ordinem essentialem, & necessarium inter se: quæ opinio a multis reijcitur & meritò: quia mirabilis ordo resolutiuus obseruatur à Galeno in ordine suorum librorum, quemadmodum nos declarauimus in expositione secundæ particulæ huius capitis, & fusius declararunt Montanus, & alij Classificantes.

Ego autem puto errorem omnium expositorum inde pendere, quia nullum discrimen posuerunt inter ordinem, & doctrinam: de ratione enim doctrinæ tria sunt, primum vt aliquo ordine resolutiuo vel compositiuo agatur: ex Aristotele enim primo de moribus cap. 4. ostendimus non dari alios ordines præter resolutiuum, & compositiuum: secundum, vt aliqua methodo tradatur: tertium vt natura de qua in ipsis agitur ad aliquem finem sit ordinata, sicuti memoriæ gratia, vel cõpendij causa. Ad dubitationẽ dicimus quemlibet librum Gal. seiunctim sumptum, & coniunctum seruare ordinem resolutiuum, qui dicitur ad prima: & quia superius ratione, & auctoritate, quæ duo sunt rerum omnium κριτήρια ostendimus, omnes artes hoc modo procedere, non est vt quæ dicta sunt repetantur: dicimus igitur quemlibet posse ex libris Galeni colligere, materias pro efficiendis tribus doctrinis, definitiuam scilicet memoriæ gratia; resolutiuam compendij causa; & compositiuam, quæ sit medicina operans, quæ tractat de ordine & vsu materiarum remediorum.

3 Dubitatio dicit Galenus in medicina seruari posse triplicem doctrinam: tamen superius probatum est, doctrinam compositiuam non conuenire artibus, nec medicinæ, sed solum philosophiæ contemplatiuæ.

Respondetur, ordinem compositiuum differre à doctrina cõpositiua; diximusque Galenum in medicina vti ordine compositiuo: non autem doctrina compositiua: nullus enim liber inuenitur in quo agat de doctrina compositiua, sed solum postquam vsus est doctrina resolutiua, vtitur compositione, de ratione enim doctrinæ est docere, & non ordinare, in medicina enim compositio nunquam docet, quia solum colligit quæ sunt inuenta per resolutionem: ideò dum Galenus ait nos vti posse suis libris ad triplicem doctrinam, duobus modis possumus respondere, primo quod per doctrinam compositiuam intelligat compositionem: secundò quod nomine medicinæ intelligat artem operantem, quæ semper componendo procedit.

A

SECVNDI CAPITIS

PARTICVLA I.

Tex. 7. *Medicina est scientia salubrium, & insalubrium, et neutrorum.*

B Proposito proœmio in primo capite, modo se confert ad tractatum: dum enim tractatur de aliqua re, semper exordiendum est à definitione, vt optimè dicit Cicero. in primo de officijs in principio: & Plato in cratylo: immò Aristoteles 2. phy. tex. 68. loquens de mathematicis dicit, illos, quæ ostendunt, resoluere in definitiones, tanquam finem totius cognitionis: eodem modo Galenus incipit à definitione medicinæ, & ab ipsa, omnia quæ ab illo dicta sunt in toto hoc libello colliguntur, & omnia in ipsam resoluuntur.

Zabarellæ opinio 2. de methodis cap. 4. C est quod primum caput huius libri debeat vocari proœmium logicum, & commune; hoc vero secundum caput proœmium proprium, & particulare. Quæ opinio non videtur vera, tum quia definitio est principium tractatus; tum quia omnes expositores præter Plusquamcommentatorẽ in hoc conueniunt, hoc secundum caput esse principium tractatus, & non proœmium. Plusquamcommentator non improbat a primo capite vsque ad particulam quartam tertij capitis esse quasi proœmium, & titulum dicendorum: D quod reuera improbamus; quia quod continet definitiones, & diuisiones dicendorum non debet dici proœmium.

Notandum hanc definitionem medicinæ hic traditam non esse Galeni, sed Herophili, vt ipsemet Galenus refert libro de subfiguratione Empirica cap. 4. & lib. 6. de tuenda valetudine cap. 2. quinimo ab ipso Galeno locis citatis hæc definitio non valdè probatur: accipitur tamen ab ipso in hoc loco, tùm quia erat in vsu apud Antiquos, tum quia est aptissima ad faciendam doctrinam E definitiuam: constat enim tribus nominibus æquiuocis, quæ non naturam medicinæ declarant, sed solum in illorum declaratione tota medicina ita declaratur, vt illa recitata illicò omnium, quæ sunt tradita in hoc libro quisque reminisci, & memoriæ consignare valeat; quod est illud quod doctrina definitiua nobis pollicetur.

QVAEST. XIV.

DE DEFINITIONIBVS *Medicinæ*.

Definitiones medicinæ variæ proponuntur ab Auctoribus: ab Hippocrate lib. de flatibus habetur hæc: Medicina est ablatio eorum quæ excedũt, & additio eorum, quæ deficiunt; talis.n. est animi altitudo Hippocratis, vt noluerit vnquã docere vel super flua, vel omnibus nota; non dixit medicinam esse artem, quia erat omnibus notum: non dixit, quod esset curatrix morborum, vel conseruatrix sanorum, quia hoc similiter erat conspicuum: dixit, quod sit ablatio, & additio, quia medicinæ scopus, & vltimus finis, tum in Therapeutica, tum in profilactica, & in alijs partibus est auferre superfluum & addere quod deficit.

Ab Auicenna prima primi in principio sic definitur, Medicina est scientia, qua humani corporis dispositiones noscuntur ex parte qua sanatur, vel ab ea remouetur, vt habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur: quæ definitio constat ex omnibus quattuor causis. Reijcitur tamen ab Auerroe in primo colliget, quia medicina nullo modo potest esse scientia, vt infra probabitur.

Ab Auerroe dantur duæ definitiones, altera est in primo colliget quæ est, Medicina est ars operatiua exiens à principijs veris, in qua quæritur conseruatio sanitatis corporis humani, & remotio ægritudinis secundum quod possibile fuerit: Altera est lib.6.c.1. videlicet, Medicina est ars operatiua quæ est inuenta experientia, & ratione, conseruans sanitatem, & remouens ægritudinem.

A Galeno libro qui inscribitur Thrasybulus, sic deffinitur, Medicina est ars curatrix ægrorum, & sanorum conseruatrix: Omnes propositæ definitiones declarant naturam medicinæ præter hanc in hoc libello propositam: quia solum nomina æquiuoca continet: immò quanto æquiuocatio illorum est maior, tanto plura sub illis continentur significata, & tanto aptior redditur non pro declaratione naturæ medicinæ, sed pro memoria illorum, quæ declarantur in hoc libro.

Diuiditur hic liber in tres partes: in prima tractat de corporibus salubribus, insalubribus, & neutris: in secunda de signis: in tertia de causis: per causas autem Gal. intelligit remedia.

Plusquamcõmentator diuisit hunc librum in tres libros, neque est reprehendendus, quia licet diuidatur in tres partes, vel in tres A libros, intelligentia libri non mutatur.

In hoc textu proponit definitionem medicinæ: in sequenti vero declarat, quid intelligat per nomen insalubrium, & per nomen scientiæ.

1 Dubitatio statim oritur, cur Galenus appellet medicinam scientiam, cum libro de constitutione artis cap.2. lib. qui inscribitur thrasybulus cap.5. & lib. de optima secta cap. 5. medicina ab illo vocetur ars, & non scientia. Præterea hic liber inscribitur τέχνη ἰατρική, idest ars medicinalis, & non scientia: idem habetur 7.meth.cap.3.lib. de libris pro- B prijs cap.3. & 5. de tuenda sanitate cap.11. quare, vel Galenus hic fallitur, vel alibi.

Plusquamcommentator, respondet, scientiam in hoc loco capi à Galeno communiter: sed deinde interpretatur quid intelligat Galenus per communiter, dicitq; communiter sumi loco generis.

Hæc responsio non probatur, quia si sumeretur nomen scientiæ loco generis, propriè & non communiter sumeretur: genus enim semper propriè, & non communiter prædicatur de speciebus. Præterea ex Galeno genus medicinæ est ars, & non scientia.

C Respondetur cum Manardo, & alijs Recentioribus scientiam sumi hic à Galeno communiter, idest lato modo, & non loco generis: vel dicimus medicinam dictam fuisse impropria locutione scientiam ab Herophilo, & non a Galeno. Præterea potest quoque defendi in hac re Herophilus auctoritate Aristotelis, qui 3. lib. de Cœlo text.61. omnes artes factiuas vocat scientias: hæc sunt verba, *finis autem effectiuæ scientiæ est opus, naturalis verò id quod semper propriè secundum sensum apparet*: ecce quod Aristoteles artes ap- D pellat scientias effectiuas. Quod re vera medicina sit ars, & non scientia patet: quia finis scientiæ est scire: finis medicinæ est operari. Præterea Aristoteles 6. Ethicorum 4. dicit principia scientiæ esse solum in re, principia verò artis in Artifice: principia medicinæ sunt etiam in Artifice, ergo per Aristotelem medicina non erit scientia. Demum 2. post. cap. vltimo docet, facultatem, quæ versatur circa generationem sui finis, vel sui subiecti, esse artem, sed medicina versatur circa generationem, & introductionem sa- E nitatis, ergo erit ars, & non scientia. Insuper ostendimus superius, medicinam a Galeno semper fuisse vocatam artem. Similiter Auerroes 1. Colliget in principio, & in physic. disput. 1. contra Algazelem probat, medicinam non esse sciẽtiam, vocatque eam artem factiuam, quæ modo est assistens, modò operans, assistensque dicitur Architecthonica, operans verò dicitur ministra.

2 Dubitatio desumitur ex Auerroe qui primo colliget cap.1. dicit, posita hac definitione medicinæ nullam esse differentiam inter medi-

medicinam, & philosophiam, quia etiam philosophia est scientia, quæ considerat salubre, insalubre, & neutrum, quare Auerroes ait, medicinam esse dicendam artem salubrium, insalubrium, & neutrorum, & non scientiam.

Tollitur hæc dubitatio, quia philosophia est scientia proprio modo sumpta: medicina verò communiter sumpta, vel dicendum, hanc definitionem non esse Galeni, sed Herophili: neque esse propositam à Galeno, vt declararet naturam medicinæ; sed vt nobis inseruiret pro memoria; quia in declaratione trium nominum exponuntur omnia medicinæ capita.

3. Dubitatio vnius rei vnica est definitio: ergo si vera est hæc proposita: cæteræ erunt falsæ.

Respondetur quod vnius rei vnica est definitio, considerando vnum respectu vnius, & eiusdem, ad idem, & secundum idem: quo posito dicimus, definitionē hic traditā non conuenire medicinæ vt medicina est, sed vt commodè tradi possit per doctrinam definitiuam. Præterea respondemus, varias definitiones vnius rei non differre, sed nominibus, quia omnes diuersis nominibus explicant essentiam rei.

4 Dubitatio suboritur, quia dum dicit Galenus medicinam esse scientiam salubrium, insalubrium, & neutrorum, videtur aduersari Aristoteli, qui in postprædicamentis capite de oppositis ait, inter sanitatem & morbum non dari medium: quia sanitas & morbus sunt contraria immediata: medicina verò ex Aristotele non est scientia neutrorum, sed solum salubrium, & insalubrium, ergo &c.

Respondetur, inter Galenum & Aristotelem nullam esse discordiam: quia Aristoteles considerabat sanitatem lato modo, prout conuenit etiam neutri dispositioni: Galenus verò loquens ex professo de sanitate & morbo strictius, & pressius de ipsa est locutus, separauitque mediam, seu neutram dispositionem à salubri & insalubri.

5 Dubitatio exoritur, quia nō videtur, quod hæc definitio medicinæ sit bona, quia omnes bonæ definitiones, vt docet Aristoteles 2. post. & Galenus 4. de differentijs pul. cap. 2. dantur per causas externas: qui diceret, eclypsim esse priuationem luminis in luna, & nō adderet causam, quæ est interpositio terræ; definitionem vanam afferret, quamuis esset conuertibilis: docet enim Auerroes, causam externam in definitione accidētium esse loco vltimæ differentiæ.

Respondent nonnulli, definitionem medicinæ esse datam per causam, quia est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum corporum, signorum, & causarum: ecce dicunt traditam esse per causam. Responsio

A est vanissima, quia dum in definitione quæritur causa, debet tradi causa definiti, & non aliarum rerum, dum Galenus agit de causis salubribus, insalubribus, & neutris per causas non intelligit causas medicinæ, quæ definitur, & cuius definiti causa in definitione quæritur; sed per causas intelligit remedia.

Vera responsio est, hanc definitionem medicinæ non esse essentialem, & declaratiuam naturæ medicinæ: sed esse accommodatam doctrinæ definitiuæ, perinde ac si esset localis quædam memoria illarum rerum, quę tractantur in hac arte: Nā statim audita defini-
B tione recordamur omnium capitum huius artis; dantur enim corpora salubria, insalubria, & neutra: dantur causæ, & signa: quæ similiter diuidūtur in salubria simpliciter vt multum, & vt nunc: ita vt in multiplici declaratione illorum trium nominum declaretur tota ars, ita vt nobis mirificè inseruiat illorum nominum æquiuocatio pro recordatione, & non pro declaratione naturæ, & essentiæ medicinæ, vt medicina est, sed pro declaratione medicinæ quatenus tradita est doctrina definitiua. Quod verò illa tria nomina sint æquiuoca, patet ex Galeno lib. ad
C Thrasybu. cap. 8. & ex Aristotile 4. metaphy. tex. 2. vbi dicit salubre, & insalubre non habere vniuocam significationem, sed multiplicem, dicique de corpore, signis, & causis.

6 Dubitatio alia proponitur contra hanc definitionem medicinæ, quia videtur, quod dicta definitio conuenire possit mulomedicæ, quæ est brutorum medicina, & plantis, quæ ab Agricola cognoscuntur, quando sunt salubres, insalubres, vel neutrius dispositionis: in recta enim definitione erat declaran-
D dum cui subiecto conueniat, an scilicet homini, vel brutis. Dubitatio est admodum friuola: quia certum est, Galenum agere de medicina accommodata hominibus, non autem Brutis, & Plantis. Præterea dato etiam, quod posset extendi ad insalubritatem aliorum viuentium, quid tum? mittamus igitur hæc puerilia, & interim dicamus, definitionem traditam non esse declaratiuam essentiæ medicinæ, sed essentiæ medicinæ traditæ doctrina definitiua ordinata ad memoriā: esseque pro hoc fine dignam, vt ad sydera
E extollatur: quare immeritò repræhenditur ab Auerroe, & Manardo, quia fuerit Herophili: si enim non fuisset accommodatissima pro explicanda hac doctrina definitiua, Galenus eam ab illo non accepisset, sed nouam effecisset.

Quod verò illa tria nomina salubria, insalubria, & neutra sint æquiuoca patet ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 8. patet quoque ex iis, quę inferius dicentur ex Galeno, quorum trium nominum significata ad septuaginta duo numerantur: patet ex Aristotele 4. metaphy.

taphy. tex.2. vbi docet salubre, & insalubre A
dici de corpore, signis, & causis, quæ diffe-
runt inter se natura, & definitione: simili-
ter logici exemplificant in cap. de æquiuo-
co, sanum prædicari de homine sano, & vri-
na sana, quæ significata sunt diuersa natura,
& definitione; sanitas enim habet diuersam
rationem in vrina, & in homine. Non ta-
men definitio tradita per nomina æquiuoca,
est incommoda huic doctrinæ: immò si con-
staret ex nominibus vniuocis esset omninò
inepta huic doctrinæ, quia de eius ratione
est, vt æquiuoca ingrediantur definitionem B
medicinæ. Immò quanto maior esset æqui-
uocatio, tanto pauciora essent verba, & plu-
ra significata, quæ deinde mirificè memoriæ
inseruirent: irridendi igitur sunt, qui dispu-
tant, an hęc definitio medicinæ sit illa essen-
tialis, quæ solo situ differat a demonstra-
tione.

Tex. 8. *Nihil verò differt, & si quis loco insalubrium ægrorum dixerit. Nomen verò scientiæ* C *communiter, et non propriè sumere oportet.*

DEclarata definitione medicinæ reliquũ erat, vt explicaremus sequentia verba, quibus Galenus dicit *nihil differt*, &c.

Leonicenus interpretatur *ęgrorum*, sed in codice græco habetur νοσερῶν ægrotatiuorũ, & non ægrorum: ægrotatiuum enim non ne- D cessario prædicatur de ægro: quia sunt aliqua corpora sana, quæ dicuntur νοσερὰ, idest insalubria, & quamuis Galenus libro de sectis ad eos qui introducuntur cap. 1. videtur asserere, quod corpora ægrotatiua prædicentur de ijs quę pręsentẽ habent ęgritudinem, & de ijs quę sana sunt, propensa tamen ad ęgritudinem, nihilominus dico pręedicationẽ illam, neque esse per se, neque de omni, quia non valet, est corpus insalubre, ergo est ęgrum: nec viceuersa (vt ostendemus paulo infra) multa enim corpora sunt saluberri- E ma, quę licet aliquando ęgrotent ob exiguum vulnus, sunt tamen adhuc saluberrima: Leonicenus tamen non potest excusari, dum per corpora insalubria, interpretatur ęgra, debemus igitur interpretari sic: nihil verò differt si loco insalubrium dixerit ęgrotatiuorum, idest habentium propensionem ad ęgritudinem.

CAPITIS SECVNDI PARTICVLA II.

Tex. 9. *Salubre autem, insalubre, & neutrum, vnumquodque tripliciter dicitur: Hoc quidem vt corpus, hoc autem vt causa, hoc verò vt signum. Etenim corpus, quod sanitatem natura suscipere aptum est, et causam, qua eandem efficere, vel conseruare, & signum, quod potest indicare: hæc omnia Græci salubria appellare consueuerunt. Eadem ratione, & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientes, conseruantesque causas, & signa indicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas, signave dixerunt.*

PRoposita in superiori text. definitione medicinæ: in D hoc tex: illam declarat.

Diuiditur tex. in duas partes: in prima diuidit illa tria nomina in nouem significata dicens, quod vnumquodque dicitur vt corpus, vt causa, & vt signum: ita vt detur corpus salubre, insalubre, & neutrum: similiter causa salubris, insalubris, & neutra: & signum salubre, insalubre, & neutrum: quæ significata Galenus desumpsit ab Aristotele 4. metaphy. tex.2. vbi dicit salubre, vel insa-
E lubre dici de corpore, de causa, & de signo. In 2. parte ostendit quomodo salubre, insalubre, & neutrum prædicetur de corpore, causa, & signo, si seuerè velimus considerare significata salubris, & insalubris, non videntur quod sint æquiuoca, vt dicit Galenus lib. ad Thrasyb. c. 8. sed potius dicantur ab vno: quia omnia referuntur ad sanum: Aristoteles libro 4. metaphysic. 2. habet hæc: *consideratio entis est consideratio substantiæ; quia substantia est prima, & est ratio, qua cætera dicuntur entia*: similiter docet corpus sanum esse rationem, qua signum, & causa dicitur salubris: ecce quod ex Aristotele sicuti ens

est

est ab vno, quia dicitur per prius de substantia, & per posterius de accidente, sic salubre dicetur ab vno, quia per prius dicitur de corpore, & per posterius de causis, & signis, *Etenim corpus*; in hac secunda parte ostendit, quomodo illa tria nomina conueniant corpori, causæ, & signis; dicit salubre conuenire illi corpori, quod est sua natura aptum suscipere sanitatem: in græco codice habetur ἐπιδεκτικὸν σῶμα, idest corpus susceptiuum τῆς ὑγιείας, idest sanitatis; dicit igitur per insalubre intelligi corpora habentia aptitudinem ad sanitatẽ suscipiendam: idem dicit de causa salubri, & de signo, de insalubri, & de neutro, semper explicando salubre per aptitudinem suscipiendi sanitatem.

Dubitatio inde oritur, quia Aristotiles in prædicamento qualitatis docet, salubre & insalubre esse quod habet potentiam ad sanitatem suscipiendam, vel morbum: quare ad sola corpora ex Aristotile referendum est salubre, & insalubre; & non ad causas & signa vt Galenus vult: ergo.

Respondemus Aristotelem in prædicamentis crassa minerua, & ruditer de his egisse: quod autẽ ita reuera sit legamus Aristotelem 4. metaph. tex. 2. ibi clarissimè docet, salubre non solũ dici de corpore, verum etiam de causa & signo, quemadmodum in hoc tex. admonuit Galenus.

QVAEST. XV.

QVID PER SALVBRE, INsalubre, & neutrum intelligat Galenus.

VAriæ sunt opiniones; breuibus illas examinabimus, & quid sentiendum sit declarabimus.

Acachias, & Argenterius per salubre dicant Galenum intelligere quod est actu sanum; per insalubre actu ægrum; & per neutrum quod est actu neutrius dispositionis.

Reijcitur horum opinio, quia Galenus capite 8. clarissimè docet, dari insalubre, quod sit etiam in latitudine sanitatis, quod sanè non est actu ægrum; sumit enim insalubre pro corpore imperfectè sano: quia insalubre apud Galenum prædicatur non solum de illo quod actu ægrotat; sed de illo, quod est malè sanum habetque aptitudinem ad suscipiendas ægritudines: deinde idem colligitur ex verbis Galeni, qui se declarat; dicit enim salubria esse corpora apta nata ad suscipiendam sanitatem: insalubria apta ad suscipiendam ægritudinem, σῶμα ἐπιδεκτικὸν,

A idest corpus susceptiuum interprætantur τῆς ὑγιείας, idest sanitatis: hęc verba aptitudinem & non actum indicant.

Manardus, & Plurimi Recentiores censent per salubre Galenum intelligere quod habet aptitudinem, & potentiam ad sanitatem: insalubre, quod habet aptitudinem ad ægritudinem: & neutrum quod habet potentiam ad neutram dispositionem acquirendam: dicuntque quod per salubre non possit explicari actu sanum, per insalubre actu ægrum, quia Galenus ex communi loquendi modo colligit salubre & insalubre indica-
B re potentiam, & non actum.

Quæ opinio mihi magis probatur, tùm quia ex verbis Galeni colligitur, tum quia non pertinet ad scientificum, vel artificem, qui docet artem, considerare actu sanum, vel actu ægrum: quoniam per potentiam, & aptitudinem omnia, quæ accidere possunt corporibus, debent declarari: quod quidem altissimis philosophiæ principijs facilè ostendetur; Aristotiles enim voluit affectus omnes, seu sint intra, vel extra latitudinem sanitatis non posse definiri, nisi per subiecta propria: omnes enim affectus prædicantur
C de suis subiectis in secundo modo dicendi per se, vbi prædicatum solum definitur per subiecti aptitudinẽ & non per actum: actus enim affectionum, seu passionum in nullo modo dicendi per se prædicantur de subiectis, sed solum aptitudines: indignum artis medicæ fuisset, si per salubre voluisset explicare actu sanum: & insalubre actu ægrum. Præterea Gal. primo de differentijs morborum cap. 1. in principio probat sanitatem, vel sanum esse non ab actione læsa desumendum, sed à potentia, habetque hæc verba, *dum quis, vel dormit accidit, vt nulla ipsius corporis*
D *pars moueatur, sanus tamen est*; vnde patet sanitatem non ab actione, sed à potentia potius esse definiendam: sic etiam nos per salubre non actu sanum, & per insalubre actu egrum, sed potentiam & aptitudinem ad sanitatem, vel ægritudinem, vel ad neutram dispositionem intelligimus: similiter Galenus considerat causam salubrem, quatenus apta nata est conseruare sanitatẽ: causam vero insalubrem quatenus habet impotentiam ad conseruandam sanitatem.

Saluus Sclanus mediam viam tuetur, pro-
E fiteturque magno verborum apparatu se veram, & germanam expositionem inuenisse, dicitque Galenũ per salubre intelligere non solum quod habet potentiam naturalem ad sanitatem, sed etiam quod actu sit sanum: primo enim corroborat suam opinionem auctoritatibus Galeni, Aristotelis, & rationibus: deinde reijcit opinionem Manardi, quæ est communis, & est illa quam defendimus. Confirmat quod salubre significet non solam potentiam, sed potius actum

sanita-

ſanitatis auctoritate Galeni lib. de Thraſybulo capite 8. vbi eandem definitionem medicinæ declarat, dicens; medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum: ſubiungit Galenus, ſi quis voluerit remouere ęquiuocationē, poterit dicere ſalubrium corporum ſanitate fruentium, ſalubrium cauſarum facientium ſanitatem, & ſalubrium ſignorum indicantium ſanitatem; & tandem Galenus vocat corpus ſalubre, quod eſt præditum ſanitate: colligit inde per ſalubre intelligi à Galeno corpus quod actu eſt ſanum: quod vero colligit de ſalubre, idem infert de inſalubri & neutro.

Reijcit opinionē Manardi, hac potiſſima ratione: ſi per ſalubre, inſalubre, & neutrum eſſet intelligenda ſola potentia ad ſanitatem ad morbum, & neutralitatem, & non actualitas, ſequeretur, quod nullum iſtorum ſub ſe comprehenderet corpora, quæ ſunt actu talia: quia ſub ſalubri actu ſana non poſſent comprehendi, nec ſub inſalubri actu ægra: (addit) ſed ſic eſt quod vnumquodque eorum diuiditur in id quod eſt potentia tale, & quod eſt actu tale; ergo eſt impoſſibile, vt ſalubre, & inſalubre intelligantur pro ijs, quæ tantum potentia ſunt, & non actu: probat minorem: quia omnes fatentur dari ſalubre ſimpliciter, quod eſt habens potentiam ad ſanitatem, & dari ſalubre vt nunc, quod ſecundum ipſos eſt actu ſanum: ſimiliter datur inſalubre ſimpliciter, quod eſt illud, quod habet inclinationem ad morbum, & inſalubre vt nunc, quod eſt illud quod actu ægrotat, infert ergo errare Manardum dicentem per ſalubre intelligi ſolum aptitudinem ad ſanitatem, & non actualem ſanitatem. Inſuper idem confirmat auctoritate Ariſtotelis ex prædicamento qualitatis, vbi definitur quid ſit ſalubre, & quid inſalubre: hæc ſunt philoſophi verba, *ſalubres dicuntur eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facilè patiantur: inſalubres verò, quod habeant impotentiam naturalem, nihil facilè à quibuſcunque accidentibus patiendi*: colligit ex his verbis duas conditiones ſalubris: altera quod ſalubre actu habeat ſanitatem, quia Ariſtoteles addit tales dici non quia taliter diſpoſiti ſint, ideſt ſanitatem habeant, ſed quia habeant potentiam: altera conditio, vt ſalubre habeat potentiam ad reſiſtendum cauſis morbificis: contrarium de inſalubri.

Hæc Salui Sclani opinio non mihi probatur: quia eius fundamenta non videntur vera: & primò, dum dicit ex Galeno libro ad Thraſyb. cap. 8. illud eſſe ſalubre, quod ſanitate fruitur: nemo negat: ſuum erat probare, quod fruitio ſanitatis nihil omninò differret à ſalubri: maxima ſanè eſt differentia; quia ſalubre eſt potentia, & fruitio eſt actus: potentia eſt prędicatum per ſe ſecun-
A di modi: actus eſt accidens, idque ſeparabile: quemadmodum riſibile & riſus: non ne fatui vocarentur, qui dicerent idem eſſe riſibile & riſum? cum riſus ſit accidens ſeparabile ipſius riſibilis? idem eſſe latrabile & latrare? omnes enim iſtæ ſunt potētię ſeu proprietates ſecundæ ſpeciei qualitatis: prædicanturque in ſecundo modo dicendi per ſe, & differunt à ſuis actibus toto cælo. Inſuper ſi ſalubre ſignificaret etiam actum ſanitatis, vt dicit Sclanus, ſequeretur quod ſalubre nunc eſſet ſuperfluum: quia ſalubre nunc ſignificat corpus, quod actu eſt ſanum,
B ſed tale cum ſit ſalubre ſemper, vt quid de ſalubri nunc, vt de re ſeparata, & diſtincta ſermonem habere voluit Galenus.

Quantum ad rationē propoſitā cōtra Manardū nihil concludit, quia non ſolum ſalubre, quod eſt potentia tale, eſt aptitudo: verum etiam ſalubre, quod eſt actu tale, eſt potentia & aptitudo: ſalubre enim nunquam mutat ſuam naturam, quamuis ſuſcipiat *magis* & minus: error tamen iſtius Auctoris, & aliorum fuit, quia ſupponunt, actu ſanum non eſſe corpus ſuſceptiuum ſanitatis. Neque auctoritas Ariſtotelis eſt pro illis, quia
C dum ait ſalubre ſignificare potentiam ad reſiſtendum, fauet ſententiæ noſtræ: dum verò dicunt Ariſtotelem ſupponere omne ſalubre frui ſanitate, conceditur, ſed errant valdè, dum inde colligunt, ergo per ſalubre intelligi quoque fruitionem ſanitatis: non valet hæc conſequentia, equus eſt hinnibilis, ergo hinnit. hinnibilitas eſt proprietas equi: hinnire verò eſt accidens ſeparabile: ſimiliter non valet, riſibilis eſt qui ridet, ergo per riſibile intelligimus etiam riſum: ſimiliter non valet ſalubre eſt quod fruitur ſanita-
D te, ergo ſalubre eſt fruitio ſanitatis.

Ego autem puto Galenum per ſalubre intelligere aptitudinem & potentiam ad reſiſtendum: per inſalubre impotētiam: quam opinionem ſuſtinet Manardus, & multi Recentiores, inter quos erat Bernardinus Paternus præceptor meus: quare & nos dicimus ſalubre ſignificare potentiam, ſeu habeat, ſeu non habeat ſanitatem actu: ſicuti riſibile rideat, vel non rideat, dicit aptitudinem ad ridendum: ſimiliter inſalubre ſimpliciter, & vt plurimum dicunt potentiam &
E aptitudinem ad reſiſtendum: Quando verò Galenus cap. 75. ſe declarans dicit ſe intelligere per inſalubre nunc corpus actu ægrum, dicimus corpus actu ægrum indicare impotentiam, & ineptitudinem ad reſiſtendum: ſanitas enim, vel ægritudo non deſumitur, (vt habetur primo de differentijs morb. cap. 1.) ab actu, ſed à potentia: quia, vt dicit Galenus dum homo dormit, nulla pars actu mouetur; tamen dicitur ſanus, quia habet potentiam ad reſiſtendum: inſalubre igitur nunc, quod eſt actu ægrum eſt quædam ſpe-

cies

cies in salubris potentiæ parum, vel nihil resistentis: vocabitur tamen magis vel minus insalubre pro vt magis, vel minus est impotens, & ineptum ad resistendum.

SECVNDI CAPITIS

PARTICVLA III.

Tex. 10. *Et secundum primam quidem rationem, atque præcipuam medicina est scientia salubrium causarum, propter eas autem, & aliarum secundo quidem loco insalubrium, et tertio neutrarum. Et post has eodem modo corporum, primò quidem, & hic salubrium, secundo loco insalubrium, tertiò neutrorum. Itidem de signis dicendum. In actionibus autem, prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis, post hæc autem, quæ in ipsis inuentio causarum.*

IN superiori text. Galenus diuisit salubre, insalubre & neutrum in corpus, causam, & signum, dixitque apertis verbis, quod hæc nouem capita, videlicet salubre corpus, salubris causa, salubre signum, insalubre corpus, insalubris causa, & insalubre signum, neutrum corpus, neutra causa, & neutrum signum debeant intelligi de aptitudine ad suscipiendum, ad efficiendum, vel conseruandum, & ad indicandum.

In hoc vero tex. præcipit quodnam ex nouem capitibus primo sit addiscēdum, quodnam secundò, quodnam tertio, &c. sed quia qui vacat medicinæ, debet intentiones ordinare ad consequendum finem, de quo medicus, vt optimè docet Aristoteles 3. æthicorum cap. 6. nunquam consultat, sed id supponit, & inde se disponit ad inuenienda remedia, quibus id efficere possit, ideò Galenus ait quod secundum primam rationem exordiendum sit à causis salubribus, deinde ab insalubribus, & neutris: post has de corporibus, & signis.

Videndum est quid Galenus intelligat per primam rationē: & quid per (actiones) quia

A Expositores omnes inter se sunt discordes.

Haly & Plusquamcommentator dicunt, Galenum respondere in hoc tex. cuidam tacitæ obiectioni: quia quis potuisset dicere; cum salubre, insalubre, & neutrum dicantur de corpore, causa, & signo, quæso à quo istorum erit incipiendum? dicunt Galenum in hoc tex. respondere, quod secundū primam intentionem & rationem debeāt præcedere causæ, deinde sequi corpora, & postremo signa. In actionibus verò, idest in executione signa indicantia dispositiones corporū præire: & vltimas esse causas, quibus conseruan- B tur, vel curantur affectus: dicunt igitur Galenum insinuare duplicem ordinem, primum versari circa medici intentionem: secūdum circa executionem. Quod respondeat tacitæ obiectioni est rationi consonū: sed quid per causas intelligat Gal. debebāt clarius explicare. Præterea cū Expositorib. mirātur Plusquamcommentatorem, qui credens per doctrinam resolutiuam Galenum intelligere demonstrationem propter quid, & per compositiuam demonstrationem quia, non explicauerit per primam rationem, quæ procedit à causis intelligendā esse doctrinam resolu- C tiuam: & per secundum ordinem, qui est à signis, compositiuam.

Quidam, vt refert Plusquamcommentator, putabat Galenum in hoc text. tradere duos ordines per quos ostendat duplicē partem medicinæ, Theoricam scilicet, & practicam: dicebat secundum primā intentionem idest in parte theorica esse incipiendum à causis: in actionibus verò quo ad secundam intentionem, quod est in parte practica esse incipiendum à corpotibus & signis, & demum procedendum ad causas.

D Hæc opinio reijcitur, tùm quia Gal. nunquam diuisit medicinam in Theoricam, & practicam, tùm quia hic non est locus diuidendi medicinam.

Montanus, quia putat medicinā esse scientiam, & artem: scientiam quatenus est in sciente, artem verò vt in operatione consistit: dicit, in hoc loco Galenum considerare medicinam, quomodo sit scientia, & quomodo sit ars, dicens secundū primam rationem, vel intentionem, quę consistit in sciente esse exordiendum à causis, quia hoc modo medi- E cina est scientia: in actionibus verò esse artem, & ad artificem spectare cōsiderationem signorum, & corporum, & ex illis colligere causas conseruantes seu curantes, quæ sunt ipsa remedia.

Hæc opinio ab omnibus reijcitur: tū quia medicina nullo modo potest esse scientia, qa versatur circa generationem sui subiecti, vt supra probauimus, tùm quia in hoc text. tractat de ordine, quo est procedendum, & non an medicina sit ars, vel scientia.

D Ma-

Manard⁹ dicit, hic poni duos ordines; per primum qui dicitur secundum primam rationem, vult Galenum intelligere ordinem naturæ, cui primo causæ cognitæ sunt, & deinde sequi corpora, & signa: sed hoc ordine, vt causæ salubres sint à natura primo intentæ, & deinde insalubres, & tandem neutræ vt participantes extrema: per secundum ordinem ait, intelligere actum conciliatiuum medicorum, qui fit ante operationem; dicit enim dum medicus de agendis consulit, prius corpora, & dispositiones per signa inquirere, & deinde causas seu remedia proponere.

Non probatur opinio Manardi quia, vt optimè notat Argenterius Galenum dum dicit secundum primam rationem, & præcipuam, medicinam esse scientiam salubrium causarũ, non intelligere per causas salubres causas primo à natura intentas, quæ constituunt corpora, vt sunt elementa, quatuor humores, & alia id genus: sed per salubres causas intelligere (vt ipse supra se explicauit) causas, quæ possunt efficere, vel cõseruare sanitatem, quæ sunt auxilia. Præterea quo ad secundum ordinem, Manardus non satisfacit: quia, quod Galenus hic doceat modum collegiandi, non consonat proposito suo. Demum in græco codice leguntur sic illa verba *κατὰ πρῶτον μὲν λόγον*, idest secundum primam rationem, quare dum per rationem interpretantur naturam, est explicatio omninò impropria.

Nos autem accipimus Leoniceni interpretationẽ, qui in suo antisophista sic explicat, secundum primam rationem, idest secũdum primam antiquorum definitionem, quæ est, quod medicina sit primo scientia causarum salubrium, deinde corporum, & signorum. Quod verò per rationẽ intelligi debeat definitio, est mos Antiquorum, & Aristotelis, qui in definitione æquiuocorum & vniuocorum, & alibi sæpissimè per rationem intelligit definitionem: addimus nos per primam rationem non solum esse intelligendam definitionem medicinæ traditam, sed etiã primam intentionem, & conceptum, quem debent habere medici: prima enim intentio & primus medici conceptus est inuenire causas, idest remedia pro fine consequendo: post primam intentionem sequitur secunda, quæ versatur in actionibus, & in hac non oportet exordiri à Causis, sed à corporibus & signis, & deinde cognitis corporibus, vel per anatomiam, vel cognitis affectibus per sua signa statim procedimus ad inueniendas causas, seu remedia particularia, nunquam enim agnoscemus remedia, nisi præcedat cognitio locorum affectorum, & affectuum. Quod verò per primam rationem Galenus intelligat primam medici intentionem, &

A conceptum esse de causis, i. de remedijs patet quoque ex Arabica translatione, in qua sic legitur, *& prima intentio medici non est, nisi ad sciendum causas sanitatis*: ecce quod non solum per rationem intelligit definitionem; sed etiãm primam medici intentionem esse de causis, idest de remedijs: quæ verò debeant esse hæc remedia, non percipiemus, nisi incipiamus à corporibus, & signis, & deinde procedamus ad causas, & remedia specifica; ita vt prima intentio statim sit circa remedia; secunda circa cognitionem corporum, & signorum, à quibus demum colB ligũtur remedia illa specifica, quæ sanitatem introducunt.

1 Dubitatio oritur, quia ex Aristotele 3. de anima text. 49. habetur: quod est primum in intentione esse vltimum in executione, quare si in tex. per primam rationẽ intelligimus primam intentionem causarum, seu remediorum, remedia erunt vltima in executione, quod est falsissimum; quia in executione, & in actu practico remedia sunt prima & non vltima.

Respondemus dari hos tres ordines, primum esse ordinem primæ intentionis, veC luti ex Aristotele 3. æthicorũ cap. 6. habetur supposito scilicet fine statim non de fine, sed de remedijs haberi consultationem: secundum esse ordinem inuentionis, in quo deberet tractari de cognitione corporum, & signorum ægritudinum; si velimus inuenire remedia pro fine consequendo: ad hunc ordinem Galenus omnes libros methodi, & alios direxit, ibi enim ab indicantibus desumit indicata, quæ sunt remedia, vel causæ sanitatem efficientes: tertium esse ordinem executionis: quando dicit Galenus in text. D secundum primam rationem, idest intentionem esse exordiendum à causis, & in actionibus à corporibus, & signis; dicimus per actiones non intelligere executiones: actiones enim differunt à factionibus, & executionibus; ex Aristotele enim post actionem non remanet opus, vt post factionem, & executionem: quare primum in intentione, est etiam primum in inuentione estque antequam illud exequamur; ideò legitur in græco codice *ἐν ταῖς πράξεσι*, idest in actionibus, & non in factionibus, vel in E executionibus.

2 Dubitatio oritur, quia docet Galenus in text. medicinam prius esse scientiam salubrium, quam insalubrium: nihilominus in arte medica nobis occurrunt prius corrigenda insalubria. Præterea ex Galeno capite 85. huius libri, & secundo de tuenda sanitate cap. 7. habetur, corpus salubre non indigere custode, sed sibimet esse regulam, tantumque appetere, quantum concoquere potest.

Respon-

Respondetur ex Galeno lib. de inæquali intemperie c. 4. à nobilioribus esse inchoandum, & 1. de tuenda sanitate in principio habet hanc sententiam, sanitas ægritudini, & natura temperata intemperatæ cognitionis ordine præcellit. Quo ad instantiam, quod videlicet corpus salubre non indigeat custode, dicimus Galenum intelligere de corpore salubri simpliciter, quod est saluberrimum, & punctuale sine latitudine, quod dicitur à Galeno lib. de optima corporis constitutione capite 3. ἄτμητον, id est insectile, quod nunquam inuenitur, vel, si datur, ictu oculi durat, de illoque dicit Galenus libro 1. de tuenda sanitate cap. 5. quod in prædicta definitione medicinæ non contineatur, quia omnia, quæ continentur, habent aliquam latitudinem, & subiiciuntur scientiæ humanæ, & artifici; qui sensata perquirit, aufugitque dogmata insensibilitatis.

TERTII CAPITIS

PARTICVLA I.

Tex. 1. *Sed quoniam & effectiuum, et indicatiuum, et susceptiuum dupliciter vnumquodque dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc verò vt nunc, nosse oportet amborum esse medicinæ scientiam. Ipsum verò simpliciter duobus dicitur modis, et quod semper et quod vt plurimum: de quorum vtroque medicina pertractat.*

CVm dixisset superius salubre, insalubre, & neutrum dici de corpore, causa, & signo, ita vt nouem formarentur capita, & quod secundù primam rationem, id est definitionem & intentionem medicina sit scientia primo causarum salubrium, deinde corporum, & signorum, & quod secundum aliam intentionem, id est in actionibus ipsis prius à corporibus, tum à signis ad causam sit procedendum: In hac par. dicit, quodlibet ex illis nouem capitibus diuidi in simpliciter, & vt nunc, ex quibus indè cōsurgūt octodecim capita, & hæc sūt corpus salubre simpliciter, corpus salubre vt nunc, corpus insalubre simpliciter, corpus insalubre vt nunc, corpus neutrum simpliciter, corpus neutrum vt nunc: similiter sex fiunt capita de causa, & sex de signo. In secunda parte textus Galenus diuidit simpliciter, in simpliciter semper & simpliciter vt plurimum, ita vt similiter octodecim capita fiant, quę omnia hactenus peruenīunt ad 36. quę ex breuissima medicinæ definitione collecta sunt.

1 Dubitatio oritur ex tex. quia cum ex omnium consensu Galenus per effectiuum intelligat causam, per indicatiuum signum, & per susceptiuum corpus, videtur diminutus: quia in secunda par. secundi capitis dixit, causam esse duum generum, vel quæ potest efficere sanitatem, vel quæ ipsam conseruare: quo pacto igitur sub effectiuo continebitur causa conseruatiua? Præterea ex Aristotele 4. meta. tex. 2. diuiditur salubre in conseruatiuum, effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum: quinimò Galenus hanc salubris partitionem desumpsit ab Aristotele ad verbum loco citato.

Respondetur ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 19. quod causæ conseruantes sanitatem semper eam efficiant saltem insensibiliter: quare conseruatiuus potest stare sub effectiuo, & præsertim in doctrina definitiua, quę est breuissima: qa tota ars medica ex dissolutione vnius breuissimæ definitionis declaratur: quo pacto verò causa conseruatiua sanitatis sanitatem quoque efficiat, Galenus libro ad Thrasyb. cap. 19. dat hoc exemplum, si in veste filum rumpatur, & illico Artifex emendet, tunc nemo animaduertet vitium: idem euenit in perfectè sano; natura enim in illo quotidie vitia perexigua tollit: ecce igitur quomodo causa conseruatiua sanitatis, sanitatem quoque efficiat. Præterea capite 20. Galenus dat aliud præclarum exemplum de vini dolio, dicit, si à parte inferiori per foramina exigua fieret aliqua liquoris effusio; aliquis tamen per partem superiorē vicissim imponeret quantum effluxit; certum est quod dolium semper plenum conseruaretur, & conseruatio illa esset effectio, sed minus sensibilis: ad eumdem modum natura semper corrigit, & sanitatem efficit; sed modo sensibiliter, & modo insensibiliter. dicit enim Galenus 6. epidem. com. 5. tex. 1. naturam esse medicatricem morborum, multo tamen facilius posse emendare vitia pertinentia ad salubritatem, quam ad insalubritatem.

Vt intelligatur quid sit salubre, vel insalubre simpliciter, & vt nunc; par est, vt videamus quid significet verbum simpliciter, Aristoteles secundo Topic. in fine dicit, *simpliciter dico quod nullo addito dico*: similiter primo elenchorum cap. 4. loquens de paralogismo simpliciter, & secundum quid dicit quod simpliciter est quod absolutè & sine additione est tale; Galenus primo de tēperamentis cap. 6.

c. 6. dicit simpliciter tale esse absolutè tale.

Particula vt nunc non habet conditiones propositas: sicuti enim salubre simpliciter est sine additione, & exactè tale; sic salubre vt nunc non est exactè tale, nec perseuerat tale: retinet enim in se maximam (vt ita dicam) lubricitatem: salubre simpliciter diu permanet in sua salubritate: quia resistit valdè, & valdè recedit à morbo: insalubre simpliciter diu durat tale; quia caret potentia resistendi, & à firma sanitate valdè distat: salubre tamen vt nunc habet statum inconstantem, & lubricum, & simul parum durat in illo statu.

Montanus non rectè exponit, dum ait salubre simpliciter esse quod ad mortem vsque est sanum: hæc enim expositio non potest accommodari medicamentis, causis, & signis; quia signa non dicuntur sana vsque ad mortem. Præterea salubre, & sanum valde differunt inter se, vt infra quoque patebit: quare per salubre, vel insalubre simpliciter non intelligimus, quod non possit corrumpi; sed quod vt talia, sint sua natura inter se in eadem latitudine sanitatis quam maximè distantia.

Manardi quoque sententia non probatur, dum dicit simpliciter salubre est quod ab ortu naturæ est benè temperatum & constitutum; quia medicamenta, quæ sunt simpliciter salubria, non dicentur salubria ab ortu naturæ: medicamentum enim quod est alicui saluberrimum, potest esse alteri venenosum: similiter signa salubria non debent dici ab ortu naturæ talia.

Dicimus igitur per simpliciter tale intelligi quod est exactè, & absolutè tale, & quod non participet neutram dispositionem: non quod ex se sit incorruptibile, & duraturum vsque ad mortem: quia simpliciter salubre potest quoque bis in die à causa præter naturã potẽti reddi insalubre: quare per simpliciter salubre; intelligimus quod non solum quam maxime distat ab insalubri: verum etiam à neutro; habetque quam maximam potentiam resistendi, ne fiat insalubre: similiter insalubre simpliciter maximè distabit non solum à salubri; sed etiam a neutra dispositione, minimamque habebit potentiam resistendi: quia facillimè in ægritudinem incidit: quare Montani & Manardi expositio, quod per simpliciter intelligatur vel vsque ad mortem vel quod sit tale ab ortu naturæ, est omninò ridicula.

In 2. parte tex. Gal. subdiuidit, & docet simpliciter dici duob. modis, vno modo διαπαντὸς, i. semper vel omnino; alio modo ἐπὶ τὸ πολὺ, idest plerunq; vel magna ex parte.

Plusquamcommentator, & Manardus per simpliciter semper interpretantur quod toto vitæ cursu possit esse tale, quæ expositio non videtur bona: quia nullum est adeo salubre, & distans à morbo, quod non possit à potentissima insalubri causa, breui temporis spatio ad insalubritatẽ disponi; quare per diapandos non debemus intelligere temporis perpetuitatem.

Argenterius dicit Galenum esse varium, quia per diapandos in hoc loco intelligit naturam exactam salubris, vel insalubris: per ἐπὶ τὸ πολὺ vero intelligit naturam minus exactam: dicit tamen in definitionibus neutrorum, Galenum per diapandos, & epitopoly nõ intelligere exactam naturã, vel non exactam, sed temporis differentias. Aberrat valde, quia eo modo, quo intelligitur diapandos & epitopoly in salubri, & insalubri, eodem modo debet intelligi dum tractatur de neutris, quod facilè probatur: quia neutra à Galeno definiuntur per extrema, quæ sunt salubre, & insalubre: ergo neutra quę dicũtur diapãdos, i. semper vel omnino; & neutra, quę dicũtur epitopoly, i. magna ex parte nõ erũt talia quo ad tẽporis differentias; sed potius quo ad exactam, vel minus exactam naturam neutrorum: res nimium est ridicula, vt tractetur de neutro statu perperuò, vel temporaneo: quia nullum neutrum ab illis imaginatum potest esse tale, quod facillimè horæ spatio non possit mutare statum.

Saluus Sclanus per salubre simpliciter intelligit salubre optimæ temperaturæ: per simpliciter magna ex parte intelligit quod ab optimo & temperatissimo parum recedit, quæ opinio mihi summoperè probaretur, si aliquãtulum melius ab illo declararẽtur verba Galeni: quia si per epitopoly intelligatur magna ex parte vel vt plurimum, cur interpretatur vt plurimum esse id quod parum recedit à temperatissimo? expositio fuisset accommodatior, si dixisset, salubre simpliciter epitopoly, idest vt plurimum esse perfectissime, & optimæ constitutionis, aliquando tamen, sed raro recedere à temperatissimo, vel ab optima & præstantissima constitutione. Quod dicim' de salubri, cõtrariũ intelligitur de insalubri, quia contrariorum eadẽ est disciplina.

Nos dicimus salubre simpliciter diapãdos esse exactissimè tale, quod quam maximã habet distantiam ab alijs latitudinibus, scilicet neutra & insalubri: per epitopoly salubre intelligimus quod magna ex parte retinet naturã salubris, & magis distat à neutra dispositione, quam a salubri punctuali. Quod diximus de salubri intelligimus per contrarium sensum de insalubri simpliciter diapandos, & epitopoly: insalubre simpliciter quam maximè in latitudine tamen sanitatis distabit à salubri simpliciter, non tantum distabit a salubri epitopoly. Quod vero Gal. nõ consideret in cęteris suis libris, quorum omnium hic est veluti cõpendiũ salubre simpliciter semper, & vt plurimum quo ad tẽporis differentias, patet legentibus illos: omnes .n. status humani

humani corporis semper considerat per re- A
cessum à temperatissimo, quia à Galeno sta-
tus temperatissimus proponitur tamquam
omnium statuum μετριότης, & regula.

Quod verò hæc expositio sit bona, patet
etiam, quia tollit omnia dubia, & præcipuè
illud à Plusquamcommentatore relictum
insolutum: Dubitatio erat contra Galenum,
qui diuidit simpliciter in semper & vt plu-
rimum: videtur contradictio manifesta, quia
de ratione simpliciter est, vt sit semper: quo-
modo ergo simpliciter diuidetur in vt pluri-
mum? Tollitur hæc dubitatio per traditam
interpretationem, quæ nimirum est, quod B
per epitopoli non intelligat salubre vt pluri-
mum, sed quod retineat illam naturam salu-
bris parum à saluberrimo recedente, hanc-
que esse illius naturam: salubre verò simpli-
citer non recedere à saluberrimo, sed esse
absolutè, & exactè tale, & sine recessu ab il-
lo quod optimè est constitutum, quæ verba
non notant temporis differentias: sed na-
turas quasdam determinatas: similiter insa-
lubre diapandos est oppositum salubri sim-
pliciter semper, describiturque per simplici-
ter semper natura quædam insalubris exactè
talis, & est illa, quæ in latitudine sanitatis, C
quam maximè ab optimè constituto corpore
recedit: insalubre verò epitopoli est, quod
recedit ab insalubri simpliciter, eo modo,
quo salubre epitopoli recedit à salubri dia-
pandos.

2 Dubitatio proponitur hic, cur Galenus
non diuiserit ipsum nunc: Montanus libe-
rè dicit, quod in hac re malè fecerit Gale-
nus: quia putat nunc maiorem pati diuisio-
nem, quam ipsum simpliciter; dicit enim ex
Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 7. inter bonum
habitum, & morbum interuenire duas sani- D
tates, vnam, quæ dicitur in habitu, sed non
in bono, de quibus forsitan Galenus intelli-
git primo de tuenda sanitate cap. 12. vbi ait,
quod si horum sanitati Esculapius præesset,
eorum vita non protraheretur ad annum se-
xagesimum: altera est sanitas in affectione,
vt est sanitas senum, & conualescentium: di-
cit Montanus sanitatem senum, & conuale-
scentium non esse salubrem simpliciter, nec
insalubrē simpliciter, sed salubrem vt nunc:
quare salubre vt nunc, vel erit secundum ha-
bitum non bonum, vel secundum affectio- E
nem.

Respondetur tamen conualescentiam, &
sanitatem senum pertinere ad statum neu-
trum, & non ad statum salubrem vt nunc;
ita vt sanitas secundum affectionem sit extra
sanitatis latitudinē, & pertineat ad neutrum
statum: illa verò quæ sunt sana secundum ha-
bitum non bonum esse salubria vt nunc: qua-
re restat, vt salubre nunc sit omninò indi-
uisibile.

TERTII CAPITIS
PARTICVLA II.

Tex. 11. *Neutra verò, & causa; & corpus, & signum, et quod simpliciter dicitur, & quod vt nūc, tripliciter vnumquodque appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorum est particeps, hoc verò quia vtriusque, hoc verò quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis, aut quia vtrunque contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum.*

Videns Galenus, quod diuisiones positæ in tex. superiori in simpliciter, & vt nunc, & in simpliciter semper, & magna ex parte non sufficerent pro plena declaratione neutrius status. In hoc text. facit diuisiones pertinentes ad neutrum statum. Textusque diuiditur in duas partes: in prima dicit, neutra vt causa, vt corpus, & vt signum, quæ simpliciter dicuntur, & vt nunc esse trium generum, primum dari neutrum, quod non participat extrema, & est neutrum per negationem: secundum dari neutrum, quod participat vtraque extrema, & dicitur per participationem: tertium dari, quod aliquando est particeps vnius, aliquando alterius. In secunda parte textus subdiuidit neutrum, quod est extremorum particeps, dicitque vel ex æquo participare extrema, vel aliquando plus vnius, quam alterius extremorum.

QVAEST. XVI.

AN DENTVR CORPORA neutra.

IN hoc loco disputatur, an dentur corpora neutra: quia Aristoteles in postprædicamentis docuit sanitatem, & morbum esse contraria immediata; & quod omnia corpora ex necessitate sint salubria, vel insalubria, sana vel ægra, & nullo modo neutra: Galen. verò docet dari corpora neutra, signa & causas neutras.

Haly agēs de hac difficultate ait, neutram & mediam dispositionem inter sanitatem, & ægritudinem considerari dupliciter, vel vt est neutra, & nullorum extremorum particeps: vel vt est neutra, quæ sit particeps vtrorumque: ait neutrum primo modo sumptum Aristotelem negasse illudque neque à Galeno admitti: quia Galenus solum neutrum, quod participat extrema, inspexit.

Plusquamcommentator alio modo sentit, & imprimis reijcit Haly; dicit enim quæ ab illo dicuntur reluctari Aristoteli, & Galeno: Aristoteli, quia si dum dixit, non dari medium inter sanum & ægrum, intellexisset de medio per negationem extremorum, & non de medio per participationem, sequeretur, quod omnia contraria essent immediata: exempli causa, inter nigrum & album, est color cæruleus, rubeus, & alij: si negaretur ab Aristotele medium per negationem: omnes colores medij, quatenus participant non essent absolutè medij, quod est contra ipsum Aristotelem, qui admittit medium per negationem: Galeno pariter reluctatur, quia in hoc tex. admonet dari neutrum per negationem extremorum.

Opinio verò Plusquamcommentatoris est quod Aristoteles cōsiderauerit sanitatem vt est consonantia, & symetria: ægritudinem verò vt est dyssonantia, & ametria, quæ carent medio, & opponuntur inter se contradictoriè: Galenus verò cōsiderauerit sanitatem, vt edit actiones perfectas, & minus perfectas in eadem latitudine, in qua nō solum est perfecta, verum etiam media, & neutra dispositio.

Manardus conciliat Galenum cum Aristotele duobus modis, primò, dicit Galenum proposuisse statum neutrum non ex propria sententia, sed ex sententia Herophili: definitio enim medicinæ hic tradita est Herophili, non autem Galeni: immò Galenus 1. simp. cap. 7. & lib. de partibus artis medicæ dubitatiuè mentionem facit de neutra dispositio-A ne, ita vt secūdum Galenum, & Aristotelem duæ tantum videantur esse dispositiones, sanitas, videlicet & morbus: videns Manardus hunc primum modum cōciliandi Galenum cum Aristotele hāc pati difficultatem, quod Galenus ex vna Parte falsa supponat principia, & ex alia quod lib. ad Thrasyb. c. 30. eos laudet, qui partem resumptiuam, & præseruatiuam neutras appellarunt; ideò secundum excogitauit modum, quo possent concordari Galenus, & Aristoteles, & est quod Aristoteles negauerit medium inter sanum & ægrum, & non inter salubre & insalubre: B salubre ex Manardo est tale in potentia: sanum verò est tale in actu.

Reijcitur Manardus, tum ex hoc libro tum ex lib. ad Thrasyb. cap. 30. vbi ex propria sententia laudat statum neutrum. Præterea sic conuincitur: qui concedit neutrum inter salubre, & insalubre, concedet inter sanum & ægrum. Insuper non ne neutrum, vt nunc est medium inter salubre vt nunc, & insalubre vt nunc? sed sic est, quod salubre nunc, & insalubre nunc, secundum Galenum, & secundum ipsum Manardum idem est quod actu sanum, & actu ægrum; ergo qui ponet C neutrum inter salubre & insalubre, vt ponit Galenus in hoc loco, ponet etiam medium inter sanum & ægrum.

Montanus conciliat Galenum cum Aristotele hoc modo: dicit Aristotelem considerare ægritudinem, & sanitatem vt sunt formæ distinctæ indiuisibiles, & sicuti numeri: easque vult non suscipere magis & minus, & non dari corpus medium, vel neutrum inter illas.

Reijcitur, quia sanitas & ægritudo sunt in prædicamento qualitatis, & qualitas suscipit D magis, & minus; quod verò ægritudo & sanitas sint qualitates, patet, quia reducuntur ad habitum & dispositiones, quare neque possunt esse vt formæ indiuisibiles, neque sicuti numeri.

Pro resolutione difficultatis sciendum, neutrum duplex esse, alterum neutrum vt nunc, & est illud, quod mediat inter sanitatem & morbum: alterum est neutrum simpliciter, quod non mediat inter sanum, & ægrum; sed inter simpliciter salubre, & simpliciter insalubre, idest inter perfectissimè E sanum & diminutè sanum; dicit Galenus; quod insalubre vt nunc actu ægrotat, insalubre vero simpliciter non est illud, quod actu ægrotat: dicimus nos non esse difficultatem, an detur neutrum simpliciter, quia cum apud Aristotelem sanitas suscipiat magis & minus, sanitas vel salubre non consistunt in puncto: sed habent medium, quod à Galeno vocatur neutrum: & ab Aristotele conceditur: negatur tamen ab eodem neutrum vt nunc, quod est illud, quod mediat inter sanum & ægrum; quia vult philosophus

omnia

omnia corpora vocari sana vel ægra, sumens sanitatem lato modo, & non stricto, vt Galenus: quare dicimus controuersiam esse solum de nominibus: Galenus enim corpora imbecillia, & ea quæ adhuc sunt in conualescentia, & quæ sunt propensa ad ęgritudinē, & corpora senum vocat corpora neutra: Aristoteles vero sana vel ægra: Galenus libro ad Thrasyb. cap. 5. & 7. docet, sanitatem duplicem esse; firmam & lubricam: lubricam habent (vt docet 5. de tuenda sanitate cap. 30.) corpora senum, & (vt docet lib. ad Thrasyb. cap. 4.) corpora decidentia in morbos, & hæc non salubria, sed neutra à Galeno vocantur: possumus igitur cum Galeno admittere statum neutrum considerãdo sanitatem stricto modo; possumus etiam cum Aristotele dimittere neutralitatem, & omnia corpora ęgra, vel sana vocare, sumendo sanitatem lato modo. Verum, si Aristoteles egisset de arte medica sine dubio sanitatem diuisisset in sanitatem firmam & lubricam, si voluisset scientificè, & ex arte medicinam docere; quia in medicina datur pars cōseruatiua pro senibus, quorum corpora sunt neutra: instauratiua pro ijs, qui à morbo conualescunt, quorum corpora sunt etiam neutra: datur etiam pars præseruatiua pro corporibus, quæ decidunt in morbum: ecce igitur quomodo Aristoteles coactus fuisset & ipse, si de medicina egisset, distinguere corpora in salubria, neutra, & insalubria, quemadmodum fecit Galenus.

QVAEST. XVII.

DE NVMERO CAPITVM exorientium à definitione Medicinæ.

IN hoc loco solent enumerari omnia capita, quæ ex definitione medicinæ colligi possunt: Montanus colligit 45. capita hoc modo: dicit salubre, insalubre, & neutrum dici de corpore, causa, & signo: deinde ait quod corpus salubre triplex sit, videlicet salubre omninò, salubre magna ex parte, & salubre vt nunc: addit quod etiam corpus insalubre eodem modo sit triplex; vnde fiunt sex capita: De neutro verò corpore loquens dicit, habere tria significata, & in quolibet significato esse illa tria capita, videlicet neutrum omninò, neutrum magna ex parte, & neutrum nunc: colligit ergo nouem capita conuenire corpori neutri, ita vt præter nouem sint sex quę conueniunt corporibus salubribus, & insalubribus, vndè resultant capita 15. addit alia 15. capita spectantia ad causam, vt est salubris, insalubris, & neutra; & alia 15. spectantia ad signa, vnde resultant capita 45.

Manardus censet capita, quæ possunt desumi à definitione medicinæ esse 54. considerat .n. quatuor significata neutrius, & benè: quia Galenus in tex. subdiuidit neutrum secundi significati, in eo quod ex æquo participet, vel non ex æquo; ita vt ex hoc neutro resultent nouem capita, quæ non sunt enumerata à Montano, videlicet neutrum omninò, magna ex parte, & vt nunc: quod neutrum cum dicatur de corpore, de causa, & de signo efficiet nouem capita, & numerabuntur 54.

Plusquamcommentator efficit horum capitum maiorem numerū, quia, & ipse quoque subdiuidit causam, & summa cum ratione: quia causa alia est efficiens sanitatem, & alia est conseruans, vt dicit Galenus in particula secunda secundi capitis, & Aristoteles in 4. metaphys. tex. 2. vbi clarè docet, salubre non solum esse capax sanitatis, sed etiam conseruatiuum, effectiuum, & indicatiuum: ecce quod salubre dicitur etiam de causa conseruante; quare resultabunt 18. capita, videlicet causa conseruans salubris omninò, magna ex parte, & vt nunc: alia tria resultabunt ex insalubri: verum, quia quatuor sunt significata neutrius, & cuilibet significato conuenient omnino, magna ex parte, & vt nunc, resultabunt 12. ex neutro, & sex ex salubri, & insalubri: fient igitur capita septuaginta duo: colligemus igitur hęc capita, vel secundum Montanum, vel Manardum, vel Plusquamcommentatorem, quia quælibet enumeratio poterit accommodari menti Galeni.

TERTII CAPITIS

PARTICVLA III.

Tex. 13. *Est verò & in tota definitione, si verba animaduertimus, ambiguitas quædam: quam et ipsam dissoluere oportet. Cum enim dicitur medicinā esse scientiam & salubrium, & insalubrium, & neutrorum, significatur & quod omnium particularium, et quòd quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidem infinitum quoddam est,*

atque

atque impoßibile, quorundam diminutum, atque artificio carens: qualium verò artificiosum pariter, atque sufficiens ad omnia artis particularia, quod etiam dicimus in medicinæ definitione comprehendi.

Cum hactenus Galenus collegisset ex definitione medicinæ, ideſt ex illis tribus verbis ſcilicet ſalubri, inſalubri, & neutro, capita ſeptuaginta duo, incipit ſe præparare ad horum omnium capitum declarationem: cęterum, quia in definitione medicinæ viget quædam ambiguitas, illam in hoc text. vult de medio tollere.

Hic tex. diuiditur in duas particulas; in prima proponit ambiguitatem, quæ eſt, cum medicina ſit ſcientia ſalub. inſalub. & neutrorum, vel erit ſcientia omnium particularium ſalubrium, inſalubrium, & neutrorũ; vel erit quorundam tantum particularium, vel erit Qualium. In ſecunda particula tollit ambiguitatem, dicendo non eſſe omnium particularium: quia omnia particularia ſunt infinita, & imperceptibilia: dicit quoque non eſſe quorundam, quia ars, vel ſcientia eſt habitus rectus & artificioſus, & continet vniuerſalia: colligit ergo Galen. quod ſcientia medicinæ ſit qualium.

1 Dubitatio magni momenti proponitur in hoc tex. quid ſcilicet Galenus intelligat per illam dictionem Qualium.

Pluſquamcommentator per qualia intelligit vniuerſalia ad differentiam particularium; quia ars, vel ſcientia de vniuerſalibus, & non de particularibus tractat: putat quoque difficultatem hanc conuenire rudibus atque idiotis; quia omnes viri docti ſciunt artem, vel ſcientiam eſſe vniuerſalium, & non particularium; his videtur Pluſquamcommentator mordere Galenum quod .ſ. propoſuerit hanc tam leuem dubitationem. Quod vero Galenus explicauerit vniuerſalia per dictionem Qualium, ait illud feciſſe, quia vniuerſalia habẽt hanc qualitatem, vt ſint apta nata prædicari.

Argenterius confirmat opinionem Pluſquamcommentatoris, quod ſcilicet per qualia intelligat vniuerſalia: quia Ariſtotiles in prędicamento ſubſtantiæ docet primam ſubſtantiam ſignificare hoc aliquid, ſecundam vero quale aliquid: quare ſi ſecunda ſubſtantia, vt eſt vniuerſalis, dicitur qualis; per quale poteſt intelligi vniuerſale.

Curtius parum diſcrepat à ſupradictis:
A putat enim per qualia Galenum intelligere regulas vniuerſales: artes enim, vel ſcientiæ ſolum de regulis quibuſdam vniuerſalibus tractant.

Acachias cenſet medicinam eſſe ſciẽtiam qualium, i. eſſe ſcientiam, quæ verſatur circa has qualitates, quæ ſunt morbi, & ſanitates.

Manardus intellexit per qualia definitiones: quæ opinio poteſt quoque defendi: ſed quia ſigna, & cauſæ, quæ ſunt auxilia non declarantur per definitiones; ideò mihi non omninò probatur.

Ego autem puto, Interpretationem huius
B dictionis (qualium) eſſe deſumendam ab Ariſtotele 5. metaphy. cap. de quali, vbi habetur, quod qualitas triplex ſit, primo ſumitur qualitas pro qualibet forma ſubſtantiali, quia quælibet forma in quale quid prędicatur: ſecundo datur qualitas de prædicamento qualitatis: tertio quæuis differentia decem prædicamentorum dici poteſt qualitas; quia ſecundum quamlibet prædicamentorum differentiam quales dici poſſumus. Solutio erit ingenioſa, ſi per qualia intelligamus differentias omnium prædicamentorum: nullum enim eſt prædicamẽtum, quod
C non ſit particeps ſalubris, inſalubris, & neutrius ſtatus: Immo nihil poteſt reperiri in vniuerſo, quod non cadat ſub 72. ſignificatis ſalubrium, inſalubrium, vel neutrorum corporum, ſignorum, vel cauſarum: immo & Deus, qui eſt cauſa cauſarum omnium ſalubrium. Quod verò medicus non ſolum tractet de differentijs pertinentibus ad prædicamentum qualitatis; ſed de ijs, quæ pertinẽt ad omnia alia, patet: quia ſi de ſubſtantia loquamur, medicus agit de ijs, quæ à tota ſubſtantia operantur: ſi de quantitate, agit de lo
D cis, temporibus, magnitudinibus auctis, & diminutis, & de numero aucto, vel diminuto: ſimiliter de relatione, de actione, paſſione, & præſertim de ſitu, vt de luxatione; quare per qualia intelligere debemus omnium prædicamentorum differentias: quia omnes ad medicum pertinere poſſunt. Hinc Galenus libro de optima ſecta ad Thraſyb. cap. 45. inquit, ſi generi addatur differentia, dicitur qualitas: quæ ſententia eſt deſumpta ab Ariſtotele 5. metaphy. loco citato. Hinc non ſolum ſubſtantialibus differentijs con-
E ueniet prædicatio in quale quid: verũ etiam differentijs proprijſſimis omnium prædicamentorum: differentia enim ab Ariſtotele, & Porphirio definitur, quod prædicetur in quale quid.

Hinc reijciuntur cæteræ expoſitiones, & præcipuè prima, & ſecunda; quia non ſunt declaratiuæ illius dictionis Qualium. Similiter Curtij opinio deficit, quia, exponendo per qualia regulas vniuerſales, non declarat proprietatem dictionis qualium. Itidẽ Acachias malè interpretatur per qua-

lia

lia qualitates de prædicamento qualitatis, in quo collocantur sanitas & morbus, quia virtus illius dictionis qualium se extendit ad differentias salubrium, insalubrium, & neutrorum, quæ in quolibet prædicamento reperiuntur.

Haly, quia videt Galenum asserentem, medicinam non esse scientiam particularium, arbitratur in arte medica declarari solũ methodos: quibus cognitis, inde particularia dignoscantur: quo fit, vt omnes illos reprehendat, qui dum inueniunt aliquod particulare in medicina, putant se arti aliquid addidisse: per aliquod particulare intelligit, nimirum cassiam, rhabarbarum, manam, & similia, quæ tempore Galeni non erant in vsu: dicit igitur Haly, & rectè, nihil per hęc particularia inuenta aliquid arti additum esse: quia quæ artem constituunt sunt canones, seu intentiones sub methodis comprehensæ; & sub ipsis omnia, quæ humano ingenio explorari possunt, continentur: ars sanè esset imperfecta, & nomen artis non mereretur, nisi vniuersa comprehenderet: meritò igitur dicendum est, quæ de nouo inueniuntur non pertinere ad artem: quia non sunt intentiones, neque auxilia siue remedia, sed materiæ remediorum, siue auxiliorum: quodcunque enim inuenitur habeat virtutem soluendi, vel alterandi, eadem virtus in alijs pluribus inuenietur: exempli causa, omne alterans quod de nouo inuenitur, vel erit temperatissimum, vel in gradu primo caloris, vel secundo, vel tertio, & sic de alijs: at infinitæ inuenientur materiæ eiusdem temperamẽti: Hinc meritò dicunt medici, lactucam vt lactuca nõ pertinere ad medicũm, sed vt est tale refrigerans, quod quidem est specificum, & per consequens prædicatur de infinitis indiuiduis similibus, vt nos ostendimus lib. 11. de principijs methodi medendi exhauriendis à fonte analytico: laudanda igitur est Haly opinio.

2 Dubitatio oritur, cur Galenus dixerit, medicinam non esse particularium; quia videtur, quod medicus versetur circa particularia: ex Aristotele enim lib. 1. ethic. cap. 7. & 6. eiusdem cap. 8. & alibi habemus experientiam, & omnes actus siuè factiones Artificis circa singularia, & non circa vniuersalia versari.

Respondetur medicum nullo modo tractare, vel curare particularia, vel singularia vt talia sunt, ex Galeno enim lib. de optima secta, & primo ad Glauconem habetur, morborum expulsionem à specifico affectu indicari: ergo quod curatur est specificum, & non singulare. Præterea si medicus singularia vt sunt singularia curaret, vana esset ars, vel methodus medendi: quia ars, & omnes habitus intellectuales sunt vniuersalium, & non particularium, vt docet Aristoteles in

A proœmio 1. metaphy. secundo lib. Rhetoricorum cap. 2. & 2. post. tex. 27. & meritò, quia in particularibus nihil continetur quod sit particulare: quæ sunt hic & nunc: cætera omnia, quæ sunt in ipsis, sunt specifica, & infinitis alijs communicabilia: Hinc Galenus in methodo probauit à loco, & tempore non sumi indicationes. Insuper, si particularia curarentur illorũ indicationes nobis non ostenderent remedia, quia non datur progressus à Particulari ad particulare; esset igitur ars medica omninò vana, & ridicula. Præterea si inductio, quæ procedit à multis particula- B ribus, non concludit, nisi in 3. figura cũ conclusione vniuersali, qui modus concludendi ab Aristotele iudicatur vanissimus, quanto magis, si curarentur particularia ipsa, vt talia in quibus, neque à multis, neque ab vno fit processus? essent igitur indicationes vanissimæ, & nihil concludentes: Hinc Galenus 9. methodi cap. 6. dicit, in vniuersalibus esse methodum medendi, in particularibus verò solum methodi exercitium: colligimus ergo medicinam versari circa vniuersalia, & non particularia, medicumque quando curat aliquod indiuiduum, curare speci- C ficos affectus, qui de infinitis prædicari possunt: quia non dantur affectus adeo singulares, qui vni homini soli huius mundi conueniant, & alijs non possint conuenire.

TERTII CAPITIS

PARTICVLA IV.

Tex. 14. *Primum igitur de corporibus* D *dicere aggrediemur, qualia nam sint, & salubria, & insalubria, et neutra: Post hac de signis, & causis disseremus.*

PLusquam commentator putat Galenum hic exordiri tractatum: & hactenus finem E posuisse proœmio, quia, quæ sunt dicta superius, videntur dicendorum proœmium. Quæ opinio non potest admitti: quia post primum caput, quod re vera est proœmium, Galenus definit, & diuidit, quæ omnia ad tractatum pertinent, non autem ad proœmium.

In hoc text. postquam facta est resolutio definitionis medicinæ in capita, proponit esse incipiendum à corporibus; deinde à signis, & vltimo de causis: per causas intelligens remedia, quæ licet sint prima in intentione

tione sunt tamen vltima in tractatione: est A
enim Aristotelis præceptum 3. de anima tex.
49. quod primum in intentione vltimum sit
in execurione. Prætereà quod vltimo loco
de remedijs tractādum, sit nos docet meden
di methodus, in qua proponitur, indicantia
semper prius esse agnoscenda, quam indica
ta, idest auxilia. Hinc Galenus 1. methodi
cap. 5. *habet has* verba, *Quoniam omnis morbi cu-
rationem inuenire propositum est, necessarium est prius
morbi naturam, & numerum scire*. Similiter pri-
mo de art. com. 32. dicit (ante curationem
duo esse dignoscenda affectum scilicet, & lo
cum affectum) quare non potest tractari de B
auxilijs, nisi præcognoscantur corporum af-
fectiones per signa.

Quod verò principijs analyticis coacti de-
beamus asserere, quod de auxilijs vltimo lo-
co sit agendum, formatur hæc ratio: nisi in-
dicantia, idest affectus corporis in facto esse
notiora fuerint indicatis idest auxilijs, ergo
erunt vel æque ignota, vel ignotiora; alter
non datur modus: si ignotiora, aliud non po-
terit inferri, nisi quod Aristoteles 1. post. ca-
pite 3. contra Sophistas intulit, videlicet si
est hoc, est hoc: putabant enim Sophistæ,
quod omnia sciri possent per demonstratio- C
nem inferendo ex principijs conclusionem;
& viceuersa; quorum procedendi modus e-
rat cum manifestissima petitione principij:
Similiter Aristoteles 2. post. tex. 3. videtur re
prehendere Xenocratem probantem, ani-
mam esse principium vitæ, quia est numerus
se ipsum mouens: eodem modo procederet
Galenus si primo de auxilijs ageret, quam
de corporibus salubribus, insalubribus, &
neutris, & de signis: consonum igitur erat
rationi, vt prius ageretur de corporibus, &
de signis: quia inde remediorum cognitio fa- D
cile hauriri poterat.

Dicit Galenus, se velle agere de corpori-
bus, qualia sint, diximus superius qualita-
tem prædicari de triplici differentia, vt nos
docet Aristoteles 5. metaphy. cap. de quali:
primam esse differentiam substātialem, quę
dicitur quale aliquid, & secundum illā qua-
les dicimur: secundam esse qualitatem de
prædicamento qualitatis: tertiam esse diffe-
rentias cæterorum omnium prædicamento-
rum; inde collegimus differentias, seu quali-
tates salubrium, insalubrium, & neutrorum E
non esse in vno prædicamento, sed in omni-
bus: propterea diximus ad medicum perti-
nere qualitates occultas, quæ (vt aiūt) perti-
nēt ad prædicamentum substantiæ: similiter
differentias morborū in magnitudine, & in
numero, ad quantitatem, differentias tem-
peraturarum, ad qualitatem: luxationum
ad situm, ita vt in omni prædicamento sint
differentiæ, & qualitates salubrium, insalu-
brium, & neutrorum: proponit igitur Ga-
lenus in hoc tex. considerandum, qualia sint
corpora intelligendo per qualia, quæcun-
que possunt esse cōmunia omnibus prædica-
mentis.

1 Dubitatio dicit Galenus in par. 3. secundi
capitis, medicinam secundum primam in-
tentionem esse sciētiam causarū salubrium,
& deinde corporum: attamen peruertit or-
dinem, quia in hoc tex. prius proponit agen-
dum de corporibus, deinde de causis.

Respondetur dari hos tres ordines; primū
esse ordinem intentionis, secundum inuen-
tionis, tertium executionis: quo supposito
respondemus, rectè Galenum dixisse secun-
dum primam rationem, medicinā esse scien-
tiam causarum: quia medicus secundum pri-
mam intentionem cogitat remedia, quę apta
sint sanitatem introducere, sed quia reme-
dia non possunt inueniri sine præcedente co-
gnitione corporum, & ægritudinum: ideò
tractando de ordine inuentionis debebat co-
gnitio corporum, & signorum præcedere:
tractatus enim exacti & diligentes inseruiūt
inuentioni, & non intentioni: quia remedia
applicanda in executione pendent omninò
à præcognitione morborum, & locorum af-
fectorum.

QVARTI CAPITIS

PARTICVLA I.

Tex. 19. *Salubre simpliciter corpus est,
quod ab ipso natura ortu bonam
habet temperaturam in simpli-
cibus, et primis particulis, at-
que in his quæ ex illis componun-
tur instrumentis, est commen-
suratum.*

IN hoc tex. exequitur, quod ha-
ctenus proposuerat: tractat e-
nim de corpore salubri. In hoc
cap. tria facit, primo definit salu-
bre simpliciter, quod facit in
hoc tex. in 2. parte definit corpus salubre vt
nunc: in tertia diuidit salubre simpliciter, in
semper, & in magna ex parte, & deinde il-
lud definit. Explicabimus in hac par. non-
nullas difficultates: mox declarabimus di-
stinctius quid sit salubre semper, salubre mul
tum, & salubre nunc.

Quæritur cur à corpore salubri simplici-
ter incipiat: Sunt qui dicunt, quia corpus sa-
lubre simpliciter est nobilius, & à nobiliori
esse exordiendum. Alij melius dicunt, quod
scilicet præcognito corpore salubri simplici-
ter,

ter, faciliùs corpora neutra, & insalubria percipiuntur; dicit enim Aristoteles 1. de anima tex. 85. quod rectum sit iudex sui & obliqui: hac enim de causa corpora sunt insalubria; quia recedunt à salubri simpliciter.

Definitio corporis salubris simpliciter trādita hic à Galeno est, quod ab ortu naturę bonam habeat temperaturā in similaribus particulis, atque in illis, quæ ex ijs componuntur sit benè commensuratum.

Gal. 2. de sanitate tuenda c. 7. definit corpus salubre simpliciter, quod nempè sit sibimet regula, & tantum appetat quantum concoquat, nec indigeat medico præside.

In hoc tex. continetur solum definitio salubris simpliciter, ideò circa ipsam definitionem aliquantulum immorabimur.

Plusquamcommentator quærit quodnam sit genus, vel quidnam sit loco generis in hac definitione corporis salubris: dicitque loco generis esse temperatum & commensuratum.

Reijcitur à Manardo dicente esse temperatum in simplicibus, & commensuratum in organicis, non posse esse loco generis: quia sunt differentiæ, quibus differt corpus salubre simpliciter ab insalubri simpliciter, & à neutro simpliciter: cætera enim verba definitionis possunt conuenire etiam insalubri & neutri, quia illis conuenit esse ab ortu naturæ, ergo esse temperatum, & commensuratum non poterunt stare loco generis.

Manardus asserit loco generis in hac definitione esse corpus subintellectum per relatiuum (quod) quasi diceret salubre simpliciter corpus est, quod scilicet corpus ab ipso naturæ ortu tale est.

Quæ opinio non potest defendi; quia corpus est definitum, neque conuenit, vt nomen definiti sit genus, vel loco generis. Præterea corpus vt corpus non debet poni pro genere corporis salubris, insalubris, & neutri; quia est nimis remotum: non rectè definiret hominem, qui diceret homo est corpus rationale. Insuper salubria, insalubria, & neutra non sunt potentiæ corporum, vt corpora sunt; sed sunt potentiæ viuentis; sanitas enim communiter considerata est affectio non solum animalis, verum etiam plantarum.

Nos dicimus, quod si sumantur salubria, insalubria, & neutra vt sunt potentiæ viuentis, genus in hac definitione sit viuens: quasi diceret Galenus, salubre simpliciter corpus est illud viuēs, quod ab ipso ortu naturę &c. Hinc Diuus Thomas lib. de sensu, & sensato lectione 1. ait sanitatis, & ægritudinis proprium subiectum esse corpus viuum. Si verò sumatur salubre, insalubre, & neutrum vt sunt potentiæ animalis, erit animal loco generis: quare errauit Plusquamcommentator ponens differentiam loco generis: Similiter

A errauit Manardus ponens loco generis subiectum remotissimum cum eiusdem vocis vana repetitione.

1 Dubitatio magni momenti oritur, quia Galenus in definitione proposita vult sanitatem non solum consistere in temperatura similarium; verum etiam in commensuratione organicarum partium: Aristoteles tamen 7. phy. tex. 17. dicit, sanitatē esse symetriam seu commensurationē quatuor qualitatum. Præterea Galenus 1. de tuenda sanitate cap. 5. & lib. de optima corporis constitutione docet, posse esse corpus benè temperatum,

B & tamen ægrotare in formatione, numero, vel situ: quare vel Arist. vel Galenus malè intellexit sanitatis conditiones.

Respondent nonnulli, Galenum, & Aristotelem esse discordes: sed decipiuntur, quia Aristoteles loco citato non exactè definiuit sanitatem: Aristoteles enim non negat ad sanitatem conspirare conformationem: immò in problematib. sępè de ęgritudinibus organicarum partium est locutus: tot enim (vt rectè dicit Auerroes 5. phy. tex. 57.) sunt sanitatis species, quot ægritudinis, sed non habent nomen: quæ sententia est verissima:

C dātur igitur sanitates organicarum partium, si eorum ægritudines dabuntur: Hinc quoque Auerroes 5. metaphy. tex. 10. definiens sanitatem includit similaria & organica, hoc modo; Sanitas est dispositio facta ex compositione membrorum, & humorum.

2 Dubitatio ex Galeno corpus animatum constat ex partibus similaribus, & dissimilaribus: partes verò similares in hoc loco vocantur à Galeno simplices: quomodo erunt simplices, & primæ particulæ, si constant ex quatuor elementis? sicuti ipsemet Galenus

D lib. de differentijs morborum capite 4. attestatur?

Respondetur, Medicum esse artificem sensatum, ideò eius principia quoque simplicissima esse sensata: Artifices enim essent ridiculi, si insensata tractarent. Præterea à Galeno, & ab Aristotele describitur pars similaris vt sensata: quia Galenus primo de elementis cap. 8. lib. 8. de plantis, & alibi, & Aristoteles 1. de Historia animalium cap. 1. censent simplicissimam partem similarem humani corporis illam esse, quæ idem nomen habet

E tota, & eius particula, vt membrana dicitur similaris, quia quælibet eius pars minima dicitur membrana, quod non euenit in dissimilaribus, seu organicis partibus: pars enim oculi non dicetur oculus.

3 Dubitatio inde exoritur, ex Galeno enim optima salubritas consistit in optima temperatura, compositione, & vnitate; attamen in hac definitione Galenus loquens de corpore saluberrimo mentionem facit solū de optima tēperatura, & compositione: de vnitate verò ne verbum quidem; ergo hæc definitio

finitio corporis salubris simpliciter est imper- A fecta.

Responder Plusquamcommentator Galenum non fecisse mentionem de vnitate, quia vnitas ab ortu naturæ non potest vitiari. Quæ solutio non probatur: quia aliquando infantes nascuntur cum manuum, & labiorum fissuris; quod vitium pertinet ad vnitatem.

Manardus respondet, quod vbi est bona temperatura, & compositura, ibi necessario sit quoque perfecta vnitas: dicit enim esse impossibile, vt infantes oriantur cum vnitate soluta sine aliqua intemperatura, vel mala compositura. Quæ responsio non impro- B batur a Plusquamcommentatore, & à nobis recipitur.

QVAEST. XVIII.

DE PARTIBVS SIMILaribus.

QVoniam Galenus in definitione corporis salubris sim- C pliciter docet, requiri bonam temperaturam in simplicibus, & primis particulis; ideò videndum est, quid intelligant Expositores per primas, & similares partes, quæ ex omnium consensu sunt primæ particulæ componentes organicas.

Aristoteles primo de historia animalium, & 2. de part. anim. c. 1. sic definit partem similarem: pars similaris est, cuius partes separatæ similes sunt: Galenus 1. de elementis cap. 8. & 8. de placitis cap. 4. definit sic: similaris D pars est, quæ sibi & toti est similis, & vniformis: & 1. methodi cap. 6. similaris pars est, quæ vndique in similes diuiditur particulas: sed istæ definitiones non solum conueniunt partibus similaribus animantium, verũ etiam alijs corporibus inanimatis: Hinc Aristoteles 4. meteororum sum. 4. cap. 1. loquens de similaribus inanimatorũ dicit, similaria sunt vt metallica, æs, aurum, argentum, stannum, ferrum, & alia id genus: sic dicemus aurum esse cuius partes separatæ idem seruant nomen cum toto, & quamlibet partem auri di- E ci aurum, quia sibi, & toti est similis.

Hinc Aristoteles quarto meteororum loco citato de similaribus in animalibus habet, esse carnes, ossa, neruos, pellem, viscus, pilos, venas ex quibus dissimilaria constant: in plantis dicit Aristoteles similaria esse lignum, corticem, folium, radicem, & similia: definitiones igitur partis similaris traditæ ab Aristotele, & Gal. conueniunt omnibus similaribus tum animatis, tum inanimatis.

1 Dubitatio oritur, cur dicat Aristoteles viscus esse partem similarẽ: non ne viscus constat ex venis, arterijs, neruis, & propria carne?

Solutio facilis est, quia omnes concedunt viscera habere suam carnem, quæ sibi, si diuiditur, & toti est similis; ideò esse similarem: quod etiam confirmatur à Galeno primo de natura humana in procemio: & 1. de fac. naturalibus vbi ait, carnem iecoris, splenis, cordis, cerebri & aliorum viscerũ esse similarẽ: Hinc 3. de loc. aff. 7. distinguit partem similarem cerebri à parte instrumẽtali, si verò pars similaris consideratur ratione totius visceris, idest vt dicit Aristoteles 2. de partibus animalium cap. 2. ratione figuræ parenchymatis, tunc dicimus nullam partem retinere idem nomen cum toto, & nullam partem hoc modo consideratã esse similarem.

2 Dubitatio ex dictis suboritur, quia Aristoteles 4. meteororum loco citato docet, pilos esse partes animalis: similiter Galenus 1. de natura humana in procemio dicit pilum, & vnguem esse partem similarem: idem dicit lib. de differẽtijs morborum cap. 2. tamen primo de locis affectis cap. vltimo & in hoc libro docet partes corporis, ideo esse partes, quia præditæ sunt facultatibus attrahendi, expellendi, retinendi, & concoquendi, & ob hanc rationem docet nec vngues, nec pilos esse partes.

Respondent Plurimi expositores, partes similares vel considerari cum relatione ad viuens, & sic dicunt pilos & vngues non esse partes: vel considerari cum relatione ad corpus vt corpus est, & hoc modo pilos, & vngues esse partes similares corporis: Hinc Aristoteles 2. de part. animal. c. 2. & lib. 3. de historia animalium cap. 2. inter similares numerat sanguinem, seuum, excrementa, stercus, pituitam, & vtranque bilem: Hinc quoque Hippocrates 6. epidem. diuidit partes communiter sumptas in ἰσχοντα ἰσχομενα καὶ ὁρμῶντα, idest continentia, contenta, & impetum facientia: ecce quod ab Hippocrate ἰσχόμενα quæ sunt contenta, vel humores, & ὁρμῶντα, idest spiritus, qui dicũtur impetum facientes, collocantur in numero partium nostri corporis, vt corpus est.

3 Dubitatio exurgit magni momenti; Galenus enim 1. de facultatibus naturalibus cap. 6. 7. & 8. & lib. de differentijs morborum capite 3. vocat venam, arteriam, & neruum, partes similares: lib. verò de natura humana enumerat septem partes similares videlicet ossa, cartilagines, ligamẽta, membranas, adipem, & carnem: lib. verò de inæquali intemperie cap. 2. negat venas, & arterias esse partes similares.

Valeriola videns hanc difficultatem in Galeno soluit dicendo partes similares considerari dupliciter, vel quoad sensum, vel quoad natu-

naturam rei: qua posita distinctione ait venas & arterias vocari à Galeno similares quo ad sensum: quia pars venæ separata dicitur vena, & est similis toti venæ: non tamē quo ad rei naturam; est enim clarissimum, venas & arterias quo ad suam naturam esse compositas ex fibris, & membranis. Hæc solutio patitur instantiam, quia venæ & arteriæ sunt etiam quo ad sensum dissimilares: Galenus enim lib. de inæquali intemperie capite 2. fatetur per sensum tales dignosci. Præterea est notissimum Anatomicis, venas & arterias esse compositas ex fibris, & membranis. Quod demum inter similares debeant collocari; patet ex partium figura: non ne habent cauitates per quas diffunduntur humores pro vitæ conseruatione?

Christophorus Vegha alio modo tollit hanc apparentem contradictionem, dicit enim partem similarē dupliciter posse definiri affirmatiuè, & negatiuè: affirmatiuè, veluti quando dicimus, partem similarem esse, quæ in partes sibi similes diuidi potest, & sic cum pars venæ dicatur vena, vena erit similaris pars; sic de arteria: negatiuè definitur pars similaris hoc modo; pars similaris est illa, quæ non potest diuidi in partes alterius naturæ; hocque modo ait venam vel arteriam non posse dici similarem partem; venæ enim & arteriæ possunt diuidi in fibras, & membranas, quæ ab ipsis natura differunt: Concludit Vegha, Galenum facta consideratione partis similaris affirmatiuè appellare venas & arterias similares: negatiuè verò dissimilares. Quæ opinio non probatur, quia nullo modo venæ & arteriæ possunt dici similares; quia ex Galeno 10. methodi capite 11. & alibi tres tantum in corpore sunt partes similares, fibrosa videlicet, membranosa, & carnosa, quæ partes immediatè, vt docet Galenus primo de elementis fiunt ab humoribus. Quare cum venæ sint compositæ ex fibris, & membranis, & sint instrumenta caua nullo modo poterunt dici similares: similiter neq; nerui dicentur partes similares: lib. enim 7. de placitis c. 3. docet, neruos constare ex triplici substantia scilicet ex media, quæ dicitur medullaris, & est simillima medullæ arborum, ex tenui membrana orta à pia matre, & ex duriori orta à membrana dura cerebri.

Saluus Sclanus soluit nodum hoc modo: dum Galenus ait venas, & arterias esse partes similares, dicit esse locutum ex sententia Antiquorum, qui non erant valdè versati in anatomia. Quæ solutio non potest probari: Antiqui enim non erant adeo rudes, vt nescirent, venas esse compositas ex fibris, & membranis. Præterea Galenus locis citatis approbat, venas, & arterias esse similares: quod nisi approbasset sine dubio Antiquos reiecisset.

A Dicimus nos corporis nostri particulas vniuersas dupliciter considerari posse, vel cum relatione ad compositionem alterius partis, vel per se, & sine relatione: posita hac distinctione dicimus, venas & arterias vocari posse partes similares, & dissimilares: similares quatenus considerantur cum relatione ad partes, quas componunt: quod hoc Galeni intentioni congruat, patet ex libro de inæquali intēperie capite secundo, vbi habet hæc verba, *digitorum verò particulæ sunt ossa, cartilagines, ligamenta, arteria, vena, membrana, caro, tendo, vnguis, cutis, & adeps*: venæ B igitur & arteriæ ex Galeno sunt particulæ: non dicerentur sanè particulæ, nisi quatenus componunt: si verò considerarentur venæ, & arteriæ non vt particulæ alterius partis: sed per se, sic non essent particulæ, sed essent partes dissimilares: Galenus etiam in hoc tex. partes simplicissimas, & similares vocauit particulas.

Cæterum si seuerè loqui vellimus asserimus ex Galeno neque cartilagines, nec ligamenta, nec membranas, neque carnes vocandas esse partes similares: siquidem Galenus 6. de placitis cap. 2. clarè docet quod C est compositum non dici similare; membrana est ex fibris composita: similiter quælibet caro: Hinc pro confirmatione nostre sententię dicimus cum Galeno 3. de naturalibus facultatibus cap. 15. solum fibras vocari posse similares partes: dicit enim fibras esse similares particulas, & verè sensibiles: cætera verò, quæ component fibras, primo esse elementa deinde quatuor humores, quamuis quatuor humores non immediatè ab elementis fiant: sed vt dicit Galenus 8. de placitis cap. 4. post multas medias mutationes. D Interim tamen sustinemus partes similares pro similaribus corporis viuentis cum Galeno esse fibras ex quibus, & membranæ, & ossa, & ligamenta fiunt: Immo addimus proportione quadam omnia mista solida sublunaria habere pro primis principijs sensibilibus fibras: deinde in viuētibus dicimus sequi membranas, & propriam carnem viscerum; demum respectu compositarum partium dissimilarium venas, neruos, & arterias: ecce igitur similarem, & dissimilarem esse relatiua sicuti dextrum respectu diuersorum potest E esse sinistrum; venæ enim respectu partium illas componentium sunt organicæ, & dissimilares partes: respectu vero compositionis illarum partium in cuius compositionem conspirant dicentur similares particulæ.

QVAEST. XIX.

DE NATVRA TEMPERamenti.

ACtutus de natura temperamenti prius recitabo nonnullorum opiniones, & deinde meam summatim perstringã. Occasio trãctandi hanc materiam sumitur à text. superiori, vbi dicit Gal. de ratione salubris simpliciter esse, vt in similaribus partibus sit bona temperatura: videndum igitur est, omissis philosophorum altercationibus, quid dicant medici de natura temperamenti.

Valeriola, & Christophorus Vegha definiunt temperamentum esse congruam mixtionẽ calidi, frigidi, humidi, & sicci. Reijcitur hæc definitio: quia nulla esset differentia inter temperamẽtum, & mixtionem: neque declarat, an temperamentum sit vna, vel plures qualitates.

Fernelius lib. 3. de temperam. c. 1. & Fuchsius lib. 1. institut. aiunt temperamẽtum non esse mixtionem, sed mixtionis rationem, vel harmoniam seu concentum consurgentem ex quatuor qualitatibus, quæ in mixto syncerræ seruantur. Hæc opinio est deinde accepta à Valesio: fuitq; Stoicorum, & Empedoclis; mihique probaretur, si applicaretur partibus dissimilaribus: caput enim, cor, vel aliæ partes instrumentales, quæ sunt compositæ ex neruis, venis, arterijs, & alijs particulis non sunt mixtæ, & per consequens non habent vnam quintam qualitatem, vt dicit Auicennas de similaribus: potest tamen ex multis particulis vnitis consurgere concentus, & harmonia, quæ non potest conuenire similaribus in quibus vnica consurgit qualitas prædominans, & non multarũ harmonia siue concentus.

Conciliator differentia 16. loquens de temperamento quatuor primarum qualitatum ait, duas consurgere formas medias, vnam ex calido, & frigido inuicem remisso, aliam ex humido & sicco: rationem affert: quia sunt duo contraria; quæ simul stare non possunt, nisi formæ mediæ consurgant: ideo dicit temperamentum cuiuslibet partis mixti ex quatuor elementis efficere duas formas medias. Reijcitur, quia ex actiuis & passiuis vnum tantum debet consurgere: ratio est, quia ex Aristotele in metaphys. ex actu & potentia solum vnum fit: potentiæ erunt duæ passiuæ qualitates, actus verò duæ actiuæ. Postremo Aristoteles primo, & secundo de generatione asserit, per mixtionem fieri vnum medium commune: quare si temperamentum constaret ex duabus formis, duo essent media communia, & non vnum.

Musarius Inquem quæst. 22. dicit temperamentum conseruare qualitates easdem numero, quo præfuerunt in elementis, sed remissas, qui paulò inferius reijcietur.

Diuus Thomas, qui censet in interitu fem per fieri resolutionem vsque ad materiam primam ait in quolibet temperamento seruari quatuor elementorum qualitates actu B & numero distinctas. Reijciuntur ambo, quia in mixto non possunt seruari eædem qualitates; quia mixtio est vnio, & non discordia. Demum sequeretur, quod mixtum similare habens actu quatuor qualitates ageret in se, quod non est dicendum.

Auicennas fen prima primi doc. tertia. Putat temperamentum esse vnã qualitatem quintam, quæ oritur ex mutua actione, & passione quatuor primarum qualitatum cum illa minimi paruitate, qua plurimum vnius tangat plurimum alterius, & hoc modo fieri vnionem: probat suam opinio- C nem dicens, sicuti ex formis elementorum consurgit vnicus actus, & vnica forma mixti: sic ex quatuor qualitatibus consurget vna qualitas, vel vna forma accidentalis, quod idem est. Hæc opinio Auicennæ videtur vera loquendo de tẽperamento partium similarium, sed non de temperamento dissimilarium, vt dicemus.

1 Dubitatio magna oritur, quomodo temperamentum ortum ex quatuor primis qualitatibus dici possit vna forma, seu vna qualitas, & non plures? quia animal aliam tem- D peramenti formam obtinet in cerebro, aliam in corde, & aliam in cæteris partibus: ergo in vno mixto temperatura non erit vna qualitas, vel vnus actus, vt dictum est cum Auicenna.

Ego responderem concedendo, temperamentum esse vnam qualitatem, seu formam simplicem, & non plures, consideratũ verò in partibus similaribus, vt in carne, membrana, &c. quæ verè miscentur: dico tamen quod si consideretur temperamentum in dissimilaribus partibus, quæ re vera E non possunt simul misceri, qualitatem non esse vnam, vt dicit Auicennas, sed tot, quot sunt particulæ: Hinc caput fit ex venis, arterijs, neruis, ossibus, quæ quamuis se tangant: attamen non sunt mixta in capite; sed quælibet habet proprium temperamentum; vnde actiones variæ pro varietate temperamentorum nascuntur.

2 Dubitatio ex dictis oritur, si temperamẽtum esset vna qualitas in parte similari & non in dissimilari, sequeretur quod vola manus adeo ex Galeno temperata nullo modo esset

esset dicenda temperata, quia de ratione temperamenti, vt diximus, est vna qualitas, & non plures, in vola manus plures, vt organica, sunt qualitates & non vna.

Respondeo in dissimilari parte, vbi tot sunt particulæ, non esse vnum temperamentum, & vnam qualitatem, esse tamen quãdam harmoniam consurgentem ex tot temperamentis similarium partium. Neque hæc responsio (vt dicũt nonnulli) omnia confundit: immo per hanc omnia cohærent principijs medicinæ, quæ sunt, vt temperaturæ pertineant ad similares partes; conformationes & harmonię ad dissimilares: dicuntur enim harmoniæ, quia omnes particulæ nituntur corde, hepate & cerebro, quorũ auxilio omnes qualitates similarium conspirant in vnum concentum, qui non ex vna, sed ex multis qualitatibus fit: quod verò sint multæ qualitates, & non vna, patet ex diuersitate actionum: ab vna enim qualitate vnica actio prouenit, & non plures: Hinc actio vitalis prouenit ab vna qualitate, à qua neque animalis, neque naturalis prouenire potest: sed cum hæc sint certissima apud Galenũ, vt fusius quoq; paulò infra declarabo, non est vt in longum protraham sermonem.

3 Dubitatio exurgit ex dictis Galeni, qui ait temperamentum similarium esse totum esse rei, esse formam, & vniuersam substantiam: quo posito sequitur temperamentum non esse qualitatum harmoniam vel concentum vt dictũ est: Galenus enim 1. de vsu partiũ c. 9. docet esse carnis, & esse ossis esse eorum tẽperamenta: 1. verò meth. c. 6. quamlibet partem differre ab alia per temperamentum: 3. de temperamentis cap. 4. asserit temperamentum esse vniuersam substantiam: 1. aphorismorum com. 15. dicit idem esse naturam, & calidum innatum, & lib. quod animi mores sequuntur tẽperaturam corporis, tueri videtur, quod idem sit temperamentum & animæ essentia.

Responderi solet huic dubitationi, Galenum per temperamentum duo intelligere, vel qualitatem prædominantem, & sic temperamentum esse qualitatem, vel totã mixti substantiam, & sic temperamentum esse formam, & non qualitatem: quę distinctio videtur cõuenire ijs quæ tradita sunt ab Aristotele: quod .s. mixtio vel cõsideretur vt est vnio miscibilium, & sic efficiatur temperamẽtum quoddam, idque primigenium, quod est substantia; vel consideretur vt est alteratorum vnio, & sic fit temperamentum: per hanc distinctionem omnia loca Galeni in cõtrarium adducta facillimè conciliantur, & soluuntur omnia dubia. Quod verò Galenus re vera putet, temperamẽtum sumptum pro vnione alteratorum esse qualitatem, & non substantiam, legamus Fragmẽtum de substantia facultatum naturalium ibi videbimus, Gale-

A num asserentem temperamenta ex qualitatibus confici: similiter 2. de temperamentis in principio ait temperamentum esse in causa, vt homines multum inter se differant: dicit multum, vt ostẽdat temperamẽtum non esse differentiam specificam, quę secundum totum facit differre aliud ab alio. Insuper Hippocrates 1. de decretis dicit, animam hominis temperamẽtum ignis, & aquę habere; quare si anima habet temperamentum, non erit temperamentum.

B

QVAEST. XX.

AN DETVR TEMPERAMENTUM æquale ad pondus.

QVia Galenus in hoc loco dixit, salubre simpliciter esse quod habet ab ortu naturæ bonam temperaturã in simplicibus, par est, vt declaretur quę nam sit hæc optima temperatura: C hæc enim in homine debet esse norma, & omnium aliorum temperamentorum μετριότης: Quæritur, an hæc temperatura sit exactè æqualis, sitque in medio, vt in puncto respectu elementorum, & sit ad pondus æqualis: vel potius hæc ad pondus æqualis nõ detur; sed solum sit illa, quæ dicitur æqualis ad iustitiam, quæ sit æqualis, & in medio non respectu omnium elementorum; sed solum respectu speciei humanæ, quæ est omnium specierum animantium temperatissima: Atqui proponenda prius sunt argumenta, quæ D videntur ostendere temperamentum æquale ad pondus dari posse; & deinde ea soluenda, reijciendaque: quia re vera est omnino impossibile, vt detur hoc temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates alteratiuas respectu omnium elementorum; dicimus secundũ qualitates alteratiuas; quia non negamus cum Marsilio lib. 2. de gen. & corrup. q. 15. & cum Alberto, ęquale ad pondus secundum motiuas dari, sicuti dũ oleum & ligna supernatãt aquæ: hæc enim videntur habere æqualitatem grauitatis & leuitatis: E sed de hoc mixto non loquimur.

Primum argumentum probans, dari mixtum æquale ad pondus tale est: dum temperamentum calidum fit minus calidum, quam sit temperatissimum, est necessarium, vt transeat per medium: sed sic est, quod dum transit per medium, recipit quoque illam mediam temperaturam, quæ est æqualis ad pondus; ergo dabitur æquale ad pondus; Idem dicunt de humido temperamento, quod scilicet dum contingit, vt fiat siccum transeat per medium, quod fit respectu ex-

alia, patet ex Aristotele 2. de anima tex. 19.
vbi pro hac re disputat aduersus Empedo-
clem.

Quartum: desumitur ab Aristotele primo
de Cælo tex. 7. vbi dicit, omnia quæ mouen-
tur à prædominante moueri: cum igitur in
sublunaribus omnia moueantur, vel sint a-
pta moueri, omnia includēt in se prædomi-
nans, & per consequens æqualitas ad pōdus
in temperamento non dabitur.

Nos autem credimus illo modo dari tem-
peramentum equale ad pondus, quo dicit Ga-
lenus primo de sanitate tuenda, quod solum
ictu oculi sit aptum perdurare, & non in om-
nibus particulis simul, neque secundum om
nes qualitates primas, & secundas; quia sin-
gulo temporis momento alteratur corpus vi-
uens ab aere, à cibo, à somno, ab excremen
tis trium coctionum, & ab alijs causis. Præ-
terea temperamentum exquisitè æquale vel
consideratur sine aliqua latitudine, ita vt sit
medium tanquam punctū indiuisibile, quod
à Galeno lib. de optima corporis constitutio-
ne cap. 3. vocatur ἄτμητον, idest insectile: vel
consideratur cum aliqua latitudine; quo po-
sito dicimus, illud medium insectile, & indi-
uisibile, quod perdurat solum per ictum ocu-
li non dari, vt dicebat Galenus: illud vero me-
dium quod est diuisibile, habetque latitudi-
nem, dicimus cōcedi posse; negamus tamen
illud esse æquale ad pondus; immò in illo
semper adest aliqua qualitas prædominans,
per quam recedit à puncto illo indiuisibili.
Insuper Galenus aduersus Lycum cap. 6. di-
sputans de calore innato puerorum ait in fi-
ne capitis, in tēperamēto tribus modis pos-
se considerari æqualitatem, vel quoad mo-
lem, vel quoad qualitates, vel quoad vires;
Inde dicimus, si consideretur corpus exqui-
sitè medium quoad molem, vt scilicet in tan
ta mole sit terra, in quanta est ignis, aer, & a-
qua, quod mixtum illud esset intemperatissi-
mum: quia ignis, qui est primum actiuorum
superaret, & destrueret omnia alia elemēta:
piperis enim granum flatuum magnam mo-
lem debellare potest: si verò consideretur
medium temperamentum respectu qualita-
tis vt verbi gratia igneę qualitatis, adsint qua
tuor portiones cum alijs quatuor partibus a-
queæ qualitatis: dicimus tunc aquam præua-
lere, quia multa aqua ratione ponderis vin-
ceret: vel consideratur quoad vires, ita vt
vniuersæ qualitates sint æquales, & virtute
pares, tum quoad qualitates actiuas, tum pas-
siuas primas & secundas: Dicimus secun-
dum hanc æqualitatem nullo modo dari pos
se mixtum, quod perduret: nisi cum Galeno,
dicamus per ictum oculi esse reperibile.

His suppositis tollitur primum argumen-
tum concedendo, quod per instans posset ali
qua particula persistere in illo puncto medio
insectili: corpora enim viuentia semper ver-
A santur in perpetua alteratione: dicit enim
Galenus 2. de temperamentis cap. 1. vnam es-
se temperaturam bonam eamque esse in me-
dio; octo alias verò recedentes ab illa esse in-
temperaturas.

Ad secundum respōdemus dari posse me-
dium temperamentum per ictum oculi: cæ-
terum argumentum non concludere in phy-
sicis; quia negamus, omnia dari posse, quæ
non repugnant, vt dentur: hæc enim est po-
tentia logica, quæ non reducitur ad actum:
nihil enim repugnat, vt dentur plures so-
les, & lunæ; tamen non dabuntur. Præterea
B supposita perpetua alteratione sublunariū,
non potest dari exquisitè medium sine lati-
tudine: quinimo neque medium aliquod
intemperatum datur, cum omnia sint in per-
petuo fluxu, de ratione enim fluxus repu-
gnat, vt aliquid permaneat.

Ad tertium: datur mensura, ergo & men-
suratum: Respondemus duobus modis huic
argumento: primo concedendo per ictum
oculi (vt dixit Galenus) dari posse mixtum
æquale ad pondus: Secundo negando quod
detur mensura physicè loquēdo: datur enim
centrum in mundo, quod est mēsura, tamen
C centrum est punctum indiuisibile, quod in
physica non datur: sic potest ictu oculi, vel
imaginatione dari mixtū æquale ad pondus,
sed qđ aliquis homo habeat hoc tēperamen-
tū, vel possit habere, est omninò impossibile,
quia diuisibile nō potest stare in indiuisibili.

Ad quartum argumentum desumptum à
sensu tactus, qui est iudex extremorum, non
concludit; quia dum dicunt, instrumentum
tactus esse in medio, tanquam in puncto in-
diuisibili, vt iudicet extrema, argumentum
est vanum; quia non solum tactus hominis
D iudicat extrema, verum etiam sensus tactus
scarabeorum, & cantharidum, quæ anima-
lia sunt sicca in excessu, & omninò diuersa
ab hominum natura, & quæ quammaximè
absunt ab illo medio, quod est inter extrema
respectu omnium elementorum: satis enim
est, quod instrumentum tactus sit in medio
respectu illarum rerum, quæ ab eodem sen-
su possunt iudicari. Præterea dicimus, il-
lud medium habere quammaximam lati-
tudinem, & in eius medio deinde esse pun-
ctum indiuisibile, in quo mixta in nullo tem-
E poris breuissimo spatio possunt perseuerare
ratio est, quia mixta omnia sunt in perpetua
alteratione.

Ad quintum respondetur valere conse-
quentiam in contrarijs positiuis: idque col-
ligitur ex Zimara Theoremate 35. si datur
calidū datur & frigidum: nō valet tñ de priua
tiuis, scilicet datur finitū, ergo & infinitum
plenum ergo vacuum, sic dicimus æquale op-
poni inęquali priuatiuè vel possumus respon-
dere dari ęquale ad pondus imaginatione, si-
ue ictu oculi, vt docet Galenus primo de sa-

nitate tuenda capite primo & alibi.

Ad sextum respondemus, Galenum per exactè æquale non intelligere punctum indiuisibile, sed quod valdè proximum est medio illi indiuisibili: medicus enim qui est sensatus artifex debet solum sensata, & diuisibilia, habentiaque latitudinem considerare: immo & Philosophus naturalis, qui penitus perscrutatur rerum naturas nihil cõsiderat, nisi quod est diuisibile: Hinc Philosophus naturalis si tractat de puncto, tractat de illo quod apud Geometram est diuisibile ad infinitum: similiter Medicus consideret prout vult medium quod sit exactè æquale, semper illud erit diuisibile vsque ad infinitum, habebitque latitudinẽ: & suscipiet magis, & minus, habebitque qualitatem aliquam prædominantem, & tale fortasse inueniri poterit in Hippocratis Patria, & de hoc dicimus intelligere Galenum.

QVAEST. XXI.

DE NVMERO TEMPERAMENTORUM.

Quidam Antiquorum (vt refert Galenus) primo de temperamentis cap. 2. putabant in animalibus solum dari duo temperamenta, & non plura: alterum calidum & siccum, alterum frigidum & humidum: negabantque, temperamẽtum calidum & humidum; quia dicebant de ratione caloris esse siccitatem: calorẽque insequi siccum, vt vmbra corpus: negabant quoque temperamẽtum frigidum & siccum; quia quando animal est frigidum dicebant illico generari cruditates, quæ ex necessitate reddunt temperamentum humidum.

Hæc opinio reijcitur à Galeno 1. de temperamentis c. 2. dicente, Antiquos valde errare: quia in pueritia temperamentum est calidum & humidum: in iuuentute calidum & siccum: quod verò cũ calore sit semper iuncta aliqua siccitas, non est improbãdum; sed non tollitur, quominus humiditas possit adesse; immo humiditas potest esse plusquam mediocris, quamuis temperamenta calida sint: causa erroris Antiquorũ fuit, quia non cognoscebant temperamentum mediocre, neque intelligebãt, cur mixtum ex quatuor elemẽtis vocetur calidum, frigidum, siccum vel humidum: dicitur enim frigidum & humidum, si frigiditas & humiditas excedant mediocritatem: non tollitur tamen quominus mixtum frigidissimum habeat suas portiones calidas & siccas: omne enim mixtum

A frigidum habet quoque qualitates calidas & siccas, sed minoris virtutis, quam habeat temperamentum mediocre: simili modo dicimus dari senectutem, quæ est sicca, in qua cruda & humida redundant. Accedit quod aliud est considerare humiditatem solidarum partium, & aliud humiditatem humorum: in senibus enim humores esse humidos in excessu; solida verò sicca in excessu, nemo philosophantium est qui nesciat.

Auerroes 2. colliget cap. 1. dicebat quatuor tantum dari temperamenta composita, sicuti nonnulli Antiquorum ante Galenum
B quoque putabant, nimirum calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, & frigidum & siccum: negabantque temperamentum mediocre, sicuti illud videtur Auerroem negasse.

Hæc opinio reijcitur à Galeno cap. 3. eiusdẽ libri dicente, quod nec quatuor temperamenta proposita possent concedi, nisi mediocre admitteretur: quia mediocre temperamentum est regula, vnde sumitur cæterorum denominatio: dicimus enim temperamentum in hominibus vocari frigidum, quia est minus calidum, quam mediocre: vocari calidum, quia est magis calidum, quam medio-
C cre: similiter vocari siccũ & humidum, quia est magis siccum, & magis humidum, quam mediocre: quare, qui destruent tẽperamentum mediocre, quod est in medio, destruent cætera omnia: quia omnia temperamenta dum calida, vel frigida dicuntur, non absolutè, sed respectu medij seu mediocris talia dicuntur: ecce quã turpiter errauerint Antiqui: credimus tamen Auerroem non absolutè negasse temperamentum mediocre, sed negasse temperamentum mediocre punctuale & indiuisibile, quod nos quoque reij-
D cimus.

Auerroes 2. colliget cap. 1. negat, quatuor simplicia temperamenta, idest calidum solum; siccum solum, frigidum solum, & humidum solum. Reijcitur hæc opinio, quæ fuit etiam Antiquorum, à Galeno 1. de temperamentis cap. 8. hoc modo: nonne potest stare ex Antiquorum sentẽtia calidum cum humido, & calidum cum sicco? ergo calidum poterit stare sine humido & sicco: patet consequentia, quia si calidum potest stare cum
E multa humiditate, poterit quoque stare cum mediocri: addimus nos, sed sic est, quod mediocris humiditas est æqualis, & ab æqualitate non denominatur temperamentum, ergo poterit dari humiditas sola, caliditas sola, frigiditas & siccitas sola: colligas ergo ex Galeno 4. dari temperamenta composita, & quatuor simplicia, & vnum mediocrè quod absolutè tempeatum dicitur.

Dubitatio non videtur, quod intemperamenta sint solum octo, quia præter temperamenta quatuor simplicia, & quatuor composita

fita, dantur temperamenta cum materia siue affluxu, ergo non octo solum erunt intemperamenta.

Respondetur ex Galeno 9. methodi cap. 14. quod morbus non debet diuidi in causas, sed in differentias: materia enim siue humorum affluxus sunt causæ efficientes intemperaturarum, vel sunt effectus intemperaturarum, & non intemperaturæ: sed quia fusè hoc erratum reiecimus 11. methodi nostræ cap. 3. ideo ad illum locum lectorem remittimus.

QVARTI CAPITIS

PARTICVLA II.

Salubre verò nunc est corpus, quod in præsenti est sanum. Est verò et hoc eo tempore quo sanum existit, bonam habens temperaturam, et commensurationem, non tamen optimam; ut sibi propriam.

IN tex. superiori tradidit diffinitionem corporis salubris simpliciter: in hoc verò tex. dat definitionem corporis salubris vt nũc: & meritò, quia salubre simpliciter opponitur salubri vt nunc: opposita enim iuxta se posita magis elucescunt.

Manardus considerans hãc definitionem salubris vt nunc inquit, totam definitionem consistere in his verbis, videlicet quod in præsenti tempore est sanum, dicitque reliqua verba sequentia declarare, quomodo dicatur salubre, quia corpus salubre vt nunc non habet veram salubritatem, quæ est ab ortu naturæ, quæque supponit eucraton temperamentum, & optimam commensurationem: duæ enim conditiones conueniunt salubri simpliciter, quæ non conueniunt salubri nunc, prima quod habeat optimam constitutionem, secunda quod sit ab ortu naturæ, & non pro illo tempore, quo est sanum.

Manardi opinio reijcitur, quia quod in præsenti est sanum non exprimit quidditatem corporis salubris vt nunc, temperatura enim & commensuratio propria est illa, quæ exprimit naturam huius salubris.

Aliqui putãt Galenum in hoc tex. tradere duas definitiones corporis salubris vt nunc, primamque consistere in illis verbis, quod in præsenti tempore est sanum, secundam in his sequentibus; *est verò, & hoc eo tempore, quo*

A *sanum existit, bonam habens temperaturam, & commensurationem, non tamen optimam, sed sibi propriam:* dicuntque per illas duas definitiones declarari duo significata corporis salubris vt nũc, quorum primum est dum Galenus inquit, *quod in præsenti est sanum:* quod non solum conuenit salubri vt nunc, sed etiam corpori salubri simpliciter; Secundum significatum quod conuenit solum corpori salubri, vt nunc continetur in illis verbis, *bonam habens temperaturam & commensurationem, non tamen optimam, sed sibi propriam.*

Hæc opinio reijcitur; quia eundem tenorem seruat Galenus, dum definit insalubre
B vt nunc, dicẽs, *insalubre vt nunc est corpus, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat, neque obscurum est, quod & hoc ipsum, eo quo dicitur tempore ægrotans, vel malam habet temperaturam in consimilibus, vel in organicis incommensurationem, vel vtrunque:* neque ipsimet dicunt, in hac definitione esse duo significata insalubris: ergo neque in hac definitione corporis salubris nunc dicemus esse hæc duo significata, vel esse duas definitiones salubris vt nunc: quare supradicta interpretatio erit omninò falsa.

Plusquam commentator inquit, dum Ga-
C lenus definit salubre vt nunc, per illa verba, quod in præsenti est sanum, non definire salubre, sed definire particulam vt nunc: salubre verò definiri per bonam tẽperaturam, & commensurationem. Quæ opinio est approbanda, quia sicuti salubre simpliciter est aptũ ad durandũ, & resistendũ: sic salubre vt nunc parum est aptum ad resistẽdum, & perseuerandum: quia eius status est valde lubricus, & hoc corpus nunc est sanum, nunc est ægrum: facile enim amittit bonam temperaturam, & commensurationem. Præterea sicuti salubre simpliciter est benè tempera-
D tum, & commensuratum ab ortu naturæ: sic salubre vt nunc, ab ortu naturæ non habet bonam temperaturam, & commensurationem, sed lubricam & ineptã resistentiæ causarum procatarcticarum: similiter sicuti temperatura salubris simpliciter æquè distat ab extremis; sic temperatura salubris vt nunc valdè inclinat ad alterum extremorum. Hinc Galenus lib. de bona corporis habitudine, & lib. de constitutione artis cap. 10. explicans differentiam inter salubre simpliciter, & salubre vt nũc inquit, sana corpora vel ha-
E bere bonum habitum simpliciter, qui re vera prædicetur de optima constitutione, & optimam constitutionem de optima temperatura similarium, & de optima commensuratione dissimilarium: vel habere bonum habitum sanitatis secundum quid: qui habitus non æquè distat ab extremis, sed est valde inclinans, immo proximus extremis vitiosis.

1 Dubitatio ex verbis Galeni suboritur: quia Galenus lib. de bona corporis habitudine, &

ne, & alibi diuidebat salubre in simpliciter, A & secundnm quid: In hoc loco verò diuidit salubre in simpliciter, & vt nunc: ergo Galenus videtur varius.

Responderi solet huic instantiæ hoc modo: quod illa duo verba simpliciter, & vt nūc in hoc loco sint accommodatiora, quam si dixisset simpliciter, & secundum quid: quia à Galeno illa particula vt nunc accommodatur non solum salubri, sed insalubri, & neutri, de quibus omnibus membris solum agit in hoc loco: vbi verò diuisit salubre in simpliciter, & secundum quid, non egit de omnibus membris. B Quod verò melius accommodetur particula nunc, quam secundum quid, patet: quia corpus insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter sunt in latitudine sanitatis: insalubria verò vt nunc, quæ scilicet actu ęgrotant, sunt in latitudine ægritudinis, & neutra vt nunc sunt in latitudine neutralitatis: primo enim est latitudo sanitatis; deinde sequitur latitudo neutralitatis, quæ mediat inter latitudinem sanitatis, & ægritudinis: quia post latitudinem neutralitatis statim sequitur latitudo ægritudinis: colligas igitur particulam vt nunc melius explicare, C & accommodari omnibus latitudinibus, quam particula secundum quid, quæ re vera nō ita facilè potest applicari latitudini neutrius, vt particula nunc.

2 Dubitatio alia proponitur, an salubre vt nunc sit ab ortu naturæ: Galenus enim definit salubre simpliciter quod ab ortu naturæ tale est: similiter insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter definiūtur per id quod ab ortu naturæ tale: definiens tamen Galenus salubre vt nunc omittit particulam ab ortu naturæ: quæritur igitur hic, an salubre vt nunc sit tale ab ortu naturæ. D

Respondemus, quod etiam salubre vt nunc est tale ab ortu naturæ, & probatur ex eadem Galeni definitione, qui dicit: *at sibi propriam*: ecce quod corpus nunc habet propriam temperaturam, & cōmensurationem: si propriam, ergo non acquisitam à sex rebus non naturalibus, sed ab ortu naturæ, in prima videlicet generatione.

3 Dubitatio hic oritur, an salubre vt nunc possit diu esse sanū, quod non videtur: quia particula (nunc) est temporis præsentis, & E non futuri.

Plusquamcommentator censet sanitatem corporis salubris vt nunc nec semper, nec multum esse duraturam.

Manardus censet contra Plusquamcommentatorem, quod salubre vt nunc possit perseuerare diu, & vsque ad mortem, & rectè sentir: quia sicut per salubre simpliciter semper intelligitur salubre in summa perfectione, quia diapandos significat omninò, & exactè seu perfectè tale: salubre nunc significat contrarium, idest salubre mendosum cum exigua resistendi potentia. Hæc tamen corpora, quæ sunt salubria vt nunc, quæ inter salubria sunt infimi gradus possunt toto vitæ tempore ope medicinæ sana conseruari; & tale corpus videtur Gal. habuisse, vt ipsemet de seipso 5. de tuenda valetudine cap. 1. fatetur.

QVARTI CAPITIS

PARTICVLA III.

Ipsius verò salubris simpliciter corporis, tale quidem est semper, id quod est optima temperantia præditum, ac maximè est commensuratum.

QVia superius diuidebatur à Galeno salubre simpliciter in omninò, & vt multum: in hoc tex. vult declarare, quid sit salubre simpliciter omninò. In sequenti verò declarabit quid sit salubre magna ex parte, quod dicitur epitopoly.

Salubre quod dicitur omninò vel semper in græco codice legitur διαπαντὸς quod significat omninò, salubre igitur diapandos significat salubre omninò tale, vel exquisitè tale, quod indicat optimum salubritatis genus; salubre vero epitopoly. Id est vt multum significat salubre, quod aliquantulum recedit à salubri diapandos; ita vt salubre vt multum, vel magna ex parte, per vnicum circiter gradum distet à salubri perfectissimo, quod dicitur salubre omninò vel semper.

Quod verò secundum maiorem, & minorem perfectionem differant salubre semper, & salubre vt multum, patet primo ex verbis Galeni qui definiens salubre semper definit per verba superlariua, idest per εὐκρατώτατον, quod verbum significat temperatissimum; & per συμμετρότατον, quod significat commensuratissimum, quamuis Leonicenus non malè sit interpretatus optimè temperatum, & optimè commensuratum, quæ explicatio cum nostra in idem recidit: similiter Galenus definiens salubre vt multum, vt infra patebit, dicit, salubre vt multū ab optima constitutione non valde deficere. Præterea Galenus lib. ad Thrasyb. cap. 5. diuidens sanitatem, quæ est in bono habitu ait, sanitatem in bono habitu aliam esse in summè bono habitu, & aliam non in summè bono habitu: quare salubre vt semper, vel est in summè bono habitu, vel est potentia perfectissima salubritatis: salubre verò vt multum non erit in sum-

summè bono habitu, neq; erit illa perfectissima salubritas, ab optima tamen non valdè deficiens: colligere itaque possumus, Galenum per epitopoly, & diapados non intelligere temporis differentias, sed gradus perfectionis.

Diuiditur salubre simpliciter in salubre semper & vt multũ, quæ diuisio non est vniuoca; quia salubre semper, & vt multũ differũt specie, & natura inter se, & de his non æqua est prædicatio; diuisio igitur est ab vno: quia salubre simpliciter per prius dicitur de salubri simpliciter semper, vt de perfectiori; deinde de salubri vt multum, quod est imperfectius: assimilatur hæc diuisio demonstrationi simpliciter, quæ in potissimam, & propter quid diuiditur: demonstratio enim simpliciter per prius dicitur de potissima, & per posterius de propter quid tantum.

1 Dubitatio in hoc loco proponitur, an salubre simpliciter semper possit esse salubre vt nunc: Nonnulli, vt refert Plusquamcommentator, dicunt, quod salubre semper sit etiam salubre nunc, hac ratione moti: quia quod se extendit ad omne tempus, se extendet etiam ad hoc tempus: inferunt, ergo salubre simpliciter semper esse etiam salubre vt nunc.

Plusquamcommentator reijcit Argumentum istorum, & inquit, quod salubre semper non potest esse salubre vt nunc, quia illud salubre nunc debet intelligi cum conditione exclusiua: ita vt sic reflectatur argumẽtũ: si salubre semper se extendet ad omne tẽpus, ergo nõ se extendet ad nunc tantũ: quare salubre simpliciter semper non poterit esse salubre vt nunc, addendo illud tantum, quod re vera excludit perpetuitatem.

Manardus reijcit Plusquamcommentatorem, & parui facit argumẽtum propositum: quia per salubre simpliciter semper, seu per diapandos, vt diximus superius, debet intelligi salubre temperatissimum, & commensuratissimum, & nequaquam differentia temporis: similiter per salubre vt nunc intelligi debet, vt dicit Manardus, salubritas diminuta & imperfecta, sed non quod modo sit sanum, modo ægrũ: immo potest esse, quod inueniatur corpus salubre vt nũc, quod tali custodia à morbis præseruetur, qua sine ægritudine vsque ad finem vitæ peruenire possit, quamuis eius vita non possit esse admodum longæua: de his tamen corporibus Galenus lib. de tuenda valetudine protulit hanc sententiam. Si Esculapius illis præesset nõ peruenirent tamen ad annum sexagesimum.

2 Dubitatio hic proponitur, an corpus salubre semper quod dicitur diapandos si vulneraretur posset adhuc dici salubre simpliciter semper.

Manardus respondet corpus salubre diapandos non solum posse ægrotare; verum A etiam toto vitæ suæ curriculo posse aliqua mala ægritudine angi, causata tamen ab externa aliqua causa violenta: quia putat hoc verbum salubre non indicare actum sanitatis, sed solam aptitudinem & potentiam naturalem, ideò dicit quamuis semper ægrotaret non propterea suam naturam à prima generatione cõparatam amitteret: putat enim quod sanitas actualis non necessario requiratur in definitione corporis salubris simpliciter semper. Quæ opinio re vera non est omninò improbanda, quia de ratione salubris est aptitudo & potentia, & non actus: B sicuti de ratione risibilis est aptitudo, & potentia hominis ad ridendum, & non actus ridendi, actus enim est separabile accidens aptitudinis.

Non probatur omninò Manardi opinio, dum inquit, quamuis saluberrimum ob violentã aliquam causam externam toto vitę suę tempore ægrotaret, non propterea naturam ab ortu & prima generatione sibi comparatam mutare: quia esset constituere salubritatem impassibilem, quod quidẽ repugnat Philosophiæ naturali; quæ nos docet corpora mixta semper esse obnoxia alterationibus, C & corruptionibus: quare nos dicimus saluberrimum corpus, quamuis ab ortu naturæ tale sit, posse tamen a contrarijs externis reddi salubre vt multum, quod est inferioris gradus.

Saluus Sclanus censet, quod corpus salubre simpliciter semper sit non solum potentia sanum; verum etiam sit actu perfectissimè sanum: ita vt quando corpus ægrotat non amplius debeat vocari salubre simpliciter semper: cõfirmat ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 8. vbi Galenus exponit salubre per D actum sanitatis, quamuis in hoc loco nõ per actum sanitatis, sed per potentiam declarauerit salubre.

Quæ opinio non accipitur: quia re vera sanitas non necessariò, & semper iungitur cum salubri corpore: quod quidem probatur ijsdem principijs, quibus vtitur Sclanus, qui censet cum Boetio, & rectè in prædicamento qualitatis, salubre indicare potentiam resistendi causis præternaturã: Age nõ ne corpus saluberrimum si parum vulneretur potest admodum resistere vulneri? non ne suo E vigore breuissime potest de medio tollere solutam vnitatem? ergo salubre corpus simpliciter semper, quando etiam vulnerabitur dicetur ex ipso Sclano salubre simpliciter semper: quando verò inquit cum Galeno libro ad Thrasyb. salubre indicare etiã actum sanitatis, nos hoc non negamus, sed dicimus hoc salubre dupliciter considerari, vel vt habet respectum ad fruendam sanitatem; vel vt est aptitudo: vel dicimus considerari salubre, vel quo ad actum primum, vel secundum: quo supposito dicimus, Galenum lib.

ad

ad Thrasyb. cap. 8. quando exposuit salubre pet actum sanitatis, & non per potentiam, considerasse salubre quo ad actum secũdum, & nõ quo ad actum primum, qui solus essentiam salubris declarat. Quod vero possit exponi salubre per potentiam, ipse Sclanus fatetur: quare si Galenus exposuit per actum tantum, per Sclanum coacti dicemus vel Galenum fuisse diminutum, vel non considerasse in illo loco salubre quo ad actum primũ: eadem distinctione tolluntur aliæ instantiæ, quibus probat ex Galeno salubre dicere actum. Demum quod salubre diapandos actu ægrotet, & adhuc sit salubre, patet exemplo potentiarum naturalium omnium: sic enim dicimus risibile hominem esse non solum quando ridet; verum etiam quando plorat: idem dicimus de salubri quando ægrotat, nisi amissa sit resistendi potentia.

A

B

Nos verò in hac re amplectimur Manardi opinionẽ, quod salubre simpliciter semper dicat potentiam, & nõ actum: non tñ illi cõcedimus, corpus, qđ toto vitæ cursu occasione externæ noxæ ægrotat, dici posse salubre simpliciter semper; quia credimus in tãtũ salubre suam naturam cõseruare, in quantum conseruat potentiã, quæ resistit causis morbosis: quando vero ægrotat ægritudine ita insigni, vt amittat potentiam resistendi; tunc dicimus esse amissam naturam saluberrimi corporis, esseq; acquisitam naturam imperfectiorẽ qualis cõuenire potest salubri simpliciter vt multũ, vel aliis corporibus peioris conditionis: est .n. assertio ridicula, qđ salubre simpliciter semp vocetur saluberrimũ post maxima vulnera ei inflicta, & post innumeras ægritudines causatas à violẽtia extrinseca, quæ potuerint oĩa, viscera ita debellare, vt ille miser careat virtute digerendi cibũ tenuem, vel si semel in hebdomada exercear coitum, vix possit resarciri; Hinc Galenus secundo de sanitate tuenda septimo, inquit, malos mores naturam peroptimam cor rumpere: quomodo igitur salubre diapandos erit tale vsque ad mortem, vt dicit Manardus? Insuper cap. 5. sexti libri citati ait Galenus, aliquos assiduè ægrotare nõ ob proprium corporis statum, sed ob pessimam victus rationem; Aristoteles vero in prædicamento qualitatis docet, salubre dicere potentiam non faciliter patiendi à causis externis: ponamus igitur, quod hoc salubre vulneretur, vel diutissimè locum cœnosum inhabitet, sine dubio amittet exactam salubritatem, & potentiam resistendi, & tandem cedet externis causis: quia hæc potentia resistendi non est infinita, sed potest diminui, & tandem destrui, sed antequam destruatur transit per gradus: quia dum incipit potentia istius corporis diminui, corpus prius fit salubre epitopoly, & ab hoc gradu transit ad salubre vt nunc, nisi tamen aliqua causa extrinseca potens derepente opprimat, & summa cum violentia destruat eius vires: quia tunc natura ordinatè non procedit.

C

D

E

3 Dubitatio oritur ex hoc tex. an corpus salubre simpliciter semper sit illud quod est in medio punctuali sine latitudine, quod dicitur temperamentum æquale ad pondus: vel potius per salubre simpliciter semper intelligatur medium illud temperatissimũ, quod habet latitudinem, & quod ad sensum apparet. Argenterius putat, hoc salubre simpliciter semper esse illud punctuale sine latitudine, quod dicitur æquale ad pondus.

Decipitur Argenterius; quia satis est, vt corpus simpliciter salubre semper sit tale quo ad sensum, & iudiciũ Artificis, & quamuis à puncto medio recedat, dummodo nec sensus, nec ratio illud animaduertet, dicimus adhuc vocandũ esse salubre simpliciter semper: qui autem hoc negat, debet ex necessitate admittere dogma perpetuæ passionis, quod est incognoscibile, & quod ad medicum, qui est sensatus artifex, non pertinet. Præterea Galenus 1. de sanitate tuenda cap. 5. ait, si quæremus corporis exquisitissimi tẽperamenti conseruationẽ, irrita esset nostra tractatio: quia vel non reperitur, vel est tale, vt ictu oculi tñ perduret. Postremo Galenus in hoc lib. tractat de signis corporis simpliciter salubris semper, & de causis illud conseruantibus: ergo per exquisitè salubre non intelligit pũctuale, sed medium temperamentum habens latitudinem cognoscibilem; quare Argenterius excusari non potest.

QVARTI CAPITIS
PARTICVLA IV.

Vt multum autem quod à constitutione optima non valdè admodum deficit.

IN particula superiori tradidit definitionem salubris simpliciter semper; in hac par. definir salubre simpliciter vt multum.

Primus gradus peroptimæ salubritatis est corpus simpliciter salubre semper, & hæc corporis salubritas non est in puncto, vt probauimus contra Argenterium, sed habet latitudinem: Secundus gradus optimæ salubritatis conuenit corpori salubri vt multum.

1 Dubitatio statim oritur, quia non videtur quod salubre simpliciter vt multum distinguatur à salubri semper; quia salubre vt mul tum non cognoscitur per sensum, an recedat

dat à salubri semper: quod verò iste recessus salubris multum a salubri semper nō dignoscatur per sensum, nos docet Galenus ca p. 8. par. 5. vbi habet hæc verba: *sensu non comprehenditur, quę ab optima constitutione breue aliquid desciunt*; medicus qui est sensatus Artifex non debet admittere differentias, quæ per insensibilia inter se differūt, nisi vellet etiam dogma perpetuæ passionis admittere.

Respondet Galenus dubitationi, quod per rationem desumptam à sensu ipso dignoscimus differentiam inter salubre semper, & salubre vt multum, habet enim cap. 8. par. 5. hæc ferè verba: salubre semper & vt multum distinguuntur per maiorem & minorem resistentiam factam illis causis, quę pariunt ęgritudines: salubre igitur semper quam maximè resistit; salubre vero vt multum aliquantulum minus resistit.

2 Dubitatio quoque oritur; quia Galenus inquit loco citato per sensum non distingui salubre semper à salubri vt multum, quod videtur reluctari experientiæ: quia per sensum dignoscimus quando sit maior, vel minor resistentia, ergo male Galenus.

Respondemus per sensum nos non posse dignoscere, an vnum corpus magis, quam alterum resistat: sed per rationem & discursum: exempli causa corpus salubre vt multum post coitus vsum labitur in febrem; corpus vero salubre vt nunc post vsum coitus non tamen febricitat: non valet, ergo magis resistit salubre vt nunc, quam salubre vt multum: potest enim contingere, quod in salubri vt multum præcesserint errata in omnibus rebus non naturalibus, adeo sæua. vt hoc corporis genus peiorem subierit conditionem, quam salubre nunc: quare non per sensum comprehēdemus corporum salubrium differentias; sed per rationem & discursum, seu examen quod faciemus in hoc lib. de internis viscerum dispositionibus inditis à causis non naturalibus.

3 Dubitatio ex verbis Galeni oritur; quia dum dicit, salubre vt multum non valdè admodum deficere ab optima constitutione videtur sentire, quod idem sit optima constitutio & salubritas simpliciter semper: hoc patet, quia loquens in hoc libro de signis corporis salubris simpliciter semper tradit signa optimæ constitutionis; similiter loquens in tertia parte huius libri de causis docet, quomodo corpus salubre, quod dicitur semper, conseruetur, quod est corpus optimè constitutum; ergo corpus salubre semper, & corpus bene cōstitutum vnum & idem sunt. Ex altera parte superius conclusum est, aliquod corpus ægrotare posse, & simul esse salubre semper, vel bene constitutum: quomodo igitur optima constitutio erit de ratione sanitatis, & mala constitutio de ratione morbi?

Responderi potest huic difficultati, quod temperamentum seu constitutio duplex sit, altera originalis, quæ à ptima generatione est implantata, quæ à Galeno & Hipp. dicitur totum esse rei: altera verò constitutio est aduētitia seu acquisibilis ab vsu sex rerū non naturalium. De originali & implantata loquens Galenus 1. de V. P. cap. 9. ait esse partis substātiam, dicitque quod nihil aliud est carnis esse, quam temperamentum carnis; esse ossis, quam eius temperamentum: 1. method. cap. 6. inquit vnam partem in tantum differre ab alia, in quantum temperamentum vnius differt à temperamento alterius, & 3. de temperamentis cap. 4. ait temperamentum esse idem cum tota substantia, & natura; naturamque ex Galen. 1. aphorismorum com. 15. idem esse cum calido innato: temperamentum verò seu constitutionem aduentitiam esse qualitatem prædominantem, quæ alteratur ab extrinsecis: similiter commensurationem partium, quatenus est constitutio, duplicem esse, originalem scilicet, & aduentitiam: originalem longè difficilius mutari, quam aduentitiā: Hinc rectè Fernelius inquit, mutari temperamentum ab extrinsecis causis quo ad partes sanguineas & carnosas, in quas aduentitium tempe ramentum facilè introducitur, non tamen quo ad seminales & spermaticas, in quibus fundatur substantia calidi innati, & originalis constitutio: Posita hac distinctione concedimus, corpus salubre simpliciter semper idem esse cum optima constitutione; dum verò dictum est, quod corpus possit esse salubre semper vel optimè constitutum & simul morbo conflictari: Respondemus esse intelligendum de constitutione primigenia, quæ ex semine, & menstruo facta sit, quęque difficillimè mutari possit, quæ demum potest esse bona, & simul affici illo morborum genere quod introducitur in partes carnosas & sanguineas ab aliquo errore commisso in sex rebus non naturalibus.

4 Dubitatio ex dictis oritur, quia si dabitur originale temperamentum, vel constitutio originalis perdurans ad mortem vsque dabitur quoque corpus salubre simpliciter cum perpetua ægritudine, quod poterit vocari salubre semper: erit igitur vera opinio Manardi a nobis reiecta, quod salubre simpliciter semper, quamuis ad mortem vsque perseueret in ægritudine, dici possit salubre semper.

Respondemus, constitutionem corporis salubris duplicem esse, aliam originalē, quæ dicitur à Galeno substantia, & totum esse rei, forma & natura ipsa, quæ prædicatur de corpore salubri in primo modo dicendi per se, in quo collocantur prædicata, quæ sunt actus ipsi substantiales, & non aptitudines siue potentiæ: Aliam esse constitutionem corpo-

corporis salubris semper, quæ non est actus A & forma, sed potentia, quæ de corpore prædicatur in secundo modo dicendi per se, quæque est qualitas, & suscipit magis & minus. Hac posita distinctione, fatemur originalem constitutionem perseuerare posse cum ægritudine ad mortem vsque, quia est ipsa rei forma: salubritatem verò, quæ dicit potentiam resistendi, vt ex Aristotele, & Galeno probauimus, in tantum dicimus, perseuerare posse cum ægritudine, in quantum eius resistendi potentia conseruatur: quæ dum amittitur, dicimus, salubritatem amitti; cōstitutionem verò illam primigeniam, quæ dicit actum & B formam, & non potentiam, quæque est in prædicamento substantiæ, & non qualitatis, dicimus nūquam amitti, nisi animalia, decedant è viuis. Hinc dicimus, errasse Manardum, qui statuit simpliciter salubre, quod est tale à prima generatione, sumptum pro potentia perseuerare posse cum ægritudine vsque ad interitum: hoc enim est omninò falsum, quia non potentiæ, sed formæ, & substantiæ calidi innati in partibus spermaticis à primo ortu complantati conuenit, vt non suscipiat magis & minus, possitque æquè esse talis cum ægritudine, ac sanitate. C

5 Dubitatio alia consurgit, quia si partes spermaticæ, quoad calidi natiui substantiam non redderētur intemperatæ, sequeretur, quod febris non esset intemperies omnium solidarum partium.

Respondetur febrem addere ascititiam alterationem partibus solidioribus, non mutare tamen naturam, & constitutionem primigeniam: signum quod originale temperamentum non mutetur est, quia febre abolita, tunc idem temperamentum originale iterum ad pristinum statum reuertitur: sicuti reuertitur aqua calida à suo interno principio D ad pristinam frigiditatem.

Hinc vsus sex rerum non naturalium, qui nō destruit viuens, potest mutare naturam: Hinc consuetudo, quamuis vetusta, & antiqua non habet tantam vim, vt naturæ conuersionem efficiat: Hinc Galenus lib. de assuetudine cap. 2. dicit, quę longa consuetudine comparantur, vim ferè proprietatis naturalis contrahere: dicit, ferè contrahere, & non absolutè: Similiter Aristoteles lib. de memoria & remin. cap. 3. inquit, consuetudinem esse tanquam naturam: ecce quod nō dicit; E esse naturam: similiter 2. ethicorum in principio dicit; affectus esse duum generum, aliquos naturales, qui eduntur. Κατ᾽ ἀνάγκην, idest secundum necessitatem, veluti dum lapis descendit deorsum; ibi enim dicit Aristoteles, si millies proijceres lapidē sursum, non assuefceret huic motioni: alios verò esse affectus per consuetudinem, qui remouentur: ecce, quod naturales ad mortem vsque perseuerant: lapis enim donec est lapis semper deorsum tendet: sic dicimus de originali temperamento, seu originali constitutione, sumpta pro actu primo perseuerare talem vsque ad mortem.

QVINTI CAPITIS

PARTICVLA I.

Tex. 16. *Insalubre verò simpliciter est corpus quod ab ipso naturæ ortu, vel in consimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in organicis incommensurationem, vel vtrunque vitium.*

Tradidit Galenus superius definitiones corporum salubrium vt semper, vt nunc, & vt multum: in hoc capite dat definitiones corporum insalubrium, quæ corpora tria quoque sunt, scilicet corpus insalubre simpliciter semper, insalubre vt nunc, & insalubre simpliciter vt multū: sunt tria, quia oppositorum oppositæ tot sunt differentiæ: verum quia insalubre simpliciter est vt genus insalubris semper, & vt multum dat quatuor definitiones.

Diuidit corpus insalubre in triplicem differentiam: aliud dicit esse quod ab ipso ortu naturæ malam habeat similarium partiū temperaturam: aliud non malam temperaturā, sed organicarum partium malam commensurationem: aliud verò insalubre, quod est omnium insalubrium pessimum, dicit, esse illud quod & malā temperaturam in similaribus, & malam conformationem in organicis acquisiuerit.

Galenus censet insalubritatem consistere in similaribus intemperatis, & in dissimilaribus incommensuratis, vel in vtrisque vitiatis: reprehenditque lib. de tremore & palpitatione cap. 6. Asclepiadem, qui putabat, intemperantias in meatuum magnitudinibus consistere, neque admittebat febres esse intemperantias, dicebat enim esse incommensurationes.

Statuamus igitur cum Galeno octo esse intemperantias, quatuor simplices scilicet calidam, frigidam, humidam siccam, & quatuor compositas calidam siccam, calidam humidam, frigidam humidam, & frigidam siccam: & vnicam esse temperaturam exactè æqualem, quæ tamen est cum aliqua latitudine: quia illa quæ consistit in puncto non

non datur, & quando ictu oculi daretur, non pertineret ad medicum, qui sensibilia & non insensibilia contemplatur: Nouem igitur erunt complexiones, octo erunt intemperatæ, & vnica temperata, quæ respectu extremorum in medio est.

Hinc errant nonnulli, dum præter octo intemperaturas diuidūt adhuc in alias vt in intemperiem biliosam, pituitosam, & melancholicam, quod est vitium à Galeno explosum nono methodi capite 14. vbi dicit morbos non esse diuidendos in causas: causæ enim à morbis genere differunt; nec transitus de genere in genus conceditur: humores verò genere differunt ab affectibus similarium, vel dissimilarium: hæc sunt verba Galeni loco citato, *affectus verò haud quaquam deduci est aptus in causas, sed in differentias*; nam aut in similaribus consistit partibus, aut in organicis.

Præterea Galenus primo de locis affectis 2. transitum hunc à causa ad affectum reprehendens vocat soritem, qui modus procedendi est vitiosus: eius vitium notatur ab Aristotele secundo post text. 19. vbi docet, quod quid est non posse inueniri, nisi facta diuisione in eodem genere: quare vanissimè procedunt, qui diuidunt intemperaturas in biliosam, melancholicam, & pituitosam: Dicendum igitur cum Galeno octo esse intemperaturas, & quamlibet illarum recedere à temperato per primum gradum, vel secundum, vel tertium, vel quartum: sic enim placuit medicis sensatis diuidere, & deinde quemlibet gradum in tres mansiones, ita vt omnes mansiones octo intemperaturarum secundum quatuor gradus consideratæ peruenient ad sex supra nonaginta.

Hinc errat Auerroes, qui secundo colliget capite primo, posuit quatuor solum temperamenta composita: negauitque simplicia, & temperamentum mediocre: Hæc opinio, quia fuit nonnullorum antiquorum ab ipsomet Galeno reijcitur primo de temperamentis capite tertio, & in eodem libro reijcit quoque opinionem quorundam credentium duo solum dari temperamenta composita, scilicet calidum & siccum, & frigidum & humidum: negabantque calidum & humidum, & frigidum & siccum: quas opiniones nos superius reiecimus.

1 Dubitatio oritur, quia Galenus ait insalubria simpliciter ab ortu naturæ habere malas temperaturas, & incommensurationes: esse tamen in latitudine sanitatis; quod quidem non videtur verum, quia corpora, quæ habent malas temperaturas, & incommensurationes, necessario dicuntur ægrotantia.

Respondetur malam temperaturam, & A incommensurationem sumi dupliciter, vel vt lædens operationes, vel non lædens: dicimus, quod mala temperatura, & incommensuratio sint ægritudines solum quando lędūt operationes, si verò non lędant, quantumuis malę sint temperaturæ, & incommensurationes, dicimus non esse ægritudines: ex Galeno libro primo de temperamentis dictum est, vnam esse bonam temperaturam, quæ est in medio, alias verò octo esse malas: quis est ille, qui habet bonam temperaturam, quæ est in medio, vel bonam commensurationem, quæ est me-

B diocris? & est regula cæterarum? Hinc Galenus 2. de temperamentis cap. 4. & 7. metho di capite 11. dicit, aliam esse intemperiem corporum sanorum, aliam ægrorum: Hinc quoque Galenus putat, incommensurationes varias dari, quæ sanis corporibus conuenirent. Quatuor exempla habentur in hoc libro de mala commensuratione sanorum: aliud enim est de magno capite, aliud quorundam, quorum porus felleus non ad ieiunum, sed ad ventriculum perueniebat, vndè sæpissimè vomitu bilioso tentabantur: Aliud quoque proponit exemplum illorum quorū ve-

C næ hepatis erant adeò angustę, vt leui errore commisso in obstructionem inciderent: tandem à Galeno affertur adhuc aliud quorundam hominum adhuc perseuerantium in latitudine sanitatis, qui habebāt ventriculum paruum rotundum, & septo transuerso incumbentem: ecce quod dantur malæ commensurationes, quæ tamen cum sensibiliter operationes non lædant non efficiunt corpora insalubria nunc, sed conseruantur in latitudine sanitatis.

2 Dubitatio occurrit in verbis Galeni, quia

D cum tria sint morborum genera intēperies, mala compositio, & soluta vnitas, videtur Galenus diminutus, dum in declaratione insalubris simpliciter solum faciat mētionem de mala temperatura, & de incommensuratione: de soluta verò vnitate ne verbum quidem.

Respondent aliqui, Galenum, dum inquit, *vel habet vtrumque vitium*, intelligere solutam vnitatem, quia intemperies est vitium similarium, incommensuratio dissimilarium, soluta vnitas vtrorumque. Quæ

E responsio est vanissima, quia per vtrumque vitium intelligit malam temperaturam & incommensurationem, sicuti ex verbis clarissimè colligitur, & non solutam vnitatem.

Respōsio vera est, quod soluta vnitas non possit reperiri in latitudine sanitatis, sicuti reperitur intemperies, & incommensuratio. Præterea insalubre ab ortu naturæ potest constitui cum tali incommensuratione, & mala temperatura, quę fit in latitudine sanitatis, sed non potest corpus constitui

cum ſoluta vnitate, quod ſit in latitudine ſanitatis: immo eſto quod corpus aliquam ſolutam vnitatē pateretur à prima generatione (quod vix conceditur) dicimus quod tūc eſſet in latitudine ægritudinis, & nequaquam in latitudine ſanitatis.

3 Dubitatio ex dictis cōſurgit, quia dictum eſt, ſolutam vnitatem eſſe extra latitudinem ſanitatis, & hac de cauſa Galenum declarando inſalubre propoſuiſſe malam temperaturam, & incommenſurationem, nihilque dixiſſe de ſoluta vnitate: attamen contrarium dicere videtur capite 88. particula 6. vbi reprehendit nonnullos, qui putabant ſolutionem continuitatis non poſſe reperiri in ſanitatis latitudine: ideò dicit Galenus ad faciendam ægritudinem requiri ſenſibilem læſionem operationis, quæ ſanitatem ſeparat ab ægritudine: Medicus enim eſt artifex, cuius principia & paſſiones ſunt ſenſata: ideo ſenſibili læſione ſeparat ſanum ab ægro.

Reſpondet Sclanus ſolutionem continui in prima generatione ſeu in prima conſtitutione non eſſe effatu dignam: addit, hanc ſolutionem continui prodire ab intemperie, vel à mala compoſitione, ideò Galenum continui ſolutionem omiſiſſe: Sed hæc reſponſio non tollit dubium: quinimo aliud nouum parit: quia ſi Galenus omiſiſſet ſolutionem continui, quoniam hæc ſolet prodire ab intemperie, vel à mala compoſitione: ergo poterat omittere in definitione inſalubris ſimpliciter incommenſurationem, quia hæc ſimiliter poteſt prodire a ſimilarium intemperie.

Dicimus nos Galenum nobis non refragari, quia cap. 88. loquitur de ſoluta vnitate, tāquam de morbo extrinſecus illato: in hoc loco verò de inſalubri ſimpliciter ab ortu naturæ ſic conſtituto, in quo ſtatu nulla ſequitur ſoluta vnitas: quando vero ob humores feruidos atque ignitos in prima generatione vnitas ſolueretur, dicimus quod vel fœtus periret, vel ſi ad hanc vitā perueniret, non poſſet dici inſalubre ſimpliciter ab ortu naturę, ſed inſalubre vt nunc, quod ex Galeno dicit actualem ægritudinem.

Quæritur in hoc loco à Pluſquācommentatore, quodnam ſit genus in hac definitione corporis inſalubris ſimpliciter: dicitque loco generis eſse aggregatum ex intemperato, & incommenſurato.

Sclanus cenſet loco generis eſſe corpus: cætera autem verba eſse loco differentiæ.

Vterque videtur errare: Pluſquācommentator, quia conſtituit genus definitionis eſse aggregatum, quod eſt tota definitio: verba enim aggregata non debent eſse genera, ſed potius differentiæ, quæ cum ſæpè ſint ignotę plurimis verbis deſcribuntur. Sclanus, quia non corpus eſt genus ſanitatis, vel ægritudi- A nis, ſed qualitas: Hinc ſalubre dicit potentiam: inſalubre verò impotentiam, quæ pertinent ad prædicamentum qualitatis: quando Galenus dicit, *inſalubre ſimpliciter corpus*; dicimus quod loquatur de potentia, quæ ex Ariſtotele parum reſiſtit, quæ eſt genus omnium inſalubrium: potentiam verò quæ multum reſiſtit conuenire corpori ſalubri: hæ potentiæ ſuſcipiunt magis & minus: & habent contrarium: corpus verò vel ſit de prædicamento ſubſtantiæ, vel quantitatis non habet contrarium poſitiuum, nec ſuſcipit magis & minus: quare genus ſalubris, & B inſalubris non eſt corpus, vt ait Sclanus, ſed qualitas: genus vero proximius eſt potentia, quę ſi multū reſiſtat, eius corpus eſt ſalubre, ſi mediocriter eſt neutrum, ſi parum eſt inſalubre.

Hinc Ariſtoteles in prædicamento qualitatis definit ſalubre, & inſalubre, quod habet potentiam naturalem non facilè patiendi: inſalubre quod habet impotentiam nihil patiendi.

In hoc loco Pluſquamcommentator quærit, quomodo ſalubre, & inſalubre ſint contraria, ſi ſint in diuerſis generibus; omnia C enim contraria ſub vnico genere collocantur: Reſpondet quod ſalubre, & inſalubre opponuntur inter ſe, vt liberalitas & auaritia, quæ ſunt ſub diuerſis generibus; auaritia enim ſub vitio; & liberalitas ſub virtute: ſupponitque non eſſe inconueniēs, quod quæ ſunt in diuerſis generibus poſſint ſibi aduerſari.

Pluſquamcommentator errat, quia non dantur oppoſita, vel contraria, quæ non collocentur ſub vno genere; quia in quolibet genere duo ſunt contraria, vt dicit Ariſtoteles 1. phy. & 1. de generatione tex. 51. ſimi- D liter Galenus primo methodi capite 7. docet, in vnico genere eſſe duo contraria. Id probatur quoque experientia: quia in ſaporum genere dulce aduerſatur amaro, & in generatione primarum æqualitatum actiuarum frigidum aduerſatur calido: neque inuenietur aliud contrarium, quod per ſe reluctetur calido, niſi frigidum: immo Galenus hoc principio motus probat 9. methodi capite 12. & ſecundo methodi capite 13. vnum indicare vnum, & non plura; quia vni contrario vnicum ſolum aduerſatur, & E non plura: neque ſub ſuo genere, neque ſub alio inuenietur aliud, quod illi aduerſetur. Inſuper ex altiori philoſophia idem colligimus: Ariſtoteles enim 10. metaphy. text. 13. declarans naturam contrarietatis ait, contrarietatem eſſe maximam differentiam eorum, quæ ſunt ſub eodem genere: Temiſtius exprimens eundem Ariſtotelis conceptum primo phyſicor. 47. dicit contraria ſunt, quæ eiuſdem generis extremas margines obtinent: Diuus Thomas in

meteo-

meteorologicis clari' de hac re loquēs inq', contraria esse duas formas maximè distantes in eodem genere, vt calidum & frigidum in genere primarum qualitatum: quare, cum in vnico genere sint tantum duo extrema, in quolibet genere erunt duo opposita contraria, & non plura. Præterea Aristoteles 8. phy. text. 64 docet, contraria se mutuò corrumpere & impedire, vt motus qui est sursum destruit motum, qui est deorsum; motus tamen in latus non impedit motum, qui est sursum: colligimus ergo, quod omnia quæ sunt in alijs generibus sint in latus, & non in longum; propterea contraria vnius generis non aduersari contrarijs alterius: Demum Aristotel. 10 metaphy. tex. 14. probat, quod vni vnum tantum sit contrarium. Decipitur igitur Plusquamcommentator, dum inquit, contrariū vnius generis refragari posse contrario alterius.

4 Dubitatio exurgit, quia nō videtur, quod omnino erret Plusquamcommentator: quia Arist. in postprædicamentis cap. de oppositis docet, dari nonnulla cōtraria, quæ sibi aduersantur, & quę sunt in diuerso genere: datque exemplum de virtute & vitio dicens, vitium esse vnum genus, virtutem aliud: tamen vitium aduersatur virtuti: similiter liberalitas est sub genere virtutis, auaritia sub genere vitij: tamen liberalitas aduersatur auaritiæ: ecce inquit, quod contraria diuersorum generum sibi aduersentur.

Respondemus huic dubio, auaritiam, & liberalitatem, & omnes virtutes, & omnia vitia esse in vno genere subalterno, i. in habitu & dispositione; quare aliud est considerare morum genera, & aliud est considerare genera proxima, de quibus loquimur, quęque collocantur in prædicamentis. Hinc Aristoteles in moralibus dixit hominem sapientem ab ignaro differre genere: nihilominus homo ignarus & homo sapiēs realiter nec genere, nec specie inter se differunt; Similiter philosophus videns, extrema non differre genere a medio, dixit li. 10. metaphy. tex. 22. media, & extrema esse eiusdem generis: quare dicendum est, auaritiam, & prodigalitatem, quæ sunt extrema vitiosa non differre genere à virtute, quæ est in medio: Similiter salubre & insalubre non differre genere, sed esse duas extremas differentias contrarias collocādas sub vno genere proximo, quale est potentia, quæ est qualitatis species.

5 Dubitatio exurgit, quia nō videtur, quod salubre, & insalubre sint sub vno genere: quia salubre est in genere potētiæ: insalubre vero in genere impotentiæ: & sic salubre & insalubre non erunt duo contraria, quia quæ sunt in diuerso genere non possunt esse contraria. Præterea Aristoteles in anteprædicamentis dicit, diuersorum generum non sunt eædem species, & differentiæ; si igitur differentiæ vnius non sunt eædem cum differentijs alterius generis: ergo salubre, & insalubre non erunt contraria.

A Respondetur, quod insalubre nō est in genere impotentiæ, sed in genere potentiæ; dicitur enim insalubre, quia habet potentiam, sed diminutam resistendi: quod hoc verum sit patet, quia si insalubre non haberet potentiam aliquam, non esset in latitudine sanitatis, sicuti probatum est superius: quod verò habeat potētiam aliquam patet, quia corpus insalubre digerit, excernit excrementa, vt faciunt omnes sani, editq; omnia officia, quamuis diminutè.

B Notandum tamen, quod colligitur hic ex Gal. insalubre corpus esse trium generum: primum esse insalubre ob intemperiem similarium, & ob incommensurationem dissimilarium, & hoc salubre dici insalubre simpliciter semper: secundum insalubre esse quod habet vitium in similaribus tantum, & non in dissimilaribus, & hoc posse dici insalubre vt multum: tertium esse insalubre in organicis, & non in similaribus, hocque similiter posse dici insalubre vt multum. Simili modo partitur salubre simpliciter vel per bonas

C tēperaturas, vel commensurationes: contrariorum enim eadem est disciplina.

Haly in hoc loco decipitur dicens, corpus insalubre in hoc cap. à Galeno definitum nō esse idem cum illo proposito in definitione medicinæ, ait enim in definitione medicinæ per insalubre Galenum intelligere corpus actu ægrum; in hoc tex. verò per insalubre intelligere potentiam, idest corpus quod ob imbecillitatem acquisitam ab ortu naturę facilè possit ægrotare: Et quod est risu dignū, addit, Galenum, dum definitionē medicinæ

D tradidit, non cognouisse tale corpus insalubre, quod dicit potentiam ad ægritudinem sine actuali ægritudine: sed scribendo de hac re in eius cognitionem peruenisse.

Quę opinio est falsa, & indigna Expositore: est falsa, quia de hoc corpore insalubri, quod non actu ægrotet Gal. non semel superius in lib. ad Thrasyb. & alibi habuit sermonem: est indigna quia Galenus, qui in omnibus est exactissimus, si in scribendo de hac re solum in hoc loco animaduertisset, in definitione medicinę tradita non esse comprehen-

E sum hoc corpus insalubre actu sanum, potuisset hæc pauca, quæ scripta sunt vsque ad hunc textum delere, & iterum melius eadescribere: concludamus igitur oportet, Galenum per insalubre simpliciter ab ortu naturæ non intellexisse corpora, quæ actu ægrotant, sed quæ sunt sana sanitate imperfectissima, & quæ diu non possunt perseuerare: quia potentia resistendi externis causis est perexigua.

QVINTI CAPITIS

PARTICVLA II.

Insalubre verò nunc est corpus quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat, neque obscurum est, quod & hoc ipsum, eo quo dicitur tempore ægrotans, vel in consimilibus malam habet temperaturam, vel in instrumentarijs incommensurationem, vel vtrumque.

DEfinito in par. superiori corpore insalubri simpliciter: in hac definit insalubre vt nunc: & meritò, quia insalubre simpliciter, & vt nunc sunt ferè opposita, & opposita inuicem debent dignosci: verum quia variæ sunt sententiæ in declaratione istius insalubris vt nunc, aliquas proponemus, antequam sententiam nostram in medium afferamus.

Gentilis & Plusquamcommẽtator, qui ob deprauatam tex. conuersionem non potuerunt Galeni arcana penetrare, putabant, per insalubre corpus Galenum intelligere corpus ægrum; ideò dixerunt, illas ægritudines, quæ non sunt ab ortu naturæ, non esse vocandas ægtitudines simpliciter; sed solum secundum quid, & vt nunc, illasque vocandas esse inclinationes ad ægritudines: censebantque, hecticam febrem, & omnes grauissimas ægritudines, quæ quotidie de nouo fiunt, non posse vocari ægritudines simpliciter, quia dicebant, à Galeno ægrum corpus simpliciter illud vocari, quod est tale ab ortu naturæ. Insuper ex vno errore in alios maiores illapsi sunt; putarunt enim claudos, & cæcos à natiuitate non esse actu ægros, quia non sunt vt nunc, sed ab ortu naturæ. Horum errorum radix fuit, quia in textibus antiquis loco insalubris legebatur ægrum. Quod verò apud Galenum dentur ægritudines actu tales, quæ sint quoque ab ortu naturæ, legamus librum de differentijs morborum capite 7. & 9. vbi a Galeno malæ constitutiones ab ortu naturæ lædentes sensibiliter aliquã operationem vocantur actuales ægritudines: cum igitur isti Auctores toto cęlo à principijs Galeni recedant, eos omittemus.

A Manardus putat, salubre, & insalubre non dicere actum sed potentiam naturalem, quæ perseuerat vsque ad mortem: censetque omnia corpora salubria, insalubria, & neutra, quando ægrotant esse insalubria nunc: additque Particulam nunc additam insalubri simpliciter augere malitiam, additam verò salubri diminuere perfectionẽ: additam denique corpori neutri, quod est exactè medium, illud pellere extra latitudinem sanitatis: Putat igitur nunc minuere potentiam resistendi.

Opinio Manardi non videtur omninò vera: quia non potest admitti, quod nunc additum insalubri augeat malitiam, vel additum salubri diminuat perfectionem: quia dum insalubre simpliciter ægrotat dicitur insalubre vt nunc: habet enim præter insalubritatem acquisitam ab ortu naturæ aliam nouam insalubritatem, quæ differt ab insalubritate simpliciter toto genere; quia salubritas, vel insalubritas ab ortu naturæ est totum esse rei, estque determinata calidi innati conditio, quæ est in prædicamento substantiæ, & à Galeno 3. de temperamentis quarto vocatur natura, & vniuersa substantia: salubritas, vel insalubritas vt nunc est accidens de prædicamento qualitatis, quod denominatiuè, & non vniuocè prædicatur de salubritate, vel insalubritate, quæ sunt in prædicamento substantiæ; Hinc iuuenes saluberrimi ab ortu naturæ, si vulnerentur, fiunt insalubres vt nunc: dum sanantur, iterum fortes & saluberrimi fiunt, non quod salubritas ab ortu naturæ mutata sit, quia illa cum sit in seminalibus in prima generatione acquisita diutissimè perseuerare potest; minuique solet longo temporis spatio eo modo, quo oleum in lucerna: dum vero vulnus tollitur, iterum redit salubritas, non tamen de nouo facta est, sed erat solum à vulnere impedita, ne sua ederet officia: ecce quod particula nunc non minuit potentiam salubris corporis simpliciter, sed solum impedit: quod verò impediat est clarissimum, quia ablato insalubri nunc, statim eadem officia à corpore salubri simpliciter diapandos eduntur.

Nos igitur credimus, nihil aliud significare insalubre, vel salubre, quam potentiam, vt dicit Manardus: Aristoteles enim in prædicamento qualitatis habet hæc verba: *salubres dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibusdam accidentibus facilè patiantur: insalubres quod impotentiam habeant naturalem nihil facilè patiendi a quibusdam accidentibus*: ecce quod salubre est potentia resistens, ibique idem docet Boetius: similiter insalubre est potentia non resistens, vel parum resistens: dum verò salubre ægrotat fit insalubre nunc: similiter dum insalubre ægrotat fit in-

fit insalubre nunc: idem dicimus de neutro: A quibus positis, dicimus insalubre nunc indicare potentiam non illam, quæ est abortu naturæ, sed de nouo introductam, illamque considerasse Galenum in hoc loco: & non actualem ægritudinem, vt plurimi malè interpretantur: quamuis vero Galenus in hoc libro & 1. de loc. aff. doceat insalubria vt nunc esse dignoscenda ex tumore, actione læsa, excrementis, & dolore, asserimus id fecisse, vt traderet nobis viam agnoscendi insalubritatem vt nunc, quatenus est potentia inepta ad patiendũ, & ad resistendũ: hãc tamen Poten B tiam dicimus maximã habere latitudinem: quoniam, si salubre ab ortu naturæ ægrotat, habet potentiam naturalem resistendi maximam: illa verò quæ à morbo introducitur, est minima: si verò insalubre ab ortu naturæ ægrotat, & fit insalubre nunc, potentia ad resistendum est ferè nulla, & hæ potentiæ inter se toto cælo differunt: quare in insalubri nunc duæ sunt potentiæ, seu impotentiæ: altera ab ortu naturæ, quæ diutissimè perseuerat iuxta illam sortem, quam in prima generatione acquisiuit, quæque illo mo- C do, quo lucerna ob olei consumptionem, minuitur: altera est de nouo introducta, & hæc non est ægritudo, sed occasione ægritudinis orta: dum quis febricitat redditur exiguæ potentiæ & virtutis, exigua vero illa potentia est insalubritas nunc, quæ differt à morbo, quamuis à morbo causetur; eam tamen à morbo separare possumus: abstrahentium enim nullum est mendatium ex Aristotele 2. phy. tex. 18. Hæc tria igitur sunt diuersa: primum est salubritas seu insalubritas vel neutralitas ab ortu naturæ: secundum est insa- D lubritas vt nunc: tertium est ægritudo actualis: suntque hæc tria sua natura omnino distincta.

Hinc qui dicunt in hoc tex. corpus insalubre nunc participare naturam, & definitionem insalubris simpliciter valde errant: ostendimus enim ex Galeno, salubritatem, vel insalubritatem simpliciter esse primam constitutionem: esseque totum esse rei: quia in semine est illa potentia acquisita: esseque tale determinatum calidum innatum, quod diutissimè durat tale cum aliqua tamen pe- E renni diminutione, quæ tamen maior vel minor est, pro vt externi errores sunt magis vel minus violenti: de hac primigenia constitutione dicit Galenus 3. de temperamentis cap. 4. esse naturam & vniuersam substantiam, quæ licet vocetur potentia, dicimus tamen hanc non differre à fundamento, esseque in prædicamento substantiæ: insalubritatem verò vt nunc esse in prædicamento qualitatis: nec valere illorum instantiam, qui dicunt, potentias omnes esse in prædicamento qualitatis, quia Aristoteles 7. phys. & 5. metaphy. non posuit in prædicamento qualitatis potentias: vel possumus etiam dicere supponendo potentias esse in qualitate; cõstitutionẽ vero vel salubritatẽ vel insalubritatem ab ortu, quatenus coincidũt cũ calido innato & vniuersa natura, esse in prædicamento substãtiæ sicuti ipsemet Gal. 1. de vsu part. c. 9. testatur, dũ dicit, nihil aliud est carnis esse, quã temperamantum carnis, intelligens per temperamentum non qualitatem sed vniuersam substantiam secundum quam intelligẽtiam 1. meth. c. 6. habet vnam partem differre ab alia inquantum temperamento vnius differt à temperamẽto alterius. Patet præterea quod Galenus per temperamentum non intelligat qualitatem, sed substantiam, quia tertio de temperamen. capite quatro dicit idem esse temperamentum, vniuersam substantiam, & naturam, & 1. aphor. comment. 15. dicit temperamentum idem esse quod calidum innatum, & libro quod animi mores sequantur temperaturam corporis calidum innatum, & temperamentum idem esse, quod animæ essentia: ecce quod temperamentum ab ortu naturæ sit salubre vel insalubre differt à temperamento, quod introducitur de nouo, & ab illo quod est qualitas prędominans: temperamẽtum verò ab ortu naturæ vel salubre, vel insalubre est forma quędam substantialis consurgens à mixtura quatuor elementorum, quæ quatenus actum & formam dicit perseuerat talis vsque ad obitum, quatenus verò dicit potentiã resistendi semper minuitur eo modo, quo oleũ in lucerna, quod non animaduertit Manardus.

QVAEST. XXII.

QVOD CORPVS EX OMNIBVS *sit peioris conditionis.*

QVæritur hic quod nam ex omnibus corporibus salubribus, insalubribus, & neutris sit peius: Sclanus censet, insalubre vt nunc esse peius omnibus alijs corporibus: dicitque si salubre simpliciter incidat in aliquem morbũ esse peioris conditionis, quam corpus insalubre ab ortu naturæ. Quæ opinio est adeò à veritate aliena, vt sit meo iudicio indigna, redargutione: quoniam aderit per hypothesim corpus omninò insalubre ob vitiũ omnium partium similarium, & dissimilarium; quomodo hoc poterit esse in meliori conditione, quã corpus saluberrimũ ab ortu naturæ, ꝙ sit factũ insalubre nunc ob vulnus simplex, vel ephimerã febrem? ego certè eligerẽ statum hunc salubrẽ simpliciter cũ leuissimo

morbo potius, quam statum insalubrem ab ortu naturæ cum pessima sanitate coniunctum.

Manardus putat semper esse verum, quod insalubre nunc respectu sui corporis, antequam .s. ægrotet, sit imperfectius: exempli gratia salubre simpliciter incidit in morbum; tunc dicit, esse imperfectius dum mor bo laborat, quam si esset insalubre sine morbo præsente: similiter si neutrum simpliciter incidat in morbum, fit insalubre nūc, ait acquirere deteriorem conditionem: Hæc Manardi sententia est verissima, & lippis nota, sed non soluit nodum.

A

Ego tamen dicerem, insalubre vt nunc dupliciter considerari posse, vel ratione ægritudinis præsentis, vel ratione potentiæ & apti tudinis corporis insalubris vt nunc: Qui hoc modo nō distinguit, necessario multas relinquit difficultates insolutas. Dico ergo si ęgritudo est periculosa & longa, quæ est consideratio primo modo accepta, tunc insalubre nunc esse alijs corporibus imperfectius: si verò consideretur insalubre nunc secundo modo, i. ratione aptitudinis, dico si aptitudo, vel potentia est de genere salubriori, quod quo salubrior eo sit perfectior, quo insalubrior eo imperfectior: Insalubre vt nunc, quod cadit à salubri simpliciter, est potentia longè perfectior, quam insalubre vt nunc, quod cadit ab insalubri simpliciter.

B

C

Notandum est, insalubre vt nunc non esse formaliter illam actualem ægritudinem, qua corpus efficitur insalubre nunc: quia in hac parte artis medicinalis non agitur de ægritudinibus, sed de corporibus: quare dicimus quod insalubre vt nunc sit illa talis potentia corporis de nouo acquisita apta ad resistēdū magis, & minus pro maiori vel minori affe- ctuum præter naturam vi illata in illud corpus: potest enim esse magnus morbus, & potentia ad resistēdum vehemens, & talis qualis non erit, non dicam in insalubri simpliciter, sed in insalubri vt multū: immo quia salubre simpliciter habet latitudinē credimus, si salubre simpliciter perfectissimum secundum omnia viscera parum vulneraretur, & fieret insalubre vt nunc, quod hoc corpus esset magis simpliciter salubre, quam aliquod salubre simpliciter non ægrotans, qđ sit minus perfectum: omnia.n. corpora vt sanitatis vel morbi capacia, vt ait Galenus lib. de differentijs morborum cap. 2. suscipiunt magis & minus.

D

Argenterius carpit Galenum, dicitque, diuisionem corporum salubrium in simpliciter & vt nunc, non explicare naturam corporum insalubrium non ægrotantium & ægrotantium: & argumētatur sic: si quod est simpliciter tale perfectius participat illius naturam, quam secundum quid tale, ergo simpliciter salubre erit perfectius, quam secūdum quid salubre: quo posito, sic iterū argumentatur: si insalubre simpliciter, quod re vera magis participat naturam insalubritatis, est in sanitatis latitudine, ergo erit quoque in sanitatis latitudine insalubre vt nūc: immò, insalubre vt nunc erit in loco perfectiori; quod quidem est falsissimum, quoniam insalubre ab ortu naturæ potest esse sanum: dum verò ægrotat fit insalubre vt nunc, quod potest esse in statu omnium pessimo.

Ratio Argenterij non concludit, quia per simpliciter tale non intelligimus exquisitè perfectum: sed per simpliciter intelligimus quod est tale à natura, & à prima generatione, & per se, quæ sunt conditiones explicantes essentiam illius: dum dicit, si insalubre simpliciter est in sanitatis latitudine, ergo erit quoque in sanitatis latitudine insalubre, vt nunc: argumentum est vanissimum, peccansque in forma, & in materia: in forma, quia minus extremum non continetur sub medio; minus extremum in argumento est insalubre vt nunc, medius est simpliciter tale, quod magis participat naturam, quam secūdum quid: dicimus nos, quod insalubre vt nunc sit quædam natura omninò diuersa, & distincta ab insalubri simpliciter, ita vt neque hæc de illa prędicari possit, neque attributa potentiæ ab ortu naturæ de ista quæ vt nunc, quęquè morborū occasione introducitur prædicātur. Præterea argumentum Argenterij videtur elenchus quartus in re, & est quando arguens intelligit vno modo, audiēs verò alio modo: Argenterius per simpliciter tale intelligit perfectius tale: & hoc modo intelligendo, eius argumentum haberet maximam vim: nos autem per simpliciter tale intelligimus conditionem talem primigeniam, & propriam: & sic argumentum eius est nullum: non valet simpliciter insalubre habet hanc cōditionem primigeniam, quæ sua & proprijssima est; estque in sanitatis latitudine, ergo erit etiam insalubre vt nunc, quia hoc insalubre vt nunc non habet ex necessitate illam naturam, quia antequam ægrotet, poterat esse salubre, vel insalubre, vel neutrum: & qui hæc non intelligunt nunquam penetrabunt artificium huius tractatus.

E

1 Dubitatio ex verbis Galeni oritur: quia loquendo in tex. de insalubri, utitur particula disiunctiua dicens insalubre ut nunc uel in consimilibus habere malam temperaturam, vel in organicis incommēsurationem, vel vtrumque: nihilominus, dum superius loquebatur de salubri, vtebatur particula copulatiua dicens, salubre vt nunc habere bonam temperaturam, & commensurationem: si igitur contrariorum eadem est disciplina, debebat cum particulis coniunctiuis, & non disiunctiuis procedere.

Respondent Expositores, & rectè quod ad

ad bonum omnia requirantur, ad malum satis sit vnum malum: sic Galenus dicit, insalubre vt nunc fiet vel ob aliquam ex intemperaturis, vel ob morbum in mala cõpositione, vel ob vtrumque vitium.

Morbi in intemperie sunt nonaginta sex, si octo sunt intemperantiæ, vt dicit Galenus lib. de temperamentis, & quilibet recedere possit a mediocri temperamento per quatuor gradus, & quilibet gradus diuisus sit in tres mansiones. Morbi in mala compositione sunt in numero diminuto, vel superfluo: in magnitudine aucta vel diminuta: in conformatione, vt in figura, asperitate, leuitate, cauitate, quæ de angustia, & apertione prædicatur, & deinde angustia de coalescentia, subsidentia, obstructione, compressione, & constipatione: in situ sæpissimè accidũt ęgritudines: ab his ægritudinibus fiunt symptomata omnium generum, & ab his redduntur corpora insalubria vt nunc: corpora verò insalubria vt nunc vel habent temperaturam & conformationem peiorem, quam insalubria simpliciter, vel non: habent peiorem, si insalubria vt nunc talia sint ob lethales morbos: non peiorem, si habeant curabiles morbos: Hinc vanissima est hæc quæstio, an ma- C la temperatura, & mala compositio corporis insalubris nunc sit peior, quam illa, quæ est in insalubri simpliciter; quia nisi distinguatur, & declaretur à quo morbo corpus factũ sit insalubre nunc quęstio decidi, non potest. Pręterea abusiua est cõparatio inter intemperaturam corporis insalubris nunc, & intemperaturam insalubris simpliciter: quia hæc est essentialis, & dicitur à Galeno totum esse rei; illa verò quæ facit insalubre nunc est accidentalis, & de altera solum denominatiuè prædicatur: quæ enim inter se D comparantur debent saltem genere conuenire.

Symptoma sine morbo non efficit corpus salubre vt nunc, quia symptoma ex Galeno 1. methodi, cap. 9. & alibi est morbi accidẽs: symptoma dicitur accidens, quia simul venit cum morbo: ideò accidẽs græcè dicitur συμβιβηκός idest simul veniẽs: in hac re Galenus 1. de locis affectis 5. laudat veteres medicos: illos tamen reprehendit, quia dicebant, conuulsionem ortam ab apostemate esse apostematis epigeneme, idest aduentitium germen, & symptoma: quia ablato apostemate, illicò cessat conuulsio: additur loco citato, quod febris sit symptoma, quando sensibilem affectum partis sequitur, est symptoma, quia est sicuti vmbra insequens corpus, & est perpetuo dependens, & ablato apostemate partis, statim febrile symptoma euanescit: ecce quod omnes febres, quæ sequuntur apostemata dici debent symptomata. Hinc nostratum plurimi, dum tractant febrem malignam pendentem ab apostemate hepatis,

A vel alterius visceris, vel dum tractant pleuriticum, errant valdè, dum confugiunt ad bezoartica, & ad bolos cordiales; quia febres omnes quot quot sunt, quæ insequuntur apostemata nihil indicant, quia sunt semper in fieri, & tolluntur per ablationem apostematis: ideò dicimus, morbos facientes corpora insalubria nunc esse tales, vt primo & immediatè lædant operationes, quę sensibiles sint: neque corpora reddi insalubria nunc, nisi prius disposita sint ad suscipiendas ægritudines: Hinc Galenus lib. de causis morborum cap. 2. docet, nisi prius disposita sint corpo- B ra, nec gladius abscindere, nec ignis comburere valeret.

QVINTI CAPITIS

PARTICVLA III.

Est verò & semper insalubre, quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel his quæ obtinent principatum, vel in instrumentarijs, incommensuratum existit. Similiter autem in his, vel omnibus, vel aliquibus, vel illis quæ obtinent principatum.

TRadita definitione insalubris simpliciter, & vt nunc: in hac par. dat definitionem insalubris semper: dicit igitur insalubre semper est quod ab ortu naturæ habet vel pessimam temperaturam in similaribus omnibus, vel aliquibus, vel his, quæ obtinent principatũ; vel in organicis incommensuratum existit, in omnibus, vel aliquibus, vel illis, quæ obti- E nent principatum.

Tria pręcipuè sunt quærenda: primũ quid intelligant Expositores per partes similares principatum obtinentes: Secũdum quæ sint viscera secundum opinionem philosophorum, & Medicorum principatum obtinẽtia: Tertium an detur insalubre simpliciter punctuale.

Quo ad primum Plusquamcommentator per partes similares principatum obtinentes intelligit carnem, ossa, & pinguedinem in communi sumptam: sed ab omnibus reijcitur:

tur: quia ex ipsomet Galeno patebit, dum A de signis temperamenti totius aget: quia ibi apertè docebit, istas partes similares, veluti est caro totius corporis, pinguedo, & ossa si alterentur non solum mutare posse tempera: mentum totius, immò nec posse indicare statum constitutionis totius corporis: quomodo igitur obtinebunt principatum? Hinc in arte medicinali Plusquamcommentator tex. 76. Secundæ partis huius libris coactu veritate, & Galeni auctoritate censet temperamentum harum partium similarium, idest carnis, pinguedinis, & ossis non indicare totius temperamentum.

B Communis opinio est, quod Galenus per partes similares principatum obtinentes intelligat partes similares viscerum principalium, sicuti est caro cordis, iecinoris, & medullaris substantia cerebri, quæ dicitur caro cerebri, & membrana istorum viscerum.

Cæterum si de similaribus primis, & simplicissimis loqui velimus, dicimus esse fibras omnium partium: fibræ enim sunt particulæ simplicissimæ, quæ in alias non diuiduntur. Præterea Galenus 3. de naturalibus facultatibus cap. 15. docet, solum fibras esse veras, primas & simplicissimas particulas similares componentes omnes partes dissimilares: C Nos superius disputauimus in explicatione capitis quarti particulæ primę de similaribus particulis, ostendimusque, cur à Galeno lib. de inęquali intemperie capite 2. aliquando ossa, ligamenta, adeps, venæ & arteriæ vocentur similares; diximus enim venas arterias, & reliquas partes dupliciter considerari posse vel cum relatione ad partem aliquam organicam ex illis compositā, & hoc modo illas partes componentes aliquam organicam, quamuis ex se essent dissimilares, D dici simplices & similares particulas; vel considerari sine relatione ad alias partes, & sic nō esse simplices & similares, sed organicas: quia clarissimè Galenus 6. de placitis Hipp. & Plat. cap. 2. docet, similare illud uō dici, quod est compositum ex sensatis particulis: Hinc cum mēbranæ, quæ sunt simpliciores, quam sint venæ, arteriæ, ossa, ligamenta, & adeps sint ex fibris compositæ, dicimus cum Galeno, fibras solum esse partes similares primas & simplicissimas. Arbitramur igitur, Galenum per similares partes principatum obti- E nentes primo intelligere fibras carnis non totius, sed hepatis, cordis, & substantiæ medullaris cerebri, & deindeque viscerū membranas, & eorum propriam carnem videlicet hepatis, cordis, & cerebri: postremò postquam placuit Galeno lib. de inæquali intemperie, cap. 2. connumerare inter simplices particulas arterias, venas, cartilagines, ligamēta, tendines, carnes, pinguedines, cutim, & vngues, has omnes vocabimus simplices, quam appellationem solum defendemus facta relatione ad partem organicam ex illis compositam.

Ratio potissima, cur corpora sint simpliciter insalubria ob pessimam temperaturam similarium obtinērium principatum est, quia ex Galeno 2. methodi cap. 6. omnes actiones primariæ partium organicarum fiunt à similari aliqua præcipua illius organi, & Galenus 1. de vsu partium cap. 10. lib. de differentijs morborum cap. 6. & alibi docet, omnem actionem primariam ad determinatā aliquam similarem partem instrumenti esse referendam: Hinc præcipua operatio iecoris, quæ est sanguificatio prouenit à carne hepatis: similiter generatio spirituum vitalium prouenit à carne cordis: animalium à cerebri medulla: quare statuendum est in doctrina Galeni à similaribus primis omnes actiones dependere.

Pergit Galenus dicens insalubre simpliciter semper non solum esse tale ob pessimam temperaturam similarium: sed etiam tale esse posse ob incommensurationem, vel malam compositionem partiū instrumentalium omnium, vel aliquarū, vel illarum, quę principatum obtinent.

Viscera, quæ principatum obtinent ex Aristotele 2. de partibus animalium cap. 7. 3. de partibus animalium cap. 4. & libello de vita & morte, sunt solum cor: putatque à corde non solum arterias, sed venas, & neruos oriri: fundamentum Aristotelis desumitur ab hac experientia, si ligentur carotides statim fit caros, & statim amittitur vis sentiēdi, quo fit, vt Peripatetici credant sensus oriri à corde: quod fundamentum reijcitur, quia dicimus per carotidas transferri spiritum, seu pabulum pro generatione spirituum animalium, quo deficiente facilè sensus pereunt: Hinc & nos dicimus, si ligaretur surculus nerueus sextæ cōiugationis, qui cor inuestit, insequi statim amissionē motus cordis: esto, quod systole & diastole cordis à surculo nerueo non adiuuetur.

Auicennas vt conciliet Galenum cum Aristotele air, in corde esse radicem, in cerebro verò manifestationem facultatis animalis. Quæ opinio non conciliat Aristotelem cum Galeno: immo est prorsus eadē cum illa Aristotelis superius citata.

Galenus putat non vnum viscus habere principatū, sed tria videlicet cor, cerebrum, & iecur. Quam opinionem paulo infra defendemus.

Argenterius negat, quod tria hæc viscera habentia principatum sufficiant; dixit enim ad vitam concurrere alia viscera, veluti sunt lien & ventriculus; quam opinionem suo loco reijciemus.

Nos in hoc loco accipiemus Galeni doctrinam, quod scilicet instrumenta obtinentia principatum sint hæc tria cor cerebrum, & iecur,

iecur, & propter malam compositionem, vel intemperiē istorū corpus fieri insalubre simpliciter.

1 Dubitatio oritur, quæritur enim hic, an detur insalubre simpliciter, quod videlicet esset ita malè cōstitutum, vt non posset, dum est actu pessimè sanum ad deteriorem statum peruenire: quod insalubre si daretur, vocaretur punctuale tale.

Respondetur esse impossibile, vt inueniatur insalubre semper, quod in puncto illo pessimo indiuisibili vel breui temporis spatio perseueret: ratio est, quia si non datur corpus salubre simpliciter punctuale, quod ob salubritatem potest generosè resistere causis extrinsecis; tanto minus dabitur insalubre punctuale, quod tam innumeris alterationibus est obnoxium, & quod vix vllam vim resistendi habeat externis incursionibus: His positis sequitur, quod etiam omnis insalubritas habeat latitudinem, non solum respectu intēperaturarum, quæ resident in similaribus; verum etiam respectu compositionum præter naturam, quæ sunt in dissimilaribus.

2 Dubitatio est, quia non videtur, quod latitudo intemperaturarum apud Galenum sit certa, & determinata: quia Galenus est varius; 3. enim methodi cap. 7. incipiendo à saluberrimis vsque ad ea quæ pessima intemperie sunt correpta posuit 15. mansiones secundum vnam qualitatem: nihilominus lib. de simplici medicina posuit duodecim tantum mansiones.

Solutio facillima est, quia 3. methodi 7. enumerat mansiones etiam temperatissimi corporis, quæ sunt tres: quia posuimus etiam temperatissimum, seu saluberrimum habere latitudinem, eamque diuidi in tres mansiones: deinde Galenus post mansiones temperatissimi corporis enumerat omnes alias, que recedunt ab ipso, quæ sunt duodecim, & sic omnes erunt quindecim: in lib. verò de simplici medicina recenset solum illas mansiones, quæ habent recessum à temperatissimo omittendo illas tres, quæ tēperatissimo conueniunt.

QVINTI CAPITIS

PARTICVLA IV.

Vt multum verò insalubre est corpus, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

Tradita definitione insalubris simpliciter semper, modo definit insalubre ἐπὶ τὸ πολὺ, idest vt multum: duo dicit de hoc corpore insalubre: alterum, quod hoc corpus insalubre vt multum recedat à vitio corporis insalubris semper, idest non est tam malè constitutum, vt est corpus insalubre semper: alterum, quamuis insalubre vt multum non sit ita malè constitutum, tamen non est tale, vt mediocritatem attingat.

Notandū per corpora, quæ attingunt mediocritatē, Galenum intelligere neutra simpliciter, quæ sunt media inter corpora salubria simpliciter, & corpora insalubria simpliciter, & quæ catent insalubrium imperfectione, & salubrium perfectione.

B 1 Dubitatio proponitur à Plusquamcommentatore contra Galenum: probat enim, quod insalubre simpliciter nullo modo possit diuidi in insalubre semper, & vt multum: argumentum eius est tale: insalubre vt multum est simpliciter insalubre, sed simpliciter tale est semper tale, ergo si est semper tale, non potest dici vt multum, ergo malè fecit Galenus, dū diuidit insalubre simpliciter in semper, & vt multum.

Respondet Plusquamcom. dum dicimus, insalubre semper, particulam semper dupliciter posse considerari, vel vt cadit supra aptum esse ad ægrotandum, vel supra ægrum:

C dixit quod primo modo omne simpliciter non sit semper tale, & sic tam insalubre simpliciter semper, quam insalubre vt multum sit semper tale, vt videlicet semper sit aptum ad suscipiendam ægritudinem: si vero particula semper cadet supra ægrum dicit, quod insalubre optimè diuiditur in semper, & vt multum; quia insalubre semper est aptum ægrotare semper: insalubre verò vt multum est aptum ægrotare vt multum.

Manardus contra Plusquamcommentatorem duo habet, & rectè primo confirmat errorem illius, quod scilicet simpliciter non

D possit diuidi in semper, & vt multum: secundò reijcit dictum errorem: confirmat sic, omne simpliciter est semper tale; valet enim consequentia, est simpliciter, ergo est semper. Præterea inquit salubritatem seu insalubritatem esse potentias naturales, sicuti est potentia rei grauis deorsum tendentis, quæ naturales potentiæ ab Aristotele 2. ethicorum in principio vocantur, κατ' ἀνάγκην, que nunquam possunt aliter assuefcere; qua-

E re quod semel illis conuenit semper conuenit: ideò salubritas simpliciter non potest esse vt multum, sed solum semper: Reijcit deinde errorem Plusquamcommentatoris dicens, quædam insalubria simpliciter esse in summo, & hæc vocari semper talia: quædam non in summo, & hæc vocari vt multum: quæ sunt in summo esse semper parata ad ægrotandum, quæ non sunt in summo esse semper quoque parata, sed non æquè, vt sunt illa, quæ sunt in summo, ad ægrotandum.

Di-

Dicimus nos, quod causa erroris Plusquã- A commentatoris fuit, quia putabat per semper & vt multum Galenum intelligere temporis differentias, & non varios gradus aptitudinis seu potentiæ: ostendimus enim superius particulas diapãdos & epitopoly non significare temporis differentias, sed gradus maioris, vel minoris imperfectionis, vel perfectionis.

2 Quæritur, an hoc insalubre simpliciter semper sit aptum æquè ægrotare in qualibet anni constitutione. Plusquamcommentator putat, in omni constitutione anni, & omni tempore, corpus insalubre simpliciter B semper esse æquè aptum ad ægrotandum. A Modernis meritò reijcitur: quia si hoc insalubre simpliciter erit exẽpli gratia intemperie calida affectum, cui dubiũ, quod tempore hyemis reducetur ad meliorem sanitatem? habemus ex Galeno 1. epidemiorum com. 7. quod qualitatum excessus possint tolli à contrarijs constitutionibus: concludimus itaque & nos, quod non æquè omni tempore, & in omni constitutione habeat potentiam ad ęgrotandum: addimusque quod simpliciter insalubre possit diu conseruati sanum, non solũ ob vsum sex rerum nõ natu C ralium, verum etiam beneficio artis medicę: similiter & nos pro conseruatione corporis insalubris pollicemur breui in lucẽ edituros esse librũ de statica medicina, qui per aphorismos certissimos, experientiaque diutina confirmatos docebunt, quomodo corpora quoque insalubria diutissimè conseruari poterint.

SEXTI CAPITIS

PARTICVLA I.

Tex. 17. *Quoniam verò et neutrum corpus tripliciter dicebatur, vnum quidem quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps, aliud autem quoniam vtriusque, alid quoniam aliquando huius aliquãdo verò illius iuxta primũ significatũ neutrum erit corpus, quod exquisitè medium est, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis: Et huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu natura ita est cõstitutum, hoc verò vt nunc, quod in præsenti tempore medium exquisitè existit saluberrimi atque insaluberrimi corporis. Ipsius autem simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat. Vt multum autem quod nonnullas suscipit mutationes,*

IN hoc cap. volens definire corpora neutra, ea iterum diuidit, & deinde definit; Arist. enim 1. Celi tex. 110. & Gal. 2. de diff. pul. c. 3. iubẽt, omne multiplex esse prius diuidendum, quam definiendum: in hoc tex. duo facit in prima parte affert duplicem diuisionem neutrorum: in secunda parte definit neutrum primi significati, quod est per negationem extremorum: definitio hęc est: corpus neutrum primi significati est illud, quod non est particeps extremorum: illudque deinde partitur in semper, vt nunc, & vt multum, vt fecit Galenus tractando de salubri, & insalubri corpore.

In prima parte docet tria esse neutra: primum, quod non est particeps extremorum; de quo loquens Plusquamcommentator dicit esse verum, & proprijssimè neutrũ, quod de alijs neutris dici non potest: cætera enim neutra non sunt in medio latitudinis sanitatis. Secundum neutrum est quod vtriusque est particeps, sed aliquando vnius, aliquãdo D alterius extremi.

In secunda parte definit neutrum, quod non est particeps extremorum, dicitque esse corpus exquisitè mediũ inter saluberrimum & insaluberrimum.

1 Dubitatio oritur ex verbis Galeni, dum inquit, hoc neutrum esse exquisitè medium, an scilicet sit punctuale, & sine aliqua latitudine.

Argenterius, & Altimarus censent, hoc neutrum primi significati, quod videlicet est per negationem extremorũ esse punctuale. E Quæ opinio superius est à nobis reiecta: nam neque ad medicum, immo neque ad philosophum naturalem pertinet consideratio eorum, quę imaginamur esse in pũcto indiuisibili; quia nihil est in rerum natura tam punctuale, quod non habeat latitudinem diuisibilem in semper diuisibilia.

Hinc puncta quæ sunt minima naturalia, quæque pertinent ad physicum sunt apud mathematicos diuisibilia ad infinitum: nulla mihi videtur difficultas magis puerilis, quam hæc, an detur temperamentum quod sit in

fit in medio exquisitè, & sit punctum sine latitudine, quia in his quæ constāt ex elementis hæc dari non possunt: Quod vero neutrũ, quod vocatur exquisite medium, habeat latitudinem, & non sit punctuale, patet ex Galeno cap. 8. huius libri, vbi expressè docet, omnia corpora salubria, insalubria, & neutra habere latitudinem non paruam: hæc sunt Galeni verba: *Quo fit vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur: erit antē prima quidem salubrium corporum: secunda neutrorum, tertia insalubrium*: Quid clarius dici potest pro confirmatione nostræ opinionis?

Notandum sola hæc neutra primi significati tam simpliciter, quam vt nunc esse verè, & exquisitè neutra, vt dicit Plusquamcommentator: ratio est, quia hæc sola non sunt participantia extremorum. Cætera vero neutra secundi, & tertij significati sunt media, sed non exquisitè. Ratio est, quia non habēt formam, seu naturam propriam, quæ sit media exquisitè, quia semper participant extrema.

Tria dubia magni momenti ex verbis Galeni oriuntur, dum dicit, quod neutrum primi significati sit exquisitè medium saluberrimi, & insaluberrimi corporis: diuisitq. hoc neutrum in simpliciter, & vt nunc.

2. Dubitatio oritur dum definit neutrũ simpliciter semper: dicitque tale perdurare in omnibus ætatibus: deinde inquit neutrum vt multum suscipere nonnullas mutationes: neutrum vero vt nũc definit quod in præsenti est tale: quæ omnes definitiones distinguũtur per temporis differentias, quod est contra illud probatum superius: diximus enim Galenum per diapandos, & per os epitopoly non intelligere temporis differentias, sed solum gradus maioris, vel minoris perfectionis.

Respondent nonnulli Expositores, & inter modernos Sclanus, quod Galenus superius sumpsit diapandos, & os epitopoly pro gradibus perfectionis corporis salubris, vel insalubris: in hoc loco vero, in quo agit de neutris corporibus dicunt, sumi has particulas pro temporis differentia.

Reijciendus est Sclanus: quia si semper, & vt multum haberent duo significata, & illa Galenus non distingueret non posset defendi: quia profitetur hanc artem definitiuam ex dissolutione definitionis, & distinctione terminorum in omnia significata declarare. Præterea definiuntur corpora neutra per relationem ad salubre, & insalubre; immo neutrum, idest mediũ, & extrema, salubre .s. & insalubre sunt relatiua secundum esse, & nō solũ secũdũ dici; quare eo modo, quo intelligitur salubre, & insalubre semper, & vt multũ, debet quoq; intelligi neutrũ semper, & vt multũ. Postremo Galenus in definitio-

A ne neutrorum simpliciter vsus est verbo καθεστηκότων, idest constitutum, quod verbum significat naturalem quandam constitutionem, seu naturalem potentiam seu aptitudinem ab ortu naturæ acquisitam: quare nullo modo per simpliciter, & vt multum Gale. intelliget temporis differentias.

Dicimus nos per corpus neutrum vt semper, & vt multum intelligere eo modo, quo de salubri, & insalubri dictum est, idest per esse aptum, & per potentiam a prima constitutione acquisitam aptam tali modo resistere, vt perduret in omnibus ętatibus: quod vero hæc perduratio per omnes ætates solum
B describat potentiam neutram, patet experientia: quia corpus exquisitè neutrum habeat quantamuis potentiam perdurandi per omnes ætates, potest facile accidere, quod aliqua causa insalubris externa, sicuti sunt vulnera, efficiat, vt non amplius perduret per omnes ætates: non impediet tamen potentiam acquisitam ab ortu naturæ, quin diu talis perseueret, q̃uis semper ea potentia eo modi minuetur, quo oleũ in lucerna, & magis, & minus prout externi errores sunt maiores, vel minores: Quare melius est, vt dica-
C mus Galenum per semper perdurare in omnibus ætatibus intelligere potentiam durandi, & non actum: actus enim isti neutri ab infinitis causis externis tolluntur, & inde intro ducũtur peiores dispositiones, quę demum efficiunt, vt corpora neutra conuertantur in corpora insalubria nunc: quod hoc fieri posse: patet hoc argumento efficacissimo: si salubre semper, quod est ab ortu naturæ, potest reddi insalubre vt nunc a causa externa præter naturam, quanto magis neutrum ab ortu naturæ tale poterit reddi insalubre vt nunc?
D quomodo ergo dabitur neutrum ab ortu naturæ, quod tale conseruetur per omnes ætates? maius certè fælicitatis munus conueniret corpori neutri simpliciter, quam corpori salubri simpliciter, si esset verum, quod corpus neutrum simpliciter tale in omnibus ætatibus perduraret, & salubre simpliciter non perduraret: quare pessimè interpretantur, dum dicunt in hoc loco, quod perdurare per omnes ætates intelligi debeant temporis differentiæ, seu actus, & non potentiæ.

3. Dubitatio hic proponitur, quomodo
E hoc corpus neutrum possit esse exquisitè medium, cum habeat tot species sub se: datur corpus neutrum vt semper, vt multum, & vt nunc: est necessarium ergo, vt aliquod ex dictis speciebus neutrius corporis non sit exquisitè medium, quoniam si corpus neutrũ simpliciter semper est exquisitè medium, certe corpus neutrum, vt multum, vel vt nũc non poterit esse exquisitè medium neutrius primi significati.

Manardus dat duas responsiones: primo ait Galenum per corpus exquisitè medium intelli-

intelligere medium cum latitudine; & non medium punctuale & indiuisibile, dicitque dari hoc medium exquisitum facta relatione ad corpora salubria, & insalubria vt multum; quæ corpora, quamuis tendant ad medium, tamen non sunt media, sicuti sunt ista corpora exquisitè neutra. Secundo respondet, quod per esse exquisitè medium non intelligat de quolibet neutro, sed de tota latitudine neutralitatis simul sumpta.

Opinio Manardi non potest defendi, quia sequeretur, quod hæc definitio neutrius primi significati, de qua modo loquitur Galenus conueniret etiam neutris secundi, & tertij significati.

Verior responsio est, quod hoc medium exquisitè habeat latitudinem, quam non negat Manardus; Sed dicimus exquisitè media vocari respectu corporis neutrius secundi, vel tertij significati, quæ re vera non possunt esse exquisitè media: quia participant extrema: illud enim verbum exquisitè continet latitudinē, in qua sunt neutra vt semper, vt multum, & vt nunc: & omnia ista sunt neutra primi significati, quod est per abnegationem extremorum.

4 Dubitatio: Galenus definit neutrum primi significati, quod sit exquisitè medium inter corpus saluberrimū, & insaluberrimum, quæ quidem definitio conuenire videtur etiam neutris secundi, & tertij significati, quia de ratione neutrius est, vt sit medium.

Respondetur neutra secundi, & tertij significati, quæ sunt neutra per participationem non esse verè media: quia constant ex extremis, ideo potius debent dici mista, quā media; ideo Galenus in definitione huius neutrius dicit esse exquisitè medium inter saluberrimum & insaluberrimum, quod non dicitur de alijs neutris.

QVAEST. XXIII.

QVID INTELLIGAT GALENVS per saluberrimum, & insaluberrimum.

Plusquamcommentator censet, Galenum, dum dicit, neutrum primi significati esse corpus exquisitè medium inter saluberrimum & insaluberrimum, intelligere per saluberrimum corpus salubre simpliciter semper, & per insaluberrimum insalubre simpliciter semper, quæ omnia tamen sunt in latitudine sanitatis: dum verò à Galeno definitur neutrum vt nunc, ait per saluberrimum intelligere actu sanum: per

A insaluberrimum verò actu ægrum: Probat, quia dum à sanitate incidit in morbum, transitus fit per hoc medium, quod dicitur neutrum vt nunc. Hęc opinio non potest defendi, quia Galenus intelligens per saluberrimum in vna definitione actu sanum; & in alia aptitudinem nulla prius facta horum diuersorum significatorum declaratione, imperfectam redderet hanc doctrinam definitiuam, de cuius ratione est significata multiplicia declarare.

Manardus per saluberrimum ait, Galenum intelligere corpus simpliciter salubre vt sem-
B per, quod est corpus in latitudine sanitatis omnium perfectissimum: per insaluberrimum, corpus insalubre semper, quod similiter est in latitudine sanitatis, sed omnium imperfectissimum: additque inter hæc corpora mediare omnia neutra in hoc cap. proposita & definita: ita vt non tantum corpora salubria, sed insalubria, & neutra omnia sint in latitudine sanitatis. Præterea negat, quod neutrum vt nunc primi significati possit esse neutrum conualescētiæ, per quod corpora transeunt, quando à morbo omnino liberantur: quia hæc neutra sunt extra la-
C titudinem sanitatis: similiter negat, hoc neutrum vt nunc, quod pertinet ad primum significatum, posse esse neutrum decidentiæ per quod tanquam per medium transeunt corpora, antequam in morbos cadant; ratio, quæ illum mouet, est, quia neutra vt nunc primi significati sunt in latitudine sanitatis: quod patet, quia etiam insaluberrima, quæ sunt ex Galeno lib. de optima corporis constitutione cap. 2. & 6. de tuenda valetudine cap. 2. corpora insalubria vt semper participant aliquam sanitatem, quamuis diminu-
D tam: Cæterū, quia par erat, vt Manardus declararet, quale esset hoc neutrum vt nunc; quod est inter saluberrimum & insaluberrimum, & ostenderet in quo differret à neutro simpliciter, quod est ab ortu naturæ; ideo pro illo eius Sectatores dicunt, neutrum vt nunc esse aliquod corpus insalubre in sanitatis latitudine, quod artis medicæ beneficio fuerit redactum ad statum neutrum, in quo est melior sanitas, quam in statu insalubri simpliciter semper. Quæ opinio est valde proxima veritati, quia cogimur cum Galeno, vt
E infra patebit, asserere primum significatum neutrius esse in latitudine sanitatis, ideò nō solum neutrum simpliciter, verum etiam neutrum vt nunc dicimus pertinere ad eandē latitudinē sanitatis: qđ sic probatur, quia si insalubria simpliciter semper ex Gal. 2. de locis affectis 7. sūt in latitudine sanitatis, quāto magis neutra primi significati erunt collocanda in latitudine sanitatis? mediant enim inter saluberrimum & insaluberrimum.

Altimarus contradicit Manardo: ait enim, Galenum per saluberrimū intelligere optimam

mam cōstitutionem, & per insaluberrimum ægritudinem, inter quæ ponuntur neutra, & hoc colligit ex Gal.c.8.par.7. vbi collocat corpora neutra inter optimam constitutionem, & ægritudinem.

Reijcitur Altimarus, quia Gal.lib. de optima corporis constitutione c.2. per saluberrimum intelligit corpus optimè cōstitutum ab ortu naturæ, quod est salubre simpliciter semper, & per insaluberrimum 6. de tuenda valetudine c.2.& 2.de locis affectis c.7. intelligit corpus insalubre simpliciter sēper, quod cum sit in latitudine sanitatis erunt quoq; in eadem latitudine corpora neutra primi significati, quæ mediant inter hæc. Præterea Galeni auctoritas allata ab Altimaro non facit ad rem: quia Gal.loco citato ne verbum quidem facit de saluberrimo, & insaluberrimo, de quibus verbis est controuersum: ibi.n.solum dicit, optimam constitutionem corporis opponi nuper factæ ægritudini, quod nos non negamus; sed solum dicimus, corpus insaluberrimum non pertinere ad ægritudinem, nec viceuersa, quia iam probatum est, corpora insaluberrima esse corpora insalubria simpliciter semper, & hæc contineri quoque in latitudine sanitatis, quamuis in infimo gradu: quare mirandum est, quomodo vir præstantissimus leuissimis fundamentis suffultus in falsissimam sentētiam inciderit, sed quod peius est, ex hoc errore, deinde in multos alios lapsus est, quia dixit, neutra conualescentiæ, quæ à Gal.dicitur sana secundū affectionē, pertinere ad neutrum vt nunc huius primi significati, quod est falsissimum; quia conualescentia, & decidentia, senes, & pueri quatenus participant extrema, pertinent ad neutrum vt nūc secundi significati, & non ad primi, vt paulo infra probabimus.

Saluus Sclanus per insaluberrimum dicit, Galenum intelligere quoddam commune ad simpliciter insalubre, & ad insalubre vt nūc, per saluberrimum quoddam cōmune ad simpliciter salubre, & ad salubre vt nunc: quo posito dicit, quando definitur neutrum simpliciter per esse medium inter saluberrimum & insaluberrimum, quod tunc per saluberrimū intelligi debeat salubre semper, quod est ab ortu naturæ, & per insaluberrimum intelligi insalubre simpliciter ab ortu naturæ, quæ omnia sunt in sanitatis latitudine: Addit, quando definitur neutrum vt nunc huius primi significati per saluberrimum intelligendum esse corpus perfectissimè sanum, & per insaluberrimum corpus pessimo, & lethali morbo affectum.

Hæc opinio non est accipienda, quia doctrina Galeni esset nimis ænigmatica: Galenus enim profitetur per dissolutionem definitionis omnia pertinentia ad artem declarare, distinguendo omnia significata salubris, insalubris, & neutrius: si igitur Galenus voluisset A sub hoc nomine saluberrimi, & insaluberrimi continere naturas omninò diuersas, & contrarias, idest eas, quæ sunt in latitudine sanitatis, & quæ sunt extra latitudinem, prius distinxisset saluberrimum, & insaluberrimū, sicuti distinxit omnes alios terminos: quare ne dicamus doctrinam Galeni esse deceptoriam, dicendum est per insaluberrima Galenum intelligere corpora sana, quamuis malè sana. Præterea afferat Sclanus vnum Galeni locū, in quo sumat insalubre simpliciter semper, vel insaluberrimum pro corpore existente in latitudine ægritudinis, quo facto statim B causæ cedemus.

Dicimus igitur nos cum Manardo, neutrū simpliciter esse inter saluberrimum, & insaluberrimum, quæ omnia sunt in latitudine sanitatis: superius enim ostendimus lib.2. de locis aff. cap.7.& 6.de tuenda val.c.2.Galenum per insaluberrimum intelligere corpus insalubre simpliciter semper, quod est corpus sanum, sed malè sanū, & lib.de optima constit. c.2.per saluberrimum intelligere corpus salubre simpliciter semper.

Quoad neutrum nunc primi significati dicimus esse in latitudine sanitatis, & ad illud C neque conualescentes, neque senes reduci: quia Galen.3.de tuenda val.cap.4. clarissimè docet conualescētes, & senes participare partim sanitatem, & partim ægritudinem, & tale neutrum non posse esse neutrum nunc primi significati, quia hæc neutra sunt per abnegationem extremorū; ideo defendemus senes, & conualescentes reduci ad neutrum nunc secundi significati, de ratione cuius est, vt sit particeps extremorum.

1 Dubitatio videtur, quod conualescentes & senes reducantur ad neutrum nunc primi D significati: quia Gal.lib.de partib.artis medicæ c.5. dicit senectutem nec omninò malam esse, nec integram omninò sanitatem habere, ergo est neutrum per abnegationem extremorum.

Respondetur, omnia neutra posse dici neq; omnino sana, neque omnino morbosa; quare locus propositus non facit ad rē: potest enim aliquod corpus participare sanitatem infirmam, & fallacem, quæ dicitur à Gale.5. de tuenda sanit.cap.4. καταστολήν, idest secundum affectionem, & E potest participare morbi aliquis vestigia, & hoc esse neutrum secundi significati, quamuis nec omnino sanum, nec omnino morbosum illud corpus dici possit.

SEXTI CAPITIS
Particula II.

Tex. 18. *Iuxta verò secundum significatum neutrum erit corpus quod ab ipso ortu naturæ contrariarum simul est particeps dispositionum, aut scilicet in vna parte, aut in duabus differentibus: In vna quidem si secundum alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperaturam, vel etiam secundum vtramque, sed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel situ delinquat, aut contra in his quidem rectè se habeat, vel omnibus, vel quibusdam, peccet autem in temperatura: In differentibus verò partibus, et iuxta omnes oppositiones potest, quidpiam simul particeps esse contrariorum. Et semper quidem tale, quod per omnes ætates in eodem habitu perseuerat. Vt multum verò quod aliquâ ex parte euariat. Ita verò vt nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatum, quia vel parte in vna hac quidem sibi salubria existunt. Illa verò insalubria, vel in differentibus ita afficitur partibus:*

IN tex. superiori tradidit definitiones neutrorum primi significati, quæ dicuntur per negationem extremorum: in hoc text. verò definit neutra secũdi significati, quæ dicuntur per participationem extremorum; incipitque à definitione neutrius simpliciter: hoc modo *neutrum est corpus quod ab ortu naturæ est particeps contrariarum dispositionum*.

A 1 Dubitatio in hoc loco hæc proponitur ab Argenterio contra Galenum, inquit, Galenum esse diminutum, quia tractans de hoc neutro secundi significati, non dat definitionem communem omnibus neutris secundi significati, sicuti dedit, dum egit de neutris primi significati.

Respondet Argenterius, Galenum hoc prætermisisse inconsideratè: quæ responsio est inconsiderarissima, ne dicam temeraria; quia quod a Galeno summo artificio factum est, non debet dici inconsideratum. Galenus enim omisit definitionem communem, quia
B definitio communis erat notissima; consistit enim ĩ his verbis, quod scilicet omnia neutra secundi significati fiant per participationem extremorũ: quare audita neutrorum distinctione in tria significata, statim quilibet poterat intelligere communem illam naturam amplectentem omnia neutra, quod non euenit, dum de neutris primi significati loquebatur.

2 Dubitatio videtur quod Galenus sit diminutus, quia definiens hæc neutra simpliciter secundi significati omisit particulam simpliciter.

C Respondẽt Expositores, Gal. loco simpliciter posuisse ab ortu naturæ: idem .n. est neutrum simpliciter, & neutrum ab ortu naturæ: & quia in omnibus corporibus simpliciter superius ostendit, quod sint etiam ab ortu naturæ; ideò in hoc loco, vt notissimum, id omisit: non enim par est, vt ea, quæ sunt sæpissimè declarata, semper repetantur & præcipuè in doctrina definitiua.

Quæritur in hac definitione neutrius simpliciter quid intelligat Gal. per illud qđ est. particeps contrariarum dispositionum. Non-
D nulli putant per cõtrarias dispositiones Gal. intelligere sanitatẽ, & morbũ. Quorum opinio quã longissimè à veritate abesse videtur; quia Gale. definit neutrum quod est ab ortu naturæ, ea enim quæ considerantur ab ortu naturæ, sint insalubria, vel neutra, cõsiderantur vt stant in sanitatis latitudine. Dicimus igitur, per contrarias dispositiones intelligere dispositiones contrarias corporis salubris simpliciter & insalubris; inter quæ corpora mediat neutrũ simpliciter. Hinc Gal. ait, hoc corpus neutrum in vna, vel aliquibus parti-
E bus esse benè tẽperatum, in aliquibus malè; vel benè compositũ, vel malè in aliquibus: dũ dicit in vna parte, vel in pluribus partibus secundũ alteram oppositionem qualitatum effectiuarum bonam habuerit temperaturam, vel secundum vtramque, intelligit per alteram oppositionem, veluti si in vna parte corporis, vt iecore, & corde esset bona tẽperatura quoad actiuas qualitates, esset tamen excessus quoad passiuas: vel dicit, si non esset defectus in qualitatibus effectiuis, & quælibet pars haberet bonã temperaturam; posset

con-

contingere, vt hoc corpus neutrum haberet defectū in formatione, magnitudine numero & situ; quæ pertinent ad malam compositionem: ait in differentibus, quasi dicat potest esse, quod vna pars sit benè temperata, & benè cōposita in omnibus, alia tamen sit malè temperata, & malè composita.

3 Dubitatio dictum est neutrum simpliciter quod est ab ortu naturæ esse actu sanum: quomodo igitur erit actu sanum, si Galenus dicat, quod hoc neutrum possit delinquere in temperatura secundum aliquas partes corporis in formatione, magnitudine, numero, & situ? isti sunt defectus pertinentes ad morbos, immo sunt morborum genera, ergo corpus neutrum simpliciter erit actu ægrum, & non actu sanum.

Responsio facilis est, quia, vt fiat morbus, non sat est, vt in corporis nostri partibus sint defectus, intemperaturæ s. in passiuis, vel actiuis qualitatibus, vel malæ compositiones in magnitudine, figura, formatione, vel situ: sed opus est, vt aliqua operatio vitalis, animalis, vel naturalis sensibiliter lædatur: nullum enim corpus viuens est exquisitè, & ad pondus æquale, sed omnia sunt intemperata, quatenus recedunt a temperatissimo punctuali, quod imaginatione, & non realiter conceditur.

4 Dubitatio exoritur, quia nulla videtur differentia inter neutra nunc primi significati, & secundi, quia vtraque videntur esse in latitudine sanitatis.

Respōdetur, neutrum nūc primi significati esse medium inter saluberrimum, & insaluberrimum: ostendimusque superius quod insaluberrimum quoque sit in latitudine sanitatis, quamuis sit in infimo gradu: neutrū vero nunc secundi significati esse medium inter sanitatem, & ægritudinem: quare antequam corpora neutra nunc primi significati ęgrotēt prius fiunt insalubria, vt multū, & deinde insalubria semper, & adhuc sunt sana, sed pessimè sana: si vero vlterius adhuc per vnum gradum in peius labantur fiunt ægra: neutra vero vt nunc secundi significati non sic procedunt, quia sunt media inter sanitatem, & ægritudinem, ideo quamprimum in peius labū tur, statim fiūt ægra, & non insalubria vt multum, vel insalubria simpliciter, quæ sunt infimi gradus sanitatis.

5 Dubitatio est, quia dicit Galenus, neutrū simpliciter semper esse, quod per omnes ætates simile sit, & quod æqualiter est contrariorum particeps: nihilominus in omni neutro simpliciter semper longe plures ex Gal. sunt in corpore partes salubres, eæque principaliores, quam insalubres: immo aliquando in vnico solo membro potest esse aliqua dispositio, (omnibus aliis membris sanis existentibus) q̄ non solum reddat corpus neutrum inæquale vergens videlicet ad vnum extremum, verū

A etiam illud efficiat ægrum.

Respondetur, æqualitatem, vel inæqualitatē neutrius corporis non prouenire a numero membrorum, vel a gradu bonarum, vel malarum dispositionum: quia aliquando vnum membrum læsum, cæteris omnibus illæsis, fit corpus insalubre nūc: sed a vi dispositionum corpus alterantium, ita vt dispositiones, q̄ efficiunt neutrum ęquale, vel inęquale considerentur effectiuè, & non formaliter: si igitur neque sanitatis, vel ægritudinis dispositio in corpore præualuerit, erit corpus neutrum æ-

B quale, si præualuerit vestigium ægritudinis, erit neutrum decidentiæ: si sanitatis, erit neutrum conualescentiæ: sicuti enim decidēs in ægritudinem magis vergit ad morbum, sic cōualescens magis ad sanitatem: quod vero vnica pars corporis, eaque ignobilis læsa, omnibus aliis partibus sanis existentibus, possit et neutralitatem, & ægritudinem parere, est clarum: quia si in calcaneo essent perniones, aliquando optima salubritas omnium viscerū non poterit infimæ dispositioni præualere, quia actiones aliorum viscerum omnium non

C sunt destinatæ ad pellendum illum affectum: suis enim muneribus quælibet vacat: Proponitur pro hac re hoc pulchrum exemplum: sunt in ciuitate vigīti improbi homines, qui noctu innumera facinora perpetrant summo cum omnium ciuium incommodo: Cæteri tamen ciues & si mille & vltra: qui diu noctuque cogitent qūo isti improbi debellentur, & extinguātur: ponunt in singulis vicis, et an giportis viginti, qui licet numero, & viribus sint pares improbis illos tamen non superant, neque superantur: ex hoc exemplo colligi-

D mus, quod potest esse vna particula læsa, cæteris omnibus illæsis, quæ cum sint inter se, & à læsa particula separatę morbū vincere non possūt: vnde fit, vt corpus efficiatur neutrum simpliciter semper æquale dum igitur Galenus inquit neutrum semper per omnes ætates esse sibi simile, & sine inclinatione magis ad vnum, quam ad alterum extremorum, id non oriri a dimidio numero membrorum malè dispositorum, neque a forma malarum dispositionum: sed a vi effectiua quæ introducitur a dispositione vnius, vel

E plurium membrorum. Neutrum vero vt multum est quod magna ex parte est tale, id est habet neutram dispositionem, sed magis inclinantem ad alterum extremorum.

Neutrum vero vt nunc definit, quod vel in vna parte, vel in pluribus diuersas participat dispositiones, idest neutrum vt nunc huius secundi significati in tempore præsenti habet dispositiones insalubres in vna parte vel secundum actiuas qualitates, vel passiuas, vel in vno viscere adest salubritas in alio insalubritas quo ad primas qualitates: vel in diuersis partibus vna erit sana,

quo ad temperaturam, vel compositionem, alia etit insalubris quo ad temperaturam, vel compositionem, hac tamen conditione, vt hoc neutrum vt nunc sit medium inter sanitatem,& morbum.

Illa, quæ sunt digna consideratione in hoc capite tria sunt, primũ, an neutra cõualescētiæ, & decidentiæ sint neutra nunc secundi significati: Secundum, cum Galenus dicat primas qualitates omnes esse effectiuas, quomodo possint esse duæ actiuæ,& duæ passiuæ: tertium an vna qualitas sola possit agere in aliã, vel duæ simul.

QVAEST. XXIV.

AN NEVTRA CONVALESCENtiæ,& decidentiæ sint neutra nunc secundi significati.

AVicennas secunda primi doctrina prima cap.2.& Plusquamcommẽtator censent, neutra conualescẽtiæ, senum, & puerorum esse neutra nunc primi significati, & non secundi. Addit Plusquamcommentator neutrum quoque decidẽtię pertinere ad neutrũ primi significati. Putat.n.quod corpora,antequam in ægritudinem incidant, pertransseant per hoc neutrum nunc primi significati quod est per negationem extremorũ: similiter dicit,corpora ægrorum, dum conualescunt,antequam ad sanitatem perueniant,pertransire per hoc neutrum nunc primi significati.

Rationes, quæ mouent Plusquamcommentatorem,desumũtur a Gal.c.82.Par.1.vbi ait, signa imminentis ægritudinis.i.corporũ neutrorum ex decidentia mediam formam habere inter ea quæ sanis,& ægrotis accidunt: sed sic est,quod corpora neutra vt nunc primi significati sunt illa, quę hẽnt mediam formam inter ea quæ sanis,& ægrotis cõueniunt: ergo neutra decidentiæ erunt vt nunc primi significati. Ob eandem rationem concludit, neutrum conualescentiæ,& senes ipsos, quorum corpora sunt neutra vt nunc, pertinere ad neutra nunc primi significati: probat deinde minorem,quod scilicet neutra quæ habẽt mediam formam sint primi significati hac ratione, quia neutra secundi significati, quæ sunt per participationem extremorũ non habent mediam formam, vt habent neutra primi significati.

Reijcitur Plusquãcommentator, quia eius ratio nulla est: cum neutra omnium trium significatorum habeant mediam formam: neutra.n.primi significati sunt media inter optimè sana,& male sana: neutra vero secundi &

A tertij significati similiter sunt media inter sana,& ægra, & omnia differunt per mediã formam: siquidem omnia quæ ab aliquo differũt per formam differunt, intelligẽdo de illis differentijs,quæ faciunt aliud. Præterea neutra conualescenciæ, & decidentiæ inclinant in aliquod extremorum. ergo non sunt neutra primi significati. Hinc Galenus lib.de constitut.art.c.19.dicit,in corpore neutro decidentiæ esse aliquid causæ morbificæ,ergo participat ægritudinem,ergo non est primi significati,quod est per negationem extremorũ. Præterea sicuti in neutro decidentiæ est aliquid

B causæ morbificæ incipientis: similiter in neutro conualescentię erit aliquid causæ morbificæ desinentis. Insuper conualescentia est medium inter sanitatem, & morbum, & non inter saluberrimum,& insaluberrimum: sed sic est,quod extrema neutrius secundi significati sunt huiusmodi, videlicet sanitas, & morbus: ergo conualescentia erit neutrum, seu medium secundi significati. Quod vero saluberrimum,& insaluberrimum non significet sanitatem,& morbum supra auctoritate Galeni ostensum est. Postremo si neutrum decidẽtiæ esset neutrum nũc primi significati, quod

C re vera est in latitudine sanitatis, sequeretur, quod corpus insalubre, antequam in ęgritudinem caderet,reduceretur ad aliquam perfectionem.i.ad neutrum, & deinde ægrotaret, quia corpus insalubre simpliciter est lõge imperfectius, quam neutrum nunc primi significati: quare si corpus decidens in ægritudinem esset neutrum,nunquam caderet in morbũ, nisi prius fieret neutrum decidẽtiæ,& sic corpus insalubre simpliciter, quod est corpus pessimè sanum, vt diximus,nunquam posset ægrotare, nisi prius fieret corpus melioris cõ

D ditionis; quod,cum sit maxime ridiculum, dicendum est,neutrum decidentiæ,& conualescentiæ, & senes ipsos vt participantes extrema pertinere ad neutra nunc secundi significati,& non primi.

Altimarus loquens de sanitatis latitudine putat neutrum conualescentiæ pertinere ad neutrum vt nunc primi significati: neutrum vero decidentiæ ad neutrum vt nunc secundi significati: primo probat neutrum decidentię pertinere ad secundum significatum, quia Gal.c.82.in princip.ait, signa eorum qui sunt

E ęgrotaturi partim indicare sanitatem, partim morbum, esseque participantes extrema. Quare dicit,& rectè quidẽ, non esse amplius dubitandum de neutro decidentiæ, an pertineat ad secundum significatum; cum in Galeno res sit clarissima: probat deinde neutrum conualescentiæ pertinere ad neutrum primi significati, quia Galenus in eodem loco fatetur, quod neutra conualescentiæ sint sub alio significato: ergo vel sub primo, vel tertio: non sub tertio, quia hoc habet maximam latitudinem, & est etiam vix reperibile,

peribile, ergo erit neutrum primi ſignificati.

Quæ opinio non videtur vera: quia neutrum conualeſcentiæ eſt medium inter ſanum & ægrum,& non inter ſalubre ſemper, & inſalubre ſemper, ſicuti ſuperius Galeni auctoritate probauimus: ruit igitur opinio Altimari, quod ſcilicet ad neutrum primi ſignificati pertineat conualeſcentia. Præterea in eo ſignificato ponuntur conualeſcentes, in quo Senes, vt docet Galenus cap.82. huius libri; ſed ſic eſt, quod Senes videntur potius participare de extremis,quam quod ſint neutra per negationem extremorum, ergo erit clarum antecedens ex Gal.5. de tuenda ſanitate cap.4.& libro de ſalubribus ad Thraſyb. cap.7.vbi dicit,in Sene abſolutè non eſſe ſanitatem,ſed dici Senis ſanitatem, quæ vt ait: Galenus 6. de tuenda valetudine cap.2. nunquam vacat quærimonijs. Inſuper corpora ſenum ſunt neutra decidentiæ, ergo in illo ſignificato,in quo erit neutrum decidentiæ erit quoque neutrum conualeſcentiæ, & Senes:ſed ſic eſt,quod neutrum decidentiæ eſt in ſecundo ſignificato, ergo & conualeſcentia,& Senectus. Quo ad Galeni auctoritatem, vbi dicit conualeſcentiā eſſe ſecundum alterum ſignificatum, ergo vel in primo,vel in tertio; non in tertio vt optimè concludit, ergo in primo: Duæ dari poſſunt reſponſiones, prima,quod illa verba, ſecundum alterum ſignificatū non debeant referri,vt optimè cenſet Pluſquamcōmentator,ad id quod dixit de ægrotaturis, ſed ad ſigna, de quibus Galenus ibi ſermonem habet,quæ ſigna quatenus demonſtrant præſentem morbum appellantur inſalubria, quatenus verò indicant coctionem,ſalubria; quatenus autem poſſunt vtrunque oſtendere appellātur neutra. Secunda reſponſio eſt,quod in quolibet neutro vt nūc poſſint eſſe plura ſignificata: nunquid non corpora Senum ſunt neutra nunc in eodem ſignificato, vt conualeſcentium, ſicuti dicit Altimarus? ergo vnum ſignificatū ſub ſe poteſt habere alia ſignificata: hinc dicimus, cōualeſcentes eſſe neutra corpora nunc, quatenus participant de ſanitate,& morbo: Senes verò quatenus & ipſi participant, ſed non eodem modo; quia Senes vergunt ad morbum & ad mortem; cōualeſcentes ad ſanitatem,& ad vitam.

Dicimus igitur nos(Saluo meliori iudicio) neutrum conualeſcentiæ, decidentiæ,& Senes eſſe in neutro nunc ſecundi ſignificati: fundamētum huius inter cætera vnicum eſt; quia hæc tria participant extrema: quod verò neutra decidentiæ & conualeſcentiæ, & Senes participent de ſanitate & morbo, colligitur ex Galeno cap.82. huius artis, & alibi, vt patebit. Quod verò conualeſcentes, & Senes ſint neutra corpora in eodem ſignificato, legamus Galenum 5. de tuēda ſanita-

A te cap.4.vbi habet hæc verba, *hanc artis partē, quæ ſcilicet conualeſcentium ſanitati tuendæ incumbit appellant medici analepticem: illam verò quæ ſenum ſanitati proſpicit, Gerocomicem*: videntur hi ambo affectus non pertinere ad exactam ſanitatem,ſed eſſe quoſdam affectus medios inter ſanitatem & morbum, vt omnino non ſint eius ſanitatis, quæ firma conſtanſque ſit,quā *καθ' ἕξιν* appellant, ſed eius potius quæ ſit fallax, & incerta, quam *κατὰ σχέσιν* nominant: ergo ſiue morbum, ſiue morboſum quendam affectum, ſiue medium inter ſanitatem; & morbum, ſiue *κατὰ σχέσιν* ſenium
B appelles; huiuſmodi quæſtiones pro nihilo habēdę ſunt: ecce quod in his verbis Galenus cenſet conualeſcentes & Senes eſſe corpora neutra eiuſdem ſignificati, quia dicit ambos affectus eſſe medios,non inter ſalubre & inſalubre, vt ſunt neutra primi ſignificati, ſed vt ſunt neutra quæ ſunt media inter ſanitatem & morbum,quæ ſunt neutra ſecundi ſignificati.

Notandum tamen hic, omnia neutra habere ſanitatem ſecundum affectionem ideſt *κατὰ σχέσιν*, & non *καθ' ἕξιν*, ideſt ſecundum habitum,vt dicit Galenus loco proximè cita-
C to: ideò errant valdè nonnulli, qui putant Athletarum corpora eſſe neutra ſecundi ſignificati, quia ſanitas athletica nunquam a Galeno vocatur *κατὰ σχέσιν*, ideſt ſecundum affectionem,ſed vocatur ſecūdum habitum: quare Hippocrates appellat in primo aphoriſmorum habitum athletarum: ideo ſunt in ſanitatis latitudine, quamuis eorum corpora non ſint dicenda ſalubria ſimpliciter, neque inſalubria vt ſemper, quia viribus validiſſimis præditi ſunt; dicentur ergo corpora ſalubria vt nunc, ideſt pro præſenti tempore,
D quamuis nonnulla pro maiori,vel minori periculo decidentiæ dici poſſint inſalubria vt multum: neutra enim non poſſunt eſſe primi vel ſecundi ſignificati,vt dictum eſt.

1 Dubitatio diximus conualeſcentiam pertinere ad neutrum hunc ſecundi ſignificati: nihilominus ex lib. ad Thraſyb.cap.7. Galenus ait, corpora conualeſcentia ita mediare inter actu ægra,& ſana ſecundum habitum, vt non indigeant medela: ex hoc loco Sclanus colligit corpora conualeſcentia pertine-
E re ad neutrū nunc primi ſignificati: quia non indigent medela, quod quidem eſt falſiſſimum:non enim valet conſequentia,non indiget medella, ergo non participat morbum ſed eſt neutrum per abnegationem extremorum; nonne ſunt multi morbi, qui ſine medella à natura ipſa curantur? ſic dicimus naturam cōualeſcētis ex ſe ipſa ſuperare quod eſt præter naturam,& reddere ad ſtatum naturalē eo modo, quo aqua ferueſacta poteſt ex ſe redire ad ſolitam frigiditatem.

ne vlla relatione ad mixtum: sic terra agit in aquam exiccando, aqua verò in terram humectando.

Patitur hæc Philoponi, & Pomponatij solutio instātias insolubiles, videlicet, quia in mixto & mixti generatione omnes qualitates agunt & patiuntur: quia partes humidæ adhærentes humectant & agunt in siccas, & viceuersa: & sic de alijs: omnes igitur agunt & patiuntur in mixto.

Verior solutio est, quod duplex sit actio in qualitatibus, altera vniuoca, & sic omnes sunt actiuæ, & omnes passiuæ, tam in simplicibus quam in mixtis: altera æquiuoca, & sic duæ sunt actiuæ, & duæ passiuæ: declaro: actio vniuoca calidi est calefacere, & gignere sibi simile corrumpendo contraria, & sic calidum agit in frigidum & humidum in siccum, & viceuersa: Actio verò æquiuoca calidi est secundas qualitates efficere, & mixtū producere vt quid diuersum ab elementis, neque amplius est actio contrariæ qualitatis in contrariam, sed vt aiunt Artificis in materiam elaborandam: quare cum in hac consideratione siccitas & humiditas nullam habeant vim actionis æquiuocæ, qua possent aliquid diuersum à se producere, erunt qualitates solum passiuæ, caliditas verò & frigiditas actiuæ.

1 Dubitatio ex dictis oritur, quia diximus cum Aristotele omnem qualitatem secūdum actionem vniuocam agere in aliam, & pati ab illa: quare cum quodlibet elementum habeat duas qualitates, vnam actiuam, & aliam passiuā, quodlibet aget in seipsum, sic aqua vt frigida aget in se ipsam, quatenus est humida, & sic de alijs.

Soluitur, quod nunquā Aristoteles dixerit dari actionem vnius contrarij in aliud, sed vnius contrarietatis in aliam, & meritò, quia vt sequatur actio, oportet vt calor & frigus agant in humidum & siccum, ita vt sint duæ coniunctæ actiuæ, & duæ passiuæ: neque nobis facescunt negotium illa verba Aristotelis 4. meteor. in principio, dum dicit, *humidum & siccum pati à duabus actiuis, tum vtraque simul iuncta, tum etiam alterum separatim acceptum sine altero*: quia accipiatur loco humidi aqua, & loco sicci terra, videmus, hæc non esse pura, sed mixta: Hinc si aqua non esset cum aliqua portione terræ mixta, à nullo frigido posset congelari: Quo fit vt 4. meteor. dicat Arist. elementa omnia posse putrescere igne excepto: sed his nos addimus, quod putredo sit proprietas corporis mixti, & non simplicis; ergo non dabitur hoc humidum, neque hoc siccum solum: sed appellabitur humidum per excessum, & siccum per excessum.

2 Dubitatio ex Galeno & Aristotele aquæ proprium est frigiditas, & non humiditas: attamen videtur, quod humiditas sit magis intrinseca aquæ, quam frigiditas, quia ab

A aqua citius aufertur frigiditas, quam humiditas: aqua calida fit amittendo frigidū: eius humidum verò nunquam potest amitti, ergo humiditas erit magis intrinseca aquæ, quam frigiditas.

Iacobus Zabarella Præceptor meus, & Vir doctissimus lib. 2. cap. 3. de qualitatibus elementaribus respondet, qualitates actiuas esse formales, & ab agente externo produci: passiuas verò esse materiales, & magis à materia prouenire; ideò difficilius auferri: aitque formas posse mutari, sed materiam destrui, idest de nouo produci esse omninò im-

B possibile. Quæ responsio non mihi probatur, quia humiditas in aqua prouenit potius a forma, quam a materia: nihil enim est in materia, quia est omnium formarum substantialium & accidentalium expers, & nuda, & ἄποιον, idest sine qualitate dicta.

Respondemus igitur nos postquam diu fuimus solutionem meditati, quod in aqua duplex sit frigiditas, alia externa & actualis, & alia quę est eius interna potētia refrigerandi: posita hac distinctione dicimus, quando aqua calefit, externam frigiditatem auferri, quæ non prædicatur per se de ipsa a-

C qua, non tamen potentiam internam frigefaciendi, quæ, licet aqua reddatur calidissima, remanet, vt patet, dum ad frigiditatem pristinam ex se, post discussum externū calorem, reddit: Argumentum Zabarellæ valet de humiditate & frigiditate externa, & non de potentia refrigerandi. Admittimus & nos, omnes qualitates passiuas præter naturam difficilius à viscetibus auferri, vt est humiditas, & siccitas hepatis vel cordis ob rationem allatam, quod scilicet externa agentia promptius producant acti-

D uas, quam passiuas: & difficilius auferantur intemperies passiuæ præter naturam, quam actiuæ. Ad dubium respondemus humiditatem esse aquæ magis intrinsecam, quam sit frigiditas, intelligendo de frigiditate externa, negamus tamen de interna aquę frigiditate, quæ est eius virtus & potentia, quæ nun-

E quam tollitur, nisi funditus aqua sit absumpta.

SEXTI CAPITIS

PARTICVLA III.

Tex. 19. *Iuxta verò tertium significatum neutrum erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre existit, vt nonnullis accidit, qui in pueritia salubritate corporis viget, cum verò ad Iuuentutem peruenerint, insalubres euadunt, aut contra. In vno autem tempore, quod ita est neutrum, consistere nequit; latius verò, si accipiatur, contingit, nouimus autem quod nunc dupliciter dicitur.*

Explicatis neutris primi, & secundi significati: in hoc tex. explicat neutrum tertij significati, quod secundum diuersa tempora participat de extremis: dat exemplum Galenus diciens, si quis in pueritia esset salubris, & in iuuentute insalubris, vel viceuersa, illud corpus esset neutrum 3. significati.

Sed quomodo siut intelligenda verba Galeni auctores dissentiunt, quoniam dum Galenus dicit, *quod. aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre existit*: Leonicenus omisit vnam dictionem, quę mirificè videtur declarare naturam istius neutrius tertij significati & est ἐν μέρει, idest in parte, ita vt hoc modo nonnulli exponant, aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre in parte existit, idest in dimidio vitę suæ hoc corpus neutrum esse salubre, & in alio dimidio esse insalubre: verbi causa si terminus, viæ alicuius esset annus sexagesimus, & per triginta esset illius corpus salubre, & per alios triginta insalubre, vel viceuersa, (quod tamen fieret ob morbos hæreditarios, & non ob errores externos, quia hoc neutrum corpus consideratur secundum aptitudinem & potentiam ab ortu naturæ acquisitam) hoc neutrum esset simpliciter semper: si verò corpus esset aptum natum esse plus sanum, esset neutrum vt multum, quod dicitur superius, si plus ægrum, esset neutrum vt multũ quod dicitur inferius, idest imperfectius. Non-

A nulli alij alio modo interpretantur dictio
nem ἐν μέρει dicunt enim per hãc particulan
intelligi vicissim, & sic legatur, *aliquando qu*
dem salubre, aliquando vero insalubre vicissim existen
idest vt vicissim in toto vitæ curriculo cor
pus, quod simpliciter semper est neutrum
modo sit sanum, modo ægrum: exempli gra
tia in pueritia prius corpus patitur variolas
& deinde sanũ fit: paulo post in pueritia pa
titur morbillos, & iterum sanatur: deinde i
iuuentute scabiem, & deinde sanatur, & po
stea lepram patitur, & deinde sanatur: & si
vsque ad obitum: quæ vicissitudo si est æqu
B lis, vt tantum temporis sit sanitatis, quãtu
ægritudinis, illud corpus dũ sanitate fruitu
vocabitur neutrũ simpliciter semper, si vic
situdo sit inæqualis dicetur vt multũ, ꝙ qu
dem vt dictum est, vel est inferius, vel supe
rius: confirmant quod per ἐν μέρει intellig
possit vicissim: quia Leonicenus in tertia pa
te huius libri tex. 23. p ἐν μέρει interpretatu
vicissim. Ego autem puto quod vtraque expo
sitio stare possit, quamuis ἐν μέρει significe
in parte, sed vicissitudo illa sanitatis, & ægr
tudinis explicatur, dum etiam legimus ali
quando in parte salubre, & in parte insa
C lubre.

Quæritur, an hoc neutrum tertij signific
ti possit quoque esse ab ortu naturæ. Plurin
putant, non dari hoc corpus neutrum a nat
uitate. Verior opinio est, quod hoc neutru
sit ab ortu naturæ, idest à prima generati
ne: corpora enim vitiato semine aliquand
constituuntur, quæ partim viuunt sana,
partim ægra, intelligimus per partim sana
cissitudinem sanitatis, & ægritudinis, in qu
uis ætate, vel per dimidium ætatis, esse sana
& per dimidium ægra, vtroque enim mod
erunt neutra simpliciter tertij significati.

D Quod vero dentur hæc corpora malè co
stituta in prima generatione, patet ex Gal
no sexto aphorismorum, comm. 28. vbi dic
qui patres, & auos habuerunt podagricos
semine vitiato articulos filiorum fieri imb
cilliores: similiter experientia videmus, p
tres infectos sæuissimo tabo gallico iure h
reditario, aliquando filios sæuissimum h
symptoma pati: obseruamus quoque ali
multos morbos esse hæreditarios, vt sunt l
pitudines, epilepsiæ, affectus hyppocondri
ci, nephritici, & plures alij, quibus si filij
E dimidia ætate infestentur, dicimus tempo
suæ sanitatis esse corpora neutra huius ter
significati.

1 Dubitatio videtur Galenus diminutus
quia faciens mentionem de hoc neutro te
tij significati, omissit corpus neutrum vt se
per, & vt multum, quod est contra suum i
stitutum, quia superius diuisit omnia corp
ra in semper, vt multum, & vt nunc.

Respondent omnes, Galenum id præte
misisse, vt notissimũ, quia non semel supe
rius

rius dixit, omnia corpora esse diuisibilia in simpliciter & vt nunc: & ipsum simpliciter in semper & vt multum.

Nota illos errare, qui putant, neutrum simpliciter semper respectu neutrius vt multū esse perfectius, quod non semper contingit: potest enim esse neutrum vt multum perfectius & imperfectius neutro simpliciter semper. Quia si hoc corpus neutrum plus est sanum, quam ægrum; tempore sanitatis dicitur neutrum vt multum, & hoc neutrum est perfectius neutro simpliciter: si verò est plus ægrum, quam sanum, est neutrum vt multum, quod est imperfectius, quam neutrum simpliciter semper; de ratione cuius est, vt sit corpus aptum natum in parte æquali esse sanum, & ægrum.

Errat Plusquamcommentator agens de hoc neutro, dū ait, quodlibet corpus viuens posse esse neutrum huius tertij significati, quia quodlibet corpus potest esse quādoque sanum, & quandoque ægrum: errat inquam, quia hoc corpus neutrum habet hanc naturam neutram ab ortu naturæ, idest à semine parentum, & non à causis extrinsecis: quæ enim à causis externis interim ægrotant, & interim sanitate fruuntur, non dicuntur ab ortu naturæ talia, neque sunt vocanda neutra; quare illa possūt esse salubria, insalubria, & neutra primi significati, & tertij.

2 Dubitatio non videtur, quod neutrum nunc huius neutrius tertij significati dari possit, quod scilicet in vno instanti nunc corpus sit susceptiuum sanitatis & morbi, quia si in vno tempore est susceptiuum sanitatis, in illo non potest esse susceptiuum morbi.

Respondetur ex Galeno dari nunc instantaneum, & nunc sumptum latius, quod scilicet habeat latitudinem: qua posita distinctione Galenus censet, dari posse hoc neutrum vt nunc habens latitudinem. Hinc Aristoteles consentiens huic doctrinæ libro 4. phy. tex. 121. & 122. docet, nunc summi, vel pro termino, qui est finis præteriti, & principium futuri, qui est indiuisibilis, secundum quam indiuisibilitatem nullo modo potest dari neutrum huius tertię significationis: vel nunc quod non valdè distatā præsenti, & quod habet latitudinem, sicuti dicimus nūc est bellum in Persia, vel in Germania, nunc est autumnus: similiter dū incidunt in morbos, dicimus, antequam incidant esse neutra vt nunc: vel dum conualescunt, antequam firmiorem statum sibi comparēt, esse neutra nunc huius tertij significati. Eodem modo Galenus diuisit primo aphoris. 12. & 1. de crisibus 6. morbi principium, quod videlicet, vel sumatur principiū morbi pro illo primo nunc indiuisibili, in quo corpus incipit ægrotare: vel pro spatio trium dierum: vel pro eo tempore, in quo adhuc humores sunt crudi: horum locorum imitatione nos quoque ex Aristotele attulimus diuisionem ipsius nunc.

SEXTI CAPITIS

PARTICVLA IV.

Salubre igitur, & insalubre, & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale vnumquodque sit, sufficienter explicauimus. De signis verò deinceps dicendum.

EXplicatis neutris primi, secundi, & tertij significati in hoc tex. epilogum huius primæ partis artis medicinalis facit: colligitque ea, de quibus sermonē habuit, dicēs, se egisse de salubribus, insalubribus, & neutris corporibus, & quot modis dicantur, & quale vnumquodque sit.

Manardus interpretatus est per qualia, quando superius Galenus dicebat se velle tractare non de omnibus corporibus, quia sunt infinita, nec de quibusdam, quia doctrina esset diminuta; sed qualia nam sint, intelligendas esse definitiones essentiales: quæ expositio non fuit accepta; quia non solum de definitionibus, sed de signis & causis in hoc libro agit Galenus, neque de signorum, & causarum definitionibus tractat. Ideò nos diximus ex Aristotele 5. metaphy. c. de quali, quod qualitas tripliciter dicatur videlicet, vel de forma substantiali, vel de qualibet differentia omnium prædicamentorum, vel de qualitate prædicamenti qualitatis: qua posita distinctione diximus Galenū per qualia intellexisse non solum definitiones, sed etiam differentias omnium generum: omnia enim quæ sciuntur, vel quæ sciri possūnt sunt qualia, & de his omnibus in hoc libro egit Galenus.

QVAEST. XXVI.

DE VTILITATE TRACTATVS de Corporibus.

NOnnulli arbitrati sunt, hunc tractatū de corporibus salubribus, insalubribus, & neutris esse prorsus medicinæ inutilem: & mirati, sunt Galenum cur de hac re tam diffusè tractauerit. Nos tamen ostendemus

mus rationibus à medicina, & ab altioribus principijs desumptis, quod hic libellus, & tota ars medica sine exacta corporum diuisione & subdiuisione esset prorsus inutilis: immo sine hac cognitione nihil nos docere potuisset tum pro sanitate conseruanda, tum acquirenda: nõ pro sanitate cõseruãda, quia si voluerimus conseruare corpora sua natura salubria simpliciter semper, opus erit, vt illa conseruemus in eodem statu; similiter si corpus conseruandum fuerit salubre vt multum, nisi cognoscat medicus illum statum, nesciet illum tueri: causæ enim conseruantes & corrigentes parua vitia corporis salubris simpliciter semper differunt valde a causis conseruantibus salubre vt multũ, vel neutrum simpliciter; vel insalubre simpliciter: exempli causa corpus insalubre simpliciter est illud quod habet sanitatem diminutam; in hoc dicimus, illam esse conseruandam, neque esse introducendam salubritatem simpliciter; quæ in illo est inacquisibilis: quia solum in prima generatione ex semine, & sanguine menstruo hæc comparatur: debet tamen Medicus ad statum illum meliorem, quem hère potest, illud insalubritatis genus reducere. Insuper si consuetudo vetusta, quamuis mala non debet amoueri, sed conseruari, quanto magis debẽt conseruari corpora ab ortu naturæ talia, quamuis insalubria? Hippocrates 2. sect. aph. 50. *consueta deteriora minus molesta esse* dicit *insuetis melioribus*: quo circa si corpora sint insalubria, & habeant assuetudines malas, ex Galeno libro de tuẽda valetudine habemus, nec statim, nec sensim eas esse amouendas, dicitque corpora senũ, & debilium esse conseruanda cũ eadem imbecillitate, si per naturam seu inueteratam consuetudinem talia sint: Qui igitur vellet reducere corpus ab ortu naturæ salubre vt multum ad salubre semper, quam maximè lęderet: satis igitur est, vt corpora eo modo cõseruentur, & quando ægrotant, ad salubria multum reducantur, si talia sint, & non ad salubria semper: similiter si corpus fuerit neutrum simpliciter vt semper, vel vt multum & aliquis vellet illud reducere ad saluberrimum, nunquid non iste esset insanus? hinc si quis voluerit puerum educare & incolumem diutissimè conseruare, & nesciat corporis illius statum, vellem scire ignoratis diuisionibus & subdiuisionibus corporum, quomodo illum tractaret? cui dubium, quod solum casu & fortuito incederet: par est igitur vt semper præcedat diligentissimum examen de statu corporis, an sit ab ortu naturæ salubre, vel insalubre, vel neutrum, & ob quæ vitia, an scilicet sint in similaribus, vel indissimilaribus: quia his non præcognitis, nec hominem conseruare, nec dum ægrotabit, curare poterit. Accedit, quod affectus præter naturam ex Galeno hic, & primo ad Glauconem cap. 1.

A est recessus à statu corporis sani, idcircò status corporis est præcognoscendus: nec obijciant, nos contrarium dixisse lib. 4. methodi nostræ cap. 1. vbi statuimus, satis esse medico vt ægros reducat ad statum aduentitium salubrem, & nõ ad primigenium remotissimum, q̃ pôt toto cælo differre ab aduẽtitio salubri, habemus enim ex Galeno 2. de temperamentis cap. 4. quod occasione alicuius consuetudinis aliquis calidus ab ortu naturæ, qui habeat venas latas, fiat pinguis, humidus & frigidus: similiter frigidus, qui habet venas angustas, & corpus gracile occasione consuetu-

B dinis mutet temperaturam ex calida in frigidam, & viceuersa sine morbi introductione. Cui dubitationi responsum est temperaturam duplicẽ esse alia quæ est totum esse rei qua vna pars differt ab alia, vt dicit Galenus. lib. 1. de vsu partium cap. 9. vbi vult, quod esse carnis sit temperamentum, & lib. 3. de tẽper. 4. temperamentum esse vniuersam substantiam: Aliam quæ est temperatura, quę est illa qualitas, quæ de nouo solet introduci: posita hac distinctione dicimus, quod propria temperatura semper manet eadem, & vsque ad mortem perseuerat, magis tamen, & mi-

C nus minuitur pro maiori & minori errore externo: de hac loquendo diximus, ægrotum, vt sanetur, non esse reducendum ad tale temperamentum, quale aderat puero existente, quia iste retrocessus est impossibilis: sed reducendum esse ad statum, qui paulò ante fuit amissus, quique erat in latitudine sanitatis, & qui vocatur aduentitius: qui igitur ad hunc statum perducet ægrum, dicemus illum sanare & conseruare.

Quæ verò sint altiora principia, quibus ostẽdi potest summa vtilitas tractatus de cor-

D poribus, Aristoteles docebit; 1. enim post. docet, quod ea proportio, quæ est in vna scientia, vel arte eadem etiã sit in vnica demonstratione, quatenus scilicet in demonstratione debent esse hæc tria, subiectum passio, & mediũ: sic dicimus in tota arte medica, esse tria primum esse subiectum circa quod versatur sanitas vel morbus, & hæc esse corpora (ars enim medica non habet subiectum; loco tamen subiecti considerat finem) secundum esse sanitatem conseruandam, vel introducendam: tertium esse causas, seu auxilia con-

E seruantia sanitatem, & auferentia ægritudinem, & de his tribus agit Galenus in arte medicinali. Hinc Aristoteles semper sibi cõsentiens valde laborauit 2. post, vt nos doceret, quomodo ritè problema debeat proponi: quia nullum vitium est magis insigne, dum tractatur de aliqua re, quam perperam assumere problema: problema ex Aristotele cõstituitur ex maiori & minori extremo, idest ex passione & eius subiecto: dũ igitur applicatur maius extremũ subiecto quod excedat vel excedatur ab illo, problema nõ ritè proponitur:

ponitur: Similiter accidit, dum probatur passio generis innominati, & passio excedat; tūc conclusio succedit vanissima: eadem ratione Galenus volens constituere subiectū medicinæ circa quod versatur medicus, est necessarium, vt subiecta distinguantur quousque passiones reddantur conuertibiles: ideò de corporibus diligentissimè erat agendum. Præterea passiones propriæ sine distincta cognitione propriorum subiectorum redduntur omninò immanifestæ, quia manifestantur per cognitionem sui subiecti; prædicantur enim in secundo modo dicendi per se, debent igitur definiri per subiecta vel generica, vel specifica; sed talia, vt sint cum passionibus conuertibilia: errant enim Porphirius, & Suessanus; qui censent genera vt genera non habere proprias passiones, putabāt enim proprietates solum conuenire speciebus: quæ sententia reluctatur Arist. 4. metaphys. in principio, & lib. 5. vbi dicit dari proprietates entis vt ens est, & primo de Cœlo tex. 5. vbi docet, localiter moueri esse, ꝓprietatē corporis naturalis vt naturale est: quod quidem est genericum: quo circa subiecta quoque generica sunt inquirenda, eaque diuidenda vsque ad specificas subiectorum differentias; si verò innominata sint, circumscribenda; quia hoc modo ritè problema proponetur: quare nisi corporum cognitio præcedat, de medendi arte actum est; exempli causa si nos passionem corporis salubris simpliciter semper iisdem remedijs tractaremus, quibus curantur passiones corporis salubris vt multum, esset erratum inexcusabile. Similiter si passio, quæ conuenit corpori neutri simpliciter semper, eodem modo tractaretur, quo corporis neutrius vt multum, vana esset medicina, & vanissima hæc doctrina definitiua. Idem dicendum est de omnibus significatis neutrorum corporum. Cæterum, vt tantum errorem explodamus, iterum accedamus ad Aristotelē, qui 1. post. cap. 5. docet esse erratum inexcusabile circa vniuersale, dum demonstratur passio generis de vna specie, veluti si ostenderemus, quod sentire conueniret homini, tamquam proprio subiecto: similiter dum quis probaret passionem A generis innominati de specie: dicit enim Aristoteles loco citato esse erratum: vel dū quis applicaret passionem speciei indiuiduo: quæ errata ab his, qui arcana analytica non percepere, vel sæpissimè committuntur. Hæc sunt applicāda medicinæ, aderunt enim passiones corporis salubris simpliciter quod est genus corporis salubris simpliciter semper, & vt multum; attamē si medicus passionem illam communē applicauerit corpori alicui specifico non solum decipietur, sed medendo officiet. Demum qui distinctè non pernoscet subiecta propria, semper decipietur, tū in cau- B sis dignoscendis, tum in tollēdis passionibus præter naturam; solent enim sæpissimè medici parum acurati loco proprij subiecti non subiectum assumere, sed aliam passionem; exempli causa: aderit pulsus frequentissimus & calor febrilis insignis: medicus qui de subiectorum cognitione non cogitat dicet, calorem febrilem esse originē frequentiæ pulsus, putabitq; frequentiam pulsus prædicari de calore febrili tamquam de proprio subiecto: nihilominus in cognitione, & curatione decipietur: quia in tollenda frequentia pulsus iudicabit esse tollendum calorem febri- C lem remedijs, quæ actu refrigerant: error inde pendebit, quia non calor febrilis, sed putredo est causa caloris, & frequentiæ pulsus: calor febrilis, & frequentia pulsus sunt duæ communes passiones, quæ prædicantur de putredine, quare passio non potest esse passionis causa, quia est in fieri, & non in facto esse, causa enim efficiens, vel materialis nisi sit in facto, nihil efficere potest: humores enim putridi sunt in facto esse: Hinc Aristoteles in 4. metaphy. tex. 14. habet *accidens non esse accidentis accidens nisi quia vtrunque eidem accidit*: ecce igitur quod calor febrilis causare non D potest frequentiam pulsus: ecce similiter, quod nihil percipitur in arte, nisi prius omnia reducantur ad propria subiecta, his itaque altioribus principijs motus Galenus tantum laborauit, vt omnia corpora, quæ subijciuntur sanitati, & morbo, & neutri dispositioni inueniret: ex his igitur quisque poterit pernoscere quam vtilis, & necessarius sit tractatus de corporibus.

Finis primæ partis artis medicinalis:

hactenus à Galeno actum sit de omnium corporum diuisione, & subdiuisione. In hac 2. parte agit de signis, quæ omnia prædicta corpora indicare possint: sicuti enim alia corpora sunt salubria semper, alia vt multum, & alia vt nunc: & neutra secundum omnia significata, & insalubria similiter sint semper, vt multum & vt nunc: simili modo admonet Galenus dari signa indicantia corpora, quæ sint salubria semper, quæ vt multū, & quę vt nunc, quæ neutra, & quæ insalubria. Cæterum in text. Galenus docet, plures esse denominationes signorum, quam corporū: quodlibet enim signum respectu diuersorū potest dici salubre, insalubre & neutrum, & potest esse tritemporeum, quod non conuenit corporibus: dicetur enim signum insalubre nūc quatenus indicat præsentem ægritudinem; dicetur salubre, quatenus idem signum futuram sanitatem, & præteritum robur prænunciat, & demum facta varia consideratione neutrum ēt secundū omnia significata inueniri poterit tritemporeum. Sed exēplorum luce paulo infra signa corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum sigillatim aperiemus, & deinde in dubiorū solutionibus textus artificium aperiemus.

In præsentia par est, vt prius Methodum cōem tradamus, qua interni & occulti affectus penetrari possint. Quod vt rectè fiat confugiendum sanè est ad principia analytica, à quibus tanquam à proprijs fontibus methodi perquirendi recoudita hauriuntur. Itaque sumpto hoc principio dicimus, locorum quibus penitiores affectus penetrantur aliqua esse antecedētia, & aliqua consequentia. Quo ad antecedentia dicimus ex omnium consensu hæc nō esse plura tribus: sex res non naturales, causæ remotæ, & causæ proximæ: ex rebus non naturalibus nihil certi colligi potest, quia hę in affectuū internorum productionem non necessario conspirant: videmus enim aliquando homines tēpore æstiuo post vnum generosi visi, & aromatum in cachexiā, & anasarcam præterlabi: & tēpore hyberno senes aliquos post vsum frigidorum aliquando in ardentem febrem incidere: Quo fit vt Hippocrates, & Galenus noluerint has res non naturales vllo modo appellare causas, sed προφάσεις, idest occasiones: causæ tamen quamuis remotissimæ necessario in effectuum productionem cōspirant, & ex ipsis vt remotæ sunt, quamuis non possimus per demonstrationem colligere propter quid, colligimus tamen vt docet Aristoteles 1. post: cap. 10. ipsum quod: verum quia per demonstrationē à causa remota nihil affirmatiuè concluditur, vt habetur in prioribus analyticis, ideò eam omittemus. Quod verò causæ remotę necessario à cōcurrāt in effectuū productionem, patet non solū quia dant quod, verum etiam, quia collocan-

A tur in eadem linea prædicamentali, quæ amplecti solet prædicata necessaria, Aristoteles non immerito 9. metaphy. 17. ait nisi darentur substantiæ separatæ, quæ à nobis remotæ sunt, nil vlteri⁹ reperiri: & 8. phy. 56. nisi daretur motus continuus primi motoris omnes motus aboliri: & Auerroes 2. de substātia orbis, si cælum non esset, desinerent inferiora moueri: 4. phy. com. 98. ait si cælum desineret moueri, remanerent mortalia, sed inuicem non permutarentur: nemo phylosophorum vnquam negauit causas remotas nō conspirare in generationē effectuum: negāt

B tamē omnes, quod ex illis colligi possit conclusio aliqua affirmatiua, quam in præsentia nos quærimus; ideò ex causis remotis nullū certum & proprium inditium colligi poterit. Quare cum neque ex erroribus, qui committuntur in sex rebus non naturalibus, neque ex causis remotis colligi possit, an intēperies vel alius internus, & occultus affectus inhæreat iecori, vel alijs visceribus; consequens est, vt colligatur vel ex causis proximis; vel ex consequentibus: non ex proximis causis, quia semper sunt ignotiores: ideo ex signis, quę consequuntur affectus natu

C rales, vel non naturales. Quæ vero consequuntur ex Aristotele 1. Rhetoricorū, cap. 2. sunt duum generum: aliqua necessaria, quæ dicuntur techmiria, quæquè sunt quærenda, si penetrare velimus, quibus affectibus naturalibus, & non naturalibus afficiantur corpora: aliqua non necessaria, quæ carent nomine, quæ ex Aristotele in Rhetorica ad Alexandrum similiter sunt duum generum, aliqua quæ efficiunt opinionem, & aliqua scientiam. Ecce quod duo tantum sunt illa consequentia, quibus vti pos-

D sumus pro internis passionibus dignoscendis.

Ceterū, quia sępissimè accidit, vt signa propria affectuū sint recondita, & lateāt nos: ideò Medicus coactus cōfugit ad formandas ex signis communibus syndromes, quę tantum valeant, quantum aliquod signum proprium conuertibile. Quod verò communia signorum syndrome æque doceat ac signum proprium admonet Aristoteles 2. posteriorum, vbi per duorum signorum syndromen in-

E quirit animal habens tres ventres, alterum signorum erant cornua, alterum dentium superiorum carentia: refert philosophus duo illa signa vnita in indicando quodnā animal habeat tres ventres esse paris efficaciæ, ac esset aliquod signum proprijssimum: similiter Galenus in toto hoc libello, dum intemperaturas, vel alias passiones perquirit, non vnicum signū proponit, quia illud vnicum proprijssimum nos latet, sed plurimorū syndromen, qua, & in tēperaturas, & omnes alios affectus viscerum declarat. Simili modo omnes medici dum aliquam ægritudinem tra-

ctant plura signa proponunt, vt illorum syndrome ea perfectè dignoscatur. Qua arte verò, & à quibus fontibus hæc signorum syndrome hauriatur, inferius Gal. nos docebit. Ego verò tum lib. 1. methodi, & 6. plenissimè ex Galeni, & Aristotelis mente de hac syndrome conficienda egi, tũ post explicationẽ capitis 43. huius libri non sine aliqua diligentia: causa illius fusæ tractationis fuit hoscitãtia & temeritas Argenterij, qui falsò erroris semper insimulat Galenum, quod signa proposuerit impropria: nec miser animaduertit Galeni artificium positum esse in multorum signorum syndrome perquirenda: sed quia exactissimè locis citatis de conficiendæ syndromes arte egimus, ideò non est vt rursus hic de ea agatur.

Hæc 2. pars à capite 7. vsque ad 84. producitur: Diuisaque est ab Antiquis latinis in centum textus: Nos eam diuidimus in quinque tractatus: in primo duo facit: primo agit de signis optimæ temperaturæ, quæ proponitur vt regula aliarum omnium intemperaturarum: rectum enim ex Aristotele t. de anima tex. 85. est sui & obliqui iudex: secundo agit de signis omniũ intemperaturarum viscerum principalium, & totius corporis sanorum hominum. In 2. qui peruenit vsque ad cap. 75. agit de signis malæ conformationis sanorum. In 3. de signis corporum ægrotantium, qui peruenit vsque ad cap. 82. In 4. qui eodem cap. 82. perficitur agit de signis futurarum ægritudinum. In 5. qui absoluitur cap. 83. agit de signis corporum ægrotantium.

Intentio Galeni in hoc tex. est diuisionem facere signorum salubrium, insalubrium, & neutrorum in tres classes, in signa videlicet præteritorum commemoratiua, in præsentium indicatiua, & in futurorum prænunciatiua: ita vt quodlibet signum, sit ve illud salubre, insalubre vel neutrum, possit esse & indicatiuum præsentium, commemoratiuũ præteritorum, & prænunciatiuum futurorum.

Diuiditur propterea hic tex. in tres particulas: in prima recitat propositam diuisionem signorum: in secũda refert ab Antiquis, & ab ipso Hippocrate lib. de præsagijs, quod signa, quæ sunt præteritorum, & futurorum indicatiua, vocentur prænunciatiua siue prognostica: de qua re paulo infra: in tertia ait, maximum esse vsum in arte medica signorũ, quæ prænunciant futura, & quæ indicãt præsentem statum: minorem verò esse vsum illorum signorum, quæ præteritum statũ commemorant: meritoque, quia de præteritis non est consultatio: non sunt tamen spernẽda: quia medici dum coram ægris prognosticantur præterita, ait Hippocrates 1. præsag. tex. 2. ægros libentissimè se illorũ curæ committere.

Ad 45. capita reducuntur signa indicãtia A vniuersa corpora, quod quidem ex Galeno facilè patet, quia corpora salubria, insalubria & neutra secundum tria significata considerata vt semper, vt multum, & vt nunc quindecim sunt, totidemque eorum signa: verum quia quodlibet signum potest esse tritemporeum, idest indicatiuum præsentium commemoratiuum præteritorum, & prænunciatiuum futurorum, ideò consurgent quindecim ter multiplicata signa, sieutq; 45. signorum genera.

Quo ad signa corporis salubris simpliciter semper quæ indicant præsentem statum salu- B berrimũ varia sunt: inter præcipua verò collocantur actiones vitales, naturales, & animales in suo esse perfectissimo: dum verò sunt minus perfectæ indicant salubrè vt multum: dum adhuc magis deficiunt, indicant corpus salubre vt nunc. Galenus verò cap. 85. huius libri, & secundo de tuenda sanitate cap. 7. tradit hæc signa saluberrimi corporis, dicens hoc non indigere custode, sed esse sibimet regulam, & tantũ appetere quantum concoquere potest. Signa vero quę sunt tritemporea idest indicatiua præsentis ægritudinis, prænunciatiua futuræ sanitatis, & C commemoratiua præteritorum est cõcoctio seu virium robur; pus enim coctum in aposte mate, vel pleuritide non solum est signum indicatiuum præsentis pleuritidis, sed prænunciatiuum futuræ sanitatis, & commemoratiuum præteritorum: robur enim ægrotantis est commemoratiuum præteritæ, & optimæ sanitatis: nunquam enim æger esset robustus, nisi dum sanus fuisset robustissimus. Quod verò signa coctionis in qualibet mortifera ægritudine fiut salubria, & prænunciatiua futuræ salutis, facilè colligitur ex Hippocrate, & Galeno: Hippocrates enim D primo Epid. comm. 2. text. 45. de salubritate signorum desumptorum a coctione profert hanc sententiam, *coctiones indicationis celeritatem & salubrem securitatem significare*. Gal. vero 3. præsag. 39. & 1. de crisib. 14. ait signa coctionis esse signa fida salutis futuræ, aliaque non dari securiora: & 1. aphor. com. 12. ait signa coctionis semper bona.

Praterea omne signũ ex se læthale, & mortis prænunciatiuum si iungatur cum coctione peccantium humorum, & vitium robore, dicitur salubre vt nunc, quatenus illa occasio E ne, quamuis lethale sit, prænunciat salutem. Hinc in Horophonte vrina nigra, & extrema frigida, quæ ex se sunt signa læthalia, iuncta tamen cum virium robore fiunt salubria nũc, quia prænunciant salutem. Similiter in vxore Epicratis vrina nigra cum signis coctionis erant salubria nunc, quia illa occasione erant prænunciatiua sanitatis: Hinc Hippocrates 2. prognost. tex. 9. digitos denigratos reponit in ter salubria nunc si illis iuncta sit facilis tolle rantia ęgrotantis, ibi enim habet hãc sententiam,

tiam, si aliud sit signum salubre, & æger morbum facile ferat, nigrorem digitorum ostendere morbum conuersurum in abscessum, & ægrum conualiturum. Quod vero liuor, seu denigratio extremarum partium ex se, idest separata a robore, & coctione esse possit signũ læthale, patet ex historia adolescẽtis decumbentis in foro mendacij, cui aderant extrema liuida: ibi enim ait Gal. liuorem, & nigrorem partium extremarum, alterum duorum malorum significare posse, vel emori natiuum calorem, vel inflammationem viscerum quam inflammationem, perseuerante virium robore, sperandum est cum Hippocrate in abscessum salutarem conuersuram. Insuper Galenus cap. 83. videns nigredinem digitorum aliquando, nec coctionem, nec cruditatem, nec viscerum inflammationem, neque caloris extinctionem indicare, collocauit digitos denigratos inter signa neutra primi significati, quæ neque sanitatem, neque morbum prænunciant: inde colligas, quomodo signa alioquin læthalia, aliquando sint neutra, & aliquãdo salubria, si iuncta sint cum robore, vel coctione.

Quoad signa neutra primi significati, solet ea desumi a triplici fonte: Quorũ primus desumitur ab iis, quæ sunt talia secundum naturam primigeniam, quæ tamen non magis salubritatem, quam insalubritatem indicant: exempla istorum signorum neutrorum proponuntur a Galeno primo de tuenda sanitat. cap. 5. vbi inquit, albedinem Germanorum, & Gallorum, vel ruffum colorem Scytharum, vel Aegyptiorum, nec salubritatem, nec insalubritatem significare: Secũdus fons horum signorum primi significati desumitur ab iis, quæ talia sunt: Secundum naturam aduentitiam: exemplum horum Galenus in fine cap. 50. proponit inquiens, *si quis in Regione temperata in Sole se singulis diebus exposuerit, fiet niger: vel si more puellarum in vmbra degat, fiet albidior.* Hi colores acquisiti, vel quodcunque accidens naturale acquisitum sunt signa neutra per abnegationem extremorum, quod non magis salubritatem, quam insalubritatem indicabit. Tertius fons desumitur ab ijs, quæ sunt præter naturam, veluti in principio morbi vrina cruda, quę ex Auicenna lib. 1. fen 2. cap. 3. non magis prænũciat bonum, quam malum: quia tam apparet cruda in principio morborum salutarium, quam læthalium: ad hunc fontem signorum neutrorum reducimus omnia illa signa, quæ eueniunt in principijs morborum quę nihil indicãt, sicuti in principio paroxismi contractio pulsus, sitis, & alia id genus, ideo dicẽtur neutra signa per abnegationem extremorum.

1 Dubitatio diximus ex Auicẽna crudam vrinam ab initio morbi esse signum neutrum per abnegationem extremorum, id est non magis indicare salubritatem, quam insalubritatem attamen Galenus in fine capitis 82. id-

A est in fine huius secundæ partis, vrinam crudam collocat inter signa insalubria, & non inter neutra, ergo vel Auicennas, vel Galenus decipitur.

Responsio colligitur ab ipso Auicenna loco citato dicente, signa cruditatis duplicia esse: alia signa cruditatis priuatiuæ, quæ significant solam carẽtiam coctionis, sicuti in morbi initio sunt vrinæ tenues, perspicuæ; sputa tenuia in principio pleuritidis, fæces crudę sine aliqua maligna qualitate: hęc cruditatis signa nec salutem, nec mortem prænunciant: quia in ratione omnium morborum fientium

B cruditas est: alia vero sunt signa cruditatis positiuæ, quæ scilicet prænunciant insalubritatem, veluti si pręter tenuitatem, vrina sit turbida, valde rubra, nigra, mali odoris, vel omnino odore suo priuata: quod postremum signũ ex Auicenna locis citatis certam mortem prænunciat. Quod diximus de vrinis, idem de omnibus excrementis dicẽdum, vt de sputaminibus si ab initio sint nigra, & de fæcibus si sint æruginosæ: dicimus hæc signa cruditatis positiuæ non esse neutra primi significati, sed insalubria, & de his intellexisse Galenũ loco citato: quare neque Auicennas,

C neque Galenus deceptus est.

Quoad signa neutra secũdi significati, quę sunt illa, quæ partim quidem salubrem, partim insalubrem indicant dispositionem, dicimus ad hanc neutralitatem, vt infra probabimus, pertinere signa decidentiæ, & conualescentiæ. Hæc signa desumuntur vel ab ijs quę adhuc sunt secundum naturam, sed quantitate, qualitate, vel tempore recedentia: de his exemplificat Galenus text. 95. huius partis, dum in sex rebus non naturalibus delinquimus, veluti si plus, vel minus iusto comedimus,

D bibimus, irascimur, venere delectamur, dormimus, & euacuamus minus, plus vel iusto, vel tempore insolito per aluum, hęmorrhoidas, nares, palatum, per vrinam, & per sudorem: Vel desumuntur hæc neutra ab ijs, quæ sunt toto genere præter naturam, quę tamen non amouent nos a consuetis operationibus, sicuti sunt exigui dolores intestinorum, & aliarum partium, spontaneæ lassitudines, & alij similes affectus.

Quo ad neutra tertij significati, quæ sunt illa quæ aliquando salubritatem, & aliquando

E insalubritatem indicant: dicimus ad hoc neutrũ esse referenda omnia signa, quæ aliquando videntur bona, aliquando mala, similiter tam ea, quæ sunt in ægrotãtibus, quam sanis.

Præclarum exemplum nos sæpe afferimus desumptum ab historia Cleonactidis, qui aliquando eijciebat vrinas coctas, & aliquando crudas: Galenus in comm. illius historiæ dicebat hoc indicare humores alios coqui, alios vero manere crudos: idem dicimus de alijs excrementis: aliquando enim in pleurit. co sputum apparet aliquantulum coctum, aliquan-

do crudum, quæ signa nõ sunt insalubria, sed neutra tertij significati. Verum quia neutra signa diuiduntur eo modo, quo diuisa sunt corpora in simpliciter semper, vt multum, & vt nunc; ideo secundum illam intelligẽtiam, qua corpora explicata sunt, debent intelligi neutra signa, quæ scilicet sint semper, quę vt multum, & quæ vt nunc.

Quoad signa omninò insalubria, quæ sunt morbi indicatiua, & certæ mortis prænunciatiua, quamuis ęger sit cum virium robore, plura obseruantur in Hippocrate, & præcipuè aphorismo 18. sextæ sectionis, vbi ait, *vesica discissa, aut cerebro, corde, septo, tenui intestino, ventriculo, aut iecore mortale*: vulneratis his pręcipuis partibus, quamuis maximum adsit virium robur, adimitur salutis spes: inquit Galen. in commento, Hippocratem dixisse discissam, quod intelligitur de vulnere penetrãte: quia vulnera perexigua illarum partium, excepto corde, non sunt semper mortalia, sed, vt ibi docet Galenns, vt plurimum: cordis enim perexignũ vulnus est mortale semper, quamuis validissimis viribus cor sit insignitum: Signa verò prænunciatiua futuræ mortis non ex se, sed quia iũcta sunt cum aliqua virium prostratione, sunt ferè oĩa illa, quæ ab Hippocrate lethalia nominantur: sicuti est illud 6. aphor. 52. dum febricitãtes vt hiantes dormiunt: idem dicitur de respiratione magna & rara, quæ in Philisco fuit mortalis: itidem si in respiratione obseruetur motus scapularum, & pinearum narium ex Galeno 4. aph. 5. & 4. de loc. aff. 7. est lethale. Præterea libro præsag. Hipp. ait qđ vox Κλαγγώδης seu clangosa sit signum lethale: pariter ex Galeno 4. aph. 46. rigores maximi superuenientes acutis febribus sine consecutione euacuationis per vomitũ, & per aluum sunt lethales: immo Galenus 1. de crisibus c. 7. 8. & 14. inquit, dari quædam signa, quę sunt etiam causę crisis, vt sudor, alui profluuium, vomitus, vrinæ copia, quæ si in vigore, vel declinatione contingant, à Gale. signa salubria vt plurimum vocẽtur: immo addit ibi Galenus, plures sanatos vidimus, quam mortuos ex crisi, nisi adsit (quod repetit quoque 2. apho. 13.) pestilens constitutio: ecce quam vtilis sit euacuatio in vigore, & declinatione: cogita igitur, quam mala esset euacuatio in augumento & in principio: sed omnium pessimũ erit illud signum, quando in augmento superuenit rigor sine vlla euacuationis consecutione. Præterea rigores superuenientes, ex 7. aph. 1. sine consecutione caloris partium extremarum sunt lethales: itidem rigor maximus in debili ex Hippocrate 4. aph. 46. mortem prænunciat: Amplius ex Hippocrate 4. aph. 53. lentores circa dentes in malignis febribus, & ex 4. aph. 22. exeuntia nigra prænunciant mortem: itidem frigidi sudores perpetui, vt in Erasino in acuta febre ex Hipp. 4. aphor. 37.

A mortem significant: postremò si post euacuationem fecum liquidissimarum, biliosissimarum, & fætidissimarum augeatur febris, ex 3. de ratione victus 14. certã mortẽ præsagiunt: plurima alia signa mala, & insalubritatis indicatiua, & prænunciatiua, quæ præsertim, si vires ægrotãtis non sint validæ, sunt insalubria omninò, vt indicatiua, & vt prænunciatiua: quę si in ęgro forti & robusto sint, vocẽtur (vt diximus) salubria nunc.

Medicus tamen summa industria prædicta signa perpendere debet, vt inde possit colligere, an æger sit moriturus, necne: morituri B enim non sunt medicamentis vexandi: Hinc Hipp. 1. præsagiorum tex. 4. inquit, *morituros & euasuros prænoscens, pręnuncians culpa vacabit*: Galenus verò lib. de constitutione artis medicæ cap. 16. habet hæc verba, *insontem fore medicum abolitionis crimine, quoties conualituros, aut morituros ęgros pręnunciet*. Similiter 12. methodi cap. 3. habet hæc, *huiusmodi ęgri casu, te ipsum à culpa immunem præstabis, si moriturum prædixeris, ac nullo generosiori medicamento vsus fueris*. Iidem 11. methodi cap. 9. habet, *in quo omninò desperata salus est, impudentis consilij fuerit apud vulgum infamare pręsidia, quę multis fuere saluti*. Insuper C 2. aphor. com. 29. habet, Galenus hanc sententiam, *recordantibus nobis, quod deploratos non oportet attingere, sed magis abstinere, & morbi finem pręnunciare*. Demum 1. aphor. commen. 8. ait *quorum summum vigorem excipit mors, in hac parte artis vtimur sola, quę prognostica nominantur, id quod futurum sit pręnunciando, ne euentus rerum nostro adscribatur errori*.

Quoad postremam particulam text. Gal. laudat Antiquos, qui nomen prognosticationis referebant ad tria tempora, præterita scilicet præsentia, & futura; primo enim pro- D gnosticorum text. 4. habet hæc, *Vates non minus admittendus est, qui tamquam pręsentia dicat pręterita, quę non vidit ipse, quam qui futura pręnunciat*. Similiter Hippocrates primo prognost. tex. secundo ait, *prognosticari coram ęgro præterita, pręsentia, & futura, ęgros medico magis concredere*.

2 Dubitatio hic proponitur, an cognitio præteritorum non solo medico, sed etiam ægro, vt ex Hippocrate dictum est, conferat. De hac re acerrimè disputant Auctores.

E Respondemus tamen nos, dum Hippocrates dixit, cognitionem præteritorum esse vtilem medico, intellexisse medico præcipuè, non tamen negauit esse vtilem infirmo: cui dubium, quod medicus ex præteritæ ægritudinis, & indiuiduantium conditionum notitia facilius naturam præsentis ægritudinis dignoscet? qua præcognita, ea poterit eligere remedia, quæ tutius, & citius sanabunt.

Præterea Galenus primo prognost. comm. 4. vbi facit comparationem inter signa rememoratiua, & prænunciatiua, inquit, futurorũ præ-

præsensionem vtilissimam esse, præteritorum vero vtilem vni medico pro ostentatione. Addas præcipuè; quia maiorem fructũ oprimus medicus colliget, dum propriæ conscientiæ satisfaciet, quam si se ostentauerit: Idcirco arbitramur, optimum fore, si medicus omnia tentauerit, vt ægri maximam fidem illi adhibeant: Hinc meritò Auicennas quarta parte sui libri de anim. capite quarto ait, plus valere infirmi fidem erga Medicum pro sua salute, quam valeat ipse Medicus omnibus instrumentis, & medijs suis.

3 Dubitatio Galenus loquens de signis videtur admodum varius; quia signa, de quibus alibi tractat, non videntur istis consentire: nam prima sectione aphorism. comm. 12. a Galeno hæc signorum genera proponuntur, signa passionis indicatiua, assidentia, quæ superuenire solent, iudicatiua seu decretoria, infida, signa coctionis vel eruditatis, signa salutis, & signa mortis: Hæc signa, de quibus agitur in arte medicinali, non continent ista proposita, ergo Galenus est insufficiens.

Nonnulli respondent, signa, de quibus hic agitur, esse, quæ eueniunt corporibus in latitudine sanitatis persistentibus: in aphorismo vero citato agi de signis in communi. Quæ responsio non videtur bona, quia signa insalubria vt nunc de quibus hic agitur ostendunt morbum præsentem: Quare hic tractatur non solum de signis sanorum, sed etiam ægrorum.

Ego responderem, non solum signa proposita a Galeno primo aphorism. 12. reduci ad hæc hic proposita, sed etiam omnia pertinentia ad curatricem medicinæ partem: ratio est, quia ad corpus insalubre vt nunc, quorum signa quoque hic tractantur, omnia quæ præteritum, vel præsentem, vel futurum morbum prænunciant, reducuntur: Concedimus salubre, insalubre, & neutrum esse in latitudine sanitatis, dicimus tamẽ quatenus consideratur insalubre vt nunc, considerari necessariò signa ægritudinum, vt præteritorum rememoratiua, præsentium indicatiua, & prognostica, quæ deinde amplectuntur signa proposita primo aphorismorum duodecimo.

4 Dubitatio statim oritur ex verbis Galeni, in prima parte textus, propositis, quia habent, insalubria esse, quæ præsentem indicant ægritudinem: quomodo indicabunt præsentem ægritudinem, si insalubre potest esse actu sanum & in sanitatis latitudine, vt in sequenti capite docebit Galenus?

Argenterius respondet, Galenum fuisse varium, & inconstantem, probatque, quod inconsideratè procedat: quia in vna parte sumit insalubre prout est in sanitatis latitudine, & in hac parte, prout est extra latitudinem. Hæc responsio Argenterij est adeo temeraria, vt me pudeat, illam referre: conabor tamen eius audaciam reprimere.

Dicimus, insalubre, quando indicat ægritudinem præsentem, vocari a Galeno insalubria nunc: Superiusque Galenum clarissimè docuisse insalubre nunc esse corpus quod actu ægrotat: & de eius signis egisse in explicatione particulæ secundæ capitis secundi. Quando igitur dixit, corpora insalubria indicare præsentem ægritudinem, dicimus intellexisse de corporibus insalubribus nunc. Præterea dicimus, salubre, insalubre & neutrum esse nomina adeo æquiuoca, vt habeant 72. significata: quare qui obijciũt Galeno, quod modo sumat insalubre pro sano, modo pro ægro, vacillant, & non intelligunt artificium doctrinæ definitiuæ, quæ cõsistit in nominum æquiuocorum declaratione.

Expositis à Gal. signis salubribus, & insalubribus, proponit neutra secundum tria significata; aitque omnia neutra esse vel rememoratiua præteritorum, vel indicatiua præsentium, vel prænunciatiua futurorum; incipit à neutro secũdum primum significatum, illudque exprimit duplici modo, primò per negationem extremorum; secundò per dispositionem non magis salubrem, quam insalubrem: quæ secunda expositio pertinet ad neutra primi significati, & non secundi, vt nonnulli putarunt; ratio est, quia quod non significat magis vnum, quam alterum extremum, est medium non participans: est enim impossibile, vt detur neutrũ quod omninò ex æquo participet extrema: in natura enim non dantur puncta sine latitudine; dum aliquid fit ex duobus extremis, non persistit in puncto medio, eoque indiuisibili; Hinc Galenus declarans neutra secundi significati ait, neutra deinde esse, quæ partim salubrem, partim insalubrem dispositionem indicant, & demum neutra tertij esse, quæ sunt in vno tempore salubria, & in alio insalubria. Colligit demum omnia ista neutra dici vel præteritorum memoratiua, vel præsentium indicatiua, vel futurorum prænunciatiua.

5 Dubitatio dicit Gal. in 2. part. tex. à Medicis vetustioribus nonnunquam signa præteritorum cõmemoratiua, & præsentiũ indicatiua vocari prænunciatiua seu prognostica: quod videtur præter rationem; quia præteritum non est prognosticum: Accedit quod a Galeno & Hippocrate in primo præsagiorum signa rememoratiua, & indicatiua præsentiũ vocentur prognostica.

Respondet Plusquamcommentator prognosticum dupliciter sumi, vel vt est prædoctiuum rei, antequam sit, & secundum hunc sensum ait prognostica esse signa solum futurorum; vel accipi prognosticum pro alio cognitum, sicque dicit, omnem doctrinã, sit ex præ-

præsentium præteritorum, vel futurorum, esse ex præcognitis, idest pro alijs cognitis.

Reijcitur Plusquamcommentator, quia nõ recte intellexit Galenum, qui in limine primi libri prognosticorum cũ Hippocrate vult, signa prænunciatiua siue prognostica includere indicatiua præsentium, & memoratiua præteritorum signorum: ibi enim habet Hippocrates, quod medicus prædicens præterita, quæ ab ægris, vel astantibus illi non reuelantur, infirmos admirari medici sapientiam, & reddi magis obsequentes medico: additq; medicos, dum prædicunt præterita, non minus existimari Vates, ac si futura prædicant: quare præteritorum commemoratio, & præsentium signorum indicatio ex Hippocrate, & Galeno pertinebunt ad prognostica. Dum vero Plusquamcommentator prognosticum interpretatur pro alio cognitum, ostendit, se neque aliquam rudem cognitionẽ Græcæ linguæ habuisse, quia προ significat ante, & non pro: præcognita enim significant ante cognita, & non pro alio cognita.

6 Dubitatio proponitur a Plusquamcommẽtatore, dicit .n. nõ dari signa præteritorũ, vel futurorum, quia omnia signa sunt præsentia: Signum enim est effectus rei signatæ: effectusque cum causa propria sunt simul tempore; quia sunt relatiua, ergo omnia signa erunt præsentium.

Respondemus primariò & principaliter omnia signa esse indicatiua pręsentium; secũdariò vero præteritorum, & futurorum: gracilitas enim insolita indicat præsentem siccitatem, & præteritum morbum, qui illam effecit, & hecticam futuram; signa vero coctionis primariò indicant præualere naturam: secundariò naturam fore superiorem: sed paulo infra intimius hanc rem considerabimus.

7 Dubitatio contra Galenum proponitur ab Argenterio, quia primo præsagiorum dicat præteritorum signa rememoratiua esse vtilia solum medico ad ostentandam artem, & non ægro: tamen 4. methodi c. 3. habet pro catarcticarum causarum cognitionem errorum scilicet præteritorum quã maxime conferre & pro cognitione, & pro curatione ægritudinum: ergo rememoratiua signa erunt non solum vtilia medico, verum etiam ægro.

Respondent Percelebres Medici Argenterio, Galenum primo prognosticorum dixisse præteritorum prædictionem esse vtilem soli medico, & non ægro: noluisse tamen, considerationem præteritorum esse soli medico vtilem: maxima est differẽtia inter prædictionem, & considerationem.

Nos paulo supra hoc dubium soluimus: hic quoque dicimus rememoratiua signa non esse ita vtilia ægro, vt indicatiua, & prænunciatiua; ideo Galenum in tex. dixisse esse minoris vsus, quam alia: quare non accipitur interpre-

A tatio Plusquamcommentatoris, quod scilicet sint minoris vsus; quia soli medico sint vtilia pro artis suæ ostentatione: sunt enim primò vtilia ægro, quia redditur magis obediens medico: secundò ex præteritis signis medicus facilius penetrat statum præsentem; quare & medico, & ægro sunt vtilia.

QVAEST. XXVII.

B *Ostenditur Rememoratiua, & prognostica signa desumi ab affectu præsenti, & non à præterito, vel futuro.*

QVod signa Rememoratiua, & prognostica reuera ab affectibus præsentibus, & non futuris, vel præteritis desumantur, in hoc loco Galeni, & Aristotelis auctoritate facile ostendi potest: quo pacto vero dicantur signa pręteritorum, & futurorum, nunc declarabitur.

C Quod igitur ex Galeno colligi possit, indicantia omnia esse pręsentia facile patet, quia quarto de pręsagijs ex pulsibus, cap. 11. habet prognostica sumi ex præsentium indicatiuis: similiter 4. methodi cap. 3. loquens de parte curatrice habet hęc verba: *a nullo eorum, quę adhuc non permanent sumitur indicatio remedij ex vsu*. Habet pręterea illud quod indicat esse quod curatur, aliquid sane non curatur, nisi sit pręsens; de ratione igitur indicantis erit pręsentia.

Similiter probari potest altioribus principijs, omne indicans esse præsens: nam alio

D modo indicata seu auxilia nosci nõ possunt, quam per cognitionem proprij indicantis; quia indicans proprium insinuat, & est tamquam medius terminus, cuius virtute optimum auxilium inuenitur pro conseruanda, vel introducenda sanitate. Accedit, quod Aristoteles 2. post. tex. 11. & 13. doceat media, & extrema esse congenita, & eiusdem temporis, ergo, & signa indicantia semper erunt eiusdem temporis. Præterea ibidem censet Aristoteles ex terminis non congenitis consequentias illatas esse vanissimas: ideò

E si auxilium præsens non colligetur ab indicante præsente, sed à præterito, vel futuro, erit nullum, immo chimericum. Hinc Aristoteles loco citato putat, vanã & ridiculam esse illam demonstrationem, quæ fit ex medio præterito, & quæsito præsenti: nunquid non risum moueret qui inferret ex eo quod fuit interpositio terræ, modo esse lunæ eclypsim? vel diceret est eclypsis, quia erit interpositio terræ? quo pacto igitur dari poterunt

signa

signa futura, vel præterita? quibus conferent? quem vsum nobis præstabunt? Insuper Aristoteles 2. post. loco citato habet; si causa præcederet effectum temporis momento, propositio esset accidētalis, & ex illa causa nihil colligi posset: esset accidētalis, quia, non esset de omni, de ratione cuius est vniuersalitas, & perpetuitas: si animal rationale temporis momento prius esset risibilitate hæc non esset vera, animal rationale est risibile, quia posset esse animal rationale, & non risibile: Similiter si signum indicans præcederet morbum per vnum instans, illum non indicaret, vel viceuersa, scilicet si morbus præcederet signum per vnum momentum, illud non erit signum, & nihil certò indicaret: debent igitur signa, & constitutiones esse simul tempore. His positis, errant quam maximè, qui consulunt, quid sit faciendum in materia incōstanti & quæ in perpetuo fluxu versatur post tres vel quatuor dies, cùm sæpissimè post horam omnia mutentur: incident igitur in errată maximi momenti, dum à præteritis haurient remedia: & dum à Medico absente consilium petent: quia antequam consultationes rescribantur morbi adeò possunt alterari, vt omninò contraria indicantia requirantur; vnde fit, vt medici absentis consilium aliquando reddatur perniciosissimum.

1. Dubitatio consurgit magni momēti; quia est auctoritas Galeni in hoc loco, quod dentur signa præterita, & futura valdè conferentia tum ad sanitatem conseruandam, tum ad morbum pellendum: similiter Gal. 4. methodi cap. 3. habet præsentis esse curationem, futuri verò præcautionem & prouidentiam. Demum pars tota medicinæ profilacticę versatur in præcautione & prouidentia morborum futurorum; quare qui negaret signa futura, & præterita, posset totam artem medendi spernere, & eam ab artium rectarum genere amouere.

Plusquamcommentator, & Alii percelebres Expositores sustinent re vera omnia signa esse præsentia, sed primariò expensa, & considerata: secundariò vero esse posse præterita, & futura: similiter nos dicimus: nunquam morbos futuros præcaueri posse, nisi auferendo malas dispositiones præsentes; Hinc Galenus loquens de acuto morbo Sileni libro epidemiorum inquit; nisi antea eius corpus fuisset dispositum, non incidisset in morbum lethalem: ecce quod corporis dispositio indicat morbum futurum: modus præcauendi, ne Silenus in malignam febrem incideret, positus erat in auferenda mala dispositione viscerum, quæ si fuisset ablata, neque lethaliter ægrotasset, neque obijsset: malę dispositiones sunt intemperaturę viscerū, obstructiones, plenitudo, & id genus, quæ sunt præsentia morborum semina, à quibus

A propriè summi debent indicationes præcauendi morbos futuros: Hinc Galenus lib. de constitutione artis medicæ cap. 18. dicit, medicus intendens animum morbo & naturæ quasi colluctantibus discernit, an natura, vel morbus sit robustior, & statim à re præsenti depromit præsagium de hominis salute, & interitu: Probat, quia dum duos gymnastas colluctantes inspicimus ex primis motionibus sæpè dignoscimus quis illorum fuerit victor: ecce quod primæ motiones, quæ indicant quoque futura sunt præsentes: idem colligimus ex tertio presag. com. 6. & 4. com.
B 11. vbi dicit, prognostica sumi ex signis præsentibus: Postremo nō ne signa coctionis, & cruditatis indicant nobis an natura, vel morbus sit superaturus? ergo non à signis futuris sed à præsentibus colligenda sunt signa prognostica: futura enim non sunt: & ex Aristotele 1. post. text. 5. non entis non est scientia.

Similiter dicimus de præteritis signis, qđ scilicet omnia colligantur à præsentibus: exempli causa aderit homo factus solito gracilior, & imbecillior: inde colligemus præcessisse morbum, qui gracilitatem & imbecil
C litatem peperit: signa hæc sunt præsentia, & non præterita: vocantur tamen præterita: quia inde nos comprehendimus preteritum affectum, non per se primariò, sed secundariò, seu coniectura quadam, & post factam aliquam mentalem considerationem. Concludimus ergo omnia prognostica, & rememoratiua desumi à præsentibus: istasq; duas conclusiones posse defendi: prima, omne prognosticum esse demonstratiuum, sed non econtra: secunda, omne rememoratiuum esse demonstratiuum, sed non è con-
D tra.

SEPTIMI CAPITIS

PARTICVLA II.

Cum verò sint salubria corpora, hæc quidem simpliciter, hæc verò vt nunc quæ & bene valentia dicuntur, salubrium simpliciter corporum duplicem diximus esse differentiam: quia nonnulla quidem semper, nonnulla verò ut multum essent talia, & semper quidem, quæ optimam constitutionem sortita sunt, vt

mul-

multum uerò, quæ non magnopere ab illa recedunt.

IN tex. superiori signa diuisit in salubria, insalubria, & neutra, & quodlibet istorum trium in signorum præsentium indicatiua, in præteritorum rememoratiua, & in futurorum prænunciatiua: In hoc tex. verò incipit à signis corporum salubrium, diuidens corpora salubria, vt fecit superius quod scilicet alia sint simpliciter, alia vt nunc, & quæ sunt simpliciter, aliqua esse semper, aliqua vt multum: meritò igitur exorditur à signis salubribus: quia illis cognitis, facilè quæ ab illis recedunt cognosci poterunt: Aristoteles enim primo de anima tex. 85. optimè admonet quod rectū sit sui & obliqui iudex. Immo Galenus diuidens salubre, incipit à saluberrimo, quod est iudex, & cæterorum omnium corporum, & signorum regula.

1 Dubitatio oritur ex verbis tex. quia ostendimus superius cum Manardo, de ratione salubris corporis non esse, vt actu sit sanum; quia salubre vt salubre dicit aptitudinem, & potentiam, sicuti risibile, quamuis non actu rideat, immo etiam si ploret, esse risibile: similiter salubre ab ortu naturæ, quamuis actu sit vulneratum, potest dici salubre: in tex. Galenus ait, salubria corpora, & corpora, quæ vt nunc sunt salubria dici bene valentia, ergo de ratione salubris est benè valere, & esse sanum: contra id quod diximus superius.

Respondetur dupliciter primo, quod hæc verba tex. *quæ & bene valentia dicuntur*, debeāt referri ad salubria nūc, quasi dicat Galenus, discrimen inter corpora salubria simpliciter, & corpora salubria nunc esse, quod simpliciter talia dicant potentiam excellentem, & valde resistērem extrinsecis causis: salubria verò vt nunc dicant actualem sanitatem; & quamuis Leonicenus interpretetur bene valentia, infra ostendetur, Galenum non intelligere, quod corpora salubria vt nunc sint optimè sana, sed solum sana.

2 Dubitatio & est Argenterij, qui semper carpit Galenum; dicit enim salubre nūc non esse in eadē sanitatis latitudine, in qua sunt corpora simpliciter insalubria, & neutra simpliciter: quod est contra Galenum; Ratio Argenterij est, quia insalubre simpliciter est actu sanum: similiter neutrū simpliciter est actu sanum, sed non bene sanum: Galenus tamē in hoc loco dicit, corpora salubria nūc non solum esse actu sana, sed etiam benè valentia: at sic est, quod malè valens & benè valens genere differunt, ergo in eadem latitudine non poterit esse salubre nunc, in qua est insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter, vt superius visus est Galenus probasse.

A Reijcitur Argenterius dupliciter, primò quia non valet consequentia, hoc est benè valens, & illud est malè valens, ergo non sunt in eadem latitudine. Præterea nos negamus benè valere & malè valere esse duo genera; immo dicimus esse duas oppositas differentias vnius generis. Insuper esto, quod inter benè valere, & malè valere esset differentia generica, quid tum? Quis decreuit quod vna latitudo non amplectatur plura genera subalterna? nōne in latitudine ægritudinis sunt tria morborum genera idest intēperies, mala

B compositio & soluta vnitas, immo Argenterius adidit quartum morborū genus, quod nos vt chimericum reiecimus octauo lib. methodi nostræ vitan. Demum Argenterius non rectè est interpretatus gręcum codicem in quo hoc modo legitur, *ἅπερ δὴ καὶ ὑγιεινὰ λέγεται*, idest quæ & sana dicuntur, quare per bene valentiā, vt est interpretatus Leonicenus, non debemus intelligere *magis* sana, quam sint corpora insalubria, vel neutra simpliciter, sed tantum quod sint actu sana; aliquando enim contingit, quod sint minus,

C aliquando magis sana, quam insalubria, vel neutra simpliciter.

3 Dubitatio dictum est, salubre simpliciter indicare potentiam & aptitudinem, quæ necessariò includit actum, tamē videtur, quod Galenus vellit, in rationem salubris simpliciter ingredi actualem sanitatem; quia dicit, salubre simpliciter semper esse, quod habet optimam cōstitutionem: addimus, sed sic est quod optima constitutio supponit semper actualem sanitatem, ergo de ratione salubris simpliciter non solū erit aptitudo, sed etiam

D actualis sanitas.

Responderi potest cum Manardo, duplicē esse constitutionem naturalem, aliam primigeniam, quæ in vtero ex semine viri, & sanguine mulieris acquiritur, quæ vsque ad mortem perseuerat: aliā esse aduentitiam, quæ non est ab ortu naturæ in prima generatione acquisita: de hac postrema dicimus, in qualibet ætate mutari: primā verò esse quoad substātiam, immutabilē: posita hac distinctione. Respondemus, quādo dicit Galenus salubria simpliciter semper esse quæ optimam habēt

E constitutionem, intelligere de optima constitutione acquisita in prima generatione ex semine parentum, quę est illa quæ solet perseuerare vsque ad obitum, & quæ conseruari solet optima; quamuis illud corpus vel sæpissimè possit vulnerari, vel alio modo extrinsece ægrotare.

OCTA-

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA I.

Horum autem dignotiones sumendæ sunt ab his, quæ secundum essentiæ rationem ipsis insunt, et ab his quæ ex necessitate consequuntur operationibus, casibusque, qui propriè accidentia dicuntur.

POstquam Galenus diuisit, & definiuit signa in cap. superiori: Nunc vult docere à quibus fontibus desumantur signa pro dignoscendis dispositionibus omnium corporum. In hoc text. Galenus proponit tres fontes signorum ostēdentium dispositiones corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum. Primus continet omnia, quæ secundum rationem essentiæ insunt corporibus: hæcque signa vocantur substantialiter inhærentia: Secundus fons continet omnes operatiões necessariò consequentes. Tertius cōtinet casus similiter necessariò consequentes.

Quo ad primum fontem, qui est ex substantialiter inhærentibus, Galenus in text. declarat quid intelligat per substantialiter inhærentia, dicitque, quod duo sint, temperamentum scilicet, & compositio: temperamentum enim substantialiter, & secundum essentiæ rationem inhæret partibus similaribus: compositio verò dissimilaribus.

Sed altius est hoc Galeni artificiū aperiendum: quia sicuti ex Aristotele 1. post. text. 9. & sequentibus sunt duo gradus eorum, quæ necessariò inhærent: primus qui continet prædicata primi modi dicēdi per se, quę substantialiter inhærent, quæ dicunt actum, & formā rei, & definiunt subiectum: Secundus qui continet prędicata, quæ necessariò consequuntur subiectum, & quę ei perpetuò insunt, non tamen dicunt actum, sed potentiam & aptitudinem; neque definiunt subiectum, sed per subiectum definiuntur. Simili modo Galenus considerat quę necessariò inhęrent partibus similaribus, & dissimilaribus: temperamentum inesse potest partibus similaribus in primo modo dicendi per se: quia similares partes tales sunt per temperamentum: docet enim Galenus 1. de vsu partium c. 9. esse carnis esse eius temperamentum, & esse ossis esse temperamentum ossis. Similiter compositio inest dissimilaribus in

A primo modo dicendi per se: quia tales sunt per talem compositionem; compositio enim est actus, & est forma, quę definit partem dissimilarem.

Ad eundem modum operationes, quę necessariò consequuntur essentiam, sunt prædicata secundi modi dicendi per se, quę debēt esse inseparabilia à constitutione partium similarium, & dissimilarium, & quæ definiuntur per partes similares, vel dissimilares: Qui non reducent hos fontes ad hæc Aristotelis arcana, omninò non intelligent Galeni mentem.

B Hinc non potest defendi Plusquamcommentator, & infiniti alij Expositores, qui dixerunt in commentarijs huius artis medicinalis, quod operationes corporis sani, vel ægri possint separari, vt dormire, & rectè coquere, manente sanitate illæsa, quod dici nō debet: quoniā si operationes necessariò consequuntur, suntque respectu constitutionis, prædicata secundi modi dicēdi per se, dicent potentiam, & non actum, eruntque inseparabiles: posse enim ridere est inseparabilis proprietas hominis, risus tamen est accidens hominis separabile: posse tamen dormire,

C necessario consequitur, & est inseparabilis proprietas hominis: quare per ea quæ necessariò consequuntur sunt intelligenda accidentia inseparabilia, quæ sunt speciei, & non indiuidui, & quæ dicunt potentiam, & non actum.

Hinc valdè errant Haly, Plusquamcommentator, & Sclanus, qui putant, solum signa substantialiter inhærentia, quæ sunt in primo fonte, esse verissima: signa verò, quæ sunt operationes ex necessitate consequentes posse nos decipere, quod est falsissimū: eo

D quia sunt prædicata secundi modi dicēdi per se, & conuertibiles efficiunt propositiones, & necessariò consequuntur essentiam: quomodo poterunt nos decipere, si necessariò consequuntur essentiam? causa erroris fuit, quia putabant, operationes secundi fontis considerari quo ad actum, & non quo ad potentiam: esset methodus Galeni omninò sine artificio, si operationes considerarentur quo ad actum secundum: quia sic nulla necessariò consequetur: dormire enim, videre, & multæ aliæ operationes quo ad actum ali-

E quando cessant; quo ad potentiam nequaquam. Hinc Leonicenus in suo antisophista meritò in hac re reprehendit Plusquamcommentatorem: operationes enim quæ necessariò consequuntur non actum secūdum, sed actum primum, qui dicit potentiam, & aptitudinem significant.

Quo ad secundum fontem diximus, quod continet signa, quæ de constitutione prædicantur in secundo modo dicendi per se: quæ dicunt potentiam & aptitudinem, & non actum: exempli causa, si vellemus in sano definire

finire quid sit dormire, non potest alio modo definiri, quam per operationem corporis apti ad dormiendum, quæ aptitudo necessariò consequitur bonam constitutionem, & non actum dormiendi: sic dicimus de omnibus actionibus: Hinc Galenus in lib. de differentijs morborum c. 2. declarans, morbum esse vel læsionem structuræ, vel operationis, explicat quid intelligat per operationem: habetque hæc verba, *sed quoniam & dormientes, aut alioquin in tenebris, & otio degentes, aut sæpè dissimulantes neque vlla corporis parte mouemur, neque alicuius rei extrinsecè sensum habemus, nihilominus tamen sani sumus. Hinc perspicuum est, quod sanitas non operatione, sed potentia potius est distinguenda*: ecce quod operationes indicant potētiam, & per potentiam omnes operationes inuicem distingui: quare quādo Galenus admonet, operationes insequi perpetuo naturam & essentiam morbi, vel sanitatis, per operationem intelligere oportet actum primum, idest potentiam & aptitudinem, quæ est in secundo modo dicendi per se respectu sanitatis, vel morbi.

1 Dubitatio non videtur, quod operationes quæ necessariò consequuntur, sint signa diuersa à primo fonte, in quo ponuntur illa, quæ sunt de ratione essentiæ: videntur enim quod operationes propriæ sint de ratione essentiæ constitutionis: quod probatur per definitionem sanitatis, & morbi: Galenus enim lib. de differentijs symptomatum cap. 1. primo methodi cap. 7. & lib. de differentijs morborum cap. 2. docet, sanitatem esse constitutionem secundum naturam perficientem actiones: morbum verò esse constitutionem præter naturam lædentē actiones: ecce quod operationes secundum naturam, & præter naturam ponuntur in definitione constitutionis naturalis, & præternaturam: quare, si quæ ponuntur in definitione sunt de ratione essentiæ, secūdus fons erit idem cum primo, & nullo modo distinctus.

Plusquamcommentator respondet, operationem non esse de essentia corporis sani; quia non posset ab illis separari; dicitque definiri sanitatem, & morbum per operationes separabiles: quia differentiæ vltimæ sunt absconditæ, & incognoscibiles: id confirmat Galeni auctoritate 1. de differentijs morborum cap. 2. vbi probatur, sanitatem non consistere in operationibus, sed in constitutione: dormiens enim (cum cesset ab operationibus, si sanitas staret in operationibus) ægrotaret.

Hæc responsio non probatur: quia negare oportet, quod operationes quæ necessariò consequuntur possint separari; ratio est, quia dicunt potentiam, & non actum: posse dormire in sano est operatio, quæ necessariò consequitur bonam constitutionem, & est ab illa omninò inseparabilis: quare dicimus, Gale-

A num, dum inquit sanitatem non cōsistere in operationibus intelligere de operationibus, quæ dicunt actum secundum: quia in operationibus, quæ dicunt potentiam, & actum primum, sanitas primò & immediatè consistit. An verò potentiæ differant à fundamento sub iudice lis est: nos tamen lib. 8. de principijs reconditarum qualitatum defendimus potentias differre à fundamento: quilibet illum librum inspicere poterit, ibi enim fusè de hac rē egimus.

Ad argumentum respondemus, nō omnia quæ ponuntur in definitione esse de essentia
B in primò modo dicendi per se: immo dicimus si in definitione accidentis solum prædicata essentialia primi modi ponerentur, quod illa definitio esset omnium vanissima: quoniam definitio accidētis illa est perfecta, quæ solo situ differt a demōstratione, aliæ enim sunt pueriles & dialecticæ, & nihil docent: in demonstratione verò non solū ponuntur prædicata essentialia primi modi, verum etiam ea quæ consequuntur essentiā. Qui vero hæc arcana non intelligunt, nunquam disputent de essentia, vel de alijs, quæ consequuntur essentiam; quia nihil perci-
C pient. Hinc Galenus in definitione sanitatis & morbi ponit constitutionem, quæ prædicatur de temperamento, compositione, & vnitate in primo modo dicēdi per se: ponit quoque operationes, quæ prædicantur in secundo modo, & quæ perpetuò, & necessariò consequuntur essentiam, & quæ non possunt definiri, nisi per subiectum essentiæ.

Quo ad tertium fontem, qui est ex casibus necessariò consequentibus dicimus, in græco codice legi *συμπτωμάτων*, & per symptomata ait Galenus in tex. esse intelligenda accidentia: Hinc 1. methodi cap. 9. dicit, quæ
D sanis sunt accidentia, ægrotis vocari symptomata, quamuis accidentia à Galeno vocētur non symptomata, sed *συμβεβηκότα*. Plusquamcommentator dum interpretatur hæc verba (quæ propriè accidentia dicuntur) dicit illud relatiuum *quæ* non solum ad casus esse referendum, dixisset enim quos scilicet casus, sed ad operationes; & ad casus simul: causa erroris huius Auctoris fuit linguæ græcè omnimoda imperitia: dixit *quæ*, quoniam refertur ad symptomata, quæ in codice latino exponuntur per particulam *casus*.

E Notandum quinque esse nomina idem ferè significantia, symptomata, casus, accidentia, operationes, & symbebecota: symptomata, vt dictum est, sunt accidentia ægrorum: accidentia verò sanorum à Cælso symptomata non vocantur accidentia, sed casus: similiter operatio secundum naturam est accidēs, quod græcè dicitur *συμβεβηκός*.

His explicatis videndum est, quid intelligat Galenus per casus, seu symptomata necessariò consequentia. Celebres expositores cen-

censent per symptomata necessariò consequentia in sano intelligi exeuntia, retenta, & qualitates secundum naturam: in ęgro intelligi exeuntia mutata, immodicè retenta, & qualitates mutatas, quæ omnia dependēt à læsis actionibus: nullum enim exiens præter naturam egreditur, manente omninò illæsa retentrice, & nullum immodicè retentum potest concedi sine læsione expultricis: similiter nulla qualitas in corpore mutatur, quæ non supponat aliquam actionem læsam, omnia igitur hæc symptomata insequuntur actiones læsas.

2 Dubitatio oritur, quia videtur, quod Galenus non appellet operationes, symptomata: immo videtur in hoc tex. ipsa distinguere ab operationibus: quia in secundo fonte collocat operationes, & in tertio symptomata.

Respondetur in hoc loco considerari præcipuè dispositiones sanorum corporum: quorum operationes non possunt dici symptomata: vocauit tamen symptomata ea, quæ consequuntur actiones, vt sunt exeuntia, & qualitates mutatæ, & immodicè retēta: quia hæc conueniunt ęgris corporibus, de quibus secundariò intelligit. Prætereà ab Antiquis immodicè retenta, & excreta, & qualitates mutatæ vocabantur symptomata; ideò vtēs Galenus in hoc libello Antiquorum nominibus noluit per symptomata intelligere operationes.

Insuper Galenus disputans contra Antiquos 1. methodi 7. & lib. de morborum differentijs cap. 5. docet, eorum quæ sunt præter naturam quatuor esse: primum constitutionem præter naturam: secundum causam illius constitutionis: tertium actionem læsam: quartum symptomata. Videns Galen. quod actio læsa sit quoque symptoma docet lib. 1. methodi cap. 8. nos per symptomata intelligere ea quæ consequuntur actiones læsas, & hæc esse immodicè retenta, excreta, & qualitates mutatas: ecce quod aliquando apud Galenum operationes, seu actiones læsæ non vocantur symptomata. Demum Galenus libro de differentijs sympt. cap. 2. vocat actionem læsam symptoma egregium seu insigne morbi: habet enim hæc verba ἐξαίρετόν τι σύμπτωμα νοσήματος, idest egregium symptoma morbi: quare non est mirandum, si in hoc loco Galenus nō appellet operationes symptomata.

3 Dubitatio videtur, quod hæc methodus de signis hic proposita sit diminuta, quia signa possunt quoque desumi à causis procatarcticis, à iuuantibus & lædentibus, & ab alijs, sicuti nos ostendimus lib. 6. methodi nostræ. Quod verò possint desumi à procatarcticis patebit, si ante oculos obijciamus duos casus à Galeno citatos in lib. quomodo morbos simulantes deprehendantur: alter est de Concionatore, qui fingebat colica torqueri:

A agnouit Galenus eius fictionem, quia nullus præcessit victus infrigidans, vnde colica oriri solet: Alter casus est de seruo, qui amore captus excitauit rumorē per thapsiam, ne iter faceret cū Domino suo: nouit similiter Galenus serui malitiam, quia nulla externa causa præcesit, quæ potuisset rumorem excitare: similiter Galenus cap. de oculis, & sexcentis in locis proponit iuuantia & lædentia, ergo præter tres propositos fontes alij quoque esse possunt.

Respondent Expositores vario modo, primo, B quo ad causas externas dicunt, in hoc loco Galenum non considerare signa, quæ dicuntur præteritorum rememoratiua; sed solum præsentium indicatiua. Quæ responsio est vanissima: quia si procatarcticæ concurrunt ad dignoscēdas dispositiones sanorum, vel ægrorum erant proponēdæ: hoc vnicum enim est Gal. propositum, vt nos doceat modum dignoscendi corporum dispositiones.

Sclauus, & Alij respondent, hunc tractatum esse de corporibus: causas verò externas non pertinere ad corpora: adducunt, Ga- C lenum 6. epidem. 1. comment. 10. signa certa desumere ex ijs, quæ in corpore apparent.

Ego autem responderem, Galenum in hoc capite tractare de signis proprijssimis, quæ non per syndromen signorum declarant dispositiones; sed vnumquodque per se: Hinc malæ conformationes sine alijs signis indicabunt morbos in figura partium organicarū, modus indicandi desumitur à sensu, sicuti contorta figura inspectione propria dignoscitur: superficies aspera, vel lænis, & intem- D peries calida & sicca, tactu: vox aspera, auditu, magnitudo & numerus auctus vel diminutus, sensu communi: ecce, quod substantialiter inhærentia non per cognitionem actionum læsarum; sed per sensus nostros immediatè elucescunt: similiter actiones, si sint læsæ, statim indicant morbum, & non egent aliorum signorum auxilio: similiter exeuntia, & retenta immodicè nos certissimè docent corporis dispositiones: ex vno enim exeunte pręternaturam talis discursus necessario sequitur: est exiens mutatum, & præ- E ter naturam; ergo retentrix facultas est læsa: deindè dicimus, si est retentrix læsa, ergo vel per se, vel per accidens: si per se, ergo intemperies humida est illa quæ lęuitatem facit in fibris: si per accidens erit ratione expultricis læsæ, quæ similiter potest lædi vel per se, vel per accidens: si per se, erit intemperies calida fibrarum, si per accidens erit ratione obiecti, siue humoris mordacis, vt est bilis q̄ vellicat fibras expultrici dicatas: similiter obiectū, siue humor vellicās, vel fiet talis a deprauata cōcoctrice alicuius visceris: vel accipiet acrimoniā ab externa causa: ecce quomodo mirò modo possint dignosci passiones

Preterea modus procedendi à simili, vel pro- A portione est argumentum à particulari ad particulare, quod nihil concludit, & in logica & philosophia est valdè ridiculum. Neque Argenterij instantia contra Galenum valeret, si diceret, in propositis fontibus non contineri signa pro cognitione causarum internarum, quia eius erratū non esset dignum excusatione: philosophetur enim Argenterius diu noctuque, nunquam inueniet signa propria causarum internarum: omnes enim proprietates sunt suppositorum ex Aristotele 2. de anima tex. 24. omnia igitur signa propria, quæ necessariò consequuntur, sunt in B secundo modo dicendi per se, & definiuntur non per causam internam subiecti, sed per subiectum ipsum: Hinc non dicimus risibilem esse aptitudinem rationalitatis, sed hominis: Quo fit vt Aristoteles 1. de anima tex. 64. doceat, Irasci animā, simile est, ac si quis dicat animam texere, vel ædificare: quare propria signa conuenient morbis, & non causis. Neque obijciat, dari signa propria & cōmunia causarum internarum: quia id concedimus, si à morbo separentur, quatenus scilicet non efficiant morbum: hoc modo enim dicimus, humores internos habere signa propria C & communia, sed tunc non esse amplius causas, sed subiecta: neque cōcurrere ad efficiendas dispositiones, neque pertinere ad hanc speculationē: Ecce igitur quam falsis nixus principijs Argenterius contra Galenum procedat, & quam solidis fundamentis suffultus Galenus doceat artem; ad ea enim quæ diximus pro Galeno neque Argenterius, neque alij respondere, neque hiscere quidem auderent.

OCTAVI CAPITIS D

PARTICVLA II.

Tex. 3. *Ab eßentia quidem ipsa eorum quæ optimā habent cōstitutionē; commoderatione consimiliū quidem, in caliditate, frigiditate, humiditate, et siccitate. Instrumentalium vero, in quātitate, ac nu- E mero eorum ex quibus cōponuntur, ac præterea formatione, sitū partium singularum, ac totius instrumenti. Ex his verò quæ ex necessitate consequuntur consimilia, quantum quidem attinet ad tactum à mediocritate, quæ A in mollitie, ac duritie consistit. Quantum verò ad aspectum, à colore optimo, & leuitatis, atque hispiditatis mediocritate. In operationibus à perfectione, quam & ipsorum virtutē appellamus. Ab his verò quæ instrumentarias partes consequuntur, à com- B moderatione, & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorū, ac præterea earum quæ ipsis insunt virtute operationū. Optima igitur constitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc.*

IN tex. superiori Galenus tres fontes signorum proposuit pro dignoscendis dispositionibus corporum. Primus erat desumptus à substantialiter C inhærentibus. Secūdus ab operationibus, quæ necessariò consequuntur. Tertius a symptomatibus, quæ necessariò consequuntur operationes, qui continet retenta, excreta, & qualitates.

In hoc tex. applicat dictā methodum corpori saluberrimo, quod dicitur salubre ab ortu naturæ: & meritò ab hoc incipit, quia est aliorum omnium regula: cętera enim corpora quatenus ab isto perfectissimo recedūt in sequenti considerabuntur.

Diuiditur tex. in tres partes in prima pro- D ponuntur signa substantialiter inhærentia, quæ conueniunt saluberrimis partibus similaribus, & dissimilaribus: hæcque sunt optima temperatura, & optima commensuratio, quæ consistit in magnitudine, numero, conformatione, & situ: concludit Gal. tunc corpus fore saluberrimum, quando eius partes erunt optimè constitutæ in primis quatuor qualitatibus, & organicæ benè commensuratæ in magnitudine, numero, formatione, & situ. In secunda parte sumit indicia à signis, quę necessario consequuntur salubritatē simila- E rium partium: quæ inditia vel consistunt in sensu tactus, veluti dū medicus cognoscit carnem, neque esse molliorē, neque duriorem mediocritate: vel in sensu visus, dū colorem faciei, & aliarum partium vidit, esse optimū, idest ex albo & rubro commistum, & corpus, neque nimium hispidū, neque nimium glabrum: quia neque homo valde pilosus, neque sine pilis potest esse temperatus: vel demum desumūtur signa ab operationibus; per operationes intelligendo operationes naturales, vitales, & animales: istæ

operationes in corpore saluberrimo omnes debent esse in suo robore, vel suo esse perfectissimo; quod vero Galenus per virtutem intelligat robur facultatum, patet ex lib. de salubri ad Thrasyb. cap. 15. vbi explicat, per virtutem se intelligere robur. In tertia parte Galenus desumit signa ab ijs, quæ consequuntur non similares, sed dissimilares seu organicas partes: quæ vero indicant organicas esse optimè constitutas duo sunt, alterum est commensuratio, & pulchritudo omnium partium organicarum: alterũ est, quod operationes organicarum partium sint perfectissimæ, sicuti est perfectissima visio in oculis: chilificatio in ventriculo: hæmatosis in hepare, &c.

1 Dubitatio proponitur a Plusquamcommẽtatore dicente, quod substantialiter inherentia non possint vocari signa, quia idem esset signum, & signatum: si enim commensuratio seu concentus quatuor qualitatum esset temperatura similarium, quomodo temperatura poterit esse signum temperaturæ? idem dicit de compositione: quomodo bona compositio dici poterit signum bonæ compositionis?

Soluitur sic, si de temperatura loquamur, dicimus, temperaturam considerari dupliciter, vel cum relatione ad tactum, qui tangendo iudicat, vel cum relatione ad ipsasmet partes similares: qua posita distinctione, dicimus, temperaturam consideratam primo modo, respectu scilicet nostri tactus, esse signũ; respectu vero partis, in qua est, esse signatũ; & sic dubitatio tollitur: quod vero sensus tactus sit iudex, est Aristotelis 2. de anima tex. 94. vbi inquit, tactum hominis esse exquisitiorem omnibus animantibus, ideo potest rectissimè iudicare obiecta tactilia: Galenus vero 2. de temperamentis capit. 2. ait, tactum hominis esse rectum iudicem primarum qualitatum, idest temperaturarum actu talium: Similiter dicimus de compositione, quod scilicet respectu sensus visus seu tactus compositio sit signum, respectu vero partium sit signatum.

2 Dubitatio maxima est in verbis Galeni, quia ait, formationem, & situm conuenire non solum organicis, verum etiam similaribus: quod videtur falsum: quia similaribus solum conuenit temperatura, & non situs, vel conformatio.

Soluitur dicendo conformationem & situm per se primo competere organicis: secundo vero partibus similaribus.

3 Dubitatio exoritur, quia docet Galenus, corpus saluberrimum per tactum dignosci: videtur falsum: quia medicus vel erit temperatus, vel intemperatus, si fuerit temperatus nũquam poterit dignoscere corpus saluberrimum, quod est temperatissimum, quia ex Arist. 2. de anima tex. 118. tactus solum sentit

A exuperãtias; æquè enim calida, vel frigida nõ possunt sentiri: si vero medicus fuerit intemperatus, putabit, corpus saluberrimum esse intemperatissimum ratione magnæ distantiæ inter se: manus enim medici nimis calida putabit corpus saluberrimum esse frigidæ, & intemperatæ naturæ: manus nimis frigida sentiet saluberrimum esse calidæ, & intemperatæ naturę, quare nullo modo per tactum percipiet saluberrimum.

Soluitur sic: si medicus temperatus poterit dignoscere exuperantias per tactum, poterit quoque cognoscere tẽperatũ, si viderit

B neque calidum, neque frigidum esse: neque Aristoteli reluctamur, quia aliud est sentire, & aliud cognoscere se non sentire excessum: cõcedimus temperatum tãgendo temperatum non sentire, dicimus tamen ex illa sensus priuatione perueniri ad cognitionem corporis saluberrimi, & temperatissimi. Præterea poterit quoque vir intemperatus per tactum dignoscere temperatissimum, quando esset versatus in plurimorum corporum tactu: observaretque præceptum a Galeno traditum primo de temperamentis cap. vltimo, quod s. medicus debeat se exercere in aqua frigi-

C dissima & feruentissima pari portione commixta, quia inde, quę ex humanis corporibus sint temperata, tactu incipiet animaduertere.

4 Dubitatio inquit Galenus, perfectionem operationis esse signum corporis optimè cõstituti: videtur falsa hæc sententia: quia aliqui intemperatissimi habent perfectiores operationes; Hinc biliosi intemperati ex Galeno lib. de natura humana com. 39. habent maximum ingenij acumen: melancholici summam prudentiam: quæ operationes in

D ijs, qui sunt temperatissimi non sunt ita perfectæ: similiter ventriculus biliosus ex Galeno lib. primo de alim. fac. cap. primo citius digerit esculenta coctu difficilia, quam temperatissimus.

Respondent Plurimi, quod in corpore tẽperatissimo debeant considerari omnes operationes simul: & sic respectu corporum recedentium a temperatissimo erunt perfectiores. Sed melius respondebimus, si dixerimus p operationẽ perfectã Gal. intelligere eam, quæ conuenit constitutioni salubri, quę potest re-

E sistere causis extrinsecis, & quæ fere nunquã in ægritudinem labitur: de qua optima & saluberrima constitutionẽ Gal. c. 85. huius libri ait, non egere præside pro eius conseruatione: immo de hoc corpore loquens inquit, tantum appetere, quantum potest coquere: Ideo lib. de bono corporis habitu dicit, hæc corpora non ægrotare, quia neque colligunt humorum multitudinem, neque malignitate coinquinantur.

5 Dubitatio non videtur, quod ex colore optimo iudicari possit corpus saluberrimum: quia

quia Galenus 1. de humoribus primo dicit floridum colorem faciei alicuius, qui sit mæstus, indicare vel malam affectionem in cerebro ex atra bile prodeuntem, vel prenunciare narium hæmorragiam.

Respondetur, quod sicuti corpus salubre dispandos ex sua natura est coloris floridi, sic credendum est semper eodem colore eius faciē esse suffusam: Galenus vero primo de humoribus com. 1. loquitur de colore florido, qui à causa calida fit, & non de illo, qui propria natura effunditur, & qui est perpetuus: in istis enim corporibus temperatis humores ad intra non regurgitant: quia nihil in corpore habent præter naturam, cuius occasione modò retrahenr ad intra humores, modò concitentur ad extra, vt scilicet in ijs, qui sunt passuri hæmorragiā: habetur loco citato hæc Hippocratis sententia: *color humorum, vbi non est humorum reciprocatio, veluti efflorescit*: in corporibus temperatis sanè semper efflorescit, quia non reciprocantur humores, eo quod nulla sint mala qualitare inquinati.

6 Dubitatio, Galenus omittit multa alia signa corporis saluberrimi, ergo eius doctrina est insufficiens: 2. enim de temperamentis capite primo dicit, corpus saluberrimum esse omninò medium intet audax & timidum, inter taciturnum & verbosū, inter gracile & obesum: aitque neque latas, neque angustas venas habere: plurima quoque alia proponit 2. de tuenda sanitate. Auicennas denique 2. 1. doctrina 3. cap. 4. præter alia signa admonet, saluberrimum esse boni odoris.

Respondetur, Gal. non esse diminutum: quia tractat artem doctrina definitiua, quæ comprehendit omnia capita artis, sed non omnia particularia contenta sub capitibus: exempli gratia docet, quomodo per sensum tactus, & per sensum visus percipere possimus medium hunc statum corporis saluberrimi, datque exemplum solum de lenitate, & hispiditate, & colore, vt scilicet subintelligamus cætera ab illo sensu dignoscibilia: similiter positis duobus sensibus admonet, quomodo ea, quæ alijs sensibus sint cognoscibilia penetrari possint; sicuti corpus hoc esse boni odoris; esse medium inter audax & timidum & sic de alijs.

7 Dubitatio, videtur quod Galenus sibi contradicat, quia in principio tex. optimam commensurationem partium organicarum collocat inter substannaliter inhærentia, quæ ab essentia sumuntur: in fine verò textus commensurationem & pulchritudinem inter ea quæ consequuntur organicas partes, quæ sunt toto genere diuersa; quia substantialiter inhærentia sunt essentiæ, & prædicantur in quid de corpore salubri: ea verò, quæ consequuntur, prædicantur in quali.

Plusquamcommentator respondet, commensurationē summi dupliciter, vel pro situ A magnitudine, & figura cuiusque partis organicę, nulla facta comparatione cum alijs partibus, & sic sumptam (dicit) explicare essentiam corporis salubris, & dici substantialiter inhærentem: vel sumi commensurationem, vt est proportio omnium partiū corporis inter se coniunctarum, & sic sumptā commensurationem, ait, nō substantialiter inhęrere, sed consequi quæ substantialiter inhærent: hoc enim commensurationis genus est ipsamet pulchritudo: ideò Plato in philebo docet, pulchritudinem esse quādam partium commensurationem. Similiter Auerroes 7.
B phy. tex. 18. de pulchritudine habet hæc verba: pulchritudo est vniuersaliter proportio inter membra media & extrema: ecce quod commensuratio, quæ in idem recidit cum pulchritudine, est proportio non vnius membri, sed omnium inter se tam extremorum, quam mediorum: Hinc Alexander aphrodiseus secundo de anima cap. 43. inquit, pulchritudinem esse in bona habitudine, & commensuratione corporis; non dicit esse commensurationem vnius partis: Aristoteles 4. lib. ethicorum cap. 3. videns pulchritudinem esse proportionem totius corporis facta om-
C nium partium organicarum consideratione dicit, paruos non posse vocari pulchros, sed elegantes, & concinnos: voluitque ad constituendam hanc commensurationem, quæ est omnium partium proportio, conspirare quoque magnitudinem, sed non vnius partis, sed omnium: quia sicuti in commensuratione vnius partis organicæ concurrit necessariò debita illius partis magnitudo: similiter in commensuratione omnium partium debita requiritur magnitudo: illa prima est substantialiter inhærēs, hæc posttema est necessariò consequens.

D 8 Dubitatio videtur, quod Galenus sibi contradicat, quia in hoc tex. docet, quatuor primas qualitates pertinere ad essentiam constitutionis similarium: secundas verò mollitiem scilicet, duritiem, hispiditatem, & lenitatem, & colores consequi essentiam similarium partium: nihilominus in hoc libro capite 12. dicit, eos qui habent substantiam cerebri crassam esse ingenio obtusos; ergo crassities quæ est secunda qualitas indicabit constitutionem cerebri, quod collocatur inter partes organicas, & non similares.

E Pręterea 3. de symptomatum causis c. 2. docet, ob raritatem vasorū fieri sanguinis profluuia, sed sic est, quod affectus vasorū, vt venarum, sunt affectus partium organicarum, & non similarium: quia ex Gal. 1 1. methodi cap. 1 1. tres tantum sunt partes similares mēbranosa scilicet, carnosa, & fibrosa; ergo quę dicuntur à Gal. in hoc loco aduersantur ijs, quæ dicta sunt alibi.

Solutio huius difficultatis desumitur à Gal. lib. quod animi mores sequātur temperaturā

corp. c. 2. vbi ait à similaribus primariò prouenire actiones ratione temperaturæ, secundariò ab organicis: quare dicimus, ingenium obtusum primariò fieri à propria carne iusto crassiori, quæ est pars similaris: crassitiem, verò tenuitatem, duritiem, mollitiem, & cęteras secundas qualitates insequi primas: Hinc Galenus 7. methodi cap. 2. ait, animales actiones partibus similaribus primo referri: & libro de constitutione artis cap. 4. idem dicit: postremò 2. de naturalibus facultatibus cap. vltimo habet, iecur, venas, arterias, ventriculum, & omnem particulam, quæ aliqua fungitur actione necessariò hoc obtinere propter certam ex quatuor elemētis temperiē: quid clarius in Galeno potest inueniri, quàm quod à temperie omnes actiones similarium prodeant? neque excipit hepar, quod est sanguinis officina tam pręcipua, neque excipit ventriculum, & cor, quę sunt organa tam conspicua.

9 Dubitatio statim oritur, quia si secundæ qualitates necessariò consequuntur primas, & sunt signa indicantia constitutionem similarium partium; ergo omnia signa dissimilarium partium conuenient similaribus, & sic dissimilaria non habebunt signa propria.

Respondetur, dupliciter cōsiderari secundas qualitates, primo modo quatenus insequuntur primas, quæ constituunt similares, & hoc modo dicimus, omnes qualitates secūdas & tertias indicare primas, sic actionem in hepate indicare temperaturam propriæ carnis hepatis: actionem cerebri, vel cordis propriam carnem vel substantiam cerebri, vel cordis: secundo modo considerari qualitates secundas quatenus formant vitia, & affectus præter naturam in partibus organicis, & sic non solum secundas qualitates insequi organicas partes, sed esse ipsasmet constitutiones organicarum partium, verbi causa raritas & densitas sunt secundæ qualitates, quæ ex necessitate insequuntur constitutionem partium similarium, & sunt fundatæ in propria carne, in membranosa scilicet substantia, vel fibrosa; non dicimus tamen raritatem & dēsitatem esse morbos similariū partium, sed organicarum: ita vt secundæ qualitates formaliter pertineant ad dissimilares; originaliter vero ad similares.

10 Dubitatio dictum est ex Galeno, actiones conuenire partibus similaribus, & non dissimilaribus: tamen in fine tex. Galenus ait, quod partibus instrumentarijs seu organicis conueniant commensuratio & pulchritudo, & aliæ operationes.

Plusquamcōmentator tollit hanc difficultatem dicens, actiones seu operationes naturales conuenire solum partibus similaribus; actiones verò animales partibus organicis. Quæ solutio est vanissima, quia Gal. 7. methodi capite 2. & 2. de facultatibus naturali-

A bus cap. vltimo habet, omnes actiones sint vitales, sint animales, vel naturales inspicere primariò partes similares, esseque in similaribus fundatas: conuenire tamen partibus organicis solum secundariò, vt testatur Galenus locis citatis: in quolibet enim instrumēto ex Galeno adest aliqua præcipua pars similaris, cui conuenit actio præcipua, quæ vel est propria caro instrumenti, vel propria mēbrana, vel propriæ fibræ instrumenti: partes enim similares ex Galeno sunt solum tres, carnosa scilicet, membranosa, & fibrosa, & ab his primariò omnes actiones prodeunt, &

B actiones, quæ insunt organicis, meritò istarum similarium inesse. Quod verò actiones quoque animales conueniant primariò partibus similaribus patet ex Aristotele, & Galeno: ex Aristotele secundo de partibus animalium capite primo, & primo de historia animalium cap. 4. vbi docet, omnes sensus fieri per partes similares, actiones verò, & motus per partes instrumentales: ex Gal. quia docet visionē primo crystalino, & deinde toti oculo conuenire quare quando, videbimus Galenū lib. de curandi ratione per sanguinis missionem c. 4. dicentē actionū ali-

C quas conuenire similaribus partibus, & aliquas dissimilaribus, dicendum est actiones conuenire dissimilaribus, sed non primò, vt superius dictum est: quam expositionem ipse Galenus affert multis in locis, & præcipuè lib. de constitutione artis cap. 5. & lib. de curatione per s. m. cap. 4. Similiter Conciliator diff. 63. dicit, actiones à similaribus primariò & vt sunt principium quo prouenire a dissimilaribus vero adæquatè, & vt sunt principium quod.

D

OCTAVI CAPITIS

Particula III.

Tex. 4. *Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem inconsimilium tēperatura vitium*

E *aliquod paruum habent, nonnulla verò in instrumentariorum commoderatione, & hoc quoque perexiguum. Accidit autem hoc vel in omnibus, vel in aliquibus aut in vtrisque. Vitiorum verò genera eadem sunt his quæ virtutem perficiunt. Temperatura*

qui-

quidem in consimilibus. Numerus autem, & formatio, & magnitudo, & situs, in instrumentarijs. Vtrisque verò communis vnitas, quam & ipsorum, continuitatem appellamus.

IN tex. superiori tradidit signa corporis simpliciter salubris, idest saluberrimi. In hoc tex. vero ostēdit, quomodo salubre vt multū deficiat à saluberrimo: dicitque deficere ab illo per vitium aliquod paruum sensibile in temperatura, vel in compositione: in temperatura veluti in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: in compositione, dum in formatione, magnitudine, numero, vel situ aliquantulū recedit à saluberrimo: corpus enim saluberrimum est vnum, & est regula omnium aliorum: salubre verò vt multum est multiplex, & non vnum: quia modo est salubre vt multum, quia deficit a saluberrimo p aliquod paruū vitium in temperatura: modo quia deficit in situ, magnitudine, vel numero, vel demum per aliquod paruum vitium, quod sit simul in omnibus similaribus, & dissimilaribus partibus.

Altimarus putat in hoc tex. Galenum agere non de corpore salubri vt multum, sed de corpore salubri vt nunc: probatque eo quia Galenus in tex. habet hæc verba, *& adhuc tamen salubria existunt*: si intelligeret de salubri vt multum, non dixisset, adhuc, quia est certissimum, quod corpus salubre vt multum sit salubre: addit, Galenum nullibi egisse de corpore salubri vt nunc; quare nisi dicamus, quod in hoc tex. de ipso agat, esset diminutus. Accedit, quod Galenus in fine huius capitis octaui dicat, se egisse de omnibus corporibus salubribus: demū subnectit Altimarus, clarè patere, Gal. esse acturum paulo infra videlicet in hoc c. de corpore salubri vt multum; quare, si etiam in hoc tex. de illo ageret in hoc loco esset superfluus.

Decipitur Altimarus, quia salubre vt nūc non deficit à salubri simpliciter diapandos, quod est corpus saluberrimum per aliquod (vt ait hic Galenus) per exiguum vitium; sed per magnam & notabilem differentiam: immo in latitudine sanitatis non est maior differentia, quam inter saluberrimum, & salubre nunc; saluberrimum enim est in supremo gradu salubritatis; salubre verò vt nunc est in infimo: quare cum differentia non sit perexigua, dicendum est, Galenum hic egisse de corpore salubri vt multum, & non de salubri vt nunc. Quoad instantias dicimus Galenum dixisse, adhuc, ne crederent lectores,

A quod per paruum vitium, quod in temperatura, vel cōpositione inueniri possit, corpus salubre vt multum dici debeat corpus insalubre, quod similiter est in latitudine sanitatis: differt enim salubre vt multum ab insalubri secundum maiorem, & minorem resistētiā, quę ab his corporibus infertur extrinsecis caussis: Caussa erroris Altimari fuit, quia putabat, salubre vt nunc differre ab insalubri simpliciter, & à neutro simpliciter: quod quidem in hac arte medicinali non potest defendi: supra enim ostensum est, corpora salubria, insalubria, & neutra contineri in B latitudine sanitatis; insalubria verò vt nunc habere actu ægritudinem: dictumque est insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter posse vocari salubre nunc: cum igitur Galenus egerit de insalubri simpliciter, & de neutro simpliciter, supponendum est, egisse de salubri nunc, quia in illis continetur. Quoad illud dum ait, Galenum esse superfluum, si in hoc loco ageret de corpore salubri vt multum, quia infra in hoc cap. par. 7. de hoc corpore aget. Respondemus, diuersa consideratione Galenum agere hic, & ibi: hic declarat, in quo consistat vitium huius corpo- C ris salubris vt multū: in par. verò 7. docet, quo modo ab alijs corporib. possit distingui: quare Altimari opinio accipi non potest.

Diuiditur tex. in duas partes: in prima docet, corpus salubre vt multum differre à salubri vt semper per aliquod paruum, seu per exiguum vitium in temperatura, vel in compositione: ita vt differentia specifica, qua corpus salubre vt multū differt à saluberrimo, non sit, quia magis in vna, quam in alijs partibus, & omnibus simul vitium sit; sed quia vitium sit perexiguum. In secunda parte de- D clarat quid intelligat per vitia, & quot sint: vtitur argumento à contrarijs, videlicet, si virtutes in corpore sunt hę tres, bona cōpositio in dissimilaribus, bona temperatura in similaribus, & bona vnitas in vtrisq; tot quoque erunt vitia scilicet mala cōpositio; mala temperatura, & mala vnitas: contrariorum enim eadem est disciplina.

1 Dubitatio Galenus in hoc tex. docet, solutionem continui conuenire vtrisque, idest partibus similaribus, & dissimilaribus: Auerroes 3. colliget cap. 14. insurgit contra Gale- E num, aitque quod solutio continui cōueniat solū partibus similaribus; solutio verò contigui partibus dissimilaribus: ratio est, quia partes instrumētales fiunt ex similaribus contiguis, & non continuis; quare ex Auerroe, dum soluuntur partes instrumentales, soluūtur contigua, & non continua: non conuenit ergo solutio continui, vt dicit Gal. vtrisque, idest similaribus & dissimilaribus, sed similaribus tantum.

Respondetur Galenum sumere continuū lato modo, sicuti Aristoteles illud sumpsit in

principio 1. lib. meteororũ, vbi inquit, oportet mundum hunc continuum esse superioribus lationibus, vt inde omnis eius virtus gubernetur: elementa tamen non sunt continua orbi lunæ, sed contigua: simili modo Galeno placuit appellare continui, & nõ contigui solutionem. Præterea ipsemet fatetur se id fecisse clarioris doctrinæ gratia 7. lib. methodi cap. 2. & 13. methodi cap. 1. & alibi notius enim erat addiscẽtibus medicinam sub nomine continui, quam contigui vnitatem communem appellare: non enim agitur in medicina de mathematicis, in quibus de vnitate, & de continuo agitur: sed accipit Galenus nomina communia & vulgaria, vt inde ad altiora proficiscatur. Præterea possumus etiam respondere, quod Auerrois argumentum nõ sit contra Galenum: quia non inquit continuitatem esse naturam communem similaribus, & dissimilaribus, sed vnionem siue vnitatem: similiter non dicit Galenus solutionem continuitatis esse morbum cõmunem, sed solutionem vnitaris: quare instantia Auerrois nihil habet contra Galenũ: pars enim organica, quamuis sit contigua, tamen per suam formam & per suum actum, vt dicit Galenus lib. de differentijs morborum capite 4. est verè & exquisitè vna. Dum verò Galenus solutionẽ vnitatis appellat aliquando solutionem continuitatis, dicimus id fecisse, vt ipsemet libro de causis morborum capite vltimo fatetur, clarioris doctrinæ gratia.

2 Dubitatio Argenterius inuehitur contra Galenum dicentem, solutionẽ continui conuenire similaribus, & dissimilaribus, per se tamẽ dissimilaribus, per accidẽs verò similaribus. Quæ opinio ediametrò est contraria opinioni Auerrois: dicit igitur Argenterius, quod sicuti morbi in figura, in situ, in magnitudine primatiò & per se secundum opinionem quoque Galeni cõueniunt partibus dissimilaribus: similiter dicendum est de continui solutione: confirmat Argenterius suam opinionem hac ratione supponens in continui solutione non tolli, vel impediri actionẽ similarium partium, sed tantum dissimilarium: quo supposito infert, si ex actione læsa iudicandi sunt morbi, & in solutione continui solum actio dissimilatium læditur, & nõ similarium, solutio continui erit morbus dissimilarium, & non similarium: probat quod actiones similarium non lædantur, eo quia quando solutę, & diuisæ sunt carnes in ipsis fit coctio, retentio, carnis regeneratio, & cætera munera perficiuntur, ergo solutio continui non est morbus similarium.

Respondetur, rationes Argenterij esse puetiles, quia dum ait actiones similarium partium diuisarum non lædi: maximè vacillat quia carnes diuisæ malè concoquunt, & cætera omnia officia diminuiè explent: immo diuisis similaribus externis, statim per sympathiam actiones propriarum carnium viscerum læduntur: Demum, non ne actiones partis similaris diuisæ aliquando auferuntur? veluti dum gangræna ob vulnus, vel ob alias causas fit in parte similari? tunc enim tolluntur coctiones, agglutinationes, & cætera omnia officia: ecce igitur quod solutio continui conuenit per se quoque similaribus: prædicatur enim solutio vnitaris vniuocè de solutione similarium, & dissimilarium. De hac te iterum fusius agemus in 3. parte libri cap. de solutione continui contra Faloppium.

3 Dubitatio Gal. loquẽs de numero generũ morborum videtur esse inconstans, quia sæpissimè dixit esse tria genera scilicet intemperiem, malam compositionẽ, & solutionem vnitatis; in hoc tex. tamen numerat sex genera scilicet intemperiem, morbum in formatione, magnitudine, numero, & situ; qui morbi vocantur malæ compositiones, & sextum genus ait esse continui solutionem. Augetur dubitatio, quia lib. de differentijs morborum cap. 11. & lib. de constitutione cap. 6. vocat solutionem continui quintum morborum genus: ergo non tria.

Respõsio est facillima, cur modo sex morborum genera, & modo tria numerentur; quia illa quatuor genera subalterna, scilicet in formatione, situ, magnitudine, & numero reducuntur ad vnum genus, idest ad malam compositionem: sed difficultas est, quid intellexerit Galenus, dum dixit, solutionẽ continui esse quintum genus. Quidam respondent esse quintum genus competens partibus dissimilaribus: ita vt primum sit in formatione; secundum in magnitudine; tertium in numero; quartum in situ, & quintum in soluta vnitate: sed responsio erit accommodatior si dixerimus, solutionem esse quintum genus non solum respectu partium dissimilarium, verum etiam similarium: quia in similaribus quatuor genera subalterna morborum dantur, quæ sunt intemperies calida, frigida, humida, & sicca; quintum genus in dissimilaribus erit solutio continui: similiter solutio continui erit quintum in dissimilaribus, enumerando illa quatuor scilicet in magnitudine, numero, situ, & formatione: quę cum ita sint, textus Gal. de differentijs morborum 11. & lib. de constitutione artis cap. 6. erit clarissimus.

4 Dubitatio ait Galenus, magnitudinem, & figuram cõuenire solum partibus organicis; quod videtur falsum: quia etiam partes similares habent magnitudinem, & figuram.

Soluitur concedendo partes similares habere magnitudinem, & figuram: negando tamen magnitudinem, & figuram dici bonam, vel diminutam, vel auctam ratione sui: accipiatur enim pars similaris, quæ sit figurę, vel magnitudinis perexiguæ, dicimus non lædi eius propriam actionẽ ob paruitatem, quia

quia potest esse Pigmeus, cuius partes similares sint perexiguæ, tamen benè concoquãt retineãt, attrahant, & expellant: quare magnitudo, vel figura dici debet præter naturã ratione partis organicæ, & non ratione partis similaris.

5 Dubitatio videtur ex Galeno; tot esse virtutes, quot vitia, idest tot esse species sanitatis, quot sunt species morbi: quod non videtur; quia si vnus est habitus temperatissimus, octo sunt intemperati: ideo Plusquamcommentator negat omninò, quod tot sint species sanitatis, quot ægritudinis, ergo malè Galenus in tex. dum docet, tot esse vitia, quot virtutes.

Respondetur, non solum esse tot species sanitatis, quot sunt morbi, sed dicimus, species sanitatis esse plures ob tẽperatissimum, & salùberrimum corpus, quod est omninò æquale: Hinc Auerroes 3. coll. t. rectè docet, quod numerus specierum ægritudinis est sicuti numerus specierũ sanitatis, seclusa optima temperatura: idem dicit Galenus lib. de constitutione artis medicæ cap. 10. esse scilicet octo intemperaturas salubres, & octo intemperaturas insalubres, & deinde esse habitum temperatissimum: quare quando dicit Galenus tot esse vitiorum genera, quot virtutes corpora perficientes nõ enumerauit temperatissimum.

6. Dubitatio augetur, quia ex Arist. 1. topic. quot modis dicitur vnum oppositum, tot & alterum, ergo tot deberent esse species sanitatis, quot sunt morbi.

Respondetur sic: si cum Auerroe loquamur, dicimus, vnicam esse communem sanitatem, & vnicum communem morbum, qui opponitur sanitati illi saluberrimæ: dum verò ab vna sanitate perfectissima corpora innumerabilibus modis recedunt, innumerabiles fiunt ægritudines: Respondet igitur Auerroes 5. phy. 57. temperatissimum habere in se tot sanitates, quot respondere possunt ægritudinibus à temperatissimo recedentibus: sed addit Auer. nomina sanitatis esse ignota: exempli gratia aderit morbus in excessu calidus, qui vocatur febris ardens, seu causon; attamen sua sanitas erit ignota.

7 Dubitatio, Galenus in tex. dicit, morbos in situ conuenire organicis partibus, quod non videtur; quia Auicennas 2. 1. doc. 1. cap. 2. sustinet, luxationem esse morbum in soluta vnitate, quamuis Galenus clarissimè dicat libro de morborum differentijs cap. 13. quod luxatio, quæ est morbus in situ, pertineat ad partes instrumẽtales seu organicas, ergo vel malè Galenus, dum omnes morbos in situ reduxit ad partes organicas, vel malè Auicennas loco citato.

Conciliator differentia. 75. videns hanc differentiam inter Galenum, & Auicennam censet, Auicennam esse à Galeno diuersum.

A Possumus tamen respondere, nullam esse differentiam inter Auicennam, & Galenum, si dixerimus luxationẽ dupliciter considerari, vel vt est morbus in situ, & sic pertinere ad partes organicas: vel vt est affectus in solutione vnitatis, & sic pertinere ad partes similares, & organicas: quando Auicennas dixit, luxationem esse morbum in soluta vnitate, non considerasse mutationem situs, sed solummodò solutionem ossis, quæ fit per mollitiem ligamenti iuncturarum.

Quæritur in hoc loco, an detur quartum genus morborum: quærendi occasio desumi B tur à verbis Galeni in hoc tex. in quo dicit tria tantum esse morborum genera, scilicet intemperiem, mãlam compositionem, & solutam vnitatem.

Fernelius, Argenterius, & multi alij, qui concedũt quartum genus morborum, quod dicitur formarum, ea de causa dari putant, quia prçter qualitates manifestas concedunt occultas, quæ neque pendent à primis quatuor, neque sunt in eadem cathegoria: & in his qualitatibus dicunt, hoc quartum genus esse fundatum: Isti verò dicũtur morborum Innouatores, quia distinctum & nouum mor- C borum genus in medium attulerunt.

Fundamenta istorum pendent ex eo, quia putant, dari qualitates occultas, quæ neque ad quatuor primas, neque ad alias, quæ ponuntur in prçdicamẽto qualitatis, referri possunt: dicuntque qualitates occultas, in quibus fundantur morbi formarum, quales sũt lues gallica, & alij multi, esse substantias operantes primo, & per se, nulloque interposito medio instrumento: & has qualitates esse in prædicamento substantiæ, & vocari qualitates occultas, & totius substantiæ: quia vero D substantia ex se est incognoscibilis & sensibus & intellectui occulta, ideò occultç ab istis vocantur qualitates.

Quj igitur vult reijcere hos morborum Innouatores debet prius hoc fundamentũ demoliri, quod scilicet substantia possit primo & per se operari, deinde probare, quod potentiæ operatrices sint in prædicamento qualitatis, & non substantiæ: quorũ fundamento euerso statim ruent qualitates occultæ, & quartum morborum genus nunquam a Galeno excogitatum: Nos igitur altiori philoso- E phia contra nonnullos philosophos & Theologos hanc materiam discussimus tum in 8. lib. methodi nostræ, tum post particulam quartam cap. 85. huius libri: vbi inter cætera ostendimus, omnes potentias collocari in prædicamento qualitatis: Qui igitur plenè vult Fernelium, & Argenterium reijcere debet prius demoliri hoc fundamentum, quod potentiæ non sint substantiæ immediatç operatrices; proposuimus enim argumenta Gregorij Arimineusis, & aliorum Philosophorum, eaque infregimus, sicuti quisque poterit

rit locis citatis videre. Praeterea Galenus clarissimè docet, non dari qualitates occultas, quæ sint substantiæ immediatæ operatrices, sintque in prædicamēto substantiæ: quia 12. methodi docet, quod quędam contraria sunt substātijs totis, & quædam ipsis qualitatibus: ecce igitur quod qualitates occultæ ex Galeno habent contrarium; quare si habent contrarium, non erunt substantiæ, & nō dabitur hic formæ substantialis morbus, vt somniarunt Fernelius & Argenterius. Insuper libro de constitutione artis medicæ cap. 4. & 4. de simplici medicina cap. 15. docet Galenus, has qualitates occultas fieri ex infinitis alterationibus elementorum; ideò si ex alterationibus fient, non erunt substantiæ: collocas igitur eas tu in quo vis prædicamento, dummodo non sint in substantia, sufficient tria morborum genera. Cæterum, quod per qualitates totius substantiæ intelligi debeant temperaturæ, patet ex Galeno 3. de temperamentis capite 4. vbi dicit, per vniuersam substantiam se intelligere temperiem ex primis elementis, ex calido scilicet frigido, humido, & sicco.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA IV.

Tex. 5. *In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium vitia, secundum vtrumque insalubritatis significatum. Terminus autem qui vtrumque distinguit, est operationum læsio sensibilis.*

IN tex. superiori docuit Galenus, quod salubre simpliciter vt multum deficiat, vel recedat à saluberrimo per aliquod perexiguū vitium vel in tēperatura? vel cōpositione, vel vnitate: In hoc tex. verò ait per vitia in temperatura, cōpositione, & vnitate differre insalubria à salubribus: sed terminū quo distinguitur insalubre ab insalubri nūc ait esse sensibilem læsionem operationis.

Diuiditur hic tex. in duas partes: in 1. dicit, omnia vitia quæ contingere possunt corporibus insalubribus secundum vtrumque significatum consistere vel in temperatura, vel cōpositione, vel vnitate: insalubre signū diuiditur in simpliciter, & vt nunc: sicuti dictum est de corporibus, & hæc sunt duo significata, de quibus Galenus in tex. mentionem facit: simpliciter prædicatur de simpli- A citer semper, & vt multum: insalubre verò nūc est quod significat actualem ægritudinē. In secūda parte, ne quispiam crederet, quod omnis læsio vel omne vitium in temperatura, vel compositione, & vnitate ægritudinem seu insalubritatem nunc indicaret, determinat Galenus insalubre nunc distingui ab insalubri simpliciter per aliquam læsionem sensibilem operationum: dantur enim corpora insalubria simpliciter semper, & vt multum, quæ actu non ægrotant, habent tamen in sua temperatura, vel compositione vitia euidentissima: hæc quamuis sint pessimè sana dicun- B tur tamen adhuc sana, quia non habent aliquam læsionem sensibilem alicuius operationis: oportet enim adhoc, vt aliquod corpus dicatur ægrum, vt sit aliqua operatio naturalis, vel vitalis, vel animalis sensibiliter læsa, aliter, quamuis corpora maximè recederent à temperatissimo, ægra non dicerentur.

1 Dubitatio, Galenus in tex. tradit differentiam inter insalubre simpliciter & insalubre nūc, atque insalubre simpliciter differre ab insalubri nunc per lesionem aliquam sensibilem alicuius operationis (per insalubre nunc Galenus semper intelligit corpus quod actu C ægrotat) sed sic est, quod læsio sensibilis corporis insalubris nunc facit ea differre non solum à corporibus insalubribus simpliciter, sed etiam ab omnibus corporibus existentibus in latitudine sanitatis, ergo Galenus non proponit veram, & specificam differentiam, qua distinguitur corpus insalubre nūc ab insalubri simpliciter: immo videtur errare, dū proponit differentiam communem loco specificæ, videturque committere errorem circa vniuersale ab Aristotele 1. poster. reiectum.

Plusquamcommentator nesciens fortasse D hanc dubitationem de medio tollere nouam interpretationem proposuit dicēs, Galenum velle in hoc loco, quod per læsionem sensibilem differat corpus insalubre nunc, non solum ab insalubri simpliciter. sed etiam differat insalubre simpliciter à salubri vt multū; quia insalubre simpliciter & salubre vt multum differunt per læsionem sensibilem. Quæ quidem expositio est omninò contraria verbis Galeni, qui in tex. clarissimè ostendit, quomodo differat insalubre nunc ab insalubri simpliciter: atque ne verbum quidem faciat de salubri vt multum: supponitur enim E quod si corpus insalubre nunc differat ab insalubri simpliciter, tanto magis differat à corpore salubri vt multum: ea enim, quæ ex se patent, non indigent probatione: nec valet dum dicitur, Galenum in par. octaua huius capitis ponere differentiā inter salubre nūc, & insalubre simpliciter: quia ibi concludit, quod dictum est in hoc loco: ibique proponitur differentia non solum inter insalubre nunc, & insalubre simpliciter; sed inter alia cor-

corpora, vt ibi declarabimus: neque est dicendum, Galenum committere errorem circa vniuersale, sumendo differentiam communem loco specificæ: quia hic non communem, seu genericam, sed specificam differentiam tradit inter corpora insalubria simpliciter, & corpora insalubria nunc.

2 Dubitatio, docet Galenus, terminũ, quo distinguitur insalubre simpliciter ab insalubri nunc, esse læsionem sensibilem, quod videtur falsum: quia corpora insalubria simpliciter, quæ sunt talia ab ortu naturæ, sunt intemperata, & malè conformata: ergo sensibiliter erunt læsa: ergo læsio sensibilis non erit bona differentia, qua corpora ægrotantium differant ab insalubribus simpliciter.

Respondetur ex Galeno lib. de cõstitutione artis med. cap. 10. & 2. de temperamentis cap. 4. vbi habetur, aliam esse intemperiem sanitatis, & aliam morbi: ecce igitur, quod corpora possunt esse intemperata, & sana: vocari tamen insalubria simpliciter: immo omnia corpora, quæ sunt in latitudine sanitatis preter saluberrima vel sunt intemperata, vel malè conformata.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA V.

Tex. 6. *Quæ verò ab optima corporũ cõstitutione breuè aliquid deficiũt, re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur. Distinguũtur verò ex eo, quod magis, aut minus in operationibus existit, ac quia in causis quæ ægritudinẽ pariunt non æquè resistunt. Quæ autẽ simpliciter insalubria sunt corpora, distinguuntur ob id, quod facilè à causis quæ morbos committendi vim habent, superantur, et quoniam in vigore operationum plurimum deficiunt. In medio autem amborum collocantur ea quæ neutra simpliciter appellantur, et cum latitudine quadam.*

A Ille tex. diuiditur in duas partes: in prima Galenus declarat quibus signis distinguatur corpus salubre vt multum à corpore salubri vt semper: In 2. parte declarat, quibus signis distinguantur corpora insalubria simpliciter & neutra.

Quo ad primam partem dicit, corpus salubre semper à salubri vt multum adeò parum differre, vt eorum differentia sensu nõ percipiatur: corpus enim salubre vt multũ quo ad sensum tactus ita apparet temperatum, sicut corpus salubre vt semper: similiter dici-
B mus quo ad sensum visus æquè apparere optimè coloratum, & mediocriter se habere in obesitate, gracilitate, hispiditate, & glabritie, perinde ac corpus saluberrimum. Proponit tamẽ Galenus duo signa, quibus hęc duo corpora distinguuntur: alterum desumit à perfectione operationum (per operationes intelligit actiones vitales, naturales, & animales) dicit que operationes corporis salubris, vt semper esse perfectiores, quam salubris vt multum: alterum desumit à potentia resistẽdi causis præter naturam: Hinc si videtimus
C duo corpora æquè sana bene colorata, & mediocriter se habentia quo ad sensum tactus, & visus; quorum alterum tamen facile resistat causis extrinsecis violentis: alterum verò aliquid parum patiatur: tunc certum iudicium faciemus quodnam ex illis sit salubre semper, seu saluberrimum, quod idem est, & quod salubre vt multum: colligas igitur ex maiori, & paulo minori resistentia corpora benè sana distingui, cognoscique quodnam sit vicinius saluberrimo, & quod sit minus vicinum.

D Quo ad secundam partem Galenus declarat duobus signis quæ sint corpora simpliciter insalubria: per simpliciter insalubria intelligimus quæ ab ortu naturæ pessimè sana sunt: primum signum istorum est, quod non resistant causis externis, sed facilè superentur, incidantque in ægritudinem: secundum signum est, quod per exiguum habeant vigorem: addit in medio amborum, idest inter salubre simpliciter, & insalubre simpliciter mediare corpora neutra, quæ exquisitè neutra appellantur.

E 1 Dubitant valde Expositores, quid intelligat Galenus per neutra exquisitè, & quid per illa verba (*cum latitudine quadam*) Quidam dicunt Galenum per exquisitè neutra intelligere neutra primi significati, quæ sunt verè neutra, quia sunt per abnegationem extremorum. Præterea dicũt, quod illa verba cum latitudine quadam debeant intelligi neutra secundi & tertij significati, quæ sunt extremorum participantia. Decepti sunt ob imperitiam Græcæ linguæ, quia in Codice Græco non habetur illud exquisitè, idest ἀκριβῶς, reuera

reuera neutra primi significati dicuntur ex- quisitè talia; quia non participant extrema, sed in codice græco habetur hoc verbum ἁπλῶς, idest simpliciter, ideò intelligere debemus neutrum simpliciter ad differentiam neutrius vt multum, & vt nunc, quę deinde sunt cum latitudine quadam, quatenus semper inclinant magis in alterum extremorum & sunt neutra secundi significati.

Notandum tamen in tex. antiquo, quem habuit Laurētianus esse particulam ἀκριβῶς; sed in tex. quem exposuit Leonicenus, qui existimatur magis fidelis, & magis consentiēs antiquissimis codicibus non inueniri ἀκριβῶς sed ἁπλῶς.

2 Dubitatio, ex Galeno in tex. habetur, saluberrimum maximè omnium resistere causis excitantibus ægritudines, quod non videtur; quia experientia patet, corpus frigidum magis resistere aeri æstiuo, quam temperatissimum, quod est in medio, & corpus cholericum magis resistere aeri frigido, quam temperatissimum: quia quod est in medio maiorem habet affinitatem cum extremis.

Respondetur, quod aliud est facilius alterari, vel refrigerati, & calefieri, & aliud facilius ægrotare: concedimus nos quod quæ in medio sunt inter calidum & frigidum, citius calefiant, vel refrigerentur: negamus tamen quod facilius ægrotent, immò dicimus, corpus frigidum refertum pituita, à calore exter no ita agitari, vt nullo modo resistat, sed putrefiat, & facilius in febres incidat, quā temperatissimum: sed in sequenti quęstione clarius hęc patebunt.

QVAEST. XXVIII.

AN CORPVS SALVBERRIMVM magis resistat causis morbificis, quam corpora intemperata contraria.

Plusquamcommentator sustinens, corpus frigidum resistere magis calori preter naturam, quam corpus temperatissimum explicat sententiam Galeni dicentis, saluberrimum corpus magis resistere, quam alia corpora, intelligi vt plurimum, & non semper.

Reijcitur hæc opinio ab Expositoribus, & meritò: quia Galenus nos docet, corpora salubria, & insalubria distingui per maiorem, vel minorem resistentiam: quare si hæc do- A ctrina non fuerit semper vera, erit vanissima: à qualibet enim arte & doctrina, quæ non sunt de omni & semper vera debent explodi. Præterea ex Aristotele in prædicamento qualitatis, de ratione salubris est potēter resistere, & quāto magis, vel minus resistit tanto magis vel minus salubre vocabitur: similiter Galenus lib. de optima constitutione capite 3. habet, esse proprium corporis benè constituti resistere causis morbificis, malè verò constituti parū, vel nihil resistere, & succumbere, quod clarius in Galeno.

B Videns Plusquamcōmentator, quod propria opinio aduersetur Galeno, & experientiæ: quia saluberrimum seu tēperatissimum corpus magis resistit calori, quam frigidum; aliam proposuit distinctionem, dicens, si corpus frigidum facilius patitur à calido extrinseco, id non cōtingere ratione temperamenti: quia temperatissimum est proximius calori, quam corpus phlegmaticum & frigidum; sed ratione vigoris propriatum operationum.

C Hæc secunda responsio, quamuis prima fa cie videatur verior, est tamen deterior priori; quia supponit quoddam omninò falsum, robur scilicet operationum posse separari ab ipso temperamento: superius enim cum Galeno probatum est, omnes actiones originaliter pendere à temperatura, vt à præcipua causa; quæ dum mutatur statim robur quoque mutatur: immò dicimus implicari contradictionem, dum dicitur temperamentum pari & robur eodem modo conseruari: dicendum igitur est, corpus saluberrimum, & ratione roboris, & ratione temperamenti semper magis resistere causis efficientibus ægritudinis, quam resistant corpora intemperata suis contrarijs.

D 1 Dubitatio, si esset verum, quod corpus tēperatissimum magis resisteret causis morbificis, quàm cætera corpora intemperata, sequeretur, quod tractatus de corporibus præparatis ad febrem propositus ab Auicenna in 1. lib. & Gal. 8. methodi & alibi esset vanissimus: quia in ipso concluditur, corpora temperata esse magis ad febrem parata, quam corpora frigida, humida, & frigida & sicca, quæ

E sunt intemperata. Præterea 1. epid. com. 2. tex. 7. ait Galenus, in cōstitutione calida magis resistere corpora frigida, quam temperata: ergo temperatissimum non magis resistet, quam contraria intemperata.

Respondetur huic instantiæ, semper esse verum, temperata & saluberrima corpora magis resistere causis morbificis; quando verò additur, corpora frigida magis resistere constitutioni calidæ, & alijs causis disponentibus corpora ad calorem febrilem; respondemus, constitutionem calidam respectu corporum frigidorum non esse causam morbificam, & insalubrem, sed saluberrimam: Similiter

liter dicimus, causas disponentes corpora temperata ad febrem esse præter naturam respectu corporis temperati, quod est calidum & humidum: respectu verò corporis frigidi esse causam iuuantem, & reducentem corpus frigidum ad temperatum: quare instantiæ propositæ sunt de causis iuuantibus, & non resistentibus: semper enim erit verum corpus temperatissimum magis resistere causis morbificis, quam corpora intemperata.

2 Dubitatio non videtur, quod corpora saluberrima & robusta magis resistant, quam intemperata, & minus robusta: quia Hippocrates loquendo de senibus, qui numerantur inter corpora neutra nunc secundi significati quæ sunt minus robusta, quam sint salubre semper & salubre vt multū, dicit his minus ægrotare, vt docet aphor. 39. secundæ sectionis, *magnā partem senes iuuenibus minus ægrotant*: ecce si senes minus ægrotant iuuenibus: ergo sequetur, quod senes magis resistēt quam iuuenes, qui habent maius robur operationum: quare malè Gal. in tex. facit, dum colligit, maiorem vel minorem resistentiam ex maiori, vel minori robore.

Respondetur, quod minus resistunt senes: causa verò cur minus ægrotent, quam iuuenes est, quia iuuenes incurrunt in errores victus insignes, & nunquam timent: causa verò diutinæ sanitatis senum est perpetuus timor ægritudinum: quod verò senes minus resistant, nos docet Hippocrates in dicto aphorismo, vbi addit, *semel tamen senes diutinis morbis correpti ferè vna moriuntur*: causa est, quia non resistunt: iuuenes enim liberātur à morbis perniciosissimis ob robur quo externis causis resistunt.

3 Dubitatio non videtur, quod corpora temperatissima, quæ sunt in medio respectu extremorum magis resistant, quam intemperata: quia homo respectu omnium animantium secundum opinionem Galeni, & omnium philosophorum est in medio exquisite, tamen est omnibus brutis passibilior, & sic facilius ægrotat: quare non videtur, quod animalia, eo quia sunt in medio, habeant hāc prærogatiuam, vt magis resistant, & minus ægrotent alijs.

Respondetur, hominem magis ægrotare brutis per accidens, idest ob victus diuersitatem, & coitus continuum vsum, quæ brutis non conueniunt. Præterea argumentū non concludit, quia quæstio est, quodnam corpus magis resistat; quare non valet consequētia, facilius ægrotat, ergo minus resistit: valet tamen hæc: homo diutius viuit, quam bruta: ergo magis resistit: certum est, hominem esse longioris vitæ cæteris animantibus: pauca enim & forsitan nulla hominum ætatem superant.

4 Dubitatio Aristoteles 3. sectione proble.

A 22. quærit, cur temperata in morbum sæpius incidant, & facilius sanentur. Respondet, quia, quod est æquabile id compatibilius esse: immodicum verò contra, quia rem communem non habet cum partibus, ideò minus ægrotat; sed difficilius sanatur: ecce quod Aristoteles vult, temperata facilius ægrotare, & per consequens minus resistere, quam intemperata.

Respondet Conciliator in explicatione illius problematis, temperata minus ægrotare, si debito vtātur regimine; nec videt, quod ex Galeno corpora, quæ sunt saluberrima
B semper magis resistant extrinsecis erroribus, quam cætera corpora: cui dubium, si saluberrimum pessimo regimine vteretur, & corpus insalubre optimo regimine, quod insalubre magis resistet ægritudinibus: quando enim Galenus ait, saluberrimum magis resistere, supponit magis resistere, dum se æquè exponit erroribus & malo regimini, & non intelligit de saluberrimo quod conseruatur in ephiala bene obturata, sed considerat corpora data paritate mali regiminis, hocque modo intelligitur, saluberrima corpora magis resistere, quam immoderata: quare expositio
C Conciliatoris est ridicula.

Gentilis quæst. 13. dat duas expositiones. Prima est, quod Aristoteles non intelligat de corporibus saluberrimis, de quibus Galenus hic loquitur; sed de corporibus delicatis, quæ semper immoderantiam caloris, frigoris, vel ciborum, vel potuum effugiunt: dicit, hos ab Aristotele vocati commensuratos & temperatos; immoderatos verò intelligi, qui his contrarij sunt, qui scilicet indiferenter sine ordine viuunt: de istis ait, quod magis resistant; illis enim temperatis, si frigus
D capiti, vel pedibus aduenit statim toti corpori communicatur, & mox ægrotant, quamuis cito sanentur: immoderati verò omnibusq; assueti non ita facilè patiuntur. Secunda expositio Gentilis est, quod problema intelligatur de corpore saluberrimo, sed non de primo insultu ægritudinis; sed de consensu, postquam corpus incidit in morbum: dicit enim tunc facile sentire, & minus resistere.

Reijciuntur ambæ expositiones: prima, quia Aristoteles loquitur de temperatis, &
E non de corporibus delicatis: secunda quia Auerroes loquitur de primo insultu ægritudinis, quærit enim cur temperata in morbum sæpius incidant; ecce quod neque secunda expositio Gentilis consonat verbis Aristotelis.

Curtius interpretatur, Aristotelem intelligere per temperata & commensurata corpora, ea quæ sunt in medio, vt in puncto, quæ semper recedunt à puncto illo temperatissimo: quæ expositio mihi videtur eadem cum prima Gentilis; neque mihi probatur: quia

magnā

A quia hæc corpora adeo temperata vel non dantur, vel si dantur istu oculi durant: Aristoteles loquitur de corporibus, quę vbique sic temperata reperiri possunt.

Nos autem respondemus, temperatissima magis alterari, quam intemperata: negamus tamen quod non magis resistant: exempli causa, corpora pituitosa, quæ sunt frigida, minus patiuntur in ardore æstiuo, quam corpora temperata; quæ sunt viciniora puncto illi medio: non valet tamen, ergo magis resistunt: causa verò, cur frigida minus patiantur in aere æstiuo, est, quia ille calor est causa iuuans, & remedium corpori frigido: B quare si comparauerimus corpora temperatissima cum intemperatis in suo genere dicimus quod data paritate semper inuenerimus tēperata magis resistere: Hinc q͞n Aristoteles inquit temperata facilius sanari, ostendit etiam magis resistere quā intemperata: quare nō valet, corpora magis alterantur, ergo minus resistunt: valet t͞n, facilius sanantur, ergo magis resistunt: causa verò, cur temperata facilius alterentur, est, quia habent plura contraria, quam intemperata, intemperatorūque contraria esse remedia iuuantia, quod dici non potest de corpore temperatissimo. C

5 Dubitatio exoritur, quia non videtur, quod operationes temperatissimi sint perfectiores: Aristoteles enim 5. de generat. animal. dicit, homines nō ita procul olfacere, vt canes: & Auerroes 2. de anima ait, vultures olfecisse cadauera occisa in bello troiano vltra quingenta milliaria; ergo perfectissimæ operationes nō sunt saluberrimi, quia canes vultures non sunt saluberrimi; vt homines.

Respondet Hugo Senensis operationes saluberrimi corporis collectiuè esse perfectiores, sed non disiunctiuè, idest singula ab alijs separata. D

Secundò respondetur, dubiū non respondere quæsito, quod est, an saluberrimum magis resistat, & nō an in aliqua operatione non pertinente ad resistentiam excedat.

OCTAVI CAPITIS

Particula VI.

Tex. 5. *Quo fit vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporū, secunda neutrorum, tertia insalubrium. Post quæ deinceps sequuntur quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.*

Galenus per duo signa nos docuit distinctionem corporum: primum signum desumpsit à vigore, qui obseruatur in operationibus: secundum à resistentia quæ infertur contra causas morbificas; ita vt corpus saluberrimum quammaximū habeat vigorem in operationibus vitalibus, naturalibus, & animalibus, & quammaximè resistat morbificis causis. Post saluberrimum sequitur corpus salubre vt multum, quod non ita exactè resistit, neque in operationibus est ita validum: sequuntur deinde corpora simpliciter neutra; quia neutra vt nunc, nec insalubria nūc non ponūtur in latitudine sanitatis, vt perperam putauit Argentetius. Demum sunt corpora insalubria, quæ licet sint in latitudine sanitatis, minimè omnium tamen resistūt, & vigēt in operationibus.

C In hoc tex. Galenus duo facit, primo colligit totam latitudinem sanitatis dicens, primam, & maiorem latitudinem esse salubriū; deindè neutrorum, & demum insalubrium. In secunda particula inquit post latitudinem sanitatis sequi latitudinem morborum, quæ latitudo distinguitur à sanitate per sensibilem læsionem operationum; ita vt talis sit ordo: in primo gradu sanitatis est salubre vt semper; in secūdo salubre vt multum, in tertio neutra vt multum vergentia ad salubre; in quarto neutra simpliciter, quę omnia sunt D verè in medio, sint primi, secundi, vel tertij significati; in quinto sunt neutra vt multum vergentia ad insalubria; in sexto insalubria vt multum; in septimo & infimo gradu sanitatis est insalubre simpliciter semper.

5 Dubitatio non videtur, quod Galenus rectè faciat, dum ponit corpora salubria in latitudine sanitatis, nulla facta salubrium distinctione: quia corpora salubria semper sunt in medio, tamquam in puncto, & nullam habent latitudinem: ergo.

Respondet Plusquamcommentator, Galenum sub nomine salubrium corporum non E intelligere corpora salubria vt semper, quia hæc (ait) sunt punctualia, & nullam habent latitudinem. Quæ responsio est omninò vana, quia Galenus sub nomine salubrium non intelligit solum corpora salubria vt multum, vt dicit Plusquamcommentator, sed etiam corpora salubria vt semper, quæ nullomodo sunt punctualia: illa enim quæ sunt punctualia non pertinent ad sensatum philosophum qualis est medicus: quod verò Galenus sub nomine salubriū intelligat quoque salubria

semper

ſemper cum latitudine, patet, quia in hac parte artis medicinalis agit, quomodo cognoſcantur hæc corpora: & in vltima parte quomodo poſſint præſeruari: quare ex Galeno corpora ſalubria vt ſemper ſunt ſenſibus nota, ſuntque diuiſibilia, & non punctualia, vt Argenterius, & Pluſquamcommentator arbitrati ſunt.

Præterea quod Galenus loquatur de corpore ſaluberrimo cum latitudine, & non de illo punctuali, patet ex duobus ſignis traditis, alterum dum ait, dignoſci hoc corpus eſſe ſalubre ſemper, dum maximè omnium reſiſtit; alterum dum habet vigorē maximum in operationibus: ſed ſic eſt, quod corpus ſaluberrimū punctuale non permanet in puncto, ſed fluit & refluit, ergo non vt punctuale reſiſtet cauſis morbificis: de ratione.n. corporis reſiſtentis eſt permanentia: ſi non reſiſtet, non permanebit: quare de illo non loquitur Galenus.

2 Dubitatio ex Galeno, & ex omnium expoſitorum conſenſu ſalubre nunc eſt in latitudine ſanitatis: quare Galenus debebat poſt ſalubre ſemper & ſalubre vt multum ponere in latitudine ſanitatis ſalubre vt nunc, quod cum non fecerit, videtur diminutus.

Reſpondetur, ſalubria nunc habere ſanitatem, ſed diminutam: in latitudine vero ſanitatis non fuiſſe collocata, quia confunduntur cum neutris ſimpliciter, vel cum inſalubribus ſimpliciter: omne enim corpus, quod eſt ſalubre nunc eſt etiam vel inſalubre ſimpliciter, vel neutrum ſimpliciter, hęc que eſt cauſa, cur Galenus de ſalubri nunc, vt de re ſeparata nil dixerit.

3 Dubitatio exoritur ex dictis, quia enumeratis corporibus exiſtentibus in latitudine ſanitatis, ait Galenus, deinceps ſequi corpora ægrotantium, quod videtur falſum; quia ſequuntur corpora conualeſcentiæ, & decidentiæ, quæ mediant inter actu ſana, & actu ægra: debebat igitur poſt declarationem corporum inſalubrium ſimpliciter vt ſemper ſtatim, antequam de corporibus ægrorum ageret, de corpore conualeſcentię, & decidentiæ verba facere.

Reſpondetur, corpora conualeſcentiæ, & decidentiæ adhuc contineri in ſanitatis latitudine, quia ſunt neutra nunc ſecundi, vel tertij ſignificati: quę corpora vt probauimus participant extrema, quare non erat opus in doctrina difinitiua, quæ eſt breuiſſima, iterum repetere de neutris nunc, cum adhuc ſanitatis latitudinem participent.

4 Dubitatio non apparet, quod neutra conualeſcentiæ, & decidentiæ ſint in latitudine ſanitatis, ſed videntur eſſe corpora actu ægrotantia: quia Galenus 5. de ſanitate tuenda capite quarto dicit, conualeſcentiam, & ſenectutem eſſe morbos quoſdam, vel ſanitates quaſdam lubricas, vel medias quaſdam diſpoſitiones inter ſanitatem & morbum: & lib. ad Thraſyb. capite 40. ait, artem, quæ verſatur circa hæc corpora, eſſe ambiguæ naturæ, ſcilicet modo præſeruatricem, modo curatricem; quare hæc corpora omnino videntur eſſe extra latitudinem ſanitatis.

Reſpondetur, corpora conualeſcentiæ, & decidentiæ re vera eſſe in latitudine ſanitatis, habere tamen (vt docet Galenus) ſanitatem lubricam: dum verò dicit, eſſe in media diſpoſitione inter ſanitatem & morbum, tunc per ſanitatem intelligeret illā perfectiſſimam, & omnibus numeris abſolutām, quæ conuenit corporibus ſalubribus vt ſemper, & non ſanitatem in ſua maxima latitudine, in qua credimus etiam contineri corpora conualeſcentiæ, ſenes, pueros, & corpora decidentiæ.

Corpora igitur, quæ faciunt prædictas latitudines, ſunt quatuor, ſalubria ſcilicet, neutra, inſalubria, & ægrotantia: audias, quomodo ad horum ſimilitudinem Ariſtoteles 2. Cæli tex. 60. & 61. ex ſimplicio comm. 41. & 42. oſtendat, dari quatuor ordines perfectionum vniuerſi, dicēs primū ordinem perfectioni deſumi à Mundo optimo, & immobilis, qui eſt ſupra primum mobile, quem dicunt philoſophi, reſpōdere corpori ſaluberrimo, quod ſine alio motu, vel labore habet in ſe perfectam ſanitatem ab ortu naturæ acquiſitam; ſecundum ordinem conuenire cælo ſtellato, quod ex Ariſtotele eſt primum mobile, quodque vt conſeruetur, indiget virtute ſuperioris: hoc corpus aiūt proportionari corpori neutri, quod ex ſe non eſt ſufficiens, vt ſanum conſeruetur, ſed indigere aliquo regimine: tertiū ordinem, aiūt conuenire planetis, qui proportionātur corpori inſalubri, quod ſimiliter motibus errabundis eget, vt conſeruetur: quartum conuenire ſublunaribus, quæ proportionantur corporibus ægrotantium, quæ perpetua, & errabunda agitatione turbantur, & nunquam quietem conſequuntur. Auerroes comm. 66. in eodem loco adhuc alios quatuor ordines refert; ſed cum hæc non valdè confectant ad medicum, ea lubens omitto.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA VII.

Tex. 1. *Quæ igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt vitiosi, aut omninò interierunt, manifestas habent determinationes. Quæ verò imbecilles edunt operationes, in magnis quidem distantijs facilè discernuntur, in paruis verò ambigua sunt: atque idcircò in eo genere noxæ collocatur, quæ neutrius contrariorũ participat dispositio, quam & ipsam neutra diximus appellari, ita tamen, vt horum omnium sensus sit iudex, non ipsa natura rerum inspiciatur, ne periculum sit in dogma perpetuæ paßibilitatis incidere.*

TExtus iste est admodum difficilis; Hinc Expositores nõ sunt concordes: Plusquamcõmentator textum hunc cum superiori sic connectit: dicit, Galenum superius declarasse latitudinem sanitatis habere tres partes, videlicet partem salubrem, insalubrem, & neutram: post sanitatis latitudinem dixit, sequi corpora ægrotantium, quæ distinguuntur à corporibus existentibus in latitudine sanitatis per læsionem sensibilem operationum: ait igitur, quod intentio Galeni in hoc text. sit declarare, quænam sint istæ sensibiles læsiones operationum, quibus non solum possint distingui ægra à sanis, sed sana inter se: dicitque Galenum asserere sana ab ægris distingui per actiones deprauatas, & abolitas: minus sana verò à magis sanis per actiones diminutas: corpora enim insalubria quamuis sana sint habent tamen actiones imbecilles, & diminutas.

Hæc expositio in hoc reluctatur Galeno, quia lib. de symptomatum differentijs cap. 3. & in fine cap. 80. huius, ait in morbis nõ solum considerari actionem deprauatam, & abolitam, verum etiam diminutam: ex actione læsa vt ait locis citatis tria oriuntur sym-A ptomata, actio deprauata, diminuta, & abolita: quare etiam corpora ęgrorũ distinguentur à sanis per actiones diminutas.

Argenterius dicit, Galenum superius nullam fecisse differentiam inter corpora insalubria nunc, & neutra nunc: immo hæc corpora vocasse ægra: ideò in hoc text. censet, Galenum ponere differentiam inter corpora insalubria nunc, & neutra nunc: ait igitur Galenus, quando adest dolor, vel actiones vitiatæ seu deprauatæ, & abolitæ, tunc esse corpus insalubre nunc, idest morbosum: quando verò actio est aliquantulum diminu-B ta, esse neutrum nunc, quod non est particeps extremorum, sed re vera est neutrum nunc primi significati.

Expositio Argenteri non potest defendi ob hanc potissimam rationem; quia in text. sequeti Galenus dicet, se egisse de signis corporum existentium in latitudine sanitatis: quomodo ergo in hoc text. tractabit de distinctione corporum ægrorum, & corporum neutrorum nunc?

Nos credimus, Plusquamcommẽtatorem rectius interpretari, dum ait, Galenum velle declarare in hoc tex. quænam sint istæ sensi-C biles læsiones operationum, quibus ęgra à sanis, & sana inter se distingui possint: sana enim distinguuntur ab ægris non per actiones abolitas, & deprauatas solummodo, vt dicit Plusquamcommentator, sed etiam per diminutas in magnis distãtijs, i. dũ sunt operationes ita diminutæ, vt earũ læsiones sint sẽsibiles sitq; aliqua mala cõstitutio vel aliqs morbus: quia dum operatio est valdè diminuta, nulla existente mala constitutione, tunc diminutio pertinet ad corpora insalubria, & non ad morbosa: operatio enim diminuta, D quę ẽt nõ supponit morbum habet magnam latitudinem: potest enim conuenire, si fuerit in parua distantia, corpori salubri vt multũ: in maiori distãtia neutris, & deinde insalubribus vt multũ: in maxima verò distantia conueniet corporibus insalubribus semper, in quibus actio est maximè diminuta, sed sine morbo præsenti: si verò cum maxima diminutione fuerit coniuncta læsio sensibilis, tunc separantur corpora ægrotantiũ à corporibus permanentibus in latitudine sanitatis.

Quod verò operationes, seu actiones di-E minutæ vitales, scilicet naturales, vel animales possint conuenire corporibus existentibus in latitudine sanitatis restatur Galenus multis in locis, primo de sanitate tuenda capite quinto, septimo methodi capite 11. & secundo de temperamentis capite quarto: attamen sunt diminutæ nulla existente ægritudine.

1 Dubitatio exoritur, quia videtur, ꝙ Gale. deficiat; quoniam inter sensibiles læsiones operationum enumerat solũ actiones deprauatas, & ablatas: de diminutis actionibus: perti-

pertinentibus ad corpora ægrorum ne verbum quidē facit: paret quod ita sit, quia dum dicit, quæ edunt operationes imbecillas in paruis distātijs edere actionem diminutam pertinentem ad corpora neutra: ergo dum dicit, quæ ędunt operationes imbecillas in magnis distantijs, intelliget de actionibus diminutis cōpetentibus corporibus insalubribus, ergo omisit operationes diminutas pertinentes ad corpora ægrorum.

Sclanus respondet, per motus vitiosos & deprauatos non intelligere solum deprauatos, verum etiam diminutos. Quæ responsio est nimis violenta; quia nunquam Gal. per deprauatas actiones intellexit diminutas: quamuis sub actionibus, quæ malè fiunt contineantur etiam illæ, quæ diminutè fiunt.

Respondemus nos imbecilles vel diminutas actiones in magnis distantijs dupliciter considerari, vel cum constitutione pręter naturam, vel sine: vel dicimus diminutas actiones considerari cū læsione sensibili, vel non: in hoc loco Galenus intelligit vtroque modo: valde enim conuenit vt in doctrina definitiua in vnico verbo multiplex sēsus sit, & præcipuè quando eius multiplicitas est lectori conspicua: si igitur intelligatur imbecillitas in magnis distantijs cum constitutione præter naturam, sic declarantur diminutæ læsiones sensibiles operationum competentium ægris corporibus: si intelligatur imbecillitas in magnis distantijs sine constitutione præter naturam, intelligemus diminutam operationem competentem corporibus insalubribus existentibus tamen in latitudine sanitatis.

2 Dubitatio dicit Galenus in tex. operationes imbecilles in paruis distantijs conuenire solum corporibus neutris: quod videtur falsum, quia etiam in corporibus salubribus vt multum inuenitur aliqua operatio imbecillis in parua distantia, idest quæ sit parum imbecillis.

Solutio petenda est à codice græco, quia vbi dicit Galenus in magnis distantijs in tex. haberi ἐν μεγίσταις, hoc est in maximis, & non in magnis: vbi verò dicit in paruis distātijs legitur κατὰ μικροτέρας, i. secundū minores quasi dicat Gale. operationes imbecilles in maximis distantijs conueniunt nulla existente læsione sensibili operationum, corporibus insalubribus: si verò operationes imbecilles fuerint in minoribus distātijs, quam illæ, quæ sunt in maximis conuenient corporibus neutris, & non salubribus vt multum; quia imbecillitas in corpore salubri est omnino parua, conueniet igitur hæc operatio imbecillior in minori distantia, quam illa maxima corporibus neutris, & non salubribus.

3 Dubitatio dicit Galenus in tex. hanc operationem imbecillem in minori distantia conuenire corporibus neutris primi significati: quia de illo neutro loquitur, quod neutrius contrariorum est particeps, quod videtur falsum: quoniam inter salubria & insalubria mediant omnia neutra, & non magis ea, quæ sunt primi significati, quam ea quæ sunt secundi, vel tertij.

Soluitur, quia neutra secundi, & tertij significati semper participant extrema, vel ex æquo, vel magis de vno in vno, vel diuersis temporibus: quare sequuntur conditionem salubrium, vel insalubrium corporum: si fuerint participantia insalubrium habebunt imbecillitatem operationum simulem insalubribus, si participabunt salubria, operationes erunt similes salubribus: quare Galenus non poterat hanc minorem distantiam alijs corporibus applicare, quam neutris primi significati, quæ sunt per negationem extremorum, & quæ non sapiunt magis naturam salubrium, quam insalubrium.

4 Dubitatio videtur quod dolor nō sit symptoma in actione læsa: quoniam ex Galeno libro de symptomatum differentijs capite 3. & in hoc libro tria tantum sunt symptomata in actione læsa, scilicet actio diminuta, ablata, & deprauata: sed sic est, quod dolor (Sicut omnes conueniunt) non est actio diminuta, neque ablata; ergo, per verba Galeni in tex. non erit quoque deprauata: dicit enim in tex. quæ dolore infestantur, & deinde addit, & quorum motus sunt vitiosi & deprauati: ergo dolor est quid aliud à motu vel actiōne deprauata.

Respondetur dolorem pro genere habere motum deprauatum: Galenus accipit dolorem vt signum notissimum, quo corpora ægra à sanis distinguuntur: deinde distinctius nominat tria symptomata actionum læsarum, generica, quæ amplectuntur omnes læsiones actionum, quæ sunt deprauatæ, abolitæ, & diminutæ: errant igitur, qui putant dolorem non contineri sub actionibus læsis deprauatis. Quod verò dolor sit actio deprauata, paret ex argumento ex sufficienti enumeratione affectuum præter naturam dicendo, dolor non est morbus, quia est in fieri, ergo symptoma, non est exiens, vel retentum immodicè, nec qualitas mutata, ergo actio læsa; non naturalis, vel vitalis, quia sensus tristis pertinet ad animalem; erit igitur actio læsa animalis, sed non diminuta vel ablata, quia sensus excedit, ergo deprauata: si verò vlterius volueris diuidere inuenies ad quam facultatem animalē pertineat: quia dices, non est actio animalis princeps, vt discursus, memoria, vel imaginatio, non actio motiua, sed sensitiua pertinens ad sensum tactus: quare definies dolorem, esse actio-

nem deprauatam sensus tactus: ecce quomo- A
do methodo diuisiua à supremis, vsq; ad infima descendendo facilè inuenies differentias specificas: neque in hac arte diuisiua cõmittitur petitio principij: quia omnia membra, quæ excluduntur, nulla egent probatione, cum sint omnibus conspicua. Cæterum quia sunt nonnulli, inter quos est Argenterius, qui negant, dolorem esse actionem deprauatam, nos in tertia parte libri contra illos disputabimus.

5 Dubitatio, Galenus in fine textus inquit, sensum esse iudicem, & non naturam, an imbecillitas operationum sit in magnis distan- B
tijs, vel in paruis, idest an operationes sint valdè imbecilles, vel parum; quia, vt ait Galenus, si inspiciamus naturam tamquam iudicem, incidemus in dogma perpetuę passionis, idest in talem scientiam medicinalem, qua putabimus semper corpora ægrotare, habereque dispositionem, quæ vocatur à Galeno ἀειπάθεια, idest sempiterna vel perpetua passibilitas, quod est inconueniens in medicina, quæ nõ solum tractat de ægrotantibus, verum etiam de sanis, & neutris: eandem sententiam Galenus proponit 3. de temperamentis cap. 4. circa medium: primo de tuen- C
da sanitate capite 5. in fine, & in tertia parte huius libri, vbi dicit, *nisi enim operationis læsio sensibilis sanitatem ab ægritudine separet, sed qualitatem tantummodo dispositionis conspiciamus, perpetuæ passibilitatis dogma necessario recipiemus: cum nullus sit, qui omnes operationes optimas habeat.* Hoc Galeni consilium videtur reluctari Aristoteli, & sibi ipsi: Aristoteli, quia 2. metaphys. tex. 4. ait, qđ res sicut se habent ad esse, ita & ad cognosci: quare corpora non aliter quam sint, considerari debent; quamuis perpetuo alterentur; Quare si corpora D
sunt in perpetua passione, debet quoque medicus hanc perpetuam passionem considerare: quia medicus non est similis brutis animalibus, quæ supra sensum non ascendunt: debet igitur, si est artifex, & ars sit habitus intellectus, penetrare quæ sensus non penetrant.

Pręterea Gal. videtur sibi ipsi aduersari, qa composuit librum, quod optimus medicus sit philosophus: quomodo erit philosophus, nisi incipiat ab ijs quæ realiter sunt scđm na- E
turam, sed solũ ab ijs quæ sensus iudicat? amplius primo ad Glauconem dicit, medicum naturam hominis non solum in vniuersali, sed etiam in particulari dignoscere, ad quid ergo hic dicit, non esse naturam inspiciendam, sed ea solum quæ sensibus sunt subiecta; nunquid medicus non est naturæ minister? vt Hippocrates & Galenus passim admonent: ergo non sensus solus debet esse iudex, sed etiam intellectus, qui potest naturæ arcana penetrare.

Respondetur, medicũ, quatenus est philosophus supponere corpora viuentia, quamuis sanissima, perpetuò pati, vel ab aere, vel à cibo, vel à somno, vel ab omnibus causis non naturalibus: Negare tamen debet medicus, quamuis corpora sint in perpetua passione, illa esse vocanda ægra, quemadmodum nonnulli Antiquorum perperam censebant: ideò Galenus reiecit dogma perpetuæ passionis, non quod corpora perpetuò non patiantur, sed quia illi Antiqui hanc perpetuam passionem vocabant ægritudinem, & hoc modo negabant salubritatem, & neutralitatem; quod est ridiculum: quia non vocantur corpora ægra, nisi sit aliqua actio sensibiliter læsa prodiens à mala constitutione: hæcque est causa, cur Galenus dixerit, sensum esse iudicem, & nõ naturam: quia læsiones sensibiles operationum inter obiecta sensuum collocantur.

OCTAVI CAPITIS

Particula VIII.

Tex. 9. *Et quidem signa sanorum corporum sed quæ insalubria, salubriaque, et neutra existunt quantitate distantiæ different duobus inuicem contrarijs terminis à nobis statutis, optima videlicet constitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps considerantibus vtri eorum viciniora sunt ea, quæ ad examen corpora ueniunt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria; quæ verò longius ab hac distant, atque ad ea, quæ iam ægrotant magis accedunt, insalubria, quæ autem inter media, atque æqualiter ab vtrisque distare videntur, neutra.*

Tex. 10. *Optimæ igitur constitutionis corporis inditia explicauimus, Eorum verò quæ ab ipsa deficiunt,*

totidem

totidem ſunt numero genera, quæ in magis, & minus ſecari poſſunt.

MVlti vario modo interpretãtur hunc tex. & quia tot ſunt opinioues, quot ſunt expoſitores, non omnes, ſed aliquas tautum in medium prius adducemus, & deinde noſtram proponemus. Conueniunt tamen ferè omnes, Galenum docere, quod ſigna dicantur ſalubria, inſalubria, & neutra, eo quia magis vel minus accedant ad optimam conſtitutionem, vel ægritudinem, ità vt quæ magis accedunt ad optimã conſtitutionẽ dicantur ſalubria, q̃ ad ægritudinẽ, inſalubria, & quæ non magis inclinant ad ægritudinem, quam ad optimam conſtitutionem, neutra; quia ſuperius de neutris dixit; neutra eſſe exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi.

Duæ ſunt difficultates in præſenti tex. magni momenti: Prima eſt quid intelligat Galenus per optimam cõſtitutionem: Secunda quomodo neutra corpora vel ſigna verè, & exquiſitè mediant inter ægritudinem & optimam conſtitutionem.

Argenterius vtramque difficultatem tollit hoc modo: ait, Galenum per optimã conſtitutionem intelligere corpus temperatum ad pondus, quod eſt in puncto indiuiſibili; quod non datur, niſi per ictum oculi, & in medicina conſideratur, vt aliorum regula: quomodo verò neutrum ſit exquiſitè medium, ait, poſt illud temperatum corpus punctuale ſequi ſalubre ſemper, & ſalubre vt multum, & deinde neutrum: poſt neutrum ſequi inſalubre multum, & inſalubre ſemper: ita vt hoc modo neutrum ſit exquiſitè medium inter optimam conſtitutionem & ægritudinem.

Hæc expoſitio patitur maximam difficultatem: quia ſi corpus ſalubre ſemper eſſet illud temperatiſſimum, quod eſt in puncto, & eſt regula omnium: neutrum non eſſet medium inter optimam conſtitutionem, & ægritudinem; quod quidem probatur tali pacto; primò, eſt corpus ſalubre vt ſemper in vno termino extremo; in alio ſit ægritudo, inter hos terminos mediãt ſalubre multum, neutrum, & inſalubre multum, & inſalubre ſemper: ecce ſi per optimam conſtitutionem intelligeremus cum Argenterio ſalubre ſemper, quod eſt illud punctuale; vt regula aliorum, neutrum inter illa non eſſet medium exquiſitè.

Altimarus putat per optimam conſtitutionem Galenum intelligere ſalubre vt ſemper, ſed non illud punctuale, quod ictu oculi vix durat, ſed ſalubre vt ſemper, cuius ſigna traduntur à Galeno in hoc libro, & modus, quo conſeruari poſſit; quomodo verò neutrum ſit exquiſitè medium, ait dari præter ſalubre ſemper, & ſalubre multum, ſalubre nunc, quod ſit tale à generatione, & quod non coincidat (vt nos diximus) cum neutro, & cum inſalubri ſimpliciter; dicit igitur optimam conſtitutionem eſſe ſalubre vt ſemper: deinde ſequi ſalubre vt multum, & ſalubre vt nunc, & ſtatim ſequi neutrum, & poſt neutrum inſalubre vt multum, & inſalubre ſemper, & hoc modo neutrum obti-
B nere medium locum inter optimam conſtitutionem & ægritudinem.

Hæc opinio reijcitur; quia in doctrina Galeni nunquam inuenitur, quod ſalubre nũc, vt tale ſit ab ortu naturæ: dicitur enim à Galeno ſalubre nunc, quod ſolum hoc tempore eſt ſanum ad differentiam ſalubris ſimpliciter: quare inſalubre ſimpliciter dicitur ſalubre nunc, quia eſt in latitudine ſanitatis, quamuis ſit malè ſanum: inſalubre verò nũc eſt, quod actu ægrotat, eſtque extra latitudinem ſanitatis.

Acachias inuenit alium modum, quo poſ-
C ſit defendi neutrum obtinere medium locum inter optimam conſtitutionem, & ægritudinem, & eſt, quod differat optima conſtitutio à ſalubri ſemper, quia ſalubre ſemper dicit potentiam: optima verò conſtitutio dicit actum illius potentiæ, quæ eſt in corpore ſalubri ſemper: & ſic inter neutrum & optimam conſtitutionem mediãt ſalubre ſemper & ſalubre multum, & inter neutrum & ægritudinem mediant inſalubre multum & inſalubre ſemper.

Decipitur valdè Acachias, quia ſi corpo-
D ri ſalubri ſemper conuenit potentia, debet etiam eidem corpori conuenire & actus: Ariſtoteles enim libro de ſomno & vigilia vbi probat quod ſentire conueniat corpori animato, & non animæ, ſumit pro principio indemonſtrabili hanc propoſitionem, *cuius eſt potentia eius eſt & actus*; quare ſi potentia eſt in corpore ſalubri vt ſemper, erit etiam actus: ideò optima conſtitutio nunquam erit diuerſa ab illo corpore, cuius optima conſtitutio eſt actus: quare optima conſtitutio actu talis idem erit, quòd corpus ſalubre vt
E ſemper: non mediabit igitur corpus ſalubre vt ſemper inter optimam conſtitutionem & ſalubre vt multum.

Sclanus cenſet textum continuari cum ſuperiori hoc modo: dixit Galenus in text. ſuperiori actionum imbecillitatem in multa diſtantia eſſe ſignum corporũ inſalubrium: in pauca corporum neutrorum, vt ſcilicet denotaret non ſolum corpora, ſed etiã ſigna per diſtantiam ab extremis dici ſalubria, vel inſalubria, vel neutra: quare dicit, Galenum

concludere de signis insalubribus, & neutris: quia loquebatur de imbecillitate actionum: confirmat suam opinionem: quia in græco codice sic legitur, quæ verba lubens subnecto: quia fauebūt nostræ opinioni, τοίνυν καὶ τὰ σημεῖα τῶν ὑγιαινόντων μὲν σωμάτων, ἀλλ' ἢ τοῖ νοσωδῶν ἢ οὐδετέρων ὑπαρχόντων τῷ ποσῷ τῆς ἀποστάσεως διοίσει· idest igitur & signa sanorū quidē corporū, sed quæ insalubria, aut neutra existunt quantitate distantiæ differūt. Deinde verò, vt ostenderet, neutra esse exquisitè media inter optimam constitutionem & ægritudinem dicit quod lapsus ab optima constitutione sit in triplici differentia videlicet, vel exiguus & insensibilis, qui conuenit corpori salubri vt multum; vel est lapsus manifestus, qui conuenit corpori insalubri, vel lapsus medius inter exiguum & manifestum, quem dicit conuenire neutri exquisito.

Quæ opinio licet sit fusa orōne, & magno verborū apparatu explicata, nullo modo tollit difficultatem: quia difficultas est, quomodo neutrum sit exquisitè medium inter saluberrimum & insaluberrimū, hactenus plura corpora mediare vidētur ex sententia quoque Sclani inter neutrum, & ægritudinem, quam inter optimam constitutionem, & neutrum: non ne Sclanus fatetur inter optimam constitutionem & neutrum mediare solum corpus salubre vt multum? non ne concedit inter neutrum & ægritudinem mediare insalubre vt multū & insalubre simpliciter? ergo neutrum non erit exquisitè medium: nec valet, dum dicit, non considerari corpora, sed lapsus & distantias ab optima constitutione & ægritudine, quæ tantum sunt, vt dicit ille in triplici differentia, idest lapsus exiguus, medius, & manifestus: quia maximè errat: supponit enim, quod lapsus manifestus sit punctū indiuisibile, quod non suscipiat magis & minus, quod est ridiculū: cui dubium, qđ maior lapsus conuenit corpori insalubri vt semper, quā corpori insalubri vt multum? quare alia erit inuenienda via, qua saluare possimus neutrum esse exquisitè medium.

Nos igitur & intentionem Galeni in hoc tex. & solutionem difficultatis propositæ afferre conabimur: Quo ad intentionem: in tex. superiori dixit, sensum esse iudicem operationum lesarum imbecilliū, scilicet in maximis, & in minoribus distantijs: in hoc verò tex. qui diuiditur in tres partes, Galenus in prima infert ex dictis, vt ex ijsdē verbis græcis colligitur dum dicit *igitur &c. signa sanorum quidem corporum*, quod signa sanorum corporum insalubrium, & neutrorum differant ab optima constitutione, & ægritudine quantitate distantiæ: & meritò omisit signa salubria, quia in tex. superiori agebat de opera-

A tionibus imbecillibus in maxima & in minori distantia, quæ conueniunt solum corporibus insalubribus, & neutris: idcirco valdè miror Leonicenum, quod addiderit salubria quod in verbis græcis citatis non legitur: deinde Galenus in secunda parte text. ait, non solum insalubria, & neutra signa per distantiam ab optima constitutione, & ægritudine considerari, verum etiam salubria: ait enim quæ sunt proximiora optimæ constitutioni esse salubria: q̄ verò longius ab hac distant, & magis accedunt ad ea, quæ actu ægrotant, insalubria: quæ aūt media sunt, & æqualiter ab

B optima constitutione, & ab ægritudine distant, neutra vocari: in tertia parte colligit, se explicasse signa optimæ cōstitutionis, addens corporum, quæ deficiunt ab optima constitutione tot esse genera, quot sunt, quæ in magis, & minus sensibiliter diuiduntur: hæc verò sunt tria, salubria, insalubria, & neutra: quare tria sunt illa genera, quæ ab optima constitutione deficiunt, cum non detur corpus saluberrimum æquale ad pondus; illud enim imaginatione consideratur vt cæterorum omnium corporum norma; quia ab illo cætera deficiunt.

C Quo ad solutionem difficultatis, quomodo scilicet neutra possint esse exquisitè media, dicimus, per optimam constitutionem esse intelligendam constitutionem, quę opponitur ægritudini vt termino contrario, eiusque illam, quæ est in puncto, & est regula cęterorum corporum ab ipso medio recedentium; alia enim optima constitutio quæ sit, verè opposita ægritudini non datur, nisi hæc æqualis ad pondus & punctualis; quod quidem probatur, tum ex definitione contrarij, tum ex eo, quod vnum vni est contrarium, & non plura: constituit enim Galenus inter

D duo contraria totam latitudinem sanitatis: optima verò constitutio punctualis est extra latitudinem; quia est in puncto: punctumque caret latitudine: similiter extra latitudinem sanitatis est ægritudo: optima tamen constitutio, quia est bonum, est quid indiuisibile; ægritudo quia est malum est quid diuisibile: Quod verò ex definitione contrarij pateat, vnum vni esse contrarium, & optimam constitutionem esse contrariam ægritudini, & non corpus salubre vt semper & vt multum, patet ex Aristotele 1. de genera-

E tione tex. 51. vbi ait in vnico genere duo tantum esse contraria, & non plura: dulce enim aduersatur amaro, & non medijs saporibus, nisi id eueniat ratione extremorum: similiter albus color opponitur nigro, & non cæruleo, nisi ratione nigri: eodem modo si ægritudo opponatur corpori salubri vt multum, vel vt semper opponitur ratione optimæ cōstitutionis, quæ verè opponitur ægritudini. Insuper Aristoteles 10. metaphy. tex. 1[illegible]. di-

cis contrarietatem esse maximã differentiam eorum, quæ sunt sub eodem genere: maxima differentia non est inter salubre simpliciter, & ægritudinem, sed inter optimam constitutionem punctualem, quæ est regula omnium corporum, & ægritudinem: simili modo Aristoteles 10. metaphy. tex. 14. probat, quod vni vnum sit contrarium: quare si salubre semper, & vt multum opponerētur ægritudini, sequeretur, quod vni duo essent contraria; erit igitur vnum, quod opponitur ęgritudini, quod nõ est in latitudine, sed in puncto, & talis est optima constitutio punctualis: quo posito fundamento neutrum corpus & neutrum signum erit exquisitè medium, & æqualiter distans a duobus terminis extremis: quia inter optimam constitutionē punctualem & neutrum, duo mediant, videlicet salubre semper, & salubre vt multum: inter neutrum & ægritudinem, similiter hęc duo insalubre multum & insalubre semper: nec dicant, optimam constitutionem punctualem non dari; ideò de modo illam conseruandi non esse agendum: quia etiam Aristoteles agit de demonstratione potissima, quę vix ab humano intellectu est reperibilis: similiter in Rhetorica Arist. constituit Rhetorē irreperibilem: Auctores .n. sibi pro scopo ideam perfectissimam proponunt, inueniatur vel non inueniatur: saltem sufficit, vt pro viribus appropinquentur ad perfectissimum scopum.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA IX.

Tex. 11. *Cum autem in tres latitudines diuisa sint, corporis insalubris simpliciter indicia trademus: ex his enim & reliquæ duæ latitudines innotescent. Generaliter igitur prius à nobis in eo quē de optima constitutione sermonē habuimus, specialiter autem nunc dicetur, si prius partes diuiserimus.*

Cum explicasset Galenus signa optimæ constitutionis: & dixisset in fine tex. superioris, tot esse genera, quæ deficiunt ab optima constitutione, quot sunt ea quæ in magis & minus diuiduntur, quæ re vera A sunt salubria, insalubria & neutra, quatenus deficiunt ab optima illa constitutione, quæ est in puncto, & quæ est norma cæterorum: Nunc in prima parte huius text. proponit agendum de signis corporis insalubris simpliciter, quia cognitis signis optimæ constitutionis, & corporis insalubris simpliciter, inde facile percipi poterunt media, quæ sunt inter optimam constitutionem & corpus insalubre simpliciter; media verò sunt neutra, & insalubre vt multum.

1 Dubitatio Argenterius inuehit aduersus Galenum in hoc loco, & dicit, si media co- B gnoscuntur cognitis extremis, ergo postquã Galenus docuit signa optimę constitutionis, debebat statim agere de signis ægritudinum, quę re vera opponuntur optimæ constitutioni: quod cum nõ fecerit, putat, eum dignum reprehensione.

Responsio est facilis: quia neutra, de quibus modo est sermo, non sunt media inter optimam constitutionem & ægritudinem; sed inter optimam constitutionem, & inter insalubre simpliciter, de quibus corporibus, vel signis intelligitur in hoc loco: tota enim latitudo sanitatis continetur in corpore salu- C bri, neutro, & insalubri.

In secunda parte facta prius partium diuisione, proponit agendum de signis simpliciter insalubrium particulatim, quia generatim egit in lib. de optima constitutione, idest de bono corporis habitu. In hoc loco errat valde Argenterius, qui dicit, textum esse corruptum, dum promittit Galenus tractaturum de signis simpliciter insalubrium corporum, ait enim Argenterius quod deberet legi de signis simpliciter salubrium. Quæ expositio est vanissima, quia verba Galeni sunt clarissima. Præterea dicit Galenus in tex. se D egisse de signis in genere corporum insalubrium in lib. de optima constitutione. Hic vero vult speciatim agere de signis corporum insalubrium, sicuti re vera facit, facta prius diuisione partium principalium.

QVAEST. XXIX.

DE LATITVDINIBVS.

E Tres sunt latitudines: prima est latitudo sanitatis in habitu, quæ sub se continet salubria, insalubria, & neutra. Secunda est latitudo sanitatis a Galeno lib. ad Thrasyb. vocata κατὰ σχέσιν, idest secundum affectionem, quæ dicitur latitudo neutralitatis, quia mediat inter sanitatem, & ægritudinem. Tertia est latitudo ægritudinis, quæ consistit in corporibus insalubribus vt nunc.

Quo ad latitudinem sanitatis in habitu primum

primum & perfectissimum omnium principium, quod est norma aliorum, à cuius recessu omnia corpora deficientia dimetimur, quod, vt dicit Galenus lib. 1. de temperamentis cap. 4. 5. 6. & 9. & lib. 2. eiusdem cap. 4. libro de optima cōstitutione cap. 3. & 2. salub. cap. 7. est norma aliorum & veluti Polycleti statua, hocq; est corpus tēperatum ad pōdus quod imaginatione solum datur. Secundum est salubre semper. Tertium est salubre vt multum. In quarto loco sequuntur tria neutra vt multum vergentia ad salubre. In quinto tria neutra vt semper trium significatorū. In sexto tria neutra vt multum vergentia ad insalubre. In septimo est insalubre vt multū. In octauo insalubre vt semper.

De latitudine neutralitatis, quæ consistit in neutris nunc, quæ pertinent, vt docet Galenus lib. ad Thrasyb. cap. 7. & 30. ad sanitatem in affectione, & non in habitu, referuntur, vt nos superius probauimus, ad neutra nunc secundi significati, & non primi, vt aliqui crediderunt. Ad hæc neutra tria corpora referuntur: s. corpora decidētia, corpora senum, & conualescentium: de his tribus corporibus Galenus libro ad Thrasyb. cap. 7. & 5. de tuenda sanitate cap. 4. ait, vocari sana secundum affectionem, habereq; sanitatem lubricam & inconstantem.

Ostēdimus superius prædicta corpora neutra vt nunc, videlicet corpora conualescentia, senes & decidentia esse neutra nunc secundi significati, & non primi: ratio potissima est, quia omnia participant extrema: sed in propria quæstione reiecimus opinionem contrariam.

Quantum attinet ad latitudinem ægritudinis dicimus, hanc consistere in corporibus insalubribus nunc: & sub hac latitudine contineri omnes ægritudines.

1 Dubitatio oritur ex eo quod in latitudine sanitatis non posuimus salubre vt nunc, de quo locutus est Galenus superius: quinimo Argenterius sustinet, salubre nunc habere sedem distinctam à salubri semper, & salubri vt multum, vt .s. primo loco poni debeat salubre semper: secundo loco salubre vt multum: & tertio salubre nunc.

Respondemus cum Manardo, & Plusquācommentatore nullo modò salubre nunc habere locum vel sedem distinctam, & separatā ab alijs propositis: quia salubre nunc confunditur cum insalubri simpliciter, & cum neutro simpliciter; quia salubre nunc est quod in præsenti est sanum, quod conuenit insalubri simpliciter, vel neutri simpliciter.

2 Dubitatio ex dictis oritur, quia videtur, quod salubre nunc conueniat non solum insalubri simpliciter, & neutri simpliciter, vt diximus cum Manardo, sed etiā salubri semper; quia quod est semper & omni tempore est etiam nunc: ergo.

Responsio ex dictis in prima parte libri facilis est: quia per salubre semper non intelligimus temporis perpetuitatem: in græco enim codice legitur diapandos, quæ particula (vt sæpè diximus) significat secundū totum, .i. summum gradum salubritatis: quare diximus, quod possit stare salubre simpliciter semper cum aliqua parua ægritudine; quia salubre significat aptitudinem, & nō actum: potest igitur contingere, quod corpus simpliciter salubre diapandos leuiter vulneretur, nihilominus adhuc conseruet suam salubritatem: Ad argumentum, dum dicunt, quod est semper est etiam in præsenti tempore: respondemus esse elenchum æquiuocationis, & quatuor terminorum: nam sub dictione semper duo diuersa intelliguntur; alterum est gradus summus salubritatis: alterum est temporis differentia. Præterea esto, quod salubre significet temporis differentiam, dicimus tamen argumentum propositum esse elenchum compositionis & diuisionis; quia dum dicunt, quod est semper, esse etiam in præsenti tempore, verum dicunt: dum addunt, sed salubre semper esse omni tempore, ergo est etiam salubre nunc, malè componunt: quia supra apposuerunt particulam nunc verbo, & deinde eandem particulam apponunt salubri, & sic variatur sensus: quia aliud est esse nunc, & aliud est esse tale nunc.

QVAEST. XXX.

AN SALVBRE NVNC SIT à generatione tale.

PLusquamcommentator, & inter Antiquos Hieremias: inter Modernos Altimarus, & Nos quoque putamus, quod salubre nunc sit à generatione tale, sicuti quoq; est insalubre simpliciter: rationes verò quæ nos mouent sunt istæ.

Prima, quæ est Plusquamcommentatoris, & Hieremiæ, talis est: quod est secundum naturam tale, est à generatione tale sed salubre nunc est secundum naturam tale; quia Galenus dicit salubre nunc habere sanitatē non optimam, sed sibi propriam; ergo, cum sit à natura, & propria, erit a generatione: quod enim est proprium est de omni, quod verò est de omni est semper, & quod est semper est à generatione.

Secunda ratio: salubre nunc idem esse potest cum insalubri simpliciter & cum neutro simpliciter: sed insalubre simpliciter & neutrum simpliciter sunt à generatione talia; ergo erit

go erit etiam salubre nunc à generatione: quod quidem argumētū est efficacissimum, & ab aduersarijs non potest conuelli.

Tertia ratio, quæ est Altimari: ex Galeno 5. de tuenda sanitate c. 2. omnis sanitas culpata recedit ab optima triplici de causa, vel quia in prima generatione vitiosum statum sibi comparauerit, vel quia ob mutationem ætatis inciderit in statum vitiosum, vel ob causam ascititiam: dicit Altimarus, salubre, vt nunc non esse tale ob mutationem ętatis: quia malum, quod ob ętatis mutationem oritur, est commune omnibus corporibus salubribus, insalubribus, & neutris: neque est tale ob ascititiam causam, quia sic esset, aut ægrum, aut neutrū vt nunc, ergo sanitas culpata proueniet à vitio acquisito in vtero, ergo est à generatione.

Manardus, Sclanus, & Plurimi alij sustinent contrariam lententiam; dicunt enim, salubre nunc non esse à generatione tale: plurimasque afferunt rationes: quarum prima & præcipua est; quia hæc conditio à generatione tale applicatur ijs, quæ sunt simpliciter talia: sed sic est, quod salubre nunc non est simpliciter tale: ergo non erit à generatione tale: quare dicunt, nos non debere esse ita audaces in applicando salubri nunc hanc dictionem ab ortu naturæ, cum Gal. ipse illam non applicauerit.

Secunda ratio: si salubre nunc esset à generatione tale, insalubre nunc quoque esset à generatione talę, sed falsum est, quod insalubre nunc sit à generatione tale, ergo neque salubre nunc erit à generatione tale.

Tertia ratio, quā ab auctoritate desumūt, hæc est: Galenus definit nunc tale hoc modo: nunc tale est illud, quod in præsenti est tale, ergo non à generatione.

Quarta ratio: quæ sunt omninò contraria, non possunt in idem coincidere: sed salubre vt nunc est contrarium salubri à generatione, ergo. Præter ista argumenta alia adducuntur, sed quia hæc proposita ab Aduersarijs judicātur efficaciora, ideò conabimur illa diluere, vt inde clarissime pateat cum Altimaro; & cū Antiquioribus medicis, quod salubre nunc ex necessitate sit à generatione tale.

Ad primam rationem respondemus, Galenum non dixisse salubre nunc esse à generatione tale: quia, cum videret salubre nūc modo esse insalubre simpliciter, modo neutrum simpliciter, prout maior vel minor in ipso erat potentia resistendi, putauit esse superfluum, addere ea quæ subintelligūtur. Quod verò Galenus noluerit addere, quod subintelligi potest, patet, quia dum definit neutrum simpliciter tertij significati, nō dixit esse à generatione tale, quamuis omnes concorditer affirment hoc neutrum tertij significati esse ab ortu naturæ tale: Quod verò sa-

A lubre nunc sit insalubre simpliciter, vel neutrum simpliciter, patet, quia salubre, insalubre, & neutrum sunt ab ortu naturę talia; sed cum salubre nunc non sit salubre simpliciter & sit in latitudine sanitatis, sequitur, vt sit vel neutrum simpliciter, vel insalubre simpliciter; quodcunque horū dabitur, habebimus intentum.

Præterea argumento ex sufficiēti partium enumeratione idem probatur: taleque est; in latitudine sanitatis omnia corpora salubria in habitu sunt à generatione talia, hæc que sunt hæc duo scilicet corpora salubria B semper, & vt multū: deinde sunt neutra semper, & vt multum: demum insalubre semper, & vt multum: hæc omnia sunt ab ortu naturæ talia: post hanc latitudinem est latitudo neutralitatis, in qua nullo modo salubre nunc continetur; sequitur ergo ex sufficienti ennumeratione, quod salubre nunc sit talę ab ortu naturæ.

Ad secundum argumentum, quod, est si salubre nunc esset à generatione tale, sequeretur, quod etiam insalubre nunc esset à generatione, sed hoc est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Respondet Altimarus, C quod duplex est insalubre nunc, insalubre nunc propriè, & insalubre nunc impropriè: admittit, insalubre nunc propriè esse à generatione tale; negat tamen de insalubri nunc impropriè. Quæ responsio re vera est vana: quia de hoc insalubri nunc impropriè Galenus nunquam est locutus. Verior igitur responsio videtur esse, si dicamus, quod non sit par, ratio de salubri nunc, & de insalubri nunc: quia genere differunt: salubre nunc est in latitudine diuersa ab illa, in qua est insalubre nunc: quoniam salubre nunc est in D latitudine sanitatis, & insalubre nūc, vt ipsimet aduersarij quoq; cōcedūt est in latitudine ęgritudinis; ægritudines .n. non sunt capaces istius dictionis ab ortu naturæ: hęc .n. cōditio à generatione seu ab ortu naturæ conuenit salubri, vt est qualitas secundæ speciei & non primę, vt scilicet est habitus & dispositio, sub qua sunt ægritudines.

Ad tertium argumentum, si salubre nunc tale ex Galeno est, quod in præsenti est tale, ergo non à generatione. Respondetur quod salubritas dupliciter consideratur, vel vt est E actualis quædam dispositio, & sub prima specie qualitatis, & sic valet argumentum, quod tale vt nunc non sit à generatione tale: vel sumitur salubritas pro aptitudine & potentia, & est in secunda specie qualitatis, & sic salubre nunc est insalubre simpliciter, vel neutrū simpliciter, & in hoc sensu dicimus, salubre nunc esse à generatione tale.

Ad quartum argumentum, quod quæ sunt omnino contraria non possint in idem coincidere: Reijcitur per instantiam: & per fiduciariam reprobationem: per instantiam, negando

gando salubre nunc, & salubre ab ortu naturæ esse contraria; quia si vni vnum est cōtrarium, vt docet Aristoteles primo de Cçlo, & vt nos pluribus philosophorum auctoritatibus, & rationibus probauimus lib. 11. methodi nostræ vitandorum errorum, salubre nūc non erit contrarium salubri à generatione; quia salubri à generatione est cōtrarium insalubre à generatione: quia huic propositioni, possibile est esse, non aduersatur hæc, possibile est non esse, sed impossibile est esse: hęc propositio potest esse sanum semper, nō aduersatur huic, potest esse sanum non semper, sed huic aduersatur, non potest esse sanum semper: hæc sunt clarissima in lib. perihermenias. Reijcitur per fiduciariam reprobationem: esto enim quod salubre à generatione contrarietur salubri vt nunc, dico esse falsum, quæ sunt omninò contraria non posse in idem coincidere: albus color & niger non ne sunt omninò contraria? non ne in idem genus coincidunt? non ne contraria eo sunt contraria, quia genere conueniunt? immo hæc est causa, quod salubre simpliciter coincidat cum suo cōtrario, quod est insalubre simpliciter: conueniunt enim in vna natura generica: simpliciter enim prædicatur de salubri simpliciter, de neutro simpliciter, & de insalubri simpliciter, quare argumentum, quod pro potissimo ab aduersarijs fuit propositum, est omninò nullius vigoris.

Credimus igitur cum Astimiato, Plusquãcommentatore, & alijs Antiquioribus, quód salubre nunc sit à generatione; quia re vera coincidit, si habet valde viciatam & diminutam sanitatem, cum insalubri simpliciter: si verò minus viciatam sanitatem haber, coincidit cum neutro simpliciter; quod similiter ab ortu naturæ est tale. Nec valet instantia quæ affertur, quod Galenus dictionem à generatione non apposuerit salubri nunc; quia neque hanc dictionem à generatione apposuit neutri simpliciter tertij significati: vel dicendum est, Galenum non apposuisse dictionem ab ortu naturæ salubri, quia cum dixisset insalubre simpliciter esse actu sanum, vel salubre nunc, quilibet poterat subintelligere, salubre nunc esse à generatione tale, si insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter sunt à generatione talia.

NONVM CAPVT

DE QVATVOR DIFFErentijs partium nostri corporis.

Tex. 22. *Sunt verò earum quatuor vniuersæ differentiæ: quoniam nonnullæ earum principia existunt, aliquæ verò ab ipsis originem habent, aliquæ nec aliarum gubernationi præsunt, neque aliunde gubernantur, quum insitas habeant à natura potentias, à quibus reguntur: Quædam verò sunt quæ insitas simul, & aliunde emanantes habent. Principia igitur sunt, cerebrum, cor, hepar, testiculi. Ab illis verò ortum habent, atque eisdem subministrant, nerui quidem, & spinalis medulla cerebro: cordi verò arteriæ, hepati venæ; ipsa verò seminaria vasa testiculis. Quæ autem à seipsis gubernantur, sunt, cartilago, os, copula, seu ligamentum, membrana, adenes, adeps, carò simplex. Reliquæ verò partes, cum vna cum istis habeant ex seipsis regimen, arterijs, neruis, & venis insuper eguerunt. Capillorum autem, atque vnguium neque regimen vllum est, sed generatio tantummodo. Hæ igitur sunt partium differentiæ.*

SVperius Galenus agens de signis optimæ constitutionis dixit illa desumi vel à substantialiter inhærentibus, vel à necessariò consequentibus, vel à casibus idest symptomatibus, quæ in fanis accidentia vocantur:

cantur: deinde nos docuit, quod omnia alia signa, quæ deficiunt ab optima constitutione deficiũt vel ob læsum temperamentum, vel compositionem, vel vnitatem: sed quia temperamentum læditur ad læsionem & alterationem partium principalium nostri corporis, ideo dixit, quod de signis corporis insalubris simpliciter non possit agi, nisi præmittatur diuisio omnium partium corporis, & declaretur, quænam sint illæ partes præcipuæ, ad quarum alterationem totum corpus alteratur, & quomodo cognoscantur præcipuarum partium temperaturæ, a quibus cæterarum partium corporis temperamenta regulantur: His enim expositis facillimè deinde innotescent signa simpliciter insalubria: similiter cognitis duobus extremis, id est optima constitutione superius declarata, & corpore insalubri simpliciter, facilè quoque reliquæ duæ latitudines mediç id est corpora neutra & corpora salubria vel insalubria vt multum cognoscentur.

Diuiditur hic textus in duas præcipuas partes: in prima proponit quatuor differentias partium corporis: In secunda exemplis declarat, quæ sint hæ differentiæ.

Docet igitur Galenus, primam differẽtiam partium esse quatuor principia nostri corporis, quæ sunt cerebrum, cor, hepar, & testiculi. Secundam differentiam esse illarum partium, quę habẽt ortum a dictis quatuor principijs & q̃ illis subministrant: dicitq; neruos, & spinalem medulam oriri a cerebro, & cerebro subministrari; arterias a corde; venas ab hepate; & seminaria vasa a testiculis. Tertiam differentiam partium dicit, esse partes quasdam, quæ a seipsis gubernantur, & has esse cartilaginem, os, copulam (per copulam intelligit ligamentum) membranam, glandulas, adipem, & carnem simplicem. Quartam vero & vltimam differẽtiam partium ait esse quæ habẽt has tres conditiones: prima vt ex seipsis habeant regimen, quia a principijs illis quatuor in prima differentia positis non oriuntur: Secunda conditio, vt non sint principia aliarum: Tertia vt egeant arterijs, venis, & neruis: hæ partes sunt vterus, renes, ventriculus, pulmo, lien &c. istæ igitur sunt omnes differentiæ partium humani corporis. Excludit Galenus in fine capitis vngues, & pilos; quia non sunt partes viuentes: habent enim vsum, & non actionem: actiones enim pertinent ad partes viuentes, vsus vero ad non viuentes: vsus pilorum & vnguium est munimẽtum siue tutela, & ornatus: desinunt tñ vngues, & pili augeri, cum perueniũt ad certam magnitudinem, quia finem suum potiti sunt: quare errat valdè Argenterius, qui censet. vngues & pilos solum fieri ex necessitate materiæ, vt scilicet excrementa absumantur, quod quidem esse non potest: quoniam non desinerent augeri: Causa vero,

A cur Galenus non proposuerit inter corporis partes vngues, pilos, humorem vitreum, aqueum, & massam sanguineã, est, quia eius intentio est agere de corpore salubri, insalubri, & neutro, quatenus sunt capacia sanitatis, vel ægritudinis: sed sic est, quod solum quę habent vitam sunt huiusmodi, ideo de vnguibus, pilis, & humoribus mentionem non fecit: quod vero ita res se habeat, nos docet Aristoteles lib. de sensu & sensili circa principiũ vbi clarissimè docet, vitæ expertia minimè ægrotare, aut valere, seu non esse capacia sanitatis, vel ægritudinis.

B 1 Dubitatio, Galenus in hoc capite a numero partium excludit vngues, & pilos, quod videtur rationi consonum: nihilominus primo methodi c. 5. ab illo definitur pars, quod sit illa quæ totum integrat; qua posita definitione pili, & vngues totum integrant, ergo non erunt a numero partium reijciendæ: similiter Hippocrates 6. Epid. diuidit corpus in tres partes in contentas impetum facientes, & continentes, ergo ex Hippocrate spiritus, & humores erunt partes, quas a numero partium in hoc loco Galenus excludit. Insuper Aristot. 3. de historia animalium cap. 2. vocat

C corporis partes sanguinem, seuum, excrementa, stercus, pituitam, & vtramque bilem, ergo Galenus diuidens partes corporis solum in quatuor differentias videtur diminutus.

Responsio facilis erit, si dixerimus cum Argenterio, qui re vera in hoc potest defendi, si in bonum sensum reducatur, quod corpus humanum vario modo considerari possit, quia si considerabitur vt est substantia, eius partes erunt duæ, materia & forma: si vt corpus, eius partes poterunt esse pili, vngues, excrementa, & humores: si vt viuens, pili, vn-

D gues, & excrementa a numero partium excludentur: quia mortuis etiam conueniunt: itaque, si vt viuens cõsiderabitur quęlibet pars viuens erit pars, non viuens vero, vt seuum, sanguis, & humores, neutiquam erunt partes: si vero considerabitur corpus humanum non solum vt viuens, sed etiam vt capax sanitatis, & morbi, tunc solum illa dicetur pars quæ habet actionem; quia morbus & sanitas consistunt in actione prodeunte a constitutione bona, vel mala, & sic neque humores, neque vngues, nec vlla pars actionis expers

E dici poterit pars corporis: & secundum hunc sensum Galenus distinxit corporis partes: voluitque dispositionem harum partium digno sci ex substantialiter inhærentibus, ex operationibus, & casibus: solum enim partes viuentes habẽt operationes. Secũdum tam variam considerationem partium omnes Auctores, qui de parte corporis scripserunt, possunt defendi. Auicennas sen prima primi doctrina 5. cap. 1. dicit quod pars sit corpus ex prima permistione humorum genitum: pro parte

sumit

sumit particulas similares, quatenus sunt partes corporis vt corpus est & sic vngues sunt partes.

Conciliator sic definit partẽ: pars est corpus solidum & spissum ex humiditatibus genitum naturæ viribus insignitum: quæ definitio conuenit solum partibus similaribus, & non dissimilaribus, nec viuentibus; quia etiam vnguibus conuenire potest.

Fernelius & Posteriores cõsiderantes partes pressius voluerunt, quod nisi pars viuat, edatque actionem, nõ mereatur insigniri nomine, partis definierunt sic; pars est toti cohærens communi vita iuncta ad functionem, & vsum cõparata: ecce quod omnes Auctores varia consideratione rectè partem definierunt.

2 Dubitatio oritur, quia videtur, quod hæc diuisio partium in quatuor differentias non sit bona: dicit enim Vegha, & Argenterius, primum membrum diuisionis non differre à tertio: primum membrum est quod partium nostri corporis nonnullæ sint principia: tertium membrum est quod dentur aliquæ partes, quæ ex se, & aliunde non gubernentur, hæ igitur videntur coincidere cum primo membro; quia quæ ex se ipsis gubernantur sunt principia: ergo primum membrũ idem erit cum tertio.

Solutio est facilis, & facile Galenus defenditur; quia in primo membro duæ sunt conditiones, altera, vt partes sint principia, quia ex se ipsis gubernantur: altera, quod sint aliarum partium principia, quæ conditio non conuenit tertio membro.

3 Dubitatio exoritur, quia reprehẽditur hęc diuisio partium Galeni ab Argenterio: quia videtur, quod secundum membrum coincidat cum quarto; secundum est, quod dentur partes, quæ habeant originem à principijs: tertium est, quod dentur partes quę habeant insitas potentias, & aliunde emanantes: idem est dicere habere insitas potentias emanantes aliunde, & habere originem à principijs.

Solutio est, quia dantur partes, quæ aliunde emanant, sed non habent insitas potẽtias: & dantur partes, quæ aliunde emanant, habent tamen insitas potentias.

4 Dubitatio mouetur ab Argenterio, qui nõ rectè percipiens Galeni artificium in hac partium diuisione dicit, Galenum esse incõstantem: quia secundo ad Glauconem capite 2. non diuisit partes in quatuor differentias, vt in hoc loco: immo in libro de totius morbi temporibus cap. 7. diuidens partes corporis omisit partes habentes potẽtias innatas: concludit, Galenum non sibi constare, & summoperè errasse.

Soluitur, quia Galenus varia consideratione hic, & alibi diuisit partes corporis: lib. ad Glauconem citato considerauit partes, qua- A tenus ab ipsis possint hauriri indicationes: ibi enim habuit hanc consideratione, ne partes principes in euacuatione lædantur: similiter lib. de totius morbi temporibus cap. 7. Galenus volens partes diuidere, vt pręuideatur, vnde futura mors possit pręnosci, partes principes, & partes quæ ab ipsis oriuntur, & eas quibus influunt principes considerauit in quo statu sint: ab his enim rectum præsagium salutis vel mortis colligi poterat: de ijs partibus verò, quæ habent innatam potentiam, & non præsunt gubernationi, cum non conferant ad præuidendum, non erat opus B in illo lib. verba facere: In hoc verò libro de arte medicinali, cũ tradat vniuersalissimam diuisionem nihil omisit, quod ad optimam diuisionem spectaret. Argenterius, quia hoc fine edidit commentaria in artem medicinalem vt Galeno contradiceret, ideò non est mirum, si hac contradicendi libidine obcæcatus, captiosa, & fallacia argumenta sepissimè proponat: Rudes quoque non latet in varijs libris vario modo cõsideratas res, vario quoque modo diuidi, tractari, & disponi: similiter Hippocrates lib. de morbis vulgaribus in ægrorum historia, dũ tractat de ægris in gra- C tiam criticorum dierum enarrans 42. casus, non refert, quibus vsus fuerit medicamẽtis, quibus alterantibus, an phlebotomia, vel alijs præsidijs: posset eodem genere contradicendi motus Argẽterius obijcere Hippocrati quod ibi errauerit.

5 Dubitatio exoritur, quia hæc partium diuisio in quatuor mẽbra non videtur bona, quia nõ est bimẽbris & per opposita: omnis enim bona diuisio ex Boetio lib. de diuisione debet esse bimembris: immo ex Arist. diuisiones debent fieri in eodem genere, & in quo- D libet ex necessitate debent esse bimembres; si per oppositas differentias faciendæ sint.

Respondet Plusquamcommẽtator, quod diuisio proposita possit reduci ad bimẽbrem hoc modo: partium quædam sunt principales, quædam nõ: non principalium quædam à principalibus oriuntur & illis inseruiunt, quædam non: similiter earum, quæ non inseruiunt, quædam habent facultatem innatam solum: quædam innatam, & influentem.

6 Dubitatio alia à Plusquamcommentato- E re proponitur, quod scilicet malè fecerit Galenus non vti diuisione partium ab omnibus recepta, quę est in partem simplicem, & compositam.

Respondetur, diuisionem partium in simplicem & compositam, siue quod idem est in similarem & dissimilarẽ respicere materiam & non formam: in hoc loco vult Galenus dignoscere partes ex operationibus, quæ arguunt formam: vult enim hic Galenus agere de partibus, vt insalubres sunt, & quia insalubritas modo fit vitio principalium, modo

non

non principalium; erat Galeno necessarium, vt vniuersalissimam diuisionem proponeret.

7 Dubitatio Galenus in tex. inquit, tertiam differentiam partium esse, quarum aliquæ habeant facultates insitas, & aliunde non gubernentur: attamen lib. sexto de placitis capite 6. definiens partem principē dicit, principium esse partem illam, quæ ijs, quæ ab ea enascitur facultatem, aut omninò materiam suppeditat, ergo falsum est, quod dentur partes, quæ aliundè non gubernentur, vt in tex. legitur.

8 Dubitatio ex superiori exoritur, illaq; augeri videtur, quia si ex Galeno 6. de placitis cap. 6. de ratione principij est materiam suppeditare, ergo ventriculus erit principium, quod est contra Galenum in hoc loco, qui tantum quatuor hæc principia ponit, cerebrum, cor, iecur, & testiculos.

Soluitur nodus vtriusque dubitationis à Christoforo Vegha, qui clarissimè ostendit, Galenum 6. de placitis capite 6. definire principium secundum aliorum, & non propriam opinionem: quinimo ibi vti fiduciaria reprobatione, idest data & nō concessa illa definitione principij, vt efficaciori modo cōfundat aduersarios.

9 Dubitatio iterum exoritur: quia non videtur, quod quattuor tātum sint partes principes: si de ratione partis principis sit, vt aliq ab illa oriantur: non ne à pulmone oritur aspera arteria? intestina & gula à ventriculo? quare inter principes debent poni ventriculus & pulmo.

Respondetur quod vera definitio partis principis est, quæ traditur a Galeno 6. de vsu par. cap. 7. quæ est: pars princeps est quæ toti facultatem largitur, vel materiam saltem simpliciter ad vitam necessariam: posita hac definitione, ventriculus nō erit pars princeps, tum quia non largitur facultatē toti, tum quia eius chylus, non est simpliciter necessarius ad vitam, multi enim vixerunt nutritiuis enematibus, & fętus semper viuit sine chylo.

10 Dubitatio, dicit Galenus in quarto membro, dari partes, quæ potentias & facultates aliundè emanantes habent, quod videtur repugnare Galeno, qui primo de præsagijs ex pulsibus capite 4. ait, essentiam facultatis cuiuslibet partis stare in commodo illius temperamento: libro vero de multitudine, capite 3. facultatem esse proprietatem temperamenti: primo de potentijs naturalibus capite secundo, dicit facultatem nil aliud esse nisi causam actionis: quare cum facultates pendeant à proprio temperamento, quod acquiritur in prima generatione, & in ipso facultates positæ sint, non poterunt aliundè emanare: Errat tamen Sclanus text.

A 12. huius libri dum pūtat, nullam omnino esse differentiam inter facultatem, & temperamentum: vnde verò oriatur facultas seu potentia, & in quo prædicamēto sit, nos libro 8. method. vitand. altiori philosophia, quā sit hęc humilis instituta pro tyronibus, ostendimus.

11 Dubitatio augetur, quia Galenus libro de formatione fœtus capite quinto, probat à corde non influere facultates alijs partibus corporis, ibi dicit neque renes, neque vterum, neque lienen, neque intestina, neque aliquod aliud instrumentum naturale indi- B gere auxilio alterius ad proprias actiones obeundas: vbi clarè patet, cor non immittere facultates alijs partibus: tamen contrarium dicit Galenus in tex. proposito.

Solutio vtriusque dubitationis colligitur ex Galeno primo de locis affectis capite vltimo, vbi docet, naturalia instrumenta, dum laborant aliquo morbo, semper illum morbum esse proprium illius partis: non sic tamen obseruatur in instrumentis animalibus: sæpissimè enim pars priuatur motu & sensu, tamen morbus non ibi, sed alibi est, sicuti obseruatur in exemplo proposito a Ga- C leno de homine veniente Romam, cui ob casum è curru læsa fuit ceruix: in illo enim apparebat morbus in digitis manus. Nos similia exempla quam plurima in digressione de signis affectuum internorum, quæ ab arcanis anatomiæ colliguntur, proponemus statim post explicationē capitis 31. huius libri.

Respondemus igitur ad dubitationes, quod facultas animalis influit: sed naturalis vt dicit Galenus loco citato, est connata partibus, & non influit, sicuti facultas trahendi ferrum est connata magneti: quælibet enim D pars corporis quatenus naturalis retinet, cōcoquit, attrahit, & expellit: & hæ facultates aliunde non mittuntur, sed à prima generatione acquiruntur: immo Auicennas malè sentit, dū putat, iecur influere omnibus partibus facultatem, qua possint attrahere, retinere, coquere, & expellere: quæ opinio reluctatur Galeno lib. de formatione fœtus cap. 5. vbi docet, neque renes, neque intestina, neque lienen, neque aliud naturale instrumentum ad proprias actiones obeundas indigere auxilio alterius, sed suo proprio & E innato calore edere actiones: indigēt tamen, vt refocilletur eius calidum natiuum, non vt fungatur suo officio, sed vt diu duret; indiget enim quælibet pars dissimilaris arterijs, vt caliditas natiua conseruetur: indiget venis vt humiditas, quæ continuè exhallat reparetur: sed istud requiritur pro vita diutina, & non pro actionibus proprijs obeundis: si posset diutius conseruari temperamentum, vt in limacibus, illo temporis spatio nō indigeremus venis.

12 Dubitatio ex dictis oritur, quia secundo ad Glauconem capite secundo dicit cerebrum, cor, & iecur communicare suas facultates toti corpori, ergo & iecur communicabit facultates attrahendi, retinendi, expellendi, & concoquendi, ergo non sunt connatæ partibus nostri corporis in prima generatione, sed continuò communicantur, vt censet Auicennas.

Respondent qui disputant contra Auicennam, Galenum, quādo dicit viscera communicare suas facultates partibus, intelligere per partes, quæ ab ipsis principijs enascuntur, sicuti cor communicat suam facultatem arterijs, cerebrum neruis, & iecur venis.

Præterea hæc expositio colligitur ex ipso Galeno, qui 7. methodi capite vltimo, & secundo de ratione victus comm. 47. clarissimè docet, hæc viscera principalia communicare suas facultates partibus, quæ ab ipsis dependent; venæ enim cum ab hepate dependeant, recipiunt facultatem iecinoris, quæ est *αἱμάτωσις*: quare facultates cæterarum naturalium partium sunt insitæ, & in prima generatione implantatæ, neque ab vno ad alium locum transmigrant, vt putauit Auicennas.

13 Dubitatio, videtur, quod plura sint principia, quam sint illa quatuor proposita in tex. quia præter cerebrum, cor, iecur, & testiculos, sunt etiam lien, pulmo, ventriculus, quæ partes præcipuè ad vitam sunt summè necessariæ: immò Argenterius reijcit Galenum, qui inter principia non posuerit ventriculum, lienen, & pulmonem.

Respondet Plusquamcommentator propositæ dubitationi, Galenum per principia intelligere viscera, à quibus mandantur virtutes & facultates in omnes corporis partes: & sic solum quatuor esse principia: ventriculus verò pulmo, & lien non mittunt virtutes in membra, vt cor per arterias, cerebrum per neruos & iecur per venas: quæ solutio non est improbanda.

Respondemus nos ex Gal. 6. de Vsu. par. c. 7. de ratione partis principis esse, vt toti facultatem largiatur, & secundum hanc rationem cor, & cerebrum sunt principia: vel vt toti largiatur materiam ad vitam simpliciter necessariam, & sic est iecur: vel ad propagationē, & sic sunt testiculi: suo loco deinde disputabimus contra Plusquamcommentatorem dicentē à corde tantum influere omnes facultates in cætera viscera, & in vniuersas corporis particulas: addimus tamen nos ventriculum ad vitam non esse necessarium; aliquando .n. inueniuntur qui cibari nō possunt, Hi tamen per ænemata multo temporis spatio aluntur, & sic diu viuunt: quare patet, ventriculum non ad vitam, sed solum A ad meliorem vitam esse necessarium: similiter homo potest viuere sine liene, & per breue spatium sine pulmone: non tamen viuet sine corde, cerebro, & iecore.

14 Dubitatio, videtur errasse Galenus: quod in numero partium non posuerit spiritus, & humores, quia illa subiecta, quæ sunt capacia morborum sunt viuentia, & quę viuunt sunt partes corporis: at sic est quod humores sunt capaces putridarum febrium; & spiritus ephimerarum, ergo humores, & spiritus viuent, & erunt partes, de quibus nil dixit Galenus.

B Respondetur febres non esse in humoribus & spiritibus, vt dicit Plusquamcommentator, & Valesius, vt in subiecto, sed sicuti in causa, quare spiritus & humores non erunt partes viuentes.

15 Dubitatio, Aristoteles dicit primo de generatione animalium capite quarto, testiculos non esse animalibus necessarios: sunt enim pisces, & serpentes, qui carent testiculis: Insuper Aristoteles 3. de historia animaliū capite primo refert de tauro, qui post castrationē potuit generare: putatque hoc fine & vsu testiculos esse vasis spermaticis appensos, C vt eorum pondere cor tendatur, & ob tensionem roboretur: dicitque semen non generari in testiculis, sed in vasis spermaticis: quare Aristotelis auctoritate, & experientia ipsa parere videtur, testiculos non esse collocandos in numero principiorum, vt Galeno in hoc tex. Placuit.

Respondetur primò ex Galeno, testiculos esse omninò necessarios: inquit enim primo de semine capite 15. & 16. generationem spermatis fieri à testiculis primario: deinde eandem facultatem in vasa spermatica influe- D re, & à spermaticis in totum corpus communicari robur, quod in castratis non contingit: quare testes non solum pro generatione, sed pro perfectione indiuidui geniti sunt, propterea à Galeno in numero quatuor principiorum sunt collocati: Quod verò etter Aristoteles, dum dicit, testes habere eundem vsum, quem habent suspensoria in telis, vt scilicet suo pondere distendant vasa vsque ad cor, vnde cordis & totius corporis robur exoriatur, apud nos videtur ridiculum, nisi philosophus aliquod ar- E canum intelligat, & ænigmaticè loquatur; primo, quia testes auium & porcorum non pendent, sed sunt affixi: ergo non habebunt vsum, quem habent suspensoria in telis, vt dicit Aristoteles.

Secundo si pondus testiculorum efficeret tensionem, & robur in corde; sequeretur quod senes, qui habent & magnos & pēsiles & ponderosos testiculos essent robustiores iuuenibus, quod est ridiculum: immo qui maiores & ponderosiores habent, sunt imbecilliores:

liores. Quo ad illud, quod dicunt de piscibus serpentibus, & tauro, respondetur, pisces & serpentes non habere testiculos vt animalia perfecta, sed aliquid proportionale, quod in illis est principium, tum pro generatione, tum pro indiuidui perfectione.

De tauro autem sunt qui dicunt esse figmentum, quia non admittit taurum post abscissionem testiculorum statim habuisse appetitum coeundi: sed melior est illa responsio, dum dicunt abscissis testiculis reseruari in corpore varicoso in radice penis aliquas seminis reliquias a testibus ante abscissionem communicatas, quæ potuerint pro vna vice reddere taurum aptum ad generandum.

16 Dubitatio Galenus in tex. videtur asserere, quartam differentiam partium non solum habere ex se ipsis regimen, sed insuper venis, arterijs, & neruis eguisse: ex qbus verbis colligitur, partes, quæ sunt in tertia differentia, quales sunt cartilago, os, copula, membrana, adenes, caro simplex, & adeps non indigere venis, arterijs, & neruis, quod aduersatur Galeno 8. de vsu partium cap. 1. vbi ait, nullam partem posse viuere sine venis, arterijs, & neruis: & primo de locis affectis cap. vltimo, vbi dicit, partes quæ habent facultates innatas, & ex se ipsis habent regimen indigere pro sui conseruatione venis, arterijs, & neruis; ergo Galenus sibi contradicit.

Respondetur in tex. Græco non inueniri illam particulam (insuper) sic in Codice Græco legitur τὰ δ' ἄλλα πάντα μόρια χωλεύοντας ἔχοντα τὴν ἐξ ἑαυτῶν διοίκησιν, ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν καὶ νεύρων προσδεῖται, idest reliquæ vero partes cum vna cum istis habeant ex se ipsis regimen, arterijs, neruis, & venis eguerunt: Non negat tamen, quod partes quæ sunt in tertia differentia, vt sunt cartilago, os, copula &c. non egeant venis, arterijs, & neruis: & quamuis non videantur vbique venæ, arteriæ, & nerui, non propterea sequitur, quod illæ partes non alantur per venas, sentiant per neruos, & viuant per arterias vicinas, ita vt nulla in Galeno sit contradictio.

Venæ subministrant iecori, quatenus ferunt alimentum, & non spiritum naturalem, qui vt probabimus paulo infra non datur. Arteriæ subministrant cordi, quæ & sanguinem arteriosum & irradiationem a corde suscipiunt per corpus arteriæ, & non per cauitatem, vt probabimus ex Galeno: Nerui subministrant cerebro, & per irradiationem, vt dicit Galenus, & non per spiritus animales defertur facultas mouendi & sentiendi ad totum corpus.

A cerebro septem paria neruorum oriuntur; dico paria, quia cerebrum est diuisum in duas partes: sæpe enim in vna parte corporis aufertur motus vel sensus: in alia nequaquam, vt in paraliticis obseruatur: ita vt septem paria faciant 14. stipites, vel truncos.

Primum par sunt nerui optici, qui perueniunt ad crystallinum, & visionis sunt Auctores: secundum par motum oculorum præcipuè efficit: & sicuti primum par neruorum est destinatum sensui: similiter secundum est destinatum motui: omnes tamen nerui motorij habent vim sentiēdi, sed non è contra; quia optici non habent vim mouendi: solum enim illi nerui habent vim mouendi, qui iunguntur cum carne; inde enim ex carne, neruo, ligamento, membrana, fiunt musculi, qui desinentes in tendinem motum efficere possunt. Hinc est, quod maior virtus requiratur in mouendo, quam in sentiendo; & quod motus sit actio, & sensus passio: vnde fit vt plurimi amittant motum brachiorum vel pedum, sensu manente illæso: sensus enim potest fieri a læsis neruis, sed cum illa læsione non fiet motus.

Tertium par est destinatum præcipuè ad gustum, & ad dentes, qui per insertum neruum sentiunt.

Quartum par ad palatum & ad gustum.

Quintum ad sensum auditus, qui dicuntur nerui expansi, quia expanduntur ad labyrintum, & tympanum aurium, cuius virture sonus externus receptus in aere interno nobis connato, & ingenito sentitur.

Sextum a capite descendit, & omnia uiscera inferiora circumuestit, facitque neruos recurrentes voci præcipuè destinatos: mittit surculum unum ori uentriculi, unde fames & sitis animaduertitur: alium mittit ad diaphragma: alios deinde ad hepar, ad renes, ad pulmones, & ad cor: vt omnes nerui, qui sunt in prædictis uisceribus sint propagines huius sextæ coniugationis: cæteræ uero propagines uniuersæ, quæ dispensantur per uniuersum corpus a spinali medulla oriuntur: Verum quia Celebres Anatomici diligentissimè de his tractant, non est, ut de his ulterius agatur: satis nobis est, ut sciamus per quas uias facultates cerebri mittantur per uniuersum corpus.

17 Dubitatio, non uidetur, quod facultas quæ est in testiculis possit communicari omnibus partibus corporis: quod uero communicetur patet experientia, quia non est tantum roboris in castratis, ut in habentibus testiculos: patet quoque auctoritate Galeni qui eos ponit inter principia; quæritur igitur quibus ductibus, & uijs robur masculorum communicetur per uniuersum corpus.

Aliqui dicunt, quod spiritus & calor uiuificus, qui est in testiculis mittatur ad arteriam magnam, & ad uenam cauam & inde ad totum

tum corpus per duo vaſa præparantia; quæ oriũtur ab arteria magna, & per illa duo, quæ oriuntur ab emulgente.

Alij dicũt ſpiritum a teſticulis prodire per vniuerſum corpus non per vaſa ſenſibiliter, ſed inſẽſibiliter, & virture quadam incorporea. Hinc dicũt, duos eẽ modos cõicãdi virtutem toti corpori, vno modo eſt σωματικῶς, ideſt corporaliter: altero modo ἐνεργητικῶς, ideſt virtualiter, quæ diſtinctio affertur ab omnibus philoſophis in primo de generatione; vt à Philopono. & ab ipſo Ariſtotele cap. de tactu, dum dicunt, duplicem eſſe tactum, alterum corporeum, alterum virtualem; ſicuti dum radij ſolares agunt in hæc inferiora; vel dum intelligẽtię mouent vniuerſum per virtutem cælo communicatã accipiatur tamen prima, vel hæc ſecunda reſponſio vtraque ſoluit, quælibet enim defendi poterit: quãtuis prima videatur veritati magis conſentiẽs.

17 Dubitatio exoritur, quia ſi de ratione partis principis eſt, vt ſit ad vitã ſimpliciter neceſſaria, tunc teſtes non debent connumerari inter partes principes, vt facit Galenus, plurimi enim ſine teſtibus viuunt.

Reſpõdetur ex Galeno lib. 14. de vſu part. cap. 1. teſtes eſſe neceſſaria principia ad propagationem prolis & non ad vitæ conſeruationem.

QVAEST. XXXI.

DE PILORVM NATVRA.

De natura pilorum Galenus agens primo de temperamentis circa finẽ dicit, pilos eſſe frigidiſſimos & ſicciſſimos.

1 Dubitatio ſtatim oritur; quia quæ flectuntur, vt pili, non vidẽtur ſicca, cauſa: enim cur oſſa nõ flectantur, eſt ſiccitas: ſimiliter ea quæ promptè igneſcunt, & accenduntur non poſſunt eſſe ſimul frigida & ſicca, ſed potius frigida cum aliqua ſubſtantifica humiditatè.

Solutio deſumitur à Galeno 2. de temperamentis, vbi dicit, pilos eſſe frigidiſſimos, & ſicciſſimos non omnium abſolutè, ſed ſolum eorum, quæ in cute ſunt: cognouit Galenus, quæ flectuntur vt pili, non eſſe abſolutè ſicca, eo quia ſunt apta accenſioni. Præterea ſi pili eſſent abſolutè ſicciſſimi, generarentur in vola manus, & non in locis humidioribus, vt in capite, pudendis, & ſub axilis.

2 Dubitatio, Ariſt. 5. de generatione animalium c. 3. docet, materiam pilorum eſſe humorem exhalantem à cute: Gal. verò 2. de temperamentis ait, eſſe vaporem fuligino-

A ſum, craſſum, & terreum, & non humorem. Præterea Auerroes contra Gal. ait, ſi pili orirentur ex vapore fuliginoſo, & terreo friabili, non fierẽt continui: requiritur enim humiditas pro continuatione: addit Auerroes, pilos canos propterea non fieri ex vapore fuliginoſo. & terreo.

Soluitur hoc modo: dum Ariſt. dicit, materiam pilorum eſſe humorẽ, conſiderat materiam immediatam, quæ eſt vapor. Quoad Auerroem dicimus, cauſam eius erroris fuiſſe, quia ſupponebat, vaporem fuliginoſum craſſum, & terreũ, qui eſt materia immediata

B (vt docuit Gal.) pilorũ, eſſe omninò priuatũ humiditate, quod reuera aduerſatur Gal. vt in ſuperiori ſolutione oſtendimus.

3 Dubitatio, pili ex Galeno & omnium philoſophorum fiunt ex vapore craſſo terreo: quo poſito, quomodo indicabunt omnes corporis temperaturas, vt docere videtur Gal. in hoc libro, & alibi? non ne docet, pilos nigros indicare calorem, & melancholiam, albos verò pituitam, ruſoſque bilem? nihilominus quod eſt terreum indicare debet temperaturam ſiccam & frigidam, & non calidam, vel aduſtam.

C Montanus videns hanc difficultatem occurrit ſic: a quolibet humore exiſtente in venis, vel extra venas fieri vapores, diuerſos; qui colores diuerſos in pilis efficiunt.

Errat Montanus, quia pili non fiunt ab humoribus, ſed ab excremẽtis tertiæ coctionis: in qualibet enim coctione, vt docet Gal. 3. de facultatibus naturalibus, & 5. de vſu partium fiunt duo excrementa, alterum tenue, & alterum craſſum. Præterea pili fiunt à fuliginibus ſiccis & calidis eleuatis a copia excrementorum tertiæ coctionis: quare quanto

D excrementa erunt calidiora & copioſiora, eo plures generabuntur fuligines, & plures pili. Hinc pilorum abundantiam Ariſtoteles libro de generatione animaliũ cap. 6. vbi agit de pilis dicit, indicare excremẽtorũ copiam, quatenus ſcilicet ab illorum abũdantia multæ fuligines generentur, quæ ſunt cauſæ immediatæ pilorum.

4 Dubitatio, dictum eſt, pilos fieri à vaporibus, quod non videtur vniuerſaliter verum: quia pili cani in ſenibus frigidiſſimis fiunt: ergo non à calidis vaporibus.

E Reſpondetur dari vapores magis, & minus calidos: dicimus in ſenibus vapores non eſſe ita calidos, vt in Iuuenibus. Præterea ex Ariſtotele 5. de generatione animalium cap. 4. canities eſt imperfectio, & ægritudo pilorum; quia fit ex vaporibus putridis: eſt enim canities, veluti ſitus, vt docet Galenus 2. de temperamentis cap. 5.

QVAE-

A

QVAEST. XXXII.

DE VNGVIBVS.

DE vngulum vſu loquens Ariſtoteles 2. de partibus animalium cap. 9. habet hanc ſententiam: vngues, cornua, & roſtra præſidij gratia iuncta ſunt animalibus: loquens verò Ariſtoteles 4. de par. animal. cap. 10. de vſu vnguium hominum habet hæc, *vngues operimenti gratia tantum hominibus dati: cæteris ad alium vſum: digitos enim extremos tegunt, & tuentur.*

Galenus verò de vſu vnguium 8. de vſu partium cap. 8. docet, vngues eſſe munimenta contra refrigerantia, calefacientia, vulnerantia, & quaſſantia &c.

Albertus de vnguibus 2. de anim. conſiderans vngues vt ſigna indicatiua, & prænunciatiua habet ferè hæc verba: vnguium, tenuitas, & capillorum ſubtilitas, indicant ſubtiles eſſe ſpiritus cordis, qui ad cerebrum venientes optimè deſeruiũt virtutibus animalibus: in libro verò primo de anim. putat, vngues albos, planos, molles, tenues, ſubrubentes, & pellucidos indicare ingenium optimum: Vngues nimium breues, pallidos, & nigros indicare hominis malignitatem: vngues aſperos & rotundos in venerem pronos: demum verò vngues abſque cauſa cadentes indicare futuram lepram.

Quæritur in hoc loco, an vngues nutriantur. Pluſquamcommentator negat: ratio, quam affert, eſt, quia carent vita: aitque, vngues Galenum meritò à numero partium vi uentium excludere.

Acachias, & Oddus putant, vngues nutriri: nituntur que auctoritate Galeni 2. de anatom. ad. circa finem, vbi docet, in radice vnguium eſſe neruum, arteriam, & venam, vnde ſenſum, vitam, & nutrimentum recipiunt.

Nos verò putamus, vngues ſecundum radices tantum nutriri, eſſeque partes viuentes: vngues verò qui exeunt à radice non nutriri, & per conſequens non viuere: augeri tamen per iuxta poſitionem: quia radix illarum genita propellit vetuſtum vnguem, qui re vera non viuit: concludimus ergo earum radices viuere, eſſeque in numero partium habentium innatam facultatem, & influentem, quæ pertinent ad quartã partium differentiam à Galeno propoſitam.

QVAEST. XXXIII.

AN PERTINEAT AD MEdicum conſiderare vbi ſit anima.

QVæſtio de ſede animæ pertinet
B ad philoſophum naturalem: ſed quia maxima difficultas eſt, in qua corporis parte ſint principes operationes, ideò aliquid ſcire de eius ſede pertinebit quoque ad medicum: medicus enim ex læſis operationibus explorat locum affectum: ſi aliquis haberet læſam imaginationem, vel memoriã, vel diſcurſum, niſi ſciat vbi ſedeat anima rationalis, quomodo applicabit remedia? ſed qa innumeræ ſunt opiniones: eas ſummatim recitabimus, ne videa-
C mur in alienas meſſes ponere falcem: & Galeni ſententiam pleniſſimè explicatam libro de decretis Hippocrates, & Plat. inſequemur.

Auicennas 1. primi doc. 6. ſum. 1. c. 1. ait ad medicum in quantum eſt medicus non attinere hanc conſiderationem: quia ſatis eſt medico, vt ſciat, quatuor eſſe membra, quæ ſunt principia omnium virtutum, cor ſcilicet eſſe principium vitæ: cerebrum ſenſus & motus, iecur ſanguinis, & teſtes propagationis.

D Auerroes 2. coll. cap. 9. dicit hanc inquiſitionem eſſe medico valde neceſſariam.

Galenus verò 3. de locis affectis capite 4. reprobat Archigenem, qui putans cor eſſe principium memoriæ applicabat in deperdita memoria cucurbitulam capiti: & meritò quia ſi ex opinione Archigenis memoriæ origo eſt cor, cucurbitula erat applicãda cordi, & non capiti.

Hinc quoque errat Auicennas, qui volens conciliare Galenum cum Ariſtotele incidit in nouam & chimericam opinionem, quia
E dixit, cor eſſe radicitus principium omnium virtutum ſcilicet animalium, naturalium, & vitalium: cerebrum verò eſſe principium manifeſtationis virtutum animalium. Quæ opinio aduerſatur Ariſtoteli, qui arbitrantur (vt infra oſtendemus) cor eſſe quoque principium manifeſtationis virtutum animaliũ, & naturalium, cenſet enim venas, & neruos manifeſtiſſimè habere originem à corde: quare Auicennas, nullo modo poteſt defendi.

Ariſtoteles itaque, & Stoici cẽſent, cor eſſe ſedem animæ.

Galenus docet, ſedem animę rationalis eſſe ce-

ſe cerebrum: cætera verò organa eſſe facta cerebri gratia.

Antiqui philoſophi mira, ſed vaniſſima protulerunt, vt ex Galeno in lib. de placitis; & ex lib. de hiſtoria philoſophica (qui ſpurius eſt) colligitur.

Herophilus enim dixit ſedem animę eſſe in cauitate cerebri.

Xenocrates eſſe in vertice capitis.

Strato in medullis ſuperciliorum.

Eraſiſtratus in membranulis cerebri.

Parmenides, & Epicurus in toto pectore.

Moſchion in toto corpore.

Herodotus in auribus.

Diogenes in ſolis arterijs cordis.

Empedocles in ſanguine.

Pytagoras cenſebat animam rationalem eſſe in capite tanquam in arce.

Plato & Democritus in toto capite.

Theologi noſtri totam in toto, & totam in qualibet parte.

Hæc breuibus dicta ſint in hoc loco: quia diſtinctius agemus de omnibus facultatibus animæ, à qua parte ſcilicet habeant originē, & quo pacto influant ab vno in alium locum. Præterea nuper Rudius vir doctiſſimus edidit librum de anima ex mēte Galeni, in quo de pertinentibus ad ipſam pleniſſimè, & profundè egit, ideo ego lectores eo mittens plura hic de hac materia pertractare ſilentio inuoluo.

QVAEST. XXXIV.

AN QVATVOR SINT CORpori animati principia, vt dicit Galenus, vel ſit vnum, vt dicit Ariſtoteles.

ARiſtoteles 3. de par. animal. capite 4. lib. de ſomno & vigil. cap. 2. lib. de iuuentute & ſeneƈt. cap. 4. & alibi: Stoici, Auerroes 2. coll. 7. & Alexāder aphrodiſeus primo de anima putāt, vnicū eſſe corporis principium, & non quatuor, vt docet Galenus, illudque eſſe cor, à quo dicunt facultates non ſolum vitales, ſed animales, & naturales prodire: Ariſtoteles igitur in libello de longitudine, & breuitate vitæ primo probat, quod facultas ſenſitiua proueniat à corde, & non à cerebro vtiturque tali argumētatione: nullus ſenſus fieri poteſt ſine calore, ergo ab illo principio, à quo pendet calor, pendebit quoque ſenſus; ſed calor ex omnium conſenſu pendet à corde, ergo & ſenſus.

Secūdo Ar. probat 3. de par. animal. c. 17.

A quod facultas ſanguificandi pendeat à corde tali argumento: nullibi reperitur ſanguis extra venas, niſi in corde, ergo cor erit fons & origo ſanguinis, ergo vnicū erit principium, à quo vegetatiuum, & vitale dependent, & non plura, & hoc erit cor.

Tertio probat Ariſtoteles lib. de ſomno & vigilia, ſenſum & motum à corde pēdere tali experimēto; ſi arteriæ carotides in collo ligētur, ſtatim animal ſenſu, & motu priuatur: quod clariſſimè indicat, facultates mouēdi & ſentiendi per arterias deferri ad cerebrum, & per conſequens animales facultates à corde

B oriri.

Vltimo ſic probat: cerebrum non ſentit, ergo non erit auctor ſenſus, neque neruorum: nemo enim dat quod non habet. Aliæ quoq; rationes afferuntur ab Ariſtotele, quæ cum ſint minoris momenti, ſintque ſine vlla efficacia, meritò omittendæ ſunt.

Galenus in hoc lib. proponit quatuor principia, quibus regitur totum corpus, ſcilicet cerebrum eſſe principium operationum animalium, cor vitalium hepar naturalium, teſticulos verò non indiuiduorum, ſed propagationis cauſa factos eſſe.

C Auicennas volens conciliare Galenū cum Ariſt. 1. primi, doc. 5. c. 1. & alibi, dicit, quod omnes facultates ſenſitiuæ & motiuæ radicitus ſint in corde: in cerebro vero manifeſtatiuè, & non radicitus: ſimiliter nutritiuas radicitus eſſe in corde, manifeſtatiuè verò in iecore, & generatiuas in teſtibus.

Reijcitur Auicennas, quia reluctatur Galeno, & Ariſtoteli: Galeno; quia vult, hæc quatuor principia eſſe diſtincta per originem, per organa, & per ſpiritus: Ariſtoteli: quia non putat, vt explicat Pluſquamcommentator,

D quod cor ſit ſolum principium per ſpiritum vitalem, quatenus idem ſpiritus tranſmiſſus ad cerebrum, ibi recipiat (vt ait) organizationem pro efficiēda facultate animali, miſſus ad iecur pro efficienda vegetali, & miſſus ad teſtes pro efficienda facultate generatiua; ſed putat philoſophus, cor eſſe vnum principium à quo omnes facultates immediatè emanant: negatque in corpore dari alia facultatū principum principia: vult enim tam facultatem animalem, quam naturalem, & generatiuam radicitus, & manifeſtatiuè à cor

E de oriri: quia cenſet, quod nerui, & venæ æquè trahant originem à corde, vt arteriæ. Quæ opinio apud Anatomicos eſt ridicula: ideo indigna, vt multis verbis reijciatur: quia ipſa αὐτοψία omnem dubietatem tollit.

Alij vt concilient Galenum cum Ariſtotele imaginati ſunt concilium quoddam chimericum: dicunt enim neruos oriri a cerebro & venas ab hepate materialiter, formaliter vero a corde: idem dicunt de facultatibus ſentiendi, & mouendi, materialiter ſcilicet pendere a cerebro; formaliter verò a corde: Similiter

literdicunt facultatem ſanguificandi mate-
rialiter ab hepate, & formaliter a corde pro-
ficiſci.

Quorum opinio reluctatur ipſi Ariſtoteli
& Galeno: quia Ariſtoteles conſtanter ſuſti-
net, neruos & venas oriri a corde, habereque
ſuas radices materiales in corde: Verum hu-
ius opinionis falſitas ex eo cõuellitur, quod
anatomiæ aduerſatur: primo vena caua non
ingreditur dextrum cordis ventriculum, ſed
ſolum illi orificio vena adaperitur. deinde
nerui nullo modo oriuntur a corde: adeſt e-
nim quidam perexiguus ſurculus nerueus in
corde, qui eſt exigua quædam propago ſexti
paris neruorum cerebri: Hæc autem ſunt
adeo clara, vt nullus anatomicus, qui ſemel
vel bis viderit cor, poſſet vnquam Ariſtote-
lem defendere. Demum in piſcibus vena ca-
ua non tangit cor: quomodo igitur cor erit
venarum radix, ſi in omnibus animalibus id
non ſit? Similiter Gale. 6. de placitis cap. 3. &
lib. 1. cap. 6. probat contra Ariſtotelem ſen-
ſum, & motum formaliter pendere a ce-
rebro.

Ad primum argumentum Ariſtotelis re-
ſpondemus ex ipſo Ariſtotele 2. de partibus
animalium cap. 10. vbi docet, quod multa ca
liditas ſanguinis ſenſum impedit, & interci-
pit: quare ſi à corde penderet ſenſus, quanto
calor eſſet maior, tanto maior eſſet ſenſus.
Præterea calor non ſolum prouenit à corde,
ſed in qualibet parte eſt proprius & natiuus
calor, qui ſufficit ad moderandum ſenſum.
Amplius etiam in cerebro eſt calor proprius,
qui eſt natiuus, & non pendet à corde, cuius
virtute generantur ſpiritus animales, quare
non valet conſequentia, vt fiat ſenſus requi-
ritur calor, ergo ſenſus à corde dependet: in
corpore enim noſtro calor natiuus cuiuſuis
particulæ eſt omnino diuerſus à calore cor-
dis, & ab illo non pendet, & per illũ, quam-
uis ſit exiguus, poteſt fieri ſenſus exquiſitiſ-
mus.

Ad ſecundum argumentum dicimus cum
Galeno 4. de vſu partium. 13. ſi in iecoris ſub-
ſtantia fuiſſet aliqua cauitas, vel ciſterna, non
ita diu detineretur, ſed deflueret, & non fie-
ret perfecta hæmatoſis: in corde ſanguis ex-
trauenatus continetur, non vt recipiat for-
mam ſanguinis, ſed vt illico in ſpiritum vita-
lem conuertatur: ſi enim ille ſanguis diu mo-
raretur, & non ſtatim conuerteretur ſine du-
bio putreſceret.

Ad tertium reſpondemus, quod ligatis ca-
rotidibus, non illico ceſſat ſenſus, vel motus:
vidimus canem, cui fuerunt ligatæ carotides,
qui ſpatio vnius horæ poterat ſe mouere, &
ſentire: etenim poſt multas horas non eſt du
bium, quin ob mirabilem conſenſum qui eſt
inter cor & cerebrum tandem moriatur. Ga-
lenus vero 2. de placitis cap. 6. docet, ſi inci-
dantur arteriæ carotides, non ſtatim tolli ſen

A ſum & motum: inciſis tamen neruis recurren
tibus non poſt horam, ſed illico animal fieri
mutum. Ex aduerſo apud Ariſtotelem lib. de
iuuentute & ſenectute legimus, teſtudinem
erepto corde ambulaſſe. Præterea Galenus
primo de placitis cap. 6. dicit, corde forcipe
erepto animal clamaſſe: lib. 2. ait in ſacrificijs
obſeruatum fuiſſe animalia ſine corde ſimili-
ter clamaſſe, reſpiraſſe, & fugiſſe: Demum
Galenus lib. 2. de placitis 4. lib. 6. cap. 3. & lib.
1. cap. 6. ait aliquando vulnerato cerebro ſta-
tim ſenſum & motum amitti quod non acci-
dit, dum vulneratur cor: lib. vero de forma-
B tione fœtus cap. 4. ait medicos ad tollendum
lethargum, & apoplexiam, qui affectus aufe-
runt motum & ſenſum, applicare remedia
capiti, & non cordi.

Ad quartum, Pluſquamcommentator qui
ſequitur Ariſtotelem hic reflectit argumen-
tum contra Ariſt. dicens, ſi non poteſt eſſe
principium ſenſus quod caret ſenſu, non po
terit pari ratione eſſe principium viſus, quod
caret viſione, vt eſt cor, quare neque cor erit
principium ſenſus. Nos verò dicimus, cere-
brum non ſentire; ſed iudicare: vel cum Ga
leno ſentire in cerebro dupliciter intelligi,
C vel παθητικῶς, ideſt paſſiuè, vel ἐνεργητικῶς,
ideſt actiuè & virtualiter; quemadmodum
accidit primo motori, cuius virtute omnia
mouentur, ipſo manẽte immoto: ſic dicimus
cerebrum virtualiter, & ἐνεργητικῶς eſſe prin
cipium ſentiendi, & mouendi ipſo manente
ſine ſenſu, & motu: vel dicimus cum Argẽte-
rio, cerebrum nõ eſſe factum a natura, vt ſen
tiat, ſed vt ſentiendi facultatem alijs tribuat.
Plura alia omittuntur breuitatis gratia: ſatis
nobis eſt, vt concludamus, cor non eſſe vni-
cum & ſolum principium, ſed ab alijs princi-
piis diſtinctum, ita vt nullo modo facultas
D animalis dependeat à corde, ſed à cerebro,
facultas naturalis ab hepate, & non à corde:
facultas generatrix formaliter à teſtibus, &
non à corde.

1 Dubitatio Galenus, loquens de facultate
inſita libro de multitudine c. 3. docet, facul-
tatem inſitam eſſe proprietatem tẽperamen-
ti, & primo de præſagijs ex pulſibus 4. docet
eſſentiam facultatis poſitam eſſe in cõmodo
ſuæ partis temperamento: quo poſito, quo-
modo dabitur potentia ſiue facultas influẽs,
vt hic dicit Galenus? tẽperamenta enim non
E mouentur de loco ad locum, ſed permanent
vſque ad mortem in propria ſede.

Reſpondetur, duplicem eſſe potentiam ſi-
ue facultatem, alteram influentem, alteram
inſitam: influens loco mouetur, quamuis ſit
proprietas temperamenti: mouetur verò vir
tute radiorum per neruos, & arterias totum
corpus penetrantium: arbitramur nos in Ga
leno facultatem non differre realiter à tem-
peramento: quia facultas ab illo vocatur pro
prietas temperamenti. Hinc errat Argente-
rius,

rius, qui putat in doctrina Galeni facultatem realiter differre à temperamento, ex quo falso principio supposito incidit in hunc errorem inexcusabilē: putat, n. Galenum errasse in tradenda morbi definitione, quod scilicet morbus sit constitutio præter naturā primo lædens operationem: dicit enim primo lædi temperamentum, vel compositionem, & deinde ad læsionem horum lędi facultatē, & ad læsionem facultatis statim lædi actionē: putatque actionem immediatè lædi à facultate, & non à constitutione: causa erroris Argenterij fuit ignorantia philosophiæ & logices: philosophiæ, quia Aristoteles 1. de anima tex. 64. admonet, non animā habere operationes, sed solum compositum: si quis diceret, animam irasci vel intelligere, idem esset ac si diceret animā texere, vel ędificare: logices, quia omnes actiones sunt in secūdo modo dicendi per se, quæ non definiuntur per formam vel per facultatem aliquam, sed per earum subiectum. Itaque meritò dici potest, Argenterium, dum putat, actionem immediatè dependere a facultate, & non immediatè a constitutione, neque philosophiam, neque logicam caluisse.

QVAEST. XXXV.

AN FACVLTAS INFLVAT per spiritus, vel per radios.

AVicennas prima primi doctrina 6. cap. 4. putat, facultatem influere mediante spiritu: dicebat enim spiritum animalem esse vehiculum facultatis sentientis, & mouentis: vitalem vehiculum vitalis: naturalem vero naturalis.

Galenus alio modo sentit: putat enim facultatem non per spiritus influere, sed per irradiationem: agit autem Galenus de hac re, 1. de semine cap. 5. & 16. & 1. de locis affectis. cap. 6. & 7. de placitis, vbi ex professo agit de hac re, & 1. de causis pulsuum in principio, & 1. de sympt. cau. cap. 5. in his locis loquens de facultate animali dicit a cerebro in neruos facultatem siue substantiam diffundi, vt a Sole splendor: dicitque tunc diffundi & irradiari totum neruum, quando in nerui principio resident spiritus animales. Simili modo docet Galenus de facultate vitali, quod scilicet existente spiritu vitali in principio radicis magnæ arteriæ in instanti omnes aliæ arteriæ irradientur.

Quo pacto vero probetur, quod virtus pulsatilis & vitalis influat irradiatiuè per tunicas arteriæ, & non per cauitatem, legamus A Galenum lib. quod sanguis in arterijs contineatur cap. vltimo, vbi affert hoc experimentum: si fistula caua intra arteriam animalis ponatur, & arteria supra fistulam ligetur, tūc pars inferior arteriæ statim motu pulsandi priuatur, quamuis spiritus permeet ad inferiorem partem: ecce quod non ratione sanguinis arteriosi, sed ratione irradiationis diffusæ in tunicas arteriæ communicatur facultas vitalis: Addit quoque Galenus, si fistula immissa in arteriam non esset caua, sed talis vt obstrueret totam arteriam. quamuis transitus arteriæ sit impeditus, nihilo B minus pulsare arteriam: quod non potest fieri, nisi per irradiationem factam, non per cauitatem, sed per corpus arteriæ.

Quod vero hæc irradiatio sit similis Solis splendori, qui in eodem instanti æquè in partem vicinam, ac remotam diffunditur, patet experimento in anatomia viuorum brutorū non semel facto: taleque est, si ligetur neruus, vel arteria tali pacto, vt motus vel pulsus cessent: vt primum dissoluitur ligatura; in eodem instanti, in quo mouentur partes proximæ ligaturæ, mouentur quoque distantissimæ: ecce igitur quod irradiatio non fit per C spiritus corporeos, sed per radios incorporeos, qui tam velociter absoluunt longum, quam breue iter.

Hinc errant Erasistratus & Asclepiades de arterijs loquentes; dum dicunt arterias moueri ab impulsu materiæ, & spiritus a corde in arterias: errat quoque Aristoteles dum censet, arterias moueri ob sanguinis ebullitionem factam a calore cordis: quoniam si esset vera eius sententia, sequeretur, quod vbi esset maior ebullitio, ibi esset velocior motus: nihilominus ita velociter mouetur D aliqua parua arteria ventris superioris, sicuti arteriæ magnæ, quæ sunt in pedibus.

Plusquamcommentator longo discursu probat pulsum à nulla virtute moueri, idest neque a sensitiua, neque appetitiua, neque rationali, neque regeneratiua, neque augumentatiua, neque ab alia nutritiua, vel attractiua, vel expulsiua, quia istę virtutes nō sunt continuæ, vt motus pulsus: cōcludit arterias attrahere aerem necessitate vacui .i. propter spiritum, & sanguinem feruidū, & ebullientem in ipsis contentum: fieri verò constri E ctione cordis, & arteriarum, eo quia spiritus genitus expirat & expirando feruor obtunditur, sicuti in aqua ebulliente, quæ nisi expiraret ob impetum se adeo attolleret, vt vasa frangeret.

Quæ opinio est similis opinioni Erasistrati, Asclepiadis, & Aristotelis dicentium, arterias moueri propter sanguinis ebullitionē; falsa tamen est & Plusquamcommentatoris & prædictorum opinio; quia sequeretur hoc inconueniens, quod arteriæ proximæ cordi citius mouerentur, quam distantes & remotæ:

tæ: nec valet Plusquamcommentatoris responsio, dum dicit, arterias remotas à corde esse minores, ideo ebulitionem quoque esse minorem; quoniam dantur arteriæ propè iecur, & supra septum trãsuersum, quæ sunt longè minores, quam arteriæ pedum. Concludimus ergo, Galeni opinionẽ esse veram, arterias scilicet moueri ab irradiatione immissa in instanti per corpus arteriæ in hunc finẽ, vt expellantur fuligines, & euentetur calor cordis, & arteriarũ: expulsionem verò fuliginum fieri per sistolem, euentationem verò per diastolem.

QVAEST. XXXVI.

AN DETVR SPIRITVS naturalis præter animalem, & vitalem?

Auicennas, Arabes ferè omnes, Actuarius lib. 1. de spiritu animali, Alexander Aphrodiseus 2. problematum 63. & Fernelius putãt dari spiritum naturalem distinctum à vitali, & animali: censentque Galenum eandem opinionem habuisse: probantes hoc modo: Galenus 7. de plac. cap. 3. dicit, spiritum animalem ex vitali gigni, & vitalem ex parte tenuiori sanguinis, dicunt hanc partem tenuiorem esse spiritum naturalem. Præterea Galenus 12. methodi cap. 5. habet, animalis spiritus cerebrũ esse veluti fontẽ; vitalem esse in corde, & arterijs; addit sinaturalis quidã spiritus dabitur, is in iecore, & venis continebitur: ecce dicunt, quod Galenus præter animalem & vitalem admittat naturalem.

Reijcitur horum opinio; quoniam de ratione spiritus est, vt habeat irradiationem, quæ non est oculis conspicua. Præterea Sclanus confirmat infirmo, ne dicam vanissimo argumento, quod sanguis tenuior sit spiritus naturalis dicens ex Galeno 6. de vsu partium cap. 17. sicuti ventriculus est respectu venarum, ita sunt venæ respectu arteriarum: quare cõcludit, arterias trahere sanguinem tenuiorem à venis, vt eius pabulum, & hunc sanguinem tenuiorem esse spiritum naturalem: posito hoc argumento Sclani, sequeretur, quod non tres, sed quatuor concedi possent spiritus: quia si pars purior & tenuior sanguinis, quę efficit spiritum vitalẽ, debet dici spiritus: cur pars tenuior & purior chyli non poterit quoque dici spiritus? quare, dum concludit, sanguinem tenuiorem posse vocari spiritum, errat toto cælo, quia eadem ratione pars purior, & tenuior chyli posset vocari spiritus.

A Quo ad auctoritatem ex 12. methodi c. 12. desumptam dicimus, Galenum locutum esse hypotheticè, quasi dicat, si daret spiritus naturalis cõtineretur in iecore, & venis: non inuenient tamen vnquam Galenum dicentem, quod detur iste spiritus naturalis.

Nos non discedentes à principijs Galeni, negamus concedi posse spiritum naturalem. Hæc opinio est Manardi & multorũ Auctorum: & his temporibus est satis communis: rationes, quæ nobis id persuadẽt, variæ sunt: prima est, quia quælibet pars naturalis habet facultatem connatam, & non influentem.
B Galenus enim primo de locis affect. vltimo. docet, facultates naturales vt est attractrix, concoctrix, expultrix & retentrix, non indigere irradiatione & spiritu: quia pro his functionibus obeũdis sufficit virtus insita & connata cuilibet particulæ: indigent tamen sanguine tenuiori non pro vita, sed pro longiori vita, idest vt diutius perseuerent: sicuti totum corpus indiget cibo, vt diutius viuat; quod non euenit in parte animali, & vitali; quia ligatis neruis, vel arterijs illico & in instanti cessat irradiatio, & sensus, & vita: quia pars sensu vel motu prædita non habet virtu-
C tem connatam & insitam, sed aliunde pẽdentem, recipientemq; facultatem per irradiationem radiorum.

Secũda ratio, quæ proponitur à Manardo qua probat non dari spiritum naturalem, talis est: in hepate non datur cauitas, & locus generationis spiritus naturalis: sicuti dantur cauitates in corde pro vitali spiritu, & in cerebro ventriculi pro animali: ergo non dabitur iste spiritus naturalis.

Tertia, si daretur spiritus naturalis per tunicam venarum exhalaret: Galenus enim laudauit Herophilum multis in locis, quia di-
D xit arterias esse sextuplo venis crassiores, quia spiritum continent: spiritus enim cum ab Hippocrate vocentur ὁρμῶντα, idest impetum facientia debent contineri in vase admodum denso: vena verò non est huiusmodi. Preterea si de ratione spiritus est impetum facere, venæ pulsarent, vt arteriæ: Hæ rationes sũt Manardi idest 2. & 3. sed sunt infirmę, nec dicam minimè concludentes.

Quarta ratio, quæ magnã habet efficaciam desumitur à definitione cõmuni spirituum, tradita à Galeno 3. de potentijs naturalibus
E cap. 14. vbi loquens de spiritu in cõmuni habet hæc uerba *spiritus est halitus & vapora tenuior*; qua posita spirituum conditione ruit sententia aduersariorum dicentium, dari spiritum naturalem: & hunc esse partem tenuiorem sanguinis: quomodo spirit⁹ poterit dici pars tenuior sanguinis, si de ratione spiritus est vt sit uapor? sed melius, si de ratione spiritus est, ut sit tenuior uapore; quomodo iste inuisibilis uapor erit sanguis tenuior? Quare nullo modo, si Galeno est dãda fides, defendere possu-

possumus dari spiritum naturalẽ influẽtem, qui sit tenuior vapore, & qui habeat irradiationem, vt Arabes, & alij Auctores connati sunt defendere.

Reliquum est, vt sint tantum duo spiritus, qui habeant irradiationem: isti sunt animalis & vitalis: animalis ex Gal. 12. methodi capite 5. sedes est cerebrum, vitalis vero sedes est cor & arteriæ. Hinc Galenus 7. de placitis cap. 3. his fere verbis de his spiritibus concludit, *Spiritus qui in arterijs continetur vitalis est: qui in cerebro animalis, non quod animæ substantia sit, sed primum eius instrumentum.*

Quod vero ex Galeno spiritus animalis & vitalis inter se specifica differentia discrepẽt facilè patet, & præcipuè lib. 16. de vsu par. capite 10. vbi his verbis docet, spiritum animalem specie differre a vitali: *arteriæ plexum animalem spiritum in cerebro contentum nutriunt, qui certe multum ab alijs spiritibus natura discrepat:* ecce quod spiritus animalis natura discrepat a vitali, quod non cognouit Argenterius, qui putabat vnicum tantum spiritum vitalem sufficere pro obeundis omnibus functionib. non solum vitæ inseruientibus, sed etiam motionibus, sensationibus internis & externis: sed quam sit vana eius opinio facile iam patebit in solutione Argumentorum propositorum ab Argenterio contra Galenum: Videamus igitur illius argumenta.

Primum Argenterij argumentum probãs, spiritum vitalem, & animalem specie & natura non differre, hoc videtur esse: si darentur plures spiritus, inuicem permiscerentur, & sic misti actiones suas non ederent. Argumentum est vanissimum: quia spiritus non permiscentur: animales enim manent in neruis, vitales vero in arterijs, quomodo ergo miscentur? Præterea demus, quod misceantur, negamus non edere suas operationes: nõne bilis, vel sanguis mixtus in massa sanguinea efficit suas operationes? bilis .s. calefaciẽdo, sanguis vero contemperando? quare argumentum propositum contra Galenum est ridiculum.

Secundum desumit a motu dilatationis pupillæ, & probat motum immediatè a spiritu vitali, & non ab animali prodire: ait, nõne dum dilatatur pupilla, clauso alterutro oculo, dilatatur a quibusdam arteriolis ad pupillam vsque excurrentibus? ergo a spiritu vitali ab arteriolis emisso mouetur: quod vero dilatetur pupilla ab arteriolis patet, quia inter pupillam & neruum opticum non se interponit neruus, sed alia corpora, vt est humor aqueus, & crystallinus: ergo (infert) datur motus, qui euidentissimè a spiritu vitali prodit. Causa erroris Argenterij est anatomiæ imperitia: quia opticus neruus peruenit ad crystallinum, & deinde diffunditur in tunicam reticularem, quæ fertur ad pupillam vsque, ratione cuius pupilla dilatatur, & non a spiritu vi-

A tali arteriolarum.

Tertium, si in cerebro esset spiritus animalis specie distinctus a vitali, sequeretur, quod in cerebro semper fierent sensationes, & cogitationes: quia facultates ibi semper adsũt. Hoc est omnium argumentorum vanissimũ. Primo, quia supposito etiam non esse spiritũ animalem, nonne ex illius sententia erit vitalis; nonne idem sequeretur, cum semper vitalis sit in cerebro? secundo nos concedimus semper in cerebro esse cogitationes: immo neque per somnum internas sensationes esse ociosas putamus.

B Quartum tale est, si daretur spiritus animalis non posset, cum sit igneæ naturæ, ad extremos pedes descendere, & sensum & motum præbere infernis partibus: ergo. Reijcitur primo, quia hæc instantia magis illum feriit, quam Galenum: quia eadem difficultas esset de vitali, si motum & sensum præstaret: accedit quod illum magis feriat, quia vitalis spiritus est calidior animali. Postremo spiritus animales non descendunt, sed solum spirituum radij incorporei, qui nec graues, nec leues sunt.

Quintum est: vix conspicitur plexus in C homine: quomodo sufficiet pro generatione spirituum animalium? Præterea negat pro generatione spirituum requiri aliquem plexum, eo quia in corde, vbi præcipue generantur spiritus, nullus est plexus. Reijcitur, quia incidit in plurima errata: primo ostendit, se non vidisse anatomen humani cerebri: quia plexus retiformis est conspicuus, & non ita exiguus, vt vix conspici possit. Secundo vacillat, quia putat esse Galeni sententiam in plexu retiformi fieri spiritum animalẽ, quod nunquam somniauit Galenus, qui solum vo- D luit plexum suppeditare, & præparare materiam pro generatione spirituum animalium, vt deinde spiritus animales in ventriculis fieri possent: errat postremo dum dicit pro generatione vitalium spirituum non requiri plexum: hoc non est contra nos, quia non tenemus solum in plexu vasorum præparari alimentum spirituum: Galenus enim putat sanguinem in dextro ventriculo cordis præparari, vt in sinistro fiant spiritus: Columbus ait præparari in pulmone: Io. Botalus in ductu, qui est a dextra ad sinistram auriculam E cordis. Io. vero Vlmus ait in plexu arteriarum splenis præparari materiam pro spirituum generatione: ecce quod saltem ex Vlmi sententia datur plexus pro generatione spirituum vitalium: quare argumentum Argenterij omnibus viribus destituitur.

Postremo valde reprehendit Galenum, quia non sibi constet, quod dicat, spiritum animalem modo fieri ex aere, modo ex spiritu vitali, modo ex sanguine: similiter ait Galenum esse inconstantem, eo quod dicat spiritum fieri modo in plexu, modo in ventricu-

lis,

lis, & modo in cerebri substantia. Quibus nugis respondemus, Galenum dixisse spiritum animalem fieri ex spiritu, & aere inspirato per mamillares processus tãquam à materia propinqua: dixit ex sanguine, vt à remota, dixit in plexibus præparari, & non fieri: dixit tamen & rectè fieri in ventriculis: in substantia vero factos spiritus non fieri, sed perfici.

DECIMVM CAPVT

DE SIGNIS CEREBRI.

Tex. 84. *Indicia autem singularum temperaturæ sumpto à cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt verò quinque insita genera, quæ ipsius naturã ostendunt. Primum quidem totius capitis dispositio. Secundum verò sensibilium operationum virtus, & vitium. Et tertium actiuarum, Quartum earum quæ tenent principatum; Et quintum naturalium. Aliud vero genus præter hæc omnia, ea quæ extrinsecus aduenit alteratio.* Tex. 14. *Et quidem totius capitis dispositio ex magnitudine, & figura sumitur, atque capillis.*

VOlens Galenus tradere signa corporis insalubris existentis in latitudine sanitatis, vidensque, quod totum corpus reddi possit insalubre ob vitiũ vnius partis principis: ideò in præcedenti capite proposuit vniuersalissimam diuisionem omnium partium corporis: sed quia quo præstantior est pars læsa eo citius corpus totum consentit, & in similem ægritudinem labitur; ideò in hoc cap. agit prius de cerebro, quod est pars omnium præstantissima.

Hinc errat Plusquamcommentator dicẽs, Galenum exordiri à cerebro, non quia sit dignius, sed quia eius signa sunt nobis notiora: putabat enim cũ Aristotele, cor esse dignius cerebro, quod est falsum: probauimus autẽ ex Galeno rationibus demonstratiuis, cerebrum esse dignius: dicendum igitur est Galenum exordientem à cerebro seruasse or-
A dinem facilitatis, & dignitatis.

In hoc cap. Galenus proponit quinq; fontes, à quibus desumi possunt signa indicantia temperaturam cerebri.

Primus fons continet signa à capitis dispositione desumpta, quæ sunt, vt habetur in tex. hæc tria: magnitudo, figura, & capilli. Quid verò indicet caput magnũ, & paruum, infra declarabit: similiter quomodo figura, & capilli indicent temperaturam cerebri infra patebit.

Secundus sumitur à virtute, vel vitio sensibilium operationum: per sensibiles opera-
B tiones intelligit quinque sensus, & sensum communem: Hinc acutus sensus gustandi, & olfaciendi indicant temperaturam calidam: obtusus frigidam. Quantum attinet ad sensum communem, cum eius officium sit vt aiũt dignoscere omnia, quę noscuntur à 5. sensibus externis, & tradat differentiam inter sensum & sensum, ideo eius vitiũ, vel virtus indicabit quoque statum & temperaturam cerebri. Præterea, cum sensus communis ex Aristotele 2. de anima tex. 64. habeat quinque obiecta magnitudinem, numerum, figuram, quietem, & motum, & cum
C somnus reducatur ad quietem, & vigilia ad motũ; ideò dicimus, ad sensum communem non solum pertinere cognitionem magnitudinis, figuræ, motus, numeri, & quietis: verum etiam vigilię, & somni.

Tertius fons continet signa quæ desumuntur ab operationibus motiuis: motus enim dependet à cerebro: Hinc dicimus, motum velocem indicare calidam cerebri naturam: tardum frigidam.

Quartus continet signa, quæ desumuntur ab operationibus principatum habentibus;
D quę operationes sunt tres, imaginatio, discursus, & memoria, quę prout vario modo se habent, variam naturam cerebri indicant: memoria enim diminuta indicat cerebri frigiditatem: memoria verò optima caliditatem; similiter ex Galeno libro de natura humana com. 39. discursus acutus & velox indicat caliditatem, tardus affectionem contrariam: prudentia melancholiam; stoliditas verò sanguinis: dominium egimus: lib. 1. methodi vitand. de signis per syndromen colligẽdis pro internis affectibus dignoscendis, vbi penetra-
E re poteritis non solũ corporis statum vt corpus est insalubre nũc, verum etiam vt est insalubre simpliciter, existens tamen in latitudine sanitatis.

Quintus fons pertinet ad facultates naturales scilicet attractricem, retentricem, concoctricem, & expultricem: cerebrum enim vt est pars naturalis his quatuor facultatibus est insignitum; attractrix verò nimia indicat caliditatem, retentrix nimia frigiditatẽ, optima concoctrix optimam temperaturam, diminuta frigiditatem, expultrix irritata caliditatem

ditatem

ditatem cerebri indicare solent: Verum hęc A signa indigent aliorum confirmatione: quia hic per signorum syndromen Galenus nos manu ducit ad dignoscendas cerebri temperaturas: emulatur enim Aristotelem 2. post. vbi docet in occultis confugiendum esse ad signorum communium syndromen, quæ si ex antecedentibus, & consequentibus rectè formetur, habebit tantam vim, quantã optima demonstratio.

Acachias manifestissimè errare videtur, dum putat, Galenum intelligere per actiones naturales appetitum ad coitum, ad cibũ, vel potum: quæ operationes nõ conueniunt B cerebro, de quo hic loquitur Galenus.

Demum Galenus in fine capitis admonet præter quinque fontes, vel quinque signorũ genera indicantia cerebri statum, adesse aliud genus, quod opponitur quinque propositis sumptum ab extrinsecis alterationibus, vt ab aere, si iusto calidior, vel frigidior sit, à cibo & potu, & ab accidentibus externis: in quo fonte mihi videtur quod commodè contineri possint iuuantia & lędentia, quæ mirificè temperaturam cerebri indicare possunt: Hinc dicimus, si cerebrum à calidis facilè calefiat, esse calidæ temperaturæ, si à C frigidis facilè frigefiat, frigidæ, si ab humiditatibus externis humescat, & destillationes patiatur esse humidæ temperaturæ.

Quod harum causarum cognitio maximè conferat ad cognoscendam internam constitutionem patebit, si ante oculos obijciemus famosum illũ casum de Concionatore à Galeno citatum libro quomodo morbum simulantes deprehendantur: Concionator fingebat collica torqueri: à Galeno cognoscitur: quia non præcessit victus infrigidans, vel talis, qui collicam efficere potuisset: Simili modo in omni dispositione corporis insalu- D bris simpliciter existentis in latitudine sanitatis possumus Galeni imitatione perquirere statum cuiusque corporis, & cuiusq; partis.

1 Dubitatio oritur, quia Auicennas 1. 3. tractatu 1. cap. 40. plura alia signa cerebri proposuit, quæ sunt cognitu necessaria: ergo Galenus fortasse videbitur in hoc loco diminutus.

Respondetur, Galenum in hoc cap. tradere signa corporis insalubris simpliciter: ideò in c. 75. vbi agit de corpore insalubri vt nunc alia quoque tradet: Auicennas verò loco ci- E tato tradit signa corporis insalubris simpliciter, & insalubris nunc, & omnia confundit; de qua re Galenus altiori methodo agens distinctius hic sermonem habet.

2 Dubitatio, videtur malè Galenum facere, dum docet à sensibilibus & motiuis operationibus dignosci temperaturam cerebri: quia cerebrũ neque sentit, neque mouetur: quomodo igitur ex sensu & motu cognoscemus temperaturam cerebri?

Plusquamcommentator respondet, & rectè, sensum & motum mediatè, & non immediatè indicare temperaturã cerebri: sensum enim & motum immediatè à proprijs organis, organa verò à cerebro prodire dicimus.

3 Dubitatio, Aristoteles 2. de partibus animalium cap. 7. & 10. & lib. 3. de historia animalium cap. 19. dicit, cerebrum non sentire: attamen Galenus 2. de medicamentis per loca cap. 2. & libro de instrumento olfactus capite 4. ait, cerebrum esse medium inter ea quæ exquisitè sentiunt, & ea quæ non sentiunt.

Respondetur, cerebrum non ex se, sed ratione membranæ circundantis sentire.

4 Dubitatio proponitur à Plusquamcõmentatore, & est, quod videtur Galenus oblitus propositæ methodi, quæ docebat esse dignoscenda interna viscera ex substantialiter inhærentibus, & ex necessario cõsequentibus operationibus, & casibus: attamen illam in hoc cap. non applicat cerebro: quia magnitudo, figura, & capilli nõ videntur esse substantialiter inhærentia cerebro.

Respondetur cum Galeno cap. 75. vbi clarissimè docet, quæ sensum effugiunt nullo modo cognosci posse per substantialiter inhærentia; ea enim sola dicit Galenus cognosci per substantialiter inhærentia, quæ videri, & tangi possunt: cum igitur cerebrum nec videri, nec tangi possit, non poterit dignosci per substantialiter inhærentia, & per consequẽs methodus ab illo proposita, quo ad substantialiter inhærentia, non poterat applicari cerebro, sed toti capiti: quia magnitudo, figura, & capilli sunt signa substantialiter inhærentia totius capitis, & non cerebri: quare dicendum est, Galenum per cerebrum intellexisse totum caput.

Hinc Curtius decipitur, dum putat, magnitudinem, & figuram esse signa substantialiter inhærentia cerebro: quod est falsissimum si verum est quod à Galeno cap. 75. docetur, quæ scilicet sensum effugiunt, & quæ tangi non possunt non dignosci per substantialiter inhærentia.

Plusquamcommentator similiter fallitur, dum putat, magnitudinem, & figuram esse signa substantialiter inhærentia cerebro, capillos verò, & alterationem facilem, vel difficilem reduci ad casus: & deinde actiones omnes ad signa, quæ necessario consequentia vocantur.

Ego autem puto, alterationem extrinsecam reduci ad iuuantia & lędentia, nobisque inseruire modo pro cognitione essentialiter inhærentium: modo pro cognoscẽdis actionibus, & casibus: Ego fusè egi de hoc fonte, qui continet iuuantia & lædentia in primo, & 6. libro methodi vitan. vbi artem dignoscendi internos & occultos affectus per iuuantia & lædentia proposuimus: diximusq; iuuan-

iuuantia modo inseruire pro cognoscenda dispositione partium affectarum, modo pro actionibus, modo pro locis affectis cognoscendis: necnō diximus esse tāquam lydium lapidem quo breuissimè, & sine alio magis laborioso experimento aurifices agnoscūt obryzum.

5 Dubitatio dictum est, Gal. intelligere per magnitudinem & figuram signa substantialiter inhęrentia non cerebri, sed totius capitis: quæritur cur Gal. non proponat alia substantialiter inhærentia, sicuti est situs, & numerus,

Respondetur, raro contingere, vt caput in situ, vel numero peccet: ideo quæ raro fiunt, & sunt monstruosa, non esse proponēda: vel dicimus Galeni scopum esse tēperaturā capitis declarare, quæ nullo modo per numerum vel situm declarari potest: non negamus tamen per magnitudinem & figuram pernosci posse eius symetriam.

QVAEST. XXXVII.

AN MOTVS CEREBRI FIAT ab Arterijs, vel à substantia Cerebri, vel ab alijs causis.

Quia dictum est, cerebrum esse principium motus: quæritur hic quoque an moueatur, & quomodo.

Gal. 13. de vsu partium c. 8. dicit, cerebrum moueri motu dilatationis & constrictionis. Præterea in infantibus in parte anteriori cerebri motus manifestissimè cōspicit.

Quidam dixerunt, motum cerebri esse voluntarium, quæ opinio est adeo vana, vt sit indigna redargutione nostra.

Quidam alij putant, cerebrū non moueri ex suā natura, sed ratione arteriarū; quia motus cerebri est motus diastoles, & systoles, qui pertinet ad arterias. Præterea eodē tempore, quo pulsant arteriæ, eodem dilatatur, & constringitur cerebrum.

Quæ opinio reluctatur Gal. qui 3. de plac. cap. vltimo dicit: *sicuti corpus cordis, cum ex se ipso dilatatur, & constringitur vicissim materias, & attrahit, & emittit: eadem ratione cerebrum cum vult spiritum in suis ventriculis contentum, quem animalem nuncupamus in aliquod membrum transmittere, accommodata huic rei agitatione motum id facit*: Similiter Gal. lib. de instrumento odoratus cap. vltimo ait, naturam nō denegasse motum cerebro: quia per motum trahitur à cerebro spiritus, vt dicit Galenus gratia nutritionis, refrigerationis, & expurgationis excrementorū: ecce quod ex Galeni sententia est clarissimū, motum cerebri, quamuis eodem tempore moueatur, quo arterię, non fieri ab arterijs, sed à suā insita facultate gratia refrigerationis, nu-

A tritionis & excrementorum expurgationis.

Aliqui, vt refert Gal. 4. de differentijs pulsuum c. 2. putarunt, membranas solas pulsare: Aliqui cerebrū, & non mēbranas: Aliqui cerebrum & membranas: Demum erant qui putabant, non cerebrum, vel membranam, sed spiritum animalem dilatationis & constitutionis motum efficere.

Quę omnes opiniones aduersantur Gal. locis citatis, vbi clarissimè se explicat dicendo, corpus cerebri dilatari & constringi ea necessitate, qua cor, dū vtitur diastole, & systole:
B sicuti verò corpus, vel caro cordis est auctor motus cordis, sic corpus cerebri, vel caro, vel medulla cerebri, quomodocunque vocetur, est auctor dilatationis & constrictionis: Neque spiritus animalis causare potest illū motum dilatationis & constrictionis; quia cùm spiritus continuò fiant à cerebro, & cōtinuo ab illo noui gignantur spiritus, non poterunt causare perpetuum motū in cerebro, quod est primum efficiens: implicat enim dicere, primum efficiens esse partem mobilem; spiritus verò, qui ab illo generātur, esse partem
C mouentem.

1 Dubitatio statim oritur: statuimus enim à propria substantia cerebri, & non a mēbranis vel ab arterijs motum constrictionis, & dilatationis cerebri oriri, quod si esset verum, sequeretur tam partem posteriorem cerebri illo motu moueri, quam anteriorē, sed sic est, vt apparet, quod superior magis moueatur illo motu: ergo id non fietà substantia cerebri, quæ tam in anteriori parte, quam in posteriori inuenitur.

Respondetur primò, negando partē poste-
D riorem cerebri non pulsare eo modo, quo anterior: Præterea sunt qui dicunt, ventriculos anteriores cerebri magis pulsare, quā posteriores, quod est falsum: nemo enim vnquam videre potuit, an pars posterior plus vel minus dilatetur, vel constringatur: quia dū vulnus ad ventriculos posteriores cerebri peruenit, officia mutantur, & animal moritur: Secundo dato & non concesso, quod maior motus esset in anteriori sinu, quā in posteriori, dicimus quoque esse maiorem necessitatem nutriendi, refrigerandi, & expurgandi cere-
E brum in anterioribus, quā posterioribus ventriculis: quia ibi generantur spiritus, & in posterioribus conseruantur.

2 Dubitatio, si à cerebri substātia fieret motus cōstrictionis & dilatationis, idē motus obseruaretur quoq; in spinali medulla, q̄ est cerebri substātia: sed sic est, ꝙ medulla spinalis caret motu dilatationis & constrictionis: ergo à cerebri substantia motus ille non fiet.

Respōdetur, in spinali medulla nō adesse occasionē motus constrictionis, & dilatationis: quia ibi nō generātur spiritus animales: ideo spinalis medulla nō pulsat. Insup reflectitur argumētū cōtra illos, qui dicūt cerebri

motũ esse ratione arteriarum: qa si cerebrũ ratione arteriarũ mouetur, mouebitur quoque eodem motu spinalis medulla, quia simili modo arterijs contexta est: ideò tutius est, vt dicamus motum cerebri prodire à propria eius substantia ob necessitatem, quam habet in generatione spirituum animalium, euentandi, & expurgandi excrementa, quã quod ille motus ab arterijs fiat.

3 Dubitatio, si motus constrictionis, & dilatationis cerebri penderet à propria substãtia cerebri, & non ab arterijs, motus cerebri esset dissimilis à motu arteriarum: sed sic est, quod est omninò similis, ita vt dum pulsat cerebrum, pulsant eodem modo, eodemque tempore arteriæ, ergo ab arterijs & non à cerebri substantia fiet.

Respondetur, quod similis est pulsus cerebri & arteriarum, quia causa & necessitas generationis spiritus animalis, & vitalis similis est: ideò eodem tempore, quo euẽtatur cor, fuligines expellũtur, & spiritus aere nutriuntur: eodem tempore pars anterior cerebri trahit aerẽ palpitãdo, euentatur, & expurgatur. Ad generationem spirituum animalium concurrunt multa mobilia, perinde ac in horologio, in quo eodem tempore omnia mouẽtur: prima rota seu spira chalybea est cor, ex cuius motu generatur spiritus vitalis: ex motu spiritus vitalis ad cerebrũ eodem tempore pars anterior, quę est secunda rota mouetur, quia generatio spirituum animalium pertinet ad ventriculos partis anterioris. Tertia rota est ingressus aeris inspirati pro generatione spirituum: quippe qui nõ ingreditur per arterias, sed per tubercula mammarũ papillis simillima, quæ sunt organa odoratus: ecce quomodo, & qua de causa omnia moueantur eodem tempore: quamuis motus dilatationis, & constrictionis cerebri nõ fiat ab arterijs; sed à cerebri substãtia, vt nos docuit Gal. 3. de placitis cap. vltimo, & lib. de instrumento odoratus in fine.

QVAEST. XXXVIII.

A QVA PARTE CEREBRI SENsus & motus proueniant.

FErnelius lib. suæ physiologię c. 10. putat, motum à cerebri substãtia prouenire; sensum verò à mẽbranis cerebri: Ratio illius est, quia cerebri substantia motu cõtinuo mouetur, & caret omni sensu: mẽbranę verò ex se non mouẽtur: sed sensu exquisitissimo sunt insignitæ: infert ergo à cerebro motũ, à membranis verò sensum prouenire.

Decipitur valde Fernelius: quia eius fundamẽtum est vanissimum: fundamentũ eius

A est, quod ea de causa motus totius corporis proueniat à cerebro, quia cerebrũ perpetuò mouetur: supponit eodẽ genere motus moueri musculos, & cerebrum; secus sua ratio nulla esset: motus enim musculorũ est voluntarius: cerebri est naturalis & necessarius: si Arist. dixisset, cor esse principium motus musculorum, quia perpetuò mouetur, rationem ridiculam proposuisset: ideò Arist. nõ dixit, cor esse principiũ motus, quia perpetuo mouetur: quoniã motus dilatationis & constrictionis cordis differt genere à motu voluntario: Hinc Arist. vt ostenderet, cor esse princi-
B pium omnium motuum, dixit à corde nõ solũ arterias oriri, sed neruos omnes, qui sunt origines voluntarij motus: similiter Fernelius debebat asserere, non quod motus oriatur à cerebro, eo quia perpetuo mouetur; motus enim cerebri differt genere à motu volũtario, sed quia à cerebro oriantur nerui, qui sunt instrumenta motus.

Secunda ratio Fernelij, qua ostendit, motum oriri à cerebro, & sensum à membranis est, quia nerui, qui multã habent medullam sunt motus instrumẽta, qui paucam, magna ex parte sunt inuoluti membranis, suntque
C principia sensus: Hæc ratio est à veritate valde aliena: quoniam nerui optici, qui habent multum medullaris substantiæ solũ sensum, & non motum habẽt. Cæteri verò, qui sunt motui destinati obsident exiguã portionem substãtiæ medullaris cerebri, suntque duriores: quia meningibus sunt optimè obuoluti: Hinc ex Galeno nerui duri sunt apti ad motum, molles ad sensum.

Gal. li. 7. de pla. c. 3. docet, facultatem mouendi & sentiendi solum contineri in cerebri medulla: mẽbranas verò esse à natura fa-
D ctas gratia vestiendi medullam.

VNDECIMI CAPITIS

De paruo & magno capite.

Paruum igitur caput vitiosæ constitutionis cerebri proprium est indicium. Magnum verò non necessario indicat bo-
E *nam cerebri compositurã. Sed si quidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam, atque optimam materiam afformauerit, eueniat, optimum est signum: at si ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Distinguenda verò sunt hæc, & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipsa, si concinna, semper*

enim

enim hoc bonum est signum. Ex his autem quæ ab eo ortum habent, si valida est ceruix, & si alijs ossibus optimè constet; atque omnis præterea neruosa substantia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est, veluti si excogitares phæram exquisitè rotundam, ex cera constructam, paulatim vtrinque depressam. In hoc enim necesse est, vt posteriores, prioresve partes plus gibbæ fiat, quam sphæræ conueniat. Quæ verò vtrimque consistunt, magis rectæ.

Propositis quinque fontibus à Galeno, vnde dignosci possint capitis temperaturæ. In hoc loco tradit signa, quæ desumuntur à magnitudine, & figura capitis: verum, quia sub magnitudine continetur magnū & paruum: ideò in hoc tex. incipit de capite magno, & paruo.

Diuiditur tex. in duas partes, in prima docet, caput paruum esse signum vitiosę constitutionis cerebri: caput verò magnū, tunc solum indicare bonam compositurã, quando in prima generatione factum est magnum à robore virtutis formatricis: etenim si in prima generatione multum materiæ seminalis, & menstrualis esset cum debili formatrice, tunc caput magnum nullo modo bonum esse posset.

In secunda parte nos docet, quomodo dignosci poterit quando caput magnū indicet bonam compositurã, dicitque, tunc caput magnum fore bonum, quãdo eius figura erit ita concinna, sicuti esset sphæra rotunda vtrimque depressa: ita vt partes anteriores & posteriores plus gibbosę sint, quã sphæræ exquisitè rotundæ conueniat: requiritur enim hęc gibbositas in parte posteriori, ne comprimatur spinalis medulla: similiter eadem requiritur gibbositas in anteriori, ne comprimantur processus mamillares, nerui optici, & ventriculi anteriores, hocque modo ceruix, & substantia neruosa erit valida & robusta: hãc validitatem quamuis Galenus desumat ab hac figura capitis cõcinna, tamen facilius ea dignoscetur, si sensus, & motus fuerint valdè vegetes: quia valet hæc consequentia, sensus & motus sunt valdè vegetes, ergo substantia neruosa est robusta.

Causa verò, cur nec ceruix, nec substãtia neruosa possit esse valida, si caput sit paruū, est (vt optimè explicat Haly) quia in capite paruo non solū radix eius ex necessitate debet esse parua: sed etiam quę à radice nascuntur, idest spinalis medulla, & nerui, vnde operationes motrices, & sensitrices imbecilles fiunt. Hinc si caput fuerit magnum ceruix erit magna, & omnia corporis ossa, & quæ adnectuntur ossibus, idest totum corpus: immo nullum est signum euidentius optimi capitis, quam dum orta attestantur principijs, si caput enim est magnum & corpus paruum nõ potest esse bonum, dum verò totum corpus capitis proportioni respondet, & sensus & motus validi sint, tunc caput magnum optimum erit. Accedit, si cum magnitudine capitis fuerit figura cõcinna (vt admonet in hoc tex. Gal.) tūc necessariò sequi optimam capitis compositionem.

Ratio autem, cur caput magnum vt plurimum sit bonum, est, quia vbi est multum de cerebro, quod re vera est instrumentum & auctor omnium actionum principum sensitiuarumque, & motiuarū, ibi est summa perfectio: Hinc animalia, quæ maius habent cerebrum prudentiora sunt: quæ verò minimum de cerebro habent respectu sui corporis vt sunt pisces, & asini, nulla prudētia prędita sunt: Hinc Aristoteles 2. de partibus animalium cap. 7. ait, inter omnia animalia hominem habere plus de cerebro: Ego autem non semel perpendi cerebrum humanum à caluaria separatum, & cerebrum boum, inuenique (quod videbitur incredibile) humanum sextuplo ponderosius, & etiam quo ad magnitudinē sextuplo maius cerebro bouis.

Nõnulli, dum Galenus ait, caput magnum non necessario bonū, interpretãtur per non necessariò, vt plurimum esse bonū: ea de causa moti, quia vident Galenum quoque interpretari aphoris. 2. sectionis 19. dū dicit Hipp. acutorum morborum nõ omninò certè sunt prænunciationes salutis, aut mortis, per non omnino vt plurimum, idest vt plurimum prænunciationes acutorum esse certas. Hęc eadē tamen expositio hic non potest habere locū: quia contrarium legitur de capite magno 6. epid. com. 3. vbi Gal. dicit magna capita raro esse bona, vt fuit caput illud Periclis Ateniēsis, qui fuit vir prudentissimus: ecce per non necessario bonum, non esse intelligendum vt plurimum.

1 Dubitatio Galenus indagaturus naturā cerebri per substantialiter inhærentia solum cõsiderat eius magnitudinem, & figuram, & videtur diminutus; quia nõ solū magnitudo, & figura pertinent ad substantialiter inhærentia, verum etiam situs, & numerus.

Plusquamcommentator respondet, quæ rarò eueniunt in scientijs esse omittenda; rarissimè autem & fere nunquam euenit, vt in vnico indiuiduo sint duo capita: similiter raro euenit, q caput situ peccet. Quæ postrema responsio patitur hanc instãtiam; quoniam plurimi videntur habere capita malo situ prędita ver-

vergentia scilicet ad læuam, vel ad dextram
partem, vel ad anteriorem, vel ad posteriorē.
Ego responderem, illud vitium in situ non
esse capitis, sed ceruicis sustinētis caput: qua-
re dum caput inclinat modo in vnā, modo in
aliam partem, dico, id euenire, quia ceruix
inclinet in vnam, vel in aliam partem.
2 Dubitatio Gal. hic & 6. epid. com. 3. docet
paruum caput esse vitiosum: Arist. verò par.
30. proble. 3. docet, quod homo qui habet ca-
put paruum sit omnium prudentissimus; er-
go vel Galenus, vel Aristoteles decipitur.
Montanus respondet, Aristotelem errasse
dum censuit parua capita esse bona. Quæ re-
sponsio non accipitur.
Alij dicunt, Aristotelē intelligere paruum
respectu brutorum, & non respectu hominū.
Hæc non explicat Aristotelis mentem: quia
Arist. laudat caput paruum facta comparatio
ne inter humana capita, & non inter homi-
nes, & boues, vel elephantes.
Conciliator, dum explicat illud probl. 30.
particulæ, ait Arist. iudicare hominem pru-
dentissimum, si habeat caput paruū quo ad
extrinseca, idest quo ad carnem, quia caput
hominis non est cauernosum, neque os craf-
sum habet, vt brutorum: habet enim huma-
num caput capacitatem magnam in parte
interna: quare inquit, quando caput quoad
intrinsecam capacitatem est paruum, prauæ
esse constitutionis; quando verò est magnum
quo ad intrinsecam capacitatem, quamuis in
parte externa videatur paruum, esse optimæ
constitutionis. Decipitur, quia Aristoteles
considerat paruum caput respectu aliarum
partium corporis, & non respectu partis in-
trinsecæ. Præterea quis est ille, qui penetra-
re potest, an homo viuens habeat maiorem,
vel minorem capitis capacitatem, quam par
sit? Demum si magnitudo est signū substan-
tialiter inhærens, vt docet Gal. cap. 8. dicat-
que c. 75. huius libri, quod quæ sensum effu-
giunt dignosci nō possint ex substantialiter
inhærentibus; quomodo Galenus per paruū
& magnum intelliget capacitatē internam?
quæ sensum effugit, quæ nullo modo perci-
pitur: potest enim contingere, vt aliquis ha-
beat magnum caput, eius tamen interna ca-
pacitas parua sit.
Oddus desumpsit ab Arist. 4. de par. anim.
c. 4. cur homo habeat caput paruū: ibi enim
docet philosophus, solum hominē inter om-
nia animalia esse erectę staturę: quia bruta ge
runt formam pomilionis: sunt pomiliones,
qui habent caput magnum, membra verò in-
feriora parua, & minimè respōdentia magni
tudini capitis sūtq; homūculi, & veluti infan
tes: Aristoteles igitur ait hominem esse om-
nium animalium prudentissimum; quia est
erectæ figurę, habetque caput paruum respe
ctu inferiorum membrorum.
Ego autem puto, hanc litem facilè dirimi
A posse, si dixerimus Galenum per paruum ca-
put intelligere paruum improportionatum:
quādo verò admonet, magnū esse indicium
optimæ constitutionis, credimus intelligere
de magno proportionato; clarissima enim
est Galeni sententia libro de optima corpo-
ris constitutione, quod temperatum prędica
ri possit de magno mediocri, & paruo pro-
portionato.
Quādo verò caput est paruum & membra
ad proportionem capitis sunt maiora, tunc
caput non potest esse bene cōstitutum; tum
quia in illo corpore requiritur maior spiri-
B tuum quantitas, quam conueniat paruæ ma-
gnitudini capitis: tum quia in corpore ma-
gno multus sanguis colligitur, vnde caput
paruum nimiū impletur, & inde facile in apo
plexiam, vel alios morbos incidit.
Si verò caput fuerit magnum, & membra
minora sint sine proportione, vt sunt pomi-
liones tunc corpus vix potest sustinere capi-
tis pondus. Præterea ex capite magno sequi-
tur aliud incōueniēs, quod s. caput absumat
vires totius corporis; cor enim nō potest tan
tū spiritus vitalis in caput trāsmittere, quan-
tum requiritur pro conseruanda capitis ma-
C gnitudine: Colligas igitur neque caput ma-
gnū, neq; paruum improportionata esse bo-
na; optimum tamen omnium esse magnum
cum cæteris membris proportionatum.
3 Dubitatio non videtur, quod caput paruū
sit malum: quia ex Aristotele 3. de partibus
animal. cap. 4. habetur, non solum caput par-
uum, sed etiam cor paruum esse laudabile, &
bonum: ibi enim ait, habētia cor paruum es-
se audaciora, magnum timidiora: ergo sicuti
cor paruum est bonum, & magnum est ma-
lum; similiter caput paruum erit bonum;
D magnum verò malum, quod est contra Ga-
lenum.
Responsio eadem est cum superiori, sci-
licet cor paruum, & magnum si proportio-
nata sint cæteris membris indicare bonā con
stitutionem: dum verò Aristoteles dixit cor
paruum indicare audaciam, respondemus au-
daciam, & iram esse signa intemperatæ natu-
ræ, & non bonæ constitutionis.
4 Dubitatio si optima constitutio ex Gale-
no libro de optima constitutione c. 4. potest
stare cum magnitudine, & paruitate, cur Ga-
E lenus in tex. absolutè dixit, caput paruum es-
se indicium proprium viciosę cōstitutionis?
Responsio ex Galeno colligitur 6. epidem.
com. 1. tex. 3. vbi dicit, paruum caput esse ma
lum, dum euidenter paruū est: Hæc euiden-
tissima paruitas nullo modo stare potest cum
optima constitutione, dato etiam quod ha-
beret figuram concinnam, & talem, quæ as-
similaretur sphæræ paulatim vtrimque com-
pressæ.

QVAE-

QVAEST. XXXIX.

AN FACVLTATES PRINCIPES cerebri prodeant a ſubſtantia ſimilari, vel diſſimilari.

SI omnia quæ ſpectant ad hunc librū fuſa oratione tractarentur, in immēſum haud dubiè hæc commentaria creſcerēt: eſt enim materies hæc cāpus quidam hinc inde diuagandi adeo amplus, & pelagus adeo ſpacioſum, vt omnia ad vnguē proſequi potius tędioſum, quam proficuum ſtudioſis videretur: ideò ſatius eſt, vt paucis (non omiſſis tamen præcipuis rationibus, & fundamentis) arduas quæſtiones perluſtremus.

Agitur in hoc loco, an facultates principes cerebri, quæ ſunt imaginatio, diſcurſus, & memoria prodeant à ſubſtantia ſimilari cerebri, vel ab organica. Fundamenta & rationes quæ ſuadent, vt prodeant à diſſimilari, variæ ſunt: ideò prius proponentur, vt tandem illis reiectis concludere poſſimus, omnes functiones à partibus ſimilaribus, & non ab organicis proficiſci.

Curtius, & multi alij putant, actiones à ſimilaribus prodire: idem confirmat philoſophus 2. de par. animal. cap. 1. ibi enim dicit ſenſum eſſe carnis, carnem autem eſſe ſimilarem: ſimiliter Gal. 1. meth. cap. 6. primo de facul. naturalibus cap. 4. & lib. 7. meth. cap. 2. inquit à ſimilaribus actiones prouenire.

Pluſquamcommentator, & Argenterius in hac ſecūda parte putant, aliquas actiones à ſimilaribus, aliquas verò à diſſimilaribus fieri.

Ego autem paulò infra in ſolutione ſcilicet huius primæ dubitationis hos Auctores facillimè conciliabo.

1 Dubitatio, Galenus in hoc tex. videtur ſuſtinere quod à figura concinna omnes actiones cerebri prodeant, ergo non à ſimilari, vel à ſimilarium tēperamento: figura enim pertinet ad partem organicam cerebri: ſimiliter Galenus 7. de placitis docet cauſam prudētiæ in homine eſſe varietatē ſtructuræ cerebri; Hinc apud Homerum caput Therſitis, quia erat acuminatum, & malæ figuræ pro fatuo nominatur. Præterea in apoplexia tollitur diſcurſus, & omnes functiones principes, nulla aliquando facta læſione in temperamento.

Hippocrates tamen lib. de diæta docet prudentiā oriri ex æquali temperatura cerebri; habetq; hæc verba; *cū in corpore pars ignis ſicciſ-* A *ſima, & aqua humidiſſima æqualiter temperantur, prudentiſſimum quid naſcitur:* ecce quod Hippocrates clariſſimè docet, facultates principes oriri à temperatura cerebri. Inſuper Galenus 8. de vſu partium c. 13. admonet, quod melius eſſet exiſtimare intellectum ſequi non varietatē compoſitionis, ſed corporis quod cogitat laudabilem temperiem. Similiter in ſequenti cap. docet, ingenium inſequi ſubſtantiam cerebri ſimilarem, mollem ſcilicet vel duram. Demum lib. quod animi mores ſequantur temperaturam corporis, & lib. 3. de locis affectis cap. 6. Galenus temperiem cere- B bri appellat mentem.

Reſpondemus, quod vera opinio eſt illa Hippocratis, & Galeni, quod actiones principes cerebri inſequantur temperaturam; cæterum, vt tollātur omnia dubia, dicimus, omnes actiones non ſolum animales, ſed naturales, & vitales dupliciter conſiderari poſſe primo modo vt ſunt paſſiones quædam adęquatæ totius organi, ideſt partium ſimilariū, & diſſimilariū, & ſic omnis actio vel functio adęquatè cōuenit toti compoſito, tamquam proprio ſubiecto, immo nulla actio, vel paſſio alio modo definiri poteſt adęquatè, quam C per proprium ſubiectum, quia omnes paſſiones vel actiones propriæ ſunt in ſecundo modo dicendi per ſe: vel cōſiderantur actiones quatenus principaliter pendent à propria ſimilari carne, & hoc modo dicimus, omnes paſſiones vel actiones principaliter pendere à forma. ſiue à temperamēto: Hinc Galenus 7. methodi cap. 2. & 6. de locis aff. cap. 3. dicit in omni organo eſſe vnam particulam ſimilarem, quæ eſt cauſa principalis actionis totius organi: ſic viſio eſt totius oculi adæquata paſſio: cauſa tamen principalis viſionis eſt cry- D ſtallinum: ſimiliter ſanguificatio cōuenit adæquatè hepati: principaliter tamen pēdet ab eius parenchymate. Ad dubium, dum Galenus dixit, cauſam prudentiæ in homine eſſe varietatē ſtructuræ cerebri, & caput Therſitis fatui fuiſſe turbinatum, & apoplexiam fieri ob aliquam anguſtiā in cerebro. Reſpondemus & malam ſtructuram, & caput turbinatum, & anguſtiam, quę cauſat apoplexiam habuiſſe originem à mala temperatura: arbitror enim eſſe impoſſibile, vt aliquis cadat in apoplexiam optima exiſtente cerebri tempe- E ratura.

Hinc Conciliator vir doctiſſimus diff. 65. conciliat eos, qui videntur eſſe diſcordes, & ſoluit dubitationem, dicens actiones prouenire à ſimilaribus, vt ſunt principium quo, à diſſimilaribus verò adæquatè & vt ſunt principium quod. Hinc Galenus lib. de cur. ratione per ſ. m. c. 4. dicebat primarias actiones à ſimilaribus, ſecūdarias verò à diſſimilaribus abſolui, ideſt primario à ſimilaribus: ſecundario à diſſimilaribus actiones prodire.

VNDECIMI CAPITIS

PARTICVLA II.

Tex. 15. *Quòd si eã quæ secundum occiput eminentia minuatur, simul intueri oportet neruos, atque ceruicem vna cum ossibus alijs. Nam si secundum naturam constiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate contingit. Illis verò non rectè se habentibus, principium est debile, sed magna ex parte defectus qui occipiti eueniunt, consequitur eorũ quæ antediximus imbecillitas, rarissimèq; aliter euenire consueuit. Caput etiam quod secundum occiput in acutiem tendit, animaduertere oportet, iisdem adhibitis distinguendi rationibus quibus antea in capite grandiori facto vtebamur. Vt plurimum verò, & hic optimum est signum figura cõcinna eius partis, quæ cerebro adhæret, quã nonnulli medici posterius cerebri appellare consueuerunt: quemadmodum & posterius existit ea futura quæ Græcæ literæ λ formam habet præfinitam.*

IN hoc tex. Galenus agit de vitijs occipitis, & sincipitis. Diuiditur in duas partes: in prima agit de diminuta: in 2. de adaucta eminentia occipitis.

Hic est sensus primæ partis: si minuatur eminentia occipitis, id contingere potest vel ob defectum materiæ, vel ob imbecillitatem virtutis formatricis in prima generatione acquisitam: dat Galenus statim modum dignoscendi, quando est diminuta eminentia occipitis ob solum defectum materiæ, & quando ob defectum virtutis formatricis: dicit igitur si secundũ naturam constiterint nerui, & ceruix, tunc eminentiam esse diminutã ob materiæ defectum: vult Galenus innuere, si operationes motrices, quæ dependent à neruis occipitis fuerint fortes, quamuis eminentia sit diminuta, diminutionem factam esse ob defectum materiæ, & non ob imbecillitatem formatricis. Similiter si operationes motrices fuerint debiles, & eminentia diminuta, tunc diminutionem illam fuisse factã ob imbecillitatẽ formatricis in prima generatione.

A & ob defectum materiæ: Addit Galenus rarissimè euenire, quod læso occipite, nõ lędantur etiam, quæ ab illo oriuntur.

Figuræ capitis præter naturam quatuor ex Galeno 9. de vsu partium cap. 17. obseruãtur. Prima est dũ deficit naturalis eminentia occipitis: & in hac figura deficit sutura lambdoides. Secunda figura præter naturam est, dum deficit ordinaria eminentia sincipitis: in hac vero figura deficit sutura coronalis. Tertia figura est dum vtraque eminentia deficit: & in hac figura deficiunt duæ suturæ, idest coronalis, & lambdoides: tale autem caput videtur rotundum sine eminentijs, quasque habet suturas se intersecantes hoc modo †.

B Quarta figura præter naturam est, quãdo caput est magis latum, quã longum, idest maius est spacium ab aure ad aurem, quàm à fronte ad partem posteriorem, de qua figura loquens Galenus loco citato ait, nos illam posse solũ excogitare: quia capita humana istius figuræ non inueniuntur; quamuis Vesalius dicat se istius figuræ caput vidisse. Prçter has quatuor est figura sphærica vtrimque compressa, quæ est omnium perfectissima: laudatur enim sphærica ob δυσπαθείαν, idest quia illud caput non est ita expositum externis passionibus:

C laudatur quoque cõpressio vtrimque facta, quia huius cerebri ventriculi sunt capaciores.

1 Dubitatio in hoc tex. Galenus admonet, si quę oriuntur ab occipite diminuto sunt valida, esse bonum signum: contrarium tamen docuit superius, dum dicebat caput paruum esse semper malum.

Nonnulli respondent, quando Galenus locutus est de paruo capite ipsum intellexisse de paruitate totius capitis, & non occipitis tantum, vel sincipitis: potest enim esse, quod

D in eminentia diminuta occipitis ventriculus anterior, & medius sint adeo magni, vt suppleant pro occipitis defectu. Hæc responsio nõ potest defendi in Galeno: quia 6. de morbis vulgaribus primo tex. 2. habet capita cũ aliqua eminentia diminuta semper esse mala; tantoque magis, quanto eminentia diminuta occipitis semper supponit ventriculum posteriorem vel esse paruum vel cõpressum, quod est pessimũ: Galenus enim vocat hunc ventriculum occipitis longè principem aliorum omnium ventriculorum cerebri.

E Argenterius videns, Gal. lib. 6. de morbis vulgaribus citato absolute reprehendere eminentiam diminutam, dicit textum esse vitiatum, & quod debeat legi hoc modo: si eminentia sit diminuta semper sit malum signum. Illa responsio Expositoris, quæ cum mutatione verborum Auctoris proponitur semper est omniũ pessima; & præcipuè quando sine verborum mutatione non deficiant responsiones.

Vera responsio est, quod defectus suscipiat

magis.

magis & minus. Galenus verò dum dicit, eminentiam diminutam causatam solum ob defectum materiæ, & non ob defectum formatricis esse bonum signum sic intellexit: caput, quod est paruum in occipite solum ob defectum materiæ, esse minus malum, quam quod est paruum ob defectum materiæ & formatricis virtutis simul. Auctor .n. & in hoc cap. & libro de vsu partium, & 6. de morbis vulgaribus 1. com. 2. docet, caput bonum esse simile globo oblongo vtrimque compresso: quæ conditiones si in capite paruo (dummodo non sit valdè paruum) reperiantur, erunt signa boni capitis: si verò in magno adsunt dictæ conditiones, quæ & fuerunt in Pericle Atheniense viro prudentissimo, erunt signa adhuc magis bona, quam in paruo capite.

In secunda parte huius tex. Galenus docet occipitium cum eminentia adaucta esse vitiosum: & meritò, quia omnis excessus, & defectus sunt vitiosi: virtus enim in medio posita est: dixit igitur superius, occipitium cum eminentia diminuta esse vitiosum; in hac parte verò dicit esse vitiosum cum eminentia adaucta. Docet tamen esse adhibendam distinctionem superius propositam, quæ est, vt distinguamus, an quæ oriantur à cerebro sint validæ virtutis, & præcipuè admonet vt exquisitè videamus, an valida sint quæ oriuntur ob occipitio, idest ab illa parte, quæ terminatur à sutura lambdoide, sub qua continetur cerebellum, vnde oriuntur spinalis medulla, & nerui motui præcipuè destinati valida sint: quia si virtutes motrices fuerint validæ, dicimus, esse bonum signum; quamuis eminentia occipitij adaucta sit: virtutes enim validæ actionum partium sunt signa indicantia perfectionis partiũ viuẽtiũ: habeat igitur occipitium figuram concinnam, vel compressam, vel eminentem, dummodo virtutes validæ sint, caput erit bonum: raro tamen accidit, vt figura capitis sit concinna, & virtutes sint inualidæ: vt plurimum vero contingit, quod inualidæ virtutes supponant inconcinnam capitis figuram.

2 Dubitatio Galenus dixit superius, caput cum figura concinna esse semper optimum: in hoc tex. tamen inquit vt plurimũ esse bonum: ergo Galenus est varius.

Respondetur, Galenum in hoc tex. loqui de eminentia adaucta occipitis, quæ iuncta cum figura cõcinna vt plurimum est signum bonum: superius verò locutus est de figura totius capitis: potest enim esse, quod occipitium habeat figuram concinnam, & pars anterior sit sine eminentia, & medium capitis sit latum, & depressum: ideo Galenus ait vt plurimum figuram concinnam occipitis indicare totum caput esse bonum. Insuper in tex. græco non dixit Galenus figuram concinnam vt plurimum esse bonum signum, sed occipitium cum figura concinna: hæc sunt verba tex. σὺν εὐρύθμῳ τῷ σχήματι, idest cum figura concinna.

3 Dubitatio Galenus 6. epid. 1. tex. 2. laudat eminentiã occipitis: quia sub occipitio continetur ventriculus omnium nobilissimus: immo magis laudat ibi eminentiam occipitis, quam eminentiam sincipitis: in hoc loco hanc occipitis eminentiam adauctam vituperat, ergo videtur secum pugnare.

Respondetur, quod Galenus laudet eminentiam occipitis, dummodo incrementum non sit deforme, vel indecorum: dum est indecorum efficitur eminentia vitiosa: dignoscitur verò esse vitiosam, si ceruix, spina, & nerui, & quæ inde oriuntur in suis obeundis muneribus inualida fiunt: quãdo verò omnia orta valida sunt, tunc omnia capita ab Hippocrate, & Gal. laudantur.

Notandum suturas proprias veras, & legitimas ad differentiam mendosarum suturarum tres esse, coronalem, sagittalem, & lambdoidem; quibus ossa pectinatim, aut more dentatæ serræ connectuntur: mendosas verò suturas esse duas, quæ squamarũ modo connectuntur; siue vt dicunt Anatomistæ, imbricatim.

Vsus verò suturarum quadruplex est: primus est pro libera perspiratione fuliginum: secundus ne fracto vno osse, cætera frangantur: tertius pro exitu vasorum irrigantium internam, & externam capitis regionẽ: quartus, vt per suturas suspendatur dura membrana, ne comprimat cerebrum.

VNDECIMI CAPITIS

PARTICVLA III.

Est verò huiusmodi pars spinalis medullæ principium, & eius ratione neruorum omnium qui actionibus obseruiunt. Ipsa autem pars posterior per seipsam paucos admodum sensitiuos obtinet neruos, plurimos verò actiuos; sicuti & anterior, sensitiuos quidem plurimos, paucos admodum actiuos. Quare vbi benè fuerit affecta utraque pars, robustas habebunt eas quæ ab ipsis deriuationes.

IN hoc tex. dicit Galenus spinalem medullam esse illam partem quæ oritur à posteriori parte cerebri, & quæ potest indicare, an eminẽtia occipitis sit bona, nec ne: dicit deinde plurimos neruos, qui destinati sunt ad motum ex parte posteriori, idest à cere-

à cerebello oriri: & paucos ad sensum: & viceuersa ex anteriori parte, idest ex cerebro multos neruos oriri de illis, qui sunt destinati ad sensum, & paucos ad motum: concludit in tex. quando vtraque pars bene se habuerit, neruos quoque, qui vtrimque oriũtur, fore robustos: quando verò vnica pars nõ fuerit bene affecta, tunc neruos inde orientes non fore robustos.

1 Dubitatio docet Galenus lib. 9. de vsu partium cap. 3. cerebellum esse durius cerebro, & propterea neruos orientes à cerebello esse duriores, quod videtur falsum, quia inspectio propria docet contrarium. Præterea Anatomistæ, sicuti Vesalius, Columbus, & plurimi alij fatentur, cerebellum non esse durius cerebro: Nos non semel confirmauimus ex Galeno, & Aristotele semper magis credendum esse experientiæ, & sensui, quam auctoritatibus.

Respondent nonnulli, cerebellum videri durius cerebro ratione membranæ illud circundantis, quę durior est, sed quidquid sit de hac re, non est disputandum: quoniam sensus tactus debet hũc nodum soluere, & non discursus. Interim tamen tactui meo cerebellum non fuit visum durius; ideo durius esse cerebro non iudicamus.

2 Dubitatio docet Galenus ab anteriori parte plures neruos sensitiuos, & paucos motiuos oriri: à posteriori verò plurimos motiuos, & paucos sensitiuos: videtur falsum hoc dictum Galeni, eo quia omnes nerui motiui sunt etiam sensitiui.

Respondendum est, Galenum per neruos motiuos intelligere neruos magis destinatos ad motum, quam ad sensum: per sensitiuos magis ad sensum, quam ad motum; quamuis sint nerui optici, & nonnulli alij, qui solũ ad sensum, & nullo modo ad motum sunt destinati, vt infra declarabitur.

3 Dubitatio ex Galeno t. de vsu partium capite 14. & libro 7. de placitis cap. 5. habetur, quod nerui destinati ad sensum sint molliores, quam nerui destinati ad motum: quod videtur falsum: quia dantur nerui sensifici, qui sunt duriores, quam nonnulli motorij: sicuti est illa neruea propago sexti paris, quæ circundat os ventriculi, & quæ est causa appetitus: hęc propago est solum destinata sensui, attamen est durior, quam secundum par neruorum, quod mouet oculos, quod par oritur à cerebro ab eodem ferè puncto à quo oriuntur optici, qui sunt mollissimi: similiter nerui, qui inseruntur in radices dentium solum sunt sensifici, attamen sunt duriores, quam nerui secundi paris, qui sunt destinati oculorum motionibus.

Responderi potest, Galenum, dum dicit sensificos neruos esse molliores neruis motiuis, hoc intelligendum esse respectu vnius partis: exempli causa nerui oculorum, qui

A sunt destinati visioni sunt molliores, quam nerui destinati motioni oculorum: similiter in sensu gustus molliores sunt, qui gustui sunt destinati, quam qui motui linguæ. Quæ responsio est optima: quia re vera tollit ambiguitatem.

4 Dubitatio Galenus in tex. videtur docere à parte posteriori, & à spinali medulla oriri neruos, qui solum actionibus, idest motionibus, & non sensibus obseruiunt, quod est falsum: quia nerui, qui dant sensum thoraci, brachijs, & cruribus non à cerebro, sed à spinali medulla oriuntur: ergo non erit verum, ner-
B uos ortos à spina, vel à parte posteriori cerebri esse solum destinatos actionibus, & non sensationibus.

Respondent nonnulli, Galenum per sensum intelligere visum, odoratum, auditum, & gustum, & non tactum: Nos verò melius respondebimus cum Galeno in tex. quod à parte posteriori, & à spina plurimi oriantur actiui, & pauci sensitiui: Galenus enim in fine text. coarctat primam propositionem dicens se intelligere plurimos neruos esse actiuos, sed non omnes.

5 Dubitatio, Galenus neruos destinatos mo-
C tui vocat actiuos ad differentiam neruorum inseruientium sensui, qui vocantur passiui, ex eo quod vnà cum Arist. contentiat, nihil aliud esse sentire, quam ipsum pati: tamen contrarium legitur apud Galenum libro 7. de placitis cap. 6. vbi docet cognitionem, quæ habetur per sensum esse actionem, & nõ passionem: similiter, quamuis dixerit Aristoteles, sentire esse quoddam pati, attamen potentia sensitiua, idest cognoscitiua est actiua, ergo etiam nerui sensifici appellari possunt actiui.

D Respondetur in facienda sensatione duo requiri, receptionẽ scilicet & dignotionem; receptionem esse passionem & fieri per neruos: dignotionem verò fieri per virtutem irradiantem, quæ vt dicit Galenus primo de semine cap. 16. in instanti mouetur a cerebro ad partem sensu prædiram, perinde ac splendor solis, qui sua præsentia virtutẽ per vniuersum sine motu diffundit: quare cum receptio fiat p neruos, & receptio passio sit; nerui destinati sensui non poterunt dici actiui, sed solum illi qui destinati sunt motui.

E 6 Dubitatio exoritur quia Galenus dicit in tex. partẽ posteriorem siue cerebellum esse principium spinalis medullæ, quod experientiæ aduersatur; omnes enim moderni Anatomistæ in sectionibus cadauerum vident spinam oriri à parte posteriori cerebri, supra quam partem, deinde locatum est cerebellum: ita vt spina à cerebro, & non à cerebello oriatur.

Respondetur quod Galenus posset defendi; quia videtur sustinere, spinalem medullam oriri à parte posteriori capitis: si igitur

hæc

hæc pars postrema cerebri portio, vel sit cerebellum quomodocunq; dicatur nihil contra Galenum habebitur.

7 Dubitatio, quia videtur ex verbis textus, quod nerui vniuersi ferè corporis motiui dependeant à parte posteriori capitis, & nō immediatè à medulla spinali, quod est contra experientiam omnium: Anatomistarum, qui dicunt, septem paria neruorum immediatè oriri à ceruice: duodecim à dorso: quinque à lumbis, & sex ab osse sacro. Prætetea Andreas Laurentius, vt ostenderet omnes neruos spinæ immediatè oriri à cerebro loquēs de spinali medulla hanc nouitatem in mediū protulit, his verbis sed quam miserè omnes hallucinati fuerint αὐτοψία ipsa, & obseruatio nostra noua, vt opinor, & hactenus inaudita conuincit. Si medullam suis vertebris integram detraxeris, & eam vtraque tunica spoliaueris, mox in aquam coniectam aliquantulū agitaueris, videbis à suprema ad imam partem totam medullam innumeris surculis & filamentis caudæ equinæ instar miro artificio textā: addit, vt in cauda equina pili omnes à parte superiori orti sunt, similiter omnes neruos spinæ à superiori parte immediatè prodire.

Respondetur primo verissimum esse cum Galeno, quod ratione cerebri diffundatur virtus per spinalem medullā in vniuersum corpus, sed stat experientia Anatomistarū, quod immediatè nerui à spina oriantur. Quo ad experimentum Laurentij dicimus esse omnino falsum: quia ego non semel spinalem medullam in aqua diutissimè agitaui, eo modo quo ipse dicit, nec vidi medullam in filamenta caudæ equinæ instar diuidi: solum obseruaui aliquos paucos filos nerueos statim ab illa & nullo modo a parte superiori ortos: quare experimentum Laurētij inter somnia collocamus: quamuis (vt audio) Laurentius mutauerit sententiā: neque in posttemis impressionibus suæ anatomiæ fuerit hoc experimentum amplius allatum.

QVAEST. XL.

AN NERVVS ACTIVVS POSsit amittere sensum & non motum.

QVomodo in eodem neruo possit amitti motus & nō sensus, omnes medici facilè intelligunt: quia in motu efficiēdo requiritur multa virtus: mouere enim est agere: in sensu verò pauca: quia sentire est pati: potest igitur accidere, quod virtus animalis in musculo sit ita exigua, vt solū sufficere possit ad sensum, & non ad motum.

Similiter omnes facilè intelligūt, quomodo aliqua pars possit amittere sensum, & nō motum, si sensus & motus per varias neruorum propagines fiant: exempli causa, si oculi amitterent motum, & non sensum videndi, nō esset difficile causam perquirere: quia neruus destinatus motui oculorum est secundi paris: nerui verò præbentes visum sunt optici, qui constituunt primum neruorū par. Similiter nerui, qui dant sensum, & motum linguæ sunt diuersi: tertiū enim & quartum
B par dant sensum gustus: septimum verò dat motum linguæ: potest igitur accidere, quod tertium & quartum par nōn fungantur suo officio, manente tamen septimo pari illæso: quare in lingua potest perire sensus, manente illæso motu ob varietatem neruorum.

Cæterū difficultas maxima exoritur, dum eadem nerui propago læditur, & ob illam læsionem pereat sensus, & nō motus, Galenus 3. de locis affectis cap. 2. in Pausaniæ historia refert, quomodo possit contingere, quod perierit sensus, & non motus facta læsione in eadem propagine: dicitque neruum vel mit
C tere propagines ad cutim gratia sensus, vel ad musculum gratia motus: nullus enim est motus voluntarius in viuente, qui non fiat à musculo virtute nerui: dum sola illa neruea propago, quæ missa est ad cutim gratia sensus sit læsa, tūc potest auferri sensus, & non motus. Hinc oriuntur tres paralysis species, prima fit, dum tollitur sensus & motus; hęcque est legitima: secunda dum tollitur motus & non sensus: tertia dum tollitur sensus & non motus, quæ à Galeno 3. de locis affectis cap. 12. vocatur ἀναισθησία, idest sensuum hebetatio vel stupor, qui fit ob læsam propa
D ginem nerueam missam ad cutim.

Hinc colligimus esse omnino impossibile, vt secundum eandem propaginem nerueam respectu vnius, & eiusdem partis eodem tēpore consideratæ possit accidere, vt amittatur sensus, & non motus: neq; Arculani inuentio aliquid valet, dum dicit eandem propaginem, si afficiatur intemperie intensè frigida, sensum amittere; si intensè humida, motum: quia intemperies intensè humida si tollet motū, tollet sine dubio prius sensum: similiter intemperies intensè frigida semper
E & longè prius tollet sensum, quam motum.

Dum dicunt de epilepticis, quod tollatur sensus, & non omnis motus, respondemus læsionem non esse respectu vnius & eiusdem partis eodem modo consideratæ: quia epilepsia præcipuè fit ob læsionē ventriculorum anteriorum, & non ita præcipuè ob læsionem posterioris ventriculi, & spinæ, à qua oriuntur nerui inseruientes respirationi.

Dum dicunt in phreneticis tolli sensum, & non motum: respondemus esse in maxi-

mo

mo errore eos, qui putant, in phreneticis sensum esse ablatum, cum sit corruptus: quæ affectio est omnino contraria: similiter discursus vel imaginatio in phreneticis non dicitur ablata, sed corrupta, propterea valdè miror modernum scriptorem proposuisse in phreneticis sensum esse ablatum.

VNDECIMI CAPITIS

PARTICVLA IV.

Tex. 16. *Eadem quoque distinctiones adhibendæ sunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quæ etiam ad posteriores, earundemque, & paruitatem, & magnitudinem inspicere oportet, atque itidem figuram, & sensus ibi collocatos, visum, gustum atque odoratum. Hæc enim se inuicem indicant, atque attestantur, & quæ à principijs oriuntur, principij virtutem, vel vitium, & principium eorum quæ ab ipso nascuntur.*

IN tex. superiori egit de diminuta & adaucta eminentia occipitis: In hoc tex. verò agit de vitijs sincipitis. Diuiditur tex. in duas partes: in prima admonet in cognoscendis vitijs sincipitis easdem distinctiones esse adhibendas, quibus vsi fuimus loquēdo de vitijs occipitis. In secunda parte ait, orta sequi, & attestari, vel indicare sua principia, idest vt magnitudo, figura, sensus visus, gustus, atque odoratus debeant attestari, idest indicare virtutē illius partis cerebri, quę occupat partem anteriorem.

Intelligentia verborum hæc est, si benè se habuerint isti tres sensus, visus scilicet, gustus, & odoratus, pars anterior cerebri erit quoque benè disposita: quia hi tres sensus sunt illi, qui oriuntur à parte anteriori capitis: dicas igitur, si benè se habuerint prædicti sensus non solum in bene conformato sincipite, sed etiam in diminuto, quod diminuta illa eminentia prodierit ex defectu materiæ, & non ex defectu virtutis formatricis. Similiter, si sensus malè se habuerint & diminuta sit eminentia sincipitis, dicas defectus tunc oriri non solum à formatrice, sed etiam à defectu materiæ.

Ad eundem modum si adaucta fuerit eminentia sincipitis: istique tres sensus optimè se habeant, dicas ex bona formatrice, & bona materia auctionem illam, vel eminentiam factam fuisse: Similiter si malè se habuerint isti tres sensus, sincipite existente grandiori, dicendum est, malam fuisse formatricem, & materiæ multitudinem, eamque improportionatam.

1 Dubitatio Galenus omittit sensū auditus, quamuis pertineat ad partem anteriorem cerebri: immo talis est consensus inter auditū, & cerebrum, vt homines muti à natiuitate surdi sint.

Nonnulli respondent, quod in veteri exēplari præter tres propositos sensus sit etiam auditus: Hæc responsio non satisfacit: quia ego quoque vidi codicem græcum antiquissimum manu scriptum, in quo solū tres propositi sensus legebantur; de sensu verò auditus nihil aderat: Respōdemus igitur nos sensum auditus non pertinere ad anteriorē partem cerebri: quomodo verò muti homines surdi fiant, infra declarabitur.

2 Dubitatio, dicit Galenus in tex. orta indicare principia, & viceuersa, quod videtur falsum: quia dantur cæci à natiuitate, qui sunt optimo ingenio, memoria, & imaginatione præditi: ergo sensus, qui oriūtur à parte anteriori cerebri non indicabunt statum sui principij.

Curtius respondet, orta vt plurimum attestari, & indicare sua principia, & non semper.

Oddus respondet, quod omnia orta simul vnita indicant suū principium: si igitur omnia orta, idest omnes tres sensus validi fuerint, ait, partem anteriorē ex necessitate validam esse.

Sclanus putat valere hanc consequētiam: orta idest tres sensus sunt perfecti, ergo & cerebrum, sed non ècontra, idest cerebrum est perfectum, ergo & orta: quia orta idest tres sensus possunt à causa ascititia & externa vitiari, cerebro existente validissimo.

Decipiuntur omnes, quia hæc sunt verba tex. *hæc enim se inuicē indicāt, & attestantur*, oportet igitur, vt orta indicent principia, & versa uice, idest vt principium indicet ortā: ita vt non possit esse validum principium, inualidis existētibus illis tribus sensibus: nec ècontra: tanto magis, quod nerui sint eiusdē naturæ cum cerebro: immo Galenus 8. de vsu partium cap. 6. videns neruеam substantiam esse eiusdem naturæ cum cerebro protulit hanc sententiam: neruum esse paruum cerebrum resiccatum, & durius factum.

Respondemus igitur nos ad dubium: Galenum loqui in hoc loco de ortis in prima generatione: admittimus, quod cæcus possit esse ingenio, memoria & discursu insigni prȩditus: negamus tamen, quod cæcus à natiuitate, intelligendo de cæcitate in prima generatione comparata, possit esse præditus iudicio, discursu, & memoria insigni: censemus enim

enim esse impossibile, vt cæcus genitus discursum, & cæteras operationes optimas habeat: differt cæcus à natiuitate à cæco in prima generatione effecto: potest enim contingere, quod in prima formatione embryo videndi instrumenta & potentiam sit consecutus: tamen, antequam in hanc lucem veniat in ipso vtero in cæcitatem inciderit: cum igitur Galenus loquatur de ortis in prima generatione, antequam scilicet orta confotmata sint, dicimus nos perpetuò esse veram hanc consequentiam; principium est validum, ergo & orta sunt valida, & viceuersa orta sunt valida, ergo in prima generatione principiũ fuit validũ: immo si perseuerant sensus cum robore & validitate, dicimus etiam principium cum pristino robore perseuerare. Causa, quod cęcus post primã generationem effectus non indicet suum principium, est, quia effectus indicant suam causam, dum a causa fiunt: dum vero effectus sunt facti & non amplius fiunt, dicimus nõ esse amplius effectus, sed quid separatum: qui non intelligit hoc arcanum nunquam intelliget logicam, philosophiam, vel medicinam, & præcipuè hunc librum & methodum medendi, in quo Gal. valde laborat, vt distinguat in affectibus partem fientem a parte facta.

QVAEST. XLI.

Cur surdi à natiuitate sint muti.

ARistoteles 4. de historia animaliũ cap. 9. reddit rationem, cur surdus a natiuitate necessario sit mutus: dicitque quod causa est, quia surdus loquellam addiscere non potest: habet hæc verba: *vocem emittere possunt, locutionem autem nullam*: Eandem causam affert in sectione 11. problem. 1. his verbis *nihil enim habet surdus, vt loquatur, quia nunquam audiuit quid esset proferendum*.

Albertus Magnus libro 4. de animalibus tract. 2. cap. 2. habet hæc verba: Muti à generatione & surdi sunt; quia idioma per auditum discere non potuerunt. Quæ sententia est desumpta ab Aristotele locis superius citatis.

Nonnulli cẽsent, surdos fieri mutos: quia neruus auditorius, & neruus septimi paris, cuius officium est linguam mouere, induantur in exortu eadem tunica: dicuntque læso neruo auditorio in origine necessario lædi neruum, cuius officium est linguam mouere ob hãc communem tunicam circumuoluentem vtrunque neruum.

Decipiuntur isti: quia est falsissimũ, quod in origine seu in exortu eadem tunica quin- A tum & septimum par neruorum induantur. nisi dicamus ea indui tunica, qua omnes nerui induantur, idest dura, & pia matre: cæterũ quando ob hanc remotam communionẽ sur di essent muti, eadem cæci essent muti, quod est ridiculum.

Andreas Laurentius refert, duplicem causam communionis aurium, & linguæ siue laryngis, alteram ad neruum auditorium refert, dicens, quintum par mittere surculum maiorem ad aurem, minorẽ verò ad linguam & laryngem: alteram communionem ait fieri per canaliculum cartilagineũ, vel vt aquæ- B ductum, qui à secundo auris meatu ad os, & palatum fertur; ob quem bene audituri solent cohibere spiritum, ne inspirato aere copiosissimo impleatur choclea, & tendatur tympanum: colligit ob hanc duplicem communionis rationem surdos fieri mutos: improbatque sententiam Aristotelis dicentis surdos obmutescere; quia idioma nullũ addiscere potuerunt, & quia auditus est sensus disciplinæ.

Errat sine dubio Laurentius: quia omnes surdi à natiuitate sunt muti: surditasque non semper oritur ob affectum existentem in ori- C gine quinti paris neruorum, à qua oritur neruus, qui mittitur ad laryngem, & neruus, qui ad aurem; possibile enim est, vt surditas à natiuitate oriatur à multis alijs causis: læso .n. quolibet interno aurium instrumento surditas suboritur, quia põt cõtingere, quod oriatur affectus in prima generatione, qui tollet officium mallei, incudis, vel staphæ in vtraque aure, & inde auditũ, nulla existente passione vel impedimento in canaliculo, vel in illa origine neruea, quæ ad aures, & ad laringem mittit propagines: quare causa, cur surdi D à natiuitate sint muti, erit illa proposita ab Aristotele, & Alberto, quam retulimus.

Neque obijciant, consensum inter auditũ linguam, & laryngẽ esse pro hoc affectu sufficientissimum, quia Aristoteles 11. proble. 1. & 5. dicat, surdos reddere vocem per nares, quia propè adsunt, vt muti fiant: & quia idem philosophus dicat sect. 32. probl. attentè audituros non respirare: Nos enim admittemus consensum esse non solum inter aures, & laryngem, & linguam, sed etiam inter aures & nares, & alia sensiteria: si verò sur- E di reddunt vocem per nares, inde colligimus maiorem esse communionem inter vocem, & nares, quam inter auditum & vocem. Similiter dum dicunt ex Aristotele attentè audituros non respirare, respondemus & attentè visuros, & olfacturos, & gustaturos non respirate: ita vt rationes Laurentij sint omninò leues, & nihil contra Aristotelem concludentes.

QVAE-

QVAEST. XLII.

AN SENSVS PERCIPIANT suam sensationem.

QVæstio hæc, quamuis pertineat ad secũdum librum de anima, nihilominus pertinet quoque ad medicũ, quia si sensus perciperet suam sensationẽ, medicus in læsione sensus esset coactus duo proponere remedia: alterũ tollens ægritudinem sensus; alterum tollens ęgritudinem discursus: paucis tamen absoluemus hanc quæstionem: quia philosophi in 2. de anima fusa oratione de hac re verba faciunt.

Quod verò sensus, vt sensus non sentiant se sentire, patet, quia si in parte sensitiua esset hęc ratiocinatio, sine dubio vltra sensum non fuisset necessaria alia superior operatio.

Secundo, si sensus particularis sentiret se sentire, sequeretur, quod vno actu videremus & sentiremus nos videre, quod est falsissimum: quia prius video, & hic est vnus actus; statim verò scio me videre, & hic est secundus: quare sensus vt sensus nunquam sentiet se sentire.

Tertio, si sensus sentirẽt se sentire, ergo virtus organica posset in se reflectere, quod est impossibile: quia sentirent, quæ in se ipsis sunt: sic oculus videret colores, qui in ipso sunt, & tactus sentiret suas qualitates, quod non est possibile.

Quarto, cæci, qui antea viderunt, sentiunt modo se non videre: ergo non per sensum visus hæc sciunt; quia potentia visiua iam est destructa, ergo per aliam potẽtiam diuersam à sensitiua sentiunt se non sentire. Sunt tamen qui putant, sensationem non fieri sine discursu: sed isti toto Cælo aberrant, & merito ab omnibus ferè peripateticis reijciuntur.

Hinc Pytagoras, referente Arist. 2. physic. tex. 80. putabat, bruta esse participantia discursus. Porphyrius in lib. de abstinentia ab esu carnium probat, discursum cõuenire brutis. Anaxagoras, vt refert Aristoteles 1. de anima tex. 24. similiter arbitrabatur mẽtem cunctis animalibus conuenire. Laurentius Valę libello quodam de dialectica cap. 9. putat, bruta discursum habere. Plutarchus in opusculis moralibus censet, sensum nõ percipere sensationes, nisi per discursum factum per quandam virtutem, quę dicitur opinatiua.

Philoponus reijcit Plutarchum; putabatque sensum percipere sensationem per virtutem attentiuam, quæ est virtus animæ rationalis, sed non alligata alicui particulari organo.

Simplicius dicit, sensus percipere suas sensationes: esseque participes rationis, quatenus sunt animæ rationali iuncti: Hinc dicit, bruta nullo modo percipere suas sensationes.

Sanctus Thomas, & Egidius putant, sensus exteriores percipere suas sensationes non directè, sed indirectè: putãt enim quatenus in sensu est apprehẽsio, & receptio obiecti, sensum non sentire se sentire; quatenus verò in sensu est iudiciũ, dicũt, sensum sentire suam sensationem.

Auerroes circa finem secundi de anima, & Iandunus dicũt, quod sensus sentiat se sentire per sensum communem: hæc opinio est communis.

Ego autem puto primo, quod nullus sensus particularis sẽtiat se sentire per se ipsum, ob rationes superius allatas: secundo dico, omnes illos errasse, qui putabant bruta esse participãtia discursus: Tertio decipitur Philoponus dicens, sensum percipere se sentire per virturem attentiuam, quæ est virtus animæ rationalis, quia sequeretur quod bruta, quæ percipiunt se sentire, essent rationalia: quod verò bruta sentiant se sentire, patet, quia dũ oculos clausos, vel aures clausas habent, erigunt aures: quare animaduertunt se sentire; ergo non per virtutem rationalem. Quarta opinio Auerrois, quod sensus sentiat se sentire, est communior & probabilior: sed quia sensus communis vt probabimus cum Galeno non differt à sensibus particularibus: ideo hoc iudicium sensui communi non est differendum: quod quidem patet quia dum sentio me videre, sensus communis dispersus in quinque sensibus non poterit id me docere: quia non possum sentire me videre per sensum auditus, nec per sensum odoratus, nec per gustum, nec per tactum, ergo per nullum sensum dispersum in particularibus sensibus qui communis dicitur: Arbitror igitur sensum animaduertere se sentire non per sensum communem, sed per virtutem, quæ est in omnibus animantibus, quæ non solum sit dispersa in quinque sensibus particularibus, sed quæ sit superioris conditionis, qualis est æstimatiua vel cogitatiua.

DVO-

CAPITIS XII.

Particula I.

DE OPERATIONIBVS principatum obtinentibus.

Tex. 17. *Earum autem operationum quæ obtinent principatum, virtus, ac vitium sunt ipsius principij seorsum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proueniunt. Ingenium quidem igitur, subtilem cerebri substantiam indicat; tarditas verò intellectus crassam.*

Galenus proposuit superius quinque fontes, vnde colligi possit capitis status, seu dispositio; Primus erat de capitis magnitudine & figura: Secundus de vitio & virtute operationum sensibilium: Tertius de motiuis. In hoc loco verò incipit agere de operationibus principatum obtinentibus, quæ sunt indicia propria, & immediatè indicantia cerebri constitutionem: ideò Galenus docet, operationes principatum obtinentes esse indicia, quæ à solo principio, idest cerebro proueniunt, ad differentiam sensitiuarum, & motiuarũ operationum: motus enim non indicat primo cerebrũ, sed musculũ: similiter sensus indicat primò organũ, sicuti visio optima primo indicat oculi constitutionem: deinde optimè constitutus oculus indicat quoque cerebri bonam constitutionem.

1 Dubitatio Galenus ait, illas esse operationes principes, quæ à solo principio proueniunt: ergo actiones cordis vocari poterunt principes: quia à solo principio proueniunt: quod est contra Galenum, qui vult actiones principatum obtinentes esse solum in cerebro, & nequaquam in corde.

Respondetur, Galenum, dum inquit operationes principes esse illas, quæ à solo principio proueniũt, intelligere per principium quod est primum, & præcipuum, in quo eius actiones à nulla alia parte, vt instrumento fiunt: de corde enim dicimus, eius actionem fieri per motum vt per instrumentum: cogi-

A tationem verò imaginationẽ, & memoriam non fieri per instrumenta: quia exercentur in ipsamet substantia cerebri: Hinc Galenus primo de locis affectis distinctius definiens actionem principem ait, illam esse actionem principem, quæ à nulla alia parte, vt instrumento fit.

Operationes principatum obtinentes ex Aristotele, & Galeno sunt tres, imaginatio, discursus, & memoria: quamuis Galenus in hoc cap. proponat octo operationes principatum obtinentes, dicimus tamen esse tantum tres: quia octo iam proponendæ ad tres

B reducuntur.

Prima actio est ingeniũ, quòd indicat (ait Galenus) subtilem cerebri substantiam. Secũda est tarditas intellectus, quæ indicat crassam eius substantiam. Tertia est discendi facilitas. Quarta est memoria. Quinta discendi difficultas. Sexta obliuio. Septima mobilitas in opinionibus. Octaua stabilitas similiter in opinionibus.

Montanus & Acachias censent, ingenium esse virtutem, quæ recipit rerum species. Decipiuntur: quia virtus recipiens rerum species est imaginatio, & non ingenium: inge-

C nium in codice græco explicatur à Galeno ἀγχίνοια, quod significat solertiam: Aristoteles verò primo posteriorum capite vltimo admonet, quod ille est solers, qui citissimè inuenit medium; & causam dantem propter quid. Temistius verò ibi ait, illum esse solertem, qui citò & faciliter resoluit conclusionem in sua principia: Similiter Plato in Teeteto dicit, solertes velociter omnia distinguere: solertia igitur seu ingenium non pertinebit ad imaginationem, sed ad rectum discursum, promptum, atque velocem. Tarditas ve

D rò intellectus è diametro aduersatur ingenio & solertiæ.

Montanus & Acachias (dum Galenus ait, ingenium indicare subtilem cerebri substantiam) interpretantur per subtilẽ cerebri substantiam, tenuitatem spirituum: sed errant, quia Galenus loquitur hic de substantia cerebri, & non spirituum: spiritus enim nõ pertinent ad substantiam cerebri.

Haly per substantiam subtilem intelligit substantiam peruiã & claram, vt spiritus possint promptè penetrare. Quæ opinio ab ali-

E quibus reijcitur; quia sub craneo, vbi est cerebrum, nulla claritas nullaque luciditas esse potest, quamuis hæc instantia non sit alicuius momenti, vt infra patebit.

Sclanus putat per subtilem cerebri substantiam esse intelligendam substãtiam synceram, & ex puriori materia confectã, & non ex crassa & turbulẽta. Hæc opinio est aliis deterior: qa cõmittit petitionẽ principij: adhuc .n. petimus, vt aliquis nos doceat, q̃ nã sit hęc materia syncera & pura: est ne syncera &

ti videmus in ictericis, qui non patiuntur illam visionis diminutionem: itidem euenit in icteritia nigra; cum igitur melancolici,& biliosi humores non impediant radios penetrantes, non est mirum si Galenus locis citatis dicat biliosos habere ingeniū, & melācholicos prudentiam: dixit tamen sanguineos esse stolidos, quia sanguis sua crassitie transitum radiorum spirituum impedit, sicuti dum pupilla est sanguine suffusa; tunc enim impediuntur spectra, ne perueniāt ad crystallinum.

2 Dubitatio Aristoteles 2. de anima tex. 94. ait, molles carne esse aptos ingenio: ergo per subtilem cerebri substantiam, quæ indicat aptum ingeniū, debemus intelligere substantiam mollem, & non substantiam claram, & paucis superficiebus compositam.

Respondemus duo requiri in cerebro, vt aptum sit ingenium: alterum, vt cerebrum sit sine excrementis, & per cōsequens (quod est illud quod declarat quod quid est ipsius perspicuitatis) sit paucissimis conditum superficiebus: alterum vt sit molle, quia inde promptè noui spirituum radij fiunt: neque satis est, vt sit molle, nisi paucioribus constet superficiebus, quia pituitosi sunt molles, sunt tamen ingenio tardissimi.

CAPITIS XII.

PARTICVLA II.

Discendi verò facilitas, formarum facilè susceptiuam: memoria autem, stabilem ac firmam: sicuti & discendi difficultas, formarum non facile susceptiuam, & obliuio, fluidam. Mobilitas quoque in opinionibus, calidam: stabilitas autem frigidam.

PLusquamcommētator per substantiam cerebri facile susceptiuam, inquit Galenum intelligere, quod qui facile addiscunt, habeant substantiam mollem, & humidam partis anterioris cerebri: putat enim in sola parte anteriori cerebri virtutem imaginatricem, ad quam pertinet facilitas, vel difficultas addiscendi insidere. Quæ opinio est contra Galenum, qui, vt infra declarabimus, negat, facultatem imaginatricem, discursiuam, & memoriam esse sedibus, & loco distinctas: sicuti enim in qualibet corporis particula sunt

A omnes virtutes naturales, idest concoctrix, expultrix, retentrix, & attractrix: similiter in cerebro, vbi reperitur discursus, ibi quoque imaginatio, & memoria reperientur, & viceuersa: quælibet enim particula cerebri suscipientis imagines est decorata virtute pro illis tribus præcipuis muneribus obeundis.

Præterea Plusquamcommentator cū antiqua Laurentiani translatione decipitur, dum per substantiam cerebri facilè susceptiuam interpretatur mollem, & humidam; dixitque, omnem substantiam mollem esse quoque humidam. Errat primo: quia per substantiam facilè susceptiuam debemus intelligere substantiam perspicuam, paucisque superficiebus compositam: sicuti enim specula, vt reddātur susceptiua formarum, non debent esse ex necessitate mollia, vel humida, sed tersa & læuigata, & paucis superficiebus composita, sic cerebri substantia debet esse læuigata, & peruia: talisque erit, si excrementis caruerit: dum enim abundat excrementis, plurimæ consurgunt superficies, vnde minus peruium, & difficilè formarum susceptiuum cerebrum redditur.

C Errat secundo quia putat, cerebrum molle necessariò quoque esse humidum: quæ consequentia est vanissima, quia multa possunt esse mollia, quæ non sunt humida: non ne pili sua natura sicci, molles sunt? Præterea nec molle, nec durum, nec humidum vt tales conferunt ad facilitatem, vel difficultatem addiscendi: sed solum confert perspicuitas, seu diaphaneitas, idest corpus, quod paucioribus superficiebus cōstat: quia quando cerebrum humoribus abundat, maior est in eo humiditas & mollities: attamen maior

D est difficultas addiscendi.

Omnes ferè Expositores, dum Galenus inquit, memoriam indicare substantiam stabilem & firmā, interpretantur per substantiam stabilem & firmam substātiam duram, & per substantiam fluidam in qua consistit obliuio substantiam mollem.

Decipiuntur omnes; quia pueri magis valent memoria, quam senes, tamē molliorem obsident substantiam cerebri, quam senes: quare Galenus per substantiam stabilē & firmam non intelligit duram, & per fluidam

E mollem.

Nos dicimus Galenum per substātiam stabilem & firmam intelligere substantiam cerebri permanentem in eodem statu: quæ difficillimè fluat, & refluat, quæque diu possit conseruari cum suis simulacris: diu verò cōseruatur, dum illi non permiscentur excrementosa corpora, quorū plurimę superficies obtenebrāt simulacra. Idē euenit in speculo vel in aqua pura, & sincera permixta luto, vel alienis corporibus, quę plurimas efficiūt superficies, vnde & claritas & simulacra recepta

euanescunt: ratio, cur corpora habentia plurimas superficies reddantur inepta ad suscipiendas imagines, & simulacra est, quia omnia simulacra cuiuscumque sensus ferri debēt ad intimam cerebri substātiam per medium lucidum, dum vero in medio sunt multæ superficies, in qualibet superficie lucidū refrāgitur, vnde opacitas & obscuritas oritur: sed redeuntes vnde discessimus dicimus, quando Galenus habet, memoriā indicare substātiam stabilem, intelligit substantiam, quæ cō seruetur stabiliter sine mistura vaporum, vel humorum; quia hi permixti in cerebro reddunt ob multas eorum superficies cerebrum obscurum, vnde causatur obliuio.

Tandem Galenus ait, mobilitatem in opinione indicare substantiā calidā: & stabilitatem substantiam frigidam: ratio est, quia in calida plures imagines fiunt, quam in frigida: vbi vero plures sunt imagines, plures nascuntur opiniones: opinionum enim mutatio fieri non potest, nisi noua impressio fiat a nouo aliquo simulacro introducto.

1 Dubitatio, dicit Galenus, eos qui pollent memoria habere substantiam cerebri stabilem & firmam: qui sunt obliuiosi substātiam fluidam: Hoc videtur reluctari experientiæ: quia pueri pollent memoria, attamen eorum substantia cerebri est fluida, & non stabilis & firma: Ex alia parte senes non pollent memoria, tamen eorum cerebri substantia est firma.

Expositores pro tollenda hac dubitatione valde laborarunt: quia per substantiam stabilem intellexerunt duram, & per fluidam humidam: pueri pollent memoria, tamen sunt humidi. Quare dicimus nos per substantiam stabilem & firmam esse intelligendam non quod permaneat in eodem statu: quia pueri augentur: & sunt in perpetua mutatione, sed quod sit stabilis & firma in conseruandis imaginibus, quod fiet in illo cerebro, qui non impletur humoribus, vaporibus, vel sanguine: ob hanc enim misturam nascitur obscuritas, & opacitas; quia corporum varietas efficit multitudinem superficierum, quæ deinde impediunt impressiones, sicuti si specula inficerentur, vel si aqua aliud reciperet, quod non esset aqua, non reciperet imagines, quoniā ob multitudinem superficierum adeo simulacra refrangerētur & diminuerentur, vt tandē impressiones nullæ efficerent: similiter senes, cum sint excremētosi, eorum cerebrum non est purum, sed pituita refertum quæ eo modo impedit impressionem, quo cataracta impedit visionem.

2 Dubitatio, Galenus tertio de locis affectis capite quinto, & libro de differentijs symptomatum capite vltimo dicit, obliuionem indicare frigidam cerebri substantiam: in hoc loco vero dicit fluidam: ergo Galenus est varius.

Respondent Expositores, Galenum loqui in hoc loco de sanis: alibi vero vbi ait, obliuionem indicare intemperiem frigidam cerebri, loqui de ægris. Quæ responsio non omnino probatur: quia si frigiditas extra latitudinem sanitatis existens potest memoriam auferre; poterit etiam frigiditas illa insalubris, quæ adhuc cōtinetur inter limites sanitatis, memoriam minuere, seu reddere homines obliuiosos: vtraque enim frigiditas est agens vniuocum, & non æquiuocum.

Ego responderem sic: obliuionem indicare frigiditatem ex accidenti, quatenus scilicet frigiditas reddit substantiam cerebri magis fluidam: similiter humiditas ex accidenti lædit memoriam, quatenus reddit substantiam fluidam: quid autem sit intelligendum per fluidam, diximus superius esse cerebri substantiam ineptam conseruationi imaginum: quia modo permiscetur, vel inficitur vna re, modo alia, modo sanguine, modo vapore, & modo excrementis maculatur, vnde ob harum rerum multas superficies nō remanet firma & stabilis in sua claritate, sed fluida.

3 Dubitatio si cerebri substantia vt paucioribus superficiebus constans esset apta simulacra & imagines non solum recipere, sed etiā conseruare & intellectui offerre; sequeretur quod qui sunt dociles & faciles ad suscipiendas imagines, essent etiam memoria pollētes & ingeniosi siue solertes: tamē videtur quod non simul stent: quod probatur experientia, & auctoritate Galeni, experientia, quia sępè videmus iuuenes faciles ad discendum, qui nō pollent memoria & qui non sunt ingeniosi: & versa vice, videmus iuuenes, qui pollēt memoria & valde ingeniosos, qui nō sunt faciles ad discendum. Hinc D. Tho. lib. de memoria & rem habet hæc verba: memoria per bellè præditi sunt, qui sunt tardi ad inueniendum & discendum: Præterea est Gal. auctoritas in hoc tex. vbi dicit ingeniū indicare substantiam cerebri subtilem: facilitatē vero ad discendum indicare substantiam cerebri esse susceptiuā formarum: atq; memoriam indicare substantiam cerebri firmam & stabilem.

Soluitur dubitatio dicendo eandem cerebri substātiam magis & minus dispositam efficere ingeniosos & dociles: si est secundum omnes partes vniformis sunt dociles & ingeniosi: si secundum superficiem externam tantum, sunt dociles & non ingeniosi: si vero eadem substantia conseruat eandem aptitudinem ad recipienda spectra sunt memoratiui.

4 Dubitatio ex Gal. 3. de locis affectis 5. & alibi memoria læditur ob intemperiem frigidā, ideo dicunt, obliuionem indicare frigiditatē: quæ consequentia videtur nulla: quia ex Gale. 2. apho. comm. 20. omnis immodica intemperies exoluere potest operationem propriā alicuius

alicuius instrumenti: ergo memoria potest lædi non solum ab intemperie frigida, verum etiam à calida: Insuper Galenus 3. de locis affec. capite 5. dicit memoriam lædi à labore & à vigilia, ergo non solum à frigiditate. Præterea nimia humiditas inducit non solum obliuionem, sed etiam stupiditatem.

Respondent Expositores, dum dicimus, obliuionem indicare frigiditatem, & vice versa, quod oporteat intelligere excessus moderatos qualitatũ, illos scilicet qui stare possunt in latitudine sanitatis, & non excessus moderatos.

Dicimus nos humiditatem, & frigiditatem memoriam diminuere per accidens, quatenus tollunt cerebri splendorem & reddũt obscuritatem, vel quatenus delent vestigia impressa: similiter nimius labor & nimia vigilia per accidens turbare possunt cerebri perspicuitatem, cerebrum scilicet implendo, vel agitando humores, vel resoluendo in vapores spiritus ad hoc munus obeũdum necessarios.

5 Dubitatio non videtur, quod obliuio vel mobilitas in opinione indicent substantiam cerebri: quia sepissimè actiones cerebri sunt læsæ, non ob læsionem cerebri, sed aliorum viscerum: in mulieribus ob læsum vterum aliquando læditur discursus, & memoria, & cæteræ omnes actiones; ergo actiones propositæ à Galeno non indicabunt substãtiam cerebri. Præterea ex Galeno secundo de differentijs febrium capite vltimo habetur aliquando fieri catarrhũ nulla existente passione in capite, sed solum sanguine viciato; ergo potest esse actio læsa in capite, nullo existente vitio in substantia cerebri.

Respondetur, esse impossibile, qđ actio læsa sit in cerebro, & cerebrum non sit quoque læsum; dum enim per consensum ab vtero, vel ab alijs partibus læditur actio cerebri, læditur quoque cerebrum, sed læsio est per consensum, est in fieri, & dependens, quæ neque indicat, neque curatur: solum enim vbi est idiopathia, seu protopathia applicantur remedia: quando Galenus dixit catarrhum fieri posse non ob læsionem capitis, sed ob vitium sanguinis, dicimus, caput tunc non esse læsum per se, sed per accidens, & per consensum.

A

QVAEST. XLIII.

DE NVMERO ACTIONVM *cerebri habentium principatum.*

Auicennas libro 6. p. 4. cap. 3. & alibi: & Iandunus putant esse quinque sensus interiores, qui habent hunc principatum: primum esse sensum communem, cuius offi-
B cium, vt dicunt, est recipere obiecta sensuum exteriorum, & iudicare inter illa; veluti inter dulce & album, quid præstantius: Secundus est imaginatio, cuius officium est solum conseruare species sensus communis sine vlla cognitione: imaginatio enim est veluti memoria sensus communis; Tertius est phãtasia, quę coniungit species sensatas, quę erant in imaginatione: Quartus est virtus æstimatiua, quæ percipit aliqua non sensata: sicuti oues videntes lupos, quos nunquam viderunt, illos timent & fugiunt: hæc autem vir-
C tus in homine dicitur cogitatiua, quia ex sententia quoque Auerrois homo differt à brutis: Quintus est memoria, quæ conseruat species iam à cogitatiua elaboratas.

Auerroes 3. de anima com. 6. & D. Thomas prima parte q. 78. art. 4. putant, quatuor esse sensus internos, seu actiones habentes principatum: primum esse sensum communem; Secundum esse imaginationem; Tertium esse virtutem æstimatiuam, quæ in homine est cogitatio, quæ percipit species non sensatas; Quartum memoriam, quæ conseruat species non sensatas.

D Plusquamcommentator, & plurimi peripatetici putant actiones principes internas cerebri esse tantum tres: imaginationem scilicet cogitatiuam, & memoriam; putantque idem esse sensum communẽ, & imaginationem: quia sensus communis, vt recipit dicitur sensus communis, vt verò retinet & conseruat dicitur imaginatio: primus igitur sensus internus est cõmunis seu imaginatio: Secundus cogitatiua virtus: Tertius memoria. Necessitas verò trium virtutũ propositarum est, quia primo sensus cõmunis recipit obie-
E cta sine materia, sed non sine præsentia materiæ: Secundo imaginatio conseruat species receptas à sensu cõmuni, sed sine præsentia materialis obiecti, retinet tamen cõditiones materiæ: Tertio cogitatiua abstrahit quoque à conditionibus materiæ: veluti dum agnus considerat lupum non antea visum, & ab eodem lupo abstrahit inimicitiam: Quarta memoria conseruat formam, seu imaginationem sic abstractam, & elaboratam in cogitatiua.

A Galenus similiter ponit tres tantum facultates imaginatiuam scilicet, cogitatiuam, & memoriam easque vocat facultates absolutè principes: disputatque cōtra Aristotelem lib. 7. de plac. cap. 6. & probat sensum cōem non esse facultatem internā, sed externam; docet enim eodem lib. 7. & præcipuè cap. vltimo sensum communem esse illam vim quę à cerebro datur omnibus sensibus exterioribus: dicitque hanc sensitiuam facultatem esse vnam solam, quæ tota in quinque sensiterijs est diffusa, & alibi non inuenitur: quęque in oculo videt: in auribus audit: in digitis tāgit: B nec sensus similis datur in parte interna cerebri, vt putant peripatetici: idcirco Galenus nullo modo voluit enumerare sensum communem inter virtutes internas, quæ solę dicuntur habere principatum. Præterea patet, sensum communem nō esse facultatem internam, quia dum ociatur facultas sensitiua in oculis, in auribus, & in reliquis sensibus externis, ociatur quoque totus sensus cōmunis, sicuti in somno contingit: hinc Galenus libro de differentijs sympto. cap. 3. dicit, somnū & vigiliam pertinere ad sensum communem, qui est externus, & non internus.

C Neque valet Aristotelis ratio 2. de anima tex. 146. & alibi, ideò sensum communem esse internum, quia distinguit ea quæ sunt diuersorum sensuum: quia vel distinguit in materiæ præsentia, & sic dicimus pertinere ad sensum communem, qui est externus videlicet sparsus in quinq; sensiterijs: vel distinguit sine materiæ presētia, & sic dicimus hanc considerationem pertinere ad imaginationem, veluti dum in somnijs distinguimus vnum hominem ab alio.

1 Dubitatio exurgit, quia ex sententia Aristotelis, & Galeni in sensatione duo requirū- D tur, receptio scilicet & iudicium: quare cum sensus communis iudicet, & iudicium pertineat ad partem internam cerebri, sequetur; quod sensus communis sit facultas interna; & distincta à quinque sensibus.

Respondet Galenus 7. de plac. cap. 7. iudicium in illa parte fieri, in qua fit receptio: sic in oculo fit iudicium colorum, & in auribus vocum, & in iuncturis sentitur dolor podagricus, & non in cerebro; relinquitur ergo, quod sensus communis sit, vbi sunt quinque sensus, & non alibi, & quod non sit facultas interna distincta à quinque exterioribus, neque sit imaginatio, vt putant peripatetici.

QVAEST. XLIV.

VBI SIT SENSVS COMmunis.

HAec consideratio, quamuis pertineat ad libros de anima, tamē pertinet quoque ad medicū: quia si esset latus communis sensus, & non esset decisum, vbi sit; Medicis sanè nescirent applicare remedia pro auferenda eius læsione. Accedit, quod Aristoteles velet sensum communem oriri à corde, & Galenus à cerebro: æquum igitur est, vt nodus exoluatur.

Aristoteles putat sensum communem esse in corde: dicit enim 3. de partibus animal. cap. 4. lib. de somno & vigilia cap. 2. & lib. de iuuentute & senectute cap. 2. cor esse principium neruorum, venarum, & arteriarum, ideo sensum cōmunem, & alias facultates principes esse in corde.

C Auicennas fen prima primi doc. 5. cap. 4. putat, sensum communem, & omnes facultates radicaliter esse in corde, in cerebro verò manifestatiuè: sed supra reiecimus hanc opinionem, quæ re vera est diuersa ab Arist. & Galeni sententia.

Galenus putat, sensum cōmunem esse vbi sunt quinque sensus, libro enim 7. de placitis cap. 6. dicit, vnam esse potentiam sensitiuam externam totam, quæ in oculis videt, in digitis sentit, &c.

Plato in Theęteto, vt refert quoque Gale- D nus 7. de placitis cap. 6. dicit vnam esse facultatem sensitiuā, & hanc esse in quinque sensiterijs: hęc sūt verba Platonis (*Socrates absurdū quippe est ò Filij, vt multi in nobis, quasi in ligneis equis sensus insideant, & non vna quædam sit species, & idea sine anima, quomodocumque appelles, in quam omnes hi concurrant, & qua per hos quinque sensus tanquam per instrumenta sentiamus:*) ecce quod Plato vult communem sensum esse illum, qui est dispersus in quinque sensiterijs & propterea sensum communem non esse facultatem internam diuersam à sensibus exterioribus.

E 1 Dubitatio, & est Aristotelis 2. de anima tex. 146. & lib. de sensu & sensili, & de somno & vigilia: si communis sensus non esset diuersus à quinq; sensibus exterioribus, tunc nullus daretur sensus, qui posset distinguere ea quæ sunt diuersorum sensuum.

Respondent Galeni asseclę, distinctionem diuersorum sensuum non pertinere ad sensum communem, sed ad imaginationē, quæ est facultas interna, & superior: Hippocrates enim Gal. & omnes Medici, qui de affect. bus præter naturam internarum facultatum ani-

malium

malium egerunt, nunquam cognouerunt, quod detur aliquod symptoma huius sensus communis interni & separati à quinque sensibus exterioribus: Ideo experientia ducti dixerunt sensum communem internum esse, quid chimericum: etenim omnia symptomata internarum facultatum animalium pertinent ad tres tantum facultates, & nō ad plures, idest ad imaginationem, discursum, & memoriam. Ideo Galenus lib. de diff. sympt. cap. 3. loquens de internis læsionibus harum facultatum animalium probat experientia desumpta à symptomatibus, quæ adoriri solent has facultates non dari nisi tres internas; scilicet imaginationem, discursum, & memoriam: pro læsa imaginatione affert Galenus casū Theophili medici phrenetici habentis læsam imaginationem, & non discursum: Hic enim imaginabatur in angulo cubiculi videre tibicines sonantes. Ibidem pro læso discursu Galenus proponit casum cuiusdam phrenetici, qui erat in domo Lanifici, quia veniens ad fenestram accipiebat singula vasa, quæ in domo reperiebantur interrogans Prætereuntes, an vellent, vt illa proijceret, Prętereuntes ridentes annuebāt, & ille miser omnia vasa proijciebat: Demum accepit puerū, petijtq; ab illis, an vellet, vt & puerum proijceret illi credentes quod nullo modo id efficeret ridentes annuebant, & ille statim puerum proiecit: Galenus proposuit hoc exemplum, vt declararet læsionē discursus, sana existente imaginatione. Itidem eodem loco ostendit aliquādo lædi memoriam illæsa imaginatione & discursu, referens ex Thucydide in 2. lib. de bello peloponēsiaco, de quadam peste, ex qua qui liberabantur amittebant memoriam quoque proprij nominis: ibi Galenus & alibi, non cognouit quod dentur alia symptomata internarum facultatum animalium, nisi illa quæ pertinent vel ad imaginationē, discursum, vel memoriam: Ideo ex Galeno & ex diutina medicorū omnium experientia certo colligimus non dari sensum communem internum, qui sit diuersus ab imaginatione, discursu vel memoria: qa darentur et eius symptomata, & propterea eos errasse, qui putarunt, sensum communem esse internam aliquam facultatē animalem ab illis tribus separatam.

2 Dubitatio Galenus lib. de differentijs symptomatum cap. 3. dicit, somnum & vigiliam esse passiones sensus communis, sed sic est, quod somnus est passio imaginatricis facultatis; ergo sensus communis idem erit cum imaginatione.

Respondetur esse falsissimum, quod somnus sit passio imaginationis: immo in somnijs imaginatio nō quiescit, sed perpetuo vagatur tam in hominibus, quam in brutis. Prętereà ex ipso Aristotele somnus sic definitur ἀκινησία τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου, idest quies primi sensorij, idest sensus communis: solum enim dum animal dormit, quiescit sensus communis idest omnes quinque sensus, & non Imaginatio. Colligas igitur nihil aliud esse sensum communem, quam quinque sensus, & nullibi esse, nisi vbi sunt quinque sensiteria: vbi enim nullus est sensus particularis, ibi neq; est sensus communis, si igitur in parte interna cerebri nullus est sensus particularis, ibi quoque non erit sensus communis: Hinc vbi sunt facultates principes internæ, vt imaginatio, discursus, & memoria, ibi nullus est sēsus: sensus enim solum est in membrana: in substantia verò cerebri in qua resident tres principes functiones nullus est sensus.

Denium dicimus sensum communem nō esse actionem principem cerebri, quia ex Galeno de locis affectis loco citato illa dicitur actio princeps quę à nulla alia parte vt instrumento fit. & 7. de placitis ea est actio princeps, quæ in solo cerebro fit & non in alijs organis vt motus & sensus: quare nullus sensus inter actionē principem reponi debet, quia sensus totus est actio instrumentaria, quæ in proprijs organis exercetur.

QVAEST. XLV.

AN OPERATIONES PRINcipes in cerebro sint loco distinctæ.

AVicenas fen prima primi doc. 6. cap. 3, Auerroes 2. colliget cap. 20. & libello de memoria & reminis. dicunt imaginationem fieri in Ventriculis anterioribus cerebri: cogitationē in medio, & memoriam in postremo. Quæ opinio reluctatur Galeno & veritati.

Primum fundamētum dictæ opinionis ex eo desumitur, quia imaginatio fit in substantia molliori cerebri: memoria verò in duriori: sed sic est quod mollior est in anteriori, & durior in posteriori parte cerebri: ergo actiones principes erunt loco distinctæ.

Secundum, si istæ tres actiones principes cerebri non essent loco distinctæ, sequeretur quod vnica læsa omnes essent læsæ: sed ostensum est à Galeno lib. de differentijs symptom. c. 3. & lib. 4. de locis affect. c. 2. exēplo Theophili medici in quo erat læsa imaginatio manente illæso discursu: similiter exemplo illius qui vasa & puerum à fenestra proiecit, in quo erat læsus discursus, & non imaginatio: ergo in vno, & eodem loco non potest stare discursus, & imaginatio: Itidem exemplo desumpto à Thucidide quod in peste pelopo-

loponensi aliqui amitterent memoriam, & non discursum, & imaginationem: ex his colligunt, varias esse sedes, prout variæ sunt functiones principes.

Tertium desumitur à Galeno lib. 4. de locis affectis cap. 2. vbi dicit, læsa anteriori cerebri parte tertium ventriculum per consensum affici, & cogitandi actionem: ergo à Galeno in aliqua sede reponitur quoque cogitandi actio, quæ inter actiones principes est præcipua: Hinc 3. de locis affectis capite 5. & 8. de vsu partium dicit, tertium ventriculum esse omnium nobilissimum, & inde medij; ignobiliores verò esse anteriores, & lib. 7. de plac. cap. 6. ait, vulnera ventriculorum cerebri omnia esse periculosa, sed postremi ventriculi esse omnium periculosissima; medij ventriculi parum minus periculosa, & anteriorum ventriculorum adhuc minus: quare cum ventriculus tertius sit nobilior medio, & medius anteriori, oportet vt penes actiones principes insidentes in illis sit ista differentia, & actiones principes in cerebro sede & loco inter se differant.

Galenus tamen aliter sentit: putat enim, & rectè, quod principes operationes in cerebro non sint loco distinctæ: Quod verò hæc sit vera & germana Galeni opinio colligitur in primis ex hoc ca. in quo dicit, memoriam nō indicare posteriorem cerebri partem, sed substantiam stabilem & firmam: similiter ait facilitatem addiscendi indicare non partem anteriorem cerebri, sed substantiam cerebri facilè susceptiuam formarum: Itidē loquens de ingenio non ait indicare situm aliquem cerebri, sed substantiam cerebri subtilē: Quare non est in Galeno admittēdum, operationes principes esse loco distinctas: omnes enim sunt in qualibet substantiæ cerebri particula: sicuti in qualibet minima corporis parte reperiuntur quatuor facultates naturales videlicet attractrix, retētrix, expultrix, & concoctrix: simili modo in qualibet particula cerebri est imaginatrix, ratiocinatrix, & memoratrix operatio.

Præterea si illæ tres operationes principes ex Galeno essent in ventriculis cerebri illo ordine, vt dixerunt Arabes, scilicet imaginationem esse in anteriori, cogitationem in medio vētriculo, & memoriam in postremo, Galenus 8. de vsu partium cap. 10. agens de ventriculis cerebri aliquid dixisset de hoc tam præcipuo, & singulari vsu ventriculorum.

Insuper Galenus cap. 13. loquens contra Erasistratum concludit, intellectionem sequi bonam corporis cerebri temperaturam, & non compositionem.

Ad hæc Galenus lib. 2. de motu musculorum cap. 6. ait, memoriam oriri ex imaginatione: quia si aliquid cum multa animi attentione imaginemur fit fortis impressio, & illud facillimè memoramur, ergo vbi fit impressio, ibi quoque fit memoria; ergo memoria ex sententia illorum, qui putant in parte anteriori esse imaginationem, erit quoque in eodem loco memoria.

Postremo Galenus 3. de locis affectis 7. exponens hæc verba Hippocratis loquentis de melancholia *si incidit in mentem fit melancholia, si in corpus, epilepsia*: interpretatur per mentem substantiā similarem cerebri, per corpus, dissimilarem: epilepsia enim est affectus cerebri vt est dissimilare, quatenus scilicet meatus vel ventriculi obstruuntur; dum igitur Hippocrates de mente loquitur, ait Galenus esse intelligendam cerebri substantiam; quare discursus, ingenium, facilitas addiscendi, & memoria pertinebunt ad cerebri substantiam, & non ad ventriculos.

Quod verò Auicennas, & Auerroes reluctentur quoque veritati, dum putant imaginationem in anteriori parte, cogitationem in medio, & memoriam in postremo ventriculo residere, patebit hoc efficacissimo argumento: imaginatio, eorum quæ per sensum tactus, habetur, non potest fieri in parte anteriori cerebri: quia nerui totius corporis pedum scilicet & manuum respondent spinæ, & spina parti posteriori cerebri; ergo fiet quoque imaginatio in parte posteriori, quod est illud quod volumus.

Postremò si operationes principes non essent in qualibet particula cerebri, sed solum in vētriculis, vt dictum est, sequeretur, quod operationes non essent principes: quia de ratione principum operationum, ex Galeno loco citato de locis affectis est, vt à nulla parte tanquam ab instrumento fiant: sed si residerent solum in ventriculis, sequeretur, quod in ventriculis fierent vt ab instrumento, & essent organicæ, quod repugnat nō solum Galeno, sed etiam Aristoteli qui non admittunt principem operationem esse organicam.

Vera igitur est opinio illorum, qui sustinēt tres esse operationes principes imaginationē s. discursum & memoriā in qualibet particula substantiæ cerebri, eo modo, quo in qualibet parte parenchymatis hepatis reperitur hematosis, retentrix, attractrix & expultrix.

1 Dubitatio, si istæ actiones principes non fierent in determinatis sedibus cerebri, sed omnes in qualibet particula essent simul, sequeretur quod vna læsa, omnes læderentur: sed hoc est falsum: quia sæpè læditur discursus manente illæsa imaginatione, & memoria, & viceuersa.

Respondetur cum Galeno 3. de symp. causis ca. 3. vbi dubitat, cur particula aliqua corporis prædita quatuor facultatibus naturalibus, ex illis qualibet possit lædi, diminui scilicet, vel corrumpi alijs manentibus illæsis: hæc est responsio: omnes facultates naturales

les vti diuersis qualitatibus, vt instrumentis; exempli causa attractrix vtitur potius calore quam alijs qualitatibus; retentrix siccitate, concoctrix caliditate & humiditate: quare potest contingere, quod humiditas quæ manifestè lædit retentricem, nõ solum lædat expultricem vel cõcoctricem, sed illis aliquid opis afferat: ecce igitur quod in qualibet minima corporis particula possunt stare facultates naturales, vnaque sensibiliter lædi potest, alijs manentibus illæsis: Simili modo dici potest de tribus operationibus habentibus principatum: potest enim lædi imaginatio, dum primæ impressiones, quę fiunt in cerebri substantia vel malè fiũt, vel postquam factæ sunt alterantur, nulla facta læsione in discursu: similiter in eadem particula cerebri potest lędi discursus à calore præter naturam, qui potius iuuet imaginationẽ: idem dici potest de memoria, quę potest ob corpora multiplicãtia superficies, vel facientia (quod in idem recidit) oppacitatem, diminui, nulla manente læsione in discursu: quæ cum ita sint non incõuenit, vt in vna parte cerebri sint tres operationes principes, vnaque lædatur, alijs manentibus illæsis.

2 Dubitatio si læditur memoria, applicãtur remedia parti posteriori: si imaginatio parti anteriori: ergo loco & sede distinctæ sunt: addunt adesse quodam orificium in vẽtriculo posteriori (in quo dicunt residere memoriam) quod clauditur, dũ cogitare nolumus, dum verò volumus, aperitur: colligunt propterea sedes esse distinctas.

Respondetur, quod omnia hæc falsa sunt: quia nihil fit in memoria, vel imaginatione læsa applicando remedia extrinsecus: De orificio quod aiunt claudi, dum cogitare nolumus, sunt ridicula & chimerica, puerisque potius proferenda, quam studiosis medicinæ.

QVAEST. XLVI.

AN OPERATIONES PRINcipes pendeant à cerebri conformatione.

HAec quæstio pendet ex superiori, quia si operationes principes non sunt loco & sede distinctæ, sequitur quod non a conformatione, sed a cerebri temperatura oriantur: cæterum, quia quæstio est magni momenti; ideo melius confirmabimus in hoc loco, quod nõ a conformatione, sed a cerebri temperatura oriantur.

Arabes ferè omnes putant a ventriculis, A & per consequens a conformatione actiones principes prouenire: immo dicunt quando cogitare vel discurrere nolumus: in vẽtriculo memoriæ claudi orificium: quando verò volumus, aperiri: idem dicunt de imaginatione, dum scilicet nolumus imaginari tunc orificium vẽtriculorum anteriorum claudi; dum volumus, aperiri: Quæ sunt voluntaria figmenta: quia in ventriculis cadauerum orificia inter tertium & quartum ventriculum, nemo vnquam vidit: est enim impossibile, vt homines nõ semper imaginentur, vel discurrant: quare nunquam posset claudi illud orificium: B fateor sanè, quod si reperirentur ista orificia, esset magnum fęlicitatis munus; quia illud claudendo possemus discursu vel imaginatione rerum molestarum supersedere.

Plurimi putant Galenum quoque voluisse operationes principes pendere a cerebri conformatione, quia superius ex figura capitis sphærica vtrinque tamen ad latera compressa, colligebat optimum hominis iudicium: ex figura vero capitis turbinata, qualem ferunt habuisse Thersitem apud Homerum, colligebat stultitiam: quare operationes principes C ex Galeno orientur a conformatione, & non a temperatura. Præterea Galen. 7. de placi. ab optima structura cerebri desumebat hominis prudentiam. Decipiuntur valde, quia, & nos concedimus optimam structuram seu figuram capitis indicare prudentiam, & malam figuram, stultitiam: sed dicimus inditia esse duum generum, alia propria & immediata: alia vero impropria & mediata: posita hac distinctione dicimus, bonam, vel malam figuram capitis primo & per se indicare bonam vel malam temperaturam cerebri: bonam D vero vel malam temperaturam cerebri primo & per se efficere prudentiam vel stultitiam: quare mala figura indicat stultitiam, quatenus cerebri mala tẽperatura effecit malam figuram, & stultitiam.

Galeni vera & germana opinio est, quod actiones principes cerebri dependeant primo & per se a propria carne, seu a parte medullari & similari cerebri: quod quidem facilè probatur: quia octauo de vsu partium cap. 13. Galenus habet hanc sententiam: *melius foret existimare intellectum sequi non varietatem com*E *positionis, sed corporis, quod cogitat laudabilem temperiem.* Præterea nõ ne Galenus superius docuit ingenium indicare subtilem cerebri substantiam: memoriam vero substantiam firmam? ergo actiones principes insequentur substantiam, & non compositionem. Similiter Galenus 3. de locis affectis c. 6. vocat cerebri temperiem mentem, vt ostenderet mentem seu intellectum insequi partem similarem, & nõ conformationem.

Accedit quod nõ solum tres actiones principes cerebri dependeãt a parte similari cerebri,

CAPITIS XIII·

Particula I.

DE SIGNIS BONAE temperaturæ cerebri.

Si quidem cerebrum sortiatur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam, omnia quæ diximus habebit moderata, & excrementa quæ vel per palatum, vel aures, vel nares, vel oculos expurgantur, hæc quoque modicè se habebunt, atque ab his quæ extrinsecus occursant minimè lædetur, quæ scilicet vel calefaciunt, vel frigefaciunt, vel humectant, vel exiccant.

IN hac r. partic. Gal. applicat traditam methodum cerebro temperato: meritoque incipit à temperato: quia ex eius cognitione facillimè intemperata, & ab optimo recedentia cognoscuntur: Aristoteles enim primo de anima tex. 85. docet, quod rectũ est iudex sui, & obliqui: quare præcognito cerebro temperatissimo, facillimè quæ sint intemperata dignoscemus.

Methodus vniuersalis tradita continebat sex fontes. Primus erat de capitis dispositione, quæ desumebatur ex magnitudine, figura, & capillis: Secundus erat de virtute & vitio sensibilium operationum. Tertius de robore vel debilitate virtutum motiuarum. Quartus de operationibus obtinẽtibus principatum, quæ sunt imaginatio, discursus, & memoria. Quintus de naturalibus cerebri actionibus. Postremus de ijs quæ extrinsecus adueniunt: Galenus igitur in hoc loco applicat dictam methodum cerebro temperato.

Diuiditur hic tex. in duas partes: in prima ait, quatuor genera, quæ in quatuor fontibus sunt proposita, esse moderata, videlicet caput in magnitudine moderatum cum figura concinna: similiter cum virtute sensitiua, & motiua moderata; & demum cum operationibus habẽtibus principatum moderatis: inde colligit, cerebrum quoque esse temperatissimum. In secunda dicit, præterea esse alia duo genera moderata; quorum primum continet actiones naturales, quæ colliguntur ex moderata quantitate, & qualitate excrementorum, quæ expurgantur per aures, nares, palatum, & oculos: secundum genus continet

A illud quod pertinet ad sextum fontem, & est, quod cerebrum temperatum maximè resistat externis causis: non enim læditur ab extrinseca caliditate, frigiditate, humiditate, vel siccitate, quia temperatum cerebrum mirificè externis istis causis resistere potest.

1 Dubitatio Galenus in hoc loco agit de signis cerebri temperati: non videtur quod dari, vel concedi possit hoc temperatum cerebrum: quia ex Galeno r. de temperamentis cap. vltimo cerebrum est frigidum & humidum: sed sic est quod corpora frigida & humida non possunt esse temperata: ergo non
B dabitur cerebrum temperatum.

Respondetur, quod temperatum duplex est, vel ad pondus, vel ad iustitiam: omnes fatentur, cerebrum esse temperatum ad iustitiam, & non ad pondus: per temperatum ad iustitiam intelligimus, quod in sua specie obsideat illã perfectionem, quam potest habere: hoc cerebrum quamuis respectu cutis, quæ est regula omnium temperaturarum, dicatur frigidum & humidum, dicetur tamen temperatum si fuerit insignitum omnibus illis dotibus, quas refert in tex. Galenus: quæ sunt bona capitis dispositio quo ad magnitu-
C dinem & figuram, beneque se habeat ad operationes sẽsitiuas & motiuas, & pręcipuè ad principes functiones, & demum eius naturales actiones egregiè possint resistere extrinsecis alterationibus.

2 Dubitatio superius Galenus promisit se acturum de signis corporis insalubris diapandos: attamen hic agit de signis saluberrimi, seu temperatissimi cerebri, ergo malè.

Responsio est tradita superius: diximusq; Galenum summo artificio vsum esse in tradenda cognitione corporis insalubris: quia
D voluit per cognitionem recti declarare obliquum: nihil enim aliud est cerebri insalubritas, nisi recessus à statu saluberrimo: quare nisi pręcognoscatur status saluberrimus, nõ poterit dignosci status insalubris, quantum scilicet recedat à termino saluberrimo.

3 Dubitatio oritur circa dotes temperamenti cerebri: quia vt dicit Plusquamcommentator est impossibile, immo implicat contradictionẽ asserere, quod bene se habeat in sensu & motu: ratio est quia ad motum iuuat siccitas; ad sensum verò humiditas: quare
E dicimus nos, si bene se habuerit ad motum, non bene ad sensum: Itidem phrenetici ob ardorem & siccitatem habent motus vehementissimos, sensus verò corruptos: similiter dictum est, humiditatem iuuare ad imaginationem: nocereque ad memoriam: siccitatem verò ad memoriam, & non ad imaginationem.

Respondetur & rectè, quod Galenus loquatur de illa perfectione, quę in cerebro tẽperato inueniri potest: vel dicimus moderatam siccitatem, moderatamque humiditatẽ, & cæ-

& cętera omnia moderata efficere illam perfectissimam harmoniam seu concentum, qui quammaximè iuuat ad operationum perfectionem: immo dicimus, excessus omnes impedite perfectas operationes, vt in phreneticis siccitas, quæ licet validos motus in ipsis efficiat, non tamen perseuerant, sed citò pereunt.

4 Dubitatio, in tex. docet Galenus excrementa, quæ per palatum, aures, nares, & oculos expurgantur, si modicè se habebunt, significare bonam cerebri temperaturam: quod signum videtur irritum & vanum, quia excrementa neque in bona, neque in mala temperatura expurgantur per oculos, nisi oculis fistula, vel aliquis alius morbus accidat, ergo videtur malè Galenus fecisse, dum inter indicia bonæ temperaturæ collocat oculorum excrementa.

Responsio petenda est à codice græco, in quo nullam facit mētionem de excrementis oculorum: sed solum de ijs, quæ per palatū, nares, & aures euacuantur: ideò mirandum est, quomodo sit addita particula per oculos: hæc sunt verba καὶ τῶν περιττωμάτων, ὅσα δι᾽ ὑπερῴας ἢ ὤτων, ἢ μυκτήρων ἐκκαθαίρεται: quæ verba sonāt: & excrementa, quę per palatum, vel aures, vel nares expurgantur. Præterea, dum expurgantur oculi, excrementa sunt oculorum, & non cerebri.

5 Dubitatio, videtur Galenus diminutus dū volens numerare foramina, per quæ excrementa expurgantur, solum de palato, de naribus, & de auribus mentionem faciat, omittēs tamen quam plurima alia foramina naturalia, per quæ capitis excrementa expurgantur: os enim cuneale habet decem & octo foramina: occipitiū septem: in tēporibus vtrinque sunt quatuor, quatuor quoque sunt communia occipitio, cuneali, & temporibus: per hæc omnia foramina cerebrum expurgari solet, non autem per sola proposita à Galeno in hoc tex.

Respondetur, quod ad ostendendam bonam temperaturam sufficient, si excrementa, palati, narium, & aurium moderata fuerint. Præterea omnia ferè foramina proposita & præcipuè cunealis respondent palato, naribus & auribus: quare à moderatis excrementis palati narium, & aurium, colligemus certissimè cerebri statum tēperatum, & moderatum.

6 Dubitatio Galenus 8. de vsu partium cap. 6. docet, nares non esse factas pro excrementorum purgatione, sed pro odorum dignotione, & pro inspiratione aeris in ipsum cerebrum.

Respondetur, quodlibet instrumētum habere vnam actionem præcipuam: non negari tamen à Galeno vsus plurimos: actio enim præcipua aurium est auditio, vsus tamen illorum est vt sint materiæ excrementitiæ receptacula: similiter actio præcipua oris est inspiratio, minus verò pręcipua est ciborum assumptio, deinde sequitur receptio excremētorum: quod dicimus de auribus, & palato, idem dici potest de naribus, & de qualibet corporis parte.

7 Dubitatio, videtur Galenus diminutus in proponendis signis cerebri temperati: quia Auicennas alia plura signa proponit digna consideratione, quæ temperatum cerebrum indicare possunt.

Respondetur, quod omnia signa temperati cerebri non solum proposita ab Auicenna, sed ab omnibus Auctoribus continentur his paucis verbis à Galeno propositis, dicente, omnia debere esse moderata & modicè se habere: omnia igitur signa temperati cerebri proposita ab Auicenna, Auerroe, & à Galeno ipso, dum tractatur de signis etiam intemperati cerebri, contineri poterunt in signis à Gal. propositis in hoc cap. quia si modicè se habuerint excremēta, vel alia indicia, cerebrum erit temperatum, si immodicè erit intemperatum.

8 Dubitatio dicit in tex. temperatum cerebrū minimè læditur ab ijs, quæ extrinsecus occursant: quod non videtur verū: quia omnia corpora, quamuis temperatissima, à potentissimis externis erroribus lædi possunt.

Solutio petenda est à tex. græco: in quo legitur ἥκιστά τε βλάπτεται, quæ significāt nimium lædetur: idem enim significat ἥκιστα, quod ἐλάχιστα, idest minimū, vt colligitur ab ipsomet Galeno 2. de ratione vict. comm. 19. & lib. 3. com. 61. Præterea ἥκιστος ὤ, idest minimus: Similiter apud Thucydidem ὡς ἥκιστα, quam minimum interpretantur omnes: quare Galenus intelligit cerebrum temperatum ab extrinsecis minimum, idest parum lædi, & non minimè, vt in latino codice inuenitur.

9 Dubitatio vult Galenus excrementa, quæ expurgantur per palatum, & per nares indicare cerebri constitutionem: tamen contrarium habetur secundo de differentijs feb. capite vltimo, vbi dicit, caput aliquando nihil pati, sed solum sanguine vitiato fieri catarrhum: quare defluere possunt immoderata excrementa per nares, & per palatum nulla existente læsione in capite, ergo Galenus docere videtur cerebri temperaturas per signa communia, & non propria. Præterea 1. ad Glauconem cap. 15. dicit: caput repleri excrementis à tribus causis, vel ob plenitudinem, vel ob magnitudinem febris, vel ob cerebri debilitatem: ecce quod excrementa, quæ debent expurgari per nares, & palatū, possunt oriri à causis non existentibus in cerebro, & quod excrementa ista palati, & narium non possint esse propria cerebri.

Solutio facilis est: quia Galenus loquitur hic

hic de cerebro temperato, & non de intemperato; lusra vero de cerebro insalubri loquitur, existente tamen in latitudine sanitatis: dum autem cerebrum est temperatissimum, supponitur nullum esse vitium in sanguine, vel in subiectis visceribus: Vel dicere possumus excrementa, quæ modicè expurgantur per nares, & palatum habere vim indicandi, quando cætera signa non reluctentur: mos enim procedendi in hoc lib. est per signorum syndromen: signa verò quæ constituunt syndromen non propria, sed cōmunia sunt: quia quæ sunt propria sunt sola, & non egēt alijs.

10 Dubitatio, si quæ expurgantur per nares, & palatum non sunt propria excrementa cerebri, quomodo Galenus nos manuducet ad dignoscendam tēperaturam cerebri per excrementa non pertinentia ad cerebrū? quod verò excrementa palati, & narium non pertineāt ad cerebrum, facilè probari potest ex sufficienti enumeratione excrementorum pertinentium ad tres concoctiones: docet enim Gal. 1. de tuenda sanitate cap. 12. & 3. methodi tres esse coctiones: & in qualibet excerni duo excrementa, alterum tenue, & alterum crassum: in tertia cerebri coctione tenue excrementum est illud quod per insensibilem perspirationem excernitur: crassum sunt furfures, & capilli: excrementum igitur pituitosum, quod excernitur per palatum & nares non erit cerebri, est enim pituita, quæ per venas cerebri expurgatur: quomodo igitur si hoc pituitosum excrementum non est proprium excrementum tertiæ coctionis cerebri poterit statum & conditionem temperamēti cerebri indicare? Insuper signū, quod indicat debet esse vel per se, vel saltē de omni: quando enim non est de omni, nihil omnino indicare potest: quod verò excremēta palati & narium non sunt signa quæ prædicentur de temperatura cerebri de omni, patet: quia valet semper hæc consequentia, est de omni, ergo in omnibus, & semper: quis dicet in hominibus sanis semper, & quotidie excrementa per palatum & nares expurgari? nō ne aliquādo per integros annos homines temperati carent his excrementis mucosis, quæ per nares, & palatum expurgantur? ergo hæc signa desumpta ab excrementis non indicabunt bonam, vel malam cerebri temperaturam.

Solutio facilis est, quia concedimus, excrementa narium, & palati non esse propria inditia: si enim essent propria, essent sola, & nō indigerent aliorum signorum cōfirmatione, ideo dubitatio proposita nullius est momēti.

Conuenit vt hic reijciamus errorem satis communem: sunt enim plurimi qui putant excrementum viscosum cerebri fieri, dū vapores petunt caput, & vniuntur à frigiditate cerebri: deinde verò eo modo in catarrhum A viscosum degenerare quo in Alembico vapores in aquam conuertuntur: vel quo fit pluuia virtute solis eleuantis vapores ad mediam aeris regionem, quos ob eius frigiditatem in aquam conuertit. Credimus istos errare: quia vapores nūquam degenerant, nisi in aquam putrissimam, & non viscosam, viscositas enim est quid mixtum ex aqua & terra, & aere. Quo pacto verò in capite fiat viscosus succus audite: dū sanguis nutritionis gratia perducitur ad caput, prius transmittitur ad capillares venas, & deinde à capillaribus B ad media spacia: quia nutritio non fit, nisi ab alimento transmisso extra venas: tunc cerebrū nutritur sanguine puriori, & magis apto vt conuertatur, & faceßat in sui substātiam, relinquiturque portio sanguinis nimium viscosa, quæ sua natura est rebellis coctioni: ea deinde ab expultrice propellitur per nares, & palatum: dum verò cerebrum est validæ virtutis, aliquid quoq; illius viscositatis conuertit: dum verò est inualidæ, nihil illius viscositatis attenuari, vel conuerti potest in nutrimentum: redditur enim cerebrum C inualidæ virtutis, non solum quando per se læsum est; verum etiam quando per accidens; sicuti quādo caput ob frigus externum, vel alias externas causas patitur: vel dum à sanguine, quantitate, & qualitate peccante nutritur.

Dicimus itaque si narium excrementa sint moderata, indicare quoque optimam temperaturam, si immoderata malam: valet enim consequentia, excrementa, quæ defluunt à capite sunt immoderata, ergo caput est intēperatum per se vel per accidens: non tamen valet, excrementa sunt moderata, ergo D cerebrum est temperatum: quia hectica febre correpti modicè se habent in illis excrementis, non quia caput illorum validum sit: sed quia adeo in illis est sanguinis paupertas, vt vix sufficiat nutritioni: valet tamen caput est temperatum, ergo modicè se habet in expurgatione per nares, & palatum.

QVAEST. XLVII.

E

DE AVRIVM SORDIBVS.

ARistoteles 32. sect. probl. 4. inquit, sordes aurium esse amaras: quia putri sudore contrahuntur: similiter 3. de partibus animaliū ait, sordes aurium fieri à putredine.

Hæc opinio non accipitur à Medicis: quia aurium sordes inueniuntur quoque in hominibus tēperatissimis, in quibus nulla est putredinis suspicio: putredo .n. fit à causa præter naturam: quare implicat dicere sordes sem-

per inueniri in auribus temperatissimi homi- A
nis, & in temperatissimo esse putredinem. Præterea tantum abest, quod amaritıes, quæ est in aurium sordıbus indicet putredinem, vt Hippocrates & Gal. 6. de morbis vulgaribus com. 5. tex. 19. dicant si sordes aurium in hominibus esset dulcis, signū esset lethale: reddit causam Galenus in com. quia tunc esset signum quod cerebrum liquefieret, eius enim liquor, cum dulcis sit, sordes dulces efficeret.

Alij sunt qui dicunt, sordes aurium fieri à vapore: quorum opinio est vanissima: quia quæ fiunt à vapore dulcia & insipida sunt. B

Argenterius censet in hoc com. quod sordes aurium fiant ex illa terrena alimenti portione, quę effugit priores concoctiones, & caloris vi assatur: si ex assatione res amaræ fiūt: sicuti dū coquitur mel, ꝙ si assetur, fit amarū. Quæ opinio reluctatur veritati: quia supponit in generatione sordium præcedere assationem: quod si esset verum, sequeretur, quod sordes amaræ, quæ in auribus inueniūtur, non inuenirentur in temperatissimis hominibus: in quibus nulla assatio pręcedit.

Dicimus nos sanguinem transmissum ad cerebrum gratia nutritionis esse mistum ex C
quatuor humoribus: cerebrumq; dulci portione nutriri, & amaram expellere: ex Gal. enim omnia amara nutriēdis particulis sunt inimica: Hinc Gal. 6. de simplici med. cap. de abrotano dicit, omnia amara omni modo esse infensa, & inimica ventriculo, & quarto de simplici med. dicit amara mordere, & esse gustui propterea inimica: è contra vero dulcia nutrire: ideò bilis quæ est in sanguine cerebrum nutriente separatur, & propellitur ad aures: non enim datur massa sanguinea (quamuis viuens esset temperamenti ęqualis ad pondus) quæ careat bile; colligūtur verò sordes in auribus, & non in alijs partibus, quia per cæteras partes, cum bilis tenuis sit, exhalat: per tēpora tamen cum osse petroso condita sint non exhalat, sed deponitur ad aures: Hinc Aristoteles 32. sect. problem. 1. dicit aures, cur, cum pudor nos apprehēdat, maximè rubore efficiūtur, cum maximè sint exangues? respondet: quia aures sunt appositæ temporibus, quo versus maximè humor confluit, & pars ista est optimi caloris. Putamus igitur nos partem istam esse optimi caloris, non solum propter venas & arterias hac transeuntes; verum etiam quia bilis quæ potest in alijs partibus exhalare, in tēporibus ob os petrosum detineatur, & nō exhalet, quo fit vt in auribus sordes amaræ colligantur.

CAPITIS XIII.

PARTICVLA II.

Talibus igitur capilli capitis: cum adhuc sunt infantes subrufi, cum verò pueri, subflaui, cum iam adoleuerint flaui fiunt. medijque sunt inter eos qui omninò sunt crispi, & simplices; non tamen facilè caluitium patiuntur.

PRimum signorū genus pro dignoscenda cerebri temperatura desumebatur à capitis dispositione, quæ respiciebat magnitudinem, figuram, & capillos: egit superius de magnitudine, & figura; reliquum est, vt hic agat de capillis; verum, quia Galenus tractationem de capillis in vniuersali nō poterat aggredi, cum capilli sint inter illa quæ consequuntur particulares cerebri temperaturas, ideò considerans in hoc loco signa optimæ temperaturæ cerebri agit etiam de capillis in commu ni competentibus optimæ temperaturæ. Dicit igitur talibus, idest istis qui habēt bonam temperaturam cerebri, dū sunt infantes conueniunt pili subrufi, dum sunt pueri subflaui, dum adolescentes flaui; habentque pilos medios inter crispos & simplices, neque facile caluitium patiuntur. D

Qui vult perfectè intelligere naturam colorum legat Timæum Platonis, vbi diligentissimè de illis tractat, & Galenus ab ipso, quæ hic & alibi dixit de coloribus desumpsit. Hæ quinque species coloris secundum maiorem, vel minorem intensionem differunt inter se: prima coloris species, quæ est valde remissa refertur ad ὤχρον, idest pallidum; est .n. quædā terra quæ dicitur ochra, quæ est terra sigillata pallida, & ab eius colore desumitur color, qui dicitur ochros: de-
E inceps sequitur ὑπόπυῤῥον, idest subrufum; tertiò πυῤῥόν, idest rufum; quod est intensioris coloris, & assimilatur colori fulgido, & igneo; quarto sequuntur ὑπόξανθον, idest subflauum: Demum verò ξανθόν, idest flauum: color subrufus est similis luteo oui recentis, xanthus color est similis rubeo oui non recentis: hæ quinque species possunt dici species coloris pallidi magis, vel minus intensi.

Auicennas vel eius interpres loquēs de coloribus

loribus valde errat, dum dicit rufum colo- A
rem esse intensiorem flauo: quia reluctatur Galeno in tex. & Platoni in Timæo, vbi habetur, flauum esse intensiorem rufo: aitque inter pallidum & flauum mediare rufum. Putabat Auicennas per rufum Galenum intelligere rubrum, quod assimilatur colori sanguineo, quod est falsum: quia græcè à Galeno rufum dicitur πυῤῥόν, quod significat igneum: quare dicimus colorem igneum splendidum non esse intensioris coloris flauo, qui dicitur ξανθός: Hinc Galenus primo de crisibus cap. 12. dicit πυῤῥόν, idest splendidum esse albius flauo: quamuis verò Plato B
in Timæo dicat πυῤῥόν esse nigrius flauo, quia gignatur ex mistione flaui & fusci; tamen non putamus esse cõtra Galenum, quia hæ coloris species non consistunt in puncto, sed sunt potius gradus qualitatis, qui adhuc suscipiũt magis & minus: quare dicimus dari rufum colorem, qui sit albidior flauo, & nigrior flauo; neque hoc aduersari Galeno vel Platoni.

1 Dubitatio Galenus ait colores varios pilorum indicare variam, & diuersam cerebri temperaturam: attamen Aristoteles 5. de generatione animalium cap. 4. dicit, causã C
varietatis pilorum non esse temperaturam, sed cutim, air enim cutim nigram efficere pilos nigros, & albam albos. Præterea ipsemet Galen. 2. de simplici med. cap. 3. & 37. & alibi reprehendit illos qui ex colore tentarũt medicamenti facultatem perquirere: immò ibi in perquirenda temperatura admonet fidem dum esse experimentis, & nõ coloribus, vel saporibus.

Respondemus primò ad Aristotelẽ, quod loco citato locutus sit de brutis, & non de hominibus: dantur enim homines cum pilis ni- D
gris, qui cutim albissimam habent. Secundò dicimus, pilos non indicare temperaturam, nisi cum syndrome aliorum signorum à Galeno propositorũ: Hinc Galenus in toto hoc libro, vbi de temperarura loquitur, semper pro ea cognoscenda proponit signorum cõmunium syndromen: non negamus tamen cum Aristot. 5. de generatione animal. cap. 5. pilos vt plurimum indicare actionem interni caloris: qa si calor est debilis, vt in senioribus, pili fiunt cani: si est validus, fiunt nigri: vel cum Galeno dicimus 2. de temperamen- E
tis cap. 5. pilos indicare calorem & materiã, ex qua fuligines eleuantur; quæ si est adusta fiunt nigri: si calida & non adusta, flaui, vt est flaua bilis: si verò adhuc minus calida fiunt subflaui, quorum color assimilatur luteo oui recentis: si demum materia ex qua eleuãtur pili est adhuc remissioris caloris fiunt piliochrij idest pallidi, quia assimilantur terræ sigillatæ, quæ ochrea dicitur.

QVAEST. XLVIII.

DE GENERATIONE *Coloris.*

HAec consideratio propria est secundi libri de anima, & adhuc magis propria sciẽtię perspectiuæ in qua ex professo agitur de coloribus: Nos verò pauca dicemus pro intelligentia huius capitis. Dicimus igitur quod ille perfectè sciet quomodo generẽtur colores, qui intelliget definitionem coloris traditam ab Aristotele libro secũdo de anima tex. 67. vbi sic definit, color est motiuus perspicui, quod sit actu, & libro de sensu & sen. capite 3. vbi sic definit, color est extremitas perspicui terminati, qui igitur non intelliget quid sit perspicuum seu diaphanum, & quid opacũ, est omnino impossibile, vt intelligat definitionem coloris, & quomodo fiat.

Quod verò non sit alius modus sciendi naturam colorum, & eorum generationem, & proprietates, quam per exactam explicationem terminorum componentium definitionem, est adeo manifestum, vt non indigeat probatione: Aristoteles enim primo de anima tex. 11. ait, cognito quid de anima cæteras affectiones statim cognosci: similiter Plato in Cratylo vult, definitionem esse principium cognitionis proprietatũ, & affectionum: quomodo igitur poterimus colorum naturam penetrare, non præcognita natura diaphani & opaci, quæ sunt voces explicatiuæ definitionis?

Aggrediamur igitur diaphani explicationem, quia cognito quomodo fiat, statim cognoscemus quomodo fiat opacum, quod est eius contrarium. Albertus Magnus putat diaphanum, siue perspicuum fieri à raritate corporis: opacum verò à densitate: Iacobus Zabarella libro primo de visu capite 3. cẽset diaphanum fieri à corpore tenui, tamquam à materia, & à lumine tamquam à forma.

Decipiuntur Albertus, & Zabarella, quia certissimis experimẽtis, & veritati ipsi aduersantur: etenim si accipiamus (vt exordiamur ab experimentis) crystallum, & adamantem, quæ corpora sunt dẽsissima, & non rara & tenuia; non ne sunt transparentia perspicua, seu diaphana? ergo falsissimum est, quod de ratione corporis diaphani sit raritas, vel tenuitas. Præterea spongia est rara, attamen est opaca: verum quia semel incidi in præstantissimum peripateticum, publicumque lectorem, qui, vt defenderet raritatem esse formam diaphani eo venit, vt mihi concederet

ad amantem seu crystallum esse corpora rariora, quam sit spongia: ideo par est, vt experimento certissimo atque enidentissimo oẽm illius ambiguitatem tollamus; ne amplius ille, vel alter defendat, diaphanum vt diaphanum esse corpus rarum: accipiamus integrum crystallum, & in tenuissimũ puluerem redigamus, tunc sine dubio puluis crystalli erit rarior crystallo integro existente, tamen in puluere maior, quam in crystallo erit opacitas: immo crystallum in puluerem redactum perspicuitatem, & diaphaneitatẽ omnino amittet. Hinc si puluere crystalli plena esset ephiala, tantum abest, vt diaphaneitas in ipsa obseruaretur, vt quam maxima fieret opacitas: quomodo igitur audebit cognito & animaduerso hoc experimento, asserere quod de ratione diaphani sit raritas? Præterea accipiatur aqua pura diaphana, & splẽdida, agiteturque donec tota spumescat, tunc nemo contradicet, spumescentem aquam rariorem, & tenuiorem factam esse, attamen perspicuitatem amittet: quomodo ergo raritas, vel tenuitas efficiet perspicuũ, si aqua sua natura perspicua post quam facta est rarior, & tenuior amittit perspicuitatem?

Vera igitur est sententia opticorum dicentium, illud esse diaphanum, quod vnicam vel paucas habet superficies: vbi enim plurimæ sunt superficies, lumen antequam tranet, & penetret in qualibet refrangitur, & in refractione semper aliquid lucis amittit. Hinc est quod per puluerẽ crystalli ob multitudinem & varietatem superficierum granulorum, radij toties refranguntur, vt nihil eorum penetrare possit, & inde fiat opacum: similiter dum aqua agitata spumescit, ob spumam variæ fiunt superficies, vnde lumen non amplius tranat: Similiter nodus, qui est pars denfior asseris, cũ sit magis læuigatus & per consequens pauciores habeat superficies, quam cæteræ asseris partes, est transparentior: Itidem, qui volunt specula reddere perspicua, eo vsque perfricant, donec perueniant ad vnicam tersam & læuigatam superficiem: Similiter lapides tersi, & læuigati diaphani quid tenere videntur: quia artifices ob continuam confricationem auferunt inęqualitates, redduntque lapides ad pauciores superficies: vitra tamen sunt magis diaphana, quia etiam secundum partes internas habent paucas superficies: dum enim funduntur, igne repurgantur, & aliena substantia demitur, quæ diuersas superficies efficiebat: dempta igitur aliena substantia à vitris, ea inde ad pauciores superficies reducuntur, vnde lumen, cum non refrangatur, melius tranat, & splẽdidiora fiunt: proprium enim est diaphani recipere: proprium verò luminis deferre per diaphanum simulacra: propriumq; opaci est terminare simulacra colorata & illuminata: His præcognitis non erit difficilè nonnullorum errata dignoscere.

Nõnulli putant, albedinem prouenire ex igne mixto cum corpore diaphano, qualis est äer: nigredinem verò ex mistione partis igneæ turbidæ cum elemento opaco qualis est terra: hæc opinio videtur esse Aristotelis 8. problem. & libro quinto, de generatione animalium, vbi albedinem attribuit igni, nigredinem verò terræ: similiter colligitur ex Auerroe in paraphrasi de sensu & sen. 5. colliget cap. 29. Itidem ex Auicenna libro primo, fen 1. d. 4. cap. 1. loquente de generatione coloris albi & nigri colliguntur hęc verba: *frigus albificat humidam substantiam, & denigrat siccam: calor verò denigrat humidam, & albificat siccam*: frigus quod est proprium aquæ in qua iuncta est humiditas efficit albedinem: si verò frigus iungitur cum sicco, efficitur terra, quæ inter elementa est causa opaci: dum verò calor iungitur cum sicco efficitur ignis, qui efficit diaphaneitatem: dum verò iungitur cum humido efficitur nigredo.

Dicta opinio non potest defendi, quia colores nullo modo à primis qualitatibus per se dependent, dantur enim alba corpora, quę sunt frigida, vt cerusa, gypsum, camphora, & nix; & alba quæ sunt calida, vt calx, arsenicum, alium &c. & dantur nigra quæ sunt frigida vt bitumẽ iudaicum, melancholia naturalis, opium, cassia, & acatiæ succus, & nigra quæ sunt calida, vt garyophyli, piper & atrabilis &c. & dantur citrina quæ sunt calida, vt cortices citri, sulphur, bilis flaua, succinum, rhabarbarum; & citrina, quæ sunt frigida, vt sandali citrini & flores nimpheæ luteæ: & demum dantur rubea quæ sunt calida vt sanguis & rubra quæ sunt frigida, vt rosæ: Quare colores non à quatuor primis qualitatibus prodeunt, sed à mistione opaci cum diaphano: Quod verò opacum, & diaphanum per se ab elementis, & à primis qualitatibus non proueniant, patet; quia est quoque in cęlo diaphaneitas, & opacitas, nulla ibi existente frigiditate, vel caliditate.

Quomodo verò fiat color est explicatu difficile: aliqui enim putant ex mente Aristotelis, colores à primis elementorum qualitatibus pendere: Aliqui albedinem ex igne, nigredinem verò ex terra, & medios colores ex elementorum mistura: quorum opiniones satis superque reiecimus. Ex alia parte sunt perspectiui, ad quos re vera pertinet hæc consideratio, qui dicũt, nigrum fieri dũ lumẽ in innumeris superficiebus refrãgitur: Album verò dũ in paucis, sed tersis, & læuigatis. Quorũ opinio est verissima; sed ita vniuersaliter prolata non docet, quomodo fiant colores: erat enim declarandum cuius figurę sint

sint superficies, quæ nigrum, cuius quæ album, & medios colores efficiunt. Ego autem diu cogitaui, atque incidi tandem in experimenta quædam clarissima, & euidentissima, quæ statim ostendunt luce meridiana clarius modum generationis nigredinis, albedinis & mediorum colorum: ostendent enim nigrum fieri ex spheris diaphanis plenis illuminatis; album ex spheris vacuis: quod res ita se habeat, sic soliti sumus argumentari: color niger ab illo corpore diaphano oritur, quod licet sit maximè illuminatum, nihilominus efficit vmbras & tenebras, ex vmbris enim & tenebris fit nigredo, vt paulo infra patebit: albedo verò à corpore spherico vacuo; per vacuum intelligimus sphericũ repletum aere, vel corpore, in quo lumen non refrangitur: addimus minorem; at sic est, quod inter corpora inueniuntur solum spherica diaphana plena, quæ corã lumine efficiunt vmbras, & tenebras, ergo à corpore spherico pleno, & diaphano illuminato fiet nigredo. Quod verò sola corpora spherica diaphana plena coram lumine efficiant tenebras, probatur duplici experimento, communi scilicet, & proprio: commune omnibus conspicuum, est, dum ephiala vitrea aqua repleta, vel aliquod aliud vas rotundum diaphanum repletum lumini obijcitur, tunc statim omnes vident lumen in hac figura spherica fugere, & tenebras efficere; immo lumẽ transiens corpus sphericum in perexiguã, turbinatam tamen, & lucidam cuspidem definit, quod nulli corpori præter sphericum contingit. Experimentum verò proprium, quo vtimur, dum volumus efficere nigrum, vel album colorem tale est; accipimus 40. vel 50. spherulas vitreas vacuas & perforatas similes magnitudini officulorum cerasorum, has in cyathum aqua plenum mittimus; tunc sic vnitæ & vacuæ efficiunt colorem album & perpulchrũ: dum verò eædem spherulæ vitreæ aqua impleutur sic vnitæ efficiunt colorem nigrum: ex hoc experimento vnicuique facilè patebit, nigredinem à spherulis plenis prodire: albedinem à vacuis: ab alijs verò corporibus quę sphericitatem non participant, tres fieri colores medios qui iridem faciunt, viridem scilicet puniceum, & purpureum, qui fiunt ex varia luminum refractione in magis, vel minus tersis, vel multis, aut paucis superficiebus.

Hinc has cõclusiones suffultas experimentis defendimus: prima quarum hæc est: vbi plenum constat ex spheris plenis fit color niger: Secunda, vbi plenum constat ex spheris vacuis fit albus: Tertia vbi plenum constat ex spheris, & interspheria vacua sunt, fit color niger: Quarta vbi plenum constat ex interspheris, varijs spheris existentibus, fit albedo: Quinta vbi plenum constat non ex spheris, sed ex quibuslibet alijs figuris dum-

A modo sphericæ non sint, tunc non tenebræ, vel albedines fient, sed variæ refractiones, sicuti fiũt in iride, prismate, & collo palumbæ, qui colores sunt medij, magisque & minus, vergentes ad nigrum, prout refractiones fiũt in pluribus, vel paucioribus superficiebus: quinimò ex horum mistura variæ species seu colorum gradus suboriuntur. Si enim acceperimus vitrum rubrum & illud iungamus, cum vitreo cæruleo, statim consurget color violaceus. Itidem si coniunxerimus vitrum cæruleum cum luteo, statim consurget viridis: Demum si acceperimus pauxillum auri-

B pigmenti, & minimũ quid de endego quod est cæruleum, & in aqua permiscerimus, statim orietur viridis color: Cæruleum verò quòd magis vergit ad nigrum, quam viride remittitur ab auropigmento, cuius color nõ ita intensus est, vt viridis: Itidem dicimus de violaceo, quod scilicet oriatur ex rubro & cęrulco. Hi & alij quoque gradus mediorum colorum ex materia, in qua lux vario modo refrangitur, fiunt: ob eandẽ rationem; idem diximus de coloribus colli palumbæ, & prismatis: ecce igitur quod neque nigri, vel albi colores, neque medij ex primis, vel secun-

C dis qualitatibus fiunt: immo idem patet ex ipso Aristotele lib. de sensu & sen. cap. 3. vbi dicit corpora celestia esse colorata, quamuis careant elementorum qualitatibus: eadem ratione Zabarella lib. de visu cap. 2. rectè inquit primo. & per se colores non prouenire ab elementis, vt calida, frigida, humida, & sicca: dum tamen addit colores ab elementis prouenire vt tenuia, & crassa; aberrat: & hanc opinionem superius reiecimus.

Neque obijciant, Galenum nos manuducere ad cognitionem temperaturarum per colores pilorum: quia respondemus, Galenum

D non solum per colores, sed per syndromen aliorum signorum temperaturas docuisse: quod verò colores inter signa cõmunia temperaturarum habeant locum, patet, quia corpora quoque mixta constant ex opaco & diaphano, quæ per accidens cum alijs, scilicet vnita poterunt nos manuducere ad temperaturarum cognitionem: quod verò propriè ex coloribus corporum virtutem & facultatem non dignoscamus, nos docet Galenus 2. simplicium cap. 3. & 37. & lib. 3. cap.

E 3. vbi reprehendit illos, qui ex colore ten tarunt medicamenti facultates perquire re.

QVAEST. XLIX.

DE NATVRA ET DIFFErentijs colorum.

ALhazen in sua optica diffusè, & diligentissimè: similiter Auicennas lib.6. par.3. cap.1. & Auempaces (vt refert Auerroes 2. de anima com.67.) censent ante luminis aduentum nullum esse colorem in corpotibus: adueniente tamen lumine fieri omnes colores: dicunt enim ob mixturam diaphani, & opaci vario modo refrangi lumina, & luces vario modo refractas esse colores: putantque lumen esse formam intrinsecam colorum, ita vt in obscuro colores non sint colores: quam opinionem nos superius & lib. 5. methodi nostræ cap. 10. defendimus.

Albertus Magnus in summa de homine quæst. de substantia coloris putat, lumen dare formam & speciem colori, vt nos cum Alhazen, Auicenna, & Auempace putamus: differentia tamen inter Albertum, & supra dictos Auctores est, quia ille putat dari partem materialem coloris, quæ est affectus primarum qualitatum, quæ manet quoque in absentia luminis, quæ Alberti opinio est ferè eadem cum superiori, quia saltem conueniunt non dari formas colorum in absentia luminis; quinimo si quid remanet putat esse determinatas superficies, determinatumque diaphanum, & opacum, nos dicimus illum rectè sentire: si verò putat illud materiale, quod remanet esse primas qualitates colores efficientes toto Cælo aberrat, vt ostendimus superius.

Opinio Alhazen, Auicennæ, & Auempacis, quam nos sequimur, confirmatur auctoritate, ratione, & experientia. Primo ex Aristotele libro de sensu & sen. cap.3. habetur colorem esse extremitatem perspicui in corpore terminato: sed sic est quod hæc extremitas perspicui est lumen terminatum, ergo colores formaliter erunt lumina. Præterea 2. de anima tex.67. docet, colorem esse motiuū perspicui, quod sit actu: sed sic est quod motiuum perspicui formaliter est lumen, ergo color formaliter est lumen.

Preterea probatur experientia, & ratione: primo, oculus existens in tenebris videt obiectum illuminatum: oculus verò existens in medio illuminato, non videt obiectum existens in tenebris: ergo lumen est necessariū formaliter & obiectiuè coloribus, & non tantum vt defectens colores: quia dum oculus esset in medio, illuminato citi⁹ videret obie-

A cta, quæ sunt in obscuro, quam dum esset in tenebris.

Insuper, nō ne fiunt colores columbę ex lumine vario modo refracto nullo existente colore in eius collo? similiter dicimus de iride: nec dicant dari colores reales, & non reales, quia est necessarium dari quandam communem formalitatem coloris rubri sanguinis, & iridis, qua ruber est ruber: vnicus enim effectus ab vnica causa proficiscitur: cæruleus enim color lapidis lazuli, & iridis ab eadem communi causa prodire debet, quia sunt colores cærulei eiusdem omnino aspe-
B ctus.

1 Dubitatio non videtur, quod color sit formaliter lumen: quia experientia clarum est, aliquādo in tenebris videri aliquos colores, ergo colores non erunt lumina: patet antecedens, quia oculi, dum manibus torquentur & mouentur, aliquid vident: immo ipse Aristoteles id docet libro de sensu & sensili cap. 2. & 4. meteororum:, ergo dantur colores acu in tenebris.

Respondetur, dum oculi mouentur & torquentur, exire lumina quadā pauxilla, quorum ope fit illa visio: quomodo verò gene-
C rentur illa pauxilla lumina in oculorum commotione, variæ sunt opiniones: Quidam dicunt in commotione exire radios spirituum animalium, qui sunt lucidi: Quidam ob agitationem accendi oculos: Quidam alij oculos ex se esse tersos & læuigatos, in illaque cōmotione quatenus tersi & læuigati splendorem efficere: hæc postrema causa est vera: confirmaturque experientia: si enim in loco obscurissimo confricaueris canis dorsum, statim videbis ab illius dorso lucidas quasdā scintillas exire.

D Auerroes 2. de anima com.67. Diuus Thomas: Iandunus, & ferè omnes peripatetici putant, colores non esse lumina formaliter, sed ante aduentum luminis in tenebris colores quoque esse colores: Distinxeruntq; colores reales ab apparentibus: dixerunt .n. colores iridis, colli palumbæ, & prismatis, non fieri ab ijsdem principijs, à quibus fiunt colores permanentes, & (vt aiunt) reales. Causa erroris istorum pendet ex eo, quia non intelligebant quid sit diaphanum & opacum, vt superius ostendimus. Qui igitur rectè vult
E intelligere errores peripateticorū, legant superiorem quæstionem, vel vt melius dicam Alhazen in sua optica, vbi intelliget vnicam esse causam formalem, vnamque ideam, atque rationem omniū colorum; vanissimamque esse diuisionem in reales & aparentes.

Quo ad colorum species Plato in Timęo 12. efficit. Aristoteles vero libro de sensu & sen. facit 7. sed quæ differunt inter se secundum magis & minus in centum quoque species diuidi possent.

Primus est albus color: sub se tamen va-

tiæ inueniuntur differentiæ albedinis, quæ desumi solent à subiectis: Hinc dicitur albedo niuea à niue, & lactea à lacte desûpta: similiter albedo argentea, & eburnea, & mille aliæ differentiæ: sed quia ex Arist. 10. meta-physſ. cap. 4. ex albo & nigro fiunt omnes medij colores; de medijs ordinatim incipiemus.

Secundus color post album est pallidus, quem Græci ὦχρον vocant: Plato in Timęo de hoc loquens, dixit fieri ex albi & flaui mixtione: Galenus verò 2. de ratione victus in ac. 22. ait, quantum flauus à rubro in albiorem secedit, tantum à flauo pallidus: hunc colorem aliqui vocant palearem: Actuarius verò illum vocat spiceum. In hoc gradu ponitur quidam color, qui dicitur giluus, quē Græci vocant χλωρόν: hunc Galenus 3. de ratione victus 3. ait collocari inter album & flauū, dicit enim vinum album, dum antiquatur, vocari giluum.

Tertio post pallidū sequitur color flauus, quē Græci vocant ξανθόν: Plato ait in Timęo hunc generari ex mistione splendidi cum rubro & albo: hic color conspicitur in obrizo, & bile flaua: Hinc ab Hippocrate & Galeno sæpissimè bilis vocatur ξανθὴ χολὴ, idest bilis flaua: Hic color ponitur quoque inter gradus citrinitatis: Auicennas enim libro 1. fen. 2. doct. 3. su. 2. cap. 2. citrinitatis gradus hoc ordine proponit, primò palearem, secundo citrinum, qualis conspicitur in citro, deinde flauum, ab hoc rufum postea citrangularem, deinceps igneum tincturæ croci similem, & demum croceum, qui conspicitur in croco, huncque rubeum clarum ait nuncupari, post hunc sequi ferrugineum rubiginosum.

Quarto post flauum sequitur rufus: talis conspicitur in croci arido flore: conspicitur quoq; in boue, qui neque albus, neque niger fit, hic color rufus vocari solet rutilus.

Quinto post rufum sequitur fuluus: estque color aliquantulum obscurior flauo: hic color conspicitur in orichalco, & aliquādo in auro, quod orichalco videtur simile; conspicitur quoque hic fuluus color in vulpis dorso: si vero fuluus magis redditur obscuratus oritur color, qui vocatur ab auctoribus rauus.

Sexto est color rubet, qui dicitur phæniceus seu puniceꝰ à granis mali punici dictus, quæ rubra sunt: hic color ab Aristotele 1. meteororum vocatur sanguineus; Hinc Aristoteles 3. meteor. vocat superiorem iridis circūferentiam, (quæ rubra est) phæniceam: varij sunt gradus phænicei: intensior enim non dicitur rubidus, sed rubicundus: similiter aliqui intensi gradus rubri seu phænicei dicuntur flamei, & ignei; dicunturque etiam rutili, dum sunt similes coloribus florum mali punici coloris chermesini; varia enim est significatio coloris rutili, sed quod præcipuè ostēdit rutilum est splendor quidam rubri coloris. Ad rubrum seu puniceum reducitur purpureus; Ouidius enim 1. & 3. elegiarum vocat genas & labella purpurea, similiter vocatur purpureus fucus ille mulieribus familiaris, quo vtuntur, vt faciem reddāt rubicundam; hic color habet varia nomina; dicitur enim ruber, puniceus, sanguineus, purpureus, & ostrum; pro maiori verò vel minori intensione, & splendore dicitur flameus, igneus, rutilus, rosaceus, vineus, & chermesinus.

Septimo sequitur color glaucus, qui ex Platone componitur ex albo & cæruleo: hic color dicitur etiam cæsius, & aproximatur valdè cæruleo: hic conspicitur in quibusdam oculis ferè cæruleis: similiter sicuti in sereno Cælo citra solem conspicitur cæruleus, sic dum est sol conspicitur glaucus color.

Octauo est viridis color, qualis est in smaragdo, & herbis virentibus, & in porracea bile: Plato in Timęo dicit, viridem colorem oriri ex mistione nigri cum fuluo: Galenus verò primo prorrhe. sect. com. 10. loquens de porraceo seu ęruginoso humore, illud ponit in medio flaui & nigri: dicit enim flauam bilem cū ea supra modum assetur primū quidem migrare in æruginosum succum, deinde in nigrum: idem dicit Auicennas prima 1. doc. 4. capite 2. Itidem Galenus 1. prognosticorum 1. dicit, viridem colorē esse initium liuidi.

Nono est color cæruleus: hic conuenit Cęlo & quasi cæluleū dicitur. Hic conspicitur in lapide lazuli, in saphyro, & in lapide qui italicè turchesa dicitur: sed præcipuè in sereno Cælo, dum sol non splendet. Dicitur quoque cæruleus color ab Antiquis venetus qui, vt ait vegetius, marinis fluctibus est similis.

Decimo est color fuscus, qui componitur ex nigro & pauco albi coloris: sub fusco duę sunt colorum differentiæ nominales, liuidus scilicet, & plumbeus; liuidus enim à Galeno 14. methodi ponitur sub fusco: Actuarius hunc collocat inter nigrum & venetum, idest ceruleum: adeo pauca est differentia inter liuidum & plumbeum, vt Galenus 12. methodi capite 3. liuidum vocet plumbeum: differt fuscus à liuido tamquam proximum genus à specie: fuscus enim aliquando nil mali indicat; liuidus & plumbeus semper malus: sub fusco continetur etiam moreus obscurus, qui vt ait Plato in Timęo fit ex rubri permistione cum albo & nigro, facta tamen adustione aliqua.

Vndecimo est color niger, de quo superius egimus: omnes itaque colores ad hos reduçuntur: illi enim qui dicuntur subnigri, subflaui, subrufi, intelligūtur esse remissioris coloris, sicuti color giluus qui collocatur inter album & flauū dici potest subflauus, & sic de alijs.

QVAE-

QVAEST. L.

DE CANITIE.

Aristoteles 5. de generatione animalium cap. 4. & Galenus 2. de temperamentis capite 5. putant, canitiem esse quādam cutis siccitatem, vel ęgritudinem pilorum prouenientem ex veluti situ pituitæ: situs est quædam putredo, quæ in Cælis vinarijs, & dolijs facilè fit, & vulgo dicitur muffa: Hinc Alexander aphrodiseus primo proble. 5. dicit, pilos canos propterea esse albos, quia imitantur colorem pituitæ, ex qua generantur.

Modus generationis situs & canitiei est, dum vapores non liberè expelluntur ob imbecillitatem: vnde retenti in meatibus plus quam par sit acquirunt illam putredinē, quæ dicitur situs: & quia situs semper efficit quādam albedinem, vt nos docet experientia; ideo pili, qui exeunt, albi fiunt: causa igitur canitiei est situs pituitæ; causa verò situs est imbecillitas partis, putredo, & cruditas succi pituitosi retenti: Hinc Aristoteles 5. de generatione animalium cap. 5. docet, canitiem effici putredine quadam: similiter 5. de generatione animalium cap. 1. habet hæc ferè verba: canities est debilitas quædam humoris siti in cerebro, & cruditas: ecce quod ex Aristotele ad efficiendam canitiem concurrant succi pituitosi & crudi, imbecillitas & putredo.

Hic notatur error Argenterij, qui irridet Galenum dicentem ad efficiēdam canitiem cōcurrere putredinem, ait, quia in canis hominibus esset fætor: quæ instantia est admodū puerilis, quia neq; in putredine humorū ex qua fiunt febres malignæ, ardentes, vel lethales, Aliquis sentitur fætor: dicat mihi q̄so Argēter. an in putrida febre, dū sanguis euacuatur fetorem persenserit, vel in homine exātherato, qui putrida febre fuerit extinctus obseruauerit fætorē diuersum ab illis hominibus, qui obtruncantur, vel iugulantur: inde certè dignoscimus, Argenterium non percepisse quid intelligat Galenus, & Aristoteles per putredinem: Nullus enim Medicorum vnquam intellexit per putredinem, qua pereunt homines, dum febricitant, fætida, differt enim putredo à putedine, hæc postrema non conuenit humoribus efficientibus febres: quia alia est, & de hac suo loco agemus.

Albertus Magnus lib. 3. de ani. tract. 2. cap. 2. putat causā canitiei esse caloris debilitatē, & consumptionem humiditatis vnctuosæ: consumpta enim (vt ait) humiditate vnctuosa, succedit aqua leuis & tenuis quę tota

A ob sui diaphaneitatem in albedinem conuertitur, & inde fiunt pili albi: in eodem capite Albertus refert modum, quo fit canities: hęc que sunt eius verba *canitiei causa aliquando est si pili multum cooperiantur: quia tunc fumi repercutiuntur ad loca cooperta, & in phlegma conuertuntur, quæ est causa canitiei:* addit aliam causam extrinsecam canitiei: *nec non anhelare multum, causa est canitiei, ideò simul dormientes in vno loco citius canescunt: quia anhelitus suo calore aperit nimis vias pororum, & exire facit subtile pingue:* hactenus Albertus.

B Quod verò post consumptionem humiditatis vnctuosæ statim succedant pili cani, videtur nos Aristoteles admonere, dum 5. de generatione animal. cap. 5. tradit modū, quo vitare possumus canitiem: qui his verbis explicatur: *cani ne fiant pili iuuat vnctio aquæ & olei:* dum enim oleo inungitur locus, vbi generantur pili, prohibetur consumptio vnctuosæ, & natiuæ humiditatis: quia pori clauduntur & oleo conseruatur pars: vnde pili saltē non fient ita cito cani; causa verò, cur cætera animantia non ita facilè canescunt, vt homo, habetur in Aristotele 10. sect. probl. 62. vbi habentur hæc verba: *canescit homo solus omnium animantium: quia aliorum pili decidunt: & alia non tam*

C *longo viuunt tempore:* at homo nec *deciduum gerit pilum, & longa ætate fruitur.*

Causa verò, cur prius pili circa tempora canescant, & deinde pars anterior, & postea posterior capitis pars, & vltimo in pectine, inguine, & sub alis rarissimè est, quia pars circa tempora est frigidior & humidior: deinde sequitur anterior, & posterior, quæ est alijs siccior: aliarum verò partiū pili non canescūt, quia vt dicit Alexander aphrodiseus proble. 1. 10. locus harum est calidior, & quia pituita

D illa ob calorem facile diflare potest, ob quam diflationem neque putredo, nec pilorum canities succedere potest.

Montanus putat, pilos fieri canos non ex pituita: sed ex vapore à pituita eleuato, quasi vt optimè in illum inuehit Argenterius oporteat vapores esse eiusdem coloris cum minera, à qua eleuantur: vapores enim nō solum amittunt colorem, verum etiam qualitates magis manifestas: an ne ex absinthio educūtur vapores dulces, qui in aquā dulcem conuertuntur? Vera igitur erit opinio Galeni, &

E Aristotelis, quod scilicet in generationē canitiei ex vna parte conspiret situs pituitæ, ex altera caloris imbecillitas, & aliqua prohibita perspiratio: neque alias causas quæ veritati, & principijs medicinæ magis respondeat aliquis inuenire poterit.

1 Dubitatio occurrit, quia dictum est siccitatem ex Arist. concurrere in generationem canitiei, & pituitam: quomodo pituita erit causa canitiei, si de ratione canitiei est cutis siccitas?

Respondetur, non esse inconueniens id conten-

contentis esse humidum superfluum: in continentibus verò esse siccitatẽ: nõ ne in cõtentis hydropicorum maxima est humiditas? attamen partes solidæ sunt adeo siccæ, vt atrophiam patiãtur: idem dicimus de canitie, cutim scilicet amittere vnctuosã humiditatẽ, siccamque reddi: ex alia vero parte pituitam in illis partibus, quarum pili canescũt adeo dominari, vt impediantur meatus insensibiles, & ꝓhibeatur difflatio, & inde in illa pituita generetur illa putredo, quæ à Gal. vocatur situs, aut veluti situs, quæ in locis humidioribus obseruari solet.

QVAEST. LI.

DE CRISPITVDINE.

Galenus 2. de temperamentis cap. 5. & Aristot. 5. de generatione animalium cap. 3. adeo diligenter locuti sunt de crispitudine, vt eorum dictis nihil addi possit: Galenus itaque loco citato protulit hęc verba: *crispi pili fiunt, vel propter siccitatem temperamenti, vel propter meatum in quo radicantur: propter siccitatem ad eundem modum quo corrigiæ, quæ igne plus iusto siccãtur:* immò addit, *pilos ipsos igni proprius ad motos statim intorqueri:* aitque ob hanc causam *Aetiopes esse crispos*: Ecce quod Galenus duas adferat causas crispitudinis: prima est, quia exhalatio est imbecillior, quam, vt rectam viam efficere sibi possit; ideò inflectitur, & pilos crispos efficit. Secũdam causam crispitudinis dicit esse exhalationem validam & cutim duram: quando enim exhalatio esset valida, & cutis mollis, tunc pili non possent fieri crispi: cute enim existente dura ex halatio flectitur in latus eo modo, quo flãma sursum mota, impeditaque, ne ascendat ad latus inflectitur: ecce quod crispitudo ex Galeni sententia non solum indicet calidam temperaturam, verum etiam frigidã: potest enim cõtingere, vt oriatur crispitudo ratione exhalationis inualidæ, quę cũ nõ possit rectò itinere penetrare cutim, efformet figurã tortuosam meatuum: Ex his facilè colligere possumus Galeni intentionem esse non signa propria, sed syndromen communium proponere, nõ solum in hoc loco, sed in toto hoc libro: quo circa qui ex quolibet signo proposito in hoc libro voluerit colligere partium tẽperaturam semper decipietur.

Aristot. 5. de generatione animal. capit. 3. de crispitudine diffusè agit: immò Galenus omnia pertinentia ad hanc rem ab Aristot. desumpsit: Aristoteles enim ibidem dicit, causam crispitudinis pilorum duplicẽ esse: alteram cõsistere in tortuositate radicis seu meatus: alteram verò in corporis caliditate

A & siccitate terrestri. Quo pacto verò ob exhalationem calidam & siccam terrestrem crispitudo fiat loco citato tradit duos modos: primus est, quod exhalatio, vt calida petat sursum, vt sicca & terrestris deorsum: ait.n. ob contrariam hanc inclinationem fieri pilorum crispitudinem: pili enim crispi secundum vnam portionem ascendunt, secũdum aliam verò descendunt: secundus modus est dũ exhalatio est iusto siccior, & minimũ humidi continet, (dicimus minimum, quia nõ datur continuum sine humiditate) & multũ terræ: statim .n. quando pili exeunt, à calido

B ambiente, ꝙ absumat humidum, conuelluntur & inflectuntur, vnde crispitudo.

Quomodo vero distinguatur crispitudo, quæ fit à meatuum tortuositate ab illa quę fit ab exhalatione calida & sicca facta à calida tẽperatura nos docet Arist. li. 5. de generatione animalium capit. 5. vbi dicit, si pili crispi sunt duriores, quã recti, crispitudinem fieri à siccitate & caliditate exhalationis: si verò pili sunt molles & non duri crispitudinem prodire à meatuum tortuositate.

Curtius hanc distinctionem Aristotelis ignorans cecidit in manifestissimum errorẽ:

C putabat .n. capite humectato & refrigerato pilos inde non fieri crispos: quasi quod sola siccitas exhalationis, crispitudinem causare possit, quod est falsissimum, si Aristoteli credendum est: Aristoteles enim locis citatis causas crispitudinis refert ad siccam & calidam exhalationem, & ad meatum tortuositatem: similiter Galenus non solum locis citatis, verum etiam primo de humorib. com. 8. habet hæc verba: *crispi capilli aut propter temperaturæ siccitatem; aut propter meatum,* in quo *agunt radices, fieri solent.*

D

QVAEST. LII.

DE CALVITIO.

Aristoteles 5. de generatione animalium cap. 3. docet, caluitium fieri ob defectũ humiditatis pinguis, & calidæ: dicitque sicuti plãtæ, quæ abundant hac pingui, vi-

E scosa, & calida humiditate nõ defrondescũt veluti sunt oliua, & laurus: sic homines habẽtes cerebrum humidum non defrondescũt, neque in senectute patiuntur caluitium: putat enim philosophus esse caluitium quid commune hominibus & plantis: addit loco citato secundam causam caluitij dicens, caluitium accidere quibus in infantia cutis fuetit durior: illi.n.in senectute deinde adeo exiccantur, vt carentes pingui, & viscosa humiditate, quæ pilos retinet patiantur caluitium: Hinc censet philosophus, quod illi citissimè

tissimè patiantur caluitium, qui sunt libidinosi: quia citius absumunt humiditatem illam pinguem & viscosam. Verum quia hæc pinguis humiditas retinens pilos est quoque calida, ait causam ob quam in syncipite caluitium magis apparet, quam in alijs partibus, esse cerebri sua natura frigidi & humidi propinquitatem.

Hæc Aristotelis sententia à Galeno probatur primo de compositione med. s.l. cap. 1. & 2. de temperamentis cap. 5. vbi dicit, caluos illos fieri, qui in iuuentute duriorem habuerunt cutim: sensim enim adeo arescit, vt pili non enascantur, ob eamque rationem, qua in vola manus & sub planta pedum non enascuntur: ibi enim adest tendo latus siccissimus, & densissimus.

Differt Galenus ab Aristotele in tradenda causa, cur caluitium in syncipite, & non in occipite fiat: Galenus enim cum Hippocrate ait, licciorem esse partem anteriorem: quia in illis, qui patiuntur caluitiū cerebrum non tangit craneum: Aristoteles verò ait loco citato, cerebrum parum habere de pingui & calida humiditate: quia sua natura est frigidissimum, ideò fieri caluitium: causa verò cur prius in syncipite fiat, est quia absumitur illa pinguis & calida humiditas, quæ concurrit ad generationem pilorum: in occipite verò magis conseruatur: ideò caluitium prius apparet in syncipite: in valdè senibus tamen etiam totum caput caluitium occupat.

Auicennas 7. 4. tractatu 1. c. 2. tradit quatuor caluitij causas: prima est materiæ defectus: quando enim fuliginosum excrementum, ex quo fiunt pili deficit, sine dubio non generantur pili, & fit caluitium: Secūda causa est cutis nimis dura & sicca, qualis est in volamanus, & in planta pedum: Tertia si meatus sunt nimis lati: tunc enim excrementum fuliginosum non retinetur, sed egreditur insensibiliter, vnde non fiunt pili, sed caluitiū: Quarta est exhalatio acris, & cotrodens, vt in alopecia & lue gallica accidere solet.

Non accipitur opinio Auicēnæ, quia vnius effectus vnica debet tradi causa, & non plures. Præterea tertia causa tradita ab Auicenna est omnino veritati & Aristoteli cōtraria: Aristoteles enim 5. de generatione animalium cap. 3. docet, si cutis est rarior, pilos generari ob copiam terrestris excrementi crassioris: si spissior, generātur tenuiores: itidem 4. sect. probl. 4. dicit, cum iuuenes incipiant semen emittere, tūc multos pilos nasci: quia meatus fiunt laxiores. Similiter Galenus sexta aphorismorum 34 admonet, in alopecia, & ophiasi defluuium capillorum nō dici propriè caluitium: quare quarta causa Auicennæ, quæ est exhalatio corrodens non efficiet caluitium propriomodo sumptum.

Hippocrates 6. epid. com. 3. tex. 1. docet caluitium fieri ob cerebri imminutionem:

A Gal. in illo com. illā sententiam declarās dicit, cerebrum anterius causare maiorem siccitatē in syncipite: quia subsidet & in suam basim, ita concidit, vt in parte anteriori craneum non tāgat: dicit Galenus, quod ex hac separatione cerebri à craneo tāta siccitas generetur, quanta sufficiat ad efficiendum caluitium. Quod verò in capitibus siccioribus accidat, quod cerebrū magis separetur à craneo, Galenus fatetur se hoc in anatomia obseruasse.

B Galenus 1. de compositione med. s. l. cap. 2. dicit caluitium propriè dictum fieri ob humorum inopiam: caluitium verò quod fit in ophiasi & alopecia ob humiditatis vitiū à Galeno 6. aphorismorum com. 34. impropriè vocari caluitium.

Dicimus igitur cum Galeno caluitij vnicam esse causam, & hanc esse siccitatem, vel humoris inopiam, quod in idem recidit: hęc verò humoris inopia modo fit; quia cutis est siccissima, & inepta ad recipienda fuliginosa excrementa, veluti est vola manus, & planta pedum: modo fit, quia cutis caret humore viscoso, qui detinet pilorum radices: modo fieri potest, quia exhalationes acres corrodunt pilorum radices.

C 1 Dubitatio magna exotitur, quia ex Galeno 2. de temperamentis, & alibi, materia ex qua generantur pili est excrementum fuliginosum crassum, quod fit in tertia coctione: ex altera parte Aristoteles 5. de generatione animal. loco superius citato ait, pilos nutriri pingui calida & viscosa humiditate: hoc quoque patet experientia: quia quando tabidi hac humiditate pingui priuantur, patiuntur quoque defluuium capillorum. Præterea mulieres, eunuchi, & pueri, ante seminis emissionē non possunt pati caluitium: quia abundant hac humiditate viscosa, & glutinosa: quomodo igitur materia pilorum erit excrementum fuliginosum, & siccum, si, vt dicit Aristoteles humiditas viscosa est pilorum generatrix?

D Saluus Sclanus facilè soluit, sed soluendo reprehēdit Aristotelē, quod dixerit pilos generari ab humiditate seminali.

E Decipitur Sclanus: quia philosophus clarissimè docet, pilos oriri à fuliginoso & terrestri excremento: neque vnquam somniauit, quod generentur ab humiditate seminali.

Causa verò defluuij pilorū in Tabidis, non est carentia fuliginosi excrementi, sed carentia glutinis pilos retinentis: Secundum enim Auicennam, & Aristotelem 2. de anima, & Galenum tres sunt internę humiditates videlicet ros, cambium, & gluten: ex cambio fit semen, & deinde per vlteriorem concoctionem fit gluten: illi igitur qui abundant glutine, quales sunt Eunuchi, & pueri, qui non emittunt semen, non patiuntur calui-

caluitium: quare dum pili valde adhærent cuti, signum est abundantiæ glutinis.

Hinc errat Modernus Saxonia, quia cēsebat pilos nullo modo esse siccos, sed generari ex seminali materia, quæ humida est. Quæ opinio reluctatur Galeno & Aristoteli, & est ridicula: seminalis enim materia, quæ re vera oritur ex cambio, vnde fit gluten non inseruit generationi pilorum; sed retentioni, ne scilicet cadant: Nullus vnquam philosophus fuit ita fatuus, qui crediderit pilos ex seminali materia, & non ex fuliginoso oriri ex cremento.

Dicimus igitur nos, Galenum non contra dicere Aristoteli, sed esse concordem: quia ambo conueniunt, materiam ex qua pili fiūt esse excrementum terrestre fuliginosum: similiter concorditer dicunt in Tabidis pilos defluere: quia gluten illos retinens absumitur: Sustinentque Tabidos excrementis fuliginosis magis abundare, quam homines hispidos: causā tamē defluuij esse carentiā glutinis: in pueris verò, in Eunuchis, & mulieribus pauca esse excrementa fuliginosa: sed quia isti abundant glutine, & seminali materia, ideò quos habent pilos diu conseruant, & nunquam caluitium patiuntur.

CAPITIS XIII.

Particula III.

Quæ verò dicuntur ac posterius dicenda indicia sunt, accipere oportet, vt in bonam habentibus temperiem habitationibus.

Tractaturus Galenus de signis in temperaturarum cerebri egit prius de signis optimæ temperaturę cerebri; & meritò: quia optima temperatura est regula omnium temperaturarum: ex Aristot. enim 1. de anima text. 85. rectum est iudex sui, & obliqui.

In hoc tex. Galen. dat nobis hoc preceptū, quod scilicet quæ dicta & dicenda sint de signis bonarum temperaturarum cerebri, & aliorum viscerum solum habeant locum in habitatione habente bonam temperaturam: Galen. enim cap. 50. habet hæc: verba *dicuntur igitur & horum temperaturæ signa in benè temperata habitatione: nam quæ malè temperatæ sunt cutem permutant ex se ipsis formantes & quædam ex signis propositis corrumpunt:* addit, *si quis tempore æstatis in benè temperata regione se nudum soli exposuerit permutabit indicia,* quæ ex colore, duritie & mollitie *sumuntur*: ille enim qui est rubri, & rosei coloris expositus soli fit niger, cutis fit dura; ita vt methodus à Galeno tradita pro dignoscēda op-

A tima temperatura vana reddatur, nisi obseruetur bona habitatio: immò addit Galenus loco citato, non sufficere bonam habitationem, quia requiritur, vt etiam temperato victu vtatur: neque degat omninò ociosus: omnes enim isti excessus peruertunt omnia signa optimatum temperaturarum.

QVAEST. LIII.

B *QVID INTELLIGAT GALEN. per habitationem habentem bonam temperiem.*

Prima opinio est nonnullorum dicentium Galenum per habitationem habentem bonam temperiem intelligere quartum clima, sub quo est Græcia, & patria Hippocratis.

Hæc opinio non accipitur, tum quia hic tractatus de arte medicinali esset in Italia, & tota ferè Europa vanissimus: tum quia veri-
C tati aduersatur: signa enim proposita à Galeno pro dignoscenda optima temperatura mirificè possunt applicari Italis, Germanis, & Gallis, & alijs plurimis, qui nō sunt sub quarto climate. Demum habitatio habēs bonam temperiem est quid diuersum à climate temperatissimo: quoniam etiam sub quarto climate (supposito quod sit omnibus alijs temperatius) dari potest habitatio aliqua intemperata: Neque inconuenit in regione temperata dari integram prouinciam vel saltem aliquam Ciuitatem intemperatam, quæ sit
D vel in loco cænoso, vel qui non perfletur à ventis salubribus.

Secunda opinio est quorundam qui dicūt, Galenum per habitationem habentem bonā temperiem intelligere Regionem, quæ nullum habeat excessum: voluntque quod Galenus semetipsum explicet, quid scilicet intelligat per habitationem temperatam, 3. aphor. 14. vbi admonet, omnes habitationes totius terræ habitabilis esse tēperatas preter frigidissimas, quæ à mari distant, & calidissimas: habitationes enim frigidissimæ, quæ adiacent
E mari (ait Galenus) esse temperatas obuectos maritimos contemperantes intensissimū aeris frigus: calidissimę quoque Regiones ex Galeno in æstate, si mari adiacent, refrigerantur à ventis ab arcto flantibus: ecce Galenum per habitationem temperatam intelligere omnia climata, vbi viuunt homines: excludereque illa, vbi nulla est habitatio.

Decipiuntur isti: quia Galenus in text. loquitur de habitatione, & non de Regione vel climate: in qualibet enim Regione, & in quolibet climate potest dari habitatio habens

bens bonam, vel malam temperiem.

Ego puto per habitationem temperatam Galenum intelligere habitationem boni aeris: in qualibet enim regione; immo in qualibet ciuitate, si magna sit, potest dari in vna parte bona, in alia mala habitatio: admittimus tamen in quolibet climate dari posse habitationem temperatam.

1 Dubitatio diximus, quod in quolibet climate dari possit tēperata habitatio: sed quomodo verificabitur Galeni doctrina de signis temperati cerebri & aliorum viscerum? dicit enim in temperato cerebro pilos in infantia esse fulgidos, deinde flauos: nō ne in Aetiopia in infantia, & adolescentia pili semper sunt nigri? quomodo igitur in Aetiopia cognoscemus temperatum? Præterea in Hispania, & Sicilia pili illorum neque fulgidi, neque flaui sunt: datur tamen ibi bona habitatio.

Sclanus & alij ante illum respondent, quāuis in Aetiopia sint nigri: illorum tamen qui sunt temperatiores magis vergere ad flauos.

Quæ responsio est ridicula: quia omnes mauri sunt nigerrimi quale est atramentum: immo quo temperatiores, eo nigriores esse solent.

Respōdemus nos, temperatissimum a Galeno declarari non per signum aliquod proprium; sed per syndromen signorum communiū: quare concludimus eū, qui non supponit in hoc libello Galenum semper per signorum syndromen in declarandis temperaturis procedere, nullum fructum ex eius lectione desumpturum: Certum est, quod si capilli essent signa propria, alijs à Galeno propositis signis non indigeremus: quare si ex pilis, & colore cutis non poterimus dignoscere temperaturas Maurorum, vel Hispanorum, vel Siculorum, dicimus illas nos dignoscituros esse ex actionibus internis, vel ex motibus, vel ex officijs pertinentibus ad cerebrum, ad iecur, & ad cor; de quibus in dignoscendis temperaturis semper mētionem facit.

CAPITIS XIII.

Particula IIII.

Quæ autem ad capillos attinent, non ad locorum tantum, sed ad humorum quoque temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione respondent, sunt referenda.

QVia in tex. superiori dixit, signa indicantia optimam cerebri temperaturam esse vera in habitatione habente bonam temperaturam. In hoc tex. respondet cuidam tacitæ obiectioni: qui-

A spiam enim dicere potuisset, nō ne Aetiopia, Hispania, & Scicilia sunt Regiones habentes temperatam habitationem? nemo negabit, quia Galenus 3. aphoris. com. 14. air in omni climate & Regione, sit calidissima, vel frigidissima quantum vis, dummodo non sit remota à mari, posse optimā & temperatam habitationem vocari: quomodo igitur ex capillis dignoscemus tēperaturam? nō ne omnes Aetiopes habent capillos nigros, quamuis illorum cerebrum frigidum & humidum esse possit? Gal. in hoc tex. tollit hanc obiectionē dicens ea q̄ dicta sunt de capillis non

B solum ad loca esse referenda, sed ad temperaturam illorum humorum, qui proportione respondent cerebri temperaturæ: ex capillis in Aetiopia temperaturam dignoscere non possumus: quia in prima generatione cutis nigra genita est, ex qua licet cerebrum sit frigidum & humidum, pili enascuntur nigri: ecce quod ex pilis vbi humores proportione non respondeut & conspirant in pilorum generationē, temperaturam cerebri dignoscere non possumus: ecce, quam artificiosè in hoc libello Galenus procedat; pro cognoscenda enim temperatura non vnum;

C sed plura signa eaque communia proponit, quæ si multa vnita sint subrogantur signo alicui proprio & conuertibili: quo pacto verò inueniatur signorum communium syndrome sufficientissima, quæ tantam vim obsideat quantam aliquod signum proprium & conuertibile, legatur sextus liber methodi nostræ, ibi exactè declarabitur.

QVAEST. LIV.

D *QVID INTELLIGAT GALEnus per humores proportione respondentes temperaturæ cerebri.*

ODdus exponit Galenum intelligere per humores proportione respondentes temperaturæ cerebri illos, qui nō contraoperantur: exempli causa

E si cerebrū esset temperatum; & iecur ita calidum & siccum, vt generaret humores adustos, tunc ratione adustorum humorum contra operantium, capilli cerebro quoque existente tēperato fieri possent nigri: tunc dicimus, humores proportione non respondere temperaturæ cerebri: quo casu non esset petenda cerebri temperatura ex capillis, sed ex alijs signis.

Quæ expositio patitur plurimas instantias vt infra declarabimus: Aliqui intelligūt per humo-

humores proportione respondentes temperaturæ cerebri quando humores redūdantes sunt eiusdem naturæ cum cerebro, quo casu dicunt capillos certissimè indicare cerebri tēperaturam: verbi gratia, si cerebrum sit calidum & siccum, & humores calidi & sicci dicunt capillos nigros indicare calidam & siccam cerebri temperaturam: similiter si cerebrum sit temperatum, & humores in corpore sint tēperati, similiter dicunt, capillos fieri flauos, illosque indicare temperatum cerebrum.

Quæ expositio nullo modo accipitur: quia aliquando contingere solet, cerebro non existēte calido, quod corpus adeo adustis humoribus scateat, vt capilli gignantur nigri. Præterea si capilli exempli causa supponerent eundem statum & temperaturam totius corporis & cerebri, non essent signa cerebri, sed totius, quod est ridiculum.

Sclanus putat, tunc capillos posse indicare temperaturam cerebri, quando humores pro portione respondent temperaturæ cerebri, idest quādo humores seruant in corpore mediocritatem, & nullum habent excessum: si verò humores haberent aliquem excessum; sicuti si essent nimium adusti, dicit, capillos nigros non indicare temperaturam calidam cerebri.

Quæ opinio non accipitur: quia non sufficit, vt humores non habeant excessum ad hoc, vt capilli indicent temperaturā cerebri: quia etiam loca concurrunt ad generandos pilos nigros: potest enim in Aetiopia inueniri homo, qui habeat humores tēperatos, eiusque caput inclinet ad frigidum, tamen capilli sint nigri: quare hæc Sclani expositio est insufficiens. Præterea nonne potest accidere, quod cerebrū ab ortu naturæ sit calidum, & siccum ob quam temperaturam orti sint pili nigri, corpusque sit refertum humoribus adustis, sed non ab ortu naturæ? tunc non ne pili indicarent cerebri temperaturā calidam & siccam? quare per humores proportione respondentes temperaturæ cerebri non debemus intelligere humores non habentes aliquem excessum.

Nos verò dicimus ex Galeni sentētia non solum esse inspiciendos humores totius corporis, sed alia quoque signa adhoc vt capilli indicent temperaturam cerebri: quia Galenus in toto hoc libro sibi in mente constituit hunc scopum, vt nulla tēperatura per vnum vel per duo signa dignoscatur, sed per syndromen multorum, quę desumuntur vt superius dictum est ab actionibus, ab exeuntibus & ab alijs superius enarratis: quare quocunque modo humores respondeant cerebri tēperaturæ, dicimus capillos sine consideratione aliorū signorum nō sufficere pro declaratione temperaturarum cerebri: quod quidem facilè probari potest: nō ne in Aetiopia

A omnes capillos nigros habent, non ne in his adsunt plurimi, qui habent humores temperatos proportioneque respondentes temperaturæ cerebri, & tamē illorum cerebrum in frigidam temperaturam inclinet? ecce quod capilli & humores quomodocunque proportionati non sufficiunt in dignoscēda cerebri temperatura: oportet enim addere alia signa proposita à Gal. pertinentia ad actiones cerebri principes, & non principes, & ex illis syndromen sufficientissimā formare, quæ habebit vim signi proprij, & conuertibilis.

B

QVAEST. LV.

QVOD CLIMA SIT TEMperatius.

Quia Gal. in tex. dixit pro varietate locorum & climatum pilos variare: ideò pauca, de climatibus dicemus. Diuiserunt Veteres Geographi totam terram in quinque
C Zonas: putabantque tres esse inhabitabiles; torridā scilicet, & duas frigidissimas quę sunt sub polis: dicebantque duas tantum Zonas esse habitabiles, & has diuidebant in septē climata: per clima intelligitur spatium, quod duobus parallelis clauditur, quo diei longitudo ad dimidiam horam variatur: sub æquatore dies semper sunt duodecim horarum: vbi verò incipit primum clima est, dū augeri potest dies vsque ad duodecim horas cum dimidia: secundum clima potest augeri ad 13. horas: tertium clima ad tredecim cum dimidia, &
D tandem putabant septimū clima esse postremum, quod habere potest diē quindicim horarum cum dimidia: alia climata non cognoscebant, quamuis plura alia sint.

Primū clima vocatur diameroes: quia transit per Meroem Insulam: sub ipso continentur plura loca, vt Insulæ fortunatæ, Tapobrana Insula, pars Arabiæ, Nubi populi, Insula Sancti Thomę, Goa famosissima ciuitas & cętera innumerabilia.

Sub secundo climate, quod dicitur Diatyenes sunt Getuli, Fretum persici sinus, Regni
E Chinæ maior pars &c.

Sub tertio quod vocatur Dia Alexandros: quia transit per Alexandriam est Aegyptus, Persia &c.

Sub quarto quod dicitur Diarhodos: quia trāsit per Rhodum est Cyprum, tota Gręcia, Creta, & Coos Hippocratis patria, Sicilia, &cæt.

Sub quinto quod appellatur Diaromes, qa per Romam transit est Bizantium, Hispania, & Media pars Italiæ.

Sub sexto qđ dicitur Diapōtos, quia transi-

P per

per mare pontũ est Lombardia, Venetiæ, Ferratia, Hungaria, & Galliæ magna pars &c.

Sub septimo quod vocatur Diaborysthenes est Germania superior, Polonia, & plura alia. Qui verò distinctius scire cupit, sub quo climate sint reliquæ omnes Prouinciæ, legat Geographiam Ptolomei.

Prҫter septem climata plura alia sunt, quia non solum inueniuntur loca, quæ sexdecim horarum habent diem, sed trium mensium sicuti est Noua Zẽbla, & extremitas Moschouiæ, quæ est sub 82. gradibus.

His declaratis quæritur, quodnã clima ex septem propositis sit temperatius.

Auicennas 3.1.cap.1.& 1.1.doc.2.summa 1.cap.1. putat, quod sub æquatione diei, vbi incipit primum clima, & vbi est Zona torrida sit locus temperatissimæ habitationis. Quæ opinio Auicennæ probari potest experiẽtia, & ratione: experientia, quia post Auicẽnam nonnullis centenis annis inuentæ sunt à Lusitanis Prouinciæ, & Regna opulentissima: ratione, quia caliditas insignis, quæ nobis cõmunicatur in ęstate, non est ob solis maiorem rectitudinem & maiorem velocitatẽ, sed ob moram solis, quod probatur: quia in æstate maior caliditas obseruatur in hora vigesima, & vigesima prima, quã in hora decima sexta in qua sol habet in nostro climate maiorem rectitudinem: similiter maior obseruatur caliditas in fine Iulij, quam in fine Maij: tamen in Maij fine sol est nobis proximior: ecce quod non rectitudo radiorum vel solis velocitas, sed mora calorem intensum efficit.

Hinc Aristoteles secundo meteororũ summa secunda cap.2. & Auerroes 2. colliget capite vltimo decepti sunt, dum putabant primum clima esse inhabitabile propter rectitudinem radiorum solis. Præterea ex nouis nauigationibus inuẽtæ sunt Prouinciҫ & Ciuitates opulentissimæ, quæ tempore Arist. & Auerrois erant incognitæ, veluti Abissia, & Goa Ciuitas, & infinitæ aliæ.

Ptolomeus similiter in sua Geographia, & 2. Almage. cap. 6. & 2. quadripartiti putat sub primo climate esse Regiones tẽperatas: Hinc mirandum est, quod Auerroes qui fuit nonnullis centenis annis post Ptolomeũ non viderit eius Geographiam, & Almagestum: Ptolomeus enim fuit post aduentum Christi 140. Auerroes verò post annos Christi Saluatoris 1145.

Aristoteles secundo meteororum loco citato: & Galenus secundo de sanitate tuenda capite 7. similiter Hippocrates putant quartum clima esse alijs temperatius: dixerunt enim Græciam esse sub climate omnium temperatissimo: huic opinioni fauet quoq; Auicennas, quamuis putet primum clima esse valde temperatum,

Auerroes & multi alij dixerunt quintum clima esse omnibus temperatius: quam opi-A nionẽ sequitur Amatus Lusitanus, cuius patria est Vlisbona, quæ est sub quinto climate.

Manardus Ferrariensis lib. 7. epist. epist. 1. censet nostrum sextum clima, sub quo ille erat, esse temperatius.

Albertus Magnus, cuius patria est Ratisbona, quæ inter sextum & septimum clima collocatur lib. de nat. loc. dist. 1. c. 11. dicit sextũ, & septimum esse climata tẽperatissima: reddit rationẽ, quia homines illorum climatum sunt pulcherrimi, corporumque procerum, pulchræ staturæ & venusti coloris: ecce quod omnes Auctores eorum patriam in tempera-B turaanteponant alijs.

Vera opinio (nisallor) est qđ omnia climata præter frigidissima & remotaà mari possint vocari temperatissima: ratio est, quia climata debent considerari habita relatione ad hominẽ, qui teliquarũ rerum oĩum est regula, cuius tẽperamenti æqualitas ad iustitiam cõsideratur & non ad pondus quod nõ datur vt superius probauimus: dicetur itaq; clima temperatum facta collatione ad mixtum æquale ad iustitiam, quod potest inueniri in omni climate: quare quãdo agemus de homine temperatissimo intelligemus esse talem C facta collatione non cum hominibus aliorum climatum, sed cum temperatis proprij climatis: similiter dũ dicimus, volam manus esse partem temperatissimã, intelligimus respectu illius hominis & non absolutè: quia cutis manus hominis temperati primi climatis respectu temperati septimi est intemperatissima.

Præterea si per intemperatissimum intelligeremus absolute tale & nõ per relationem ad proprium clima, sequeretur quod temperatissimum in omni climate esset tale, quod D est ridiculum: quia vir temperatissimus primi sub septimo adeo intemperatus esset, vt vix vitam ducere posset.

Insuper si per Intemperatissimum intelligeremus absolute tale, & non respectu proprij climatis, sequeretur, quod qui in primo nimio ardore viscerum torreretur, quique sanus ibi viuere non posset, diceretur quoque temperatissimus respectu septimi, sub quo dio eius incendium ob insigne frigus adeo mitteseceter, vt temperatissimum habi-E tum sibi compararet: patet itaque climata dici temperata, vel intemperata respectu aliquarum temperaturarum, & non absolutè: atque in omni climate inueniri posse homines adeo temperatos, vt illis temperatiores non dentur, & deniq; omnia climata sub quibus est habitatio, æque temperata dici posse.

Tantum potuit hęc veritas, vt percelebres Medici, & Philosophi, qui de hac re habuerunt sermonem veritate coacti in bonam opinionem inciderint, quæ erat quod patrium clima esset omnium temperatissimum.

Hinc

Hinc Hippocrates, Galenus, & Aristoteles censent Græciam suam patriam, idest quartum clima esse omnium temperatissimum.

Auerroes Cordubensis, cuius patria est in Hispania, dicit quintum clima esse temperatius.

Manardus Ferrariensis suum sextum alijs anteposuit, sub quo est Ferraria.

Albertus Magnus Germanus Ratisbonæ natus prædicat septimum clima esse temperatius, sub quo iacet sua patria: affertque rationes: qa ibi homines sunt pulchriores & proceræ staturæ. Omnes isti Auctores videtur rectè sentire tum ob rationes superius allatas: B tum quia Gal. 3. aphoris. 13. docet, omnes regiones respectu propriorum habitatorum esse temperatas, exceptis frigidissimis & calidissimis à mari remotis: frigidissimæ enim & calidissimæ, quæ adiacent mari, cōtemperantur ventis maritimis: Fertur, Londinum Angliæ Metropolim, quamuis eius altitudo sit grad. 52. non excedere in frigore Italicum clima: Similiter Cretam insulā adeo maritimis ventis afflari, vt aer nō exurat, sed sit nō valde dissimilis ab Italico.

Itaque concludimus, in quolibet climate inueniri posse homines temperatissimos: di- C cimusque Germanum temperatissimū æquiparari posse temperatissimo Arabo, Abissino, vel Græco in Coo, vel Gnidio nato & alto: sola enim propria habitatio à primordijs constitutionis acquisita, est animantibus temperatis accommodata: alienę verò sunt incommodæ & intemperatæ.

Si Elephantes in Italiam ducantur, statim ob climatis diuersitatem virtutem generādi amittunt: viuunt tamen: si verò in Germaniam & regiones frigidiores ducātur non solum facultatem generandi amittunt, verum quam citissimè moriuntur, nisi in calidis lo- D cis conseruētur: similiter animalia Regionis frigidissimæ, vt Sabelini, & alia id genus, si in Italiam ferantur (vt experientia probatum est) viuunt, speciem tamen propagare non possunt: si verò in Africam ferātur, virtutem generandi, & simul vitam quam citissimè amittunt.

Itaque vanum est inquirere, quodnam clima absolutè melius sit: quia in quolibet inueniri potest homo adeo temperatus, quo temperatior esse non possit: quilibet enim homo in proprio climate, si est temperatus, in omni E alieno erit intēperatus: simili modo quilibet homo intēperatus in ꝓprio climate inueniet clima respectu suarum intēperierū tēperatū: dicimus igitur, quod ijs qui natura calidissimi sunt primum clima sit non solum contrarium, sed lethale, septimum verò clima esse omnino amicum: Hinc Delficum oraculum (vt refert Herodotus) dedit responsū sapientissimum cuidam humida & frigida affectione correpto, vt in libyam calidiorem Regionem se transferret: quia ibi habitum frigidum ad temperatum reduceret.

CAPITIS XIII.

PARTICVLA V.

Tex. 20. *Si verò calidius sit, quam oporteat, in altera verò oppositione bonam habeat temperaturam, si quidem in caliditate excesserit, omnia quæ dicentur, validiora erunt indicia; sed si paruus fuerit excessus imbecillia. Communis autem hæc ratio statuatur in omnibus partibus, quarum in temperaturis vniuersis indicia sumus tradituri.*

b

Tradita superius methodo, quā cerebri statum temperatissimum dignoscere valeamus: in hoc tex. Gal. duo facit: primo tradit præceptum, quod aperit, quando intēperies sit magis vel minus recedens à statu tēperatissimo: illudque applicat intemperiei calidæ: secundo amplificat præceptum traditum: quia docet non solū id nobis inseruire pro cognitione intemperaturarum cerebri; verum etiam pro cognitione intemperierum omnium partium corporis.

Præceptum quod tradit est: si indicia intēperiei calidæ cerebri erunt in excessu; tūc dices, intemperiem esse magnam & validam: si verò paruus fuerit signorum excessus, intemperies erit imbecilla: hoc præceptum est verum non solum in cognoscenda magna, vel parua intēperie calida cerebri, sed etiam in cognoscendis omnibus intemperiebus cerebri, & omnium partium corporis.

1 Dubitatio videtur, quod tex. iste sit superfluus: quia præceptum quod traditur à Galeno in hoc tex. traditum quoque est in capite octauo, vbi dicit, signa corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum solum quātitate distantiæ inter se distingui: idem repetit in hoc loco: quia dicit signa caloris, si sint in excessu, indicare validam intemperiem: si in paruo excessu imbecillam: ergo acta agit, & est superfluus.

Respondetur, quod capite octauo dictum præceptum est traditum in communi: in hoc tex. verò particulatim: quia applicatur temperaturæ calidæ cerebri: immo illa est doctrina non superflua, sed omnibus numeris absoluta, quæ primo communiter traditur, & deinde omnibus particularibus applicatur.

CAPITIS XIV.

Particula I.

DE SIGNIS CALIDI Cerebri.

Tex. 11. *Deinceps igitur signa cerebri caliditatis, præter ea quæ nuper diximus, sunt, quòd ea quæ circa caput omnia rubicunda, & calida magis, & quæ in oculis venæ sensui patent.*

EGit superius de optima temperatura cerebri: Cæterum quia dantur octo temperaturæ ab optima recedētes, quatuor videlicet simplices, & quatuor compositę: ideo Galenus se parat ad illarum temperaturarum declarationem: incipitque à temperatura, quæ recedit ab optima secundum caliditatem tantum, & meritò, tum quia caliditas est actiuorum prima, tum quia nonnulla dixit de ijs quæ indicant cerebri caliditatem, sicuti quod mobilitas in opinione indicet eius caliditatem: vt igitur hoc perficiat in hoc cap. tradit nouem signa simplicis temperaturæ calidæ cerebri.

Primum signum temperaturæ calidæ desumit ab ijs quæ circa caput sunt: ait enim quæ circa caput omnia rubicunda magis, supple, quam in cerebro temperato.

Secundū, quod quæ circa caput, calida magis sint, quam (supple) in temperato.

Tertium signum, venę in oculis magis sensui patent, supple quam in temperato.

Quartum, capilli, in his quā primum sunt in lucem editi, in capite generantur.

Quintum, si plurimum recedant in caliditate à temperatura mediocri, capilli fiunt nigri, robusti, & crispi: cum verò non multum recedant, fiūt subflaui, & deineeps nigricar: maiorem enim caliditatem ostendunt pili nigri, quam subflaui.

Sextū, progredientibus ætatibus, tales homines patiuntur caluitiū: sed magis & citius, prout sunt calidiores.

Septimum, pauca habent excrementa in palato, naribus, oculis, & auribus: eaque si integrè sani sint, apparent concocta: si verò non integrè sani, caput excrementis impleri potest ob malam viuēdi rationem: vnde plutima, & incocta excremēta in dictis partibus apparere solent.

Octauum, ob nimium cibum vel potum faciliter replentur eorum capita: atque præcipuè ab odoribus acutis, ab aere cenoso & malo, & eo magis si cum caliditate iūcta sit quoque humiditas.

Nonum signum, in his somni sunt breues.

A 1 Dub. exoritur: quia non videtur, quod primum & secundū signum sit verū, quod .s. rubra & calida facies indicent tēperaturam calidā cerebri: quia robur faciei prouenit à sanguine, & sanguis ab hepate, & nō à cerebro: caliditas verò à corde, & nō à cerebro: vnum .n. indicat vnum, & non plura, vt nos docet Gal. 9. meth. c. 12. & 2. meth. c. 13. Iridē Arist. 2. post. in principio admonet vnū dare vnum, & non plura: quomodo igitur rubra facies, cū indicet sanguinem, & hepatis calorē, indicabit calidam temperaturam cerebri? calida vero facies cum indicet cor, à quo tāquam B à viuo fonte calor enascitur, quomodo indicabit cerebri temperaturam?

Plusquā commētator respōdet, cerebrum si sua natura sit calidius temperato, calefacere cutem: qua calefacta deinde reddi iusto calidiorem & rubicundiorem.

Quæ responsio nō accipitur: quia cerebrū calidū non potest calefacere cutim: dicit .n. Gal. 2. de temperamentis c. 3. cerebrū quamuis sit calidissimū, semper esse frigidus cute.

Nonnulli respondent, cū quælibet pars viuens habeat virtutē attrahendi sanguinē gratia nutritionis; cerebrum si sit calidius magis C attrahere, quam temperatū: dicūt ergo cerebrum ratione caliditatis attrahentis multum sanguinis efficere posse faciem, & omnes partes, quę sunt circa caput, rubicundiores & calidiores.

Quæ responsio non probatur: supponit .n. falsum principium, sanguinē scilicet solū attractū à cerebro ascendere ad faciem, quasi quod non ascēdat sanguis vt transmissus: habemus enim primo ad Glauconē c. 15. caput repleri posse ob tres causas primā esse ob magnitudinē febriū: secundā ob capitis imbecil D litatē: tertiā ob plenitudinē totius corporis: omnes hæ tres causæ replent transmittendo ad caput, & nō trahēdo à capite: posset igitur contingere, ꝙ in corpore esset sanguinis plenitudo, quæ transmissa ad caput redderet faciē rubicundiorem & calidiorem, quāuis cerebrum sua natura esset frigidum & siccum.

Ego autē puto signa proposita seorsum accepta neque per se, neq; de omni indicare, id est perpetuo, & in omnibus: sed solū valere in syndromē accepta: quod præceptū, nisi in hoc libro obseruetur, nunquam intelligetur E Gal. artificium: si vnum signum esset per se tale, & proprium & semper verum, Gal. fuisset fatuus in tot signis proponendis: frustra enim fit per plura quod per pauciora, & æque bene fit: si igitur rubor, & calor faciei esset signū infallibile calidi cerebri, Gal. non addidisset alia: Nos igitur superius docuimus modum componēdi signorū syndromen. Quod verò requiratur signorū syndrome in omni tēperaturarum consideratione patebit, dum perueneriimus ad cap. 29. vbi ager de ipso corde, ꝙ est fons caloris, ibi ait cordis calidi tēperatu-

peraturam reddere validum vniuersum corpus, nisi hepar vehementius obstiterit: calor totius corporis est à corde, & non ab alijs partibus, tamen potest contingere, vt non possit calefacere: quia obstet iecur: si igitur datur in corpore aliquid, quod potest obstare cordi, ne calefaciat: quanto magis aliquid dari poterit, quod possit obstare cerebro, ne calefaciat? ratio facilitatis est, quia cerebri non est calefacere, sed cordis: si igitur calor totius corporis non est signum proprium calidioris cordis, sed indiget syndrome aliorum, eo magis de cerebro & de alijs omnibus partibus est dicendum, quod in qua que cōsideratione sine multorum signorum syndrome certitudo haberi non possit.

Notandum est, dum Galenus agit de cerebro calido eum non intelligere calidum respectu cutis: ita vt regula calidi & frigidi desumatur à temperamento cutis: quia hoc modo cerebrum quoque omnium calidissimum esset frigidum: dixit enim Galenus 2. de temperamentis cap. 3. cerebrum calidissimum esse frigidius cute: sed intelligitur cerebrum calidum respectu temperati cerebri: temperatum enim est aliarum intemperaturarum omnium regula & mensura.

2 Dubitatio non videtur, quod color ruber faciei indicet caliditatem cerebri: nec caliditas cerebri semper efficiat hunc ruborē: quia ex Galeno libro 1. de humoribus com. 1. rubor faciei criticam eruptionem sanguinis è naribus prænunciat.

Præterea ibidem docet, colores sæpè non esse similes humoribus dominantibus, vel ob mestitiam, vel ob alias causas: primo enim aphorismorum com. 2. & 1. de hum. com. 1. color similis efflorescit humoribus, nisi vel per se, vel ob alias causas ad intra humores regurgitauerint.

Respondent nonnulli, Galenum in hoc loco loqui de corporibus existentibus in latitudine sanitatis: & de illis, in quibus humores non regurgitauerūt ob causam aliquam non naturalē: sed melius est vt respondeamus, nullum signum propositum à Galeno pro dignoscendis temperaturis esse proprium, sed commune, & vt commune alijsque iūctum efficaciam habere: qui enim non supponit hoc principium, quod Galenus in toto hoc libro per signorum syndromē procedat, primo nullum fructum ex illo colliget: secundo fiet post lectionem illius longè indoctior, quam ante: demum in errata, in quæ est lapsus Argenterius turpiter incidet.

3 Dubitatio dū Galenus dicit in calida temperatura venas magis patere sensui, videtur hoc contra medicinæ principia: quia magnitudo venarum nō arguit temperaturam, sed compositionem.

Sclanus dat duas respōsiones: primo dicit, cerebri caliditatem aduenire à generationis

A principio ad venarum circunstantium dilatationem: quia calidi est dilatare: secundo respondet quod cerebro existente calido, attractrix cerebri sit validior, & attrahat multum sanguinis, vnde venæ repleantur, & dilatentur.

Vtraq; responsio Sclani est vana: prima, qa nullum cerebrum calidissimum est tanti caloris, quanti possit calefacere cutim: dicit enim Galenus 2. de temperamentis cap. 3. cerebrum calidissimū esse frigidius cute: qua re si non calefaciet cutim, tanto minus dilatare poterit venas. Secunda non est conuertibi

B lis: quia sæpissimè sanguis in venis cerebri & oculorum colligitur non vt attractus, sed vt transmissus: potest enim contingere, vt cerebrum sit frigidum & siccum: sanguis verò sit in corpore copiosissimus & vt copiosus natura illum trāsmittat per vniuersum corpus, vt superius cum Galeno probauimus.

Dicimus iterum nos signa proposita à Galeno esse accipienda per syndromen: quia nullū signorum seorsum expensum est perpetuæ veritatis. Nos propterea docuimus rationem componendi syndromen signorum communium in lib. 1. & 6. methodi nostræ &

C inferius aliquid dicemus. Quod verò venæ oculorum patentiores fiātob multas causas, patebit, si modos fluxionis sanguinis replentes venulas considerauerimus: sanguis enim potest ad oculos fluere tribus modis, vel quia expellatur à copia, vel à qualitate, vel quia in vasis maioribus non possit detineri à frigore densante, vel à calido liquefaciente, vel ob imbecillitatem retētricis vasorum: vel demum quia oculi sint natura imbecilliores: Galenus enim 3. de naturalibus facultatibus cap. 13. habet hæc verba: sicuti inter se particulæ altera scilicet ab altera nutrimentum

D trahunt, ita altera in alteram quod superuacuum est deponit: & sicuti trahentium ea vincit, quæ est valentior, sic & à se deponentium: Galenus 11. methodi 20. declarat, quid intelligat per partem imbecillam, & hæc sunt verba, voco imbecillam partem, vel quæ natura est intemperatior, vel quia ex præcedente morbo intemperiem contraxit: vel quia in præsenti tempore sit introducta.

Demum ostendens 13. methodi capite vltimo quod imbecillitas sit causa receptionis,

E hæc ferè dicit: si temperies cerebri fluxionem trāsmittit, intemperies cerebri corrigi debet epithematis, sed si est vitium vasorum, cum scilicet venæ, vel arteriæ sint imbecilliores, sic vt aliorum vasorum superuacua recipiant, tunc intercipimus ne amplius recipiant excidēdo aliquam partem venarū, vel arteriarū, vel totam venam, vel arteriam, vt facta cicatrice non amplius fluāt humores: ecce quod imbecillitas potest accidere ipsis venulis oculorum, ob quam reci-

piatur multus sanguis, qui non sit attractus, sed expulsus ad vasa debiliora: ecce similiter quod ille venæ quamuis apparentes, & tumidæ sint, non tamen ex necessitate indicabunt cerebrum calidum: quo circa omnia signa proposita à Galeno eatenus bona sunt, quatenus multis alijs signis limitatur & coarctantur, & non alio modo.

CAPITIS XIV.

PARTICVLA II.

B

Capilli quoque, in his statim in lucem æditis habent in capite ortum: & quum plurimum in caliditate à mediocri temperatura recesserint, nigri, & robusti, & crispi fiunt. Cum verò non multum, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant, ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur, atque eo magis qui plus modico sunt calidiores.

IN hoc tex. tria signa calidi cerebri cõtinentur. Primum in infantibus qui habent caput calidum vt primum in lucem veniunt, oriuntur capilli: quinimo Auicennas 1. 3. tract. 1. cap. 17. rectè dicit, in ventre matris in his generari capillos.

1 Dubitatio videtur, quod omnes infantes dum in lucẽ veniunt, habeãt capillos: ex hoc primo signo sequeretur omnes homines sua natura habere cerebrũ calidius temperato, quod est falsum.

Respondetur, Galenum docere in cerebro calido capillos statim habere ortum, idest citò capillos generari: vbi enim est caliditas, ibi multa fuligo generatur, ex qua capilli nõ solum fiunt, sed cito fiunt: infantes verò, qui cerebrum frigidum habẽt, possunt oriri cum capillis, sed tamen in illis tardè, & non cito generantur.

Secundum signum, si caput calidum multum recesserit à temperato docet Gal. dum sunt infantes, capillos habere nigros, robustos & crispos: q̃d nullo modo accidit quando nõ valdè recedunt à temperato: quia infantes tunc nascũtur cum capillis subflauis: in progressu vero ætatis capilli deinde subflaui nigricant.

Tertium signum docet, calidos scilicet in progressu ætatis pati caluitium: Galenus non refert qua ętate isti qui oriuntur cum capillis nigris patiantur caluitium: sed ait solum id accidere in progressu ætatis: dicimus igitur

A nos in valde calidis exordiri caluitium à viginti ad triginta: in modicè calidioribus in anno quadragesimo, & vltra, sicut experientia obseruatum est: Galenus de hoc nil dixit: quia tanta est varietas recessus in caliditate, vt dici certo non poterat: causas verò caluitij & crispitudinis non afferimus, quia superius in proprijs quæstionibus allatæ sunt.

CAPITIS XIV.

Particula III.

Excrementa verò quæ per palatum & nares, & oculos, & aures, pauca, & concocta ipsis existunt, quum integram habuerint sanitatem.

CAusa, cur in cerebro calidiori tẽperato excrementa sint pauca, est perspiratio insensibilis, quæ illa largè euacuat: Quanta verò sit & quando plus vel C minus fiat in viuente hęc perspiratio insensibilis, & quomodo crassissima quoque excrementa perspirari possint, conposuimus septem libros inscriptos de statica medicina; in quibus cumulatissimè necessarijsque principijs, & experimẽtis hanc nouam & admirabilem medẽdi artem proprio marte repertã declaramus, eãq; in lucẽ Deo fauente post hæc commentaria promemus.

Galenus magnifaciens euacuationẽ, quæ continuo insensibiliter fit 1. meth. cap. 2. laudat Hippocratem dicentem totum corpus esse D σύμπνουν καὶ σύρ'ρ'ουν, idest fluxile, & transpirabile: calor igitur est causa paucorum & coctorum excrementorum: paucorum, quia insensibiliter resoluit superfluum: coctorum quia tenuiora exhalant virtute caloris, & relinquuntur crassiora: omnis enim concoctio ex Aristotele 4. meteororum cap. de coctione & ex Galeno 4. de ratione vic. 4. fit incrassando: in actu enim concoquendi resoluitur tenuius & relinquitur crassius. Hinc Conciliator diff. 50. & nonnulli alij dicentes coctionem ex ipso Aristotele non semper fieri in- E crassando toto Cælo aberrant; quia & Aristoteli, & naturæ caloris, cuius officium est semper tenuius resoluere, aduersantur.

1 Dubitatio dicit Galenus in cerebro calidiori excrementa esse pauca & cocta, quod non videtur: quia sequeretur in febricitantibus excremẽta melius coqui, & facultates naturales, quarum officia sunt coquere, & expellere, robustiores esse: quod est omnino falsum.

Respondetur Galenum in hoc loco loqui de cerebro existente in latitudine sanitatis, & non

& non de ægro: in sano enim seruatur mediocritas, & harmonia in qualitatibus: in ægro verò nequaquam: ratione verò illius harmoniæ fit bona coctio, quæ non fit in ægro ob concentū seu mediocritatem qualitatum dissolutam. A

2 Dubitatio videtur Galenus insufficiens, dum ait excrementa cocta & pauca per palatum, per nares, per aures & oculos defluentia ostendere cerebrum esse temperaturæ calidæ, quasi quod natura non habeat alia foramina manifesta per quæ posset cerebri excrementa expellere: os enim cuneale habet decem & octo foramina: & ibi insidet glandula, in quā vniuersa cerebri pituitosa excrementa restagnant, quæ deinde per eadem foramina percollantur. Præterea ocipitium habet septem foramina: in ossibus tēporum vtrinque sunt quatuor: quatuor quoq; sunt communia cuneali, ocipitio, & temporibus: ecce quomodo natura potest caput expurgare non solum per nares, aures & palatum, sed etiam per alios meatus: quare sciri non poterit, dum pauca videbuntur defluere per palatum, nares & aures, an multa vel pauca sint cerebri excrementa. B

Respondetur, omnia foramina cunealis, per quæ re vera descendunt excrementa respondere palato & naribus: quare sufficit vt excrementa narium & palati inspiciamus, an sint pauca, vel multa, cocta vel cruda: Similiter foramina ossium temporalium & ocipitij non expurgant excrementa. quia per ipsa vasa vt venulæ, arteriolę, & nerui transeunt gratia ferendi nutrimentum vel spiritum vitalem, & animalem: natura enim in osse cuneali tamquam in loco decliui fabricauit glandulam, quæ cerebri excrementa recipit & deinde percolantur perdictos meatus ad loca proposita à Galeno, videlicet ad palatum, nares &c. C D

Argenterius Galenū lacerans inquit percipi non posse an excrementa palati sint cocta nec ne: tanta est huius hominis contradicendi libido, vt propriæ scientiæ obliuiscatur: nunquam enim ipse negauit excrementorum crassitiem cum pauca viscositate indicare aliquam coctionem. Immo in suis commentarijs 3. partis huius libri & alibi vbi agit de coctione ipsemet vult coctionem esse maturationem, & fieri incrassando, & assimilando: Hinc excrementa quæ per nares & palatum effluant, si cocta sunt effluunt crassa cum pauca tenacitate, & puri similima: mittamus igitur Argenterij ineptias, & temerarias quæstiunculas. E

CAPITIS XIV.

PARTICVLA IV.

Cum verò eis caput repletur, continuo enim actum præsertim, cum nullam victus, seruauerint rationem, tale quid eis accidit, plura quidem in ipsis excrementa, sed non incocta generantur, implenturque: atque aggrauantur eorum capita à calidis cibis, & potibus, odoribus.

PRimum signum capitis calidi propositum in hoc tex. est caput calidum facile repleri: ac tum præsertim cum ab his nulla victus ratio obseruetur, vel quando vtuntur cibis, & potionibus calidis, odoribusq; fumosis. Secundum signum est, quod in ipsis plura, & non pauca, quamuis non omninò incocta gignantur excrementa.

Dictum est superius, coctionem ex Aristotele 4. meteororum cap. de coctione fieri incrassando: dictum quoque est, nihil promptius incrassare, quā caliditatē corporis existentis in latitudine sanitatis: quia seruat aliarum qualitatum symetriam, & inde resoluit tenue, & relinquit crassum, quod non est inutile.

1 Dubitatio, non videtur, quod ea de causa humores coquantur, quia à calore incrassantur: quia sequeretur, quod calor febrilis, qui resoluit tenues humores, & relinquit crassos, efficeret bonam coctionem quod reluctatur experientiæ. Respondetur calorem non naturalem, seu febrilem id non efficere; quia non seruat aliarum qualitatum harmoniam; pungit enim vellicat, & semper irritat expultricem ad expellendos humores; vnde facultas retentrix, cū illos non retineat non resoluit tenue, sed nescientes stare loco, modo in vnam, modo in aliam partem mouētur, & ita liquidi conseruantur; hæcque est causa, cur vbi calor est febrilis, nulla fieri possit coctio: valet enim consequentia, temperatura est calida, & in latitudine sanitatis (quod nil aliud significat, nisi quod in ipsa adhuc seruetur aliarum qualitatum mediocritas, & harmonia) ergo citius fiat concoctio, quam in temperatura sana & mediocri, quamuis coctio suscipiat magis & minus, vnaque sit perfectior altera: coctio enim quæ fit à mediocri temperamento est melior; quia humor concoquendus est dulcior, & vt dulcior diu-

diutius retinetur, & tardius expellitur, vndè rectius, & commodius assimilatur.

QVAEST. LVI.

AN ODORES CALEFACIANT & grauent Cerebrum.

Quia Galenus in text. ait capita odoribus grauari, multi tamē philosophi putant, odores esse species intentionales, quibus capita grauari nō possunt; ideò breuibus de hac re agemus.

Primum argumētum probans odores nec grauare nec calefacere cerebrum, desumitur ab Aristotele 2. de anima, & lib. de sensu, & sen. & ab Auerroe locis citatis, vbi dicunt organum odoratus esse in naso externo: quare cerebrum odoribus, nec grauabitur, nec calefiet.

Secundum est Auerrois 2. de anima com. 97. vbi dicit, odorem non egredi à corpore odorabili per speciem realē, sed per species intentionales eo modo, quo color intentionaliter peruenit ad oculū. Auerroes de hac re disputans cōtra Auicennam addit, species intētionales non posse implere, grauare, vel calefacere: ergo odoribus capita impleri nō poterunt, vt docet Galenus in tex.

Tertiū, Auerroes loco citato probat, odores esse species intentionales, & nō exhalationes, vel vapores emanantes ab odorabili; quia in nimia distantia, dum sentiuntur odores, illico resoluerentur corpora odorabilia, refert enim Vultures ad quingenta milliaria olfecisse corpora occisa in bello troiano: Hic concludit, odorem non esse quid corporeum quod possit implere, calefacere, & grauare cerebrum.

Philoponus, Diuus Thomas, & Iandunus putant, odores realiter ferri ad aliquam spatij partem, sed non realiter vsque ad sensorium, sed intentionaliter, illo scilicet modo, quo fertur coloratum ad oculos.

Præterea Aristoteles negare videtur, quod odor sit exhalatio: quia 12. sect. problem. 10. probat contra Democritum, odorem non esse exhalationem: ibi enim dicit, si esset exhalatio, odorabile semper diminueretur, & sic non duraret, quod est contra experientiam: quia corpora perexigua odorem proprium diutissimè conseruare possunt.

Demum idem Aristoteles libro de sensu cap. 5. ait, pisces odorare in aqua, & à longè: nihilominus non est dicendum, corporalem exhalationem ferri per aquam, quia destrueretur, vel impediretur.

A Galenus tamen cum Platone (vt refert 1. de vsu partium cap. 6.) & Albertus Magnus in summa de auditu: Simplicius in antepraedicamētis; & Auicennas, (qui reuera in hac re aliquando est varius) putant, odorem esse exhalationem, & non speciem intentionalem, hancque dicunt peruenire ad proprium organum odoratus, quod re vera sunt processus mamillares, & nō nasus externus, vt Aristoteles, & Auerroes arbitrati sunt.

Prima experiētia, quę nos cogit ad credendum, odorem non esse speciem intentionalem, est hæc: quia venti odorum transitum
B non impedirent, cum igitur impediantur à ventis, erūt corporei, & vt tales caput replere & calefacere poterunt.

Secunda experientia est: si odor est in vase omninò occluso, non sentitur, attamen dū aperitur vas, statim sentitur, ergo odor est quid corporeum, & non species intentionalis incorporea.

Tertia experientia ex Galeni auctoritate comprobata est, dum inquit cerebrum odoribus repleri: species enim intentionales si essent infinitæ nō possent replere cerebrum formicæ; ergo nullo modo odor si replet ce-
C rebrum erit species intentionalis.

Demum Arist. lib. de sensu, & sens. cap. 5. admonet, cerebrum frigidum ab odoribus calefieri & iuuari: quare, cū species intentionales nec calefaciant, nec vllum efficiant effectum realem, sequitur quod etiam auctoritate Aristotelis odores sint exhalationes, vel portiones subtiles corporeæ substantiæ odorabilis, quæ, cum sua natura sint calidæ & corporeæ possunt non solum calefacere, verum etiam replere, & grauare cerebrum.

Ad primum argumentum desumptum ab
D auctoritate Aristotelis dicentis sensoriū odoratus non esse in cerebro, id est non esse processus mamillares, vt cumulatissimè à Galeno probatur in libello de instrumento odoratus, & ab omnibus Anatomicis, sed esse externum nasum, respondemus reflectendo, quod si nasus esset sensorium odoratus, cerebrum ab odoribus qui ex eorum sententia sunt species intentionales non calefieret, grauaretur, vel repleretur.

Ad secundum argumentum desumptum ab auctoritate peripateticorum, quod scili-
E cet odores sint species intētionales, dicimus nullius esse roboris: quia reluctatur experiētiæ, & sensibus ipsis: videmus enim ventos impedire odorum transitum.

Ad tertium & quartum, quod si odorabile emitteret tam longè subtilem eius substantiam, illicò destrueretur, & quod Vultures per quingēta milliaria olfecerint occisa corpora in bello Troiano, Respondemus odorabilia semper resolui & pondere diminui: si enim pomū hodie ponderaueris, die sequenti illud inuenies minoris ponderis: similiter muscus

muſcus non occluſus citius minuitur: nos quoque oſtendimus in libris noſtris de ſtatica medicina ab humano corpore tractu vni' diei vltra quinquaginta vncias ſubtilis corporeæ ſubſtantiæ per inſenſibilem perſpirationem euacuari; quæ niſi per nouum alimentum remitteretur ſpatio tridui anima exhalaret. Quoad Vultures, qui tam longè olfecerunt; dicimus ventos ſæpè deferre exhalationes in loca diſtantiſſima: accedit, quod Vultures habēt proceſſus mamillares admodum decliues, & in roſtrum tendentes, ſicuti canes & feles, quæ animalia mirificè valde diſtantia olfaciunt, quod hominibus non conuenit; quia eorum proceſſus mamillares à naribus magis diſtant.

Ad poſtremum, ſuppoſito quod piſces in aqua à longè odorēt, dicimus exhalationem realiter communicari aquæ eo modo, quo aeri: ſed quia obijciunt, quod ſi communicaretur aquæ realiter, daretur penetratio corporum: Reſpondemus cum Auicēna aquam cedere exhalationi, quamuis non ita promptè, vt aer.

Colligimus itaque odorem eſſe exhalationem ſiccam & tenuiſſimam, eſſeque partem ſubſtantiæ rei odorabilis, & non ſpeciem intentionalem: Dicimuſque exhalatione caput repleri poſſe per ſe vt calida, & vt corporea: per accidens verò quatenus ratione ſui caloris cerebrum noua attrahit excrementa.

QVAEST. LVII.

AN PROCESSVS MAMILLARES ſint præcipua pars organi odoratus.

EX Galeno in tex. ſuperiori odores replent, & aggrauant cerebrum: par igitur eſt, vt videamus ad quam partem cerebri perueniāt odores, & quęnam ſit organi odoratus præcipua pars. Maximum enim eſt diſſidium inter medicos & philoſophos de parte præcipua organi odoratus: Medici omnes putant præcipuā partem, cui attribuitur actio odorandi, eſſe proceſſus mamillares: Ariſtoteles verò, & Auerroes aiunt, eſſe neruum exiſtentem in naſo externo.

Ariſtoteles 2. de anima tex. 100. lib. de ſenſu & ſen. c. de odoratu: Auerroes primo colliget cap. 7. & lib. 2. cap. 17. putant pręcipuam partem, quę habet actionem odorandi eſſe in naſo externo: dicitque ibi reperiri cooperculum ad ſimilitudinem valuulæ, quod ſolum, dum inſpiramus, aperitur, quo aperto odores ſtatim perſētimus: Auerroes verò lo-
A cis citatis de hac re diſputat contra Auicennam, Galenum, & omnes medicos.

Prima ratio Auerrois probans, proceſſus mamillares non eſſe præcipuam partem organi, hæc eſt: proceſſus mamillares ſunt ipſamet ſubſtantia cerebri: ſed ſic eſt, quod cerebrum caret ſenſu, ergo actio odorandi, quę eſt ſenſitiua, non poteſt ab his proceſſibus inſenſatis prouenire: ſequitur ergo quod actio odorandi præcipuè proueniat ab aliqua parte, quæ habet ſenſum, & hanc eſſe neruū tertiæ coniugationis irrigātem membranam externi naſi.

B Secunda ratio, ſi organum odoratus eſſet in proceſſibus mamillaribus, ſequeretur, quod naribus obturatis ęquè bene, ac apertis per palati foramē, quod in nares terminatur, fieret olfactus: ſed hoc non fit: quia obturatis his meatibus, nihil odoris percipimus: ergo non in proceſſibus mamillaribus erit organum odoratus, ſed in naſo externo: hæ ſunt rationes potiores Auerrois, & Peripateticorum.

Ex altera parte ſunt Hippocrates, Galenus Auicennas, Philoponus, Albertus Magnus, & omnes Anatomiſtæ, qui putāt præcipuum
C organum eſſe proceſſus mamillares. Hippocrates lib. de principijs docet, cerebrum olfacere trahendo odorem vnà cum aere per opercula cartilaginoſa. Galenus 8. de vſu partium cap. 6. & lib. de ſympt. cauſis, ſimiliter libro de inſtrumento odoratus diffusè diſputat contra Ariſtotelem, probatque actionem odorandi prouenire à proceſſibus mamillaribus, & non à naſo externo: vtiturque contra Ariſtotelem argumento ex ſufficienti partiū enumeratione, quod tale eſt: ſenſus odoratus nō fit ab oſſe, vel à cartilagine naſi, quia
D carent ſenſu: non à neruo, vel membrana, quia huiuſmodi neruus, & membrana ſunt communes linguæ, & palato: ſi igitur hæc haberent vim olfaciēdi, vbique odores perciperent: ſimiliter ſi muſco naſum impleres, per hunc neruum, & hanc membranam ſine inſpiratione odorē ſentires, quod repugnat experientiæ; quia nullus odor ſentitur ſine præcedenti inſpiratione: hæc enim fert odorem ad partem interiorē; ſequitur ergo non in naſo, ſed in parte anteriori eſſe organum odoratus. Quoad cooperculū, quod ex Ari-
E ſtotele eſt inſtar valuæ, dicimus experimenta anatomica illud non admittere. Præterea idē Ariſtotelis cooperculum à Galeno lib. de inſtrumento odoratus hac pulcherrima experientia reijcitur: immittatur fiſtula in nares, & per fiſtulam aer vel liquor cum aliqua violentia impellatur, cohibita tamen inſpiratione, tunc omnes cōcedent quod hæc violentia cooperculum, ſi adeſſet, aperiret. Præterea ſi in cooperculo eſt vis odorandi, cur cohibita inſpiratione non ſentiuntur odores? quare cooperculum, in quo ab Ariſtotele ponitur

nitur virtus olfaciendi, est quid fictitiũ. Neque obijciant retorquendo argumentum: si processus mamillares essent præcipua organa odoratus, tunc odor, vel aer impulsus per fistulam, etiam cohibita inspiratione, sentiretur: quia Galenus huic obiectioni respondet, quod dũ cohibetur inspiratio, nullo modo aer impulsus per fistulam posset illuc peruenire: quoniam illa spatia vsque ad processus mamillares sunt plena: intus enim apparens prohibet extraneum: dum verò inspiramus fertur odor ad processus mamillares, & illico odoratur.

Auicennas cap. de odoratu: Philoponus libro 2. de anima: Albertus Magnus, & omnes Anatomistæ antiqui, & moderni putant præcipuam partem organi odoratus esse processus mamillares: omnesque reijciunt illud Aristotelis cooperculum: quia re vera non inuenitur: supra enim nares in parte interna sunt processus mamillares; deinde versus partes exteriores est os ethmoide, cuius pars superior est ferè ad cerebri basim sita, & est perforata ad instar cribri, ideo dicitur cribriforme: habetque in medio apophysim, quã cristam galli vocant: pars verò interior ossis ethmoidis sequitur, quæ est mollis, & dicitur os spõgiosum: in qua parte Anatomici credunt, aerem cum odore inspiratum aliquantulum alterari, & sine illa alteratione odorem non fieri.

Ad primum argumẽtum Auerrois primò dicimus, cerebrum sentire saltem ratione membranæ illud circũuoluentis, quæ acutissimo sensu donata est: Secundo dicimus, cerebrũ sentire, vt ait Philosophus ἐνεργητικῶς, idest virtualiter, & non παθητικῶς, idest passiuè, & materialiter: simili modo dicimus de humore crystallino, qui separatus à neruo est nullius sensus: tamen ab illo veluti ab organo actio videndi præcipuè prouenit.

Ad secundum respondemus, quamuis in palato sit meatus quidam patentissimus, per quem possent odores naribus etiam occlusis ad processus penetrare; odores tamen egere aliqua præparatione, antequam in processibus mamillaribus sentiantur: sicuti quoq; accidit, dum fit visio, quæ antequam fiat in crystallino, species visibiles egent humore aqueo, vt refrangantur, & in turbinatam cuspidem redigantur, aliter non fieret visio.

Quo ad cooperculũ ad instar valuæ, quod ex Aristotele 2. de anima tex. 100. aperitur, dum fit inspiratio, & clauditur, dum cessat: reputatur à Galeno in lib. de instrumẽto odoratus figmentum, quod paulo supra nos reiecimus.

Concludimus itaque cum Hippocrate, Galeno, & Anatomistis, præcipuum organũ odoratus esse processus mamillares: Addimusq; nos pro cõfirmatione huius opinionis; quod inueniãtur carentes externo naso, qui ob vl-

A cera excedentia totus exesus sit: Isti tamen sentiunt odores: Quare non nasus externus sed aliud instrumẽtum supra os cribriforme erit præcipuum organum odoratus: taleque non potest esse, nisi processus mamillares, qui immediatè supra os cribriforme locati sunt.

CAPITIS XIV.

Particula V.

B *Atque hisce omnibus, quæ extrinsecus occursant, in quorum numero est, & qui nobis circumfunditur aer, sed præterea magis, si non solum natura calida, sed etiam humida talia extiterint.*

Docebat in tex. superiori, caput tunc esse dicendum calidum, quãdo facilè cibis, & potibus, C atque odoribus impletur, seu grauatur: In hoc tex. verò duo facit: primò proponit hanc vniuersalem propositionem, caput tunc dici calidum, quando ab omnibus, quæ extrinsecus occurrunt, & præcipuè ab aere nociuo grauatur: aer enim facillimè replere & grauare caput potest; quia id efficit per se, & per accidens, per se, quãdo austrina humiditate est contaminatus: per accidens, quando est cœnosus, & nimia humiditate, & crassitie obstruit, & obstruendo impedit, ne libera fiat D capitis perspiratio: qua retenta excitari solet in capite calor præter naturã, qui deinde attrahat, & illud impleat. In secunda parte huius tex. facit comparationem inter temperaturam cerebri calidam tantum, & temperaturam calidam iunctam cum humiditate: cõcluditque, cerebrum calidum & humidum magis lædi ab externis causis propositis, quã cerebrum calidum non iunctum cum humiditate.

Ea quæ extrinsecus occurrunt, quibus facilè caput calidũ grauari solet, præter cibum E & potum calidũ, odores, & aerem, sunt coitus, nimium exercitium, nimia vigilia, & animi passiones.

Ex his igitur causis non naturalibus prout nocent, vel iuuant colligere possumus internas capitis dispositiones: quia, si cibo & potu calido capita grauari obseruauerimus, dicemus temperaturam illius cerebri esse calidiorem temperato & moderato: similiter si viderimus aliquod caput ab odoribus facilè grauari, inter capita calidiora tẽperato illud collocabimus.

Similiter ex iuuantibus statum, & temperaturam cerebri dignoscemus: quia, si cibus & po-

& potus calidus capiti iuuant, dicemus non A esse calidum, sed potius frigidius temperato: Itidem si ab aere calido, & ab odoribus caput iuuetur, non calidius, sed potius frigidius iu dicabitur: Hinc Aristoteles lib. de sensu & sensili admonet, suffitum aromatum esse remedio intemperiei frigidæ cerebri: per frigidam intemperaturam cerebri intelligimus minus calidam, quam sit moderata: nulla enim pars in viuēte est absolutè frigida. Quod verò odorata repleant caput calidum, immo dolorem capitis excitent, colligitur ex Hippocrate 5. aphoris. 28. vbi dicit, suffitus aromatū muliebria ducere, & ad multa alia con- B ferre, nisi capitis dolorem induceret. Ad eundem modum coitus ex Gal. 5. de morbis vul. tex. 23. corpora calefacit: quare inter extrinsecus occursantia calida numerari possunt: Hinc, si coitus immoderatus illicò calefaciet caput, iudicabimus illud esse calidius temperato: quod verò coitus immoderatus calefacere possit totum, & quamlibet corporis partem colligitur ex historia Adolescētis Melibeæ, qui, vt legitur 5. de morbis vulgaribus tex. 23. vsu nimij coitus in malignissimā febrem incidit: Itidē Hippocrates 8. de morbis vul. text. 38. ait satyrum ob nimiam semi C nis eiaculationē tali calore fuisse correptum, vt tabidus factus sit: inde igitur inferre possumus, si coitus calefaciat totū, vel aliquod viscus plus solito, temperamētum totius, vel illius partis esse calidius temperato & medio cri statu: si verò non calefaciet, temperamen tum esse frigidius temperato.

Nimium exercitium calefacere potest totum, & caput; quare si plus debito calefient, dicemus totum, vel caput esse sua natura calidius temperamento mediocri: quomodo verò motus calefaciat cerebrum, colligi potest D ex Aristotele 5. probl. 9. & ex Theophrasto lib. de lassitudine, vbi habetur tam in brutis, quam in hominibus nimium exercitium afficere capita morbis calidis: quia in cursu veloci, vel nimio exercitio retinetur spiritus, vel debita respiratio, qua retenta nō euacuantur fuliginosa excremēta, quę deinde, vt mordatia & calida pectus, & caput calefaciunt & implent: valebit ergo consequentia, ob nimium exercitium caput facilè repletur, ergo est calidius tēperato: similiter post nimium E exercitium caput nihil patitur, ergo non est calidius temperato.

Nimia vigilia ratione motus calefacit: ratio est, quia in vigilia spiritus sunt in perpetuo motu, vnde fiunt acres, & calefaciunt caput: tunc verò dignoscitur, nimiam vigiliam calefacere, quādo tactu caliditas capitis persentitur: quare valet consequentia, vigilia calefacit caput, ergo est calidius temperato: Hæc signa sunt certissima, & præcipuè in syndromen collecta: supponamus enim semper oportet in toto hoc lib. in perquirendis temperaturis esse procedendum per signorum syndromen.

Aer verò estiuus si caput facilè inflammet, vel dolorē inducat, nullo alio commisso externo errore, dicēdum est, caput esse calidius temperato.

Animi passiones ratione motus calefaciūt: quare si ab his caput plus iusto calefiet similiter dicemus, caput esse calidius temperato: quomodo verò animi passiones calefaciant, Nos lib. 7. de statica med. declarauimus: Quæ verò præcipuè calefaciunt caput ex Galeno sunt ira, & pericaria: primo enim de differentijs febrium cap. 3. ira calefacit duplici modo: altero, quia incendit spiritum natiuum: altero quia cum impetu mouet spiritum à centro ad circunferētiam: mæstitia verò calefacit, quia cū impetu mouet spiritum ad cor: peticaria idest nimium gaudium calefacit, quia diffundit spiritum à centro ad circunferentiam; paulo post tamen resoluuntur spiritus, & corpus frigescit: His hunc in modum cōstitutis facilè colligemus, quando capita erunt calidiora temperato.

Præterea non est mirum si caput extiterit non solum calidum, verum etiam humidum plus quam sit temperatum, magis fore obnoxium repletioni: quia humiditas iuncta caliditati laxat caput quo laxato magis excrementis impletur, & grauatur.

CAPITIS XIV.

Particula VI.

Breuibus autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, neque admodum profundis.

QVi sunt cerebro calidiori, quam sit temperatum, breues quoque somnos habēt, & nō profundos: ratio est, quia, si causa somni est frigiditas, vt putat Aristoteles vel humiditas, vt Galenus, cerebrum calidū cito superat frigiditatem, & cito humiditatem resoluit, cum igitur cito hæ qualitates superētur, meritò docet, somnos in his ex necessitate fieri breues, & non profundos: profunditas enim à causa multum humectante prouenit, quæ cerebris calidis, & sanis de quibus in hoc loco loquitur Galenus, non conuenit.

Differētiæ inter Aristotelem & Galenum de somno hæ sunt. Aristoteles putat, radicē omnium sensuum esse cor: ideo, cum sensus ob somnum quiescant, putat, in somni generatione esse affectum cor: Galenus verò negat, cor

gat, cor esse radicē sensuum: & merito, quia à corde nullus neruus exoritur, qui possit esse radix sensuum exteriorum. Aristoteles lib. de somno & vigilia cap. 2. & Auerroes 2. colliget cap. 21. censent, somnum esse omnimodam quietem & vinculum sensuum exteriorum: Galenus verò primo de symptomatum causis cap. 8. negat, in somno dari hanc omnimodam quietem: aliqui enim dormiunt ambulando, vel sedendo, vt refert Gal. 2. de motu musculorum cap. 4. Aristoteles autem lib. de somno & vigilia cap. 5. ait, vapores qui petunt caput, & somnum efficiunt incrassari à frigiditate cerebri, atque ad instar pluuię cōdensari & obstruere meatus, ne spiritus vel eorum radij defluant ad sensoria, quæ si priuantur spiritibus animalibus, vel eorum radijs sensu priuantur, & somnus fit. Galenus verò concedit in somno, spiritū non defluere ad sensoria: negat tamen, quod vapores à frigiditate cerebri incrassentur: ait enim dum incrassantur à frigiditate, fieri coma seu lethargum: putatque in somno naturali cerebrum humiditate irrigari, quæ est illa, quæ impedit defluxum spirituū ad sensoria. Aristoteles lib. de somno & vigilia, & Auerroes 2. colliget cap. 21. putant, in somno fieri reuersionem virtutis sensitiuæ ad cor tāquam ad suum principium: Galenus verò ait fieri reuersionē virtutis sensitiuæ non ad cor, sed ad cerebrum: omnes tamen Medici concedunt interna in somno esse calidiora, quod negant peripatetici: Hippocrates enim 6. epid. 4. tex. 14. docet, quod vigilans magis caleat exterius; dormiens verò interius: Galenus autem 2. aph. com. 1. ait ex motione calidi innati ad intra fieri somnum, ad extra verò vigiliam. Aristoteles verò censet in somno cor refrigerari, qa vapores in cibi coctione caput petūt, & à frigiditate cerebri incrassantur, atque ad instar pluuiæ peruenire ad cor, illud refrigerantes: Galenus autem negat inter dormiendū cor refrigerari: humoresque frigidos ad cor confluere: immo dicit cor calefieri; quod ex eo probat, quia in somno pulsus sunt vehementiores. Præterea Aristoteles ait, cerebrum in somno refrigerari: Galenus humectari: etsi aliquando refrigeretur, id (vt ait 1. de sympt. cau. c. 8.) ex accidenti contingere, ex causa scilicet morbifica, quæ coma, vel lethargum efficiat: Hinc 3. de locis affectis 5. asserit, somnum non naturalem fieri à frigiditate; naturalem verò ab humiditate; somnus enim, qui opij vel papaueris vi excitatur, non est naturalis, sed præter naturam: ea verò, quæ humectant sunt, quæ naturalem somnum cōciliant, vt balnea aquæ dulcis, lac amygdalinum, seu eius oleū: Hinc Paulus Aegineta lib. 1. cap. 47. paucis somnum definiens ait, somnus est virium animalium requies ex vtili humiditate madefaciēte cerebrum: quæ definitio desumpta est

A à natura rei, & digna tanto Auctore. Aristoteles censet cerebrum in viuētibus esse actu frigidum: Galenus verò disputat contra Aristotelem & probat esse actu calidum, eo quia in vulneribus profundis capitis, vbi sectæ sūt quoque membranæ, si cerebrum tangitur, actu calidum sentitur; colligimus somnum esse quietem sensuum exteriorum, sed nō omnimodam, vt putabat Arist. fierique, quia ad internam partē cerebri, & non ad cor reuocetur virtus sensitiua: dicimusq; in somno nullo modo cor refrigerari, quia cerebrum est actu calidum: spiritusque animales non recurrere ad cor, tamquam ad radicem: quia nulla

B est radix, nullusque est neruus à corde ortus à quo virtus sensitiua possit enasci, & ad quē possit recurrere.

1 Dubitatio dicit Gal. in cerebro calido nō fieri somnos admodum profundos: attamen refertur à Plutarco de Lucio Sylla, quod repurgata Italia à seditionibus ob letitiā in profundum & dulcem somnum inciderit, ergo non ob cerebrum calidum, vel frigidum somnus fit profundus, sed ob lætitiam: similiter sunt nonnulla externa, quæ mitificè conciliant somnum, vt sunt cātus suaues, tenebræ,

C frictiones pedum, lotiones, & blandus tactus digitorum pedum; similiter motus circulares, vt in cunis puerorum obseruatur, & demum aquarum decurrentium vel stillātium strepitus.

Solutio: concedimus istas causas externas esse adiuuātes: sed in cerebro frigidiori profundiorem somnum, quam in calidiori excitare. Quo ad lętitiam Lucij Syllæ, dicimus, se dato eius animo, virtutem sensitiuam facilè ad interna refugisse, & ideò in suauem somnum & profundū incidisse, animi enim per-

D turbationes detinent in sensorijs virtutem sensitiuam: impediuntque ne recurrat ad interna, vt quiescat: implicat enim vt vigeant animi perturbationes, & eodem tempore virtus sensitiua quiescat: quo ad peticariam seu ad animi lætitiam attinet concedimus, illam non efficere somnum, sed potius vigiliam: dicimus Syllam non ob nimiam lætitiam incidisse in dulcem somnum, sed quia sedatæ, & ablatę fuerunt causę animi perturbationum. Quo ad illa externa quę conciliant somnum, vt cantus, tenebræ, & aquarum strepitus, di-

E cimus, hæc somnum conciliare distrahendo mentem, ab omnibus cogitationibus, qua distracta virtutem sensitiuā recurrere ad interna & se tradere quieti: simili modo si vnguētum populeum temporibus applicetur, virtus sensitiua recurrit ad cerebrum, quia a frigiditate vnguenti repercutitur & repercussa crassior fit, vnde somnus.

CAPI-

CAPITIS XV.

DE SIGNIS CEREBRI frigidioris.

Tex. 32. Frigidioris verò, quam oporteat, cerebri inditia sunt, plura in proprijs meatibus excrementa, & capilli recti, & ruffi, & stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atque ab initio malè nutriti, & facilè à causis frigidis offenduntur, atque hoc ipso offensionis tempore destillationibus, & grauedinibus capiuntur, neque si tetigeris, partes ad caput attinentes admodum calidæ sentiuntur, neque si inspexeris, rubicundæ apparent, & oculorum venæ omnino visum effugiunt, & somnolenti quodammodo sunt.

PRoponit Galenus signa cerebri frigidi intelligens per cerebrum frigidum, quod est minus calidum, quam temperatum: Optimaque ratione statim postquam egit de calido cerebro, agit de frigido: quia oppósita iuxta se posita magis elucescunt: vel quia, vt dicit Aristoteles primo topicorum cap. 8. contrariorum eadem est disciplina, quia 2. de generatione & corruptione text. 56. contrariorum contrariæ sunt causæ: quare facilius vno oppositorum cognito cognoscitur & alterum.

Primum signum cerebri frigidioris est, *dum plura excrementa apparent in proprijs meatibus*, id est in naribus, palato, & oculis: sicuti enim in capite calido erant pauca, sic in frigido erunt plura ob contrarias causas: in calido enim attenuantur excrementa, & in halitum resoluuntur: in frigido verò incrassantur, & sensibiliter euacuantur: in calido excrementa apparent cocta, quia virtus concoctrix est fortis: in frigido virtus est debilior, vnde plura & incocta excrementa fiunt.

Secundum signum: sunt *capilli recti*: in calido cerebro capilli apparent crispi ob siccitatem & calorem: in cerebro frigido apparebunt recti: quia in frigido ob inconcoctionem humiditas necessario dominatur.

Tertium signum, *pili fiunt ruffi*: in codice græco legitur πυῤῥαὶ, idest fulgidi: color

A fulgidus non est ita intensi coloris, vt ruffus: solent enim colores intensiores maiorem indicare calorem: nigerrimus enim color indicat caliditatem intensiorem: ruber minus intensam: ruffi vel fulgidi, quia carent intensione, nullum supponunt caloris excessum, sed potius (nisi alia signa obstent) defectum: suppositum enim est in hoc libello tamquam axioma, nullum signum seorsum consideratum esse temperaturarum indicatiuum, nisi prius eius probabilitas aliorum signorum syndrome expurgetur.

Quartum signum, *capilli sunt stabiles*: valet B enim consequentia, cerebrum est frigidum, ergo cutis non est sicca: cutis non est sicca, ergo non patitur caluitium, non patitur caluitium, ergo capilli sunt stabiles, cerebrum enim calidum exiccat cutim, qua exiccata decidunt capilli, petinde ac lata folia in autumno.

Quintum signũ *tardè pili nascuntur*: ratio est, quia calor est causa immediata fuliginis, ex qua pili oriuntur: dum igitur calor est exiguus, solum post longum tempus fuligines efficiuntur.

Sextum signum, *capilli fiunt tenues*, & in *prin-*C *cipio malè nutriti*: quod ob defectum fuliginum fit.

Septimum à *frigidis offenduntur*: quia vbi nulla est resistentia, ibi facilis est transitus: isti enim pati solent morbos frigidos, vt destillationes, grauedines, & difficiles respirationes, &c. Notandũ hoc signum septimum esse desumptũ à iuuantibus & lędẽtibus: dictum .n. est superius, aerẽ calidum facilè offendere caput calidũ: hic verò dicimus, aerem frigidum facilè offendere caput frigidum.

Ego lib. 6. methodi vitandorum capite 7. D proposui omnes locos indicantes dominium frigidorum & pituitosorum succorum: hic quoque breuibus illos proponimus: Quinque igitur sunt loci indicantes temperatutas, qui desumuntur à iuuantibus, & lædentibus.

Primus locus desumptus à iuuantibus, & lædentibus est ab euacuatione: si enim iuuat frigidorum euacuatio, signum est patientem frigidis humoribus abundare, & frigida intemperie vexari: similiter, si euacuatio frigidorum excrementorum facta per nares, & palatum iuuat, dicemus, cerebrum esse E frigidum.

Secundus locus, qui indicat partem esse frigidam est, quando videbimus partem iuuari à calidis, & lædi à frigidis.

Tertius desumitur à ieiunio, quia si ieiunium iuuat, necessario pituita, & frigiditas dominatur: Galenus enim secundo de ratione vict. 32. lassitudo & sitis si ieiunio tolluntur, ait, indicari pituitam: 6. de morbis vulgaribus comm. 3. text. 28. si ieiunium tollat lassitu-

lassitudinem,& sitim,ait homines abundare pituitosis succis.

Quartus locus desumitur a somno: si somnus tollit sitim, valet, ergo pituitosus sanguis abūdat: Galenus enim 6. de motb. vulg. com. 4. tex. 23. ait, somnus tollit sitim, quia in somno sanguis humectat partes internas, quas petit.

Quintus locus colligitur à febre, valet enim iuuat febris, ergo pituita & dispositio frigida dominatur: est enim Galeni sententia 6. aphorismor. 44. his verbis proposita: *nouimus febrem illis tantum morbis conferre, qui ex frigiditate fiunt sola, vel cum humoribus crudis & flatuosis spiritibus*: similiter aphorism. 57. docet Hippocrates, febrem soluere spasmum, & tetanum, quæ ægritudo à frigidis humoribus fit: ecce quam mirabilem fructum colligere possimus ex hoc septimo signo à Galeno proposito: si enim cætera signa tibi non obstiterint, habuerisque aliquem locum ex his quinque desumptis à iuuantibus & lędentibus poteris certa & demōstratiua scientia inde colligere statum, & temperaturam capitis, vel alterius partis.

1 Dubitatio: habetur in tex. capita frigida à frigidis lædi; non videtur verum: quia sana capita, de quibus hic agitur similibus iuuantur, & non læduntur: ergo.

Responsio facilis est, quia solum salubria sunt illa quæ similibus conseruantur: Galenus vero agit hic de cerebro sano, sed insalubri: omnia enim insalubria contrarijs iuuantur, & similibus læduntur: dantur enim in latitudine sanitatis salubria, insalubria, & neutra, vt superius ex Galeno probatum est.

Octauum signum desumitur ab exeuntibus, quod scilicet qui habent frigidum cerebrum facile, & leui de causa patiantur destillationes, & grauedines. Hoc symptoma vocatur exiens mutatum, de quo valet consequentia, est huiusmodi exiens, ergo retentrix est læsa, diminuta scilicet vel ablata: similiter retentrix est læsa, ergo vel ob læsam constitutionem, vel ob externum obiectum, ꝙ duobus modis lædere solet, vel nimio potu & cibo, vel dum humores confluxi ad cerebrum sunt mordaces, & irritantes expultricem facultatem: quod cognoscitur ex qualitate catarrhi salsi, vel insuauis, & putridi, vel mali odoris, vel coloris: deinde vlterius pergimus dicendo, hoc vitium esse in capite vel ob læsionem prodeuntem à capite, vel ob vitiū sanguinis: docet enim Galenus 2. de differentijs febrium capite vltimo, caput aliquando nil pati; sed solum sanguine vitiato fieri catarrhum: quare si volueris instituere examen, an grauedo, vel destillatio fiat vitio capitis, vel vitio alterius; hæc quæ proposuimus debes expendere: sed

A si adhuc distinctius volueris intelligere hanc rem, legere poteris primum librum methodi nostræ cap. 6. & 27. vbi fusè de hac re sermonem habuimus.

Nonum signum est symptoma in qualitate mutata; dicit enim Galenus, si tetigeris partes attinentes ad caput, nunquam admodum calidas inuenies: ratio est, quia si pars interna est frigida, externa sanè non erit calida.

Decimum signum cerebri frigidioris temperato ponitur, faciē non esse rubicundam, ratio est, quia a cerebro frigido sanguis non attrahitur, qui faciem rubicundam reddat:

B accedit quod frigiditas cerebri supponat vasa, & meatus angustos, ineptos videlicet ad suscipiendam sanguinis multitudinem.

Vndecimum; venæ oculorum sunt adeo exiguæ, vt visum effugiant, & non videantur: dum enim nascimur cum cerebro frigido, cor, & iecur concurrunt ad efficiendam hanc intemperiem: Hinc est impossibile, vt in corpore cor, & iecur sint valde calida, & cerebrum frigidum: causa igitur, cur venæ non appareant, est iecur, & cor: venæ enim à iecore, arteriæ verò à corde, & non à capite prodeunt,

C Duodecimum signum desumitur à somno: ait enim Galenus, qui habent caput frigidum quodammodo sunt somnolenti: ideò valet caput calidum habet breues somnos, vt dixit Galenus superius, ergo frigidum longos: egimus enim superius, vnde fiant somni longi, & breues: diximusque ex opinione Galeni, & Aristotelis, vigiliam esse defluxum sensitiuę virtutis ad sensoria: somnum vero esse dum retinetur iste defluxus, ne ad sensoria perueniat: in cerebro calido non potest diu detineri defluxus, quia calidi proprium est mouere, dilatare, & diffun-

D dere à centro ad circumferentiam: in cerebro verò frigido diu potest detineri, quia de ratione frigidi est quies, & retractio caloris ad imma gratia coctionis: causa enim finalis somni est, vt per concoctionem calor deperditus restauretur: & cum duplex sit calor, innatus, & influens, vterque indiget somno, vt restau-

E retur virtus sensitiua, & foueatur calor innatus.

CAPITIS XVI.

DE SIGNIS SICCIORIS cerebri.

Tex. 13. *Siccioris autē cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habent robustos, & qui celerrimè eis statim innascuntur. Crispi autem potius sunt, quam recti. Cito autem calui fiunt.*

Galenus prius tradidit signa cerebri calidi, deinde frigidi: In hoc cap. affert signa cerebri ficcioris, & meritò, quia qualitates actiuæ sunt efficaciores, & digniores, quam passiuæ: inter passiuas siccitas actiuis est similior: ideò priꝰ de cerebro sicciori, quam de humidiori agit.

Hoc caput diuidi potest in tot particulas, quot sunt signa indicātia temperaturam siccam cerebri: signa sunt septem, septem quoque erunt particulæ.

Primum signum est excrementorum paucitas.

Secundum est sensuum perspicacitas.

Tertium, sunt prompti ad vigiliam.

Quartum, habent capillos robustos.

Quintum, capilli celerrimè nascuntur.

Sextum, capilli potius sunt crispi, quam recti.

Septimum, cito calui fiunt.

1 Dubitatio proponitur contra primum signum: quia non videtur, quod in temperatura sicca sint paucæ supfluitates, sed plurimæ: argumentum tale est: vbi coctio est imperfecta, ibi plurimæ superfluitates; at in temperatura sicca concoctio est imperfecta, ergo in ipsa fient plurimæ superfluitates, & non paucæ, vt dicit Galenus: maior est euidētissima: minor patet ex cognitione naturę coctionis: ex Aristotele enim 4. meteororum coctio est elixatio, & elixatio fit à calido & humido: ergo coctio facta ab alijs qualitatibus erit admodum imperfecta.

Argumentum esset insolubile ijs qui Galeni mentē non intelligunt: Galeni mens est proponere signa cerebri ficcioris, & simul supponere in tribus alijs qualitatibus cerebrum esse temperatissimum: quia hic cōsiderat solum aliquē excessum in siccitate: Quo posito, negamus, quod in hoc temperamēto sicco, de quo Gal. loqtur, cōcoctio fit ita im-

A perfecta, vt plurimæ fiāt superfluitates: dum enim caliditas & frigiditas sunt temperatissimæ, habentque inter se concentum & harmoniam, concoctio bona fit, & cum paucitate excrementorum: quia vbi pauca est humiditas, pauca quoque fiunt excrementa.

2 Dubitatio proponitur contra secundū signum: Gal. enim lib. qđ animi mores sequuntur temperaturam corporis c. 5. docet, operationū perfectionē prouenire à symetria quatuor qualitatum, idest à perfectissima temperatura: ergo malè hic Galen. dicit, cerebri siccitatem, quæ re vera excedit symetriam, B indicari à sensuū perspicacitate, quæ est operatio sensuum perfectissima.

Respondetur, quatuor qualitatum symetriam seu temperamentū punctuale efficere posse operationes perfectissimas collectiuè, idest accipiendo omnes simul: & non diuisiuè, idest accipiendo vnicam ab alijs separatam: siccitas enim quamuis perspicacitatem efficiat, in alijs tamen operationibus valde deficit, quod non euenit tēperamento æquali, in quo sunt omnes operationes perfectissimæ. Præterea, dum Gal. ait, temperamentū siccum efficere sensuum perspicacitatē, sup- C ponit esse temperatissimum in alijs qualitatibus, & de hoc Gal. lib. quod animi mores se quantur temperaturam corporis capite 5. intellexit, dum dicebat cum Heraclito, splendorem siccum animam sapientissimam, & siccitatem prudentiam generare: similiter 2. de natura humana tex. 39. de hoc corpore sicco cum symetria reliquarum qualitatum loquens habent hæc verba, *animi aciem, & intelligentiam à bilioso humore fieri, quia siccus: addit, constantiam & prudentiam à melancholico, simplicitatem deinde & stoliditatem à sanguine.*

D 3 Dubitatio: si siccitas conferret ad prudentiam, senes decrepiti non essent amentes.

Respondet Galenus huic dubio capite 5. citati libri quod animi mores &c. amentiam in valde senibus non prouenire à siccitate, sed à frigiditate: quare dicimus, Galenum in hoc loco intelligere cerebrum siccum indicari à sensuum perspicacitate, supposito hoc, quod excessus solum fit ratione siccitatis, & cæteræ qualitates nullum habeant excessum, sed sint mediocres, & inter se habeant eam harmoniam, quam possunt ha- E bere meliorem: Demum addimus, istum excessum penes siccitatem non esse extra latitudinem sanitatis: agit enim Galenus hic de signis corporum sanorum, & non ægrotantium.

4 Dubitatio, videtur, quod secundum signum non sit perpetuæ veritatis: quia sæpissimè inueniuntur Iuuenes sicci cerebri, qui carent sensuum perspicacitate.

Responsio est iā tradita, quod scilicet sensuum perspicacitas indicet excessum siccitatis, supposita aliarum qualitatū moderantia

dicimus itaque siccos Iuuenes si habeant siccum cerebrum, & simul cæteras qualitates inharmonicas seu immoderatas, non habere sensuum perspicacitatē: Galenus verò hic non agit de excessu omnium qualitatum cerebri, sed solum de excessu siccitatis. Secunda responsio potest afferri, scilicet quod siccitas efficiens sensuum perspicacitatem non solum debeat esse in solidis, verum etiam in humoribus, & spiritibus: in humoribus, quia possunt corpora sicca abundare excremētis, quæ tollant sensuum perspicacitatem: in spiritibus, quia ab humiditate extrinseca aeris cænosi, vel austrini spiritus fieri possunt caliginosi, & hebetāres auditum, & cæteros sensus, vt dicit Galenus 1. epidem. comm. 8. aer enim externus concurrit ad generationem omnium spirituum.

5 Dubitatio est contra tertium signum: quia non videtur, quod sicci sint prompti ad vigiliam: senes enim habēt cerebrum siccum, tamen ad somnum, & non ad vigiliam prompti sunt.

Solutio desumitur ex dictis, quia senes nō sunt ad somnum prompti ratione siccitatis cerebri, sed ratione frigiditatis. Præterea argumentum non est contra Galenum, quia in hoc loco agitur de excessu siccitatis, supposita aliarum qualitatum moderatione, senes verò carēt hac moderatione, quia sunt frigidiores, & humidiores temperatis: Insuper soluimus hoc modo, quod Galenus loquatur de siccitate non solum secundum partes solidas cerebri, verum etiam secundum humores, & spiritus: potest enim esse cerebrū siccum refertum excrementis humidis, quæ reddere possunt cerebrum procliue ad somnum: similiter potest accidere austrina constitutio, quæ, licet cætera non deficiant, reddat hominem ad somnum paratum.

6 Dubitatio est contra quartum signū: quia non videtur, quod capilli robusti indicent siccitatem, sed potius humiditatem, quod probatur experientia: sues enim omnium animantium humidissimi habent pilos omnium robustissimos, ergo corporibus humidis, & non siccis conuenient pili robusti.

Respondetur, pilos robustos primo & per se indicare fuligines copiosas, quæ sunt excrementa sicca tertiæ coctionis: in sue verò adeo prompta & potens est tertia coctio, vt maior aggregetur fuliginum abundantia, quam in cæteris animantibus: dicimus igitur, pilos primo & per se indicare siccitatem fuliginum, & per accidens corporis: dicimus per accidens; quia nec per se, nec de omni pili possunt indicare siccitatem solidarum partium: ideò pili debent collocari inter signa communia, quæ tamen, si in syndromen redigantur, in indicando summam efficaciam habere possint. Hinc Galenus videns quod non inueniatur signum proprium cu-

A iusque temperaturæ inuenit multa communia, quæ vnita declarent temperaturas: si vnum signum propositum à Galeno non esset commune, sed proprium, illud solum, & non plura proposuisset.

7 Dubitatio, proponitur contra quintum; quia non videtur, quod in scciori cerebro capilli celerrimè nascantur: siccitas enim est qualitas passiua, & minimè actiuitatis: quare hoc signum, quod cito capilli nascantur, cerebro potius calidiori, quam sicciori conuenire videtur.

Solutio ex eo pendet, quia dum Galenus

B agit de hoc excessu cerebri in siccitate, supponit moderationē aliarum qualitatum: sed causa capillorum est, quia vbi est qualitatum moderatio, ibi est bona coctio, vbi coctio bona, ibi fuligines multæ, vbi fuligines, ibi capilli: Accedit, quod si cum moderatione aliarum qualitatum iuncta sit siccitas, fuligines redduntur scciores & paratiores ad pilorum generationem: quo fit, vt in cerebro sicciori, de quo Galenus locutus est, celerrimè nascantur capilli.

8 Dubitatio dicit in text. Galenus, siccum cerebrum habere capillos crispos; quod non

C videtur: quia crispitudo conuenit calori, & non siccitati, ergo.

Respondetur, Galenum in tex. non absolutè dixisse capillos esse crispos, sed potius crispos, quam rectos.

Præterea supponit in cerebro sicciori moderationem aliarum qualitatum: causa igitur crispitudinis est caloris excessus, impedimentum, ne fiant crispi, est humiditas, quę est frænū caloris: supponēdo igitur calorem temperatum, & siccitatis excessum, capilli fient crispi ratione caloris temperati, & ratione absentiæ humiditatis, sed non valde

D crispi: fiunt enim valde crispi, vbi est excessus caloris, cum quo non potest humiditatis excessus permanere.

9 Dubitatio: dicit Galenus, qui habent cerebrum siccum calui fiunt. Contra hoc signum dicimus, caluitij occasionē secundum Hippocratē sexto epid. 3. tex. 1. ex eo oriri, quia cerebrum non tangit craneum: quare caluitium prouenit à constitutione peccante in situ, & non in temperatura: caluitium igitur non indicabit temperaturam cerebri, sed potius temperaturam peri-

E cranei.

Respondetur esse verissimum, quod caluitium prius indicet siccitatem pericranei, quam cerebri: dicimus tamen secundariò indicare siccitatem cerebri: nisi enim cerebrum esset siccius iusto in se non concideret, sed tangeret craneum: & tangendo ita humectaret pericraneum, vt non fieret caluitium, quomodocunque igitur fit, caluitium saltem secundariò indicabit siccitatem cerebri.

10 Du-

10 Dubitatio Gal. videtur diminutus, quia A in hoc cap. non desumit signa à colore capillorum: superius enim docuit ex colore capillorum cognoscēdas esse temperaturas, ergo.

Responsio est facilis, quia colores videtur oriri ex maiori, vel minori adustione, quæ nō à siccitate fit, sed à calore: quo fit, vt meritò loquendo de sicco cerebro, ne verbum quidem fecit de colore capillorum.

11 Dubitatio, videtur Gal. insufficiens: quia non obseruat methodum, quam proposuit capite de signis cerebri calidi, & frigidi: ibi enim tradidit signa, quę desumuntur à iuuantibus & lędentibus: dicebatque, si frigida no B cent, temperaturam esse frigidam, si calida similiter nocent, temperaturā esse calidam: in hoc cap. verò omittit hunc mirabilem modum dignoscendi temperaturas ex iuuantibus & lædentibus.

Respondetur non esse necessarium, vt tota methodus proposita applicetur omnibus temperaturis, quando aliqua methodi pars est sufficiens: frustra enim fit per plura, quod potest fieri æquè bene per pauciora: Hinc miror nonnullos expositores, dum in quolibet capite conantur vniuersam Galeni methodum exponere & acta multoties peragere: sufficit enim, vt in vno capite methodus secundum vnam partem consideretur, & in alio secundum aliam.

Præterea Galenus, dū res ex se inotescit, spernit methodum: Hinc quoque miror Argenterium, qui vel dum videt Galenum in quolibet capite non explicare totam methodum, vel videt signa temperaturarum non esse propria, illico eum reprehendit: Nec miser penetrat Galeni artificium consistere in hoc, vt proponantur hic signa communia, quæ simul vnita possunt certissimè indicare viscerum temperaturas: si enim quodlibet signum propositum esset proprium, fatuus fuisset Galenus in tot signis proponendis: causa verò, cur Galenus sibi proposuerit de communium signorum syndrome agēdum, est quia, signa propria latent nos: ex mille enim rerum speciebus vix vnica cognosci potest per vnicum proprium, & conuertibile signum.

CAPITIS XVII.

DE SIGNIS CEREBRI humidioris.

Tex. 24. *Humidioris verò cerebri indicia, capilli plani, & nequaquam calui fiunt: sensus autem turbulenti, & excrementorum multitudo: somni multi, atque profundi. Et hæc quidem simplices sunt intemperaturæ.*

PRimum signum cerebri humidioris sunt capilli plani; quia humiditas prohibet crispitudinem.

Secundum, nequaquam calui fiunt, quia cerebrum tangit craneum, illudque humectat.

Tertium, sensus sunt turbulenti ob excrementorum copiam.

Quartum, excrementorum multitudo.

Quintum, somni multi.

Sextum, somni profundi ob excrementorum humidorum multitudinem, quæ impedit, ne virtus sensitiua recurrat ad sensoria.

1 Dubitatio Galenus videtur superfluus, dū agit de signis cerebri humidioris; quia cognita temperatura cerebri sicci, statim temperatura humida ex se elucescit: ex Aristotele enim primo topicorum cap. 8. contrariorum eadem est disciplina: quis non animaduertit, si causa caluitij est siccitas, in hu- C mido cerebro non fieri caluitium? si in sicco cerebro est sensuum perspicacitas, promptitudo ad vigiliam, paucitas excrementorum, capilli crispi? in humido sensus fore turbulentos, somnos multos, & profundos, multitudinem excrementorum, & demum capillos planos? ad quid igitur Galenus hoc caput proposuit?

Respōdetur, non solum considerari cerebrum siccum & humidum, sed excessum humiditatis iunctum mediocritati, & aliarum qualitatum harmonię; quæ contrario- D rum disciplinam variant: exempli causa superius dixit, cerebrum siccum celerrimè capillos generare, tamen si quis peteret, an à sicco celerrimè fiant capilli, nemo responderet, de ratione sicci cerebri esse celerrimam capillorum generationem; quia reuera est de ratione calidi: Galenus tamen hoc signum posuit in sicco cerebro: quia vbicunque inuenietur caliditas mediocris, & siccitatis excessus, semper actiones caloris fient celerrimè: siccitas enim est lima caloris: ecce quod non seruatur oppositio respe- E ctu vnius contrarij, sed respectu multorum: quare non erat omittenda hæc particularis consideratio, quam hic facit Galenus de signis cerebri humidioris. Præterea dicimus cum Aristotele cōtrariorum eandem esse disciplinam contrarietatem considerando respectu vnius, & eiusdem, ad idem &c.

2 Dubitatio, Galeni doctrina videtur insufficiens, quia non desumpsit temperaturam humidiorem cerebri à colore & humiditate, seu mollitie cutis capitis.

Respōdet Sclanus, ista pertinere ad qualitates

litates actiuas, & non passiuas. Decipitur, quia color non magis insequitur actiuas, quã passiuas, vt in quæstione de colore probauimus. Dicimus nos Galenum non proposuisse in omni capite omnia signa, sed illa quæ sufficiunt, quęque iuncta cum alijs subrogentur alicui proprio signo: cætera verò omisisse, qualia sunt non solum pertinentia ad colorẽ, & ad cutis mollitiem, sed etiam ad motũ, ad pulsum, & ad alias actiones, quæ similiter indicare possunt.

3 Dubitatio videtur, quod Galenus omiserit signum artificiosum, quo in alijs capitibus vsus est, quod desumitur à iuuantibus & lædentibus.

Responsiones multæ dari possunt: prima, quod per signa proposita cerebri humiditas plenè dignosci possit, ideò omisit iuuantia, & lædentia, & plurima alia tanquam superflua. Secunda responsio est, quam proposuimus in methodo instituta pro dignoscendis internis dispositionibus, vbi diximus iuuãtia & lædentia esse tanquam lydium calculum, quo vtũtur aurifices in obryzo dignoscẽdo, dum cito, & sine igne illud experiuntur: Nos tamen præter iuuantia & lædentia pro cognitione omnium dispositionũ habemus signa desumpta à natura rei, quæ non possunt decipere, sicuti sunt ea, quæ desumuntur à causis non naturalibus, ab excretis, ab actionibus, & à symptomatibus indicantibus internas dispositiones, ideo loco à iuuantibus, & lædentibus non indigemus. Tertia, quæ ex Gal. 6. de sanitate tuenda cap. 3. desumitur: ibi enim dicit naturam siccam, & humidam tutius conseruari similibus: calidam verò & frigidam contrarijs: affert hanc rationem, quia dum volumus actiuas qualitates conseruare similibus, facilè illas in morbosas dispositiones trahimus, ideò actiuæ qualitates recedentes à temperatissimo contrarijs sunt conseruandæ, passiuæ verò qualitates similibus: Hinc fit quod qualitates simplices non sunt capaces iuuantium simul & lędentium: Quarta responsio ex Galeno desumitur lib. de constitutione artis cap. 9. vbi dicit ab extrinsecis temperaturæ humidæ & siccæ parũ patiuntur, ideò Gal. non fecit mentionem de iuuantibus & lædẽtibus pro cognitione temperaturæ humidæ cerebri.

4 Dubitatio si celerrimè nascuntur capilli, & robusti in cerebro icciori, Galenus debebat oppositum dicere in cerebro humidiori: si oppositorum eadẽ est disciplina, quod scilicet tardè & non celerrimè nascantur, & exiles.

Respõdet in cerebro humidiori posse quoque cito oriri, & pilos fieri robustos; quia supponitur à Galeno, in cerebro humidiori esse caliditatem temperatam: sed sic est, quod posita caliditate temperata humiditas non potest impedire operationes temperamẽti calidi: Hinc in suę omnium animantium humidissimo pili & citò, & robusti nascuntur: Inde Aristoteles 5. de gene. animal. cap. 3. ait capillos crassos fieri, si multa adsit humiditas viscosa, quæ tamen non reddat calorem diminutum: Nos enim supponimus Gal. hic agere de vno excessu, qui est in humiditate, suppositis semper cæteris qualitatibus temperatis.

5 Dubitatio inquit, humiditatem reddere sensus turbulẽtos, quod videtur falsum, quia experientia patet, turbulentos fieri ob siccitatem: pueri humidissimi syncerè vident: senes verò quatenus sicci turbulentum habent visum: immo specilla inseruiunt senibus, quia ob siccitatem fiunt in eorum ragoide & aranea (vt ego puto) rugę inter quas spectra visiua ad oculum penetrantia à specillis vnita intromittantur, aliter in ingressu ragoidis, omnia cõfusa viderentur; idem dicimus de alijs sensorijs, in animali Iuuene sua natura humido maiorem esse claritatem: in senè verò sua natura sicco maximã esse in sensorijs obscuritatem & turbulentiam.

Respondetur, per siccitatẽ esse intelligendam excrementorum carentiam; quæ reddit sensoria munda & clara; cur autem sint clara, quando excrementis carent, non omnes intelligũt: veritas est (vt mea fert opinio) quia claritas, seu perspicuitas oritur ex paucis superficiebus: vbi enim sunt paucæ superficies, tunc spiritus in trãsitu ad sensoria conseruantur lucidi & non turbulẽti: turbulentia verò efficit tenebras & auditum, & cęteros sensus hebetes: quod verò paucæ superficies efficiant claritatem, patet, quia lucidi radij non refranguntur: exemplum habetur in crystallo & adamante in puluerem tenuissimum redacto, quæ amittunt claritatem; quia ob multitudinem superficierum minimorum granulorum luciditas refrangitur, quod non euenit in integro crystallo, vel adamante, in quibus paucæ sunt superficies: Similiter euenit in aqua splendida, si eo vsq; agiterur, quousque spumescat: tot enim acquirit superficies, vt amittat perspicuitatem & turbulenta fit. Dicimus igitur quod senũ sensoria excremẽtis sunt referta: excrementa verò cũ sint quid distinctum, sensorijs varias efficiunt superficies, vnde oritur turbulentia & obscuritas. Præterea ipsa senum sensoria sunt rugosa, & rugæ quot quot sunt tot efficiunt superficies, quæ refrangẽdo lucidos radios tollunt claritatem: pueri verò quarenus sunt humidi humiditate naturali distendunt tunicas sine rugis, & sine varietate superficierum, vnde necessario radij in transitu ad sensoria lucidi conseruantur: quod non euenit in senibus: quorum tunicæ concidũt ob defectum humiditatis, & concisæ multiplicant superficies, ob quas caritas vanescere solet.

CAPI-

CAPITIS XVIII.

DE SIGNIS CALIDIORIS & ficcioris cerebri.

Tex. 25. *Compositæ autem, primum calida, & sicca, secundum quam, & superfluitatibus carent, & sensibus vigent, & plurimum vigilant, & cito calui fiunt, & prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento. Capillos verò habent nigros, & crispos, & tangentibus caput calidi sentiuntur, & sunt rubicundi vsq; ad ætatem consistentiæ.*

IN quatuor superioribus capitibus Galenus egit de signis tẽperaturatum cerebri simplicium. Nunc incipit agere de signis temperaturarum compositarum : in hoc cap. verò exorditur à signis cerebri calidioris & ficcioris : quia sicuti calidum est præferendum frigido, similiter siccum est præferendum humido; ideò prius agit de calido & sicco. Diuidi potest hoc caput in tot particulas, quot sunt signa: signa sunt octo, tot quoque erunt particulæ.

Primum signum cerebri calidioris & ficcioris est *carentia superfluitatum vel excrementorum:* ratio est, quia de ratione siccæ temperaturæ (vt diximus superius) est carentia excrementorum; similiter de ratione calidę sequitur exiccatio & carentia superfluitatum: quia natura calida excrementa resoluit per insensibilem perspirationem.

1 Dubitatio videtur, quod temperatura calida & sicca cerebri abundet excrementis, quia de ratione caloris est attrahere: Hinc qui calidum habent cerebrum semper grauitatem capitis patiuntur; ergo malè Galenus in tex. dum dicit, in calido & sicco cerebro non esse excrementa.

Oddus respondet, dato, quod caliditas attrahat tamẽ resoluit & absumit excrementorum abundantiam, quæ attrahitur, quæ responsio est manca.

Ego responderem caliditatẽ & siccitatem existentem in sanitatis latitudine nullo modo attrahere, quia causa quæ attrahit & colligit excrementa est præter naturam, & extra latitudinem sanitatis: Galenus verò in hoc loco tractat de cerebro calido & sicco sano, & non ægro, vt omnes quoque expositores
A consentiunt. Præterea, (& hoc est axioma in hac arte) dum agit Galenus de calido, & sicco cerebro supponit corpus in cęteris qualitatibus esse moderatum & temperatum: tractatque solum de hoc vnico caloris excessu: supponendo in omnibus alijs qualitatibus, (vt dictũ est) cerebrum esse moderatum: posito igitur corpore in statu hoc tẽperato, non colligentur excrementa. Dum verò attrahuntur excrementa à calore, non sufficit calor, dato etiam quod esset præter naturã, sed requiritur quoque excrementum, quod debet attrahi: de ratione motus enim ex Ari-
B stotele in physicis duo necessariò concurrũt mobilè, & motor: si igitur axioma verum est quod, dum Galenus agit de excessu in aliqua qualitate supponat, cæteras qualitates esse mediocres, & temperatas non inuenientur excrementa, & perconsequens calor cerebri non habebit quod attrahat.

2 Dubitatio multi sunt habitus calidi & sicci, quorum capita semper sunt excrementis multis referta, & destillationibus obnoxia.

Solutio petenda est ex dictis: diximus breuiter illos habitus calidos & siccos q sũt excremẽtorum pleni extra latitudinẽ sanitatis
C esse, & de his Galenus in hoc cap. non agere. Præterea dum Galenus agit de cerebro calido & sicco, supponit cerebrum solum habere hunc excessum, reliqua omnia verò esse mediocria & temperata: qui verò non supponit hoc toties à nobis animaduersum, nunquam intelliget huius libri artificium.

3 Dubitatio capilli à calido, & sicco cerebro multi fiunt: ergo multa excrementa, ergo cerebrum calidum & siccũ abundabit excrementis, quod negat Galenus.

Respondetur quod loquitur de excremen-
D tis in cerebro, & non de expulsis, inter expulsa verò sunt pili.

Secundum signum: *sensibus vigent*: ratio est, quia spiritus in cerebro calido, & sicco sunt tenues, non obtusi, sunt lucidi, & clari, vnde sẽsus fiũt vegetes. Pręterea sẽsoria sunt expurgata ab excrementis, & ideò clara, & paucioribus superficiebus constituta; paucæ enim superficies efficiunt claritatem, & perspuicuitatem, vt superius ostendimus.

Tertium signum: *plurimum vigilant*: ambæ qualitates, caliditas scilicet & siccitas,
E breues somnos faciunt: calidi enim, & sicci proprium est diffundere ad sensoria spiritus animales, vel eorum radios, meritò quorum fiunt sensus: vigilia verò alio modo non fit, nisi dum spiritus animales, vel eorum radij detinentur in quinque sensorijs.

Quartum signum: *cito calui fiunt*: superius dum egit de cerebro ficciori, & de calidiori, in vtroq; capite dixit caluos cito fieri: ratio est cutis siccitas, quæ ex eo nascitur, vt docet Hippocrates 6. epid. 3. tex. 1. quia cerebrum in caluis non tangit craneum, sed ob

siccita-

siccitatem in suam basim subsidet: quod quidem obseruatum est à me in cadauere, quod habebat caluitium.

Quintum signum: *prima capillorum generatio celerrima est, & plurimo abundans alimento*. Hoc signum insequitur caliditatē & siccitatem: ratio cur sit celerrima eorum generatio est, quia vbi generatio est celerrima, ibi est agēs efficacissimum, & patiens dispositum: agens efficacissimum, est caliditas & siccitas: patiēs dispositum est abundantia alimēti, per abundantiam alimenti non intelligit illud quod conuertitur in substātiam cerebri, sed quod concurrit in pilorum generationem; quæ est illa fuligo calida & sicca, quæ reputatur ab omnibus tertiæ coctionis crassum excrementum.

Sextum signum: *capillos nigros habent & crispos*: calor adurēdo efficit capillos nigros: siccitas, cum sit lima caloris, auget nigredinem, & crispitudinem.

Septimum signum: *capita calida & sicca si manibus tangantur actu calida sentiuntur*: hoc signum est proprium caliditatis: per accidens tamen conuenit siccitati, quatenus scilicet siccitas est lima caloris, efficitque, vt calor prōptius sentiatur.

Octauum signum *sunt rubicundi vsque ad ætatem consistentiæ*: pro intelligentia huius sciendum ex Hipp. in libro, qui inscribitur breuis denotatio dog. Hipp. & ex Galen. lib. de def. med. & in com. de salubri diæta, quatuor esse ætates: primam esse puerilem, quæ veri, sanguini, & aeri respondet; secundam esse virilem, quæ ab Hipp. in lib. de diæta vocatur adolescentia: dicuntque hanc secundam respondere æstati, bili, & elemento ignis; Tertiam esse ætatem inclinantem, quæ respondet autumno, melācholiæ, & terræ: quartam esse senectutem, quæ respondet hyemi, pituitæ, & elemento aquæ.

Præterea Hippocrates libro de carnibus distinctius agens de ætatibus ait, primam esse infantiā, quæ durat donec dentes fiunt, quod septem annorum spatio expletur. Secūdam esse pueritiam, quæ à septimo ad decimum quartum producitur; Tertiā esse adolescentiam, quæ à 14. vsque ad 21. excurrit: Quartam esse Iuuentutem, quæ terminatur, vt dicit Galenus 3. aphorism. com. 30. quinta septimana, idest ab anno vigesimoprimo, vsque ad 35. Quintam à 35. ad 49. esse ætatem parum inclinantem, de qua Galenus loco citato habet, quod homines isti exerceant omnia vitæ munera, perinde ac Iuuenes; differunt, quia non sufficiunt ad labores, vt Iuuenes: sextam ætatem esse primum senium, quod à 49. vsq; ad 62. extenditur: septimam esse postremum senium, quod à 62. vsque ad 97. peruenit.

Notandum tamen ætates non semper ab annorum numero definiri: quia ex Celso ro-

A busti senes magis fruuntur iuuentute, quam debiles iuuenes: similiter Aristoteles lib. de iuuentute & senec. & Hippocrates lib. de diæta rectius distinxerunt ætates in iuuentutem & senectutem solummodo; quia quilibet vel est in augumento, vel decremento: Hinc si in anno 70. non deficeret virtus, vt aliquando contingit in senibus robustissimis, illa esset iuuentus. Quod verò inueniantur tales habemus multa testimonia: Auerroes enim 4. coll. cap. 40. testatur de Auenzoar quod vixerit 135. annis: libeat illius verba, cum sit Auctor veridicus, afferre: *Auenzoar, vt Rasis*
B *est testificatus, cui in hac scientia debet concedi corona, qui vixit 135. annis: & in 40. anno in hac arte operari cœpit, & in bono obijt statu, & in habitu scientiæ vidit quantum videre & cognoscere potuit, ergo sui libri credendi sunt*. Præterea innumeri sunt Auctores, qui referunt de Gorgia Empedoclis discipulo, qui robusto corpore sensibus integris, memoria firma annum centesimū octauum excessit. Demum Nauarrus: Ostiensis in sum. pænit & remiss. & Sauonarola tract. 6. cap. 21. rubrica 23. referunt Nicolaum de Palauicinis habuisse filium in centesimo anno: ætas sanè est admiranda: eius filij tamen
C procreatio nullam admirationē mouet: quia vxores iuuenes & amabiles iūctæ maritis ducentorum quoque annorum partum edere possent.

4. Dubitatio quæritur, quod intelligat Galenus per ætatem consistentiæ: quod sanè non intelligitur, nisi ex codice græco, in quo sic legitur ἐρυθροί τε μέχρι τῶν τῆς ἀκμῆς χρόνων, idest, rubicūdi vsque ad tēpora summi vigoris: Α'κμὴ ex Galeno ad Glauconem est summus vigor, qui non conuenit, nisi extremitati iuuentutis: finis verò iuuentutis ex Galeno 3.
D aphorismorum 30. est in anno 35. quare dicimus post annum 35. qui cerebro sunt calido & sicco non apparere ita rubicundos.

Miror Leonicenum virum in græca eruditione doctissimum, interpretatum fuisse ætatem ἀκμῆς ætatem consistentiæ, quæ non solum conuenit ætati summi vigoris, sed etiam ætati peruenienti vsque ad 49. annum: ideò ætas consistentiæ à Galeno, & Hippocrate 1. aphoris. 13. vocatur καθιστηκία, idest ætas cōsistentiæ, quæ sic definitur: ætas consistentiæ
E est media inter iuuentutem, & senectutem: quod facilè patet: quia iuuentus terminatur anno 35. & senectus incipit anno 49. ergo ætas consistentiæ ex Galeno erit ab anno 35. ad 49. de qua ætate Galenus hic non intelligit: eo quia (vt diximus) non est vsus hoc verbo καθιστηκία, sed verbo ἀκμῆς, quod verbum significat summum vigorem, qui in fine iuuentutis habetur, idest in anno 35.

Plusquamcommentator ausus est mutare Galeni verba: vbi enim Galenus dicit: qui habent cerebrum calidum & siccum non sunt

rubi-

ubicundi vltra ætatem consistentiæ censet, A quod neque sint calidi vltra ætatē consistentiæ: quæ interpretatio non consonat verbis Galeni, qui loquitur solum de rubicundis. Præterea experientiæ aduersatur: qui enim in Iuuentute habent cerebrum calidum, & siccum videntur magno quoque calore non solum in ætate consistentiæ, verum etiam in primo senio vexari: quamuis in vltimo senio omnia frigescant, & exiccentur.

5 Dubitatio: Galenus dum loquitur de cerebro calido dicit, quæ circa caput sunt esse rubicūdi coloris, neque dixit vsque ad ætatem consistentiæ: similiter dum loquitur de cere- B bro calido & humido dixit, faciem esse boni coloris, neque coarctauit signum propositum vsque ad ætatem consistentiæ: qua igitur ratione in hoc cap. calido & sicco vult rubicūditatem solum perseuerare vsque ad ætatem consistentiæ?

Respondetur huic dubitationi, quod dum Galenus loquitur de cerebro calido, supponit, omnes qualitates esse mediocres: solumque agit de illo excessu caloris qui recedit à temperatissimo: quæ animaduersio est adeo necessaria, vt sine ea artificium huius libri esset omnino imperceptibile: dicimus igitur, C cerebrum, dum est calidum & siccum, carere humido, quod est caloris pabulum: quare vsque ad ætatem consistentiæ absumitur pabulum, quod potest faciem rubicundam reddere: non tamen ita absumitur, vt cerebrum in ætate consistentiæ reddatur frigidum: plus pabuli requiritur in facienda rubicunditate, quam in calore, quod nō animaduertit Sclanus, nec Plusquamcommentator, qui videntur asserere, quod eodem tempore amittatur rubicunditas, & caliditas, quod est falsissimum: siccitas enim, vt Auerroes & Petrus de Aluer. dicunt, est lima caloris, & non rubi D cunditatis.

6 Dubitatio: videtur Galenus diminutus, qa non proponit signum aliquod præstantissimum, quod desumitur à iuuantibus & lędentibus, sicuti fecit agens de cerebro calido.

Respondetur, egisse in cap. de cerebro calido de extrinsecis alterantibus, quatenus sunt iuuantia vel nocētia; ideo omisit signa desumenda à iuuantibus & lædentibus. Præterea signa proposita sunt sufficiētissima pro declaratione cerebri calidioris & siccioris, ideò fuisset superfluus si alia addidisset. Hinc errat Argenterius, qui reprehendens in hac re Galenum nō videt quo artificio auctor incedat in his capitibus. E

7 Dubitatio: Galenus videtur insufficiens, quia ab Auerroe, & Auicēna plura alia signa indicantia cerebrum calidum & siccum proposita sunt: Auerroes enim 4. colliget cap. 3. ait, qui habent cerebrum calidum & siccum esse in discursu veloces, quamuis hi non apprehendant intimam rerum naturam, sed solum quasdam similitudines: Auicennas vero vbi agit de cerebro calido & sicco ait, eius signum esse fortitudinem intellectus, quod illis accidit, qui diu cogitare possunt.

Respondetur, hæc signa Auerrois & Auicennæ contineri in illo à Galeno proposito, quod scilicet calidi cerebro sint mutabiles in sententia: isti enim velociter discurrunt, sed apprehendunt solas similitudines, semperq; cogitant non vnum conceptum, sed multos continuo transeuntes de vno in alios.

CAPITIS XIX.

Particula I.

DE SIGNIS CALIDIORIS ET humidioris cerebri.

Tex. 16. *Si verò humiditas adiungatur caliditati, parum vtriusque qualitatibus superantibus mediocritatem, color bonus, & quæ circa oculos calidiora, venæ magnæ, & plura excrementa, & mediocriter cocta, & capilli recti, subflaui, & non facilè calui fiunt. Implentur verò atque aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectentur, protinus multo magis excrementorū habent multitudinem.*

POstquam egit de signis cerebri calidi & sicci: in hoc cap. agit de signis calidi & humidi, & meritò post signa calida & sicca de signis calidi & humidi, verba facit: quia siccitas vt caloris propria est præferenda humiditati.

Diuiditur caput in tres particulas: in hac prima agit de caliditate & humiditate cerebri parum recedentis à mediocri & temperato: In secunda agit de signis cerebri multum recedentis à temperatissimo: In tertia de cerebro calido & humido, quod recedit à temperatissimo secundum vnam qualitatem. In eadem particula dat pulcherrimā normam, quæ infra explicabitur.

Quo ad signa indicantia cerebrum calidum & humidum, quod parum recedit à temperatissimo, Galenus hic tradit septem signa.

Primum est, *bonus & floridus color faciei, qui mixtus est ex albo & rubro*, de quo colore dictum est superius: in libro de constitutione ar. Galenus docet, corpora humida habere pluri-

mum

mum sanguinis: post sanguinem esse plurimum pituitæ: minus tamen bilis, & adhuc minus melancholiæ: quia verò sanguis colorem rubrum, & pituita album efficit, ideò qui sunt calido, & humido cerebro colorem rubrum & album seu floridum habent: isti tamen non sunt rubicundi, sicuti, qui habent cerebrum calidum tantum, vel calidum & siccum, sed sunt coloris ex albo & rubro commisti.

1 Dubitatio: non videtur, quod color bonus faciei indicet cerebrũ calidum, & humidum cum pauco excessu, vt diximus: quia superius Galenus docuit, colorem bonum significare cerebrum calidum tantum, sed sic est, quod iuncta humiditas calori, calor obtunditur; ergo non videtur, quod in cerebro calido & humido possit esse bonus, & floridus faciei color.

Respõdetur, humiditatem dupliciter considerari vel vt moderata, vel vt est immoderata: quo posito, dico calorem obtundi solum ab humiditate immoderata, & nõ à moderata: quare si bonus color indicat calidum cerebrum, potest etiam indicare cerebrum calidum iunctum cum moderata humiditate: humiditas enim si est moderata iuuat mirum in modum coctionem, vt docet Galenus 3. de symptomatum causis cap. 3. & Aristoteles 4. meteor. tex. 18. vbi ait, coctionem esse elixationem, quæ fit à calido & humido moderato.

Secundum signum: *circa oculos calor apparet:* nulla enim capitis pars magis ostendit internum cerebri statum, quam alteratio tunicarum oculorum: quia à membranis cerebri oriuntur: si viderimus igitur oculos esse calidos, & rubros, statim dicemus, cerebrum esse calidum, & deinde sanguinem ad oculos attractum fuisse ratione caloris oculorum.

Tertium signum: *venæ oculorum magnæ apparent:* intumescunt enim ob sanguinis plenitudinem: valebit igitur, si dixerimus, venæ sunt plenæ sanguine, ergo temperatura est calida & humida: sanguis enim multus fieri non potest, nisi ab opifice calido & humido.

Quartum, *excrementa plura fiunt, quam in calido & sicco cerebro, sed mediocriter cocta:* plura enim sunt ratione humiditatis: cocta verò ratione humiditatis & caliditatis: quia coctio ex Aristotele & Galeno locis citatis est elixatio, & elixatio fit à calido & humido: dixit mediocriter cocta: quia perfecta coctio non potest fieri ab excessu caliditatis & humiditatis, sed à mediocri temperamento: in hoc loco verò agitur de calido & humido cerebro cum aliquo excessu: Hinc Sclanus perperam interpretatur per mediocriter cocta benè cocta: hæc enim conditio bonæ coctionis conuenit temperamento sine excessu.

Quintum, *capilli sunt recti & subflaui:* recti, quia in his non adest siccitas cutis, vel calor immoderatus, qui crispitudinem faciat: subflaui, quia in mediocri temperamento sunt flaui: in calido tantum sunt nigri: in calido & humido sunt subflaui: nullum enim temperamentum proximius est mediocri & temperato, quam caliditas & humiditas cum pauco excessu.

Sextum, *non facilè calui fiunt:* quia sunt humidi: calui ex Hippocrate 6. epid. com. 3. tex. 1. fiunt ob cerebri imminutionem: imminutum enim cerebrum vel in suam basim concisum non tangit craneum, vnde siccitas suboritur in cute, vnde caluitium: ecce quod causa caluitij immediata est siccitas: si igitur erunt humidi non facilè calui fient.

Septimum: isti *læduntur à calidis & humidis rebus non naturalibus:* aggrauantur scilicet eorum capita, & ab humidis causis adeo læduntur, vt multitudinẽ excrementorum coaceruẽt, vnde catarrhi & destillationes fiunt: sed quia hæc septem signa inseruiunt cerebro calido & humido parum recedenti à temperatissimo, ideo vidẽdum est quid dicat Galenus de cerebro calido & humido, quod multum recedit à temperato.

CAPITIS XIX.

Particula II.

Et si plurimum caliditas, atque humiditas creuerit, his caput est ægritudinibus obnoxium, atque excrementis abundans, & quod facilè à calefacientibus, atque humectantibus offendatur. Auster verò semper eis aduersatur, atque optimè in Aquilone se habent, non tamen diu vigilare possunt: & cum se ad somnum converterint, simul graui somno tentantur, & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena, visus eis turbulenti, neque satis sensibus vigent.

IN hoc tex. Galenus proponit signa cerebri calidi & humidi cum excessu recedentis à temperatissimo: quod tamen cerebrum adhuc in latitudine sanitatis perseuerat.

Primum signum: ait hoc cerebrum esse *obnoxium ægritudinibus:* Qui igitur habent caput valde calidum & humidum, quamuis sani

sint,

sint, ob leuissimam tamen causam labuntur in destillationes, & catarrhum salsum: Verum quamuis catarrhus ex Galeno 2. de diff. feb. cap. vltimo aliquando fiat non ob læsionem capitis, sed solum ob sanguinis vitium, tamen dum excitatur in cerebro valde calido & humido ob sanguinis vitiū; cerebrum vt plurimum incidit in affectum in facto esse: cerebrum enim, dum sua natura nō est valde calidum & humidū si patitur catarrhum ob sanguinis vitium, non ita facile labitur in vitium idiopathicum; quemadmodum cerebrum valde calidum & humidum: Notādum dum caput est valdè obnoxium destillationibus, vel alijs ęgritudinibus, vocari corpus insalubre simpliciter, licet sanū sit: cerebrum verò quod non est obnoxium catarrho, si eo vexatur nulla tamen existente læsione sensibili, dici corpus salubre simpliciter vt multū pro vt scilicet maiorem, vel minorē habeat vim resistendi ægritudinibus.

Quo pacto verò noscantur capita ægritudinibus obnoxia, quæ sunt insalubria simpliciter, nos docet Hippocrates 6. aphor. 2. his verbis: *quibus nares humidæ, & semen humidum, hi destillationibus sunt obnoxij*: Præterea Galenus 9. de vsu par. c. 1. tractat de meatibus, per quos cerebrum obnoxium catarrho expurgatur, ex quorum locorum, siue meatuū cognitione colligimus faciliè statum & conditionem cerebri: ægritudines verò, quibus cerebrum propositum à Galeno in tex. sit obnoxiū, omnes sunt calidę & humidę, sicuti apostemata, qualia sunt parotides, catarrhi, destillationes & alia id genus.

1 Dub. Auicennas declarans signa cerebri calidi & humidi dicit, esse obnoxium ægritudinibus calidis & frigidis: Galenus tamen in tex. contrarium asserere videtur; dum dicit quod aquilo iuuat, quia est frigidus & siccus, ergo non est obnoxium frigidis, vt dicit Auicennas.

Respondet Auicennas, quatenus tale cerebrum est valde debile, & in fine latitudinis sanitatis constitutum, propterea esse obnoxiū frigidis ægritudinibus. Ego autem sic conciliarē Auicennam cum Galeno nempè, aquilonem, seu alias causas externas frigidas ex accidenti calefacere & humectare posse quatenus scilicet obstruunt meatus, & prohibēt perspirationem cerebri: inde enim magis incalescit, & humectatur: itaque dicimus, Galenum inspexisse solum causas, quæ per se læ dunt cerebrum calidum & humidum; Auicennam verò causas quoque per accidens.

Secundum signum ait: *excrementis abundare*: ratio est, quia ratione caliditatis fit attractio excrementorum: ratione verò humiditatis obtūdentis calorem fit prohibitio resolutionis excrementorum: sed si dixeris ratione laxitatis melius adhuc respondebis: viscera enim insalubria, si itidem habent humiditatem, redduntur ob humiditatem laxantem fibras excrementorū receptacula, quod non accidit visceribus debilibus, & siccis.

A Tertiū Signum: *facilè læditur à calefacientibus & humectantibus*.

2 Dub. magna oritur, quia Galenus in hoc loco agit de cerebro calido & humido sano, & non ægro: quomodo igitur Galenus dicit calidum & humidum cerebrum lædi à calefacientibus & humectantibus? non ne quæ sana sunt debent similibus conseruari, & quæ sunt ægra contrarijs sanari? idemque docet Gal. in tertia parte hui⁹ libri tex. 35. 4. meth.
B cap. 2. & 11. meth. cap. 12. videlicet cōtrariam affectionem præter naturam, vel recedētem ab optima esse tollendam contrario.

Solutio hæc est: corpora simpliciter sana similibus sunt conseruanda, & non corpora sana neutra, & insalubria: quod hæc solutio tollat dubium, ex Galeno patet 3. aphoris. 2. & 3. vbi dicit, vnam esse temperaturam optimam, & octo esse vitiosas: ibique addit ad ęstatem frigidas & humidas temperaturas benè affici, calidas verò & siccas ad hyemē: ecce quod solum optima tēperatura, idest corpus salubre diapandos similibus cōseruatur.
C Præterea Gal. 3. aphor. com. 3. declarat, quæ corpora similibus, & quæ contrarijs sint tractanda, & valdè conuenit, vt afferamus eius verba: quia video Medicos sæpè abuti hac sententia, similia similibus conseruari, & contraria contrarijs curari: de corporibus igitur sanis loquens Galenus loco citato habet hæc, *& vt simpliciter dixerim contrarij, quidem ad contraria benè, similes autem ad similia malè: preter quam si ætas temperata, & victus, & regio, & loco temperato comparetur: hoc enim solo modo similes à similibus benè afficientur*: ecce quod tem
D peratissima solum similibus, & non contrarijs conseruari debent. Præterea Gal. loquēs de cerebro sano, quamuis insalubre sit, dicit cerebrum calidum & humidum lædi à calefacientibus, & humectātibus: ecce quod corpora sana, quæ vocantur salubria vt multum, & sana vt nunc, sana neutra simpliciter, vt multum, & vt nunc: similiter sana insalubria omnia cōtrarijs, & nō similibus sunt tractanda: Gal. .n. nō dixisset 3. apho. com. 3. quod solum temperata similibus sint tractanda, si iudicasset, quod cætera corpora à mediocri re-
E cedentia essent similibus conseruanda.

3 Dub. non videtur, quod omnis curatio sit per contraria, quia Aristoteles 4. topicorum cap. 3. ait, febri, & ophtalmiæ nihil esse cōtrarium: similiter 5. aphor. 25. habetur, tetanū curati profusione frigidæ: quare contraria non curantur contrarijs.

Respondet Plusquamcommentator text. 35. tertiæ partis huius libri, Aristotelem in top. docuisse omnia generica habere sua contraria, vt virtus in communi aduersatur vitio in communi, & sanitas in communi aduersatur

tur ægritudini in communi, non tamen semper esse verum in specificis differentijs: quia licet auaritię, quæ est vitium specificum aduersetur largitas, tamen (vt ait Aristoteles) ophtalmiæ, & febri nihil est contrarium, idest nulla inuenitur specifica sanitas, quæ aduersetur ophtalmiæ, vel quæ aduersetur febri. Respōsio hęc accipitur, quod scilicet Aristoteles intelligat de specifica sanitate, quæ sit immediatè cōtraria febri, vel ophtalmiæ: fallitur tamē Plusquamcommentator, neq; Aristotelis mentem omninò intelligit, dum inquit ophtalmiam, & febrem nō habere sua contraria: dantur enim sua contraria; sed sunt (vt alijs in locis disputauimus contra ipsum) innominata. Quo ad illud quod dicunt de tetano, quippe est passio frigida, & tollitur aquæ perfusione, dicimus id per accidens contingere, quatenus scilicet frigidæ perfusione concentratur calor naturalis, & inde adeo roboratur, vt vincat passionem frigidam: ecce igitur quod omnis curatio per contraria fit.

Quartum signum: auster semper illis aduersatur, idest capitibus calidis, & humidis cum excessu: optimè tamen in aquilone se habent. Ratio desumitur ab Hipp. 3. aphor. 5. vbi dicit, austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauātes, Gal. verò in com. docet quod causa, cur austri reddant auditum grauiorem, & visum caliginosum, est, quia tēperatura austri est calida & humida; & omnia calida, & humida apta sunt ad replendum caput, & ad grauitatem efficiendam: quia principium neruorum humectant; vnde motus voluntarij redduntur pigri: hæc Gal. de austro. De aquilone verò admonet, quod reddat corpora robustiora & vegetiora, & præcipuè, si corpora calida & humida sint: aquilo enim est ventus frigidus & siccus, & mirificè confert corpori calido & humido.

4 Dubitatio satis trita: in cura catarrhi prohibetur à Mesue, & ab omnibus ventus Auster, & Aquilo: ergo aquilo quoque aduersabitur cerebro calido & humido.

Respondent Expositores, alio modo esse curandnm catarrhum in ægro, & alio in sano obnoxio tamē ægritudinibus: causa vero, cur Aquilo cerebro correpto ægritudine catarrhali noceat, est, quia suo frigore parit adiapneustiam seu pororum constrictionem, ob quam calor internus intenditur, humorque retinetur, & inde fluxiones excitātur, quod re vera non fiet in cerebro sano destillationibus obnoxio, eo quia resistit. Præterea dicimus cum Gal. 3. aphor. com. 12. frigus externum eo modo destillationes excitare, quo manu aliquando exprimitur spongia aqua imbuta: Hinc Ioannes Langius in suis epistolis epist. 46. valde decipitur, dū reprehendit medicos, qui putant frigus externum excitare catarrhum, quia coarctet paniculos ce-

A rebri: miser enim non animaduertit hanc communem medicorum opinionem esse desumptam à Gal. loco citato, ideò merito ab Expositoribus reprehenditur.

5 Dub. quomodo auster aduersatur, & Aquilo iuuat cerebro calido & humido, si ex Aristotele 2. meteororum cap. 4. quilibet ventus est exhalatio calida & sicca?

Responsio communis est, & optima, quod licet quilibet ventus in se sit exhalatio calida & sicca, tamē ex locis per quos transit secum fert locorum qualitates: Auster quia venit à meridie est calidus, verū quia transit per ma-
B re secū fert eius vapores, & sentitur humidus: Aquilo à polo artico veniens transit per niues, & glaciē; ideò refrigerat & exiccat: Quod vero venti reddantur frigidi & humidi à regionibus, per quas transeunt, nos docet Arist. 26. probl. 51. vbi dicit in Africa austrum esse frigidum, & Aquilonem calidum, quia hic antequā illuc perueniat, amittit frigiditatem septemtrionalem, & induitūr caliditate meridiei: similiter ait, austrum, dum spirat versus antarticū, amittere caliditatem, & frigiditatem sibi conciliare.

6 Dub. videtur Gal. diminutus, quod solum
C de duobus ventis mentionem faciat, de alijs verò nihil dicat.

Respondent alij, quod omnes venti vel calefaciunt, vel refrigerant, vel exiccant, vel humectant: Aquilo refrigerat & exiccat, auster verò calefacit & humectat: orientales venti calefaciunt: occidentales verò refrigerant: quare sat erat Galeno de duobus verba fecisse.

Alij dicunt, quod aeris temperaturę nō solent mutari, nisi ab Austro & Aquilone: cæteros ventos parum perseuerare, & exiguam
D in aere alterationem efficere.

Ego tñ arbitror intentionem Gal. in hoc loco non esse de ventis agere, vult enim solū docere signa cerebri calidi & humidi: Cęterum, quia signa quoque desumuntur à iuuantibus & lædentibus, ideò facta est mentio de Austro & Aquilone: aquilo enim iuuat cerebro calido & humido, & auster nocet: auster verò iuuat cerebro frigido & sicco, & aquilo nocet.

Quantum attinet ad ventorum generationem credimus nos breuiter, vētos omnes ori-
E ginem habere à montibus: si enim tota terra careret montibus, non essent venti: Hinc in summis montium cacuminibus, vbi exhalationes non coercentur; sed suauiter & sine violentia mouentur, nō fiunt venti. Montes, quorum occasione in Europa fiūt venti, tres sunt præcipui: primus est Atlāticus, qui est adeo magnus, vt Africam ex vna parte terminet. Secundus quammaximus est caucasus qui est in Asia. Tertius verò sunt Alpes, quorum propagines extensæ sunt quoq; versus antarticum: mons Atlanticus efficit austrum,

ſtrum: cur? quia detinentur ab illo, & citra illum exhalationes mediterranei & regionum citra illum, ita vt non valeant diffundi & tráſire per Affricam vltra Atlanticum: quare dum exhalationes, nec ſtare, nec vltra poſſint diffundi ob Atlantici impedimentum, magno cum impetu verſus Europam mouentur, & cum tranſeant per mare efficiunt ventos humidos, vt docet Ariſtoteles ſectio.26. problem.51. Similiter alpes impediunt, ne exhalationes verſus articum peragrent: eadem ratione, vt dictum eſt de auſtro, efficitur aquilo frigidus & ſiccus, quia euolat per niues & montes ſiccos, & frigidos, diffunditurque per Europam vſque ad Atlanticum montem, vltra quem alij venti fiunt. Mons caucaſus eadem ratione efficit orientales ventos: alij quoque montes, vel horum propagines efficiunt alios: ſatis enim eſt in meteorologis eſſe tamquã axioma, quod nũquam eſſent venti, niſi eſſent anguſtiæ, quæ non eſſent, ſi terra careret montibus, eſſetque aer ita liber, ſicuti in montium cacuminibus.

Quintum ſignum, *non poſſunt diu vigilare, & quando ſe conuertunt ad ſomnum ſimul graui ſomno tentantur, & vigilant*. Ratio eſt: quia ratione humiditatis habent inclinationẽ ad ſomnum: ratione verò caliditatis ad vigiliam, vnde fit coma vigil: libro enim de comate, & primo præd. in principio admonet, triplicem eſſe differentiam comatis: primam differentiam eſſe coma quoddam profundum; ſecũdam, ſomniculoſum, ſed non valdè profundum: tertiam eſſe coma vigil: ſunt nonnulli, qui tentantur graui ſomno, attamen non poſſunt dormire: hic affectus à Galeno vocatur coma vigil: quo pacto verò fiat, primo prædictionũ notatur p hæc verba: *cum autem, vigiliæ coma iunctum fuerit, ſucci mordentis permiſtione fieri affectionem hanc oſtendi*: ecce quod in cerebro valde calido & humido facilè coma vigil ſuboritur.

Sextum: *ſomnia habent imaginationibus plena*: ratio eſt, quoniam, qui patiuntur coma vigil habent ſtatum medium inter ſomnum & vigiliam, ideo ſicuti in vigilia infinita imaginamur, ſimiliter in ſomno iſto imperfecto, & vigili: ille .n. ſomnus eſt omniũ perfectiſſimus, qui eſt ſine ſomnijs: ſomnus vero per fectus fit, dum virtus ſenſitiua retrahitur ad intra, & omnino deſerit quinque ſenſoria: dum igitur non omnino retrahitur fiũt ſomnia: habemus enim ab Ariſtotele libro de ſomnijs, ſomnia fieri, quia in ſenſorijs conſeruãtur imagines exteriorum obiectorum: cum igitur virtus ſenſitiua non tota ad intro reuocetur, oportet, vt ex neceſſitate ſuccedant ſomnia ex imaginationibus, quæ ſunt in ſenſorijs impreſſa: non retrahitur verò in his virtus ſenſitiua ad cerebrum ob nimiam humiditatem excrementorum, vel ob nimium calorem, qui effundit radios ſpirituum animalium ad ſenſoria, & vigiliam efficit.

Septimum: *viſus ſunt turbulenti, neque ſatis ſenſibus vigent*. Ratio huius deſumitur ex Galeno 3. aphoriſmorum 17. vbi dicit, humectato neruorum principio animales actiones, quæ per neruos fiunt, frigidas, & obtuſas reddi: ſenſus enim vel ſenſiteria omnia per neruos exercent ſua munera: Hinc viſus ſunt turbulenti, & ſenſibus non vigent ob nimiam humiditatem: poſtremo ſi contrariorum eadem eſt diſciplina, vt dicit Ariſt.1. topicorum cap.8. & ſenſus ob ſiccitatẽ ſint perſpicaces, vt probatum eſt, ergo ob humiditatem erunt obtuſi.

CAPITIS XIX.

Particula III.

Quòd ſi plurimum in caliditate cerebrum à mediocritate receſſerit, paululum autem humidius extiterit, calidæ temperaturæ indicia quidem ſuperabunt, cum quibus leuia, quædam humiditatis ſignaconiungentur, veluti ſi longè quidem humidius, paululum verò calidius, vehementia quidem erunt, ac manifeſta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis verò hæc ratio in omnibus compoſitis intemperaturis exiſtit.

IN prima particula huius capitis Galenus egit de tẽperatura calida & humida cerebri parum recedente à temperatiſſimo: In ſecunda de temperatura calida, & humida cerebri multum recedente.

Diuiditur hæc particula in duo membra: in primo inquit, ſi per ſolã caliditatem cerebrum valdè recedat à temperatiſſimo ſuo, & parum per humiditatem, ſigna humiditatis ſuperius propoſita erunt leuia & mitiora: è contra verò ſi exceſſus fuerit in humiditate, & nõ in caliditate, qa ſigna caliditatis erunt leuia, humiditatis verò vehementia: ſi igitur exceſſus fuerit in caliditate, & non in humiditate; hæc quinque ſigna apparebunt; primum, non erunt multa excrementa; ſecundum erit caluitium; tertium non erit tanta promptitudo ad ſomnum; quartum ſomnia non erunt adeo plena imaginationibus; quintum neque ſenſus erunt obtuſi.

Si verò excessus fuerit in humiditate, & non in caliditate, tunc signa humidi cerebri apparebūt, de quibus superius, quæ sunt excrementa plura, malè cocta, non caluitium, corpora somnolenta, somnia plena imaginationibus, & postremo sensus obtusi.

In secundo membro huius particulæ dat hoc commune præceptum obseruandum in omnibus temperaturis compositis, scilicet quando vna qualitas tantum excedit, tunc esse confugiendum ad signa quatuor temperaturarum simplicium, quia si signa fuerint vehementia indicabunt magnum recessum à tēperatissimo, si debilia, paruum: Hoc præceptum non solum est commune compositis temperaturis cerebri, verum etiam omnibus compositis temperaturis cordis, hepatis, ventriculi, & cæterarum partium corporis.

CAPITIS XX.

DE SIGNIS FRIGIDIORIS & siccioris cerebri.

Tex. 17. *Frigidæ verò, & siccæ cerebri intemperaturæ, frigidum & minimè coloratū sui ratione caput reddunt. Semper enim memoria repetenda quæ à nobis ab initio est distinctio posita, vt praeterea aduertamus quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum consistunt. Protinus autem huiusmodi temperaturæ venis carentes habent oculos, & à causis frigidis facilè læduntur. Quare & inæquali sanitate fruuntur, quoniam nonnunquam leuissima habent capita, & excrementorum moderatos effluxus. Nonnunquam verò, & grauedinibus, & distillationibus minima ex causa capiuntur.*

PRimum signum cerebri frigidi & sicci est, quod *caput tactu percipiatur frigidum*.

1 Dubitatio nō videtur, quod frigidum cerebrum possit tactu dignosci: quia cerebrum non potest tangi: neque habet sensum, quo cognosci possit interna eius frigiditas: ergo

A hoc signum desumptum à tactu est vanum.

Respondetur, sans esse pro cognitione cerebri frigidi percipere, quod caput, idest pericraneum, & facies ipsa a tactu nostro frigida sentiatur: requiritur tamen manus temperati caloris, quia si esset frigida, posset decipi. In hac arte frigidum, vel calidum dicitur prout à temperatissimo recedit: omnia enim corpora viuentia calida sunt, tamē facta comparatione ad temperatissimum, calida dicuntur quæ sunt calidiora temperato; frigida verò quæ sunt minus calida, quam temperatum.

B Præterea, qui habent cerebrum frigidum possunt suo sensu animaduertere frigiditatem capitis: Ego plures inuenio sic dispositos, qui valde conqueruntur de cerebri, & pericranei intensa frigiditate.

Secundum signum: *cutis non est colorata* per cutim intelligitur cutis faciei: quia non obseruatur color alterius cutis, quam faciei. Præterea, dum agitur de temperatura capitis, si ex colore aliquid colligere debemus, id ex facie, & non ex colore alterius partis desumitur.

2 Dubitatio: *semper enim memoria repetenda est:* C per hæc verba Galenus tollit tacitam dubitationem: quia aliquis dicere posset, nonne potest cōtingere in capite calido & sicco, quod aliquis habeat venas probis & temperatis humoribus plenas, ex quibus color bonus in facie oriatur? tunc color faciei erit bonus, tamen cerebrum erit frigidum & siccum.

Respondet Galenus huic obiectioni, memoriam repetendam esse eorum, quæ dicta sunt cap. 13. quando loquebatur de pilis: dicebat enim, tunc capillorum colores indicare temperaturam cerebri, quando humores D prædominantes non impediunt: eandem responsionem dat Galenus in hoc cap. dicens, quamuis caput sit frigidum, & malè coloratum, tamen non necessario indicabit temperaturam siccam & frigidā cerebri: quia oportet quoque videre, quales humores dominentur in venis: potest enim contingere, vt aliquis habeat cerebrum calidum, tamen venę illius sint adeò cruda pituita refertę, vt ad cerebrum sua natura calidum mittatur sanguis admodum frigidus, & serosus, vnde suboriatur E malus color faciei: similiter potest contingere, vt cerebrum sit sua natura frigidum, & siccum, tamen venæ sint refertæ sanguine bilioso, vnde caput fiat ex accidenti calidum & coloratum. Præterea ex vsu maluatici & aromatum idem contingere potest: similiter ex nimio exercitio non desunt qui reddātur coloratiores: ecce quod ex vnico signo, nisi alia considerentur, non cognoscantur tēperaturæ: Hinc supponendum est in hoc libro, nullum signū ab alijs separatum esse

esse proprium, & conuertibile: qui verò hoc A non supponunt, inter quos videtur esse Argenterius, æquè ignaros post huius libri lectionem, sicuti ante reputabimus.

Tertium signum: in his *non apparent venæ in oculis*: quia caliditas cerebri non est tanti, quanti attrahat sanguinem, qui extendat capillares oculorum venas: potest tamen contingere, vt venæ maiores sint sanguine plenæ, & mittatur sanguis ad venas oculorum: ideò non valebit consequentia, cerebrum est frigidum & siccum, ergo non apparent venæ in oculis; nec viceuersa, apparent venæ in oculis, ergo cerebrum non potest esse B frigidum & siccum: nos docuit Galenus capite 13. huius libri, videndum esse an in humoribus sit alteratio: quia potest esse alteratio in massa sanguinea, ob quam oculi inflammentur: cogimur igitur in examine omnium signorum videre, an multa consentiãt in vnum: quia solum multorum syndrome habet vim significandi temperaturas.

Quartum: *à causis frigidis facilè læduntur*: addit quod *fruantur sanitate inæquali*: quia modo habent capita leuissima, quæ scilicet nõ grauantur, quoniam pauca sunt excremẽta: modo verò eorum capita grauedinibus & destillationibus afficiuntur, quia minima ex causa læduntur à frigidis.

Ratio, cur eorum capita sint leuissima, est, quia carẽt excrementis, carẽt aũt excrementis, tum quia deficit causa attrahens, quæ est calor, tũ quia causa concoquens est diminuta: concoctio enim fit à calido & humido & post concoctionem remanent excrementa, cum igitur perexigua fiat coctio in cerebro frigido & sicco, pauca quoque erunt naturalia excrementa: Si verò ab externo frigore lædantur, tunc concoctio vix fit, immo quod in substantiam nutriti est cõuersurum in excrementum abire videtur: vnde magnæ suboriuntur destillationes: immo in his fit quidam affectus, qui assimilatur Lienteriæ, qui à coctione valdè diminuta, vel ablata fieri solet: Hinc in his destillatio, vt ita dicam, Lienterica aliquando per nares obseruari solet.

CAPITIS XXI.

DE SENSIBVS.

Sensus autem eorum in iuuentute quidem omnes vigent, atque omni vitio carent, sed progrediente ætate cito marcescunt. Et vt summatim dicatur, omnes celerrimam circa caput senectutem ostendunt. Quare & citò cani fiunt. Capilli verò ipsis quidem genitis vix exeunt, & malè nutriuntur, & ruffi sunt: in progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quam siccitate humiditatem, multum non caluescunt. E contra verò si contigerit siccitatẽ quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò caliditati, parum calui fiunt hi.

IN hoc cap. Galenus desumit signa cerebri frigidi & sicci à sensibus.

Quintum igitur signum indicans cerebrum frigidum & siccum est, quod *tales in iuuentute habeãt sensus perspicaces, quamuis in progressu ætatis cito marcescant*, idest cito fiant hebetiores: In iuuentute istorum sensus sunt vegetes: quia sensoria carent excrementis: species enim sensibiles, qñ in istis transferũtur ad pri-
C mũ sensorium, nulla inueniunt excremẽta; quæ multitudinem superficierum efficiant: quod enim impedit trãsitum lucidarum specierum est solum id quod potest illarum luciditatem refrangere: taleque non potest esse, nisi multitudo superficierum: hac ratione lumen non tranat, vbi adest corporum multitudo, & superficierum: Hinc aqua splendidissima, si agitetur donec spumescat, lumen ob multitudinem superficierum exoriẽtium à spuma non transit; quia in qualibet superficie refrangitur, & in qualibet refractio-
D ne minuit penetrationem. Qui non intelligit, cur lumen penetret, & cur non penetret vel quid sit diaphanum, & opacum, non agat de re lucida, quia nunquam se ipsum intelliget. Quod verò sensus fiant hebetes; quia specierum puritas impediatur à superficierum multitudine, patet inducendo per omnia sensus organa: oculus enim carens non solum excrementis, sed aduentitijs tunicarum superficiebus optimè videt, neque indiget specillis: si verò eius ragoide, vel retina fiet rugosa, impedietur transitus, specie-
E rum, virtute tamen specillorum inter rugas, seu inter rimas, vbi est claritas, ferentur spectra visibilia, & videbunt, ac si essent Iuuenes: Senes enim semper viderent, vt Iuuenes quo ad facultatem: differentia solum oritur ab instrumento. Quod dicimus de oculis, idem de alijs sensorijs dicendum: In instrumento odoratus, vel ob excrementa, vel ob cicatricem impediri solent species olfactoriæ: idem dicimus de auditu, gustu, & tactu, lucidos scilicet radios spirituũ animalium non posse exactè penetrare ad sen-

soria ob superficierum multitudinem ortam A
ab excrementis, vel ab aliqua cicatrice, vel quomodocunque.

Præterea in luce etiam externa idem euenit, vt diximus de oculis: sed de his superius fusè egim^s. Cōcludimus ergo illos, qui habēt cerebrum frigidum, & siccum habere sensoria clara: illos verò habere sensoria clara, in quibus radij spirituum animalium non solum prompti, & non refracti ad sensoria perueniunt; sed etiam spectra sensibilia à luciditate radiorum spirituum possint sine organi impedimento ad interna & prima sensoria transferri: hæc autē tunc rectè fient, quan B
do caput excrementis carebit.

Progrediente ætate, idest post iuuentutem, *sensus citò marcescunt*, idest hebetiores fiunt: iuuentus florida est anno, vt diximus cum Hippocrate 35. sed videtur ex Hippocrate 5. aphorismorū loco citato, & ex Gal. quod iuuētus se extendat ad annū 49. quo tempore incipit senectus: non est tamen credendum, quod statim post 35. annum sensus istorum, qui habent cerebrum frigidum & siccum marcescant: Ego enim noui multos similes, qui vigenti sensu, & ingenio peruenerunt vsque ad annum 42. quamuis post hoc tempus C
eorum sensus fiant hebetes, vel ipsi moriantur: raro tamen inueniuntur, qui perueniāt ad principium senectutis sensibus vigētibus: causa verò, cur post iuuentutem sensus marcescant, est, quia illorum calor deficit, vnde excrementa accummulari incipiunt, & sensus eo magis hebetantur: per sensus intelligimus præcipuè externos, quibus læsis & factis hebetioribus, deinde interni, idest memoria, imaginatio, & discursus statim diminui incipiunt.

Sextum signum: *celerrimam circa caput senectutem ostendunt:* hoc signum est euidentissi- D
mum: si igitur videritis iuuenem cum senili facie, dicetis illius cerebrum esse frigidū & siccum: tali facie Nicolaus Maurocenus frater illius Andreæ, quem iamdiu Senatus ob eius incredibilem facundiam ad præclarissimum historiographi munus delegit, erat insignitus, obijt anno suę ætatis 42. sed eius perspicacitas, & prudentia humanæ conditionis modum excedebat: nulla enim magistri virtute, sed suo inaudito spiritu ad omnium disciplinarū fastigium se transtulit: de illo optimè poterat dici cū Heraclito habuisse splen- E
dorem siccum, & animam sapientissimam.

Septimum signum: *citò cani fient:* ratio est, quia cerebrum frigidum & siccum habet calorem imbecillem: dicit enim Arist. 5. de generatione animal. c. 4. & 5. & 3. de hist. cap. 11. canitiem esse languorem pili factam ob caloris imbecillitatem: excrementum enim fuliginosum, cum nō possit ab expultrice imbecilli, & debili omninò expelli, retinetur in cuti, & putrescit: de hac putredine loquēs Galenus 2. de temperamentis cap. 5. ait esse veluti pituitæ situm, quod genus putredinis communiter hic vocatur la muffa: quo pacto verò fiat situs, docet philosophus locis citatis: dicit enim, quę eleuantur à terra, & aqua cū defectu caloris vel ita cōcrescere, vt fiat pruina, vel putrescere, & fiat situs.

Notandum ex Aristotele locis proximè citatis dari canitiem non solum ob seniū, sed aliquando ob cutis morbum, qui vitiligo dicitur; à cuti enim oriuntur pili, ea igitur ęgritudine, qua afficitur cutis, pili quoque afficiuntur: cutis ob vitiliginem alba redditur, albi quoque pili ibi fiunt.

Antiqui errabant (referente philosopho locis citatis) dum putabant, canitiem fieri ex ariditate cutis, Aristoteles enim his verbis 3. de historia animalium cap. 11. dicebat ex ariditate canitiem non fieri; *Nihil enim illicò aridum gigni solet: Quæ enim arescunt non illicò dum generantur arescunt, sed paulo post*, quod non conuenit pilis canis, qui illicò cani oriuntur.

Differētia inter Galenum, & Aristotelem de canitie est, quod Galenus censeat canitiem fieri ex putredine, quæ est veluti situs pituitæ: Aristoteles verò putet ex putredine vaporis inde eleuati fieri canitiem: Auicennas conciliat Galenum cum Aristotele 2. primi doc. 3. cap. 3. quem locum videre quisque poterit: sed nos satis fusè superius in propria quæstione egimus, quare non est, vt de hac re longiorem instituamus sermonem.

Causa tamen, cur in temporibus citius fiat canities, quam in syncipite, & occipite, varia ab Auctoribus proponitur: Arist. enim putat inde fieri: quia occiput non continet cerebrum, & vacat humore: synciput verò continet cerebrum & abundat humore: atque ob paucum & ob nimium humorem difficilè humores putrescere: in tēporibus verò nec multam, nec paucam esse humorum abūdantiam, ideo putredinem citius fieri, & pilos citius canescere.

Auerroes in sua paraphrasi aliā refert causam dicens, ob ossium subtilitatē tardius fieri canitiem: cum igitur in temporibus sit os petrosum, & valde durum exhalationes putridæ non ita exhalant, sed retinentur, vnde pili citius canescunt.

Gal. putat in tēporibus fieri prius canitiē, quia ibi est maior humiditas, quam in alijs capitis partib^s: maior enim est humiditas, quia tempora, musculo qui est craneo humidior, tecta sunt: in syncipite verò, quia ibi est magna siccitas, ideò non ita cito fit, quāuis prōpte admodum fiat caluitiū: canities enim fit à nimia humiditate putrefacta eo modo, quo est situs, caluitium verò fit à nimia siccitate.

Octauum: *capilli ipsis quidem genitis vix exeūt: & malè nutriuntur:* ratio est, quia habent calorē exiguum, auctio enim capillorum, & nutritio celeriter fiunt, vbi calor non deficit.

Nonum,

Nonum, *pili fiunt rufi*. Ratio eſt, quia non ad eſt tantus calor, quantus eſt, dum fiunt nigri: nigri enim pili ex aduſtione fiunt; ruffi verò, vbi calor eſt diminutus.

Decimum ſignum ex eo deſumitur, quod *progrediente ætate iſtorum, qui habent cerebrum frigidum & ſiccum, ſi magis dominetur ſiccitas, quam frigiditas, magis caluefcunt, ſi magis frigiditas, minus.*

CAPITIS XXII.

PARTICVLA I.

DE SIGNIS CEREBRI frigidioris, & humidioris.

Tex. 18. *Humidæ verò, & frigidæ cerebri temperaturæ faciunt homines graui ſomno tentari, & ad ſomnum facilè conuerti, ſenſibus quoque minimè vigentes, atque excrementis redundantes: & qui caput frigiditati, ac repletioni habent obnoxium, ac diſtillationibus & grauedinibus facilè tentantur, neque tamen hi calui fiunt.*

PRimum ſignum cerebri frigidi & humidi ex eo deſumitur quod *homines graui ſomno tentantur, & ad ſomnum facilè conuertuntur:* ex hoc ſigno ſtatim apparet differētia inter cerebrum calidum & humidum, & frigidum & humidum: quia loquens Galenus de habentibus cerebrum calidum & humidum dicebat, hos tentari ſomno, non tamen ad ſomnum facilè conuerti, vt hic dicit: ratione enim humiditatis habebāt propenſionem ad ſomnum, ratione verò caliditatis ad vigiliam: iſti verò qui habent cerebrum frigidum & humidum, ratione vtriuſque qualitatis fiunt ſomnolenti: vtraque enim qualitas impedit, ne ad ſenſoria virtus ſenſitiua promptè recurrat.

In hiſtoria Hermocratis Galenus refert tres ſomni differētias, primā ait fieri ob imbecillitatem, & talis ſomnus in Hermocrate (vt ibi admonet) erat certè mortis indiciū: ſignificat enim virtutem animalem eſſe adeo exolutam, vt non poſſit ad ſenſoria tranſmitti: ſecundam differentiam dicit fieri à nimia humiditate, quæ ſomni differentia ebrijs contingere ſolet: Tertiam à frigiditate, qualis ſolet eſſe in ſenibus: ſicuti enim in ſenibus cauſa, cur nimium dormiant, eſt frigiditas, quæ impedit, ne virtus ſenſitiua promptè perueniat ad ſenſoria, ſic in ebrijs,

A eſt humiditas: quod verò cauſa ſomni longioris, vel breuioris ſit obſtructio facta inter ſenſus externos & internos, ob quam virtus animalis non diffunditur, legamus Galenum primo de ſymptomat. cauſis capite 8. vbi refert in maiorem, vel minorem obſtructionem cauſam ſomni maioris vel minoris profunditatis.

Notandum hic, Sclanum perperam reprehendere Leonicenum, quia interpretatus ſit κωματώδεις ἐργάζοντας, καὶ ὑπνηλοὺς graui ſomno tentari, & ad ſomnum facilè conuerti: quia interpretatio Sclani quæ eſt, eſſe B ad ſomnum inclinatos, & eſſe ſomnolentos, in idem recidit cum illa Leoniceni, & quamuis interpretatio Sclani rectè accōmodetur verbis græcis, tamen eſt aliquantulum difficilior, & nullo modo eſt diuerſa ab illa Leoniceni: quare mihi videtur, quod iniuſtè illum reprehendat.

Coma ex Galeno libro de comate, & alibi duplex eſt, ſomnolentum, & vigil: Qui habent cerebrum calidum & humidum habēt propenſionem ad coma vigil, de his plato in Phedro intelligit, dum ait in meridiè non eſſe dormiendum; qui verò habent cerebrum C frigidum & humidum ſunt propēſi ad coma ſomnolentum; hi tamen ex moderato ſomno meridiano non accipiunt detrimentum.

Secundum ſignum: *ſenſus iſtorum non ſunt vigentes, ſed obtuſi.*

Acachias hic reprehēditur, quia interpretatur non ſenſus obtuſos, ſed deprauatos: Græca dictio eſt φαύλους, per faulos intelligimus cum Leoniceno ſenſus non vigentes, de ratione quorum non eſt deprauatio, ſed obtuſio. Præterea interpretatio Acachiæ aduerſatur doctrinæ Galeni, qui in hoc loco a-D git de corporibus ſanis: actiones verò deprauatæ non conueniunt ſanis, ſed ægris: actiones verò diminutæ poſſunt quoque ſanis cōuenire, ſicuti clarè docuit Gal. cap. 8. part. 8. huius libri, vbi dixit, actiones abolitas & deprauatas ægritudinē, imbecillas indicare verò non ſemper.

Tertium ſignum: *excrementis redundant:* Nota tamen excrementa eſſe pituitoſa; quia cerebrum frigidum & humidum ex neceſſitate generat excrementum frigidum & humidum, quod eſt pituita: ſimiliter obſeruan-E dum eſt, illos qui habent cerebrū frigidum, & humidum nulla vel admodum pauxilla aurium excrementa habere.

Quartum ſignum: iſti habent *capita obnoxia frigiditati, & repletioni, vnde deſtillationibus, & grauedinibus facilè tentantur.* Ratio, cur ſint obnoxia repletioni eſt, quia concoctrix eſt debilis, & diminuta, ita vt non conuertat in ſubſtātiam nutriti proprium alimentum; vnde deſtillationibus & grauedinibus tentantur.

Notādum caput frigidum & humidū nōn eſſe obnoxium repletioni: quia excremen-

ta attrahuntur ratione caloris ; verum quia hoc caput ob eius imbecillitatem nõ reſiſtit excrementis ab alijs partibus expulſis, ideo dicitur repletioni obnoxiũ: partes enim corporis, dum ſanæ ſunt, quod eſt illis ſuperuacuum deponũt in aliam partem debiliotem: nullaque pars debilior eſſe poteſt, quam quę caret calore, vel quæ ſua natura ſrigida & humida eſt : Hinc Galen. 3. de facul. naturalibus cap. 13. habet hæc verba : *ſicuti inter ſe particulæ altera ab altera nutrimentum trahunt, ita altera in alteram quod ſuperuacuum eſt à ſe deponit, & ſicuti trahentium ea vincit, quæ erat valentior, ſic & à ſe deponentium: ſubdit vbi aliqua particula affectus cuiuſpiam occaſione imbecillior eſt reddita, ex omnibus in illam, quæ ſuperuacua ſunt confluere eſt neceſſe: namque quæcunque pars valentiſſima eſt in vicinas omnes reponit, & rurſus earum ſingulæ in alias, quæ ſunt ipſis imbecilliores, & rurſus in alias, donec omnium imbecillimam inueniant :* certum eſt quod caput ſrigidum & humidum eſt imbecillimũ, ideo ſemper excrementis reſertum eſt. Præterea 13. methodi cap. vltimo oſtendens Gal. quod imbecillitas ſit cauſa receptionis excrementorum, habet ſerè hæc verba : ſi intẽperies cerebri fluxionem tranſmittat in aliquem locum corrigi debet epithematis: ſed ſi eſt vitium vaſorum, cum ſcilicet venæ, vel arteriæ ſint imbecilliores, ſic vt aliotum vaſorum ſuperuacua recipiant, tunc intercipimus, ne amplius recipiant excidendo aliquam partẽ venarum, vel artetiarũ, vt ſacta cicatrice, humores non amplius confluant : ecce quod imbecillitas partium cauſat excrementorum receptionem : quare cum intemperies frigida & humida ſit omnium imbecilluma, erit quoque omnium intemperierum magis obnoxia repletioni, & deinde deſtillationibus, & grauedinibus.

Quintum ſignum: *hi non ſiunt calui:* caluitium fit ab arriditate cutis: quæ naſcitur in pericraneo, vt docet Hippocrates 6. epid. comm. 3. tex. 1. quia cerebrum non tangit craneum : quod non poteſt contingere in frigidis & humidis : quia eorum cerebrum ſemper eſt humiditate refertum, vnde humidis excrementis imbutum craneum tangit, & per conſequens à eerebro humectatur, ita vt non fiat caluitium.

CAPITIS XXII.

Particula II.

Tex. 39. *Hæc igitur indicia ſunt cerebri temperaturæ, à quibus ſi progrediaris ad vnumquodq; ſenſoriũ dignotiones transferre licebit.*

A Docet Gal. quod per ſigna propoſita indicantia temperaturas cerebri nos poſſimus quoque pernoſcere quinque ſenſoriorũ temperaturas, videlicet viſus, guſtus, olfactus, auditus, & tactus : quamuis ſolum de oculis infra mentionẽ faciat : nerui enim ſunt ſerè eiuſdem naturę cũ cerebro. Hinc Gal. lib. de motu muſculorum cap. 1. ait, ſubſtantiam neruorum eſſe ſimilem ſubſtantiæ cerebri : ſimiliter lib. 8. de vſu par. cap. 6. docet, neruum eſſe paruum cetebrum reſiccatum & durius B factum : proptet hanc ſimilitudinem, quæ eſt inter cerebrum & ſenſotia, Gal. transfert methodum ſignorum traditam pro dignoſcẽdis temperaturis cerebri ad temperaturas ſenſoriorum.

Methodus ſignorum indicantium temperaturas cerebti conſtabat ex ſex fontibus: primus cõtinebat capitis diſpoſitiones, quę prędicantur de magnitudine, figura & capillis. Secundus fons continebat ſenſitiuas operationes: Tertius motiuas : Quartus operationes habentes principatum : Quintus actiones naturales : Sextus extrinſecus alterantia, C & iuuantia & lædentia : eadem methodus applicanda eſt quinque ſenſorijs : quia ex magnitudine, figura, & pilis eadem ratione temperaturas quinque ſenſuum colligere poſſumus : ſimiliter ex operationibus ſenſitiuis & motiuis cuiuslibet ſẽſus cognoſcemus, an eorum temperaturæ calidæ, vel ſrigidæ ſint: itidẽ iudicabimus actionem præcipuam cuiuslibet ſenſus proportione reſpondere operationibus cerebri habentibus principatum, & demum actionibus naturalibus ſenſiteriorum; & ex alterantibus extrinſecis, D & ex iuuantibus & lædentibus percipiemus eorum temperaturas.

Nonnulli alij dicunt, melius Galeni artificium explicari, ſi dixerimus quatuor tãtum dari fontes, à quibus deſumuntur ſigna temperaturarum cerebri & ſenſoriorum, ita vt primus contineat ſigna, quæ deſumuntur ab eſſentia, intelligẽdo per eſſentiã ſymetriam quatuor qualitatum. Secundus contineat quæ conſequuntur eſſentiam, vt molle, durum, &c. Tertius contineat quæ accidunt, id eſt paſſiones diſſimilarium partium, quales E ſunt magnitudo, figura, numerus, & conformatio: Hæc genera non inſequuntur neceſſariò eſſentiam, ideſt temperaturam, ſeu ſymetriam quatuor qualitatum, ſed accidunt temperaturæ : Quartus continet iuuantia & lædentia : ad quos quattuor fontes non ſolum omnia quæ dicta ſunt de cerebri temperaturis referri poſſunt, ſed & quę erunt dicẽda de oculis, & de alijs ſenſibus. Nobis quidẽ viſa eſt methodus ſuperior magis diſtincta : attamẽ laudamus quoq; hanc, quia à noſtra non valdè differt.

CA-

CAPITIS XXIII.

Particula I.

DE TEMPERATVRIS oculorum.

Tex. 30. *Sed sufficiet de oculis dumtaxat facere mentionem. Quicunque tangentibus quidem manifestè calidi existunt, & facilè à crebro motu cientur, & venas latas habent, hi calidi omnes sunt.* B

POstquam Gal. secūdum methodum propositam indagauit cerebri temperaturas: eandem methodum applicat oculis, & non alijs sensorijs: quia cognita temperatura oculorum facilè inde quisque cognoscet temperaturas sensorij olfactus, gustus, auditus, & tactus.

C De oculis mentionem potius fecit, quam de alijs: quia est sensus magis præcipuus: & à prima, & maxima neruorum coniugatione fit.

Methodus, qua tēperatura cuiuslibet partis præcipuè indagari possit, constat ex quatuor fontibus, vt ex Galeno superius colligitur: ab essentia scilicet, à consequentibus essentiam, ab ijs quæ accidunt, & à iuuantibus & lædentibus: hac methodo Gal. tradit nobis cognitionem temperaturæ oculorum.

D Primum signum temperaturæ calidæ oculorum est, si à temperata manu, vel ab ipso patiente calidi sentiuntur: tunc enim dicemus eorum temperaturā esse calidam: hoc signū desumptum est ab essentia, intelligendo per essentiam symetriam quatuor qualitatum: In hoc loco Argēterius irridet Galenum, quod nos admoneat, vt digitos oculis infigamus pro temperatura oculorum dignoscēda: sed miser, dum irridet Galenum, se ostēdit huius mirabilis disciplinæ incapacem: quia, vt cognoscatur immoderata oculorum caliditas, non est opus oculis infigere digitos, sed solū partes eorum circumstantes tangere: vel petere ab ęgrotante, an ipse persentiat calorem E vel mordacitatē, & acrimoniam in ipsorum angulis: quia inde qualis sit temperatura facile dignosci potest.

Secundum signum est, *si facilè & crebro motu oculi moueantur:* hoc signum pertinet ad ea quę consequuntur essentiam: quia motus velox insequitur calorem, qui pertinet ad essentiā: Hinc Hippocrates in 1. aphorismorū 13. docet, quod pueri qui sunt mobiliores, & viuidiores pluri cibo egeant; quia plurimum ha-A bent calidi innati: inde colligimus mobilitatem non solum in oculis, sed in qualiber corporis parte indicare calidam temperaturam.

Tertiū signum, *habent venas latas:* hoc signū pertinet ad magnitudinem: magnitudo verò & figura pertinent ad ea, quę accidunt: an verò magnitudo venarum indicet primo, & per se, vel potius per accidens caliditatē partis, vbi de hepate agemus, videbimus.

Quartum signum desumitur à iuuantibus & lædentibus: si igitur oculi iuuabuntur à calidis erunt frigidi, si à frigidis erunt calidi.

CAPITIS XXIII.

Particula II.

Frigidi verò, his cōtrarij. Et humidi quidem molles simul, & multa humiditate pleni. Sicci verò duri simul, & aridi. A similibus autem suæ temperaturæ causis facilè offenduntur, iuuantur autem à modico contrariorum vsu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunque partis temperaturæ dignotione oportet meminisse.

COgnita tēperatura calida oculorum; ex se elucet temperatura frigida: si calidi oculi tactu sentiuntur calidi, isti sentientur frigidi: regula est Aristotelis 1. topicorum cap. 8. oppositorum eandem esse disciplinam: Similiter si calidi facilè & crebro mouentur: frigidi tardè mouebuntur: si calidi venas latas habent: frigidi venas augustas habebunt: Demum si calidi lædentur à calore extrinseco: frigidi à frigore.

1 Dubitatio non videtur, quod calidi oculi à calore offendātur; quia similia similibus conseruantur: Gal. agit hic de temperatura oculorum adhuc permanētium in latitudine sanitatis: sed sic est, quod sani similibus cōseruantur, & non contrarijs, ergo.

E Responsum est alibi huic dubitationi: diximusque, solū salubre simpliciter, quod est temperatissimum similibus: ea verò quæ recedunt à temperatissimo contrarijs conseruanda: quia corpora recedentia per contraria ad temperatissimum transferri debent. Quomodo verò dicta solutio profundius intelligatur, nos cap. 86. qui est locus proprius agemus.

De humidis oculis loquens dicit, inde cognosci, quia sint humidi, molles & multa humidi-

miditate pleni: & inde facilè & leui de causa lachrymari, ficuti accidit mulierib' & pueris. Causæ, cur emittātur lacrymæ, duę sunt alia est materialis, & hæc est humiditas; alia verò est efficiens, & hęc est mordacitas: mordacitas autem ex Aristotele sect. 20. problę. 22. lachrimarum est causa, quę fit à calido, vt à causa per se, quia calor vt calor acrimoniā efficit; vel fit à frigore ex accidēti, quatenus scilicet cōprimit & prohibet difflari humorem, quo retēto fit acris, & in lachrymas facessit: dolor mouet lachrymas mulieribus, & pueris, quia (vt dicit Alexander Aphrodiseus 1. sect. probl. 31.) exprimit coarctando oculorum musculos: lætitiam verò ait effundere lachrymas, quia laxat musculos, in quos cōfluit humiditas à cerebro: Hinc senes non ob dolorem lachrymantur, quia non habent vim comprimendi perexiguos illos suos laxatos, & eneruatos musculos: lachrymātur tamen ob lætitiam: quia laxantur, & in ipsos confluit humiditas à cerebro, qua abundant.

Oculi sicci & aridi habent cutim siccam, & aridam: neque isti in lachrymas facilè erumpunt.

2 Dubitatio, alia quoque signa temperaturarum oculorum ab Auicenna, & ab alijs pro ponuntur, sicuti si de humiditate loquamur, aiunt, quod muscę his volitare videātur, &c. quare Gal. videtur diminutus.

Respondetur, Galenum proposuisse signa præcipua, quæ à proposita methodo colligi possunt pro cognoscendis temperaturis oculorum, & aliorum sensoriorum. Præterea rēspondemus, Galenum egisse de oculis sanorum, & non ægrorum: dum muscæ volitare videntur est signum ægrorum, & non sanorum.

Demum in fine capitis Galenus tradit fontem à iuuantibus & lædentibus, dicens à similibus lædi & à contrarijs iuuari: nec turbet nos propositio vniuersalis, quod scilicet similia similibus conseruentur: quia non semel superius probauimus, illam propositionem intelligi de corpore saluberrimo, & nō de alijs corporibus sanis recedētibus à sanitate omnium perfectissima.

3 Dub. non videtur verū, φ sola corpora saluberrima seu salubria simpliciter semp sint similibus cōseruanda, quia corpora salubria, vt multū, neutra, & insalubria, immo & corpora ægrotantia debent similibus tractari, quod quidē probatur ex Hippocrate 2. aphorismorum 34. vbi habetur hæc sententia: *minus periculosè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris est morbus, quam quibus horum nullus affinis, cognatusque existit:* ergo corpora ęgrorum similibus sunt tractanda, quod est contra Galenum in hoc cap. vbi. dicit, contrarijs corpora esse conseruanda.

Respōsio facilis est, quia Hippocrates non dicit, corpora ægrotantium esse tractanda similibus, sed minus periculosè ægrotare: quia recessus est paruns: similiter Galenus in illo com. ait, senes hyeme, si ardēti febre afficiantur, magis periclitari, quia magis recedunt à statu salubri: dum enim incidunt in ardētem febrem, dicendum est, insignia, & potentissima errata præcessisse, quæ tam magnum recessum in senibus sua natura frigidis effecerunt.

CAPITIS XXIV.

DE MAGNITVDINE oculorum.

Tex. 31. *Magnitudo oculorum quidem vbi concinnitas, & operationum virtus, multitudinem benè temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati: quæ si desint multam quidem substantiam, non tamen benè temperatam ostendunt.*

POstquam in cap. superiori egit de temperaturis oculorum: in hoc capit. incipit agere de oculorum magnitudine, & merito, quia sicuti temperaturę à primis qualitatibus oriuntur: sic magnitudines & conformationes à secundis: prius igitur erat agendum de temperaturis, & deinde de magnitudine, & paruitate oculorum.

Diuiditur hoc cap. in duas partes: in prima tradit duo signa indicantia magnitudinē benè conformatam: quorum alterū est oculorum concinnitas; alterum verò virtus oculi visiua: Dum igitur aliquis habet oculos magnos cum figura concinna, & cum optima videndi virtute, credendum est, eius oculos esse benè conformatos: In secunda parte docet, quando absunt duo signa proposita, oculos magnos indicare multam substātiam, sed non benè temperatam: si igitur oculi nō fuerint figuræ concinnæ, sed concaui, vel nimiū prominentes, & virtutis visiuæ diminutę, tūc dicēdum est, illam oculorum magnitudinem non constare ex substantia benè temperata.

Expositores circa verborū explicationem varij videntur esse; nonnulli enim per cōcinnitatem intelligūt proportionem oculorum ad caput, & ad alias partes. Plusquamcōmentator verò per concinnitatem intelligit debitam proportionem oculi ad visibile: Quæ expositio est alijs deterior: quia proportio ad visibile pertinet ad virtutem, & non ad figuram oculorum: duo enim sunt signa indicantia oculos bonos, & benè conformatos: alterum

terum est concinnitas figuræ: alterum virtus operationis, idest visionis. Dicimus igitur, Galenum per concinnitatem intelligere figuram externam pulchram, idest proportionatam, vt scilicet oculi neque siut niminm prominentes, neque concaui, neque habeāt quod ab alijs reprehendantur.

Per virtutem operationum debemus intelligere præcipuè virtutem visiuam, quæ est præcipua oculorū operatio: deinde alias virtutes: accidere enim potest, quod virtus visiua optima sit: attamen virtutes oculorum naturales, & vitales pessimè constitutæ sint: constituuntur enim oculi ex neruis, arterijs, & venis, in quibus prçcipuè tres virtutes continentur: dum igitur videbimus esse defectū in virtutibus naturalibus oculorum, idest, quod non inflammentur, neque in parte vitali, idest quod non pulsent arteriæ, neque in animali, idest quod neq; doloribus infestentur, neque vllo modo diminuetur oculorum operatio, dicere poterimus bonam, & optimam esse organi conformationem; & meritò, quia bona conformatio instrumenti non ab vnica sola operatione, sed ab omnibus prodit.

1 Dubitatio, habetur ex Aristotele 5. de gene. animal. cap. 1. circa finem, quod visio acuta fiat duobus modis, aut, dum procul oculi cernere possunt, aut quod plures differentias visilium exactissimè videant, quæ duæ conditiones ex philosopho nullis eisdem contingunt: quomodo igitur à perfectissima temperatura non prouenient optimæ, & perfectissimæ operationes? nonne probarum est superius, omnes operationes perfectissimas ab optima temperatura prodire? quomodo igitur non conueniet oculis temperatissimis & benè constitutis, vt simul & procul, & plures differentias non videant?

Respondemus, Aristotelem non intelligere de corpore saluberrimo & tēperarissimo punctuali: quod, vt probatum est superius, in via Aristotelis dari nō potest, si verò daretur sine dubio & procul, & plurimas visilium differentias penetraret: Dum igitur Aristoteles dicit procul videre, & plures differentias nullis eisdem contingere, dicimus, intelligere de corporibus recedentibus à tēperatissimo, & non de temperatissimo punctuali.

2 Dubitatio videtur errare Galenus, dum ex magnitudine, & figura concinna oculorum vult, nos docere temperaturam oculorum: magnitudo enim & figura pertinent ad conformationem, & non ad temperaturam. Prçterea videtur Galenus sibi contradicere, quia secundo de temperamentis cap. 8. reijcit opinionem nonnullorum, qui referebant magnitudinem, & figuram ad temperaturā.

Argenterius nesciens hanc dubitationem de medio tollere, dixit Galenum sibi contradicere: Hinc quisque videre poterit quam te-

A merè & sine ratione hic vir contra Galenum semper inuexerit.

Solutio facilis est, Galenus enim in hoc capite non refert magnitudinem & figuram ad temperaturam, sed ad conformationem, non ne dicit magnitudinem (si concinnitas & virtus operationum adsint) indicare multitudinem benè temperatæ substantiæ, ex qua sunt conformati? ergo magnitudo indicat conformationem: Nec dicat Argēterius, Galenum asserere, quod magnitudo indicet multitudinem benè temperatæ substantiç: quia nō per magnitudinem, sed per virtutē operationum

B inde cognoscimus substantiam benè temperatam: superius enim ex Galeno declaratum est, omnes virtutes primo & principaliter à temperie partis oriri: valet enim consequentia, virtus chilificatrix est bona, ergo bona tēperatura est in vētriculo: similiter virtus oculi est bona, ergo bona temperatura: si verò cū bona virtute cōiungatur, magnitudo, tūc dicendum est, non solum esse bonam temperaturam, sed etiam multitudinem temperatæ substantiæ: non enim fieri potest magnitudo sine substantiæ multitudine: valeat igitur Argenterius cum suis nugis: quia dum in Gale-

C num inuehitur, hoc est illi fatale, vt, vel eius arcana non penetret, vel fingat se non intelligere: quod omnibus peruium & clarū est.

CAPITIS XXV.

DE PARVITATE oculorum.

Paruitas verò oculorum, adiuncta quidem concinnitatè, ac virtutum opera-

D *tione paucam quidem, sed benè temperatam substātiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si verò sociam habuerint inconcinnitatem quandam, atque operationum vitium: tunc paucam simul ac vitiosam materiam ostendunt.*

E Dicit Galenus, si cum paruitate oculorum erit concinnitas, id est bona seu pulchra figura, & perfecta visio, indicari conformationem esse ex temperata substantia: similiter si cū paruitate oculorum sit figura inconcinna, sicuti sunt oculi nimium rotundi, vel oblongi, vel prominentes, vel concaui, non indicari bonam conformationem.

1 Dubitatio Gal. superius damnauit caput paruum, ergo & oculi parui essent damnādi.

Respondent Expositores, caput nō solum esse

esse auctorem multorum sensoriorum, sed etiam multorum actionum principiū, quę omnia in paruo capire nequaquam possunt tam benè, & rectè exerceri, quam in magno, vel saltem in moderato: oculi verò qui sunt auctores vnius tantum actionis, idest visionis, quamuis non sint magni possunt tamen esse benè conformati: Verum neque oculi admodum parui laudarentur à Galeno.

Physionomici tamen damnant oculos par uos, & ipse Arist. 1. de historia animalium capite 10. dicens, optimos oculos nec grandiores, nec paruiores, sed moderatos esse debere.

Albertus Magnus lib. 1. de animal. tract. 2. cap. 3. de oculis paruis loquens dicit, si ad dextram se conferant indicare stultitiam: si ad sinistram libidinem: si sint glauci esse sine pudore, sine fide, & sine iustitia.

CAPITIS XXVI.

DE COLORIBVS oculorum.

Tex. 31. *Quæ verò ad colores attinent, ita distinguere oportet. Glauci quidem oculi, qui pura humiditate, ac non multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam. Econtra verò nigri, & qui intermediam naturam seruant, causas quoque intermedias habent.*

AGens Galenus de oculorum coloribus diuidit colores in tres species, prima est color glaucus, qui fit ob splendidi luminis abundantiam, & ob humoris aquei puritatem: secunda species est color niger oculorum, qui ex oppositis causis fit: tertia species est color medius inter album & nigrum. Quomodo verò fiat ex Gal. sententia color glaucus, & niger oculorum; in sequenti cap. à Galeno declarabitur.

1 Dubitatio exoritur, quia ab Aristotele 5. de gene. animal. cap. 1. numerantur quatuor species colorū oculorum: ait enim, oculos esse vel cæsios, vel flauos, vel nigros, vel caprinos: immo primo de hist. animal. cap. 10. loquens de oculis caprinis dicit, esse optimorū morum indicium, & ad cernendi claritatem principatum obtinere: ergo non erunt tres species colorum oculorum, vt nos docet in hoc loco Galenus, sed quatuor, vt refert philosophus.

A Solutio facilis est, quia inter albos, & nigros oculos Galenus ponit omnes alios colores oculorum: mediorum enim colorum aliqui vergunt ad albos siue glaucos: aliqui ad nigros: & isti medij plurimi sunt: ad glaucos vergunt oculi virides: habemus enim ab Alberto Magno lib. 19. de animal. cap. 3. oculos in prima generatione omnium puerorum esse virides, & ad glaucedinem pertinere: ad nigros verò referri caprinos: Hinc Aristoteles sect. 10. probl. 13. dicit, colores oculorum esse in triplici differētia, nigrum, caprinum, & cæsium, idest glaucum: ecce quod Aristote-
B les aliquando dixit tres tantum esse colores, ita vt nulla possit esse differentia inter Arist. & Galenum.

QVAEST. LVIII.

AN OCVLI NIGRI, ET ALBI indicent temperaturas.

C EMpedocles referente Aristotele 5. de gen. animalium cap. 1. censebat, nigredinem, & albedinem oculorum indicare tēperaturas, quia dicebat albedinem fieri ex ignis prædominio: nigredinem verò ex aquæ: putabat albos, cæsios vel charopos oculos interdiu diminutè videre ob aquæ defectum: nigros verò noctu nihil inspicere ob ignis Inopiam. Notandum, oculos glaucos, cæsios, & charopos ad albos referri: glaucus deducitur à verbo γλαυκιάω, idest fulgeo: de hoc colore Plato,
D loquens in dialogo de natura dicit, fieri ex mistura cęrulei, & albi coloris: huius coloris idea conspicitur in splendenti cęlo: similiter in nuper natis infantibus, & in oculis felinis: cæsi à Catullo dicuntur oculi Leonis; quasi sint cædis minaces: ideo Cic. lib. 1. de natura ait, oculos Mineruæ fuisse cæsios: charopi similiter sunt splendidi & fulgentes, vt cæsi & glauci, sed non sunt valdè minaces, quia sunt valdè gratiosi & hilares: charopus significat gratiam, quia χάρις gratia est: de charopis loquens Aristoteles in physio. cap. 6. &
E 10. dicit significare īgenij acumē, corporis fortitudinem, & εὐψυχίαν, seu animi pręstātiam: videntur igitur hi tres colores parum vel nihil differentes: Minerua enim vocatur oculis glauca, modo cæsia, & modo charopa.

Reijcitur Empedocles ab Aristotele loco citato, quia omnes oculi, tam nigri, quam albi sunt aquei à prædominio: constant enim ex his tribus humiditatibus, aquea, christallina, & vitrea.

Aristoteles loco citato nō videtur arbitrari albedinem, & nigredinem indicare tem-

peraturas: quia dicit oculos albos oriri à pauco humore aquoso; nigros à multo & copioso: probatq; exẽplo aquæ, nã si est profunda; lumen non penetrat, & suboritur nigredo: si vero aqua est pauca, & lumen penetrat, tunc color efficitur albus seu glaucus: Hinc dicit philosophus, oculos nuper natorum infantium esse albos vel glaucos ob aquæ paucitatem: idem ait de valde senibus, in quibus ob defectum aquosi humoris efficiuntur oculi albidiores: Hac de causa putat Arist. albos oculos ob paucitatẽ aquei humoris acutè interdiu nõ cernere, quia magis quã par sit mouentur à luce: nigros verò noctu ob humoris copiam minus videre: aitque, hinc Glaucoma cæsis, seu albis oculis, & luscciositatem nigris frequentius accidere.

Nonnulli tamen, qui putant ex Aristotele colores oculorũ indicare temperaturas, colligunt ex 4. de gen. animal. cap. 1. oculos albos indicare temperaturã frigidam, & nigros calidam: quia ibi dicit Aristoteles, oculos cæsios pueris accidere: quia partes recenter natæ sunt imbecilles, vbi vero est imbecillitas, ibi frigida, & non calida temperatura.

Auer. 4. coll. cap. 3. & in paraphrasi de sensu & sensili, & alibi censet, oculorum albedinem fieri à paucitate digestionis, ideò indicare frigiditatem: nigredinem verò caliditatẽ, quamuis loco citato non neget præter temperaturã, situ, & magnitudinẽ crystalloidis concurrere ad albedinem efficiendam; paucitatem ad nigredinẽ: Differentia verò inter Auerroẽ, & Galenũ & Auicennam est, quia Auerroes negat oculos in se habere lumen intrinsecum; Galenus vero hic, & 8. d. v. p. & Auicennas 1. tract. de virtutibus cord. a. propè finem arbitrantur, oculos in se lumen intrinsecum habere.

Galenus in cap. superiori putat, glaucedinẽ oriri vel propter splendidi luminis abundantiam, vel propter crystalloidis magnitudinem, vel propter situm prominentem, vel propter paruitatem aquei humoris: nigredinem verò ob causas oppositas: intermedios verò colores ex intermedijs causis.

Iohanitius in libro isagogico putat, varietatem colorum oculi pendere à varietate quantitatis spiritus influentis ad oculum.

Auicennas libro de natura animalium 19. & lib. 3. canonis fen 3. tract. a. cap. 34. affert duas causas colorum oculorũ, alteram dicẽs à tribus humoribus oculum componentibus pendere, & iuxta hãc eadem incedit via, qua Galenus: alteram à rhagoidis tunica, quæ si est nigrior, oculi nigri inspiciuntur, si albidior, albi.

Montanus in hoc commento, Vesalius, & Realdus Columbus, vbi agunt de oculis referunt, colores oculorum ad tunicam prout vario modo est colorata, & non ad temperaturas, vel ad humores oculorum: similiter Al-

A bertus Magnus libro 19. de animalibus cap. 4. his verbis idem dicit, oculorum scilicet colores ex tunica procedere, ita vt, cuius coloris est tunica, eiusdem sit oculus. Eãdem sententiam secuti sunt perspectiui, sicuti Alhazen lib. 1. suæ perspectiuæ cap. 3. & Vitello lib. 1. Theor. 1. qui dicunt, causam colorum oculi effici ex coloribus tunicæ raghoidis.

Verior opinio est, quod colores non indicent temperaturas, quia re vera non pendent à primis qualitatibus: cæterum, qui vult exactius intelligere, à quibus causis oriantur colores, legat quæstiones nostras de generatio-

B ne coloris, de diaphano, & opaco superi⁹ propositas: quia luce meridiana clarius ĩtelliget, à temperatura nullam habere dependentiam: dantur enim colores nigri in rebus calidæ, & frigidæ temperaturæ: similiter albi & cærulei in calidis & frigidis temperaturis: quare vanissimum est ex coloribus colligere temperaturas: Dum verò Galenus ex coloribus desumit signa temperaturarum dicimus, id fecisse, quatenus colores sunt signa cõmunia, quæ cum alijs componere possunt syndromen indicãtem temperaturas. Quod verò Galenus censeat, colores oculorũ seor-

C sum consideratos nõ indicare temperaturas, patet, quia refert oculorum colores non ad eorum temperaturas, sed ad situm crystalloidis, ad magnitudinem, & ad tenuitatem, vel crassitiem aquei humoris: at ex omnium medicorum cõsensu situs, magnitudo, tenuitas, seu crassities pertinẽt ad partes organicas, & non ad similares, in quibus fundatę sunt temperaturæ.

Causa verò colorũ oculi non vna, sed plurimæ à Galeno proponuntur: quia causa vera, & immediata colorum oculi, qua scilicet posita ponitur, & qua ablata aufertur, est inno-

D minata: describitur tamen à propositis Auctoribus vario modo: à Galeno describitur coloris glauci causa immediata per magnitudinem, splẽdorem, tenuitatem & per situm prominentem humoris crystalloidis: describitur verò color niger per causas contrarias: ecce quod causa immediata & proxima, quę semper est vna, & qua posita ponitur nomine caret: ideò à Galeno multis & communibus signis describitur: Vtinam in medicina, & philosophia causæ veræ omnes essent vnico nomine nobis noto insignitæ; Neque Aristo-

E teles in libris post: tantum laborasset in docendis innominatis causis. Aristoteles quoque non vno in loco causam innominatam colorum oculi descripsit: 5. enim de generatione animal. cap. 1. descripsit causam nigredinis oculorum per copiam, & profunditatẽ humoris aquei: Glaucedinem verò per paucitatem: 14. verò sect. problem. 11. prius laudat Empedoclem (quem alibi reprehendit) dicentem ignem efficere glaucedinem; dein de causam colorum refert in colorem tunicæ ra-

cæ ragoidis: similiter sect. 10. proble. 13. dum A quæritur, cur alibi tam homines, quam equi, oculis magna ex parte cæsii sint, id refert ad colores tunicæ: ecce quod ipse Arist. vidēs, causam colorum esse innominatam, illam describit vario modo: in vno loco illam refert ad quantitatem humorum, in alio ad spiritus abundantiam, & demum ad colores tunicæ ragoidis: Quod verò aberrent toto cælo Alhazen, Vitello, Montanus, Albertus Magnus, Vesalius, & Columbus, dum putant colores oculorum soluma colore tunicæ oriri, ex eo patet: quia sequeretur, quod colores oculorum mortuorum non differrēt à coloribus vi B uorum. Preterea, dum viuentes incidunt in syncopē, seu lipothimiam, statim oculorum colores mutantur: ecce quod nō solum concurrunt tunicarum colores, qui sunt immutabiles, sed aliæ causæ à Galeno propositæ, quę omnes vnicam innominatam describūt. Hinc Iohanicius dicēs, varietatem colorum oculorum effici à varia quātitate spiritus influentis, decipitur, quoniam requirūtur multa alia signa, quæ possint describere illam innominatam causam, quæ vnica est: similiter Auicennas, Auerroes, & plurimi alij qui reduxerūt colores nigros, vel glaucos ad vnam C causam decepti sunt: quoniam cum sit innominata, non poterat vnico, sed multis nominibus declarari, vt fecit Galenus, qui in hac re difficillima, insignitus principijs analyticis adeo doctè locutus est, vt nemo hactenus cū illo sit conferendus.

CAPITIS XXVII.

Particula I.

DE GLAVCEDINE ET NIgredine oculorum.

Glaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem humoris, qui à Græcis crystalloides nominatur: vel propter situm prominentem, aut propter tenuis & aquei hu- E *moris, qui in pupilla existit, paucitatem, & puritatem: atque omnibus quidem in vnum conuenientibus, fit glaucissimus oculus. Quòd si aliqua adsint, aliqua verò non, tunc maior, minor ve glaucedo contrahitur. Niger verò oculus fit, aut ob paruitatem crystalloidis, aut propter profundum situm, vel quoniam splendidus, ac fulgidus exquisitè non est; vel quoniam tenuis humor, vel superabundat, vel purus non existit, vel propter vnam aliquam ex his, aut propter omnes fieri consueuit. In ipsis autem magis, & minus, ut antea diximus reperitur.*

IN hoc cap. à Galeno trium humorum & tunicarum oculum componentium intelligentia præsupponitur. Tres sunt oculorum humores, aqueus, crystallinus, & vitreus: aqueus est, qui continetur inter crystallinum & corneam: huius humoris vsus tres referuntur: primus, vt per ipsum transeāt species visibiles: quæ deinde per cuspidem recipiuntur in crystallino: nisi esset hæc aquosa humiditas, quæ refrangit & vnit in punctum omnes basis visibilis lucas; oculus non videret maiorem basis magnitudinem, quam sit ipsa pupilla, & sic visio foret vana: secundus vsus consistit in humectando crystallinum, & prohibendo ne exiccetur: Tertius in extendendo corneā, ne fiat rugosa; in senibus enim quando incipit humor aqueus minui, cornea non exactè extenditur, sed rugosa fit, indeque si vellint rectè inspicere specilla oculis admouent: iuuant enim visionem: quia cuspides spectrorum visibilium per ipsa specilla magis refranguntur, & acutiores fiunt, vnde eorum transitus ad crystalloidē à rugis corneæ non impediuntur.

Secundus humor est crystallinus, qui assi- D millatur crystallo: ad hūc, tamquam partem præcipuam, pertinet visio, vt nos docet Galenus 10. de vsu part. cap. 1. & 6. Hic solus humor viuit, aqueus vero, & vitreus, vt dicit Galenus 10. de vsu par. cap. 1. non viuunt: Hinc errat Argenterius in hoc com. dum censet, non solum crystallinum, sed etiam aqueum, & vitreum viuere: ratio vero quæ mouit Galenum ad credendum solum crystallinum viuere est: quia neruus opticus peruenit ad crystallinū, & ei dat sensum videndi, quod non conuenit alijs humoribus: quia vt inanimati non habent actionem, sed solum vsum.

Tertius humor est vitreus, qui est nutrimētum crystallini, manetque in fine concauitatis oculorum: estq; in tanta copia, vt in ipso natet crystallinus.

Tunicæ oculorum dicuntur esse tres, sex, & septem: Tres, quia oriuntur à neruo optico, qui ex triplici constat substantia, idest tunica duræ matris, piæ, & interna substantia nerui: ab illa tunica externa, quæ prodit à dura matre fit tunica, quæ dicitur sclirotica, idest dura: ex pia fit tunica nigra, quę dicitur

coroi-

coroidis: ex ſubſtantia interna nerui fit tunica, quę dicitur amphibliſtroidis, quæ etiam dicitur retina, quæque ambit totum vitreum humorem: & aliæ non dantur tunicæ: Sunt ſex quia iſtæ tres degenerāt in alias tres, quæ reuera non differunt ab his: degenerant verò hoc modo, ex ſclirotica ſiue dura fit cornea; ex coroide fit vuea, quæ facit pupillam, aſſimillaturque vuæ acino: ex retina fit aranea, quæ ambit cryſtallinum: Sunt etiam ſeptem tunicæ, quia præter ſex datur tunica coniunctiua, vel adnata, quę re vera non oritur à neruo optico, ſed à pericraneo: cæterum hæc tunica potius dici debet oculorum ligamentum, quoniam oculus meritò illius alligatur oſſibus: ecce igitur quomodo tres, quomodo ſex & quomodo ſeptem numerētur oculorum tunicæ.

Quo ad cauſas glaucedinis egimus ſuperius: Galenus tamen hic refert quinque glaucedinis cauſas; magnitudinē ſcilicet humoris cryſtallini, eiuſdem ſplendorem, ſitum prominentem, paucitatem humoris aquei, & eiuſdem humoris puritatem: dū omnes iſtæ cauſæ in vnum conſpirant, oculi fiunt valde glauci, ſi vero aliquę tantum, minus glauci efficiuntur: ſi demum contrariæ cauſæ concurrant, fiunt nigri.

Par eſt, vt glaucum in ſuos gradus diuidamus: quatuor enim ſunt coloris glauci gradus: primus eſt valde luminoſus, qui à Gellio inter ſplendentes colores uumeratur: & hic color ſplendenti cęlo aſſimilatur: iſti oculi italicè vocantur Bianchicci: taleſque ſunt oculi infantium, dum naſcuntur: Ferunt hiſtoriç, Neronem his oculis fuiſſe inſignitum. Altera ſpecies glauci eſt declinans ad croceum colorem, & tales obſeruantur in noctuis: ideò a Græcis γλαυκὰς a nomine huius animalis dicuntur. Rhaſis ait, qui habent tales oculos, mores habere ferinos. Tertia ſpecies ad viriditatē accedit: qui .n. inſigniti ſunt his oculis ſunt viri fortes, & talis erat Patroclus (vt Daretes Phrygius teſtatur) vir fortiſſimus: Præter has tres ſpecies adeſt quarta, quæ eſt coloris cærulei: Cicero de natura Deorum dicit, oculos Mineruæ fuiſſe cæſios, & Neptuni cæruleos, & ſimiles mari, cuius color inter glaucos collocatur: hic color in oculis ſignificat dolum: Quo fit, vt dicāt Phyſionomici, Galbam, quia erat cæruleis oculis præditus, fuiſſe doloſum, auarum, & ſæuum.

Poſt Glaucedinem ſequuntur colores medij, quorum primus obſeruatur in oculis caprarum, qui ex Ariſtotele in phyſio. ad cernendi claritatem primatum obtinent, & optimorum morum ſunt indicia, capite 6. & 10. ait ſignificare fortitudinem, & εὐψυχίαν, ſiue animi præſtantiam: ſecundus eſt flauus color, qui ſi nigrorem participat, animoſitatem ſignificat; Hæc enim ſunt verba A Ariſtotelis, *quibus oculi valde nigri declinant ad flauum colorem animoſi ſunt:* Tertiò ſequuntur colores oculorum flaui, præditi ſplendore, qui dicuntur fului, charopi, ſeu gratioſi: hic charopus varius eſt: quia obſeruatur in oculis Leonis, Aquilæ, & Vulturis: Quartus color eſt ruber, qui ex Auer. in coll. indicat intemperiem calidam cerebri: ſed ſuperius hoc reiecimus; quia colores non oriuntur a temperaturis.

Poſt medios ſequuntur colores nigri, qui magis & minus ſuſcipiunt: modo enim oculi nigri declinant ad flauum: modo ad fulgidum, B modo ad caprinum, modo ad ouinum: hæc ſunt ea, quæ breuibus de gradibus colorum oculorum dici poſſunt.

1 Dubitatio: non videtur, quod Glaucedo oculorum proueniat a quinque cauſis a Galeno in hac particula propoſitis: quia omnes pueri nuper nati habent glaucos, & cæſios oculos; quinimo virides: attamen non omnes eadem magnitudine cryſtallini præditi ſunt, ergo cauſa glaucedinis non erit magnitudo cryſtallini.

Reſpondetur, quod in pueris humor cryſtallinus quam maximè ſplendet ob copiam C ſpirituum animalium, qui ſua natura lucent & ſplendidiſſimi ſunt, & vt tales glaucedinem efficiunt: Quod verò ſpiritus animales in oculis lucidi ſint, nos docet Galenus & Auicennas: Galenus in hac partic. & 8. de vſu par. 6. & Auicennas 1. tractat. de virr. cor. 2. vbi putant oculos in ſe lumen intrinſecum habere: Hac ratione ſuperius nos reiecimus Auerrois, & Argenterij ſententiam: qui dicebant, oculos nullum intrinſecum lumen habere, ſed quod habent ab extrinſeco aduenire: iſti enim non admittebant ſpiritus viſo- D rios eſſe lucidos: quod medici per varia experimenta cognouerunt: ſicuti ex frictione oculorum in obſcuro, & ex ſomnijs lucis collegerunt: Demum reſpondemus dubitationi, pueros omnes habere oculos glaucos ob aquei humoris paucitatem.

2 Dubitatio, videtur, quod præter cauſas glaucedinis à Galeno propoſitas dentur aliæ: quia Ariſtoteles 4. de generat. animal. capite 1. habet hæc verba, *oculi ſunt cæſij pueris: quia partes recenter natæ imbecilles ſunt:* ecce quod præter cauſas a Galeno propoſitas eſt quoq; E imbecillitas.

Reſpondetur, imbecillitatem efficere paucum humorem aqueum: ideò pueros glaucos, & aliquando virides oculos habere: ecce quod imbecillitas continetur in paucitate humoris aquei, & ſic continebitur in quinque propoſitis à Galeno. Prætetea ex Alberto Magno libro 1. de animal. tractat. primo, cap. 3. oculi glauci alij ſunt cæſi, alij griſi, alij albi, alij virides, qui omnes referuntur ad glaucedinem.

3 Dubitatio, Galenus videtur diminutus,

quia solum de colore albo, & nigro: de alijs verò coloribus, vt de caprino, leonino, & de alijs, ne verbum quidem fecit.

Respõdetur, cognitis extremis medios ex se elucescere: Causæ efficientes colorem nigrum quinque sunt: quia ex Aristotele 1. topic. cap. 8. eadem est cõtrariorum disciplina: quinq; enim sunt traditæ causæ glaucedinis, quinque quoque erunt nigredinis, quarum prima est paruitas crystallini: secunda situs eius profundus: tertia crystallinus non exquisitè splendidus & fulgidus: quarta aquei humoris nimietas: quinta eiusdem humoris impuritas. Dum omnes istæ causæ conspirabunt, oculi fient nigerrimi, dum aliquæ tantum, non ita nigri.

4 Dubitatio, aliæ ab alijs referuntur causæ nigredinis oculorum præter quinque propositas, ergo Galenus diminutus: Albertus Magnus 1. libro de animal. tract. 2. cap. 7. refert, septem causas nigredinis oculorum: præter quinque enim addit duas, alteram esse defectum spiritus visiui, cuius absentia suboriuntur tenebræ, alteram esse, dum humor melancholicus in cerebro dominatur, qui nutriens corneam, & vueam efficit oculos nigros.

Respondetur, Galenum loqui de oculis sanorum, & non ægrotantium: dum enim dominatur humor melancholicus, qui sit in tanta quantitate, vt nutriat corneam, & vueam, tunc illud corpus extra latitudinem sanitatis collocabitur: similiter dum deficiunt spiritus visiui dicimus, oculos laborare ægritudine, de quibus hic non loquimur.

5 Dubitatio, ex Galeno libro de vsu partium nerui optici sunt perforati: ideò spiritus animales peruenientes ad crystallinum efficiunt in illo splendorem: probatque Galenus, opticos neruos esse perforatos, eo quia, dum claudimus vnum oculum, alterius pupilla dilatatur gratia recipiendi spiritum, quod non fieret ita citò, nisi essent perforati. Hæc Galeni doctrina reluctatur experientiæ, & auctoritati omnium Anatomistarum, qui dicunt, opticum carere foramine.

Respondetur, Galenum non posse defendi, quia omnes nerui carent foramine. Dum verò ait, altero clauso alterius pupillam dilatari, ideò per foramen. Respondemus spiritus confluere non per foramina, sed per neruorum internam mollitiem.

CAPITIS XXVII.

Particula II.

Tex. 33. *Tenuis igitur humor, quo magis ad aquæ naturam accedit, & superabundat, humidiorem oculum ostendit: quemadmodum si crassior, ac minor fiat ficciorem. Crystalloides autem, si quidem durior existat, ficciorem efficit oculum: si verò mollior, humidiorem, sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, ficciorem: si autem defecerit, contrarium.*

IN hoc text. Galenus colligit quando oculus est ficcior, & quando humidior: docet humidiorem esse, quando humor aquosus est tenuior, & copiosior: Similiter quando humor crystalloides erit mollior, & solito minor, esse humidiorem: Deinde ait, tunc oculum ficciorem esse, quando crystalloides est durior, & solito maior: tuncque esse humidiorem, quando est mollior: similiter si in crystalloide plus modico humor aquosus sit, ait, oculum esse ficciorem, si deficiat esse humidiorem.

Diuiditur hic textus in duas partes: in prima colligit temperamentum humidum, vel ficcum oculi ex tenuitate, & quantitate humoris aquei: in secunda dicit, temperamentum esse humidum & ficcum ex mollitie, duritie, & quantitate crystalloidis.

1 Dubitatio maxima oritur, quia Galenus videtur per ignotiora procedere, & petere manifestissimè principium, dum dicit, humorem aqueum, si tenuior, & copiosior sit, indicare humidum temperamentum oculorum: adhuc enim à Galeno petere possumus, qua arte sciri poterit, quando humor aqueus sit tenuior, & copiosior: quare par erat, vt nos prius doceret, quomodo dignosci possit, quãdo sit tenuior, & copiosior: Eandem petitionem committit, dum nos docet temperaturam crystallini ex eius quantitate, duritie, & mollitie: quis est ille qui poterit cognoscere an crystallinus sit durus, vel mollis, magnus, vel paruus?

Respondent nonnulli, tenuitatẽ & abundantiam aquei humoris, & duritiem, & mollitiem crystallini solum in anatomie cognosci posse: Cæterum, hæc doctrina Gal. esset omni-

omninò vana, & ridicula, quia temperamēta oculorū debent cognosci, dum corpora sunt viua, & non cadauera.

Dicimus igitur nos, Galenum mira arte docuisse temperaturam oculi, sed oportet reminisci eorum, quę superius nos docuit: non ne dixit, oculum glaucum indicare paucitatem, & puritatem aquei humoris, & magnitudinem crystallini? Similiter non ne docuit oculum nigrum habere paucitatem crystallini, & copiam seu impuritatem aquei humoris? ecce igitur, quod ex dictis Galeni conijcere facilè possumus, quando in oculis viuentium sit tenuitas, vel impuritas aquei, & durities, seu mollities, & magnitudo crystallini, vnde oculi temperamenta dignoscimus.

2 Dubitatio, quæritur, an oculi sint temperamenti frigidi, calidi, sicci, vel humidi: quia nonnulli putant, oculum esse sua natura frigidum, & siccum: frigidum, quia constat ex humoribus frigidis: humor enim aqueus, vitreus, & crystallinus à prædominio sunt frigidi humores: siccum quia constat ex septem tunicis, quæ sua natura siccæ sunt, ergo oculus erit temperamenti frigidi & sicci.

Reijciuntur istorum fundamenta, quia con- C fundunt temperaturam totius cum tempera tura partium: nulla enim valet consequentia à toto ad partes, neque à partibus ad totum: Hinc Aristoteles 7. metaphys. tex. 60. ait, quod *syllaba ba non est idem quod B & A, sed aliquid aliud*: similiter 8. metaphys. tex. 15. habet hæc verba, *totum non est quasi coaceruatio partium, sed est aliquid aliud præter partes*: idem 12. metaphys. tex. 22. docet, formas simplicium esse alias à formis compositorum: ecce igitur quod nec à partibus ad totum, nec è conuerso valent consequentiæ.

Præterea reijciuntur exemplo cordis: Ga- D lenus enim 3. de alimentis capite de visceribus pedestrium dicit, cordis substātiam esse duram, & frigidam, quia componitur ex panniculis, cartilaginibus, & neruis, quæ omnes partes natura frigidæ sunt; nihilominus cor est calidissimi temperamenti: Idem dicit Auicennas in sua Anatomia: Auerroes verò in colliget docet, cor per se esse frigidum, per accidens, idest ratione motus esse calidum.

Dicimus nos admoniti auctoritate Auerrois loquentis de corde, quod oculi consi- E derati per se & secūdum suam naturam sint frigidi; quia humores, & tunicæ sua natura sunt frigidæ: consideratos verò per accidens quatenus recipiunt spiritum animalem, esse potius temperatos, quamuis magis inclinent ad frigidum: Galenus enim primo de placitis ait, oculos multam cerebri substantiam ad se trahere: intelligit per cerebri substantiam spiritus animales, qui, cum fiant à

A spiritibus vitalibus calidissimis necesse est, vt humorum oculorum frigiditas temperetur, & propterea tēperati potius sint, quam frigidi.

3 Dubitatio est, an oculi glauci nigri, vel medij coloris acutius videant.

Respondent Expositores, oculos medij coloris acutius videre: rationem afferunt, quia ex Aristotele 5. de generatio. animal. capite 1. habetur hæc sententia: oculi glauci noctu: nigri verò interdiu acutius vident: medij itaque coloris oculus melius videbit: idque auctoritate Aristotelis loco citato pro- B batur, ibi .n. habetur, visum optimū esse, qui inter multum & paucum humorē seruat mediocritatem.

CAPITIS XXVIII.

DE CORDIS TEMPERATURIS.

Tex. 34. *De cordis autem temperaturis deinceps dicendum est. Si prius hæc in memoriam reuocauerimus, quod vnamquamque partem se ipsa, vel calidiorem, vel frigidiorem, vel sicciorem, vel humidiorem dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes. Vtcunque enim extiterit cor natura frigidius, multo sanè calidiorem temperaturam possidebit calidissimo cerebro.*

EGit Galenus superius de cerebri temperaturis: nunc verò de cordis, & meritò; quia post cerebrū nullum viscus est corde dignius: ostendimus enim superius ratione, & auctoritate Galeni impulsi, sedem animæ esse in cerebro, & non in corde, vt putabat Aristoteles.

In hoc cap. tradit regulam obseruandam non solū in corde, sed in omni corporis parte: de qua superius mentionem fecit: quę est, dum dicimus, aliquam partē esse calidiorem frigidiorem, sicciorem, vel humidiorem intelligendum esse facta comparatione ad se ipsam cōsideratam in æqualitate maiori, quam in sua specie esse possit: Dum enim dicimus, cor esse temperatissimū, id intelligitur in sua specie, & non absolutè: quia cor tēperatissimū respectu volæ manus, quæ videtur media absolutè, est intemperatissimū: immo cor omniū frigidissimum erit longè calidius, quā cerebrū, & vola manus calidissima: docet igitur

Gal. considerandum esse temperaturas cor- A dis ratione sui, quatenus recedunt a temperatissimo corde, quod tamen sua natura est omnium partium calidissimum.

1 Dubitatio videtur Galenus insufficiens, quia agens de cordis temperaturis, non agit prius de signis temperati cordis, sicuti superius egit de signis temperati cerebri.

Responsio communis est, quod ex ijs, quę dicta sunt de cerebro temperato, vnusquisque animaduertet, quomodo viscera temperata dignosci possint: signorum enim mediocritas temperatum cor ostendet. Praeterea cognito corde calidissimo, & frigidissimo B facilè cognoscetur cor, quod in medio & inter duo extrema continetur.

2 Dubitatio non videtur, quod regula proposita in tex. sit semper obseruanda: quae erat quod in tēperaturis dignoscendis cōparatio sit facienda solum respectu sui, & non aliarum partium: quia ex Auerroe 4. coll. 4. valet haec, cerebrum & iecur sunt temperata, ergo & cor: ergo regula a Galeno proposita nō semper nobis inseruiet: probat enim Auerroes, omnia signa, quae indicant iecur, & cerebrum esse temperata, indicare quoque cor temperatum: quia hepatis, & cere- C bri calor, per quem actiones fiunt, & qui est veluti forma partium similarium, hepati & cerebro est a corde transmissus: calor verò proprius partium similarium non transmissus a corde se habere ex Auerroe, & Aristotele per modum materiae, & ab illo actiones non prodeunt: quare si cerebrum, & iecur erunt temperata, erunt ob cor temperatum, quod immittit facultates ī iecur, & cerebrū, ergo regula proposita non semper nobis inseruiet.

Respondetur cū Galeno esse falsissimum, D quod cor immittat facultates in alia viscera: omnia enim viscera a prima generatione habent proprias facultates, & proprium & innatum calorem, a quo actiones prodeunt: quinimmo, dum cor influit spiritum vitalem in cerebrum, probauimus ex Galeno alterari, & conuerti in spiritum animalem, qui deinde proprias actiones edit, quod non cognouit Aristoteles: similiter dicimus, non solum de iecore, sed de qualibet infima corporis parte, dum immittit cor vitalem spiritū, calidum innatum omnium partium eo refo- E cilari & nutriri, ita vt propriae actiones solū proueniant a calido innato, & non a vitali influente. Causa erroris Auerrois, & Aristotelis fuit, quia putabant a corde non solum arterias, sed venas & neruos oriri: quam opinionem in hoc libro fusè reiecimus. Probauimusque reluctati anatomiae: si enim esset vera, sequeretur hoc magnum inconueniēs, quod valeret consequentia a temperatura cuiuslibet partis ad cor, exempli causa valeret haec: manus est temperata, ergo & cor: quia si manus temperata ex Aristotele, & Auerroe talis est propter calorem cordis temperatum; tunc ex temperatura etiam calcanei possemus determinare de cordis temperatura, quod est ridiculum.

QVAEST. LIX.

DE TEMPERATVRA CORDIS *facta collatione ad cutim.*

OMnes consentiunt in arte medicinali, Galenum per cor frigidum intelligere minus calidum, quā sit temperatissimū, & per cor calidum magis calidum, quam tēperatissimum: idem intelligitur de temperaturis omnium partium corporis facta scilicet comparatione ad medium illius speciei.

Quaeritur tamen in hoc loco cuius temperamēti sit cor, facta collatione ad cutim, quę existimatur esse in medio omniū excessuum primarum qualitatum.

Auerroes 2. colliget 3. loquens de corde ait, esse per se, & sua natura frigidum & humidum: per accidens verò ratione motus & spiritus vitalis esse calidū: Ratio, quae illum mouet, cur sit per se frigidum, est, quia cor constat ex partibus spermaticis, idest ex fibris, ligamentis, & membranis, quae frigida sunt: ratio verò cur humidum, est, quia semper sanguine & spiritu plenum est: erit igitur cor ex Auerroe frigidius & humidius cute volae manus.

Auicennas fen prima primi Doct. 3. capite primo agēs de complexionibus putat cor esse per se calidius, & siccius cute volae manus: calidius, quia est fons caloris: siccius quia est fibrosum: probatque auctoritate Galeni secundo de temperamentis capite 12. & 3. de alimentorum facultatibus dicentis, cor esse siccum.

Nos autem cum ipso Galeno arbitramur, cor esse calidum & humidum: patet enim ex Galeno esse calidum; quia primo de temperamentis capite vltimo, & secundo eiusdem cap. 3. dicit, sanguinem calorem à corde accipere: similiter libro de faetus formatione, & primo de semine ait, si imponas digitum in ventriculos cordis animalis illicò mactati vrentem ferè calorem percipies: ecce, quod cor erit longè calidius cute: probatur similiter ex Galeno primo & secundo de temperamentis locis iam citatis, cor quo ad eius carnem esse cute humidius: quae loca non

non in antiqua, sed in noua translatione sunt adeo clara, vt nihil clarius esse possit: antiqua versio erat, cor parum elongari à cutis siccitate, ex quibus verbis inferunt anatomistæ, ergo cor est siccius cute: sed re vera alio modo legitur in moderna translatione, primo videlicet de temperamentis capite vltimo, & hæc sunt verba: *itaque etiam humidius, quam cutis, cor est, quanto scilicet est mollius:* ecce quod res apud Galenum est clarissima, quod cor sit humidius cute.

Demum esto, quod omnes partes solidæ cordis sint frigidiores cute, non propterea sequitur, totũ cor esse frigidũ: quia neq, à partibus ad totum, neque à toto ad partes valent consequentiæ: Aristoteles enim 7. metaphysic. text. 60. vt dictum est superius, ait, quod syllaba ba non est ipsa elementa, nec idem quod B & A, sed aliquid aliud: similiter 8. metaphys. tex. 15. habet hæc verba, totum non est quasi coaceruatio partium, sed ipsum totum est aliquid aliud præter partes: similiter 12. metaphys. tex. 22. ait, formas simplicium esse alias à formis compositorum: ecce, esto quod solida cordis sint frigida, non propterea totum cor erit frigidum, quia formæ partium differunt à formis totius. Insuper argumenta à partibus ad totum sunt vitiosa, reiectaque ab Arist. lib. de interpretatione, vbi docet, à diuisis ad coniũcta, si non seruetur idem sensus in antecedente & consequente, consequentiam esse vanissimam.

CAPITIS XXIX.

Particula I.

DE SIGNIS CORDIS calidioris.

Tex. 31. *Calidioris igitur cordis, vt admodum qui ei proprius est, atque conueniens, indicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, & pulsus velocitas, & frequentia, & audacia, & ad actiones natura prompta.*

POst tractationẽ de cerebro Galenus agit de corde, quia post facultatem animalem, sequitur facultas vitalis, quæ residet in corde, tum quia est viciniior animali: tum quia est nobilior & præstantior cæteris. Incipit igitur à signis cordis calidi permanentis adhuc in latitudine sanitatis: calor enim ex Aristotele secundo de generatione est actiuorum primus: agit verò prius de simplicibus temperaturis, quam de compositis: quia his cognitis, facilè inde temperaturæ compositæ dignoscuntur.

Diuiditur totum cap. in duas partes: in prima proponit signa cordis calidi: in secunda signa cordis calidissimi.

Signa cordis calidi proponuntur in hoc text. & sunt hæc quinque: primum est magnitudo respirationis; secundum pulsus velocitas; tertium, pulsus frequentia; quartum audacia; quintum promptitudo ad actiones. Signa verò indicantia cor calidissimum proponentur in particula sequenti, & sunt quinque: quorum primum est furibunda iracundia; secundum temeritas; tertium thorax hyspidus, & præsertim pectus, & partes quæ sunt proximiores hypocondrijs; quartum totum corpus calidum, nisi hepar obstet; quintum latitudo thoracis.

Quo ad verba text. dicit Galenus indicia quædam esse inseparabilia & propria: Notandum accidẽs inseparabile differre à proprio: cicatrix enim, & nasi simitas sunt accidentia inseparabilia, attamen non sunt propria: proprium enim differt ab accidente inseparabili, quia proprium est accidens inseparabile speciei: accidẽs verò inseparabile indiuiduorum tantum: dicit igitur Galenus, magnitudinem respirationis, & alia signa proposita esse inseparabilia & propria illius speciei caloris, qui prouenit à corde aliquantulum calidiori, quam sit temperatum.

1 Dubitatio non videtur, quod magnitudo respirationis indicet calidũ cor: quia respiratio fit à musculis mouentibus thoracem, qui sunt 89. musculorum enim motus est actio animalis, & non vitalis, pertinetque ad cerebrum, & non ad cor.

Respõdetur magnitudinẽ respirationis per se primo indicare magnitudinem thoracis: magnitudinem verò thoracis duplici de causa in prima generatione fieri, vel à necessitate euentandi calorem cordis, vel à magnitudine cerebri: in magno enim cerebro magna quoque capitis ossa fiunt, magnaque spinalis medulla, & magnæ vertebræ, & per consequẽs magnæ costæ, & magnus thorax. Si verò magnitudo respirationis fiat nõ ab illa magnitudine thoracis, quæ à magno cerebro fit, sed à necessitate euentandi, valet hæc consequentia, magna est respiratio, ergo cor calidum: si verò fiat a magnitudine capitis, consequentia non est necessaria: quia potest contingere, quod caput sit magnum, & cor calidum. Hinc Galenus sapientissimè admonet latitudinem thoracis indicare caliditatem cordis, nisi obstet caput, idest nisi latitudo facta sit à magnitudine capitis, & non a necessitate euentandi calorem.

2 Dubitatio: si magnitudo thoracis non sem- A per indicat calidum cor, vt docet Galenus, ergo neque magnitudo respirationis, quę primo & per se insequtur latitudinē thoracis indicabit: ergo magnitudo respirationis, & latitudo thoracis nō erūt accidētia inseparabilia & propria calidi cordis, vt in tex. docet Gal.

Respondemus, quod signa proposita à Galeno in hoc cap. & in toto hoc libello habent vim indicandi vnita, & in syndromen collecta, & non seorsum cōsiderata: si enim quodlibet signum à Galeno propositum subiret vicem proprij, tunc vnicū sufficeret, & reliqua essent superflua. Ad dubium respondemus, quod omnia signa simul accepta non so- B lum sunt accidentia inseparabilia, sed propria & conuertibilia, quorum syndrome parit certam scientiam.

3 Dub. Gal. videtur insufficiens, quia præter magnitudinem respirationis, pulsus velocitatem, & frequentiam, adest quoque velocitas & frequentia respirationis, quæ indicat cor calidum: de qua ne verbum quidem fecit Galenus?

Respōdetur, Galenum in hoc loco proponere signa cordis calidi sanorū, & non ægrorum: vbi verò est frequentia respirationis, C tunc cor est extra latitudinem sanitatis, & de his signis non agit hic Galenus. Præterea implicat dicere, esse latitudinem thoracis, & frequentiam respirationis in corpore sano: nullus enim morbus esset magis mortalis, quam ille, qui cum latitudine thoracis haberet frequentiam respirationis.

4 Dub. Galenus videtur mācus: quia etiam pulsus magnus videtur indicare calidū cor, tamen in hoc cap. de calido corde, & de pulsu magno ne verbum quidem fecit.

Respondetur, esse impossibile, quod in ho- D mine sano pulsus sit frequens & magnus secundum omnem dimensionem: ideò de magno pulsu in tex. nil dicit: de rationē magnitudinis pulsus naturalis est tarditas; quia pulsus magnus longum spatium efficit: dum verò pulsus magnus est velox, tunc supponitur quam maxima & insolita necessitas euentandi calorem, qualis est in febre ardente: non idem euenit in respiratione, quia potest simul stare respiratio magna & frequens, est enim motus voluntarius, vt ostendetur ex Galeno contra Plusquamcommentatorem, & E Auerroem: potest igitur pectus pro arbitrio magis dilatari, quod de pulsibus dici non potest. Notandum, esse differentiam inter velocitatem, & frequentiam pulsus: id aduertimus, ne credant Tyrones, quod idem significent: velocitas igitur est quando cito magnum spatium conficitur: Frequentia est, quando frequenter sine velocitate iter conficitur, quod euenit ob spacium breuius: minus enim spacium est in frequenti, quam in veloci pulsu.

5 Dubitatio, dictum est cum Galeno in hoc loco agi de signis cordis calidi existentis in latitudine sanitatis: tamen non videtur, quod frequentia, & velocitas pulsuum sint signa cordis sani, sed ægri: quia dum reperimus pulsus veloces, & frequentes, pronunciamus hominem ægrotare.

Respondetur, velocitatem & frequētiam pulsus dupliciter considerari, vel prout velocitas & frequentia est cum æqualitate, & per æqualitatem intelligimus cum Galeno pulsum non differentem à pulsu consueto: Ideò qui nō se exercuerint in pulsibus sanorū, erit impossibile, vt perfectè dignoscant pulsus ægrorum, an scilicet eorum frequentia, & velocitas sit equalis, & an multum, vel parum à sanitate recedat.

Sed, vt distinctius de inæqualitate pulsus aliquid summatim afferamus, sciendū ex Galeno primo libro de differētijs pulsuum, omnem pulsus inæqualitatem consistere vel in magnitudine, velocitate, frequētia, vehemētia, vel mollitie: similiter in suis oppositis, .i. vel in paruitate, tarditate, raritate, humilitate, vel duritie: omnes istæ species pulsus considerantur vel secundum vnicam, & singularem pulsationem, vel secundum pulsationem systematicam, idest collectiuam. Singularis pulsatio vel in vnica arterię parte, vel in pluribus obseruatur: si in vnica, dicit Galenus, tres inæqualitates fieri posse, quæ sunt vel pulsus intercisus; vel cōtinuus; sed transiens à celeritate ad tarditatem, vel econtra; vel datur inæqualitas, quę facit pulsum dicrotum: Si in pluribus, est dum occursatio non est similis. Si verò pulsationes arteriæ considerantur secūdum systematicam, idest collectiuam obseruationem, quæ fit in diuersis pulsationibus, dicimus si pulsationes fuerint similes naturali magnitudini, celeritati, velocitati, vehementiæ, & mollitiei, pulsum esse æqualem, quamuis pulsus esset celerrimus & velocissimus: inueniuntur enim nonnulla corpora tam veloci pulsu insignita, vt videātur, quamuis gaudeant optima sanitate, febricitare: si verò alicui ex quinque propositis conditionibus pulsationes fuerint dissimiles, dicentur inæquales.

6 Dubitatio non videtur, quod magnitudo respirationis indicet calidum cor: quia respiratio ex Galeno 2. de motu musculorum c. 1. 6. & 8. lib. de causis respirationis, & libro de motu thoracis & pul. est voluntaria, & pertinet ad facultatem animalem: ibi enim proponit Historiam serui, qui voluntariè retenta respiratione mortē obijt: infert inde Galenus, motum thoracis, & respirationis esse à voluntate, ostenditque pulmonem ratione vacui insequi thoracis motum: quibus positis, magnitudo respirationis nō indicabit facultatem vitalem, & cor calidum, vt dicit Galenus, sed facultatem animalem, à qua pēdet liber-

libertas. Respondent Peripatetici, omnem facultatem pendere à corde: cēset enim Aristoteles æquè à corde originem trahere neruos, sunt arteriæ: quare dato, qđ respiratio sit voluntaria, non propterea ex Aristotelis sententia sequitur, respitationem non pendere à corde, & cordis statum & cōditionem non indicare: Verum, quia ostendimus in quæstione propria, Aristotelem nullo modo posse defendi, quia inspectioni omnium secantium humana cadauera aduersatur: ideò omissa Aristotelis sententia, vt falsa, & à veritate aliena, videamus quid alij dicant.

A

Plusquamcommentator, qui erat Peripateticus respondet, respirationē non esse motum purè voluntarium, sed mixtum ex voluntario & naturali: putatque in Pulmone fieri ebullitionem, ratione cuius fiat respiratio, & non ratione vacui, vt nos docet Galenus: Additque, hanc ebullitionem esse similem cordis, & arteriarum ebullitioni, ob quā systole, & diastole cordis, & arteriarum fieri putat: quibus positis addit, respirationem non esse ita frequentē, sicuti est pulsus; quia ebullitio in pulmone non fit à sanguine ita calido, vt fit ab illa cordis, & arteriarum. Demum ait, quod voluntas non est causa principalis motus respirationis, sed causa adiuuans motū diaphragmatis, & pectoris, quibus pulmo alligatus est.

B

C

Reijcitur hæc opinio: primo enim falsum est, pulmonem moueri à calore ebullitionis: quia si ebullitio moueret pulmonem virtute sanguinis venæ arterialis, sequeretur, qđ tanto magis vena arterialis pulsaret, quæ ex omnium consensu non pulsat, ergo neq; pulmo ob ebullitionem sanguinis in illa vena facta pulsabit. Præterea si sanguis, quo serui dior ex Plusquamcommētatore, eo frequentiorem pulsationem efficeret; sequeretur, quod pulmo citius pulsaret, quam arteriola calcanei, in qua ob cordis distantiam sanguis non est ita calidus.

D

Auerroes respondet alio modo, conceditque, quod respiratio sit motus mistus ex naturali & voluntario, dicit tamen, motum pulmonis fieri à carne propria pulmonis, & non ab ebullitione: Errat similiter Auerroes, qa caro pulmonis ex se caret motu: probauit enim Galen' locis citatis, quod vulnerato thorace, cesset motus pulmonis, quamuis pulmo non sit læsus: cessat enim motus, quia aer ingreditur sine motu thoracis: infert inde Galenus, pulmonem moueri vi vacui, & non à propria carne. Ad experimentum de vulnere thoracis respondet Auerroes, non moueri pulmonem, quādo thorax est vulneratus, quia ipsi pulmoni eadem læsio thoracis communicatur. Quod Auerrois responsum est subterfugium, quia, dum pulmo detinetur phthisi, vel peripneumonia; tunc thorax ob tam magnas ægritudines non posset moueri,

E

nihilominus æquè benè mouetur thorax, cæ ne pulmonis existente valde læsa, ac si nullam haberet læsionem: sequitur ergo, quod pulmo vi vacui, & nō à propria carne moueatur.

Ad dubitationem respondemus, magnitudinem respirationis duplici modo indicare cor calidum: primo, quia in prima generatione calor, cuius origo est cor, efformare solet magnum pectus, vnde magna oritur respiratio. Secundo indicat calidum cor, quia magnitudo respirationis indicare potest magnam virtutē facultatis animalis: magna verò virtus huius facultatis potest pendere à calore cordis hoc modo: spiritus vitales sunt alimētum spiritus animalis, quare si spiritus vitales fuerint calidiores; animales quoque erunt calidiores, si calidiores, ergo fortiores, & robustiores, quod robur, cum efficiat magnam respirationem, indicare poterit cor calidum. Dum verò magnitudo respirationis prouenit à pectore magno effotmato à cerebro, ab ortu naturæ ob multitudinem materiæ, & non ob robur formatricis, dicimus non esse necessarium, magnitudinem respirationis indicare cor calidum. Ecce quod magnitudo respirationis ex se sola non est sufficiens pro indicando cordis calore, nisi omnia distinguantur: vt igitur non decipiamur sunt accipiēda signa proposita à Galeno omnia simul vnita & per syndromen collecta: quia hoc fine nos docuit hanc artem; vt per syndromen signorum communium omnia intelligeremus: si enim quodlibet signū propositum esset proprijssimū, cætera signa fuissent superflua, & vanissimus fuisset Galeni labor in proponendis tot communibus signis.

Postremum signum hepatis moderatè calidi est audacia, & promptitudo ad actiones: Audacia est signum pertinens ad animi mores. Per romptitudinē verò naturæ ad actiones, intelligit de omnibus actionib' naturalibus scilicet vitalibus, & animalibus: & meritò omnium actionum promptitudo indicat calidum cor: quia naturales actiones à moderata caliditate cordis recipiunt robur: similiter animales, quia spiritus animalis alitur vitali: si vitalis igitur fuerit calidus, animalis non poterit esse frigidior temperato: quare vt calidior temperato pariet audaciam, & promptitudinem.

Differentia inter audacem & fortem proponitur ab Aristotele 3. ethicorū cap. 5. vbi docet, audacem esse, qui in cōfidendo in terribilibus rebus excellit: addit, vult videri fortis, quamuis non sit: audax enim ante pericula non cognoscit timorem: in periculis verò tergiuersatur, & timet. Fortis, quamuis ante pericula timeat timenda, tamen in operibus egregiè se gerit, & non tergiuersatur.

7 Dubitatio dicit Galenus in tex. audaciam indicare cor calidum, quod nō videtur, quia audaces ex Aristotele in operibus timent, & non

non sunt fortes: tales sunt melancholici, vel A pituitosi, qui habent frigidũ cor, ergo falsum erit, quod audacia indicet cor calidum.

Respondetur, audaciam duplicem esse, alteram, quæ habet coniunctam fortitudinem & promptitudinem ad actiones, & de hac intelligit hic Galenus: Alteram audaciam esse cum timore, quę caret actionum promptitudine, & de hac Galenus nõ intelligit; immo hæc postrema indicat cor frigidum & conuenit melancholicis frigidis, & pituitosis.

Decipitur Plusquamcommentator, dum quærit, cur promptitudo ad actiones indicet cor calidum: vel cur calidum cor efficiat omB nia instrumenta ad actiones prompta, dicit, quia cor calidum mittit spiritus abundantiores ad membra.

Reiecta est hæc opinio superius, quia est falsissimum, quod ad vim pulsatilem efficiendam cor mittat spiritus: mittit enim solum virtutem per irradiationem.

8 Dub. audacia pertinet ad virtutem apprehensiuam idest ad imaginatiuam, ergo nõ indicabit cor calidum. Peripateticis hæc dubitatio nullum facessit negotium: quia putãt apprehẽsiuam esse in corde: censet enim Aristoteles, vnum esse principium, & non tria, C vt Galenus: & hoc esse cor, à quo omnes nerui, venæ, & arteriæ habeãt originem, & quod radicitus omnis facultas animalis sit in corde: sed quia in propria quæstione hæc opinio Aristotelis à nobis est reiecta: ostensumque est ex anatomia, neruos nõ prodire à corde; ideò dicimus apprehensiuam non esse in corde, sed in cerebro. Respondemus tamen, maximam esse sympathiam inter cerebrum, & cor: quia spiritus animales nutriuntur vitalibus: si igitur vitales fuerit iusto calidiores, audacia erit maior: ecce quomodo animales D functiones à vitalibus alterentur: neque hoc nobis debet mouere admirationem, quia si maluaticũ, selenum, & plura alia inueniũtur alimenta, quæ lætitiam inducunt, & alia quæ mærores, tanto magis spiritus vitalis, ex quo immediatè fit animalis, si fuerit valde calid⁹ excitabit audaciam; & timores, si solito frigidior extiterit. Hinc Galenus 5. de placitis, & 6. dicit, irascibilem morem gerere rationi, & esse eius satellitem: additque naturam dedisse rationi irascibilem quasi canem venatori, vt ambo essent contra concupiscibilem.

QVAEST. LX.

A QVA CAVSA IMMEDIATA *fiat arteriarum pulsatio.*

Avicennas prima 1. doct. 6. cap. 4. arbitratur, facultatem vitalem, quæ mouet pulsum, influere à corde mediante spiritu vitali, ipsumque esse proprium vehiculũ, sine quo virtus pulsatilis arterijs non potest communicari. Reijcitur hæc opinio Galeni auctoritate lib. 1. de semine cap. 5. & 16. & alibi, vbi docet, facultates nullo modo influere per spiritus, sed per irradiationem eo modo, quo à sole diffunditur splendor: neque egere vehiculo, quia arteriæ continuantur cordi, eo modo quo nerui cerebro: concludit igitur facultatem pulsatilem & animalẽ sine alio spiritu, sed solum per irradiationem diffundi per arterias, & neruos: Quæ opinio paulo infra experimentis confirmabitur.

Erasistratus (vt refert Galenus 6. de placitis cap. 17. & alibi putat, pulsum moueri, quia arteriæ repleantur sanguine arterioso, qui deinde, cum sit spirituosus, facit arteriarum pulsationem.

Reijcitur hæc opinio, quia ex Galeno, vt infra ostendemus, arteriæ non mouentur, quia repleutur spiritu, sed replentur, quia distenduntur à virtute influxa à corde in tunicas arteriarum, quæ continuæ cum illo sunt. Plusquamcommentator parum recedens à vestigijs Erasistrati probat longo discursu, pulsum non moueri ab influxa facultate in tunicas arteriarum per irradiationem, vt nos docet Galenus, sed moueri per ebullitionẽ sanguinis arteriarum excitatam à calore cordis: putabat enim hanc fuisse opinionẽ Aristotelis, quia proponitur in libro de spiritu, qui ex omnium Peripateticorum consensu non est Aristotelis. Præterea, esto Aristotelis sententiam esse, quod sanguis arteriosi ebullitio concurreret ad efficiendam pulsationem, negare tamẽ possumus Arist. putasE se ebullitionem esse præcipuã causam. Hinc Diuus Thomas de hac re loquens credidit, cum Aristotele ebullitionem non esse causam immediatam pulsationis arteriarum.

Ego autem puto, Aristotelem de hac materia non egisse; quia nullum locum vidi, vnde firmiter colligere potuisse hanc philosophi opinionem: etenim si egisset, sine dubio admisisset facultatem cordis & cerebri per radios communicari omnibus partibus viuentibus sine sanguine & spiritu, eo scilicet modo, quo admittit radios incorporeos à sole ad nos

nos influere. Modus verò, quo fit ex Plusquamcommentatore pulsatio arteriarum, hic est: dum fit ebullitio spiritus arteriosi, dicit prius fieri diastolem, idest dilatationem arteriæ: Dum verò in ebullitione feruor insensibiliter expirat, & exhalat, tunc frigidus aer inspiratus attrahitur, & tunc ait, aliquantulum cessare ebullitionem, & statim sistolem suboriri, idest constrictionem arteriæ, Ita vt ebulliendo, & inspirando aerem frigidum, iterum atque iterum fiant diastole & sistole.

Reijcitur hæc opinio plurimis argumētis: primo si ebullitio facta à calore cordis efficeret diastolem, sequeretur quod arteriæ proximæ cordi citius pulsarent, quam arteriæ pedum, quæ sunt valde distantes: sed hoc est falsum: quia omnes eadem velocitate mouentur: ergo causa pulsationis non erit ebullitio. Plusquamcommentator videns hanc instantiam proponit hanc ridiculam responsionem dicens, arterias quanto à corde sunt remotiores, tanto esse minores, ita vt paruus calor possit eodem tempore dilatare minorem arteriā, quo maior calor maiorem: Ridicula inquā responsio est; quia Tyrones sciūt arterias paruas propè cor etiam reperiri, quæ eadem velocitate mouentur, ficut illæ quæ sunt in pede.

Secundo reijcitur sic; si pulsatio arteriarū fieret ab illo feruore & ebullitione, nsiquam daretur pulsus fortis fine magnitudine, quod reluctatur experientię & Galeno: quia si dilatatio fieret ab ebullitione, ergo quo fortior ebullitio, eo fortior & maior esset pulsatio: sed sic est, quod pulsus, qui sunt fortes, possunt non esse magni, ergo ebullitio erit causa pulsus chimerica, & nō vera. Causę verò pulsus hæ tres recitantur à Galeno lib. de causis pulsuum, virtus, necessitas, & instrumentum: potest enim esse magnus feruor, at tamen instrumenta, & necessitas deficiant, vnde pulsus magni non fiant: vt enim pulsus magnus fiat, requiritur arteria proportionata, & magna euentandi necessitas.

Tertio, si ebullitio sanguinis in corde & arterijs efficeret pulsationē, sequeretur, quod vena arterialis, quæ continet sanguinem feruentissimum, & elaboratum in dextro cordis ventriculo, qui est longè calidior sanguine existēte in pedibus, pulsaret, sicut pulsant arteriæ.

Vera est Galeni opinio: multisque experimentis comprobata, quæ docet, pulsationem arteriarū non fieri à sanguine arterioso, vel à spiritu vitali, sed à virtute pulsatili à corde influxa, non per cauitatem arteriarum sed per tunicas: docet enim Galenus 1. de semine cap. 5. & 16. lib. 7. de placitis lib. de causis pulsuum in principio, & demum primo de locis affectis cap. 6. facultate animales, & vitales nō influere per spiritus, sed per irradiationem fine substātia, eo modo, quo splēdor solis per orbem diffunditur. Insuper Galen. libro quod sanguis in arterijs contineatur capite vltimo affert hoc experimentum, quo confirmat suam opinionem: vbi dicit, si fistula caua intra arteriam brutorum animātium imponatur, & deinde arteria supra fistulam ligetur, tunc pars inferior arteriæ statim priuabitur motu pulsandi, quamuis spiritus qui est in cauitate permeet ad inferiorem partē: ecce quod non ratione sanguinis arteriosi, vel spiritus vitalis, sed ratione irradiationis diffusę in tunicas arteriarum communicatur facultas vitalis. Demum addit aliud experimentum, quod tollit omnem ambiguitatem & est, si fistula non caua imponatur in arteriam, ita vt omninò obstruat cauitatem arterię, tunc quamuis sit impeditus transitus, tamen „ si arteria non est ligata fistulæ, pulsat, quod non fieret, si pulsatio proueniret à sanguine arterioso, vel à spiritu vitali in arterijs contento: ecce igitur experimentis probatum à Galeno, virtutem pulsatiuam pendere ab irradiatione per tunicas influxa, & nō per spiritum immissum per cauitatem.

Quod verò hæc irradiatio vitalis sit similis splendori solis, qui in eodem instanti diffunditur in locum vicinū, quo in remotum, patet, quia si ligaueris arteriam, vel neruum, ita vt pulsus & motus cessent, tūc si dissolueris ligaturam in eodem instanti, in quo mouētur partes proximæ cordi, vel cerebro, mouebuntur quoque distantissimę, sicuti in anatomia viuorum bruttorum quotidie experiri possumus: ecce igitur quod facultas vitalis, & animalis influat nō per spiritus corporeos, qui in tempore mouentur; sed per irradiatio nem incorpoream, quod nō potuerunt percipere Erasistratus, Asclepiades, Plusquamcommentator, & innumerabiles alij Auctores cēsentes, pulsationem fieri à spiritu in arterijs contento.

CAPITIS XXIX.

Particula II.

Tex. 36. *Quod si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his Thorax hyspidus, & præsertim pectus, & quæcumque hypochondrijs partes proximiores.*

IN tex. superiori egit de signis cordis paulo calidioris temperato: in hac vero particula ꝓponit signa cordis calidi in excessu. Quorum primum est furibunda iracundia: Secundum est teme-

temeritas: Tertiũ Thorax hyspidus, & præsertim pectus, & quæcumque hypocondrijs partes proximiores: Quartum totum corpus calidum, nisi hepar obstiterit: Quintum latitudo thoracis: de tribus in hac particula agetur. A

Quoad Iracundiam furibundam, notanda est differentia inter iram & iracundiam: iracundia .n. ex Arist. 4. ethicorum cap. 4. differt ab ira, quia iracundi cito irascuntur; & (vt vtar verbis Aristotelis) quibus non debent, & ob quæ non debent, & magis quam oportet: sed quod optimum in se habent, citò etiam desistunt: Irati verò nõ citò irascun B tur, nec cito desistunt: quia irati non ita sine ratione irascũtur: Hinc Daniel Barbar⁹ vir eruditissimus 2. rhetoricorũ cap. 3. dicit; iram differre ab iracundia, quia ira de causa est, iracundia vero de vitio multum irascentis, & quia iracundi videntur ire extra se, & furore vinci: Galenus intelligit hic de iracundia, & non de ira: in codice enim græco legitur: ὀξυθυμία, quod verbum significat iracundiã, & non iram: ira enim dicitur θυμία, quę non citò fit, nec cito desinit: quoniam in hanc homines incidunt cum ratione: Hinc dicimus posse contingere, quod qui habent cor frigi- C dum ratione moti, & iustitia in iram possint incidere, in iracundiam vero nequaquã: competit enim iracundia, quæ semper est sine ratione, cordi calido, si verò est furiosa conuenit cordi calidissimo.

Quo ad secundum signum, quod scilicet cum iracundia sit coniuncta temeritas, notandum, temeritatem iungi non cum ira, sed cum iracundia non mediocri, sed furibunda.

Quo ad tertium signum, quod est de thorace hyspido.

9 Dubitatio oritur, quia non videtur, quod D thorax hyspidus & pectus, & partes proximiores hypocondrijs indicent cor calidum; quia multi sunt hyspidi in toto corpore, attamen habent mores suaues, & cor temperatum: quinimò noui homines frigidissimos, qui erant hyspidi in qualibet corporis parte.

Responsio facilis est, si quod superius dictum est, memorię cõmendetur, Galenum videlicet in hoc libro proposuisse signorum multorum syndromen pro temperatutis cognoscendis: si igitur quis fuerit hyspidus, facileque incurrat in furibundam iracundiam cum temeritate coniunctam, pectusque habeat latum, credas certissimè illum hominem esse corde calidissimo insignitum.

CAPITIS XXIX.

Particula III.

Magna verò ex parte calidi cordis temperatura vniuersum corpus reddit calidum, nisi hepar vehementius obstiterit. Dicemus autem paulo inferius totius corporis indicia. Est quidem & latitudo thoracis caliditatis indicium: nisi & hic quoque cerebrum plurimum obstiterit.

IN hoc tex. duo proponuntur signa cordis multum calidi: primum est caliditas totius: secundum est latitudo thoracis. Quo ad primum dicit, totum corpus calidum esse: additque, nisi hepar obstiterit: quasi dicat, si vi- C deris, totum corpus esse calidũ, inferre quoque poteris, cor esse valde calidũ, nisi hepar obstet: omnes interpretes exponunt, nisi hepar sua frigiditate obstet gignendo sanguinẽ adeò frigidum, vt inde totum corpus refrigeretur. Ego autem meditatus sum aliam fortasse magis artificiosam expositionem, quæ est, caliditatem totius corporis indicare cor calidum, nisi hepar obstiterit, idest nisi hæc caliditas totius proficiscatur ab hepate: aliquando enim cor est temperatissimum, & iecur est valde calidum, tunc totũ corpus red- D ditur calidius, non propter cor, sed propter hepar: eadẽ enim caliditas ab hepate in massam sanguineam diffusa toti corpori communicatur. Diximus hanc expositionẽ esse fortasse magis artificiosam, quia sæpissimè accidit, totum corpus ob hepar, & non ob cor calidius reddi.

1 Dubitatio non videtur; quod totum corpus possit calefieri ab hepate: quia cor solum est fons caloris: calor enim ab alijs partibus corporis non prouenit, nisi à corde: ergo si totum corpus fuerit iusto calidius, non ab E hepate, sed à corde calor totius orietur.

Respondetur, cor esse fontem caloris vitalis, sed non omnium calorum: adest enim calidum innatum in qualibet corporis parte, & præcipuè in hepate meritò cuius chylus trãsmutatur in sanguinem, qui deinde nutrit omnes corporis partes, quippe qui si est acer, & mordax, vel iusto calidior potest totum corpus reddere calidius tẽperato, quamuis cor non sit calidius temperato: cor igitur non erit omnium calorum fons.

2 Dubitatio non videtur, quod Iecur habeat alium

alium calorem præter illum cordis: quia ex A Galeno 1. de temperamentis cap. vltimo habetur, sanguinem à corde accipere calorem: ergo iecur non poterit suo calore reddere totum corpus calidius moderato.

Responsio facilis est, si interpretabimur Galenum loco citato, quod intelligat de calore influente, & non de innato, qui te vera non depēdet à corde, sed à semine in prima generatione & à sanguine mēstruo, & ab vtero, sed de his alias egimus.

3 Dubitatio: quomodo calor sanguinis orietur ab hepate, si ex Aristotele venę cauæ trūcus dependet à corde? Aristoteles enim pri- B mo de partibus animal. cap. 1. lib. 2. eiusdem cap. 9. & lib. 2. de generatione animal. cap. 4. & alibi docet, cor esse principium arteriarū, & venarum, ergo calor sanguinis erit cordis, & non hepatis. Eandem opinionem tuentur Auerroes, & omnes Peripatetici. Præterea Petrus Aponensis, & Plusquamcommentator, & demum Vesalius omnium Anatomistarum nostri temporis peritissimus constanter dicunt, venas oriri à corde: Quare calor sanguinis à corde prodibit, & per consequēs iecur nullo modo calefaciet totum.

Responsio omnium Medicorum est, quod C vena caua, & cæteræ omnes ortum ducāt ab hepate: idē censent medici, & omnes Anatomistæ præter Vesalium: Hinc Hippocrates libro de alimento habet hæc verba, *radicatio venarum est hepar: radicatio verò arteriarum est cor:* Galenus verò 6. de decretis Hipp. & Plat. disputans contra Aristotelem probat, iecur, & non cor esse venarum principium: affertque hanc rationem inuincibilem, qua nos cogit ad credendum, venas à corde non oriri: ait, in piscibus venam cauam vix attingere cor: si vix attingit, ergo in corde non insident eius D radices: quod de piscibus dicitur, de omnibus animalibus est dicendum: Insuper affert hāc rationē: si venæ a corde orientur, pulsarēt. Nostrates afferunt aliam rationem, quę mihi videtur inuincibilis, quæ est, vena porta oritur solum ab hepate, neque vllum surculum mittit in cor: ergo eo modo, quo porta oritur ab hepate: eodem modo caua ab ipso orietur ergo non a corde: destructa igitur hac Peripateticorū sententia, quod scilicet venæ oriantur à corde, statim ruet argumentum ostendens calorem sanguinis à corde prodire. E

Quo ad signum desumptum à latitudine thoracis: dicit Galenus, latitudinem thoracis indicare insignem caliditatem cordis, nisi cerebrū obstet: idest nisi latitudo thoracis proueniat à cerebro: sicuti igitur caliditas totius potest prouenire ab hepate: similiter latitudo thoracis potest prouenire non solum à calore cordis, sed etiam à magnitudine capitis, corde existente frigido. Quo pacto verò magnū cerebrū possit efficere latū pect⁹, corde existēte frigido, in tex. sequēti declarabitur.

4 Dubitatio: non videtur, quod latitudo thoracis proueniat à corde calido, & per consequens non videtur, quod indicare possit calidū cor: ratio est, quia latitudo thoracis prouenit a formatrice, quæ non est in corde, sed in semine parentum, antequam cor genitum sit: Hinc magni parentes filios magnos gignunt, nisi obstet materiæ defectus, qui est in matre.

Respondetur, calorem dilatantem, & distendentem thoracem non esse in corde, sed in semine, & ab eodem calore in prima generatione, antequam cor genitum sit, omnium membrorum prima staminea dilatari: & quāuis latitudo, magnitudo, connexio, figura, & numerus, à formatrice pendeant, tamen & generatrix, & formatrix pro instrumento vtuntur calore: Hinc pater aliquando & mater paruæ staturæ ob eorum calorem gignūt filios maiores: Quo fit vt logici, qui altius omnia considerant, dicant, quartam speciē qualitatis, in qua sunt omnium corporū figurę, oriri à tertia, in quā qualitates alteratrices collocantur.

CAPITIS XXIX.

PARTICVLA IV.

Quoniam ei magna spinalis medulla respondet; tātæ verò erunt magnitudine vertebre, quanta & spinalis medulla, quare & spina vniuersa, Configitur verò thorax ad eam spinæ partem, quæ metaphrenum, idest, dorsum dicitur, tamquam ad carinam nauis; quare necessario eius longitudo æquabitur dorso, latitudo vero erit pro vertebrarum ratione, quando ad proportionem earum crassitudinis fuerit constitutus.

IN particula superiori Galenus declarabat duo signa cordis valde calidi: alterum erat, quod dum cor est valdè calidum, totum corpus sit huiusmodi, nisi iecur obstet: ostendimus, dupliciter obstare posse vel sua frigiditate, vel suo calore; ita vt totum reddi possit calidum ab hepate, corde tamen existente temperato: Alterum signum caliditatis cordis dicebat esse latitudinem thoracis, nisi cerebrum obstet; latitudo enim thoracis non semper indicat cor calidum, quia potest contingere, quod latitudo thoracis à cerebro, & non à cordis caliditate oriatur. In hac partic. Galenus declarat, quomodo cerebrum

brum possit efficere latitudinem thoracis, quamuis nullus in corde sit caloris excessus: dum enim cerebrum in primo ortu à multitudine materiæ fit magnum, & non à necessitate euentandi calorem: tūc ex necessitate à magno cerebro magna oritur spinalis medulla, magnæ vertebræ, & magnæ costæ, vnde necessariò consurgit latitudo thoracis: ecce quomodo hæc latitudo ab alia causa fieri possit, quam à cordis caliditate.

Animaduertit Galenus in tex. illam spinæ partem, quę à ceruice expottigitur ad 12. vertebram vsque, vbi est diaphragma, vocari meraphrenum; quia ibi alligatur diaphragma, quod ab antiquis dicebatur metaphrenum ἀπὸ τῆς φρενός, idest à mente: putabant enim in diaphragmate, mētem esse collocatam: dicit igitur Galenus, quod thorax fulcitur dorso, tamquam nauis carina: non enim potest esse magna carina, & nauis parua; vel viceuersa, nisi quid monstruosum effectum sit.

CAPITIS XXIX.

Particula V.

Cum verò cordis caliditas superans perflauerit, ac dilatauerit, in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare cum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximam hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium. Cum verò magno existente capite, paruus fuerit proprijssimum hoc erit cordis frigidis signū. Si verò capiti fuerit proportione respondens, tunc alijs signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil assumens.

Diuiditur hic tex. in duas particulas, in prima ostendit, quomodo caliditas cordis in primo ortu latitudinem thoracis efficere potuit. Notandum caliditatem, quæ in prima generatione dilatat thoracem, nō esse cordis calidi tatem vitalem, sed esse illam innatam, quę est instrumentum formatricis, quæque à semine patris, & sanguine matris oritur.

In 2. particula admonet, si caput fuerit paruum, & thorax latus, tunc cor fore calidissimū: si verò caput fuerit magnum, & thorax paruus, cor frigidissimum: si denique thorax fuerit proportionatus capiti, tunc ex alijs si-

A gnis caliditas cordis erit colligenda: valet igitur hæc, caput est paruum, & thorax est magnus, ergo cor est calidissimum: Similiter valet, caput est magnum, & thorax paruus, ergo cor est frigidissimum: non valet tamen, thorax est latus, ergo cor est calidū: ratio est, quia thorax pōt esse magnus, eo quia caput in prima generatione ob materiæ multitudinem magnum factum sit: non potest enim fieri caput magnum, nisi magna quoque fiat spinalis medulla, magnæ vertebræ, costæ, & inde thorax magnus, & latus. Argenterius arguens Galenum dicentem dari thoracē ma-
B gnum cum capite paruo, inquit id repugnare experientiæ: sed Argenterius eadem via conuincitur, tum quia ego hic, & alibi inspexi huius structuræ homines: tum quia, dum agitur de experientia non Argēterio, sed Galeno est danda fides, qui fuit Romæ, quando tria hominum milliona ibi lucis vsura fruebantur, quo loci omnes corporum differentias vidit: immo in libro de articulis fatetur se vidisse ibi luxationes, quæ nunquam in tota Græcia ab ipso, vel ab Hipp. visæ fuere: Argēterius verò fuit Taurini apud Alobroges, & Pisis, vbi non adest magna hominum fre-
C quentia.

Nota ex dictis quomodo Galenus ex sex fontium syndrome collegerit cordis calidi indicia; quotum primus continebat pulsum velocem & frequentē; sed quia hoc signum non erat proprium, quod conueniret soli, & conuertibiliter; ideò addidit secundum fontem, qui continet magnitudinem respirationis; Tertius continet mores, idest iracundiā, & audaciam: Quartus ea quæ accidunt, idest pilos; Quintus latitudinem thoracis; Sextus fons continebat totius caliditatem, quę similiter est indiciū calidi cordis: ecce quod
D nullum signum ex propositis erat sufficiens, quia nullum est proprium, quod soli conueniat: attamen plura vnita certissimā pariunt calidi cordis cognitionem.

CAPITIS XXX.

1. *DE SIGNIS CORDIS frigidioris.*

E Tex. 37. *In frigidiore verò corde pulsus minores existunt, quam modo naturæ conueniat: non tamen necessario tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tanto thorax minor extiterit, quanto cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si verò maior fuerit, quam pro frigiditatis vehementia; non minorem*

tantum,

tantum, sed etiam tardiorem, & rariorem naturam ostendit. Tales autem timidi sunt, & sine audacia, & segnes, & nudum pilis habent pectus. De eius vero paruitate distinguendum, vt diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate.

IN hoc cap. Gal. proponit septe signa ostedentia cor frigidius temperato.

Primum signum sunt *pulsus minores*, quam in ijs, qui habet cor temperatissimu: animaduertit tamen Gal. quamuis sint minores, *non propterea ex necessitate esse quoque tardiores & rariores*: Decipiuntur plurimi, qui exponunt in corde frigido, pulsus esse minores propter imbecillitatem, vel propter defectum arteriarum: expositio sanè nō cohæret huic doctrinæ, quia Gal. in hoc loco loquitur de intemperaturis sanorum, & non ægrorum: quando enim pulsus sunt minores ob virium imbecillitatem, vel ob aliquem arteriarum defectū, tunc illi pulsus non sanis, sed ægris conueniunt.

Causa igitur vera, cur in corde frigido pulsus sint minores, quam in corde tēperato, est pauca necessitas euentandi calorem cordis.

Cur verò dicat Gal. in corde frigido nō necessario pulsus esse tardiores, & rariores, nō consentiunt Expositores: Quidam exponūt nō necessario esse tardiores, & rariores; quia possunt quoque fieri tales ab alijs causis præter naturam: hæc expositio non probatur, quia vt diximus Gal. hic agit de corporibus sanis, & de signis sanis, & secundum naturam, & non de ægris, & præter naturam.

Vera expositio desumitur a Gal. libro de causis pulsuum, vbi triplex differentia frigidi pulsus ab illo proponitur: prima desumitur a corde, quod habet paruum recessum a tempe ratissimo, in quo, si pulsus sunt parui, rari, & tardi, corpus non est sanum, sed pessima ęgritudine correptū, calor .n. cordis, qui parum recedit a temperato, non posset sufficienter euētari hoc genere pulsus, qui sua natura aliquantulum creber & frequens est: propterea Gal. dixit hos pulsus non necessario esse tardiores, & rariores. Secūda differentia cordis frigidi est, dum multum recedit a temperatissimo, quo casu pulsus sunt parui, & aliquātulum tardi, & rari; ratio est, quia pauca est indigentia & necessitas euentandi. Tertia est, si maximè recedant a temperato, & tunc sunt parui, & ex necessitate rari, & tardi: ecce quo modo Galenus mira arte varijs in locis se ipsum exponat.

Par est, vt declaretur quis sit pulsus tard⁹, quis rarus, quis creber, & quis celer. Gal. lib.

A de differētijs pulsuum cap. 8. & 6. lib. de puls ad Tyrones cap. 8. de his pulsibus loquēs docet, pulsum tardum fieri, quando arteria longiori tempore mouetur, idest quādo inter systolē & diastolē motus tardus est. Rarū vero fieri dū mouetur arteria, sed interposito longo interuallo, i. quando in diastole est maior quies. Crebrū seu frequentē ait, esse illū pulsum, qui paruo interuallo fit, idest qui parum quiescit, & est quando diastole exiguam habet quietem, & sæpè tactum ferit. Celer, seu velox pulsus est, dum arteria breui tempore distenditur, idest dum breui tēpore multum

B spatium conficit, idest quando arteria velociter a systole ad diastolem mouetur: rarus & creber respiciunt quietem arteriæ: tardus & celer motum.

Causæ pulsuum ex Gal. 1. de causis pul. c. 1. hæ tres sunt, continentes, antecedentes, & externæ: Ad cōtinentes reducuntur hæ tres; Prima est vsus, idest necessitas euentādi, quę maior & minor est, prout est cor calidius & frigidius: Secunda est virtus pulsifica: Tertia sunt instrumenta, idest arteriæ ipsæ. Ad antecedentes causas reducuntur sexus, temperatura, corporis habitus, & ætas: causæ exter-

C næ non naturales sunt sex res non naturales idest aer, cibus, & cæteræ. Ad externas causas præter naturam reducuntur omnes causæ, quæ corpus alterant præter naturam. Tota hæc doctrina desumpta est a Gal. libro de cau. pul. quem lectores perlegere poterunt; quoniam vna pulsus differentia, vt ibi docet Gal. a varijs causis fieri potest, de quibus hic non est locus, vt diffusè agatur.

Cæterū, vt intelligamus ea de quibus Gal. in tex. mentionem fecit, dicimus, tardū pulsum vt plurimum insequi debilitatem, pau-

D cum calorem, & duritiem arteriæ: Celerem, seu velocem ex Gal. cap. 5. lib. 1. de causis pulsuum insequi vsum ingentem, idest magnam necessitatem euentandi, virtutem validam, & mollitiem arteriæ. Rarum insequi vt plurimum vsum imminutum, idest paucam necessitatē euentandi: Crebritatē insequi imbecillē virtutem pulsatilē, & vsum auctū, i. magnā necessitatē euentandi: alia plura dici possent de istorū pulsuum causis, sed quia a Gal. summa eloquentia oīa explicata sunt, non est vt sermonē huius rei protraham⁹. Ex dictis col

E ligimus, cur in tex. Gal. dicat ī corde frigidiori puls⁹ esse minores, & paruiores, & qūo possint esse rariores, & tardiores, quis sint parui. Dub. maxima exurgit, quia non videtur, si sint parui, & non sint necessario rariores, & tardiores: valere .n. videtur hęc consequētia sunt parui, ergo ex necessitate sunt rariores & tardiores: qa lib. de cau. pul. docet Gal. qū vsus seu necessitas euentandi diminuitur: prima .n. differentia, quæ amittitur est crebritas; secūda est celeritas; tertia est magnitudo. Idem obseruatur in ijs, qui incedūt magnis,

velocibus,& frequētibus passibus, in qnibus
si auferatur necessitas citò eūdi, primo ab il-
lis remittitur frequentia, secundo velocitas,
postremo magnitudo passuum: si igitur pul-
sus sunt parui, ita vt sit amissa magnitudo, er
go erit quoque amissa crebritas, & celeritas,
ergo ex necessitate erunt tardi, & rari.

Respondet huic dubitationi Argenterius,
& simul reprehēdit Montanū, quia dubium
hoc soluere nesciuerit, vtiturque his verbis,
verum Mont. non animaduertit, nō eandem
esse rationē de pulsibus sequētibus naturalē
temperiē, & de illis qui ex causis non natura
libus & pręter naturam fiunt. Quæ responsio
non probatur, quia istæ differentiæ magnitu-
do, videlicet velocitas & celeritas fiūt ab vsu,
ab instrumento, & virtute, tā in pulsibus na-
turalibus, quam non naturalibus.

Respondemus nos, Gal. in tex. asserere pul
sus in corde frigido esse minores, supple, quā
in corde temperatissimo: addit non necessa-
rio esse tardiores, vel rariores: quia potest cō-
tingere, quod in corde tēperato arteriæ sint
duriores, quā in corde frigido: sicuti sunt cor
da mulierum: sicque potest stare, vt sint mi-
nores, idest non ita magni, sicuti sunt in cor-
de calido, & non sint tardiores ob mollitiem
instrumenti, idest arteriæ; duritiᴇs enim arte
riæ efficit pulsus tardos. Præterea respōdere
possumus, Gal. loqui comparatiuè, quia dicit
minores, & non paruos: possunt enim pulsus
minores dici magni respectiuè, sicuti pulsus
qui in frigiditate parū recedunt a corde tem
perato dicuntur magni respectu illorum, qui
habent magnum recessum: similiter non ha
bent rariores & tardiores pulsus, quā illi q
magnum in frigiditate recessum a corde tem
perato habent.

Secundum signum: thorax respōdet frigi-
ditati cordis, idest thorax est angustus: aitque
respirationē esse proportionalem pulsibus;
idest in corde frigido, si pulsus sunt parui, re-
spirationem quoque esse paruā. Si verò in cor
de frigido thorax sit latus ob spinę, & cerebri
magnitudinem, respirationem fore mino-
rem, tardiorem, & rariorem. Ratio vero, cur
in thorace angusto respiratio non necessario
sit, tardior & rarior, est, quia, dū cor est frigi-
dum cum paruo recessu a temperato, & tho-
rax sit angustus, respiratio non potest esse ra
rior, vel tardior, sed celerior & frequentior,
quam sit respiratio cordis temperatè calidi,
quia cor quatenus calidum ex necessitate ha
bet thoracem latum, & per consequens non
potest habere respirationē celerē, & crebrā.

Tertium signum: *sunt natura timidi, & sine au-
dacia*. Quod verò timiditas à frigiditate pro-
ueniat, nos docet Arist. lib. de iuuētute & se-
nectute cap. 15. vbi dicit, *timentes infrigidātur se-
cundum superiora: quia calidum contrahitur, ita vt ali-
quando extinguantur animalia, & propter timorē mo-
tiantur, & propter passionem morbosam:* Arist. in his
A verbis non solum docet, timorē a frigiditate
prodire, sed etiam quomodo timor vicissim
quoque excitet frigiditatem: dicit enim ob
timorem contrahi calorem, & sic cōtractum
aliquando extingui, & mori animal.

Notandum, non omnē timorem indicare
cor frigidum, quia etiā homines fortes timēt
timēda: Quare intelligitur de iis q, timēt nō
timenda: qui a natura, & non a consuetudine
tales sunt, vt animaduertit Gal. Hinc Arist. 3.
ethic. cap. 2. ait, timidus est, qui quæ non de-
cet metuit: & 3. ethic. cap. 6. ait timoris pec-
cata esse, cum metuunt, vel quæ nō oportet,
B vel non sicut oportet, vel quando non opor-
tet: ecce quod non omnes qui timent sunt
corde frigido, sed solum qui timent non ti-
menda, & quando nō oportet; isti enim sunt
natura timidi, & segnes, & omninò carent au
dacia: Hi habent cor magnū, sicuti omnia ani
malia timida, & ignaua, inter quæ asinus est.
Cor enim paruum animantibus fortioribus
& generosioribus conuenit.

Quartum signū: isti *sunt segnes*, idest inepti
ad actiones: dicuntur enim a Gal. in tex. *ἀμε-
λεῖς*, idest negligentes, & non obliuiosi, vt
nonnulli interpretātur: quia obliuio indicat
C humidam temperaturam cerebri, & non fri-
giditatem cordis.

Quæritur hic de animi passionibus, de ti-
more .s. audacia, odio, & ira, an primo orian-
tur a corde, & secūdario a cognitione, vel ver
sa uice. Fernelius cēset, animi perturbationes
primo oriri ab alteratione facta in corde, de-
inde vero excitari apetitum, vel fugam. Hæc
opinio mihi videtur pręter rationem, quia est
D impossibile, vt aliquis alteretur ab ira, vel ti-
more, nisi prius cognoscat & intelligat: qua-
re primo res cognoscuntur, & deinde sequi-
tur actus appetendi, vel fugiendi.

Quintum signum: *habent pectus pilis nudum:*
ratio est, quia vbi est frigiditas, ibi desunt fu-
ligines, quæ sunt materiæ pilorum: fuligines
fiunt vbi calor excedit, & non vbi deficit.

Sextum signū: *pectus seu Thorax angustus*: nisi
tamen caput sit magnum: potest enim cōtin-
gere, vt cor sit frigidum, & pectus latum, non
ratione cordis, sed ratione spinæ dorsi, quæ si
caput est magnum, ea quoque est magna, tūc
& vertebræ, costæ, & sternum magnum est,
quamuis cor sit sua natura frigidum: valebit
igitur consequentia, Thorax est angustus, er-
E go cor frigidum: non valebit tamen, Thorax
est latus, ergo cor calidum, nisi prius videa-
mus, an a capite magno thorax factus sit
latus.

Septimum signum est temperatura totius
corporis frigida, quæ indicat cor frigidū, nisi
hepar obstet: posset enim accidere, vt totum
corpus factum sit frigidum & cachecticum
ob hepatis frigidam intemperiem ortam ab esu
frigidorum & humidorum, quamuis cor sua
natura calidum sit.

CAPI-

CAPITIS XXXI.

DE SIGNIS CORDIS *ficcioris.*

Tex. 38. *Cor autem ficcius pulſus efficit duriores, & iram non promptam quidem, ſed feram, & quæ non facilè ſedari queat: magnaque ex parte vniuerſum corpus ficcius exiſtit, niſi hepar obſtiterit.*

IN hoc cap. proponit Gal. tria ſigna cordis ſiccioris tempera to: quorum primum ſunt pulſus duriores: cordi enim implantatæ ſunt arteriæ, ideò eius ſiccitas arterijs communicatur, & per earum pulſationes ſiccitas cordis animaduertitur.

Argenterius in hoc loco importunè Gal. reprehendit dicens, arterias non oriri a corde: quia arteriæ ſunt inter partes ſpermaticas, cor verò inter ſanguineas. Obiectio eſt ridicula: quia ſuppoſito, cor eſſe principium generationis arteriarum, & non diſtributionis tantum, ſicuti cum Galeno arbitramur, dicimus tamen, non eſſe inconueniens, partem ſpermaticam oriri a ſanguinea: quandoquidem ſi a cerebro oriſitur nerui, ab hepate venæ, quæ inter ſpermatica ſunt; poſſunt quoque arteriæ a corde gigni: Cæterum negamus in doctrina Galeni cor eſſe principium generationis arteriarum: immo ſuperius probauimus ex Galeno libro de formatione fætus cor non generare arterias: abeat igitur Argenterius cum ſuis nugis.

2 Dubitatio Galenus primo de differentijs febrium capite 7. cenſet, pulſus duros non inueniri in omni hectica febre: quomodo igitur inuenientur in hominibus ſanis, de quorum ſignis hic agitur?

Argenterius neſciēs ſoluere hoc dubium mordet Galenum, & eius doctrinam, vt chimericam reijcit. Sed ſi diligenter animaduertiſſet, quæ de pulſibus a Galeno tradita ſunt, non ita temerè fuiſſet locutus: libro enim primo de præſag. ex pulſibus capite 4. aſſerit, pulſum durum ex leuiſſimis cauſis aduenire hominibus ſanis: immo docet ex intempeſtiua vini potione, ex potione frigidæ, ex eſu pomorum, & ex balneo frigido fieri pulſus duros: ecce quod in ſanis hominibus accidere ſoleant pulſus duri, quod miſer non animaduertit.

Præterea ſciendum, Galenum hic loqui de duritie pulſus connaturali, & non aduentitia: primo enim de differentijs febrium capite 7. loquens de aduentitia ait, ſiccitatem

A aduenire arterijs ob tres cauſas, ob congelationem videlicet, quæ fit a frigore, ob tenſionem, quæ fit ob inflammationem, vt in pleuritide, in qua pulſus non ſolum duri, ſed etiam ſerrini fiunt, & ob ſiccitatem quæ oritur poſt nimias euacuationes in hecticis, & alijs ſimilibus intemperaturis ſiccis.

Par igitur erat, vt prius Argēterius totam Galeni doctrinam perluſtraret, & deinde æquo animo expenderet, an aliquid veritati illius reluctetur: quod cum ab illo prætermittatur, non eſt mirum ſi obcæcatus contradicendi libidine, tam ſæpè illidat vadis, &

B præcipuè in hoc loco, dū ait durum pulſum fieri non poſſe, niſi prius calor in arterijs ſiccitatem pariat: quomodo poteſt infringi, quod dicitur a Galeno de pulſus duritie non audita, aut præuiſa eius doctrina de pulſibus? nullum ſanè eſt maius oſcitantiæ crimen, nullaque eſt maior diſputantis inanitas. Quod verò Argenterius diſputans contra Galenum de pulſibus non viderit tractatus de pulſibus, patet; quia ſupponit Galenum credidiſſe duritiem arteriarum ſolum fieri a calore, quod Galenus libro de præſag. ex pul. capite 4. & alibi contrarium docet duritiem ſci

C licet pulſus non a calore, vel a ſiccitate ſola, ſed etiam a potu frigidæ, ab eſu pomorum & lotione frigidi balnei oriri poſſe: quo pacto igitur durities ſolum proueniet a calore: non ne primo de differentijs feb. loco citato aſſerit duritiem, vel fieri ob congelationem a frigore, vel ob tenſionem ab inflāmatione prodeuntem, vel ob nimiam euacuationem? Quare nūc & vbique ſpernēdus eſt Argent. tamquam κενολόγος: quia dum carpit Galenum id inconſideratè & ſine præcedenti aliquo ſtudio, ſed vanitate motus effecit.

D Secundum ſignum: ira eſt fera, quæ nō facilè ſedari poteſt: non tamen eſt prompta; neque hoc iræ genus mulieribus conuenit; quia non propter calorem ſunt in iram pronæ, ſed propter humiditatem: cōuenit tamen illis iracundia, quę facilè ſedatur: a Gal. varijs in locis vocantur ὀξυθυμώδεις, qui leui de cauſa & cito iraſcuntur, & citò ſedantur: qui verò ira fera afficiuntur vocantur θυμώδεις, id eſt irati, qui tardè iram deponunt.

2 Dubitatio non videtur, quod ira fera, quæ eſt illa, quæ non facilè poteſt ſedari, indicet

E cor ſiccum: quia hoc ſignum pertinet nō ad ſiccam ſolum, ſed ad calidam & ſiccam temperaturam: Hoc argumentum aliquantulum Argenterium torſit, diximus aliquantulū, quia ſi ſtatim illi non occurrit ſolutio ad hāc ſacrā anchoram confugit, quod ſ. Gal. errauerit.

Reſponſio eſt, quod ira conuenit temperaturæ calidæ & ſiccæ hoc modo: ira a calore primò excitatur, deinde eius perſeuerantia pendet a ſiccitate, ratione enim caloris ira facilè accenditur, ratione verò ſiccitatis difficile acceditur, & accenſa diu durat;

diutius tamen durat in corde ſicco, quam A in corde calido & ſicco: quia vbi calor eſt immoderatus, paſſio facilè abſumitur, vbi verò eſt moderatus, & iunctus cum ſiccitate immoderata, vt eſt in hac temperatura, de qua loquimur, difficile accenditur, & diu durat. Pro intelligentia huius ſolutionis ſupponenda ſunt hæc duo tanquã axiomata, quę nunquã intellexit Argẽt. Primũ in hoc lib. dũ tractat de ſimplici tẽperatura, Gal. intelligere ſecundum alias qualitates cor, vel aliud viſcus eſſe temperatiſſimum: ſecundũ vnicã, verò temperaturã excedere: hinc agens de corde ſicco ſupponit, cor in calore, & in alijs qualita- B tibus eſſe temperatiſſimum, in ſiccitate verò ſola excedere: nulla enim corporis particula inuenitur, quę non ſit quatuor primis qualitatibus donata. Secundũ eſt ſupponendum, quod vnum ſignũ in dignoſcendis viſcerum temperaturis non ſit proprium & conuertibile: quia cætera, quæ proponuntur a Galeno ſuiſſent ſuperflua.

3. Signũ: totum erit ſiccũ, niſi hepar obſtiterit, quaſi dicat, ſi videtis corpus totũ eſſe ſiccũ, ſiccitatemque non prouenire ab hepate, certo colliges illam a corde prouenire.

Omnes Expoſitores interpretantur, niſi C hepar obſtiterit, ideſt niſi hepar ſua humiditate impediat totius corporis ſiccitatẽ, quæ expoſitio: menti Gal. quoque cohæret. Ego tamen nouam meditatus ſum expoſitionem diſcrepantem a communi, quæ eſt niſi hepar obſtiterit ſua ſiccitate: poteſt enim contingere, quod totum ſit ſiccum ob hepar ſiccum, corde exiſtente temperato: ecce quod non ſolum debemus animaduertere, an hepar obſtet ſua humiditate, ſed etiã an obſtet ſua ſiccitate: quia ſæpiſſimè accidit, vt cor ſit temperatum ab ortu naturæ, tamen totũ redditum ſit ſiccum, quia hepar tale ſit.

CAPITIS XXXII.

DE SIGNIS CORDIS humidioris.

Tex. 39. *Cordis verò humidioris ſigna, pulſus molles, & mores ad iram quidem procliues, ſed talem, quæ facilè ſedari poſſit: & vniuerſum corpus humidius e-* Tex. 40. *xiſtit, niſi hepar obſtiterit. Secundum verò coniugationem qualitatum primarum vitioſæ cordis temperaturæ ita ſe habent.*

TRia ſigna proponũtur indicantia cor humidum: facilè enim cognoſcuntur contrariæ paſſiones, quia contratiorum ex Ariſt. 1. topicorum cap. 8. eadem eſt diſciplina.

Primum ſignum: ſunt *pulſus molles.*

Secundum, *ad iram proclines, ſed facilè ſedantur:* vocantur enim oxythimodes: iſtique ira fera non vexantur: tales ſunt vt plurimum mulieres, & pueri, qui natura humidi ſunt.

3 Dubitatio, nõ videtur, quod propenſio in iram (vt nos docet Galenus) conueniat cordi humido: quia de ratione illorum, qui ſunt in irã procliues, corde calido ſunt inſigniti.

Argenterius, vt ſui moris eſt neſciens ſoluere hoc dubium, mordet Gal. omiſſa igitur illius innanitate, & contradicendi libidine: Reſpondeo, iram illorum, qui ſunt calido corde, nõ facilè ſedari, vt hæc de qua in hoc capite loquitur, ſed eſſe furibundam cum audacia & temeritate coniunctam, vt ſuperius auctor docuit, Præterea vt Gal. ab Argenterij morſibus vindicetur, iecimus ſuperius hoc fundamẽtum, ſigna temperaturarum ſolum indicare, dum in ſyndromẽ coeunt: ſeorſum C verò conſiderata ſæpiſſimè eſſe vana: de ratione enim ſyndromes eſt, vt multa ſigna vnita demonſtrent, vt docet Ariſt. 2. poſteriorũ: immo ſi vnum ſignũ pro declaratione vnius tẽperaturæ cordis, vel cerebri eſſet propriũ illud ſufficeret, & Galenus in tot proponendis fuiſſet auctor ineptiſſimus.

Tertium ſignum cordis humidioris eſt, quod totum corpus ſit quoque humidum, niſi hepar obſtet, ideſt niſi hepar ſua humiditate reddat totum corpus humidum, corde in humiditate non excedente temperatum.

Omnes Expoſitores ſic interpretantur, to- D tum corpus humidũ indicare cor humidum, niſi iecur obſtiterit, ideſt niſi iecur ſua ſiccitate impediat, ne cor humectet totum corpus: quæ expoſitio coheret Galeni menti, tamen illa quam nos attulimus eſt quoque rationi conſentanea: immo ſæpius accidit, vt hepar ſua humiditate totũ impediat, quam ſiccitate.

CAPITIS XXXIII.

E DE SIGNIS CORDIS CALIdioris & ſiccioris.

Calidi, & ſicci cordis, pulſus duri ſunt, & magni, & ueloces, & frequẽtes & reſpirationes magnæ, & ueloces, & frequẽtes & multo magis ad uelocitatẽ, ac frequẽtiã vergunt, thorace cordi nõ aucto pro-

portio-

portionaliter. Hi verò præ cunctis pectus habẽt maximè hirſutũ, & hypocõdria; ad actiones autem prompti ſunt, & iracundi, & impudentes, & mores tyrannicos habent, ad furorem faciles, non facile verò placabiles. De totius autẽ corporis temperatura, & thoracis amplitudine, his quæ ante diximus proportionaliter eſt diſtinguendum.

POſtquam Gal. docuit ſimplices temperaturas cordis: Nũc incipit aggredi ſigna temperaturarũ cõpoſitarum; in hoc capite verò agit de ſignis indicantibus cor calidius & ſiccius temperatiſſimo.

Proponit hic ſex fontes, vnde ſigna indicantia cor calidum & ſiccum deſumuntur; quorum primus deſumitur a pulſibus: ſecundus a reſpiratione, tertius ab ijs, quę accidũt Thoraci, & hypocondrijs, veluti ſunt pili; quartus ab actionum promptitudine; quintus a moribus, & ſextus a tẽperatura totius.

In primo ſignorum fonte ſunt pulſus duri magni, veloces, & frequentes, qui indicant cor calidum & ſiccum.

1 Dubitatio Gal. In tex. ait, cordis calidi & ſicci pulſus eſſe duros, & magnos: quod implicat, quia, ſi duri ſunt, ergo non magni: Galenus enim primo de cauſis pul. ait, magnitudinẽ pulſus tria indicare, robur facultatis, caloris abundantiam, & mollitiẽ arteriæ; vbi igitur pulſus eſt durus, arteria quoque eſt dura, & ideo pulſus non poteſt eſſe magnus.

Reſpondet Oddus, Galenum propoſuiſſe pulſum magnum & durum a corde calido & ſicco prodire, vt oſtenderet caliditatem vincere ſiccitatem: caliditas enim magis poteſt ad dilatandum, quã ſiccitas ad prohibendum dilatationem, quo fit, vt pulſus & duri, & magni ſentiantur.

Sed facilior, & accõmodatior eſſet reſponſio, ſi diceremus, magnũ dupliciter conſiderari vel abſolutè, prout ſcilicet eſt maximũ: vel reſpectiuè, ideſt reſpectu pulſus cordis frigidi, & ſicci, qui eſt longè minor.

Argenterius contradicit Gal. dicitque eſſe impoſſibile, vt puls⁹ ſimul ſint duri & magni: nihilominus Gal. 2. de criſibus cap. 10. dicit quoq; in pleuritide inueniri pulſus veloces, frequentes, magnos & ſerrinos: pulſus enim ſerrinus inter duriſſimos collocatur: ecce qđ ſimul ſtare poteſt pulſus durus & magnus, cõcedimus tamen quod dictum eſt à Gal. 1. lib. de dignoſcẽdis pulſibus cap. 5. quem locum ſi vidiſſet Argẽterius, non cõtradixiſſet Gal: quia ibi habet hanc ſententiam: pulſum durum & maximum ſimul nunquã reperiri: ec- A ce quod negat, maximum cum duro reperiri & non magnum: maximus enim ſupponit robur virium, abundantiam caloris, & mollitiẽ arteriæ: magnus verò non ſupponit hanc arteriæ mollitiem: Qui igitur vult reijcere Gal. niſi ſit inſanus, debet prius eius loquẽdi modum, & doctrinã in tot voluminibus ſparſam videre: cauſa verò, cur Argenterius in explicatione huius doctrinæ mentem habear lymphatam eſt, quia nõ perluſtrauit omnia huius diuini Auctoris volumina. Præterea vel doctrinam Ariſt. non intellexit Argẽterius, vel illius fuit oblitus: nõ ne magnum & paruum B ſunt relatiua, non ne dici poteſt formica magna & mons paruus? Itidẽ pulſus magnus dici poteſt reſpectu minoris: in corde enim calido & ſicco ſanorum hominũ, de quibus hic agitur, pulſus dici poteſt magn⁹ reſpectu cordis frigidi & ſicci ſanorum, & longè maior diceretur reſpectu cordis calidi & ſicci hecticam febrem laborantis: ecce quod Galenus ſumma cum ratione protulit in corde calido & ſicco ſanorum hominum pulſus duros & magnos inueniri.

2 Dub. Gal. lib. de fœtus formatione cap. 4. & 5. docet, arterias prius eſſe factas, quã cor: C additque arterias & venas omnium primas ex ſemine generari: ergo arteriæ non indicabunt cordis temperaturam: Præterea poſito, prius arterias fieri, quã cor, vt nos docet Gal. oſtẽdemus virtute quoq; analytica, arterias non indicare naturam cordis: docet enim Ariſtoteles 2. poſter. ſi cauſa eſt tẽporis momento prior effectu, nec effectũ explicare naturã cauſæ, nec viceuerſa: ratio eſt, quia cauſa de illo effectu non prædicatur de omni, quare neque per ſe; ergo arteriæ naturam cordis non indicabunt.

D Solutionẽ huius dubij facilè inueniet, qui animaduertet Gal. modum artificioſum in dignoſcẽdis temperaturis, qui conſiſtit in componenda multorum ſignorum ſyndrome, ità cõpleta, vt ſubrogetur vnico proprio & conuertibili: ſi pulſus durus eſſet ſignum proprium indicans cor calidum & ſiccum, cętera idem indicantia eſſent ſuperflua. Pręterea q in philoſophia & logica verſati ſunt, ſciunt vnius rei vnicum eſſe proprium & non plura. Syndrome, qua in hoc cap. vtitur Gal. ex ſex ſignorum fontibus conſtat, ex pulſibus vide- E licet: quia inter pulſus & cor, magnus eſt nexus & generis ſympathia: ex reſpiratione, quia neceſſitas euentandi calorem cordis efficit reſpirationem magis & minus frequentem: ex pilis, quia calor cordis efficit multas fuligines: ex actionibus proptis: ex moribus tyrannicis, quia animales ſpiritus nutriũtur vitalibus; quare ſi nutrimentum fuerit calidum, nutritum quoque edet actiones calori reſpondentes: & deniũ ex totius tẽperatura: ecce q Gal. per ſignorum communiũ ſyndromẽ nos mirificè docet viſcerum tẽperaturas.

Hinc signa proposita seorsum expensa nullum nexum cum corde necessarium habent, dantur enim pulsus duri, & magni, corde nō existente summè calido: Hinc pleuritici, esto, quod natura habeāt cor summè frigidum habent pulsum durum: similiter respirationes magnæ, & frequentes ab alijs causis præter naturam, quam à corde sua natura calido & sicco oriuntur: Itidem pilosi fiunt non solum ratione cordis, sed etiam ratione hepatis calidi: ecce quod nullum signum ex propositis est proprium; si tamen multa essent vnita, vt scilicet pulsus essent duri, magni, veloces, frequentes, talesque essent respirationes, pili circa pectus, essēt iracūdi, impudentes, moresque tyrānicos haberent, & totum calidum & siccum, tunc haud dubie cor esset calidissimum, & siccissimum: quamuis signa proposita minus intēsa indicarent cor minus intensè calidum & siccū: omnes enim qualitates suscipiunt magis & minus, danturque varij gradus caloris, & siccitatis: ecce quā facile poteris ex huius dubij solutione, aliorū innumerabiliū solutiones penetrare.

Secundum signum: *respirationes magnæ, veloces, & frequentes*: ratio huius signi est, quia velocitas, & frequētia respirationis facta est in auxilium caloris cordis: quod enim multis inspirationibus fit in thorace angusto, in amplo paucioribus fiet.

Finis respirationis ex Aristotele lib. de respiratione cap. 8. est cordis refrigeratio: ex Hipp. lib. de nutritione, ex Gal. lib. de salubri diæta, & lib. 11. methodi cap. 8. tres sunt respirationis vsus: primus est cordis refrigeratio: Secundus, quem non admittit Aristoteles loco citato, est nutritio spirituum vitaliū, quæ ab aere inspirato fit: Tertius est expurgatio fuliginum: conueniunt tamen Peripatetici & Medici, quod vsus præcipuus respirationis sit refrigeratio caloris cordis, vnde fit, vt quo intensior sit calor, eo maior, velocior, & frequentior reddatur respiratio.

Tertium signum: *pectus, & hypocondria sunt hirsuta*: seu pilis referta.

3 Dub. non videtur, quod pili hypocondriorum indicent temperaturam cordis, sed potius hepatis: quia paulo infra Gal. inquit, pilos hypocondriorum ab hepate prodire, ergo vel malè hic, vel ibi.

Argenterius spreta omni solutione inuehit contra Gal. dicitque hypocondria pertinere ad hepar, & non ad cor: ideò infert, hypocondriorū pilos non indicare cordis temperaturam.

Cæterum in Argēterio, dum Galenum interpretat̄, hoc est ei fatale, vt non intelligat, quod studiosi Tyrones facilè percipiunt: nemo enim est qui nesciat, illo excepto, Galenū non de proprijs & conuertibilibus temperaturarum signis instituisse sermonem, sed de communium syndrome. Quod verò hypocondria maximum habeant consensum non solum cum hepate, verum etiam cum corde, patet; quia in dextro, & præcipuè in sinistro, in liene videlicet innumeræ sunt arteriæ, quæ calefaciunt, vnde fuligines, & pili fiunt: Quinimo Vlmus Pictauiensis libro suo de liene videns, tot arterias in liene, arbitratus est sanguinem arteriosum non preparari in dextro ventriculo cordis, vt plurimi putāt, sed in liene, sicque præparatum deferri per arterias ad sinistrum cordis ventriculum, vt inde in spiritum vitalem conuertatur: Hæc opinio est falsa, & à nobis reiecta, eam tamen recitauimus, vt intelligatur quam sit maxima sympathia inter lienem, hypocondria, & cor.

Quartum signum: *ad actiones sunt prompti*. Per actiones intelligit non solum animales, idest sensum & motum, vt explicat Argenterius, sed etiam naturales: quia etiam expultrix est actio, quæ in temperamēto calido est valde prompta: similiter attractrix est prōpta, ergo per actiones Auctor intelligit nō solum animales, sed naturales, & vitales.

Quintum signum: tales *sunt iracundi, impudentes, habent mores tyrannicos, sunt faciles ad furorem, & non facilè placabiles.*

Ratio est, quia iracundia oritur a calore, & a bile: non sunt tamen facilè placabiles ob siccitatem: quia vbi est siccitas, diu calor perseuerat intensus: siccitas enim est lima caloris. Sunt imprudentes, quia calor reddit homines mutabiles, vnde imprudentia.

Argenterius mordet Galenum, quod non pposuerit alios cordis calidi & sicci mores, cum tales sint audaces, immisericordes, cōfidentes, temerarij, crudeles, iracundi & contemptores. Dignus sanè reprehensione est Argenterius: quia non vidit, quomodo Gal. omnes dictas passiones vnico verbo diuinitus comprehendat: dum. s. dicat, tales habere mores tyrānicos: Tyrāni enim sunt audaces, immisericordes, crudeles, temerarij, &c.

Ego valde miror, quod Argenterius non reprehendat Galenum, qui loquens de iratis qui non facile sunt placabiles, eos vocauerit ὀξυθύμους, & non θυμώδεις: clarissime enim Gal. 1. epid. com. 2. docet oxythimodes opponi thimodis: oxythimodes enim vocātur iracundi, facile placabiles, & qui sunt corde frigido: thimodes vocantur irati, qui sunt corde calido, & difficile placabiles. Huic instantiæ magni momenti respondemus mutatum fuisse ab aliquo verbum thimodes pro oxythimodes: quod res ita se habeat patet, quia Gal. passim declarat oxythimodes esse facilè placabiles, thimodes difficilè: similiter Hippocrates 6. epid. sect. 4. & Gal. in com. vocāt eos qui sunt frigidi habitus oxythimodes, id est iracundos & facile placabiles: Quare in hoc loco Gal. non potest esse oblitus significati istius verbi, ideò error est in codice, ob aliorum & non Galeni incuriā: Hinc tamen colli-

colligere possumus, Argẽterium omnino caruisse græca eruditione, & Galeni doctrina, quia ille, qui erat totus in contradicendi libidine volutatus non omisisset hanc instantiam: hinc nos colligimus, quod si Galeni volumina perlustrasset, tot futiles dubitationes non proposuisset; sed miratus Galeni sapientiam ea, quæ primo aspectu friuola, & nullius pretij illi visa sunt, vt arcana obseruasset.

Sextum signum desumitur a caliditate, & siccitate totius corporis: valet enim consequẽtia, totum corpus est calidum & siccum, ergo, nisi hepar obstet, cor erit calidum & siccum. Hepar potest obstare dupliciter, primo, vt diximus superius, quatenus potest efficere totum corpus calidum & siccum corde existente temperato, quæ expositio est noua, & a nobis solum proposita: Secundo hepar potest obstare sua humiditate & frigiditate, ne cor calidum & siccum reddat totum corpus tale: & hæc expositio est communis.

Admonet demum in fine capitis, vt videamus, an thorax sit amplus ob magnitudinẽ capitis, & spinæ: quia si ob hanc causam fuerit magnus non necessariò thorax latus indicabit cor calidum: valebit tamen necessario hęc: thorax est latus, & caput est paruum, ergo cor est calidum, quia a capite paruo laritudo thoracis effici non potest, sed solum a necessitate euentandi calorem.

CAPITIS XXXIV.

DE SIGNIS CORDIS CALIdioris & humidioris.

Tex. 61. *Si verò caliditas vna cum humiditate dominatur, minus quidem his quos antea diximus, hi sunt hirsuti ad actiones vero nihilominus prompti, non tamen ferus est animus, sed ad iram procliuis tantummodo: pulsus verò magni, ac molles, & veloces, & frequentes existunt. Et respiratio, cum thorax cordi fuerit proportionalis, eandem pulsibus formam seruabit. Si verò minor extiterit, tãto illis velocior erit, & frequentior, quanto & thorax minor extiterit. Si autem multa facta fuerit euersio in temperatura, ac si hoc præsertim in humiditate contigerit, præter ea quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi bis qui in ipsis fuerint humoribus corruptis, ac putrefactis. Expirationes autem maiores sunt, ac velociores inspirationibus, & submissio arteriæ in pulsibus velox.*

SIcuti sanguis ob suam humiditatem est frænum caloris, sic bilis ob suam siccitatem est lima caloris: Hinc est, quod signa ostendentia cor calidum, & siccum sint intẽsiora, quam signa indicantia cor calidum & humidum: humiditas enim obtundit & contemperat: ideo signa hic tradita a Galeno sunt minora, quam in capite superiori.

Primum signum: qui habent cor calidum & humidum *sunt minus hirsuti*: seu pilosi, quam qui calidum & siccum. Ratio facilis est: quia materia propria & immediata pilorum sunt fuligines, vt ostensum est superius, præterea fuligines sunt calidæ & siccę, & vbi maior est caliditas, & siccitas, ibi abundantiores fiunt fuligines & pili, ideò magis sunt hirsuti qui calido & sicco, quam qui calido & humido sunt corde: plura alia dicta sunt superius, vbi egimus de temperaturis simplicibus cordis, quæ non sunt repetenda.

Secundum signum: *sunt ad actiones prompti*. Expositores dicunt in corde calido & humido actiones esse promptas, sed non sicuti in corde calido & sicco. Hæc expositio non cohæret verbis Galeni: quia postquam in primo signo dixit, minus pilosos esse q calido, & humido corde sunt: addit, nihilominus ad actiones prompti sunt, idest ad actiones non sunt minus prompti: illud verbum nihilominus ostendit æqualem promptitudinem in corde calido & sicco, ac in calido & humido.

Dicimus igitur, calidos & siccos esse magis promptos in animi & corporis motu, & in sensibus: calidos verò & humidos magis in concoquendi officio: Hinc hæmatosis seu sanguificatio, similiter chilificatio & omnes aliæ cõcoctiones promptiores sunt in calido & humido, quam in calido & sicco. Præterea calidi & sicci promptiores sunt in actionibus habentibus principatum, quam calidi & humidi: primo enim de natura humana com. 39. & alibi Galenus docet, animi aciem & intelligentiam a corpore calido & sicco seu bilioso humore prodire: constantiam & firmitatem a melancholico: simplicitatem & stoliditatem ab humore sanguineo: sanguis est calidus & humidus, & efficit stoliditatem, ergo a calido & humido corde non prouenit animi acies & intelligẽtia: Hinc Galenus loquẽs de corde calido & humido, ne verbum quidem de motibus fecit.

Ter-

Tertium signũ, *animus non est ferus, est tamen ad iram proclivis*: quod accidit ratione caliditatis, obtunditur tamen ratione humiditatis.

Quartum *pulsus sunt magni, molles, veloces, & frequentes*. Sunt magni in calido & humido: quia nullum cor, temperato excepto, est robustius calido & humido in gignendis spiritibus vitalibus. Sunt magni ob caloris abundantiam, quæ est in corde calido & humido. Demum sunt magni, quia arteriæ sunt molles: Galenus enim primo de cau. pulſ. cap. 4. & alibi habet, hæc tria esse magnitudini pulsus peculiaria, robur facultatis, caloris abundantiam, & mollitiem arteriæ: inde sequitur, quod in corde calido & humido pulsus sint molles, quia arteria humida est mollior, quã sicca: sunt quoque veloces, & frequentes ratione virtutis pulsatilis, ratione instrumenti, idest arteriarum, & ratione vsus, idest ratione caloris, qui maiorem euentationem expostulat. Præterea sunt veloces & frequentes ratione virtutis, quia in corde calido & humido est maior virtus, & melior coctio, & generatio spirituum: ratione arteriæ, quia mollior arteria est aptissima ad frequentiam & velocitatem: demum ratione vsus, quia adest quoque propter calorẽ maior euentandi necessitas.

Quintum signum: respiratio, si thorax fuerit ꝓportionalis cordi, erit velox & frequẽs: si verò thorax fuerit minor ob cerebrum, & spinam paruam, respiratio erit velocior & frequentior: natura enim vbi deficit in magnitudine thoracis, in auxilium intendit velocitatem & frequentiam: sed de frequentia & velocitate respirationis superius egimus.

Sextum: si cor calidum sit quoque humidum in excessu tunc sunt obnoxij morbis putredinosis, habentque respirationes & systoles maiores, & velociores expirationibus & diastole: idem dicit Gal. 11. metho. cap. 8. & Auicennas, vbi agit de corporibus præparatis ad febres putridas.

Ratio vero, cur cor calidum cum exuberãtia humiditatis sit obnoxium putredini, ex verbis sequentibus colligitur; quia expiratio ratione humiditatis debet esse maior, quam inspiratio: causa verò, cur expiratio, idest systole debeat esse maior, est, quia vbi est humiditas, ibi fiunt multi vapores, qui nisi per systolem, idest per compressionem arteriarum expirent, retinentur, & statim nascitur adiapneustia, & putredo. Quo pacto verò per prohibitam perspirationem fiat putredo, facilè intelligetis, si legeritis Galenum 11. methodi cap. 8. & librum nostrum de statica medicina (quem Deo fauente, vel breui in lucem promemus) in quo non coniectura, sed certissimis & euidentissimis staticis experimentis intelligetis quando, & quantum plus, vel minus quotidiè perspiratio insensibilis fiat.

Quod verò expirationes & systoles in cor de calido, & humido sint maiores, & velociores, quam sint inspirationes & diastoles, patet ex Galen. 1. de causis pulsuum capite 2. vbi dicit, dum adest occasio expurgandi vapores, qui generantur ob humiditatem, tunc arteriam contrahi & fieri systolem, & expirationem maiorem & velociorem: vbi verò est occasio refrigerandi cor calidũ, tunc distendi arteriam, & diastolem & inspirationem fieri maiorem, & velociorẽ, quod calido & non humido cordi euenit.

1 Dubitatio, non videtur, quod in corde calido & humido expirationes (vt ait Gal. in tex.) sint maiores, & velociores inspirationibus: quia si cor ratione humiditatis requirit multam expirationem, ratione caliditatis requiret tantundem inspirationis, ita vt in cor de calido & humido æqualis sit expiratio inspirationi, & systole diastoli.

Respondetur, Galenum, dum dicit, si multa facta sit euersio in tẽperatura, ratione humiditatis intelligere de excessu humiditatis, & non de æqualitate caliditatis & humiditatis: meritò igitur dixit, expirationem & systolem esse maiorem, & velociorem inspiratione, & diastole.

Hinc errat Haly qui putat, Galenum, dum dicit, expirationes esse maiores, intelligere in febribus putridis: quia in hoc loco Auctor non loquitur de corporibus ægrorum; sed sanorum habentium tamen perpensionem ad putredinem. Errat similiter, quia non putabat in febribus putridis inspirationes esse minores, quia calor innatus factus sit ita diminutus, vt egeat minori refrigeratione, q̃ corda sanorum. Primò fallitur, quia supponit, calorem innatum & febrem esse duos calores realiter distinctos: secundo supponit calorem innatum tantummodo indigere refrigeratione per inspirationem factam: febrilem verò nequaquam: quæ supposita sunt adeo falsa, vt sint confutatione indigna; Galenus enim libro de causis pulsuum, & de differentijs, & vbique supponit, calorem febrilem egere maiori refrigeratione, quam calor innatus temperatus: Hinc pulsus in febribus ardentibus magni, veloces, & frequentes inueniuntur: Qui destrueret hoc principium totam artem de pulsibus euerteret.

CAPITIS XXXV.

DE SIGNIS CORDIS HUMIDIORIS & FRIGIDIORIS.

Tex. 24. *Humidioris verò, & frigidioris cordis, pulsus quidem molles, moribus autem nequaquam audaces, sed timidi, & segnes*

segnes existunt. Tales etiam glabrum pectus habent, minimeque iram retinēt, sicuti, & ad iram non admodum sunt prompti. Quæ verò ad thoracem, & vniuersum attinent corpus, distinguere oportet, sicuti ea quæ ante diximus,

Postquam Galenus egit de calido & sicco corde, & de calido & humido. In præsenti cap. agit de signis cordis frigidi & humidi: istæ enim sunt combinationes respondentes elementis: combinatio calida & sicca respondet igni, calida & humida aerei, tertio loco est frigida & humida, quæ conuenit aquæ, & demum frigida & sicca, terræ.

Diuidi potest hoc cap. in quinque particulas: quia quinque genera signorum ostēdentium cor frigidum & humidū proponuntur.

Primum, est desumptum a pulsibus: dicitque *pulsus molles* indicare cor frigidius & humidius temperato.

Secundum desumitur a moribus: dicitque qui sunt frigido & humido corde *non esse audaces, sed timidos, & segnes*; immo paulo infra animaduertit, si externa occasione isti irascātur, iram non retinere, neque esse ad iram admodum promptos.

Tertium signum desumit a pectoris glabritie, in quibus *circa sternum non sunt pili*.

Quartum signum desumitur ab angustia thoracis; valet enim consequentia, thorax est angustus, ergo cor est frigidum; non tamen valet viceuersa, idest cor est frigidum, ergo thorax est angustus: potest enim contingere, q; latitudo thoracis non à calore cordis, sed a magnitudine capitis, & spinalis medullæ effecta sit. Quare valet hæc, cerebrum est paruum, & thorax angustus, ergo cor est frigidum, sed non est conuertibilis.

Quintum signum desumitur a frigiditate & humiditate totius: nisi igitur hæc totius frigiditas & humiditas orta sit ab hepate, dicendum est, dictam frigiditatem & humiditatem totius indicare cor frigidū & humidum: omnes exponunt, nisi iecur obstiterit suo calore: quia iecur calidum reddere potest totum corpus calidum, quamuis cor frigidum sit: nos verò interpretamur, nisi iecur obstiterit sua frigiditate: potest enim contingere vt iecur frigidum, quamuis cor sit calidum, refrigeret totum corpus.

1 Dubitatio, pulsus durus, & mollis ex Gal. 2. de præsag. ex pul. cap. 5. non fiunt, nisi a validissimis causis: ideo durus & mollis nō conuenient pulsibus sanorum, de quibus hic agitur: similiter primo de differentijs feb. cap. 7. ait, pulsus duros non inueniri in omni hectica febre, sed in peiori: Quomodo igitur pulsus mollis & durus conuenient cordi frigido & humido sanorum hominum, de quibus Gal. in hoc loco agit?

A Hæc dubitatio satis trita, fuit ante Argenterium centenis annis ab Expositoribus proposita & soluta: putat tamē Argenterius, esse insolubilem, & Galenū propterea dignum crimine hoscitantiæ condemnari: solutio tamen est illis facillima, qui semel tractarus Galeni de pul. legissent: quia lib. 1. de præsag. ex pul. cap. 9. docet, pulsum mollem dupliciter considerari, vel secundum naturam,

B vel præter naturam: dicitque, mollē pulsum secundum naturam fieri a cibo frequenti, a frequentiori balneo, a somno, & a molliori vita: mollem verò præter naturam fieri in coma te, lethargo, & in hydrope: quando igitur Galenus dicit, pulsum mollē, seu durum fieri a causis validissimis, dicimus, intelligere de molli præter naturam: idem dicendum est de duro. Præterea dum dictum est ex Galeno 2. præsag. citato loco fieri pulsum durū, & mollem a validissimis causis, & durum nō inueniri in omni hectica, per durum & mollem dicimus Galenū intelligere durissimum

C & mollissimū fieri. s. a validissimis causis: similiter & durissimum non inueniri in omni hectica febre: pulsus verò mollis de quo loquitur Galenus in hoc loco non est mollissimus sed mollis moderatus: quia Gal. lib. de causis pulsuū cap. 9. ait, humiditatem efficere mollitiem, frigiditatē verò impedire, ne fiat mollis, quare in corde humido & frigido rectè dictum est inueniri moderatam pulsus mollitiem.

2 Dubitatio, non videtur, quod in corde frigido & humido pulsus possint, esse molles;

D quia ex Gal. lib. de pulsibus ad Tyrones cap. 8. & 1. de causis pulsuum 9. ait, pulsus molles fieri ab humiditate: duros verò à frigiditate: quomodo igitur in corde frigido & humido erunt molles, si frigiditas efficiet pulsum durum?

Respondetur, humiditatē naturalem, quę est in corde frigido & humido sano, de quo loquitur Galenus efficere pulsum mollem: frigiditatem verò in sano non esse tanti, vt humiditatem superet: quia vita in humido fundata est. Si hæc solutio tibi non placet, di-

E cas, per mollem Galenum intelligere moderatē mollem. Hinc Gal. 1. de caus. pul. cap. 9. quærens, quem pulsum efficiat mollities, & frigiditas; habet hæc verba, *magnus pulsus est mollitudini peculiaris, paruus frigiditati*, addit inde nasci moderatum & vtriusque extremi participantē; quare pulsus saltem moderatē molles orientur ex frigido & humido pulsu sanorum.

3 Dubitatio Gal. videtur mutilus, quia omittit præcipuas cordis frigidi differentias: nam cor frigidum habet pulsum paruum, rarum, & tar-

& tardum. Præterea sicuti caloris abundantia indicat auctum vsum, idest auctam necessitatem euentandi cordis calorem, efficitque pulsus magnos, celeres, & crebros: similiter frigiditas indicat vsum imminutum, idest imminutam necessitatem euentandi calorem, vnde necessario pulsus parui, rari, & tardi fiunt, de quibus in hoc capite Galenus ne verbum quidem fecit.

Respondet Plusquamcommentator, Galenum breuitatis gratia omisisse has pulsuũ differentias indicantes cor frigidũ. Quæ responsio mihi probatur: si enim Galenus de omnibus differentijs pulsuum cuiuslibet temperaturæ in hoc loco egisset, libellus nimium creuisset: non omisit tamen quę necessaria sunt huic doctrinæ: cũ igitur pulsus proprius humidæ tẽperaturæ sit mollis, proptere a illum non subticuit: Hinc perperam Argenterius mordet Galenum; quia non fecerit mentionem de paruo, raro, & tardo in capite de cor de frigido & humido: Præterea si ex signis propositis nos mirifice docet cordis temperaturam frigidam & humidam sanorũ; nonne si alia addidisset fuisset superfluus? Insuper dicimus, quod Galenus loquatur hic de corde frigido & humido sano, in quo raro inueniũtur pulsus parui, rari & rardi: Ideò Galenus omissis, quæ raro eueniunt, mẽtionem fecit de illa pulsus differentia, quæ propriè conuenit humiditati arteriæ sanorum. Præterea sciendũ est in toto hoc tractatu de signis temperaturarũ, Galenum supponere viscera recedentia a temperato esse secundum excessum vnius qualitatis, vel vnius combinationis intemperata; secundum tamen alias qualitates esse temperatissima, & optimè conformata: qui vero non intelligit hoc Galeni suppositum nunquam percipiet artificium huius tractatus de signis temperaturarum.

4 Dubitatio, videtur Galenus diminutus, qa in hoc cap. de corde humido & frigido nil dicit de respiratione: de qua in cæteris capitibus semper mentionem fecit: par est, vt de medio tollamus hæc leuissima dubia, quia Argẽterius his fabellis, Galenum vellicat & falso ignorantiæ, temeritatis & oscitantiæ eum insimulat.

Responsio est facillima, quia Galenus superius, dum declarauit simplices temperaturas frigidi cordis, egit de respiratione: neque par erat, vt in doctrina definitiua acta toties agat, & ea frustra repetat.

Res enim clarissima est ex signis traditis simplicium temperaturarum, quia si cor est frigidum, inspiratio, & pulsus diastole, idest dilatatio arteriarum erit minor, quã sit expiratio & systole, idest constrictio arteriæ. Similiter si cor fuerit humidum, tunc augebitur vsus expirationis: quia, vbi est humiditas, ibi est maior expiratio, idest euaporatio: similiter erit maior systole, idest constrictio arteriæ.

A 5 Dub. oritur circa secũdum signum dẽsumptum a moribus: videtur Galenus omittere mores proprios cordis frigidi & humidi: tales enim sunt clementes, pij, humani, verecundi, & in aduersa fortuna desperantes, & demum animum muliebrem sortiuntur: ergo diminutus.

Respondetur; quod isti mores omissi sint a Galeno summo artificio: quia omnes consequuntur illos, quos proponit: nam si sint timidi, necessario sunt in aduersa fortuna de-
B sperantes, animumque muliebrem habẽtes: deinde ob timorem redduntur humani, pij, clementes, & verecundi: quare dubitatio nulla est.

6 Dubitatio, dicit Galenus in tex. qui habẽt cor frigidum & humidum, esse timidos & segnes, quod sibi ipsi & veritati reluctatur: primo enim de vsu partium cap. 2. ait, animalia timida esse velociora alijs animantibus, ergo segnities non conueniet animalibus timidis.

Respondetur, timorem insequi frigidam temperaturam: segnitiem verò humidam: Hinc animalia timida, eaque velocia in mo-
C tu non sunt frigida & humida, sed frigida & sicca, vt sunt cerui & lepores.

7 Dubitatio Gal. 2. de temperamentis cap. 6. docet in temperamẽto frigido & humido esse plura alia signa, quæ hic non recitantur: sicuti sunt venæ paruæ, cutis mollis, & alba; suntque adiposi: neruos & musculos habent imbecilles, ergo vel diminutus hic, vel superfluus 2. de temperamentis.

Solutio facilis est, quia in hoc loco agit de frigiditate & humiditate cordis: in libro verò de temperamentis de frigiditate & humi-
D dirate totius corporis, ideò dubitatio nulla est.

8 Dubitatio timor ex Galeno 3. de humoribus com. 2. generat melancholiam, & melancholia timorem, ergo vbi est timor non poterit esse temperamentum frigidum, & humidum cordis, sed frigidum & siccum: hæcque sunt Galeni verba, *sic etiam timor, & animi demissio melancholicum humorem efficiunt, & humor ipse melancholicus, timorem, animique demissionem.*

Respondemus timorem duplicem esse: alterum naturalem, quem dicimus prodire a
E frigido temperamento: talemque esse in homine sano: alterũ verò esse præter naturam, qui si diu & nimium vexat, generat illam melancholiam præter naturam, quæ est temperamenti sicci, & non humidi, & de hoc timore non intelligit Galenus: Quare argumentum a timore ad temperamentum est a positione consequentis ad positionẽ antecedentis, quod non sequitur: est enim in secunda figura ex affirmatiuis: quoniã timor ex quo volumus concludere temperamentum frigidum & humidum est quid vniuersalius temperata-

peramento frigido & humido sanorum: conuenit enim vtrisque frigido scilicet & humido, & frigido & sicco: Hinc Galenus 3. de locis affectis 7. dicit, quod mæror, timor, & mœstitia nunquam deserunt melancholicos: nō tamen conuertitur hæc: omnes qui sunt melancholici timent non timenda: quia etiam qui sunt frigido & humido corde, qui non sunt melancholici timent non timenda: ecce quomodo Galenus pro indagandis temperaturis assumpsit signa communia (vt nos to ties diximus) quæ vnita summam habent efficaciam: sicuti in hoc capite, in quo ex timore, pulsus mollitie, segnitie, nuditate pilorũ, in pectore & alijs propositis colligit, cor esse frigidum & humidum.

9 Dubitatio proponitur ab Expositoribus, an homines frigido & humido corde sint iracundiores, quam qui frigido & sicco.

Respondent multi, inter quos est Oddus, quod si loquamur de promptitudine ad irã, frigidos & siccos minus in iram labi, quam frigidos & humidos: si verò loquamur de iræ perseuerantia, & pertinacia dicunt, frigidos & siccos diutius iram conseruare.

Errant valde, quia facilius frigidi & sicci in iram incidunt, quam frigidi & humidi, inter symbolica enim ex Arist. 2. de gene. facilior est transitus: sic ex terra facilius fit ignis quam ex aqua: Præterea experientia nos docet, frigidos & siccos facilè irasci, vt canes: similiter pueri sicci facilè in irã labuntur: quare non solum frigidi & sicci iram diutius conseruant, quam frigidi & humidi; sed etiam citius in iracundiam labuntur.

Tertium signum cordis frigidi & humidi est glabrum pectus, idem docet Gal. 1. de humoribus com. 8. ratio est, quia vbi multa adest humiditas, ibi nō fiunt fuligines, vbi non sunt fuligines, ibi neque pili: Similiter vbi non est caliditas, ibi non sunt pili: quare in temperatura frigida & humida cordis circa pectus non possunt esse pili: Hinc Gal. 2. de temper. capite 5. ait, temperaturam frigidam & humidam ad summum esse glabram seu sine pilis.

Circa quartum signum notandum, dum dicit Gal. si totum fuerit frigidum & humidum etiam cor esse tale, nisi hepar obstiterit: Omnes exponunt, nisi hepar obstiterit suo calore reducendo totum habitum corporis ad calidam temperaturam. Quæ expositio, quamuis sit communis caret tamen artificio, & aliquando mihi visa est ridicula: quia si temperamentum totius corporis proponitur a Galeno tamquam signum indicans cordis temperaturam, sicuti consentiunt omnes expositores, quomodo temperatura totius, quæ non est, neque esse potest, quando obstaret iecur, posset indicare præsentem cordis temperaturam? non entis enim non est scientia

A ex Arist. 1. poster. tex. 5. exẽpli gratia, a toto frigido & humido est desumendum signum indicans cor frigidum & humidum: dum dicimus, nisi iecur obstiterit, intelligimus, nisi a iecore in totum hęc humiditas, & frigiditas introducatur, & nō a corde: si vero intelligeretur, quod iecur obstaret calefaciẽdo totũ, tunc totum non esset frigidum & humidum, & non posset a totius humiditate & frigiditate desumi signum indicans cor frigidum & humidum: quamuis verissimum sit, quod iecur possit suo calore impedire, ne totus habitus frigidus & humidus fiat: attamen hęc ex-

B positio in præsenti consideratione non facit ad rem: quia hic agitur de signo desumendo a toto, quod potest esse calidum & frigidum ob iecur, vel ob cor: hæc igitur caliditas, seu frigiditas est percipienda, quando a corde, & quando a iecore pendeat: quare accipienda est hæc noua nostra expositio, nisi hepar obstiterit, ideſt nisi hepar, & non cor auctor sit frigiditatis & humiditatis totius: quare sic valet, totum est frigidum & humidum, ergo & cor, nisi illa humiditas & frigiditas in totum habitum introducta defluxerit ab hepate frigido & humido: sicuti aliquando expe-

C rientia obseruatur, calidos scilicet corde habere totum corpus frigidum ob hepar cachexia correptum, vel ob alium frigidũ affectũ: Simili modo de thorace valet, thorax latus indicat cor calidum, nisi cerebrum obstet, ideſt nisi a cerebro pendeat latitudo, & non a corde: idem dicimus, si totum est calidum, ergo & cor, nisi hepar obstet, ideſt nisi hepar sit auctor illius caloris.

D

CAPITIS XXXVI.

DE SIGNIS CORDIS FRIGIdioris & siccioris.

Tex. 43. *Frigidius verò cor, & siccius, pulsus quidem duriores reddit, & paruos: respirationem autem, si quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportio-*

E *nalem habuerit, moderatam, si verò maior extiterit, raram ac tardam. Hi vero præ omnibus minimè ad irascendũ prompti. Cum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iram. Habent autem maximè omnium nudum pilis pectus. De paruitate autem thoracis, ac præterea totius corporis frigiditate similiter distinguendum. Vnum illud com-* mune

mune in hisce omnibus memoria repetentibus, quod quæcunque de moribus, siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem, non de optimis moribus, & vitiosis, qui ex philosophia hominibus adueniunt, sed de insitis, ac naturalibus nos exposuisse.

IN hoc cap. Gal. agit de temperatura cordis frigidi & sicci. Diuiditur hoc cap. in duas partes: in prima tradit quinque signa indicantia cor frigidum & siccum: In secunda admonet, dum de moribus indicantibus temperaturas agit, se intelligere de moribus insitis & naturalibus, & non de iis, qui adueniunt hominibus ob consuetudinē, vel ob philosophiæ exercitium.

Primum signum cordis frigidi & sicci sunt *pulsus duri, & parui*: ratio est, quia finis pulsus est euentatio caloris cordis: dum igitur paucus est vsus, siue necessitas euentandi, pulsus fiūt parui, & duri: parui, ratione exigui vsus, duri, ratione frigiditatis, & siccitatis arteriæ.

Decipiuntur valdè qui putant, pulsum in corde frigido & sicco esse paruum ob debillitatem: quia hæc duo, quę in hac doctrina sunt supponenda, non intelligunt: primum quod Galenus agat de temperaturis sanorum, qui esse possunt robusti, quamuis eorum corda sint frigida & sicca: Secundum non intelligunt, quod Gal. in corde etiam frigido & humido supponat cor in reliquis omnibus esse temperatum, & egregiè conformatum: Quare potest contingere, vt cor in omnibus sit tē peratum, habeatque solum excessum aliquem in frigiditate & siccitate, & hunc hominem non solum esse sanum, sed bene sanum: quia nulla extra animam datur sanitas punctualis, & quæ non sit constituta cum aliquo excessu, vel defectu a temperamento æquali ad pondus, quod tantum est in imaginatione, & non extra animam.

1 Dub. Gal. videtur valdè insufficiens, quia præter pulsus paruos, & duros nō proposuit raros & tardos.

Expositores dicūt, & rectè, pulsus esse duros, quia arteria ob frigiditatē, & siccitatem est dura; & quia in frigido corde non est tanta necessitas euentandi, vt arteria dilatetur, & inde pulsus fiant rari, & tardi: sed quia superius plenius de duritie pulsus egimus: ideò non est, vt acta repetantur. Sciendum tamen circa pulsus paruitatem ex Gal. 1. de causis pulsuum cap. 4. quod, sicuti in calore primo apparet magnitudo pulsus, secūdo celeritas, tertio crebritas, similiter vbi est frigiditas

A in pulsu, primo apparet paruitas, secūdo tarditas, & tertio raritas.

2 Dub. ex Gal. 3. de causis pulsuum capite 3. habetur, calidos habere pulsum maiorem, celeriorem, & crebriorem temperatis: attamen primo de causis pulsuum 3. clarissimè docet, quod si caliditas parua augeatur, efficiat pulsum magnum, si magis augeatur celerem, si adhuc magis, crebrum, ergo nō est verū, quod omnes calidi possint habere pulsum maiorem, celeriorem, & crebriorem: potest enim esse in corde calido pulsus magnus & non celer, & celer, & non creber.

B Respondetur, quando dixit Gal. pulsum esse maiorem, celeriorem, & crebriorem intelligere in calore valde aucto: quia si calor non est auctus, pulsus potest esse magnus, & non celer, & creber: semper enim magnitudo in calore est prior.

Secūdum signum cordis frigidi & sicci est respiratio moderata, si thorax erit proportionatus frigiditati cordis, idest si thorax non sit magnus redditus ob magnitudinem capitis; & spinæ: quia in hoc casu respiratio fit rara & tarda, & nō moderata: per moderatam respirationem non intelligit mediocrem inter

C magnam & paruam; quia hæc moderatio indicaret cor temperatissimum, & non frigidum & siccum: immo capite de corde frigido Gal. superius dicebat, pulsus frigidi cordis esse minores, quā modo naturæ conueniant, & respirationem esse pulsibus proportionalem: quare & hic per moderatam respirationem intelligit respondentem, proportionalem, & consimilem pulsibus.

Tertium signum: *ad iram præ omnibus minimè sunt prompti: tamen dum irascuntur, iram retinent:* ratio est, quia ira est feruor sanguinis circa cor, vt affirmat quoque Gal. 2. de tuenda va-

D letudine: vt igitur excitetur feruor in corde frigido, est admodum difficile: dum tamē ad iram impelluntur, illam ob siccitatem diu retinent: siccitas enim est passionum præ omnibus tenax.

3 Dub. Gal. ait, frigidos & siccos præ omnibus minimè ad iram esse promptos: videtur falsum, quod præ omnibus; quia etiam frigidi & humidi habent eandem impotentiam, & ineptitudinem ad iram: quod probatur, quia Galenus superius dicere videtur, quod ad iram proni sint calidi & sicci, & calidi &

E humidi: ergo dicendum est, ęquè ineptos esse ad iram frigidos & siccos, ac sunt frigidi & humidi.

Solutio facilis est: quia licet calidi & sicci, & calidi & humidi sint in iram procliues, nō sequitur, esse æquè procliues: hæc enim prō ptitudo in iram est qualitas, quæ suscipit magis & minus: quare dicimus, maiorem promptitudinem in iram habere calidos & siccos, quam calidos & humidos: humiditas enim est

eſt frænũ caloris & feruoris ſanguinis, in quo reſidet ira: Hæc dubitatio ab Argenterio relinquitur inſoluta, eo fine, vt Galenum mordeat: & miſer his fabellis & nugis volutatus omittit grauiora, & interim non penetrat Galeni arcana.

4 Dubitatio, videtur mutilus in hoc tractatu Galenus, quia ſolũ agit de temperaturis cordis, & aliorum viſcerum: de conformatione verò cordis, hepatis, & cerebri ne verbum quidem facit; nihilominus Gal. in ijs quæ de placitis, & alibi ſemper conſiderat cõformationes: loco enim citato ait, cor paruum efficere homines animoſos, & audaces: B ſimiliter Ariſt. 3. de partibus animal. cap. 4. ait, cor magnum ineſſe pauidis: audentiora verò & fidẽtiora minus & mediocre habere: ibidem quoque dicit, cor magnum corporis proportione eſſe lepori, muri, Aſino, & reliquis omnibus animalib⁹, quæ ſunt timida: ecce quod actiones & paſſiones variæ inſequuntur magnitudinem cordis, quare nihil dicens de cordis magnitudine reddidit opus imperfectũ. Hæc inſtantia proponitur ab Argẽterio eam tamen, vt carpat Gal. relinquit inſolutam.

Solutio tamen facilis eſt ijs, qui Galeni doctrinam, & veram philoſophiam poſſident: C quia Gal. 2. methodi 6. & multis in locis docet, omnes actiones a ſimilaribus partibus pẽdere, & non à diſſimilaribus: in ſimilaribus verò ſunt temperaturæ, & non magnitudines, vel conformationes: & de hac re altioribus principijs in quæſtione propria egimus: particulæ enim inſtrumentorũ, remota temperatura propriæ carnis, non præbent actiones, ſed tantum vſus: ideò Galenus in hoc tractatu ſolum de temperaturis, a quibus primò actiones inſtrumenti dependent, & non de cõformationibus agit: Dum verò dictum eſt, cor paruum efficere homines animoſos, D dicimus, animoſitatem primò & per ſe prouenire a temperatura calida & ſicca cordis, & non ab eius conformatione: quibus non animaduerſis ab Argenterio non eſt mirum, ſi arcana medicinæ non intelligat. Præterea animoſitas a corde paruo procedit: quia ſpiritus in paruo ſunt magis vniti, & illorum ſpirituum auctor eſt tẽperatura, & non conformatio.

Quartum ſignum frigidi & ſicci cordis eſt *pectus maximè omnium nudum pilis*: Ratio eſt, quia pili fiunt a fuligine, fuligo vero eleua- E tur a calore: quare vbi calor deficit, neque fiunt fuligines, neque pili. Præterea fuligines fiunt a vaporibus, vbi verò eſt ſiccitas, vapores non fiunt, ideò non fiunt pili. Pluſquamcommentator verò ait, non fieri pilos in his ob defectum caloris, & materiæ: quia vbi eſt ſiccitas, non eleuantur vapores: ſicuti vbi eſt humiditas.

5 Dubitatio non ſpernenda proponitur: quia Gal. hic dicit, in frigidis & ſiccis pe-

A ctus maximè omnium eſſe pilis nudum: ſecundo verò de temperamentis cap. 5. videtur ſibi contradicere, ibi enim habet hęc verba, *ad ſummum glabra eſt frigida, & humida temperies: minus ac quæ frigida eſt, ſed in altera contrarietate temperata adhuc minus, quàm frigida & ſicca*: ergo falſum eſt, quod hic dicit, cor ſcilicet frigidum & ſiccum efficere pectus maximè omnium nudum pilis.

Soluitur dicendo, Galenum hic agere de temperatura frigida & ſicca cordis: in ſecundo verò de temperamẽtis cap. 5. de tẽperatura totius. Pręterea reſpondemus, Galenũ in- B telligere frigidos & ſiccos eſſe maxime omnium pilis nudos facta comparatione inter illos, qui habent pilos, ideſt inter illos qui paruciores habẽt, quam alij, ſicque nulla eſſet in Gal. contradictio, quia poſſet adhuc defendi, frigidos, ſcilicet & humidos eſſe ad ſummũ glabros, vt docet 2. de temperamentis, & frigidos & ſiccos inter illos, qui habẽt pilos, maximè omnium eſſe nudos.

Tria demum Gal. pro intelligentia propoſitorum ſignorum in hoc cap. animaduertit: primum ne thorax ſit magnus ob capitis magnitudinem: ſecundum ne obſtet iecur: quo C modo verò obſtare poſſit, ſuperius veram, & nouam expoſitionem præter communem attulimus: Tertium quod illi animi mores indicent temperaturas, qui ſunt inſiti a natura, & non acquiſiti ob philoſophiam, vel conſuetudinem: multi enim ſunt audaces, qui ob philoſophiam, vel religionem mites facti ſunt: multique ſunt temerarij, iracundi, & implacabiles, qui ſi ſemel penas facinorum luant, inde fiunt placabiles & prudentes: ſimiliter multi temerarij, & iracundi, qui ſi ducant vxorem, & filios habeãt, inter quos eſt quidam meus amicus, placantur & prudẽtes D fiunt. Pluſquamcommentator per philoſophiam non interpretatur ſcientias ſpeculatiuas, ſed leges, & oẽs modos, quos homines adipiſcuntur: ſed, vt vno verbo complectar quid ſit intelligendum per philoſophiam, dicimus, eſſe optimam conſuetudinẽ, quæ longo vſu, & periclitatione intromittit in animos hominum malorum bonos mores.

6 Dubitatio, Galenus ait, in tex. ſe intelligere de moribus natura inſitis, ideſt de moribus inſequentibus corporis temperaturam: idem teſtatur lib. quod animi mores inſequantur E tẽperaturã corporis: nihilominus lib. de placitis Hipp. & Platonis ait, illos eſſe animoſos & audaces, qui habent cor paruum: ſimiliter Ariſt. 3. de par. animal. cap. 4. dicit, animoſos habere cor exiguum.

Reſponſio tradita eſt ſuperius: Dicimus tamen, mores animi per ſe & immediatè inſequi temperaturam: Gal. enim 2. methodi cap. 6. & alibi docet, a tẽperatura partiũ actiones oriri; mediatè tamẽ inſequi partes organicas: in corde enim exiguo ſpiritus ſunt valde vni-

tl, potentius calefaciunt, temperaturam conseruant, & animositatem inducunt.

QVAEST. LXI.

AN RESPIRATIO SIT MOTVS voluntarius, idest animalis vel naturalis.

AVertoes, Plusquamcommẽtatõr, & alij censent, respirationem esse motum omninò naturalẽ: Rationes, quibus mouentur, duæ præcipuè fuunt: altera est, quia in dormiẽtibus, in quibus omnis actio voluntaria cessat, perpetua est respiratio, & inspiratio: altera ratio est, quia illa causa, quæ est causa pulsus, est quoque causa respirationis, & causa efficiẽs pulsus est necessitas euentandi calorem, & euacuandi fuligines, quę ex omnium consensu non est voluntaria: ergo causa, quæ efficit respirationem, & inspirationem erit naturalis.

Secunda opinio est quorundam qui putãt, respirationem esse omninò voluntariã. Fundamentum istorum est, quia, dum volumus, respirationem facimus rariorem, tardiorem, & frequentiorem: Gal. verò 2. de motu musculorum cap. 1. & 6. proponit historiã cuiusdam serui, qui obstinatè cohibens inspirationem voluit è viuis decedere: immo & Plutarchus refert, plurimos eodem modo voluntariè ab hac vita demigrasse.

Verior opinio est, quod respiratio sit motus, vel actio mixta ex animali & naturali. Hæc opinio videt̃ esse veritati, & Galeni principijs magis cõsentanea: Gal. .n. 6. de locis affectis cap. 4. ait, errare qui putant, fæcum, vel vrinæ deiectionem esse totam voluntariam, cum sit mixta ex naturali, & voluntario motu, vt respiratio: verum ne quis diceret, deiectionem fæcum, vel vrinę differre genere a respiratione Galenus secũdo de motu muscul. capite 6. dicit, eandem esse rationem respirationis, & deiectionis vrinæ: respiratio igitur est actio naturalis ratione finis, idest vsus, idest necessitatis euãtandi, & expirandi fuligines: Hac ratione Galenus 3. aphoris. 23. dixit, respirationem esse naturalem, & neminem posse eam cohibere: similiter lib. 2. de anat. ad. & lib. de ijs quæ fiunt in medicatrina dixit, respirationem esse actionem naturalem: est quoq; animalis & voluntaria, quia thorax mouetur a musculis, & musculi a neruis, & nerui a facultate animali, & voluntaria.

Ad Auerrois & Plusquãcommẽtatoris pri-

A mam rationem Scaliger dixit duplicem esse motum voluntarium: alterũ, qui fit κατὰ προαίρεσιν, idest secundum prælectionem & discursum, qui in vigilia fit: alterũ κατ᾽ ὁρμὴν, idest secundum instinctum, qui in dormientibus fit: posita hac distinctione dicit, quod motus volitatius thoracis, & motus progressiuus dormientium fit κατ᾽ ὁρμὴν, idest secũdum instinctum, & non electionem.

Hæc Scaligeri distinctio licet multis probetur, non mihi satisfacit: quia non datur motus voluntarius sine prælectione: quare &
B dormientes, dum se mouẽt, præeligunt, sed prælectio est adeo velox, vt rato animaduertatur. Præterea quæ fiunt ob instinctu naturæ, vel fiũt cum prælectione, vel sine: si cum prælectione, pertinent ad voluntatem, si sine prælectione nullo modo possunt pertinere ad voluntatem.

Respondemus igitur nos ad rationem Auerrois cum Galeno libro de sympt. cau. cap. 8. quod neque in somno profundo omninò cessat motus voluntarius: ideò dicimus, motum thoracis esse voluntarium. Præterea in somno sunt qui per stadium ambulant; in quibus dicimus, motum progressiuum esse
C voluntarium, & non naturalem: fieriq; cum prælectione, sed adeo veloci, vt non animaduertatur.

Ad secundam rationem dicimus inter pulsum & respirationem ratione causæ efficientis maximam esse differentiam, quamuis ratione vsus, idest finis, idest necessitatis euentandi nulla sit differentia: ratione efficientis maxima est differentia: quia arteriæ mouen-
D tur a virtute vitali; thorax verò a musculis, musculi a neruis, & nerui a facultate animali: conueniunt tñ ratione finis, qui est gratia euentãdi calorem, & expurgandi fuligines, & nutriendi spiritum vitalem: dum igitur dicunt Aueroistæ, quod eadem causa, quæ mouet arterias, mouet thoracem rectè dicunt, si intelligant de causa finali, & non de causa efficiente.

Dicimus igitur nos ratione causæ efficientis respirationem esse actionẽ volũtariam, respectu vero finis esse vitale, seu naturalem: dicimus naturalem, prout distinguitur ab ani-
E mali. Hinc strangulati non respirant, quia facultas animalis, cum sit intercepta, ad thoracem non potest transmitti: Hinc hystericæ mulieres non respirant, quia non indigent respiratione; non enim habent necessitatem euentandi calorem, cum ab vtero cor redditum sit frigidum.

CAPI-

CAPITIS XXXVII.

DE SIGNIS HEPATIS calidioris.

Tex. 40 *Hepatis calidioris indicia, venarum latitudo, ruffa bilis abundantior, in consistenti verò ætate etiam atra: Calidior ipsis sanguis, Atque eadem ratione corpus vniuersum, nisi obstiterit cor. His venter, & hypocondria hirsuta.*

Postquam Galenus egit de temperaturis cordis recedentibus a temperatissimo: Nunc agit de temperaturis hepatis.

Incipit tamen a simplicibus, scilicet a temperatura calida, sicuti fecit agens de corde: & meritò, quia cognitis his simplicibus, facilè compositæ temperaturæ inotescent. Non egit verò de temperatissimo corde, nec cerebro: nec aget de temperatissimo hepate; quia cognita temperatura calida, & frigida, quę sunt oppo sita, medium, quod est regula istorum ex se elucet.

Diuiditur hoc cap. in tot particulas, quot sunt signa: signa sunt quinq., particulæ quoque erunt quinque.

Primum signum hepatis calidi est *venarum latitudo*.

1 Dubitatio, non videtur, quod latitudo venarum indicet caliditatem hepatis: quia venæ a semine, & iecur a sanguine menstruo factum est: iecur enim post genitas venas ex Galeno lib. de formatione fætus, & 2. de temperamentis adnascitur ipsis venis, tamquam parenchyma, idest tamquam sanguis concretus, qui est veluti stebe, & firmamentum venarum: quare venæ, cum non oriantur ab hepate, non indicabunt hepatis temperaturam.

Argenterius ait, non posse responderi huic dubitationi: fallitur primo, quia etiam supposito, venas non oriri ab hepate, vt nos quoque credimus, negamus tamen, quod venę ob maximum consensum non indicent statum & conditionem iecoris: non ne venæ sunt refertæ sanguine genito in hepate?

A non ne si sanguis est calidus habebit vim dilatandi venas? calidi enim est dilatare: quare venarum latitudo indicare poterit caliditatem hepatis.

Secundo fallitur, quia supponit, quodlibet signum ex propositis esse proprium, quod conueniat soli, & conuersim: quod suppositum fuit in causa, quod Argenterius & nonnulli alij interpretes intelligentiam huius partis de signis temperaturarum non sint consecuti: Galenus enim pro cognitione temperaturarum vtitur multorum signorum syndrome: quia per vnum signum nul-
B la dignoscitur temperatura: Galenus sanè fuisset vecor, ne dicā nebulo, si potuisset vnico signo nos docere temperaturam iecoris, & quinque proposuisset.

Nos respondemus, latitudinem venarum iunctam cum abundantia bilis flauæ, cum hirsutis hypocondrijs, & totius habitus caliditate exoriente a sanguine, & non a corde indicare iecur calidum: quo pacto verò latitudo venarum indicare possit hepar calidū, paulo infra declarabimus.

2 Dubitatio non videtur, quod latitudo venarum indicet temperaturam iecoris, im-
C mo neque vllam aliam temperaturam: quia latitudo est magnitudo, & magnitudo ex Galeno secundo de temperamentis capite octauo insequitur formatricem, cuius munus est condere partes dissimilares, & non similares; in quibus fundatæ sunt temperaturæ.

Soluimus hanc instantiā dupliciter, quam uis ab Argenterio vt insoluta relicta sit: primum dicimus, magnitudinem insequi immediatè virtutem formatricem, mediatè verò alteratricem: nulla enim magnitudo con-
D ueniet organicis partibus, quæ non oriatur a similaribus: quantum enim non fit ex non quanto: patet igitur inter latitudinem venarum & alteratricem, siue partes similares esse consensum mediatum, ex quo vtriusque status comprehenditur. Secundo dicimus, signa, quæ conficiunt syndromen, cum multa sint ex necessitate esse mediata: quia immediatum est quo non est aliud prius, prędicaturque in secundo modo dicendi per se, & est conuertibile, & vnum sufficit, quod si haberetur, syndrome esset vana:
E Hæc igitur sunt principia, quibus non semel ostendimus, cur Galenus non per propria, sed per communium signorum syndromen in hoc tractatu progrediatur.

Præterea ipsemet Galenus putat secundo de temperamentis capite quarto, aliquan do calidam temperaturam vsu frigidorum mutari in frigidam, eamque in latitudine sanitatis conseruari: ecce quod etiam, dum mutatur temperatura calida in frigidā, non sit dicendum, venas latas fieri angustas:

quare non valebit hæc, venæ sunt latæ, ergo temperatura est calida; quia illa calida est mutata in frigidam, ergo latitudo venarum non erit signum proprium calidæ temperaturæ hepatis.

Secundum signum calidi hepatis est bilis flaua abundantior. In codice græco legitur ἡ ξανθὴ χολὴ idest flaua bilis, & non ruffa, quæ differt a flaua: Galenus enim 1. de crisibus cap.12. ait, colorē ruffum vergere magis ad album: flauum verò magis ad splendidum: deinde dicit, & amaram bilem aliquando ruffam apparere, & aliquando flauam.

Pro declaratione sciendum ex Galeno lib. de atrabile cap.2. septem biles proponi, quarum prima est pallida, secunda flaua, tertia vitellina, quarta porracea, quinta æruginosa, sexta cærulea, quæ dicitur isatodis, septima rubra, quę est serum sanguineum, ex qua fiūt erysipellata: Notandum, has biles differre inter se secūdum magis & minus: quoniam ex maiori & minori hepatis calore variæ biliosorum humorum differentię cōsurgunt: Hæc doctrina est Galeni 4. præsag. 47. vbi dicit, flauus color fit seroso torrefacto, pallidus fit ex mistione flauæ bilis cum serosa humiditate: æruginosus fit seroso valde torrefacto: ecce quod secundum maiorem, & minorem seri torrefationem variæ bilium differentiæ oriantur: Hinc, cum dictæ biles differant tantum secundum magis & minus, a-liæ quoque a Galeno bilium differentiæ multis in locis numerantur: quæ enim differunt secundum magis & minus sunt maximè diuisibilia: quæ verò differunt specie, cum species sint sicuti numeri, ita diuidi & multiplicari non possunt: Hinc Galenus 10. de simplici med. capite de felle diuidit quoque bilem isatodem in duplicem differentiam, & primo de natura humana proponit biles, quę nomine carent. Constituamus igitur cum Galeno libro de atrabile, primam differentiam bilis, quę sit omniū mitissima, esse bilem pallidam, quæ (vt dicit Galenus quinto in sextū de morbis vulgaribus tex. 13.) constat ex humiditate & flaua bile, & est eiusdem generis cum vrina & sudore: post pallidam sequi flauam bilem, quam hic Galenus nominat quæ est calidior, & crassior pallida, vt docet Galenus, de qua secundo de ratione victus in ac. tex.31. habet hanc sententiam, flauam fieri ex sanguine plus iusto calefacto; & primo de natura humana tex.35. ait, flauam a pallida bile non differre specie.

3 Dubitatio ęxoritur, Galenus enim lib. de atra bile capite secundo proponit multas bilium differentias, quæ fiunt a iecore calido, & non flauam solummodo: quia præter flauam, proponit pallidam, vitellinam, porraceam, æruginosam, & rubram: de quibus in hoc loco nullam mentionem facit, ergo.

Solutio videtur facilis: quia si loquamur de pallida, hæc non indicat, hepar esse calidius temperato, de quo agit Galenus in hoc capite; pallida enim bilis est mitis, & indicat iecur tēperatum: si verò loquamur de alijs, vt de vitellina, porracea, &cær. dicimus, dū istæ biles exuberant, hepat esse extra latitudinem sanitatis, quod est contra Galeni intentionem: agit enim hic de sanorum temperaturis, quę recedunt a temperatissimo, & non de ægrotantibus.

4 Dubitatio, dum Galenus proponit inter signa calidi hepatis abundantiam bilis flauæ, videtur, quod proponat signū improprium: quia bilis non solum indicat hepatis caliditatem, verum etiam siccitatem, vt docet Galenus primo ad Glauconem capite 9. quare cum in hoc cap. solum agat de caliditate hepatis, & non de siccitate, flauæ bilis abundantia non erit signum proptium caliditatis, ergo male Galenus.

Solutio est difficilis illis, qui putant, quodlibet signum propositum a Galeno in hoc capite seorsum acceptum esse proprium, & cōuertibile: nobis tamen est facilis: quia intelligimus Galenum pro cognoscendis temperaturis composuisse signorum cōmunium syndromē artificiosissimam, quæ constat non ex vnico, sed ex pluribus: quorum aliqua sunt antecedentia, aliqua consequentia, quæ simul vnita subrogantur signo alicui proprijssimo, & conuertibili: Hinc si de signis hepatis calidi loquamur: antecedentia sunt venarum latitudines, quæ ante iecoris generationem indicāt eius futuram caliditatem; sed hoc signum non est sufficiens, atque æternæ veritatis, vt ostendimus, ideò requiruntur signa consequentia: inter quæ sunt abundantia bilis flauæ, venter, hypocondria hirsuta, & totum corpus calidum, quæ omnia mirabilem syndromen, eamque æternæ veritatis, & conuertibilem efficiunt.

5 Dubitatio, bilis flaua non videtur, quod indicet caliditatem hepatis existentis in latitudine sanitatis, de quo hic agitur: quia ex Galeno cap.9. dicit, flauam bilem abundantem efficere tertianam, quare erit signum corporis insalubris nunc, idest ægrotantis, & non sani.

Respondetur, bilem flauam esse mitissimam, quando verò Galenus ait efficere tertianam, dicimus, bilem esse excalefactam, & hanc non esse flauam: patet, quia loco citato dicit Gal. tertianam fieri a bile flaua, sed commota & alterata.

Præterea secundo de facultatibus naturalibus capite 9. habet hæc verba: *bilis flaua in ægrotāte fit vitellina, ita vt ægritudo incipiat à vitellina & non à flaua, vel ruffa.* Demum obseruatur experientia in sanissimis infantibus, qui quotidie bilem flauissimam excernunt.

Itidem

Itidem homines sanitate præditi flauas feces excernunt, & meritò, quia vbi est flauities; ibi nulla potest esse adustio. Hinc dum mel est optimum, & perfectissimum est flauum, dum verò aliquantulum ab igne calefit, statim amittit colorem flauum, & intensiorem colorem acquirit.

6 Dub. dictum est ob bilem flauam corpora non ægrotare: ob vitellinam verò ægrotare, quod videtur falsum: quia vesica fellea semper referta est vitellina bile, quod quoque testatur Oddus in suis commentarijs: attamen non ægrotant omnes ergo.

Soluitur dubitatio, quia ex Gal. 2. de facultatibus naturalibus capite 9. habetur, bilem flauam & non vitellinam colligi in vesicula: habet enim ferè hęc verba: bilis flaua per suam vesicā repurgatur: hepar enim per proprios riuulos mittit in vesicam bilem, & à vesicula attrahitur, & inde a vesicula ad duodenum: immo obseruatum est innumeros ramulos cystis felleæ cum ramulis venæ portæ in hepate facere anastomasim, qua bilis defertur ad cystim, & inde ad duodenum: Hinc meritò Falopius refellitur, dum putat non mitti ab hepate ad cystim felleam bilem, sed cystim esse tamquam diuerticulū, quod tunc solum recipiat bilē transmissam ad ventrem quando nimio cibo refertus est.

Tertium signum: *in ætate consistentiæ etiam atra bilis dominatur.*

Declarauimus superius, ætatem consistentiæ esse a 35. vsque ad 49. sicut docet Gal. 3. aphó. com. 30. vbi dicit, Iuuenum ętatem terminari quinta septimana: Galenus per quintam septimanam intelligit annos 35. ætatem verò consistentiæ a 35. vsque ad 49. produci.

Notādum in hac ætate, si iecur est calidius temperato dominari præter atram bilem etiam flauam, vt optimè Auerroes 4. colliget cap. 4. interpretatur: quamuis Auicennas libro 3. seu 14. tract. 1. cap. 5. loquens de signis calidi hepatis non dicat dominari bilem flauam in ætate consistentiæ, sed solum nominet atram: nihilominus, cū iecur sit calidum, credendum est etiam flauam dominari: quia in tex. Galenus vtitur his verbis, *in consistenti vero ætate etiam* atra dominatur: dum dicit etiam atra, supponit præter atram dominari flauam.

7 Dub. non videtur quod atra bilis abundet in hepate calido sanorum, de quibus hic loquitur Gal. quia atra bilis est toto genere pręter naturam, exedit & symptomata sæuissima facit.

Solutio facilis est: si distinxerimus cū Galeno libro de atra bile, & 3. de locis affectis capite 7. atram bilem videlicet, triplicem esse, aliam quæ est fex sanguinis fæcibus vini haud absimilis non adusta, de qua Galenus A 2. de facultatibus naturalibus c. 9. & 3. aphor. 3. & lib. de tremore & palp. cap. 7. loquens dicit, esse frigidam & siccam, quæ autumno respondet, & quæ in autumno fit: Secunda species melancholiæ est bilis flaua supra modum assata, quæ est furiosa & exedens; Tertia est melāncholia, quę est fęx sanguinis, sed adusta: posita hac distinctione respondemus ad dubium, Galenum non intelligere de illa specie melancholiæ, quæ facta est ex flaua superassata; quia hæc ex Gal. 3. de symptomatum causis cap. 2. si peccat in toto facit elephantiasim, si in parte, cancrum: ita vt hæc numquam sit in corpore sanorum hominum. B Neque intelligitur per atram, melancholiá, quæ sua natura est frigida & sicca, quia hæc adeo est temperata vt peccet sua qualitate, & non copia: hinc dū copia peccat, habitus ille dicitur melancholicus, & non biliosus: Relinquitur ergo vt per atram intelligamus melancholiā, quæ sua natura est frigida & sicca; estque omnibus naturalis, quæ tamen in hepate calido aliquantulum aduritur, & præcipuè in consistenti ætate, quæ vel qualitate calida, vel copia peccare solet. Quo pacto vero melāncholicorum succorum differentiæ possint C dignosci, nos fusè egimus lib. 6. vitandorum errorum cap. 8.

Quartum signum: sanguis in ipsis est calidior, eademque ratione totum corpus est calidius, nisi cor obstiterit.

Hoc videtur esse vnicū signum: quia ea ratione, qua totus sanguis est calidior, eadem quoq; totum corpus est calidius temperato, nisi cor obstiterit: cor eo modo, quo obstat, ne totius corporis caliditas proueniat ab hepate, eodem modo obstat, ne calor sanguinis ab hepate pendeat, sed a corde.

D Nota omnes Expositores, & ipsum Auicennam lib. 3. fen 4. tractat. 1. cap. 5. interpretari nisi obstet cor, idest nisi cor contraoperetur sua frigiditate. Quæ expositio sanè non est ita artificiosa, vt illa, quā proposuimus; quia cor, si iecur fuerit calidum, non refrigerabit totum. Præterea debemus hic desumere ex temperie calida totius corporis argumētum, quod probet, an iecur calidum sit: quare si totum esset frigidum, iecur non posset esse calidum, & cum iecur sit calidum, totum non potest esse frigidum: E ergo qui exponunt, nisi cor obstet, idest nisi contraoperetur refrigerando totum, desumunt signum ab eo, quod non est. Dicant mihi quæso, quādo Galenus dicit, latitudinē thoracis indicare cor calidum, nisi obstet cerebrum magnū, an putent, cerebrum contraoperari? minimè gentiū, quia stare potest cerebrum magnū, & calidum cor: vera igitur expositio est quod latitudo thoracis possit prouenire, tū a corde calido, tum a cerebro magno: Ideo quando dicit, nisi obstiterit cerebrum, intelligimus,

nisi latitudo proueniat a magnitudine cerebri. Similiter quando dicit, totum corpus calidum indicare iecur calidum, nisi cor obstiterit, exponamus oportet, nisi cor sua caliditate, & nō sua frigiditate, (vt omnes alij exponunt) fuerit causa, cur totum sit calidius: immo sæpè accidit, vt iecur sit temperatum, & totum corpus calidius, qui caliditatis excessus non à iecore, sed à corde dependet.

Notandum sanguinem reddi posse calidiorem, quamuis cor sit temperatum: quia ex sententia Galeni hæmatosis est in Hepate: ex sententia vero Aristotelis, Auerrois, Plusquamcommentatores, & Vesalij est in corde. Hi enim censent dari quatuor concoctiones, primam in ventriculo, secundam in hepate, tertiā in corde, vbi dicunt sanguinem recipere formam & vltimam perfectionem, quartā verò in cæteris corporis partibus gratia nutritionis: sed quia hanc opinionem superius reiecimus, nō est, vt de hac re amplius loquamur.

8 Dubitatio, ait Gal. iecur calidum reddere totum corpus calidum, nisi cor obstiterit: videtur mancus: quia debebat dicere non solū nisi cor; sed etiā nisi testiculi obstiterint: tū quia ex Gal. lib. de semine testes sunt fontes caloris, qui communicatur toti corpori, tum, quia abiectis testiculis, virtus corporis hebescit, & totum corpus frigescit.

Respondetur, Gal. loqui de calore, qui influit immediatè à corde per arterias, & ab hepate per venas: a testibus verò nihil influit, nisi mediatè, idest per venas, & arterias ad cor & iecur, & deinde ab his visceribus ad totum, ita vt tandem immediatè calor testium communicatus toti sit a solo corde, & hepate: ideò Gal. dixit, nisi obstet cor, vel iecur, quia ab his duobus visceribus immediatè pendet calor vniuersi corporis.

Respondent nōnulli, calorem communicatum a testibus ad totum non influere *σωματικῶς*, idest corporaliter & per canalia, quibus influit calor cordis, & Hepatis, sed *ἐνεργητικῶς*, idest virtute quadam, quæ non eget canalibus, & conceptaculis.

Hæc responsio non facit ad rem, & est falsa: quia virtus testium etiam *σωματικῶς*, siue corporaliter influit per venas, & arterias: nōne seminis materia si abijciantur testes retrò cedit per vasa præparantia a pudendis ad arteriam aortam, & venam cauam? & inde ad cor & ad iecur? vbi aliquando per suffocationem minuitur calor vtriusque visceris? similiter dum excitatur coitus, calefiūt vasa præparantia, & inde per venas & arterias calefit cor, & iecur, & postremò a iecore communicatur vniuerso corpori calor a testibus deductus: ecce quomodo calor testium per cor & iecur communicatur toti, & cur non sit dicendum, nisi obstiterint testiculi.

Quintum signum: *venter & hypocondria hirsuta*. A Ratio est, quia in vētre inferiori dominatur iecur, quod ratione caliditatis eleuat multas fuligines, quæ sunt materiæ pilorū. Quanto igitur plures fuerint pili, tanto iecur erit calidius: Venter enim diuiditur in tres regiones, in epigastricam, vmbilicalem, & ypogastricam: pili quanto plures fuerint circa ypogastricam partem, tanto iecur extiterit calidius.

9 Dub. multa corpora inueniuntur pilis referta secundum totum ventrem, & secūdum omnes partes infernas, in quibus nullus obseruatur in hepate caloris excessus, ergo pili B non indicabunt caliditatem.

Soluitur dubium, hoc solo supposito principio a nobis non semel declarato, Galenum scilicet in declaratione temperaturarum nō proposuisse signa propria, quæ conueniant vni soli; quia non multa, sed vnicum solum in quolibet capite proposuisset; etenim vni rei vnicum solum datur signum proprium, & non plura: Qui verò non intelligit hoc principium, iterum analyticam artem addiscat: quia de hac re non amplius dubitabit: Hinc Gal. non solum vsus fuit signorum syndrome pro notitia harū temperaturarum; sed e-C tiam dum agit de internis morbis: nōne dum pquirit, an aliquis vera afficiatur pleuritide 1. sect. aphor. 12. vtitur syndrome quatuor signorum? quorum primum est dolor lateris pungitiuus, secundum tussis, tertiū difficultas respirandi, quartum febris: Si vnum esset proprium conuertibile, nonne hæc quatuor signorum syndrome esset vanissima? Demū nonne omnes practicantes, dum de morbis agūt proponunt syndromen signorum: Hac ratione dicimus, quod nisi concurrerent plura ex propositis signis, incerti essemus de he-D patis caliditate: Hinc dicimus, tunc iecur esse calidum, quādo aderit latitudo venarum, bilis flaua abundātior, & venter, & hypocondria saltem sint hirsuta.

10 Dub. videtur, quod Gal. omiserit plura alia signa indicantia caliditatem hepatis: sicuti colligitur ab Auicēna lib. 3. fen 14. tract. 1. cap. 3. vbi dicit, longitudinem digitorū magnitudinem hepatis, & eius calorem indicare: similiter Rasis 2. ad Almansorem cap. 11. docet, appetitū cibi & potus indicare hepatis caliditatem: proponitq; alia plura signa.

E Solutio desumitur ab Auerroe 4. colliget cap. 4. qui irridet Auicennam, quod nesciat, vel fingat se nescire vbi fundetur virtus formatrix, cuius munus est componere magnas vel paruas partes, & non efficere temperaturas calidas, vel frigidas: quia hoc spectat ad alteratricem. Quoad Rasim dicimus, appetitum cibi & potus esse actionem pendētem per se ab ore ventriculi, & non ab hepate: ideò & Auicennas, & Rasis decepti sunt.

Hinc miror Argenterium, qui in hoc com. reprehendit Galenum: quia non desumpserit si-

rit signa indicantia caliditatem hepatis a cibo & potu, a concupiscentia, a caliditate volæ manus, & a iuuantibus & lædentibus.

Decipitur, vt deceptus est Rasis, eumque irridere debemus, vt Auerroes irrisit Auicennam, quia concupiscentia a praua consuetudine, & prauo discursu, & ab excessu humidę qualitatis, optima existente in cæteris qualitatibus temperatura, oriri solet. Similiter volæ manus caliditas est signum vanissimum: quia si iecur sit calidum, oportet, vt non solum vola manus, sed totum corpus sit calidum: Galenus enim desumpsit a caliditate totius signum calidi hepatis. Amplius iuuantia & lædentia proposita ab Argenterio non sunt signa desumpta a natura rei: alibi enim ostendimus, iuuantia & lædentia eā proportionem habere ad cognoscendas temperaturas, quam habet lydius lapis ad cognoscendum obryzū: Aurifices, dū de certissima cognitione auri tractant, igne vtuntur, & nō lydio calculo: sic Gal. solum signa desumpta a natura rei proponit, & amittit aliena parum conferentia. Demum si quinque ab illo tradita sufficient, cætera erūt vana: frustra .n. fit per plura quod per pauciora & ęquè bene fit sed quod hoscitantiam Argenterij patefacit est caput 64. vbi Gal. clarissimè admonet exēplo ventriculi locum a iuuantibus & lædentibus pro dignoscēdis tēperaturis esse oībus cōem: neque voluit in quolibet cap. breuitatis gratia illum repetere: ecce quam inconsiderate Galenum reiecerit, & quot verba, & rationes vanas ille miser ventis profuderit: nemo videbit illud caput, qui non despiciat eius temeritatem, & crimine apertę falsitatis Argenterij opinionem non damnet.

11 Dubitatio Gal. cap. 8. proposuit methodum perquirendi, constitutiones, quæ desumebatur a substantialiter inhærentibus, ab operationibus necessario consequentibus, & ab ipsis casibus: substantialiter inhærentia sunt, quæ tactu, & proprijs oculis percipiuntur: ceterum cum hepar nec tangi, nec videri possit, methodus proposita erit vana; quia hepati est inaplicabilis. Præterea neq; in perquirēda hepatis caliditate procedit per operationes consequentes: quia in quinque signis in hoc cap. propositis non est collocata operatio aliqua hepatis immediatè insequēs eius caliditatem, quod non potest dici de tractatu, quem fecit de corde, & cerebro: quia cordis operationes necessario consequentes sunt pulsus: cerebri verò operationes necessario consequentes sunt operationes habentes principatum, vt memoria, imaginatio, & discursus, & deinde operationes sensitiuæ, & motiuæ.

Solutio est, quod licet substantialiter inhærentia, quę hepati cōueniunt immediatè non percipiantur, tamen mediatè, idest per quinque signa indicantia eius caliditatē, quę sunt a Galeno proposita non solum penetrantur substantialiter inhærentia, sed etiam operationes necessario consequentes. Hinc Gal. miram artem cōposuit, qua penetrare quisque potest propriam viscerum constitutionem: primo proponit substantialiter inhærentia, quæ si obijciantur sensibus, nos non indigemus proprijs operationibus: si verò substantialiter inherētia oculorum obtutum effugiunt, docet tunc esse procedendum per operationes necessariò consequentes: si demum operationes propriæ nos quoque latēt, docet esse per casus & symptomata incedendum: sicuti Gal. in perquirenda hepatis temperatura exequitur: flaua enim bilis abūdantior, & sanguis calidior pertinent ad casus, idest ad accidentia insequentia propriam hepatis calidi operationem, quæ est prōpta sanguificatio.

CAPITIS XXXVIII.

DE SIGNIS HEPATIS frigidioris.

Tex. 45. *Frigidioris verò, angustia venarum, Pituita abundantior, Sanguis frigidior, & totius corporis habitus, nisi à corde calefiat, Venter illis glaber est, atque hypocondria.*

SI vera est Arist. sententia 1. topicorum cap. 8. quod oppositorum eadem sit disciplina: merito Galen. est breuissimus dum de signis iecoris frigidi agit: satis enim eleganter, & doctè nobis superius declarauit syndromen signorum indicantium caliditatem hepatis. Nunc his paucis tradit quinque signa iecoris frigidi.

Primum est *angustia venarum*.

Secundum est *pituita abundantior*.

Ratio horum signorum argumento a contrarijs confirmatur: si enim in calido iecore flaua bilis est abundantior: in frigido pituita erit abundantior.

1 Dub. non videtur, pituitam esse signum iecoris frigidi: quia fit a ventriculo, ideo indicabit conditionē ventriculi, & nō iecoris.

Respondetur ab Argenterio, duplicem esse pituitam, aliam vētriculi, & aliam iecoris; dicitque Galenum in hoc loco loqui de pituita iecoris, quæ est illa, quæ componit massam sanguineam. Quæ responsio non est improbanda: improbamus tamen Argenterium, dum probat cōtra Galenum, proposita signa nō esse propria: causa erroris illius fuit, quia puta-

putabat quod signa proponenda hic deberent esse propria & conuertibilia : quod erratum est inexcusabile, & radix plurimorum errorum: Rudiores enim Tyrones sciunt vnius rei vnam esse proprietatem & non plures, atque dum plures proponūtur, illas nō esse proprias; itaque qui in hoc lib. non supponit Galenum processisse per syndromen signorum communium, post eius lectionem longè indoctior erit, quam antea.

Similiter Auicennas lib. 3. fen 14. tractat. 1. cap. 6. agens de signis hepatis frigidi proponit pituitam abundātiorem, & dicit se intelligere per hanc pituitam sanguinem aquosum : ibi enim habet hæc verba *, sanguis in illis est subtilis & aquosus, & virtus eius est debilis, & multoties in ipso accidunt febres*.

Præterea a Gal. 3. de locis affectis cap. 7. & lib. de plenitudine numerantur quattuor species pituitæ, dulcis, salsa, acida, & vitrea : dulcis tamen duplex est, alia manifestæ dulcedinis, alia insipida & aquosa : credimus Galenum per pituitam intelligere aquosam, quæ est semisanguis, vel sanguis ob frigiditatem hepatis malè coctus : omnia enim malè cocta sunt aquosa & tenuia : Arist. enim 4. meteororum capite de coctione, & Gal. 4. de ratione vic. 4. docent, coctionem fieri incrassando: ideo omnem sanguinem, antequam perfectè coctus sit, tenuem & aquosum esse: hoc genus pituitæ ex Gal. lib. de atra bile, si redūdet in venis; eius redundantia ex vrina dignoscitur, si in ventriculo, ex præcedenti vsu ciborum pituitosorum.

Tertium signum est *sanguis frigidior* : ratio frigiditatis est; quia sanguis in hepate frigido ex Auicēna, vbi de hac re tractat, est tenuior, & aquosior; fit tenuior ob imbecillitatem, & frigiditatem.

Plusquamcommentator fallitur, dum censet sanguineam massam cōstare ex tribus humoribus, pituita scilicet, melancholia, & bile : negatque dari sanguinem purum distinctum ab his tribus : reluctatur Galeno in hoc loco, & primo de natura humana comm. 27. vbi censet præter tres humores dari sanguinem purum ab alijs humoribus distinctum. Præterea aduersatur Hippocrati & Galen. in procemio primi libri de morb. vulg. & multis alijs in locis, vbi docent, sanguineam massam proportione respōdere quattuor elemētis, quattuor anni temporibus, & quattuor diei partibus: quare sicuti quattuor elementa, quattuor anni tempora, & quattuor diei partes sunt inter se distinctæ : similiter 4. humores in massa sanguinea erunt inter se sua natura distincti : Itaq; purissimus sāguis, quāuis sit cōpositus ex 4. elementis, tamē est temperatus & purus : immo natura, ne dissoluatur, sed cōseruetur, inuenit crassos & tenues humores, idest pituitosos melancholicos & biliosos, qui a contrarijs iniurijs eum defenderet : quasi quod natura modularetur massam sanguineam, ponēdo in venis graues, & acutos humores, & meritò, vt inde mirabilis cōcentus, & harmonia consurgeret.

Decipitur quoque Plusquamcommentator, vt probauimus superius, dum cum Arist. censet, sanguinem non perfici in iecore, sed in corde: putabatque, naturam efficere quattuor concoctiones, primam in ventriculo, secundam in iecore, tertiam in corde, quartam in reliquis corporis partibus.

Quartum signum: *totius corporis habitus frigidior redditur, nisi à corde calefiat*. Gal. de hepate

B calido superius dicebat, totum habitum corporis esse calidum, nisi cor obstiterit. Proposuimus communem expositionem, quæ erat, nisi cor obstiterit contraoperando, idest nisi cor sua frigiditate impedimento fuerit, ne totum corpus calefiat. Aliam tamen nos meditati sumus expositionem, quæ erat habitum totius corporis calidum indicare iecur calidum, nisi obstet cor, idest nisi illa caliditas totius pendeat a corde, & non ab hepate : tunc enim caliditas totius non potest indicare hepatis caliditatem : In hoc loco tamen intelligit habitum esse frigidiorem, nisi cor obstet,

C idest nisi a corde calor totius oriatur : sæpissimè enim contingit calorem totius à corde potius, quam ab hepate pendere : & admodum rarò accidit, vt cor sua frigiditate impediat, ne iecur calidum efficiat totum corpus calidum.

Argenterius hic asserit, non dixisse Galenum, omnes corporis partes a sanguine frigidiori refrigerari, sed totius corporis habitū :

D quia inter partes corporis sunt intestina, & ventriculus, quæ (vt ait) excluduntur a partibus, quæ efficiunt corporis habitū: illæ enim partes quę chylo & non sanguine nutriūtur, vt est ventriculus, & intestina, non insequuntur hepatis temperaturam, ideo non dicūtur contineri inter illas, quæ constituunt habitū corporis, & quę indicant statum & conditionem hepatis.

Decipitur summoperè, eo quia ventriculus & intestina nutriuntur sanguine, & non chylo, vt ostendemus in propria quæstione post explicationem capitis 63.

Quintum signum: *est venter & hypocondria*

E *glabra*, siue sine pilis: Ratio huius signi est manifesta : quia vbi frigiditas prędominatur, nō fiunt fuligines; vbi non fiunt fuligines, non oriuntur pili, vt in digressione de pilis probatum est.

Dub. exoritur, quia proponuntur ab Auicēna, & ab alijs Auctoribus alia signa frigidi hepatis, quę omittūtur a Gal. ergo diminutus. Signa verò, quę omittūtur a Galen. sunt hepate frigidos nō esse voraces, carere concupiscentia : non tentari coitu; & demum iuuari a calidis & lædi a frigidis.

Respōdetur, Galenum solum proposuisse

quin-

quinque signa, quia illa sufficiunt pro declaratione frigidi hepatis: quare si videtimus angustiã venarum, abundantiorem pituitã, sanguinem frigidiorem, habitum totius corporis frigidiorem, & carentiam pilorum circa ventrem, & Hypocondria, certissimè colligere poterimus, hepar esse frigidum, idest minus calidum, quam temperatum.

CAPITIS XXXIX.

DE SIGNIS HEPATIS *siccioris.*

Tex. 46. *Siccioris autem, sanguis quidem crassior, & minus abundans, venæ duriores, & totius habitus corporis siccior.*

Q Vattuor proponit signa, quę indicãt hepar siccum: Quorum. Primũ est *sanguis crassior*, (supple) quam sit, hepar existens temperatum: Ratio huius signi est; quia in hepate sicco facultates expultrices & attractrices sunt diminutæ: eius enim fibræ sunt duræ, ideo ineptę ad attrahendum, & expellendum: parum enim est, quod attrahitur, illudque tarde expellitur: Hinc sanguis diu detentus crassior redditur; nec mirum est, quia in calore moderato liquidi humores non solũ crassescũt, sed etiam duritiem lapideam aliquando sibi conciliant: Dicimus in calore moderato, quia Galenus tractans de hepare sicco supponit esse in caloré, & in alijs qualitatibus moderatissimum & temperatissimum, habereque solum aliquẽ excessum in siccitate: Qui enim hoc Galeni suppositum in toto hoc tractatu de temperaturis non percipit, si illum centies quotidie perlegeret nihil omnino de viscerum intemperaturis intelligeret.

Argenterius, qui nunquam huius libelli artificium penetrauit, qui Galeni arcana non intellexit, qui suppositũ non animaduertit: ideo in sexcenta errata lapsus est: mordet in hoc commento Galenum, quia dicat, siccitatem hepatis sanguinem crassum efficere: putat enim, quod in viuentibus nec siccitas, nec frigiditas, nec humiditas habeat vim agẽdi, sed sola caliditas, indeque infert, omnẽ crassitiem non a siccitate, sed ab adustione fieri: primo decipitur, quia supponit hoc, quod falsissimum est: temperaturarum signa a Galeno proposita esse propriissima, quod non semel superius reiecimus: si.n. vnicum ex propositis esset propriũ, cętera omnia essent superflua: fatemur & nos crassitiem sanguinis non esse signum proprium siccæ temperaturæ, dicimus tamen cum alijs signis vnitũ vnicè conferre ad dignoscendam siccam iecoris temperaturam. Secundò fallitur, dum ait in viuentibus solum calorem, & non alias qualitates habere agendi virtutem: Affert enim Galenus 5. simpl. cap. 5. tres causas, quibus in viuente corpora durescunt: prima quarum est siccitas; secunda est frigiditas, qua glacies durescit, & durescunt perniones; tertia est abundantia humorũ. Prætetea nullus est Medicus rationalis & Philosophus, q neget prętet calorem dari alia agentia naturalia. Demum nos ostendimus in propria quæst. contra Cardanum, non solum caliditatem esse qualitatem positiuam sed frigiditatem, humiditatem, & siccitatem.

1 Dub. nõ videtur, quod siccitas hepatis sanguinem crassum efficiat: quia, qui scyrrho hepatis opprimuntur, sanguinem tenuem & aquosum accumulant: similiter senes siccissimi sanguinem aquosum faciunt.

Argenterius proposuit hoc dubium, nõ vt illud solueret, sed vt morderet Galenum, putatq; argumentũ esse insolubile: Nec miser animaduertit in quor errata incidat: primò transit de genere, in genus: quia in hoc loco Gal. agit de intemperaturis sanorũ, & non ęgrotũ, corpora enim quæ opprimuntur scyrrho non sana, sed insalubria nũc, seu ægra vocãtur: secundo senũ corpora siccissima, quæ afferũt sanguinem ichorosum sunt extra latitudinem sanitatis, & pertinẽt ad partẽ Gerocomicam, seu ad corpora decidentia, vel ad ægrotantia; tertio decipitur, quia hoc Auctoris arcanum non intelligit, videlicet Galenum de hepate sicco, vel de alio corporis temperatura recedẽre a temperatissimo loquentem supponere illud corpus in reliquis omnibus qualitatibus esse temperatissimũ; quo supposito instãtia de senibus est vana & puerilis, quia in senibus præter excessum in siccitate adest calor diminutus, & plurimæ alię qualitates a temperatissimo deflectentes; ideo sub his tẽperaturis, de quibus agit hic Galenus, non continentur senes.

Secundum signum est *sanguis paucus:* Ratio paucitatis dependet ex dictis: quia facultas attractrix, cum in sicco ob fibrarũ duritiem sit diminuta, sequitur vt sanguis paucus sit.

Tertium: *venæ sunt duriores:* nimium vacillat Argenterius, dum hic dicit contra Galenum, quod sciri non possit, an venę sint durę nec ne, quia sub cute sunt: si diligenter animaduertisset, dum venæ a chirurgis secantur non semel ab illis fuisset admonitus, quibus corporibus duræ, vel molles sint: Ratio, cur in hepate sicco & duro venæ quoque duræ sint est communis consensus inter hepar & venas.

Quartum signum est habitus totius corporis siccior, (supple) quam sit in temperato est ani-

est animaduersione dignum, cur non addiderit, nisi cor obstiterit: omisit sanè optima cũ ratione: quia humiditas cordis nunquam potest ita excedere, vt vincere possit siccitatem hepatis: cor enim sua natura est calidissimũ, ideo siccum, & non humidum, intelligendo de humiditate, quæ ita excedat mediocritatem, vt superet hepatis humiditatem.

CAPITIS L.

DE SIGNIS HEPATIS *humidioris.*

Tex. 47. *Humidioris autem, sanguis quidem abundantior, atque humidior, venæ autem molliores, ita verò & vniuersum corpus, nisi partes ad cor attinentes obstiterint.*

QVattuor hic proponũtur signa indicantia hepar humidum: Primum est sanguis abundantior (supple) quam sit in temperato: Ratio abundantiæ est, quia agentia magis multiplicant semetipsa, quam alia: Hepar, de quo agitur hic, habet aliquem excessum in humiditate: in caliditate verò supponitur temperatissimum: multiplicabit igitur suam ideam generando multum, & abundantem succum calidum & humidum, quippe qui est sanguis. Quinimo facta comparatione inter hepar calidum & humidum, & hepar dumtaxat humidum, dicimus generari sanguinem abundantiorem in hepate humidiori, quam in calidiori & humidiori: ratio est, quia temperatura calidior & humidior, q̃ sit tẽperata, magis resoluit, q̃ humidior sola, q̃ semper supponitur, quod iuncta sit cũ temperatissimo calore: vbi enim est maior calor, ibi semper est maior resolutio: Dum Gal. agit de hepate humido, sibi proponit agendum de hepate temperatissimo habente solũ aliquem excessum in humiditate.

1 Dub. non videtur, quod iecur cum excessu humiditatis gignat sanguinem abundantiorem, sed humores pituitosos & crudos.

Hæc instantia est allata ab Argenterio contra Galenum, sed vanissima quidem: immo ex illa conijcimus, hunc virum intimius non penetrasse artificium huius tractatus de temperaturis, tum quia supponit humiditatem iecoris, de qua hic loquitur Galenus, considerari secundum illum magnum excessum, qui extra latitudinem sanitatis continetur, quod est falsissimum, vt superius probatũ est: tum quia non penetrauit Galeni mentem, quæ in hoc consistit, quod, dum agit de intemperatu A ris hepatis, vel aliorum viscerum, supponat hepar, vel alia viscera in alijs qualitatib' omnibus, de quibus non agit, esse temperatissima: quibus fundamentis non intellectis, non est mirũ, si in errores inexcusabiles inciderit.

Secũdum signum: *sanguis est humidior* (supple) quam in hepate temperato: ratio clarissima est, quia iecur temperatum cum excessu humiditatis generabit sanguinem humidiorem, quam iecur omnino temperatum.

Tertiũ: *venæ sunt molliores*: vbi enim est sanguinis multitudo, humectantur tunicæ venarum, & molles fiunt.

B Quartum: *vniuersum corpus erit molle, nisi partes ad cor attinentes obstiterint*: Ratio est, quia cũ omnes particulæ sanguine alantur; si sanguis est humidus, totum erit humidum, & molle, nisi cor obstiterit sua siccitate: posset enim contingere, qđ cor esset adeo siccũ, vt impediret, ne hepar humectaret totum corpus. Instrumenta vero quibus cor impedit, ne totum molle fiat, sunt arteriæ, per quas à corde in totũ spiritus influit: si igitur arterialis sanguis, & virtus cordis admodum calida & sicca influxerit in totum, ab humiditate hepatis totum non efficietur humidum.

C 2 Dub. desumitur ab Argenterio, qui mordet Galenum, quia loquens de hepate humido omiserit præceptũ necessarium, quod scilicet sit obnoxium putredini.

Nulla re vera in toto opere Argenterij, dũ Galenũ lacerat, inuenitur instantia, quæ clarissimè non indicet, illum non percepisse intimum sensum huius tractatus. Tollitur igitur facillimè instantia: quia Gal. hic agit de signis indicantibus temperaturam admodum vicinam temperatissimo. Præterea hepar humidum est adeo salubre, vt inter salubria nõ D inueniatur salubrius: quia secundum humiditatem receditа temperatissimo, & secundum reliquas omnes supponitur a Galeno esse æquale ad iustitiam. Postremò Argenterius, dum exponebat hoc caput, ostendit se non legisse capita sequẽtia: quia in cap. 42. Galenus loquens de signis hepatis calidi, & humidi inquit, hoc esse obnoxium morbis ex putredine, & merito ibi, & nõ hic de propensione ad putredinem egit, quia non hepar humidũ, de quo hic agit, sed hepar calidum & humidum habet hanc propensionem ad E putredinem: sed quod patefacit omnimodam huius viri ignorantiam est, quia non animaduertit, Galenum, dum agit de excessu vnius, vel duarum qualitatum, supponere in reliquis omnibus, membrum esse temperatissimum.

CAPITIS XLI.

DE SIGNIS HEPATIS calidioris & ficcioris.

Tex. 48. *Calidioris verò simul, ac ficcioris hepatis indicia, hypocondria plurimum hispida, sanguis crassior simul, ac ficcior, flaua bilis plurima est; consistente autem ætate & atra, venarum autem latitudo, & durities: sic verò & vniuersum corpus se habet.*

Postquam Galenus egit de simplicibus tẽperaturis hepatis; par est, vt modo de compositis agat: incipit prius a temperatura calida & ficca: hæc enim est maximè omnium actiua.

Diuiditur hoc caput in duas partes: Prima continetur in hac particula: in qua sex signa hepatis calidioris & ficcioris proponuntur. In secunda, quæ posterius declarabitur, aget, quomodo quattuor temperaturæ cordis, & hepatis se obtundant inter se, reagãt, & com patiantur: sed accedamus ad primã partem.

Primum signum hepatis calidioris & ficcioris temperato sunt *hypocondria plurimum hispida*: Ratio huius est, quia vbi est temperatura calida & ficca, plurimę quoque sunt fuligines, vbi abundant fuligines, ibi pili multi; & quia hepar occupat hypocondria, ideò hispida seu pilosa sunt.

1 Dub. statim occurrit: quia hepar est in hypocondrio dextro, & non sinistro: ideò ab Auctore erat proponenda hyspiditas solius dextri hypocondrij, & non vtriusque.

Solutio facilis est: quia hepar re vera est in parte dextra: sed exporrigitur aliquantulum vltra mueronatam cartilaginem versus lęuam partem; vnde fit, vt in sinistro quoque hypocondrio oriantur pili: Omnes tamẽ Expositores consentiunt in hepate calido hypocondrium dextrum esse magis hispidum sinistro: De hac re egimus lib. 3. methodi vitand. ibique quendam nostratem Medicum ænobatbum reprehendimus: quia admonebat calida pro corroboratione oris ventriculi, vbi est mucronata Cartilago, credens ibi esse os ventriculi, quod quidem reluctatur anatomię: ibi enim re vera est iecoris portio: quinimo Galenus 13. methodi cap. 17. in oris vẽtriculi inflammatione docet, vbi sint topica admouenda, habetque hæc verba, *cataplasma imponatur super spinam dorsi: ibi enim cum locus sit vicinior, maiorem fructum os ventriculi consequitur.*

A

2 Dub. multi habent ventrem & hypocondria pilosa: tamen nõ habent in hepate hũc caloris excessum: quia neque abundant flaua bile, nec venas latas habẽt: ergo hypocondria plurimum hispida non indicabũt iecur calidius & ficcius temperato.

Respõsio facilis est: quia iam probauimus hæc signa temperaturarum tradita seorsum considerata non esse proprijssima & conuertibilia: vnita tamen esse necessaria, atque æternę veritatis: dum igitur hypocondria erũt hispida, & fuerit bilis copia, venæ latæ, & duræ, haud dubiè hepar erit calidum & ficcum, B sed hæc dubitatio est quoque à nobis soluta: sed longiori discursu cap. 37. in declaratione quinti signi.

Secundum signum: *sanguis in his est crassior, & ficcior.* Ratio huius est: quia caliditas resoluit tenuiorem sanguinis partem, & relinquit crassiorem & ficciorem: accedit, quod ficcitas, licet in agendo fit minimæ actiuitatis, non tamen est destituta ficcandi virtute.

Argenterius considerans hoc signum, putat esse legendum, sanguinem esse crassiorem & parciorem, & non ficciorem, non tamen hanc nouam expositionem ex græca di- C ctione desumpsit: græca enim dictio est ξηρότερον idest ficcior: ob quam oscitantiam suspicor græca eruditione omninò caruisse: quamuis in suis commentarijs forsitam ostentationis gratia textus græcus insertus sit.

3 Dub. non videtur, quod sanguis in hepate calido & ficco possit esse crassior: quia in illò abundat bilis flaua, quę sanguinem tenuiorem, & non crassiorem facit: vbi verò est sanguis crassus, ibi abundat melancholia, & non bilis flaua.

D Solutio facilis est: quia Galenus non dicit absolutè, sanguinẽ esse crassum, sed esse crassiorem, supple, quam in temperatissimo hepate, in quo sanguis tenuior est: concedimus in melancholicis, sanguinem esse crassiorem & ficciorem: dicimus tamen hoc non auferre, quin sanguis in biliosis sit crassior, quam in temperato.

Tertium: *bilis flaua plurima est*: ratio est; quia tẽperatura calida & ficca generat humorem sibi similem: humor verò similis temperaturæ calidæ & ficcæ est bilis flaua, quę est calida E & ficca: Hinc fit, quod idẽ cibus, qui in temperatura calida conuertitur in bilem, in frigida conuertitur in sanguinem: & qui in calida conuertitur in sanguinem, in frigida in pituitam: Hinc Gal. 1. de fac. naturalibus, & alibi docet mel in Iuuene conuerti in bilem, in sene in sanguinem.

4 Dubitatio videtur, quod in hepate calido, & ficco accumuletur potius plurima atra bilis, quam flaua: atra enim est calidior, & ficcior flaua: ideo potius atræ abundantia conueniet hepati calido, quam flauæ.

Respon-

Responsio est facillima: quia Galenus hic A loquitur de hepate adhuc perseuerante in latitudine sanitatis: bilis atra illa sæuissima, & calidissima non potest in corpore sano colligi, excitat enim læua symptomata, & reddit corpora valde ægra.

5 Dubitatio videtur Gal. mutilus, dum in hepate calido & sicco mentionem solum facit de bile flaua, & non de alijs speciebus biliū: a Galeno enim libro de atra bile cap. 2. hæ biles numerantur: pallida scilicet, flaua, vitellina, porracea, eruginosa, & rubra.

Respondetur, si loquamur de pallida, dicimus hāc bilem non indicare hepar calidius, B & siccius temperato, de quo hic sermo est: hæc enim bilis pallida est mitissima, & ab hepate temperatissimo fit: Neque locutus est de porracea, vitellina, æruginosa, & rubra: quia dum tales biles aliquantulum abundāt, corpora statim ægrotant: Hinc abundantia potraceæ cardialgiam, vitellinæ capitis dolorem, æruginosæ febrem malignam, & rubræ erisipelata facit. Ideo locutus est de flaua, quæ licet aliquo modo abūdet conuenire potest hominibus sanis quorum hepar aliquantulum recedat ab hepate temperatissimo.

6 Dubitatio, ex Gal. 1. ad Glauc. cap. 9. ait, fla C uam bilem abundantem excitare febrem tertianam, quare etiam flaua indicabit hepar ægrum, & extra latitudinem sanitatis constitutum.

Soluitur primo, quia Galenus loco citato ait, bilem flauam excalefactā efficere tertianam, idest alteratam, & cum maiori gradu caloris, quam par sit. Secūdo cōcedimus, quod in excessu abundantiæ, quilibet humor suauissimus & mitissimus possit efficere aliquē morbum: Hinc apostemata sæpè fiunt ex poliæmia, idest ex abundātia optimi sanguinis: D Hinc ob sanguinis plenitudinem rumpuntur venæ, & hæmorrhagię plurimę suboriuntur: quæ cū ita sint, respōdemus ad dubium, per plurimam bilem flauam Galenum intelligete plurimam respectu temperati: quasi dicat in hepate calido & sicco est illa bilis abūdantia, quæ esse potest in homine adhuc perseuerante in latitudine sanitatis.

Addit Galenus, *consistenti autem ætate & atra dominatur*: Auicennas lib. 1. fen 14. tract. 1. capite 5. agens de iecore calido accumulante E atrā bilem videtur discrepare a Galeni mente, vtitur. n. his verbis: *multitudo generationis cholera in ætate iuuentutis; & melancholia in fine eius*: nihilominus inter se non differunt: quia dum dicit Galenus, consistenti ætate & atra dominatur, particula (&) significat in iecore calido primo flauā, idest in iuuentute, deinde etiam atram, idest in fine iuuentutis, dominari: Eandem Galeni opinionē secutus est Auerroes 4. coll. 4. vbi ait, in ætate consistentiæ illorum qui habent iecur calidum & siccum, flauam, deinde in ætate consistentiæ atram dominari: quæ opinio rationi est consentanea: quia sicuti adueniente autumno, atra melācholia colligitur, sic aduenięte consistente ætate post estum iuuentutis sequitur atræ melancholiæ dominium.

Notandum præterea, ætatem consistentiæ esse ab annis 35. vsque ad 49. vt docet Galenus 3. aphor. comm. 30. sed de his alibi fusè egimus.

7 Dubitatio non videtur, quod in hepate calido & sicco hominis sani, de quo sermonem habet Galenus, possit prędominari atra bilis quia atra bilis est toto genere præter naturā, est exedens, & furiosa, estque in latitudine ægritudinis, & non sanitatis.

Solutio desumitur a Galeno, qui libro de atra bile & 3. de loc. aff. cap. 7. dicit, quod atra bilis triplex sit: alia est fæx sanguinis, quę sua natura (vt docet Gal. 2. de fac. nat. cap. 9. & 3. aph. 30. & lib. de tremore & palp. cap. 7.) est frigida & sicca: secunda est atra bilis furiosa de qua hic non loquitur, quia hæc sanis non conuenit: Tertia est fæx sanguinis cū aliqua adustione, & talis vt plurimum conuenit hominibus biliosis sanis, dum sunt in ætate consistētiæ: hæcque in autumno dominari solet, & de hac intellexit in hoc cap.

Quartum, est *venarum latitudo*: Ratio huius est: quia de ratione calidi est dilatare: Addit Acachias in hepate calido, & sicco esse sanguinis multitudinem: ratio, quæ illum mouit, est, quia venæ sunt latæ: atque quod nisi multus sanguis esset in venis latis, daretur vacuum: cum non detur, multus est: quomodo vero deceptus sit hic vir, in sequenti dubitatione declarabitur: Ratio Acachiæ nō probat multum, syncerum, & purū sanguinem in venis latis esse, quia potest quoque vena dilatari a sanguine multa bile permixto: poliæmia enim siue multitudo synceri sanguinis non in hepate calido & sicco, sed in calido & humido accumulatur.

8 Dubitatio in biliosis venæ apparent maiores, quā in sanguineis, ergo in illis erit maior copia sanguinis.

Respondetur bifariam: primo cōcedimus ob copiam biliosi sanguinis venas magis extendi, quam ob copiam sanguinis synceri: quia calidi est attrahere, & inde dilatare. Secundo respondemus in biliosis venas apparere magis latas, quia ipsi sunt excarnes: sanguinei verò huberes & carnosi, vnde venæ occultantur, & in ipsis non ita conspiciūtur.

9 Dubitatio latitudo venarum sequitur formatricem, vel copiam materiæ, & non temperiem, seu alteratricem: ergo latitudo venarum erit signum omninò improprium calidi hepatis.

Respondetur, virtutem formatricem egere alteratrice, & optima temperatura: ideo saltem

saltem remotè temperaturam conspirare ad efficiendam venarum latitudinem. Præterea virtus formatrix non est intelligentia aliqua separata, vt ait Auicen. qui putabat esse Col codeam; vel Temistius qui intelligentiam ab agentibus particularibus seiunctam, vel Plato, qui ideam quandam vniuersalem: quia formatrix est in agentibus particularibus, quæ ex Aristotelis, & Galeni opinione eget instrumento: quod deinde ratione alteratricis, seu temperaturæ alicuius principalis particulæ agat, vt tandem formatrix egeat quoque temperatura, quæ si optima sit, optimè efformat. Demum esto, latitudinem venarum esse signum improprium, dicimus seorsum consideratā non indicare temperaturam calidam & siccam, sed cum alijs signis vnitam.

10 Dubitatio, venæ non sunt factæ ab hepate, ergo (vt putat Argenterius) non indicabunt iecoris statum & temperaturam: immo ipsemet Galenus libro de formatione fœtus, & secundo de temperamentis ait, ex venis fieri iecur; ibi enim protulit hanc sententiā: venis adnascitur iecur tāquam parenchyma & sanguis concretus, qui est tanquam stebe; & venarum firmamentum.

Argenterij opinio est vanissima: quia esto, quod venæ sint causæ iecoris, non ne valet consequentia a causa ad effectum? non ne aliquando causa est notior effectu in medicina, & philosophia? valebit ergo progressus à venis ad iecur.

Quintum signum: sunt *venæ duræ*.

11 Dubitatio: si venæ sunt latæ, ergo non duræ: quia, quod durum est non potest dilatari: Hæc dubitatio est Argenterij, & ab illo, quamuis sit puerilis, relinquitur insoluta.

Soluitur facillimè; quia non valet sunt latæ, ergo non duræ: ossa enim sunt durissima & lata: prima enim generatione & in pueris ex Galen. 2. de temp. 2. ossa sunt cerea, mollia; & similia caseo, qui modo sit coagulatus, quæ deinde mira proportione augentur, & durescunt.

Sextum signum: totū corpus est calidum & siccum: nisi cor obstiterit caliditati iecoris: potest enim cor esse minus calidū, quam sit temperatum: tunc a corde non defluerent spirituum radij calidi, sed frigidi, idest minus calidi, quibus iecur tandem refrigeraretur.

12 Dubitatio, cor frigidissimum ex omnium consensu est calidius, quam sit hepar calidissimum: ergo frigidum cor, cum sit calidius omni hepate, non poterit refrigerare vniuersum corpus.

Respondetur, quando dicimus totum refrigerari, intelligimus totum reddi minus calidum, quā sit temperatum: totum temperatum oritur a calore cordis, & hepatis temperato: Dum igitur cor erit minus calidum,

A quam temperatum, tunc totum corpus dicetur frigidum, idest minus calidum, quam temperatum: Præterea possumus sic exponere: dum dicimus totum corpus esse calidum, nisi obstet cor, intelligimus, nisi caliditas totius habitus corporis pendeat a corde, & non ab hepate: agitur enim in hoc loco de temperaturarum signis; quare, si totum corpus est calidum, & sit signum caliditatis hepatis, oportet prius videre, an obstet cor, idest an caliditas totius pendeat a corde, quia tunc caliditas illa non indicaret hepatis temperaturam calidam.

B 13 Dubitatio, Galenus dum superius egit de temperatura hepatis, semper desumpsit signum a temperatura totius, hac seruata lege vt cor non obstet: attamen in hoc capite omisit hanc contra operationem cordis; quia dixit, si hepar est calidum, & vniuersum corpus erit tale: neque addidit; nisi cor obstiterit, ergo diminutus.

Respondemus, Galenum nihil dixisse de contraoperatione cordis: quia (vt infra ipsemet docebit) cor in viuente nunquam potest esse ita humidum, vt possit obstare siccitati hepatis: cor enim humidius omni corde est siccius hepate siccissimo. C

CAPITIS XLI.

Particula II.

Nam quæ ex corde caliditas originem habet, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur frigiditatem; sicuti & frigiditas caliditatem. D *Siccitatem verò non potest humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media verò inter has, quæ dictæ sunt, est ea, quæ ab hepate humiditas oritur. Magis enim a cordis siccitate superatur, quam siccitas ab humiditate: minus autem caliditate, adhuc verò multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates,* E *quæ ab hepate eueniunt, facillime vincitur. Liquet autem, quod cum in vnum conuenerint vtriusque principij temperatura, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus, paulo vero inferius ipsius dicentur indicia.*

IN hac particula agit Galenus quomodo qualitates cordis, & hepatis se obtūdant: ex hac igitur particula colligemus q̄do, & quantum obstet cor, & quando hepar: ſciemuſque certiſſimè, quando vniuerſi corporis temperatura inſequatur temperaturam cordis, vel hepatis.

Breuiſſima & lucidiſſima declaratio huius particulæ eſt, ſi dicamus, quattuor a Galeno hic præcipuè conſiderari.

Primo, quod dicat, caliditatē, quæ diffunditur a corde per vniuerſum corpus obtundere & reſtangere frigiditatem, quæ ab hepate prouenire poteſt: ſi igitur fuerit cor calidum, & hepar frigidum, tunc corpus vniuerſum ad calidum verget, & non ad frigidum, quia ita obtundetur frigiditas hepatis a caliditate cordis, vt in toto dominetur caliditas, & non frigiditas.

Neque obijciant, quod hepar frigidum corde exiſtente calido aliquando ita refrigeret totum corpus, vt in cachexiam & hydropem labatur: quia reſpondemus, Galenum loqui hic de corporibus permanentibus in latitudine ſanitatis, & non de cachexia, & hydrope correptis, qui non in ſanitatis, ſed in ægritudinis latitudine collocantur.

Secundo ait Galenus frigiditatem, quæ a corde prouenit, ſuperare caliditatem hepatis: Notandum per frigidum cor intelligere Galenum minus calidum, quam temperatum. Ponamus igitur, hepar eſſe calidiſſimum, & cor minus calidum, quam ſit temperatū, tunc dicimus ex Galeno, totum corpus nunquam reddi calidum a prædominio: magis enim poteſt cordis frigiditas in alterando totum, quam hepatis caliditas.

Tertio dicit Auctor, ſiccitatem hepatis efficere totum corpus ſiccum: quia non datur cor ita humidum, vt poſſit ſua humiditate hepatis ſiccitatem obtundere, & reddere corpus humidius temperato: valet ergo, hepar eſt ſiccum, ergo & totum corpus eſt ſiccum: quia quodlibet cor in ſua ſpecie humidiſſimum, eſt ſiccius quolibet hepate ſicciſſimo.

Quarto ait, humiditatem corporis prouenientem ab hepate eſſe mediam reſpectu aliarum qualitatum, quia vinci poteſt a ſiccitate cordis: & eſt in medio ſtatū reſpectu extremorum: ſeruatur enim hic ordo. Frigiditas hepatis facilè vincitur a caliditate cordis: caliditas verò hepatis minus facilè: humiditas hepatis adhuc minus facilè vincitur a ſiccitate cordis: Siccitas hepatis nō poteſt vinci ab humiditate cordis: iecur enim poteſt ſua humiditate vincere ſiccitatem cordis, ſed cordis humiditas non poteſt vincere ſiccitatem hepatis: ecce quod humiditas eſt in medio extremorum: alterum extre-A mum eſt frigiditas hepatis, quæ facilè vincitur a caliditate cordis: alterum verò eſt ſiccitas hepatis; quæ non poteſt vinci ab humiditate cordis: humiditas verò eſt media inter extrema: quia minus facilè vincitur.

Similiter caliditas cordis a frigiditate hepatis difficile vincitur: frigiditas cordis non facilè vincitur: ſiccitas cordis facilius ab hepatis humiditate vincitur: humiditas verò cordis faciliimè vincitur a ſiccitate hepatis: Cor igitur poteſt primo in calefaciendo, ſecundo in refrigerando; Tertio in exiccando; Quarto in humectando, quamuis in B reddendo totum corpus humidum nullum habeat dominium.

Hinc ait, humiditatem ortam ab hepate minus vinci poſſe a ſiccitate cordis: quia cor factum ſiccius minus poteſt, quam factum frigidius: frigiditas enim eſt qualitas actiua; ſiccitas verò paſſiua. Notandum cor dici frigidum reſpectu temperati cordis: quia frigidiſſimum cor ſemper eſt longè calidius, quam cætera alia viſcera calidiſſima.

Ait Galenus, *adhuc vero*, ideſt humiditas hepatis multo minus ſuperari poteſt a ſiccitate cordis, quam frigiditas hepatis ſuperetur C a caliditate cordis: quia frigiditas hepatis magis vinci poteſt a caliditate cordis, quam humiditas a cordis ſiccitate: Demum concludit Gal. ſi cor & hepar cōuenerint in temperatura, tūc totum exquiſitè fore tale: quia totius habitus corporis temperatura ab his duobus viſceribus, corde ſcilicet, & hepate regitur, conſeruatur, fouetur, & aliquando in contrarium alteratur.

1 Dubitatio occurrit, quia dicit Galenus, humiditatem cordis non poſſe obtundere ſiccitatem hepatis: hoc videtur contra Ariſtotelem libris de generatione, vbi habet om D ne patiens patiendo reagere, & omne agens agendo repati.

Solutio facilis eſt, ſi diſtinxerimus reactionem patientis in reſiſtentem, & contraoperantem: qua poſita diſtinctione, nos concedimus, cor ſua humiditate reagere reſiſtendo ſiccitati hepatis, & hepar ab illa aliquid repati: negamus tamen cor ita reagere, vt vincat & ſuperet virtutem hepatis humectandi: vel reſpondemus, virtutem patientis duplicem eſſe vel diminuentem, & obtundentem aliquantulum virtutem agentis, vel illam ſuperantem, & ducentem in contrarium: quo ſup E poſito dicimus, humiditatem cordis non reagere ſuperando & ducēdo in contrarium habitū totum corpus, ita vt ſuperet ſiccitatem hepatis, ſed reagere obtundendo, & aliquantulum minuendo ſiccitatem introductam ab hepate in vniuerſum corpus: & ſic nihil eſt contra Ariſtotelem.

2 Dubitatio, videtur Auctor in hoc capite diminutus, quia omiſit animi affectus, & præcipuè concupiſcentiam intenſam, quæ

miri-

mirifice indicare, videtur iecoris caliditatem & siccitatem: ex omnium enim philosophorum consensu concupiscibilis in hepate residet.

Hæc instantia allata quoque est ab Argenterio, sed quam sit leuis & puerilis facile patet: primò, quia concupiscentia residet in calido & humido, & non in sicco: secundo concupiscentia à discursu deprauato, vel a mala consuetudine trahit originē; postremo mens Galeni est syndromen signorum sufficientem proponere; cum igitur signa a Galeno proposita, sufficiant pro declaratione hepatis calidi & sicci, non erant alia proponenda: quare instantia Argenterij est vanissima.

CAPITIS XLII.

DE SIGNIS HEPATIS calidioris & humidioris.

Tex. 49. *Humidius autem, & simul calidius hepar minus quidem quam calidius, & siccius hypocondria reddit hispida. Plurimum vero sanguinis, & venas amplas, habitumque calidiorem, atque humidiorem facit; nisi obstiterit cor. Si verò amplius in Ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis qui ex putredine, & vitiosis humoribus fiunt facillimè capitur. Adbuc autem magis si plurimum augeatur humiditas, caliditas verò non ita: si autem contra, parum quidem humiditas crescat, plurimum verò caliditas, minimè vitiosis humoribus laborant.*

IN hoc capite Galenus proponit quinque signa hepatis calidi & humidi.

Primum signum: sunt *hypocondria hispida*: non tamen vt in E corporibus calidis & siccis: fuligo enim, ex qua fiunt pili, est calida, & sicca; pili igitur a caliditate oriuntur, & non humiditate: quinimo humiditas impedit, ne affatim gignantur fuligines.

1 Dubitatur hic; an corpora calidi & humida sint magis pilosa, quam temperata: quod non videtur: quia humiditas obstat generationi pilorum.

Respondemus ex omnium quoque expositorum consensu plures pilos fieri in calido A & humido; quam in temperato: quia in calido & humido adest excessus caloris, de cuius ratione est generatio fuliginum: dicimus adesse excessum, quia corpus quod dicitur calidum eo dicitur, quia sit calidius temperato: quamuis verò humiditas impediat, magis tamen potest hic caloris excessus, quam impedimentum humiditatis.

Prætereà etiam in temperato adest humiditas, quæ impedit: non tamen adest excessus caloris, de ratione cuius est fuligines efficere.

Secundum signum: habent *plurimum sanguinis*. B Ratio huius est: quia coctio fit a calido & humido: vbi igitur melior coctio, ibi plus sanguinis adest: Præterea omne agens ex Aristotele primo de generatione quātum potest efficit sibi simile: quare cum sanguis sit calidus & humidus, sequitur quod a temperamento calido & humido multus efficiatur. Postremo multū erit sanguinis; quia humiditas impedit resolutionem.

1 Dubitatio, videtur, quod hoc signum conueniat potius hepati temperato, & non calido & humido: quia in temperato est melior coctio: vbi enim est melior coctio, ibi maior C copia sanguinis.

Respondetur, temperatum efficere perfectissimum sanguinem, sed non plurimum: temperamentum verò calidum & humidum plurimum, sed non ita perfectum.

Tertium signum: *venæ sunt amplæ*: ratio est; quia sanguis multus est. Prætetea humiditas efficit venas molles, calor verò eas latas, & amplas facit.

Quartum; *totum corpus est humidius, & calidius, nisi obstet cor* sua videlicet siccitate.

Quintum, sunt *obnoxij morbis ex putredine*.

D Intelligit Galenus quod temperamentum calidum & humidum iecoris sit obnoxium putredini, si adsit excessus humiditatis & caliditatis: Idem docet Galenus 6. de tuenda valetud. & 11. methodi capite 4. Addit in tex. si in his maior sit excessus humiditatis, quam caliditatis; magis adhuc illos esse obnoxios morbis ex putredine. Prætérea animaduertit, dum humiditas paulo maior sit, quam in temperato, & multa sit caliditas, nullo modo esse obnoxios vitiosis, & putridis humoribus.

Iu hoc loco obseruamus quam oscitanter Argenterius superius capite de hepate humido reprehenderit Galenum, quia non dixerit, humidos hepate esse obnoxios morbis ex putredine: ecce quod in quinto signo aduertit Galenus, calidos & humidos hepate esse propensos ad morbos ex putredine, neque hoc dixit in capite de hepate humido, quia corpus humidum, nisi habeat annexam caliditatem, non est putredini obnoxium: immo hepar, quod in omnibus est tēperatissimum præterquam in humiditate, est inter saniora

collocandum: sed Argenterius quam temere lapsus sit, & quam cæco, & inconsiderato impetu inuehatur aduersus Galenum quis non percipit? exposuit enim caput de hepate humido, antequam videret caput de hepate calido & humido, quod si vidisset coactus Galenũ summis laudibus exornasset, neq; par erat, vt Argenterius aggrederetur tãtam expositionem, antequam ter & quater quod libet libelli verbum summa cum diligentia perpendisset. A

Ratio verò cur calida & humida temperatura sit obnoxia putredini, non eadẽ ab omnibus proponitur. Acachias putat, esse obnoxiam putredini; quia natiuus calor in humido dissipetur, & alienus intromittatur. B

Reijcitur Acachias: quia putredo non est intromissio caloris; sed est (vt dicit Aristoteles 4. meteorotum cap. 2.) corruptio. Præterea ex Aristotele loco citato concluditur, putredinem tunc esse, quando passiuæ qualitates dominantur actiuis: dominantur vero, quando calor naturalis ab ambiente calore euocatur: omne enim mixtum dicitur mixtum, quando calor proprius continet vnitas duas passiuas qualitates humiditatem scilicet, & siccitatem: dum vero calor naturalis non est tantæ virtutis, vt possit continere humidũ cum sicco, humidum a caloreambiente separatur a sicco, & hæc separatio est putredo. Causa vero, cur calor ambiens euocet calorem misti, est: quia omne simile trahit simile: Quæ cum ita sint, falluntur qui censent essentiam putredinis esse euocationem caloris misti: quia putredinis essentia est humidi separatio à sicco: euocatio vero caloris non pertinet ad causam formalẽ, sed ad efficientem putredinis. C

Putredo respicit calorem mixti, & non animati: misti interitus duæ afferuntur causæ ab Aristotele, putredo scilicet, & cõbustio: Argenterius, qui ausus est contra Galenum & Aristotelem disputare incidit in errorem inexcusabilem dicens non esse duas causas solas interitus misti, scilicet putredinem, & combustionem, vt docet Aristotele, quia gladio, suspendio, & morbis varijs mista intereunt: Tyrones enim vero tam puerilia non afferrent: quia gladius, suspendium, & morbi varij non interimunt mistum, vt mistum est, sed vt animal, & vt viuens: Hic vir dum Aristotelem, vel Galenum mordet, adeo apparet stupidus, vt videatur illius generis pedagogus, qui philosophię, vel medicinę limina non attigerit. D E

CAPITIS XLIII.

DE SIGNIS HEPATIS *frigidi & humidi.*

Tex. 50. *Humidius autem & frigidius hepar habet hypocondria glabra, sanguinem verò ad pituitæ naturam accedentem generat, cum venarum angustia, sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam naturam transferatur.*

PRimum signum, sunt *hypocondria glabra*: Ratio huius petenda est ab vtraque qualitate: a frigida, quia fuligines eleuantur a calore, & non a frigiditate: ab humida, quia humiditas obtundit calorem.

Secundum signum, hæc temperatura *generat sanguinem pituitosum*: sicuti enim temperatura calida & sicca generat bilem, sic frigida & humida pituitam.

Tertium, *venæ sunt angustæ*: si enim in calida & sicca temperatura venæ sunt amplæ: in opposita temperatura erunt angustæ: oppositorum enim eadem est disciplina secundum Arist. 1. top. cap. 8.

Quartum signum: *hepar frigidum & humidum, nisi cor impediat* reddit vniuersum corpus simile, Cor impedit, dum est calidum, & siccum, qa tũc reddit totum corpus calidum & siccũ; quãuis hepar sit frigidum & humidum, si igitur agnoueris ex propositis signis cor esse calidum & siccum, inde statim inferre poteris, totum corpus quoque esse calidum & siccum, quamuis hepar esset sua natura frigidissimum & humidissimum.

CAPITIS XLIV.

DE SIGNIS HEPATIS *frigidi & sicci.*

Tex. 51. *Frigidius autem, & siccius hepar cum pauco sanguine efficit corpus, & venarum angustia, atque totum frigidius, & hypocondria glabra, nisi & hic cor dominetur.*

Pri-

PRimum signũ est *paucus sanguis:*
si hepar calidum & humidum
efficit plurimũ sanguinis, tem
peratura contraria efficiet op-
positum, videlicet paucum: op
positorum enim eadem est di-
sciplina. Cur verò temperatura calida & hu-
mida efficiat multum sanguinis, in capite de
hepate calido & humido dictum est.

Secundum signum *est venarum angustia*: su-
perius dictum est, cur latæ, & angustę fiãt ve-
næ, & in quęstione de latitudine venarum di-
cetur.

Tertium signũ: *totum corpus est frigidius*, sup-
ple, quam sit temperatum, idest minus ca-
lidum, quam temperatum.

1 Dub. exoritur, quia agens Gal. in hoc capi-
te de hepate frigido & sicco dicit, vniuersum
corpus, nisi cor obstiterit, fore frigidius; nihil
verò dixit de siccitate, ergo diminutus: si e-
nim hic agitur de frigido & sicco, debebat di
cere, & totum corpus est frigidius & siccius,
nisi cor dominetur.

Respondetur, dum Gal. loquitur de tem-
peratura totius, respicit duo viscera, cor scili
cet & iecur, quę sunt illa quæ alterant totum
corpus, & quæ sæpissimè se obtundũt, ita vt
modò vnum, modò aliud dominetur; exẽpli
causa, si iecur erit frigidũ, & cor calidũ, tem
peratura totius erit calida; quia magis potest
cor in calefaciendo totum, quam iecur in re-
frigerando: si vero iecur erit siccum & humi-
dum, temperatura totius erit sicca, & nõ hu-
mida, quia magis potest iecur in exiccãdo to-
tum, quam cor in humectando: cor enim sua
humiditate non potest obstare siccitati ieco-
ris; ratio est, quia humidissimum cor est ad-
huc siccius, quã siccissimum hepar: hęcque
est causa, cur Galenus dicens in tex. iecur fri-
gidum & siccũ introducere in totum corpus
temperaturam frigidam, nisi cor dominetur
omiserit temperaturam siccã: quia nunquam
cor, quamuis humidissimum potest impedi-
re, ne iecur siccum inducat siccitatem in vni-
uersum corpus.

Quartum signum: *hypocondria sint glabra*, ni
si cor dominetur: quasi dicat Galenus, potest
contingere, dum hepar est frigidum & sic-
cum, cor esse calidum & siccũ; quo casu ma-
gis posset cor in calefaciendo totum, quam
hepar in refrigerando, vnde totum corpus es- E
set calidum, & pectus, & hypocondria hi-
spida.

Ratio, cur hypocondria sint glabra, est fri-
giditas & siccitas, quæ prohibent eleuatio-
nem fuliginum. Curtius censet, siccitatem
concurrere ad generationem pilorum: sed di
cit magis posse frigiditatẽ in prohibendo pi-
los, quam possit siccitas in illis generandis.
Fallitur: quia siccitas neque materia, neque
efficiens pilorum esse potest: non materia:
A quia materia est fuligo, quæ a calore proue-
nit; accidit tamen, vt sicca sit: non efficiens,
quia efficiens est calor.

2 Dubitatio ex omnium medicorum cõsen-
su, dum hepar est calidius temperato, ferè
semper ventriculus est frigidus: quomodo
ergo erit vera sententia Galeni dicẽtis, dum
hepar est calidum, totum corpus esse cali-
dum? quando quoque cor non obstat: si to-
tum corpus fuerit calidum, ergo & ventri-
culus: quare falsum est, quod Medicorum
vulgus putat, caliditatem insignem hepa-
tis obtundere, refrangere, & minuere calidi-
B tatem ventriculi.

Respondetur, Galenum per totum corpus
intelligere musculos circumdãtes totum cor
pus, & non partes internas, vt vẽtriculum,
intestina, & cerebrum: quia hæ internæ par-
tes sunt exangues, & illis non ita promptè
communicatur caliditas iecoris: Nos tamen
fusè declarauimus libro secundo methodi
vitand. cap. 5. quomodo iecur calidum refri-
geret ventriculum: ibique proposuimus Ga-
leni loca, & præcipuè locum secundi aphoris
morum 35. vbi docet, hypocondria tenuia es
se mala vt signa, & vt causæ: vt signa, quia
G indicant imbecillitatem, & eliquationem
partium, quæ circumdant ventriculum: vt
causæ; quia hypocondria tenuia efficiunt
diminutam ventriculi coctionem: causa igi-
tur, cur, iecore existente calido, ventriculus
sit frigidus, est, quia caliditas iecoris colli-
quat hypocondria, eaque reddit tenuia,
vnde calor exhalat, & venter inde frige-
scit.

D

QVAEST. LXII.

AN LATITVDO VENARVM, vel angustia per se indicent iecoris temperaturam.

IN capitibus superioribus Ga-
lenus declarans temperatu-
ras iecoris inter signa collo-
cauit latitudinem, & angu-
stiam venarum: dixitque la-
titudinem indicare hepatis ca
liditatem, angustiam vero frigiditatem.
Hinc Medicorum vulgus, dum videt latas
venas infert, iecur esse sua natura calidius;
dum angustas frigidius temperato.

Fallitur multis modis: primo, quia con-
fundit signa ostendentia statum primige-
nium cum aduentitio; esto enim latitudinem
venarum in vtero matricis indicare iecoris

calliditatem, negamus tamen in iuuentute, A in ętate consistentię, & in senectute, quod necessario indicet calliditatem: mutantur enim plurimorum annorum cursu naturæ ex frigida in calidam, & viceuersa.

Secundo fallitur si putat, solā latitudinem venarum indicate proprijssimè iecoris caliditatem: quia Galenus non ex vnico signo, sed ex multorum syndrome temperaturas explorat: docet enim iecoris caliditatem colligi, non ex sola venarum latitudine, sed ex abundantia flauæ bilis, ex ventre, & hypocōdrijs hirsutis, & ex alijs.

Tertio fallitur: quia magnitudo venarum B non pertinet ad temperiem, sed ad conformationem: quare latitudo non indicabit per se iecoris caliditatem. Præterea ex Galeno 2. de temperamentis, & libro de formatione fætus primo venæ generantur, & deinde hepar tanquam parenchyma venis adnascitur. Insuper experientia idem confirmatur in formatione fætus parui pulli: fracto enim ouo primis diebus cōspicitur prius venula, ante aliquod hepatis vestigiū; ergo venę latæ non indicabunt propriè & per se caliditatem: neque angustæ hepatis frigiditatem.

Postremo idem confirmatur altiori philo- C sophia desumpta ab Aristotele 2. post. vbi docet; si causa est temporis momento prior effectu, illam non esse causam efficientem, quam vocant non verā, si effectus enim nō erit semper in sua causa nō indicabit illius naturā: quia non prædicabitur de illo effectu perpetuo & vniuersaliter: si igitur venę sunt horis, & diebus priores hepate, non indicabūt per se, seu propriè caliditatē; vel frigiditatem hepatis. His principijs ab altiori schola desumptis motus Galenus inquisiuit hepatis temperaturas, non per solam latitudinem, vel angustiā D venarum, sed per syndromen signorum communium, quæ multa & varia sunt.

Accedit, quod neque philosophi, neque Medici existimarunt, iecur esse principium generationis venarum: Arist. enim 2. de gen. animal. Auicennas, & Vesalius putant, cor esse principium venarū, arteriarum, & neruorum: quorum opinionē superius reiecimus. Aliqui, vt refert Arist. 3. de hist. animal. cap. 2. dicebant, cerebrum esse venarum principiū: Gal. 6. de placitis cap. 2. refert Pelopem credidisse cerebrum esse venarum, & aliorum om- E nium vasorum originem.

Auicennas refert, Theseum Perseum secutum fuisse hanc sententiam Pelopis dicentis venas oriri a sinu duplicaturæ duræ matris, in quo est sanguis extra venas, ibique tamquam in fonte cōtinetur, quod in alijs corporis partibus nō videtur quo fit, vt crediderint venas inde oriri: Syenensis Medicus Cyprius, & Blemor Arabicus ab oculis venas oriri putarunt: ecce quod ex Antiquis pauci inueniantur, qui dicāt iecur esse venarū generationis principium: Ego autem cum Gal. & Hipp. & alijs plurimis præstātissimis Auctorib⁹ cēseo iecur esse principium non generationis, sed distributionis venarū: Hippocrates videtur docere, nullam corporis partem oriri ab alia, sed omnes simul inchoare, quamuis non omnes eodem tēpore appareāt: legitur in Hipp. lib. de dięta, & lib. de locis in homine, omnes partes in prima generatione simul inchoare, sed non simul apparere & vnam non generare aliam, quam amplectimur opinionem, & dicimus iecur esse principium non generationis, sed distributionis cauę & portę: Quod vero cor nullomodo possit esse principiū venarum, vt putabant Aristoteles, Auicennas, & Vesalius, vnico & efficacissimo argumento confirmari potest, quod est; quia venæ in piscibus non ingrediuntur cor: quare in animali cor non erit venarum principium: quia quod est verū & propriū principiū generationis debet esse per se tale, vel saltem de omni id est in omnib⁹ animalib⁹ venas .s. ab intima substantia cordis saltem prodire quod de venā caua piscium dici non potest: quare cor nec principium generationis, nec distributionis venarum esse poterit: iecur vero, cum C ab eius centro venæ omnes distribui incipiāt dici poterit principium distributionis venarum: venæ tamen non indicabunt naturam distribuentis: quia distribuens non prædicatur per se de re distributa. Interim tamen eligemus sententiam Hippocratis dicentis, nullam partem oriri ab alia, sed omnes simul inchoare.

Postremò patet, venarum magnitudinem non indicare per se temperaturam iecoris: quia partium magnitudo non sequitur per se primo qualitates primas; sed formatricē seu D multitudinem materiæ: hæc sententia desumitur a Gal. 2. de temperamētis cap. 8. vbi dicit, partium magnitudinem sequi virtutem formatricem, & multitudinē materiæ: Hinc Galenus semper sibi coherens superius dixit caput fieri magnum, vel a formatrice, vel à multitudine materiæ. Denique experientia fauet nostræ opinioni: adsunt enim Germani qui proceres sunt, & simul frigidi temperamenti; ex altera parte homines paruæ staturæ obseruantur, qui sunt caloris feracissimi E non erit igitur dicendum magnas, & latas partes per se a calore prodire.

QVAEST. LXIII.

DE INDICIIS HVMORVM *quantitate, seu qualitate peccantium.*

QVoniam Galenus dixit, flauam bilē indicare iecur calidum, pituitam frigidum, melācholiam siccū, & sanguinis abundantiam humidum: par est, vt agamus de signis, quibus sciri possit, quando peccant ista humores.

De humoribus igitur acturi valde conuenit, vt hic acta, & probata a Galeno supponamus, & inde ad alia magis conferentia mentis aciem dirigamus. Supponimus in primis cū Galeno, quattuor esse suprema humorū genera; pituitam videlicet, melancholiā, bilem, & sanguinem: deinde sub his esse quindecim famosas humorum species: Gal. enim 2. de differētijs feb. cap. 6. proponit quattuor pituitæ differentias acidam scilicet, vitream, salsam, & dulcem: lib. de atra bile cap. 2. septem videtur proponere biles, pallidam primā, quæ est omnibus mitior, secundam flauam, tertiam vitellinā, quartam porraceam, quintam æruginosam, sextam cæruleā, & septimam rubram, ex qua fieri solēt erysipelata exquisita: lib. 3. de loc. aff. 7. & lib. de atra bile citato ait Galenus, tres esse humores melancholicos, quorū prima species est fæx sanguinis: secunda eadem fæx sanguinis adusta, tertia est atra bilis illa furiosa: sed scitu dignum est, quod quælibet species humorum ex Gal. 6. epid. 2. com. 37. habet propriū ichorem, quippe qui dum peccat, non eodem modo lædit, sicuti eius humor: Hinc Gal. lib. de tum. præter naturam cap. 10. dicit, causam erysipelatis esse bilem flauam ichori sanguineo mixtā: bilis enim sine ichore sanguineo non efficit erysipelas: similiter porrigo facta ab ichore bilis est omnino diuersa ab illa, quę fit ab ichore melancholiæ: si igitur quindecim erunt humores, quindecim quoque erunt ichores. His suppositis duas methodos indagandi vitia ichorum, & humorū peccantium proponemus, quarum prima erit desumpta a signis proprijs, de qua in hoc cap. Secunda a syndrome communium. Hic de signis proprijs agemus, sed paucis, quia de eadem re fusè egimus lib. 5. & 6. methodi nostræ vitandi.

Signa propria, quæ singula eorum sumpta indicēt vnū humorem aliquo modo peccantem, sunt tria, sapores scilicet colores, & motus morbi, seu Typi: quando vero humores interni peccantes, neque sapore, neque calore, vel periodis comprehenduntur, tunc A confugimus ad signorum communium syndromen, de qua inferius.

Si de saporibus loquamur, sex inueniuntur genera, quæ humorum conditiones indicare possunt: Dulcis scilicet insipidus, qui ex Galeno 2. de differentijs feb. cap. 6. indicat pituitam aquosam; sapor dulcis manifestus, qui indicat sanguinem: Galenus enim 4. de fac. naturalibus cap. 9. ait, dulcedinem esse proprietatem sanguinis: sapor amarus, qui indicat bilem; salsus pituitā salsam, acetosus melancholiam, & pituitam acidam: ponticus verò sapor indicat non solum melancholiam a- B dustam, sed etiam vitream pituitam.

1. Dubitatio exoritur: quia enarrati sapores non videntur proprijssimè indicare humores propositos: quia dulcis sapor potest indicare duo, videlicet sanguinē, & eius ichorem: quare dulcis sapor nō erit collocandus inter signa propria: similiter acidus sapor indicat pituitam acidam, & melācholiam, ergo non erit signum proprium.

Respondetur, quando duo humores habēt eandem qualitatem: illam vni per se, & alteri per accidens, siue per participationē conuenire: Hinc si dulcedo per se cōueniet san- C guini, vt omnes consentiunt, per participationem conueniet ichori sanguineo, & aliquando pituitæ, si ichor sanguineus illi permiscetur. Si vero loquamur de acetoso sapore videndum est, quænam sit acetositatis natura, & cui primo conueniat, dicimus igitur ex Gal. 8. de simp. med. c. de aceto, naturā, seu tēperaturā aceti esse frigidā & siccam: cui vero cōueniat natura frigida & sicca facile colligi potest ex Gal. 2. ad Glauc. cap. 10. & libro de trem. & palp. cap. 7. vbi concludit, melancholiam, quæ est fæx sanguinis, esse frigidam D & siccam: huic igitur melancholiæ naturali, quæ est fæx sanguinis per se cōueniet humorum internorum sapor acetosus: alijs igitur humoribus acetositate præditis per accidēs, seu per melancholiæ participationem: sicuti accidit pituitæ acidę, quæ acida fit per mistionem melancholiæ, vel eius ichoris: occasio permistionis est; quia quotidie melancholia fæcalis ad ventriculum trāsmittitur gratia cibum retinendi, & incidēdi: est enim tāquam primę coctionis fermentū: nullus enim chylus fit sine præcedente mistura huius melan- E choliæ: cū igitur vētriculus sit sedes pituitę, non est mirum, si melancholia demandata in ventriculum permisceatur pituitæ.

Si de humorum peccantium coloribus verba faciamus, breuiter dicimus (de his enim fusè egimus lib. 5. & 7. nostræ meth.) decem dari colores, qui indicant internos humores, quorum primus est color albus, qui pituitam indicat; secundus ruber, qui sanguinem, & bilem rubram; tertius pallidus color, qui pallidam bilem; quartus qui citrinam; quintus vitellinus, qui vitellinam; sextus viridis color,

lor, qui porraceam; septimus æruginosus, qui prassinam bilem; octauus cæruleus, qui isatidem; nonus niger color, sed turbidus, qui melancholiam, vt docet Gal. 3. de loc. aff. cap. 7. quæ est fæx sanguinis: decimus est niger color splendidus, qui atram bilem adustam indicat.

Humores tamen sæpè permiscentur, vel illorum ichores alijs humoribus, vnde facilè Tyrones decipiuntur, nisi distinguant causas saporis p se, ab illis, quæ sunt per accidens: q̃ præceptum Gal. lib. de const. ar. med. cap. 14. his verbis tradidit litteris, *maximè spectare ad Medicum, ne in illum illabatur errorem, vt non distin-* B *guat per se ab illo quod per accidẽs operatur* (addit) *sæpè calida per accidens refrigerare, & frigida calefacere*: quo pacto vero omnia distinguantur, nos fusè lib. 5. 6. & 7. methodi vitand. docuimus.

Præterea sciendum, pallidam colorẽ non solum indicare pallidam bilem, sed calorem in corpore esse temperatissimũ: Flauum vero indicare temperaturam parũ recedentem a temperato: Vitellinam bilem, cum ex Galeno 5. in 6. de morb. vulgar. tex. 13. fiat ex flaua reddita a calore crassiori indicare calorem adhuc magis recedentem: Hinc Gal. 2. præsag. 47. loquens de gradibus adustionum hu- C morum habet hæc verba, *flauus color fit seroso absumpto: pallidus fit immixto: æruginosus fit seroso valdè torrefacto: Niger fit seroso supramodum torrefacto, qui tunc atra bilis pessima efficitur*.

Si de motu morbi, seu periodis loquamur dicimus, si crassi humores valdè peccant necessario insultus & motiones tardas effici, & ex his motionibus melancholiam peccare conijcimus: si motus sunt veloces, biliosos dominari: similiter periodicatio de tertio in tertiũ indicat bilem; de quarto in quartum melancholiam: ecce quomodo ex motione quoque tarda, aut veloci, & ex periodicatio- D ne dominantes humores percipiuntur.

1 Dubitatio exoritur, quia aliquis obijcere posset, motum velocem, & tardum, & periodicationem nihil conferre ad præsentẽ contemplationem: quia Galenus loquens de hepatis temperatura proposuit bilis flauę abundantiam, quatenus indicare potest temperaturam permanentem in latitudine sanitatis: periodi verò & motus indicant humores putridos, qui pertinent ad corpora ægrorum, & non sanorum.

Instantia facilè tollitur: quia periodi non solum in putridis, sed in affectibus, qui non E recedunt a sanitatis limitibus, obseruantur: ait enim Galenus 2. de differentijs feb. capite vltimo, dari lippitudines leuissimas, quæ alternis diebus aliquantulum vexant: Insuper experientia patet, qui gallica lue sunt coinquinati vesperi magis grauari: quia illis horis humor melancholicus mouetur, cui lues adhęrescit: similiter qui nephritide, & dolore articulari infestantur certis temporibus, A periodicè malè habent. Audias casum a Galeno propositũ 5. de loc. aff. cap. 2. cuiusdam qui verno tempore per tres annos corripiebatur palpitatione, qui est affectus grauis, huic Galenus consulebat, antequam illum palpitatio inuaderet, phlebotomiã, quę eum liberabat.

Demum dantur periodi in corporibus sanissimis, sicuti dum in mulieribus mouentur menses. Præterea in quoque mense corpora sanorum hominum perinde ac mulieres expurgãtur, vel per vrinam, vel per alias regiones: sicuti in staticis obseruationibus (quas B breui in lucem promemus) ostendemus.

2 Dubitatio videtur, quod periodicatio, seu velocitas, vel tarditas motus conueniat morbis, & non humoribus: periodus quidem de tertio in tertium febri tertianæ conuenit, de quarto in quartum quartanæ. Augetur dubitatio: quia in Gal. 3. de crisibus cap. 4. habetur, quod de ratione morbi sint quattuor, idea scilicet, magnitudo, motus, & mos; ergo motus velox, vel tardus & periodicatio conueniet morbis, & non humoribus.

Solutio facilis erit, suppositis duobus principijs certissimis: quorum alterum desumi- C tur a Galeno ex primis libris methodi, quod est, omnem morbum vt morbus est, esse in facto esse: secundum est Aristotelis tertio physicorum, text. 6. & Galeni, quod motus sit actus entis in potentia vt in potẽtia, idest (vt ego interpretor) in fieri: quibus positis dico, periodos, & motus veloces, vel tardos nõ indicare primo & per se morbos, sed humores, qui morbos efficiũt: Dum vero Galenus loco citato docet, motũ esse de ratione morbi, dico per morbũ intelligere affectum, qui ab humoribus adhuc fit, & non est plenè fa- D ctus: hectica verò febris, & omnes morbi, qui facti sunt, & non amplius fiunt, neque periodos, nec motum velocem vel tardum habent, nec augumentum, nec statum, nec declinationem. Ad dubium dico, periodum de tertio in tertium per se indicare bilem peccantem, quæ deinde facit tertianam: de quarto in quartum melancholiam putridam, quæ efficit quartanam.

3 Dubitatio iterum augetur: quia non videtur, quod humores sint causæ periodorum: corpora enim nostra perpetuis vexarentur insultibus: non valet, peccat bilis quantitate, vel qualitate, ergo insultus sunt de tertio E in tertium: peccat melancholia, ergo de quarto in quartum.

Tollitur dubitatio: quia humores peccantes dignosci possunt ex periodis dupliciter, vel quo ad humorum existẽtiam, vel quo ad essentiã: Dicimus ex periodis nos dignoscere existẽtiam: valet enim, est insultus de tertio in tertium ergo bilis, sed non è contra: quia causæ, quæ dant solum existẽtiam, vel ipsum quod, non sunt proximæ, sed remotæ: similiter

ter

tendicimus est respirãs, ergo est animal, sed non viceuersa: Hæc doctrina est Aristotelis 1. post. tex. 30. quod scilicet causa remota det solum quod, & non propter quid: nõ dat propter quid; quoniam omne propter quid est affirmatiuum, & omne affirmatiuum ex causa remota est in secunda figura ex duabus affirmatiuis, quod argumentum nihil concludit: Hinc est, quod valet, sunt periodi, ergo humores peccantes, sed non viceuersa: dantur enim humores peccantes in venis, qui sine ordine mouentur: Idcirco Galenus 2. de differentijs feb. loquens de hac re, non refert periodorũ originem in humores, sed in mẽbrorum dispositiones: Hinc qui putant humores esse causas proximas, & immediatas periodicationum non sunt adepti penitiora huius contemplationis initia. Fernelius, qui ait periodos orin ab illa insita & propria humorum qualitate, quam vocat *ἰδιοσυγκρασίαν*, valde decipitur: Itidem Gentilis, & Arculanus dicentes periodos à proprietatibus occultis prodire aberrarunt toto cælo: parimodo Capiuacceus, dum ait, causam periodi esse naturam humorum, decipitur: omnes enim isti in petitionis principij vitium euidentissimum illapsi sunt: quia Auditor statim petet, quænã sit hæc proprietas, quæ efficiat periodum, & quænam sit hæc humoris natura. Neque Valesij opinio accipitur, dum ait causam periodorum esse quãtitatem: bilis enim pauca & multa in tertianis efficit eandẽ periodum de tertio in tertium: sed quia omnes istæ opiniones sunt a me fusè reiectæ lib. 5. capite 5. methodi vitand. nõ est vt acta iterum agantur: ibi enim defendimus, humores esse causas remotas, & non proximas periodicationis: proximas vero esse membrorum dispositionẽ & situm: interim colligemus indicia propria existentiæ peccantium humorum esse colores, sapores, & periodos.

QVAEST. LXIV.

AN VRINA ET PVLSVS SINT propria inditia omnium prædominantium humorum.

PRobatũ est superius, quod tria sunt signa propria indicantia peccantes humores: Queritur modo de vrina, & pulsu. Quãtum spectat ad vrinam non videtur, quod ex illa æternæ veritatis indicia colligãtur: Gal. enim loquẽs de pythione, qui duplici affectu vexabatur, febre scilicet, & pectoris affectione, ait iudicationẽ factam fuisse in Pythione die decimo
A sed cum vrinis crudis, videns igitur Galenus post coctum morbum vrinas crudas perseuerare, subdit, coctionem, vel cruditatẽ humorum in pectore residentium nõ dignosci per vrinas: sed per sputa: ecce dũ humores sunt cocti in pectore, vrinam non coctam, sed crudam esse: ergo vrina nõ semper erit certum indicium cruditatis, vel coctionis humorum: in multis enim morbis vrina potest esse cocta & humor crudus, & versauice.

1 Dubitatio videtur, quod vrina sit certissimum & proprijssimum indicium coctionis, vel cruditatis humorum in venis saltem existentium, & non extra venas: quia Galenus (B) 4. aphor. 77. & 4. de tuen. sanitar. in principio habet hanc sententiam, *quæ intra venas sunt nullum sanè, nec manifestum, nec euidens signum habemus præter solam vrinam*, ergo nõ solum sapores, colores & motus, proprijssimè indicabunt.

Respondetur, Galenum intellexisse, nullum signum ex ijs, quæ indicant humores existentes intra venas esse euidentius, quã sit vrina: neque tamen absolute putabat, vrinã esse signum certissimũ: quod verò vrina imperfectè quoq; indicet quæ intra venas sunt, legamus Galenum 2. præsag. com. 26. vbi habet hæc, (C) *contingere potest, vt aliquis vrinam, quæ reprehendi non potest, emittat, attamen sequenti nocte aliam reprehendendam reddat, & rursus sequenti die manè bonam, vesperi malam, quæ vrina ostendit partem humorum in venis residentium esse coctam, & partem crudam*: subdit, & docet quæ vrina verè bona sit: *si inter coctas vrinas nulla cruda inciderit, ea optima vrina est*: ecce quod qui colligunt ex vrina cocta semel visa coctionem, & morbi victoriã facilè in errorem labũntur. Ratio verò, cur vrina aliquãdo inexpertum medicum fallat, est, quia humor crudus nõ totus simul (D) coquitur, sed prius vna pars, deinde alia: Hĩc loquens Galenus de historia Cleonactidis ait ab illo vrinam modo coctã, & modo crudam redditã esse, quia humores aliqui coquebantur, & aliqui manebant crudi: quare nunquam tuto sic inferimus, vrina est cocta, ergo cocti sunt humores, & morbus est in declinatione; nisi sic cocta multos dies perseueret.

Præterea videtur, quod vrina non indicet quæ sunt in omnibus venis, sed solum quæ sunt in vena caua, in renibus, & vesica, vt docet Galenus 4. aphor. 77. & in historia mulie- (E) ris decumbentis apud Pantimidem, vbi dicebar vrinas crudas ostendere humores crudos esse in iecoris gibba: euacuationes vero renuium indicare humores crudos esse in venis meserei: addimus tamen nos, vrinam indicare quæ in vena caua, & in gibba iecoris, & in renibus sunt: hac seruata lege, vt perseueret talis multos dies.

Demum experientia docet, vrinam reddi quoque crudam in fine morbi multorũ dierum spacio post omnimodam victoriam: ratio est, quia cruditas non modo consequitur

putre-

A putredinem; sed nimias potationes, vigillas, coitum, & alia, quæ perturbant primam, & secundam coctionē: vanissima enim est consequentia, vrina est cruda, ergo morbus est in principio: vana quoque est, vrina nunc est cocta, ergo morbus est in declinatione: argumenta hæc sunt in secunda figura ex duabus affirmatiuis: cruditas enim est quid vniuersalius, quam putredo: coctio verò insequitur victoriam nō solum totius, sed etiam vnius portionis putredinis: valet tamen vrina cocta perseuerat, ergo natura victoriā consecuta est, & morbus est in declinatione.

B Si vero de pulsu sermo fiat, dicimus quod neque pulsus determinatum humorem peccantem indicare possit, neque an concoctus, vel crudus humor sit: Hinc Galenus non semel habet hanc sententiam, coctionem colligi ex pulsu non certa scientia, sed probabili quadam coniectura: præterea ex pulsibus, an peccet pituita, vel bilis nemo intelliget: aliquando enim pulsus sunt molles, & inde esset colligendum pituitæ dominium, attamen potest peccare bilis, sicuti contingit in ijs qui erysipellate pulmonis opprimuntur, qui pulsum habent mollem: similiter pulsus serratilis indicat bilem in pleuritide exquisita, C nihilominus aliquando serratilis fit à potu frigide sine vllo bilis predominio: ecce quod neque pulsus, neq; vrinæ sint signa propria peccantium humorū: vera igitur via & methodus perquirendi humores in corporis latebris detēros, est vnica, eaque est syndrome multorum signorum, de qua statim agemus.

QVAEST. LXV.

DE SYNDROME LOCORVM D *indicantium dominium peccantium humorum.*

QVia Galenus superius docuit, signum hepatis calidi esse bilis flauæ abundantiā, & atram in consistenti ætate dominari: docuitque hepatis frigidi signum esse pituitæ copiam: humidi esse polyæmiam, idest multitudinem sanguinis: ideo egimus de aliquibus signis proprijs, quæ indicant an peccet vnus, vel E alter humor: sed quia ob humorum mixturam & farraginem sapores, colores humorū, & periodi occultari solent, restabat, vt nos inueniremus aliquam vniuersalem viā, quæ non aliquādo, sed semper nos doceret quando abundet vnus, vel alter humor, secus tractatus iste Galeni de hepatis temperaturis esset a Tyronibus imperceptibilis: Hæc vniuersalis via procedet per signorum syndromen; quæ adeo aperit, vt semper hac via penetremus ad humores in profundo latentes: sic imitabimur Arist. 2. post. vbi docet, quando deficiunt signa propria, esse incedendum per signorum communium syndromen.

Horum communium signorum, quæ syndromē artificiosam componunt, aliqua sunt necessariò antecedētia, aliqua verò necessario cōsequētia: necessario antecedētia desumuntur a sex rebus non naturalibus, & a subiectorum dispositionibus. Necessario consequentia a quattuor desumuntur, vt infra dicetur. Causæ non naturales sine subiecti dispositione nihil agunt: non enim sequitur in medicina, aer feruidus, victusque & potus calidissimus præcesserunt, ergo bilis abundās est: sæpè enim illi in anasarcam incidunt; in qua humor frigidus dominatur: similiter nō sequitur, aer præcessit frigidus, victusque frigidissimus, ergo prædominatur pituita: quia aliquando videmus senes hyberno tempore post vsum quoque frigidorum in causonem, seu ardentissimæ bilis generationem prolabi: requiritur igitur subiecti dispositio: Hinc Galenus lib. de causis morb. 2. ait, sine subiecti aptitudine nec ignis combureret, nec gladius abscideret: Aristoteles verò 2. de anima tex. 24. ait actum actiuorum esse in patiente disposito: de hac re fusè egimus lib. 6. meth. nostræ, ideò pressius hic.

Necessario consequentia signa sanorū corporū ad duos fontes reducuntur: hiq; iuncti cū alijs signorū fontibus constituēt sufficientissimam syndromen: quando enim ex quolibet fonte antecedenti, & consequenti vnicum colliges indicium, credas te adeptum esse peccantis humoris dignotionem: primus signorum fons continet sex res non naturales, Secundus dispositionem subiecti; Tertius casus seu accidentia cōsequentia; Quartus iuuantia & lædentia: Quilibet tamen ex his quattuor fontibus sub se habet multos locos, a quibus quisque vberrimam doctrinam desumet, sed de his distincte egimus libro 6. meth. vitan. neque opus est, quod semel scriptum est, eadē prolixitate iterum tractetur.

QVAEST. LXVI.

DE LOCORVM SYNDROME *indicante bilis abundantiam.*

DIximus, quod signa, quæ colligūtur a necessario antecedentibus, sunt res non naturales, & dispositiones subiectorum: quare si de sex rebus non naturalibus indicantibus bilem loquamur; ex Galeno lib. de cau. morb. cap. 2. dicimus

dicimus tres esse locos adhæsus .s. seu vicinitatem rei calidę, motum, & alimentum.

Adhæsus rei calidæ generantis bilem desumitur ab aere calido, qualis est æstiuus & feruidæ regionis, vel igne paratus, vel a balneis, & vnguentis, vel a medicamentis calefacientibus.

Motus bilē generans continet sub se quattuor locos: quorum primus sumitur a coitu, qui ex Galeno 5. de morb. vulg. 23. corpora calefacit: quare moderatus coitus bilem pallidam naturæ vtilem efficere potest: immoderatus porraceam, & æruginosam, quæ malignas febres efficit: Hinc Hippocrates de adolescente Melibeæ loquens ait, hunc incidisse in febrem malignissimam ob nimij coitus vsum: similiter libro 8. de morb. vulg. 38. ait, Hipp. satyrum ob nimium coitum fuisse factum tabidum.

Secūdus locus, summitur ab animi passionibus: ira enim ex Galeno 1. de differentiis feb. cap. 3. calefacit ob duas causas: prima ob sanguinis feruorem ab illa excitatum; secunda quia cum impetu mouet spiritus ad circūferentiam; Mæstitia verò & timor mouent spiritus cum impetu ad cor: perachbaria vero seu nimia lætitia calefacit effundendo spiritus sine interna sanguinis efferuescentia, ideo in nimio gaudio interiora frigent, & exteriora incalescunt.

Tertius locus sumitur a vigilia, quæ calefacit, quia conseruat spiritus cum perenni motu, vnde calor.

Quartus sumitur a nimio exercitio.

Quintus ab alimento, quod vel calefacit per se, vel per accidens: per se vt cibus calidus, seu aromatis refertus, vel potus meraci copiosè hausti: quia moderata meri potio, vt admonet Dauid Propheta, cor lætificat: per accidens, cibus quoque frigidus vt viscosus, qui impediat perspirationem, calefacit; Præterea adest cibus sua natura temperatus, qui tamen est huius conditionis, vt in temperaturis calidioribus in bilem conuertatur, sicuti de melle ait Galenus 2. de fac. naturalibus cap. 8. quod in iuuene calido vertatur in bilem, in sene in optimum sanguinem: insuper potus, quamuis frigidus, si non habeat transitū, in bilem conuertitur: Hinc Hippocrates 3. de ratione vic. in ac. 39. & 3. de fracturis ait, aquam potam, nisi liberū habeat transitum, in bilem verti. Postremo alimentum vertitur in bilem ratione paucitatis: Hinc Galenus aduersus Erasistratum ait, nimiā inediam carnes eliquare, & bilem reddere amariorem: & 2. aph. com. 22. inediam biliosis febrem inferre; 8. meth. cap. 4. inediam pichrocolos interficere; ecce quod sub alimento quinq; sunt loci, ex quibus colligimus, quando alimentum calefacit. Primus cōtinet quę per se calefaciunt. Secundus quæ obstruendo calefaciunt. Tertius, quæ accensibilia, si-

A cuti de melle docuit Gal. Quartus cōtinet q̄ non transeunt, sicuti aquam potam non habentem liberum transitum docuit Hipp. cōuersurā in bilem: Quintus desumitur ab alimenti paucitate.

Cæterum in perfecta syndrome requiruntur quoque loci qui desumuntur a dispositione subiecti: Galenus in Historia Sileni dixit, quod Silenus ob errata in procatarticis non incidisset in grauissimum, & mortalem morbum, nisi antea eius corpus fuisset preparatum ad accensionem: ideo proponēdi sunt loci indicantes dispositionem corporis gene-
B rantis bilem: quorum aliqui sunt antecedentes, & aliqui consequentes: antecedentium quinque sunt: quorum primus desumitur a parentibus, & quæritur an parentes fuerint biliosi: generant enim vt plurimum filios sibi similes. Secundus locus est ab ætate: ætas enim iuuenilis facilis est ad procreandam bilem. Tertius desumitur ab habitu corporis: quia macilentus habitus bilem, obesus pituitam indicat: sub hoc duo loci continentur: alter est a physionomicis signis desumptus, de quibus aliquid diximus libro 6. methodi nostræ vitand. Alter a venis latis. Quartus a vir-
C tute; quia si corpus est optima virtute donatum magis est procliue ad bilis, quā ad pituitæ generationem. Quintus est a suppressa bilis euacuatione, & est omnium locorum certissimus.

Loci consequentes quinque sunt; qui desumūtur ab actionibus animalibus, vitalibus, naturalibus, exeuntibus, & immodicè retentis, & qualitatibus tactilibus.

Ab actionibus animalibus colligimus, admodum vigiles indicare bilē: similiter si per somnum loquuntur & gradiantur: Galenus
D enim 2. de motu musc. 4. refert, se tali affectu prēditum dormiendo integrum ferè stadium confecisse, hosque ait aggredi omnia, & intrepide conscendere tecta, & adire periculosa: quia imaginatrix ita corrumpitur a biliosis vaporibus, vt pericula non dignoscāt: Præterea tales sunt mutabiles in sententia, suntque ingenio celeri, vt notat Galenus in capite de cerebro calido, & illis in somnijs prēlia & fulgura offeruntur.

A vitalibus hæc desumimus: sunt in iram præcipites: in venerem furiosi, sed post fa-
E ctum valdè penitētes; pulsus veloces, & duriores, vt docet Galenus 3. de differ. pul. capite 10.

A naturalibus colligimus hoc, quod expultrices facultates vt plurimum irritentur.

Ab excrementis similiter desumimus varia: in primis excremēta apparent plus iusto biliosa: aures magis abundant bile: Præterea carent saliua.

Locus a qualitatibus tangibilibus est caloris mordacitas totius corporis.

Si vero corpora ægrotantia se offerent nobis

bis consideranda ex quartuor locis a morbo A desumptis colligemus an in ægrotante prædominetur bilis: primus desumitur a morbi periodicatione, omnis enim periodus de tertio in tertium indicat bilis dominium: secundus locus a motus velocitate, omnes enim acutæ febres ex bile fiunt: Galenus enim præcognouit in philisco velocitatē, seu breuitatem morbi ex velocitate, seu breuitate principij morbi illius: ibi enim leguntur hęc verba, quæ tanquam arcana nos colimus, *vbi tertius, & quartus dies habent grauia symptomata citò expectabis iudicium*: vbi igitur cito iudicium fit, morbus acutus est, & vt talis bilem indicat: B Terti⁹ locus desumitur ex horis diei: etenim in meridie si mouentur humores, dicendum est bilem dominari: hic locus desumitur ab Hipp. & Galeno 12. meth. cap. 5. & multis in locis. Quartus ab idea morbi, sicuti ab inflāmatione membranarum, vt in pleuritide, & phręnesi peccat bilis, sola enim bilis est illa, quæ membranas inflammare potest: quia illa & non alij humores membranarum densitatem penetrant. Ideo Hippocrates 3. aph. 35. ait, qui acidum eructant non fiunt pleuritici, quia isti sunt pituitosi: Hinc erysipelata sine tumore indicant bilem: Galenus lib. de plenitud. cap. vltimo ait, solam bilem nec tumorem, nec pondus producere; antequam enim pōdus faceret, exulceraret: variæ igitur sunt ideæ morbi indicantes bilē: sed præcipua intentio est, vt hic agamus de corporibus permanentibus in latitudine sanitatis, ideo paucis hanc considerationem de morbis expediuimus: larius tamen actum est in 1. & 6. libris meth. nostræ vitand.

Loci, qui colliguntur a iuuantibus & lędentibus, præbent nobis ferè certitudinem: Primus locus istorum desumitur a ieiunio: Hip- D pocrates enim de ratione vic. 33. ait ieiunium biliosis officere; si igitur nocebit, & alij loci non obstiterint, inferre inde poteris illud corpus bile esse refertum: confirmatur hic locus Galeni auctoritate 6. de morb. vulg. 3. tex. 28. vbi dicit, biliosi paucitate cibi adaugēt sitim, & lassitudinem.

Inde oritur secundus locus, qui est a lassitudine: valet enim ieiunium lassitudinem parit, ergo bilis dominatur: pituitosis enim summopere confert.

Tertius locus colligitur ex Galeno 3. de ra E tione vic. 33. & est a genere ciborum: ibi habetur, acetum prodesse quibus amara bilis exuberat: similiter si frigida esculenta iuuabunt, credendum est, bilem prædominari: quando tamen præter hos locos a iuuantibus & nocentibus desumptos alij loci ennarrari cōsentient, credas, te per locorum dictorum syndromen ad certitudinem, & exquisitam cognitionem, an peccet bilis, esse peruentū.

QVAEST. LXVII.

DE LOCORVM SYNDROME ex qua colligimus pituitæ dominium.

SEx causæ refrigerantes, & pituitam gignentes a Galeno proponuntur lib. de cau. morb. capite 3. prima est adhæsus, seu vicinitas corporis frigidi; Secūda cibus, vel potus frigidus; Tertia stipatio nimia; Quarta rarefactio nimia; Quinta ociū; Sexta motus immodicus, qui nimium resoluendo refrigerat: Ex dictis sex causis quattuor colligūtur loci pertinentes ad procatarcticas causas, quorum primus est vicinitas corporis frigidi; secundus cibus & potus frigidus: quod cibus frigidus pituitam gignat, immo; & aliquando hydropim; patebit quoque ex casu Heracliti philosophi de cuius vita agens Laertius ait, Heraclitum hominum tedio in montes secessisse, ibique C oleribus frigidis vescentem hydropicū fuisse factū, & ob id è viuis decessisse; Tertius, ocium, & præterea motus nimius: hæ causæ externæ si vehemētissimæ fuerint generabūt pituitam vitream: minus frigidæ acidam; adhuc minus frigidę insipidam.

Distinguamus tamen semper oportet, frigida per se, ab ijs, quæ per accidens frigida sunt: Galenus enim lib. de const. ar. med. cap. 14. habet hęc verba: spectare ad medicum oportet, vt rectè videat, ne in eum illabatur errorem, in quem, qui putant frigidā aquam in omnibus, quę egent refrigeratione, conuenire: quia sæpè frigida ex accidenti calefaciunt, & calida refrigerāt: Similiter Galenus 10. meth. cap. 8. ait, aerem frigidū inspiratum refrigerare, densare, & prohibendo humorū effluxum calefacere: aliquando verò ob nimiam condensationem calorem natiuū suffocari & extingui, sicuti docet Arist. 4. meteor. cap. de assatione: similiter nimia caliditas resoluendo refrigerat: immoderati enim maluatici haustus intemperies frigidas, & pituitam vitream efficiunt, & paralysim inducunt, non solum calorem naturalem suffocando, sed etiam resoluendo: moderata verò vini potio calefacit & exhilarat: Hinc Plato primo de legibus ait, vinum esse datum hominibus ad timores depellendos, & ad hilaritatem efficiendam: & Poeta apud Atheneū vinum vocat curarum iugulatorem: Dauid vero Propheta ait, vinum cor lætificare: quæ omnia de moderata vini potione sunt intelligenda.

Loci indicantes dispositiones corporis ad pituitam generandam desumuntur ab antecedentibus

ceden-

cedentibus, & consequentibus: antecedentium causarum quinque sunt loci. Primus an parentes fuerint pituitosi; filij enim mores animi & corporis parentum facillimè suscipiunt: immo refert Plutarchus, Romanorum filios ex parentibus tabidis ortos, ne talis mali labe quoque contaminarētur, consueuisse pedes in aqua eo vsque detinere, donec defuncti parentis ossa concremata fuissent. Secundus locus ab ætate; in senili enim ętate vt plurimum pituita congeritur. Tertius locus a corporis habitu obeso, vel ab illo, qui habet venas angustas, oculos albos, vt dicit Auer. & maxillam inferiorem magnam; isti enim sunt pituita referti. Quartus locus a virtute debili: virtus enim robusta, vel sanguinem, vel bilem gignit: debilis vero pituitam. Quintus locus, qui est omnium certissimus, desumitur ab intermissa aliqua pituitæ euacuatione per vomitum, per sputa, per nares &c.

Consequentiū quinque sunt loci videlicet actiones animales: vitales: naturales; immodicè excreta & retenta, & qualitates tactiles. Ab actionibus animalibus varia colligimus; sunt enim somniculosi, siti non vexantur, deiectumque habent appetitum, nisi tamen acida reddatur pituita, quæ famē excitet. Ab actionibus habentibus principatum colligimus pituitæ dominium, quando scilicet sunt ingenio retuso, firmantur in illo, quod semel apprehendunt: suntque diligentissimi, vt Germani in suis operibus: Si de animi moribus illorum loquamur paucos, vel nullos mores habent: Galenus enim primo de natura humana comment. 39. ait, acumen ingenij a bile: prudentiam a melancholia; stolliditatē a sanguine, a pituita verò nullos mores proficisci.

A vitalibus colligimus pulsus esse molles, tardos, & suffocatos: Præterea non sunt in iram proni, neque in venerem furiosi.

A naturalibus expultrices, & alteratrices suorum munerum officia tardè explent, sentiunt cibū in stomacho sæpè esse molestum.

Ab excremētis videmus per os, per tussim per nares eorum corpora plurimis scatere excrementis.

A qualitatibus sensibilibus habent in toto calorem mitem: sæpèque actu frigidi sunt, & pili citò cani fiunt.

Si vero huiusmodi corpora in morbos incidunt: duo loci præcipui consurgunt, qui certò indicabunt, si alij non obstiterint, pituitæ dominium: primus locus desumitur ab idea morbi, quæ duplex esse solet, altera spectans ad similares partes, quę est intemperies frigida & humida; quæque indicat pituitę dominium: altera ad dissimilares vt est inflammatio cum pondere: sicuti enim inflāmatio sine pondere indicat bilem, sic cum pondere A indicat pituitam, si verò aliquis hæret scrupulus, aliorum locorum syndrome exactissimè expurgari potest. Secūdus locus sumitur a motu morbi: motus enim duplex est: alter vniuersalis, alter particularis: si considerauerimus vniuersalem motum, dicemus, motum chronicū indicare pituitam: nisi loci indicantes melancholiam obstiterint: Si verò considerauerimus motum particularem idest periodicationem, dicemus quotidianum pituitam indicare.

Notandum, quod vnus locorum supra propositorum separatus & non iunctus alijs per- B tinentibus ad corporis dispositionem fit nullius roboris: non enim valet, motus morbi est longus, ergo pituita peccat, vel melancholia: quia ex Galeno secundo de differentijs febr. capite 11. habetur, accessiones fieri longas ob has quattuor causas: ob multitudinem materiæ; vel ob crassitiem, & lentorem: vel ob imbecillitatem potentię, vel ob meatuum angustiam: similiter Galenus 3. prælag. 28. loquens de longis febribus ait, longam febrem fieri ob tres causas; videlicet propter aliquam particulam malè affectam, cui ęgrè curatio adhibetur; Secunda ob crudos & cras- C sos humores; Tertia ob errorem cōmissum: Hinc fit, quod Medicus pro dignoscendis humoribus prædominantibus non solum debet eligere multos locos in vnum conspirantes, sed in consilij angustia, vti argumento ex sufficienti partium enumeratione, quo probare possit non esse longum morbi motum ob errorem commissum, non ob particulam curatu difficilem, neque ob crassitiem melancholicam, sed ob pituitosum lentorem.

Demum adest locus ab horis desumptus: D in meridie enim mouetur bilis; vesperi melancholia: media nocte pituita: Hinc Galenus libro 12. methodi capite 5. ait, qui ex crudis succis laborant, quotidie accessiones patiuntur, præcipueque ad vesperam, & noctu, non manè, nec vsque ad meridiem: per crudos succos intelligit crassos, idest melancholiam; & viscosos idest pituitam. Hæc sunt illa, quæ in morbis indicare possunt pituitam: plura alia a nobis proponuntur libro sexto methodi, quem librum quisque perlustrare poterit.

E Loci verò, qui desumuntur a iuuantibus, & lædētibus, sunt quinque. Primus sumitur ab euacuatione: si enim iuuabit pituitæ euacuatio pituita dominabitur. Secundus ab alteratione: si enim corp' iuuabitur a calidis & siccis, & lædetur a frigidis & humidis, pituita peccabit: Tertius a ieiunio, quod si facilè fertur, phlegmatis dominium ostendit: Galenus enim secūdo de ratione vic. 32. ait, dum ieiunio tollitur lassitudo & sitis, indicatur pituita: Eādem protulit sentētiam 6. de morb.

vulg. com. 3. tex. 28. Quartus locus a somno, somnus enim si tollat sitim, sanguis pituitosus dominatur. Quintus locus a febre siue a morbis calidis sumitur: si enim corpus iuuatur a calidis morbis siue a febre, tunc dicimus pituitam redundare: Galenus enim 6. aphor. 44. habet hæc verba, nouimus febrem illis tantum morbis conferre, qui ex frigiditate sunt sola, vel cum humoribus crudis: similiter 4. aphorismorũ 57. Hippocrates habet, febrem soluere spasmum, & tetanum, quæ ægritudo a frigidis, & pituitosis humoribus fit. Isti sunt loci, quorum aliqui tantum vniti possunt demonstrare, an peccet pituita: Quinimo vnicus solus, nisi obstent loci aliorum peccantium humorum certissimè indicare potest pituitæ dominium.

QVAEST. LXVIII.

DE LOCORVM SYNDROME indicante Dominium melancholiæ.

MElancholiæ sunt tres, vt docet Galenus 3. de loc. aff. cap. 7. & libro de atra bile, & alibi: Prima species est melancholia, quæ est fæx sanguinis, quę sua natura est frigida & sicca, vt docet Galenus libro de tremore & palp. cap. 7. & 5. de vsu par. capite 4. & libro de inequali intemp. cap. vltimo, 2. præsag. 47. & in iis quæ ad Glauc. capite de melancholia. Secunda species est hæc fæx sanguinis, sed adusta. Tertia est bilis flaua, sed adeo adusta, vt atra fiat.

Suppositis his tribus speciebus melancholicorum succorũ dicimus, quod loci desumpti a rebus non naturalibus inter se genere differant: quia illi externi errores, qui præparant corpus ad melancholiam adustã, quæ dicitur atra bilis furiosa, differunt genere ab iis, quæ efficiunt melancholiam, quæ est fæx sanguinis.

Loci indicãtes atram bilem furiosam sunt illi propositi in capite de bile: suntque tres: Primus est motus, ad quem referuntur animi passiones, coitus, vigiliæ & exercitium: quod vero inter animi passiones non solum ira excitet calorem, sed etiam mæror & mæstitia, quæ sunt affectus contrarij, patet ex Galeno primo de different. febrium capite tertio, & in famosa illa Historia relata ab Hippocrate de muliere Tetrica, quæ ob animi mærores auxit humores adustos: Modus vero, quo mærores, & mæstitiæ adurant humores, traditur a Galeno quarto de causis pulf. capite quarto, & primo de hum. comment. 3. ibi enim dicit mæstitiam calefacere, quia contrahit calorem ad interna, quo contracto fortius calefacit, & exurit.

Quo ad locos desumptos ab erroribus externis indicantes melancholiam frigidam & siccam dicimus tres esse.

Primus est ab alimento crasso desumptus: hinc Galenus 3. de loc. affec. capite 7. ait, cibum crassum, vt est caro bubula, aprina, limaces, brassica, lens, gignere melancholiam, quæ est fæx sanguinis frigida & sicca: subdit præterea, vinum nigrum, & crassum aptissimum esse ad generandam melancholiam.

Secundus a nimia quiete, & a nimio somno sumitur: Galenus enim lib. de caus. morb. cap. 3. ait, nimiam quietem refrigerare; quod vero nimia quies melancholiam frigidã pręcipuè aggreget, sic probatur: in nimio somno & quiete multus sanguis fit, vbi est multus sanguis, ibi multa fæx.

Tertius locus est nimia coitus abstinentia: habemus enim ex Galeno 6. de loc. aff. capite 5. nimiam coitus abstinentiam reddere homines melancholicos, quod vero isti sint præditi melancholia frigida, & sicca, quæ est fæx sanguinis patet, quia dum semen retinetur, augetur sanguis, & per consequens augetur ipsius fæx.

Loci vero indicantes melancholiam, quæ est fæx adusta tres sunt.

Primus est cibus & potus crassus, dummodo calida procatarctica anteiuerint: hinc Galenus 2. ad Glaucon. capite 10. dicit, in Alexandria & Germania homines vti cibis crassissimis, attamen in Germania non pati elephanticum, vt in Alexandria: subdit Galenus, vt gignatur elephanticus, duo requiri, alterum, vt aer sit valdè calidus: alterum vt cibi sint crassissimi: aer quidem in Germania non est calidus, vt igitur fiat adusta melancholia, quæ est fæx sanguinis, requiritur pręter cibum crassum, aer calidus, vel aliud genus calefacientium: dicimus aliud genus, quia admonet Auicennas, homines sępè fieri melancholicos ob vsum pharmacorum calidorum: dicit sępè: quia loquitur de illis, qui habent multam fæcem: non enim omnes abundant fæce sanguinea.

Secũdus locus est męstitia sine causa: valet męstus est sine causa, ergo melancholicus: sed quæ melancholia corpori insit adhuc nõ apparet: dicas igitur si męstitia diu anteiuerit edulijs crassis, adusta fęx prædominabitur: quia ex Galeno quarto de caus. puls. capite quarto, męstitiæ exurunt contrahendo spiritus: si verò męstitia secuta sit melancholicum affectum, & non præcesserint calida, dicas esse copiam fæcis sanguineæ, quæ sua natura est frigida & sicca: si vero flaua bi-

ua bilis collecta sit, & deinde audacia & mæstitia secutę sint, dicas esse atrã bilem illam furiosam,& exedentem.

Tertius locus, est autumnus, qui indicare potest dominium duplicis melancholiæ adustæ, idest fæcis sanguinis adustæ, vel atræ ex adustione flauæ prodeuntis: quia ob æstatẽ, præcedentem non frigidæ, sed calidæ melancholiæ accumulantur: Quæ verò illarum peccet, distinctè cognoscetur, facta hoc modo aliorum locorum consideratione: si præcessit abundantia flauæ, & in autumno mæstitiæ sine causa fiant, dicendum est, atram bilem dominari: Si verò præcessit cibus crassus, & copia sanguinis, tunc dicendum est, fæcem adustam dominari. Ex horum locorum syndrome quisque etiam licet retuso ingenio sit species humorum melancholicorum colligere poterit.

Si verò de locis indicãtibus corporis dispositionem ad melancholiam sermo fiat, quinque proponemus locos antecedẽtes, & quinque consequẽtes: Sed quia melancholię sunt duum generum, aliæ calidæ, & aliæ frigidę: similiter duum generum erunt dispositiones illas generantes, calidæ .s. & frigidæ.

Primus locus antecedentiũ sumitur ab hereditate: parentes enim melancholici melancholicos filios generant.

Secũdus locus desumitur ab ætate, iuuenes primario atra bile furiosa vexantur: qui verò sunt in consistẽti ætate primario atra, quæ est fæx sanguinis adusta, secũdariò atra ex flaua adusta anguntur: senes autem melãcholia frigida & sicca redundant: Pueri verò & adolescentes non possunt esse melancholici: quia humiditate abundant: de ratione enim omnium humorum melancholicorum est siccitas.

Tertius locus est a venis latis: Gal. enim 3. de loc.aff. cap. 7. ait, quibus latæ sunt venæ aptissimi sunt, vt humor melancholicus in ipsis cumuletur.

Quartus sumitur a corporis habitu, idest a gracilitate, & a corpore nigriori & hirsuto: habet enim Gal. 1. de hum. hęc verba, *graciles, nigriores, hirsutos, quique latas venas habent esse aptissimos ad gignendos humores melancholicos*: legitur in Timęo Platonis hæc sententia, quæ antea fuit Hippocrat. lib. de carne: dum floret lien corpus tabescere: ratio est, quia dum lien alitur melancholia, & quod relinquitur expellit, tunc lien non intumescit, nec corpus malè se habet; quia quod expellitur & vincitur a liene, facile a qualibet corporis particula superatur & expellitur: lien enim est pars imbecilla; ideo quando bene se habet, corpus quoque bene se habebit, & vber erit: Dum verò tuber est lien, corpus gracile fit: quia per vniuersum corpus humor melancholicus, qui a liene deberet recipi, transmittitur, & vitiat alteratrices omnium partium corporis.

Quintus omnium certissimus desumitur a suppressa aliqua sanguinis, vel melancholię euacuatione: dicimus sãguinis quia vbi multus colligitur sanguis, homines paulo post fiunt melancholici.

Loci consequentes, qui indicant corpora disposita ad melancholiam, desumũtur ab actionibus, & exeuntibus & retentis immodicè.

Primus locus, qui indicat melancholiã frigidam & siccam desumitur ab actionibus animalibus: sunt videlicet cogitabundi, taciturni, non furiosi: Hinc Gal. loquens de vxore Dealcis, quia nimium tacebat, dixit, eam fuisse melancholico humore oppressam: similiter primo de natura hum. 39. ait Galenus, melancholicos esse firmos in sententia: Deniq; ex Hippocrate melancholicos esse voraces: Putat verò Auicennas, hunc humorem melancholicum excitare voracitatem, quia fertur in os ventriculi plus iusto per venam stefanicam, antequam ingrediatur splenem: Demum semper timent sine causa: Aristoteles autem 7. ethic. cap. 14. ait, melancholicos ob timorem semper versari cum medicis, & ab illis postulare medellam.

Secũdus locus sumitur a vitali: quia isti habent pulsus tardos, & raros.

Tertius locus sumitur a sputis: nãque Galenus lib. de plenitudine cap. 11. & 3. de loc. aff. cap. 7. ex sentẽtia quoque Dioclis censet, melancholicos esse sputorum abundantes, & a potu abstinentes: causa est sanguinis serositas: quo fit, vt Galenus 6. epidem. 2. text. 38. dicat sanguinem melancholicorũ esse serosum, & Aristoteles 9. problemat. text. 5. melancholicos humores delectari serositate: Hippocrates libro de genitura melãcholiam vocet aquam, & libro de internis affectibus ait remedia ꝑ lienosis esse diuretica, secundo vero epi. 2. citat Historiam Bionis habentis splenem & latum, & durum, ait Bionem, quia multum minxit, a tumore splenis fuisse liberatum. Et Hippocrates secundo epidemior. sectio. tertia dicit, quartanas iudicari quoque sudore: Modus verò quo lienosi expurgentur per vrinam, est quia arteria emulgens habet nexum, & consensum cum arterijs lienis.

Species melancholicorum succorum per alia signa distinguuntur: nã si fęces eiiciuntur per aluũ nigræ sine morsu, est fæx sanguinis non adusta: si cũ morsu erit melancholia adusta: an verò sit atra furiosa, vel fæx adusta ex alijs colliges: tanta enim est a nobis proposita locorum abundantia, vt quilibet in omni cõsilij angustia poruerit ad huius cognitionis apicem peruenire: a ructibus enim acidis sine nidore melancholiam naturalem colliges

ges, si cum nidore adustam, & præter naturam.

Quartus locus sumitur a retentis immodicè: sicuti quando hæmorrhoides sunt suppressæ: si pauco tempore sunt suppressæ credendum est, melancholiam naturalem non qualitate, sed copia peccare: si diu mansere suppressæ, aduritur fitque melancholia fæcalis adusta: Galenus enim secundo de differentijs febr. capite quinto hæc aurea verba protulit: *nullum humorem permanere in viuente sicut erat prius: dum igitur supprimuntur, expedit illico aperire: quia breui temporis spacio humor fit longe sauior, quam ante.*

Quintus locus sumitur a qualitatibus tactilibus, sunt enim colore plumbeo; sed si prætereca calido sunt corpore melancholia erit adusta, si frigido, terrestris frigida, sicut colligitur ex Gal. lib. de atra bile cap. 6.

Postremo multos alios proposuimus locos indicantes melancholiam desumptos a morbis, a symptomatibus, a locis affectis, & a iuuantibus & lædentibus: de quibus ne verbum quidem hic fecimus, quia agimus hic de sanis, & non ægris: qui tamen hanc methodũ perquirendi humores vult absolutè adipisci legat sextum librum nostræ meth. vitand. in quo de omnibus exactissimè egimus.

QVAEST. LXIX.

DE SYNDROME INDICANte Polyæmiam.

Perfectus sanguis in viuẽte solũ sua vbertate peccare potest: quia dum valdè alteratur, & qualitate peccat tenuior pars in bilem, crassior in melancholiam vertitur. Hanc doctrinã desumpsimus a Gal. 3. de causis sympto. 2. de differentijs febr. cap. 9. & 2. de crisibus cap. 12. & ab Auicen. lib. 1. doct. 4. cap. 1. Cum igitur sanguis quantitate peccet frangit venas, & hæmorrhagias periculosas efficit: vnde cachexiæ, & mortes suboriuntur. Occasio tractandi de polyæmia, ideft de sanguinis multitudine inde oritur: quia Galenus loquens de hepate humido ait, sanguinem esse abundantiorem: nunquam igitur sciemus, quando hepar fuerit humidum, nisi sciamus quando sanguis valdè abundet.

Dubitatio suboritur magni momenti: quia non videtur, quod detur sanguis distinctus a tribus humoribus, a bile scilicet, melancholia, & pituita: probat enim Plusquãcommentator com. 41. & 44. huius libri quant plurimis A argumentis, quod tres tãtum sint humores; sanguinem vero esse solum aggregatum ex tribus: eius præcipuum argumentum, omissis alijs, est; quia sanguis quantumcunque depuratus resoluitur solum in tres humores, ergo.

Respondetur, argumẽtum propositum est se cum manifestissima principij petitione: qa assumit sine probatione sanguinem solum in tres humores resolui. Quod vero resoluatur in quattuor, patet, quia post phlebotomiã in quattuor resoluitur massa sanguinea, in melãcholiã, quæ in fundo residet, in pituitã quæ supernatat, in bilem flauam spumosam, & B in sanguinem: Præterea fiunt quattuor generatumorum phlegmon a sanguine; ædema a pituita, scyrrhus a melancholia, erysipellas a bile. Postremo Hipp. lib. de nat. hum. 18. & 4. de morbis ponit quattuor humores: Arist. 2. de par. anima. cap. 3. locutus est de bile flaua, de atra lib. de somno & vig. & in problematibus de pituita, & passim de sanguine. Plato in Timæo de sanguine, de atra bile, & pituitamentionẽ fecit. Gal. 2. de natur. fac. 9. libro de humoribus Auic. cap. de humoribus, & Auer. lib. 1. coll. cap. 12. faciunt mentionem de quattuor humoribus inter se omnino distin- C ctis: quare opinio Plusquamcommentatoris vt vanissima est relinquẽda: accedamus igitur ad locos indicantes polyæmiam.

Loci igitur indicantes sanguinis abundantiam primò desumuntur a procatarcticis: Primus quorum desumitur ab aere calido & humido, qui tempore veris præcipuè dominatur: quiq; multis in regionibus inuenitur, sed præcipuè vbi humiditas est temperata: refert Iulius Alexãdrinus libro salubrium loquẽdo de aere Venetio huius aeris humiditatẽ esse valde temperatam, & propterea senes salu- D bres & robustos hic inueniri; refertque similiter de ijs, qui incolunt propè Benacum qui ob humiditatem temperatam diutissimè viuunt.

Medici tamen Prisci, & Moderni cẽsent dari clyma temperatissimum, sed quodnam sit, discrepant adeo inter se, vt quæstio reddita sit apud me ridicula: Audite, Aristoteles enim 2. meteororum, & Gal. 2. de tuenda sanit. cap. 7. putãt quattum clyma esse omnium temperatissimum, sub quo est sua Græcia: Auerroes 2. coll. cap. vltimo ait, quintum cly- E ma, sub quo est sua patria: Manardus Ferrariensis dicit sextum, sub quo est Ferraria: Albertus Magnus, cuius patria est Ratisbona, alijs præferebat septimum sub quo est patria sua: ecce quomodo quisque laudet patrium aerem sibi proportionatum. Ego autem Arbitror, quod si inuenirentur Medicinæ scriptores, quorum patriæ non longè ab arctico iacerent putarent aerẽ temperatissimũ esse illum Scrisfiniç, vel Noruegiç: merito quidẽ, qa illarũ Regionũ aer esset illis proportionat⁹. Sed

quia

quia superius in propria quæstione fusè de A clymate temperatissimo diximus, non cõuenit vt acta repetamus.

Secũdus locus colligitur a cibo & potu antecedente, qui fuerit boni succi, & facilis digestionis: Galenus 3. de alimen. fac. agens de his laudat panem, & inter volatilia perdices, ibidem capite 4. ait, vina rubra esse accommodatissima generationi sanguinis: Verum sicuti omnia clymata possunt esse temperata, & intemperata respectu diuersorum corporum: similiter alimenta respectu diuersarum naturarum possunt in sanguinẽ, & in malos humores conuerti: Hinc Gal. 2. de naturalib. fac. cap. 8. ait, mel in sene verti in probum sanguinem, in iuuene in bilem: itaq; quilibet locus seorsum ab alijs consideratus contingẽs est: expurgatur tamen eius contingentia ab aliorum locorum syndrome.

Tertius locus a somno moderato sumitur: Gal. enim 12. meth. cap. 5. ait, somnus moderatus cruditatem leuat: subdit, somnus cõcoquit, vigiliæ digerunt: causa verò, cur somnus conferat cõcoctioni, traditur a Gal. 4. in 6. de morb. vulg. tex. 14. his verbis: *in somno calor ad internas partes reuocatur, & melior coctio fit*: & 4. de tuend. sanitat. capite 4. dicit, somnum & quietem semicoctos humores optimè coquere & perficere.

Quartus locus indicãs polyæmiam ab vsu balnei aquæ dulcis colligitur: causa est, quia balnea inducunt somnum, qui deinde cruditates tollit: causa vero, cur balnea somnũ excitent, est, quia trahunt sanguinẽ ad nutriendas partes corporis, & fit melior coctio: Præterea virtus sensitiua in sõno diuertitur & trahitur ad interiora, vnde fit, vt coctio sit melior.

Quintus locus a lætitia moderata: Galen. enim lib. de hum. com. 2. tex. 31. ait, lætitiam diffundere & dilatare natiuum calorem, & dum dilatatur ferri sanguinẽ ad nutriendas partes: Præterea ob dilatationem caloris inde moderari viscerum incẽdium, ex qua moderatione facilè oritur polyæmia: Immoderata verò lætitia contrarium efficit, adeo enim dilatat calidum natiuum, vt illud dissipet, & destruat. Hinc Gal. 12. meth. cap. 5. ait, ob vehementẽ timorẽ, & excessum lætitiæ aliquos homines perijsse. Idem dicit 1. libro de semine cap. 16. Præterea legitur occasione nimij gaudij Dionysium Tyranum, & Sophoclem accepto nuncio tragicæ victoriæ perijsse. Similiter Romana Mulier prius intelligit filiũ in Canario prælio esse occisum: deinde cum post tot lachrymas eũ videat redire domum præ nimio gaudio statim animam exhalat.

Si verò de locis indicantibus corporis dispositionẽ ad polyæmiam loquamur, dicimus sex esse antecedentes, & tot consequentes.

Primus antecedentium desumitur a parentibus sanguineis: sæpè enim filij similes sunt parentibus.

Secundus locus ab ætate florida, in qua homines vt plurimum sanguine abundant.

Tertius locus ab habitu corporis: si corpus est carnosum nõ pingue & obesum indicatur sanguinis multitudo: Carnosi erant Athletæ, qui ob sanguinis plenitudinẽ sæpè in hæmorrhagias incidebant: pinguedo enim ex Gal. 2. de temp. cap. 4. fit a sanguinis frigiditate, carnositas vero a corporis copia.

Quartus locus a venis latis, primo enim de hum. 1. & 6. de morb. vulg. 3. tex. 29. dicit Gal. non possunt sanè venæ esse angustæ, & flaccidæ, & sanguinem copiosum continere.

B Quintus sumitur ab optima virtute corporis: nisi. n. facultates animales fortitudine donatæ sint, sanguinem augere non valent.

Sextus locus, omnium certissimus sumitur a consueta sanguinis euacuatione intermissa per nares, hæmorrhoidas, per vterũ, & per alias partes.

Loci consequẽtes corpora disposita ad polyemiam sunt sex; primus desumitur ab actionibus animalibus: hinc sanguinei vocãtur a Gal. 2. de humoribus tex. 30. & 1. de natura humana 39. stolidi: habent enim virtutem discursiuam, imaginatiuã & memoratiuã retusam.

C Secundus locus desumitur a nimio risu: Auer. enim & Auic. in cantica dicunt, risum indicare sanguinem: Hinc Hipp. 6. aph. 53. & Gal. in com. aiũt desipiẽtias cũ risu esse tutiores: quia a sanguine, & Gal. 6. epid. in fine tertij ait, affectus sanguineos esse tutissimos.

1 Dub. exurgit: in Sileno enim, vt ait Hipp. aderat desipientia cũ risu: tamen perijt: quõ igitur ex Gal. affectus sanguinei erunt tutissimi? Præterea Gal. ait, Sileni desipientiã fuisse exortam a bile adusta & saturata: quõ ergo affectus cum risu erit tutissimus, si ex illo perijt D Silenus? quomodo risus indicabit sanguinem qui semper generat affectus salubres?

Respondetur, quod risus Sileni nõ pendebat ab aliquo obiecto intrinseco immediatè mouente animũ; sed a conuulsione & tremore diaphragmatis: dum. n. diaphragma contineri nõ potest, fit risus. Quod verò diaphragma tremore affectũ risũ moueat, colligit ex Historia ab Hipp. relata 5. epid. non longè a fine de Psychone, qui in quadã obsidione ciuitatis accepit vulnus in pectore a lãcea, & paulò post incidit in risum a cuspide in septo relicta: E Similiter Arist. 3. de par. animal. cap. 10. idẽ confirmat; ait enim læso diaphragmate sequi risum: Quod vero risus a diaphragmate proueniat, declaratur a Valerio Maximo lib. 9. de Philemone, qui videns asinum comedentem ficum adeo risit, vt in septi cõuulsionem inciderit, & vitam illico cum morte commutauerit. An verò risus sedes possit esse etiam in liene vt dicebat Democritus, referẽte Alexandro 1. probl. 136. & Plinio lib. 11. vel in cerebro vt plurimi putãt; de hac re disserere nõ est huius loci, atque temporis.

Tertius locus desumitur a vitali, & hæc a- A ctio est pulsus inæqualitas, vt docet Gal. 2. de cau. pul. cap. 2. quæ sanguinis missione statim tollitur: ob copiam sanguinis pulsus aliquando venit ad ἀσφυξίαν, idest pulsus ablationē, dicit Galenus lib. de causis morborum cap. 3. in polyæmia arterias sanguine adeo impleri, vt nullum in ipsis supersit spacium vacuum, in quod aer ingredi possit, vnde cessat caloris vitalis generatio, & fit ἀσφυξία, quo casu, nisi statim sanguis mittatur, actum est de vita.

Quartus à naturalibus, dum scilicet rectissimè concoquunt: Alexander aphrod. 2. problem. 10. ait, primo sanguinem habere vim B alendi corpus; secundo pituitam: valebit ergo, rectissimè alitur, ergo polyæmia, nisi alia signa discrepent.

Quintus locus ab excuntibus desumitur: omnia enim excuntia sunt rubro colore respersa, & præcipuè lotium. Præterea semen, & lac copiosum indicant polyæmiam: Galenus enim 16. de vsu part. cap. 10. ait, sanguineos omnes semen, & lac copiosum efficere.

Sextus sumitur a qualitatibus tactilibus: oculos enim & linguam rubram habentes habent multum sanguinis, immo ex Galeno lib. 1. de hum. com. t. habetur, si corpus vergat ad rubrum colorem significari polyæmiā; C Demum ex duritie & densitate carnis, idem colligitur: quia sicuti caro flacida indicat pituitam, & malum habitum, sic dura bonum & sanguineum: densitas enim significat optimam coctionem: quia dùm multum alimentum assimilatur parti nutriendæ, pars bono succo valdè impletur, & inde fit densa & dura; Hinc iuuenes quo robustiores, eo sunt car ne duriores.

Quo ad malas dispositiones, in quas sanguinei sunt inclinati, ad tres affectus præternatu D ram præcipuè eas reducimus, ad synochum videlicet, ad legitimum apostema, & ad hæmorrhagias: sed quia ad hunc tractatum non pertinet consideratio de ægris, sed solum de sanis: ideo affectus præter naturam consultò omittimus.

CAPITIS XLV.

DE SIGNIS TEMPERATVRÆ calidæ Testiculorum. E

Tex. 52. *Temperatura vero testiculorum calida quidem ad venerem procliuis. Et masculorum generatrix, & Fœcunda, celerrimeque genitales partes obsepit pilis, simul autem & circumiacentes attingit partes.*

Agit in hoc tex. de signis simplicis temperaturæ calidæ, proponitq; quattuor signa.

Primū signū est, quia tales sunt *ad venerem procliues*: Ratio cur calidi testes reddant homines procliues ad coitū est, qa ob calorē testiū semē redditur acre, & stimulās: præterea ad testes ratione caloris cōcurrit sanguis, & spiritus, vnde appetitus & imaginatio, quę excitatur ob consensum, qui est inter testes & cerebrum per surculos nerueos, & deinde mouet concupiscentiā: Hinc Albertus Magnus de animalibus lib. 22. trac. 1. cap. 1. dicit, coeuntia tria necessariò habere, appetitum scilicet imaginatiuū, spiritum, & humorem: quibus Auicennas addit quartum, scilicet ventositatem.

1 Dubitatio, videtur insufficiens Galenus, qa tria omisit pertinentia ad calorem testiculorum, primum est, quia tales pluties vtuntur coitu, secundum citò semen emittunt; Tertium ardentius appetunt.

Respōdent Expositores & rectè, quod frequens vsus coitus non pertineat ad temperaturam calidam, sed ad calidam & humidam; egent enim multa humiditate substantifica, qui multoties in die vtuntur coitu. Quoad secundum, quod est cito semen emittere, dicimus indicare caliditatem & siccitatem: similiter de illis, qui magno ardore appetunt, dicimus indicari caliditatem & siccitatem testiculorū: in hoc capite verò Galenus solum de temperatura calida, & non calida & humida, vel calida & sicca verba facit.

2 Dub. exoritur, quia Gal. in tex. agit de sola calida temperatura testium, non enim videtur quod dari possit temperatura testium calida, sine siccitate, vel humiditate.

Respondetur, dum Galenus ait, testes esse calidos, intelligere de caliditate recedenti a temperatissimo, supponendo siccitatem, humiditatem, & reliquas omnes qualitates ad esse, sed sine recessu a temperatissimo: dum loquitur de temperatura calida & sicca intelligit de calore simul cum siccitate recedente, supposita aliarum qualitatum mediocritate. Ad argumentum respondemus concedendo caliditatem non consistere sine siccitate, vel humiditate; dicimus tamen, illam humiditatem, vel siccitatem nō esse recedentē a temperatissimo: sicuti est illa testium caliditas de qua Gal. agendum proponit.

3 Dub. exoritur, quia multi possunt esse ad venerem procliues & prompti, quamuis testes sua natura frigidi sint, si formosissimæ puellæ amore capiantur: Ergo promptitudo ad coitum non semper indicabit temperaturam calidam testium, vt docet Galenus.

Responsio facilis erit, si dixerimus, hoc signum non esse conuertibile, & meritò: quia si hoc esset conuertibile, syndrome aliorum signorum esset irrita & vana, vel dicimus Galenum

lenum considerasse promptitudinem naturalem, & non accidentalem: accidit enim hominibus, vt amore capiantur: vel dicendum amore captos (vt ego puto) esse ægros & extra latitudinem sanitatis: amor enim est delirij species, fitque ab imaginatione deprauata: vel postremo dicimus, quod qui amore facilè capiuntur, habeant quoque a natura testiculos calidos.

4 Dub. qui habent serosum semen, vt mulieres, sunt admodum procliues ad coitum, tamen habent testes frigidos: ergo de ratione testiculorum calidorum nō est promptitudo ad coitum. B

Respondetur, serosum semen, si careat acrimonia, non reddere homines procliues ad venerē: si verò habeat acrimoniam, & sit serosum, dicimus esse calidum caliditate, quæ extra latitudinem sanitatis sit, de qua hic nō loquitur Galenus.

5 Dub. non videtur, quod calida reddāt homines procliues ad coitū vt dicit Gal. sed frigida, vt ostrea marina, & plura alia flatulenta & frigida.

Respondetur, ostrea & similia frigida ex accidenti reddere homines promptos ad venerem, quatenus scilicet horum viscíditas C ad renes & pudenda diffluit, & in flatus conuertitur, qui primò inflat neruum spongiosum, deinde in locis per quos transit fit acris, & excitat venerem, sed re vera hæc flatulenta potius tētiginem, quam promptitudinem ad coitum efficiunt: tardius enim sperma ex citur istorum vsu, quam dum erigitur penis a testium calore. Quod verò cibi, vt acres excitent venerem, nos docet Aristoteles 7. de historia anima. cap. 2. vbi hec dicit, semen præparari vsu ciborum humidorum, & acrium.

Secundum signum: sunt *generatrices masculorum*: Ratio, verò cur temperatura calida testiculorum sit generatrix masculorū, est, quia D calor seminis & vteri distendit partes genitales fætus, & extramittuntur: dum verò non est tantus calor seminis & vteri, vt partes genitales in fætu possint dilatari, fæminæ fiunt: Quod vero res ita se habeat, patet ex Galeno 14. de vsu par. cap. 6. & 7. & 2. lib. de motu musc. cap. penultimo, vbi dicit, partes genitales eędem sunt, sed in fæmina intus, in viro vero extra: additque loco citato 14. de vsu part. cap. 6. virum a fæmina solo situ differre: eandem sententiam amplectuntur E Auicennas, & Rasis.

Hinc aliquando accidit (vt ferunt Historiæ) fæminam ob internum calorem conuersam fuisse in virū, extra scilicet pellendo genitalia: legitur enim apud multos, quod exi stētibus Licinio crasso, & Cassio longino con sulibus, virgo femella conuersa fuerit in marem: similiter Mutianus Licinius refert, se vi disse fæminam vocatam Arescusam, viro nuptam conuersam esse in virū Arescōtem vocatum, ac deinde faustè duxisse vxorem. Insuper Plinius lib. 7. cap. 4. refert, se in Aphtica vidisse P. Cossitiū, qui antea fuit fæmella. Volaterranus Cardinalis sub Alexādro Sexto Pontifice scribit, se vidisse Romæ fæmellam, cui nuptiarum die mentula erupit: Demum Hippoc. 6. epide. 8. de phætusa scribit, quod pulso marito in exilium eius corpus factum fit virile & barbatum.

Tertium signū: calida temperatura testium *est fæcunda*. Ratio est, quia de ratione fæcundi animalis duæ sunt conditiones; prima, vt semen sit bene coctum: secunda vt sit multum: in calida quidem tēperatura est benè coctum & multum.

6 Dubitatio, nō videtur, quòd in calida temperatura semen sit multum: quia calor resoluit tenue vnde relinquitur crassum, quod pau cum est, & non multum.

Responsio facilis est, supposito hoc, quod Galenus, dum loquitur de calida temperatura, intelligat omnes alias qualitates esse temperatissimas, idest humiditatem & alias: caliditatem verò solam recedere a temperato; quo supposito, nō sequitur, quod a calore re solutum sit tenue & relictū sit crassum: quia humiditas impedit hanc resolutionem: sicuti enim caliditas ex Auer. est lima caloris, similiter humiditas est caloris frænum, quod prohibet, ne calor resoluat.

Quartum signum: in temperatura calida testiculorum, *celerrimè in partibus genitalibus, & circumiacentibus generantur pili*. Ratio facillima est: quia vbi est temperatura calida, ibi multæ fuligines fiunt, vbi fuligines, ibi pili. Superius abūdè egimus de generatione pilorum, ideo hic nihil dicimus: Quid verò intelligat per celerrimè, an scilicet in iuuētute vel adolescentia, dicimus celerrimè generari pilos si in principio adolescentiæ apertè generantur, idest in ætate 13. vel 14. annorum.

CAPITIS XLV.

Particula II.

Frigidior verò contraria efficit. Et humida quidem multo, & humido semine abundat. Sicca paucum, & modicè crassum generat semen.

IN hoc textu Galenus breuibus declarat tres simplices tempe raturas testium, frigidam scilicet, humidam, & siccam.

Quo ad frigidam, quia ex Aristotele 1. top. cap. 8. contrariorum eadē est disciplina, ideo si calida temperatu-

peratura restiū reddit homines proclines ad coitum, frigida eos a coitu abducet: similiter, si ob calidos testes homines sunt fœcundi, ob frigidos erunt infœcundi, si ob calidos generabunt masculos, ob frigidos fœminas, vel nihil.

Causa verò, cur ob frigidam tēperaturam genitalium mulieres nunquam, vel raro fœminas concipiant, traditur ab Hippocrate 5. aphor. 52. vbi dicit, mulieres, quæ frigidos & spissos vteros habent, non concipere: Galenus in commento ait, mulieres, quæ habent vteros valdè frigidos, illos quoque spissos habere, & prætereaora vasorum illarum angusta: vnde fit, vt secundæ ad orificia non adnascantur, aut si adnascantur conceptus non possint nutriri, tum ob angusta orificia, tum ob sanguinem viscosum, & frigidū ineptum huic nutritioni; accedit quod viscositas pituitæ detentæ circa orificia refrigerat semen viri, & illud aquosum & sterile reddat: Hinc Aristoteles 2. de generatione animal. capite 2. dicit, semen refrigeratum ad aquę speciem reddi.

De humida tēperatura ait Galenus, quod abundet copioso, & humido semine: copioso, quia supponit in caliditate testes esse temperatos: de ratione enim temperati caloris est sperma multum efficere: accedit quod etiam est copiosius, quam in temperato: quia humiditas impedit, ne calor resoluat humiditatem seminis: est quoque parum fœcundū: quia est nimium dilutum, dicit enim Aristoteles 3. probl. 4. semen ebriosorum esse infœcundum, quia præhumidum est.

De sicca temperatura testium ait, quod generet semē paucū, & modicè crassum: cū contrariorum eadem sit disciplina: etenim si humidi testes generant multum semē: sicci generabunt paucum: si humidi generāt tenue, humidum, & fluidum: sicci generabūt crassum, siccum, & consistens.

QVAEST. LXX.

DE MASCVLORVM generatione.

Qvæstio est difficillima, indigeretque examine solertissimo: Cæterū, quia quā plurima sūt tractanda in hoc libello, ideo ne volumē in immensum crescat, breuissimè aliorum opiniones, & deinde nostram proponemus.

Prima opinio est quorūdā dicentiū masculos fieri a semine dextri testiculi: fœminas a sinistri. Reijcitur; quia reluctatur experientiæ: non pauci enim sunt, quibus euellitur

A dexter testiculus, qui tamen mares gignunt.

2 Opinio est nonnullorum dicentium mares fieri, dum prædominatur semen viri, fœmellas, dum semen fœminæ. Falluntur isti, quia sæpè ille mulieres concipiunt, quamuis in coeundo semen non emittant.

Tertia est quorundam, qui putant semen actu, & formaliter tale decidere a qualibet corporis parte: quo supposito dicunt, si superaverit illa seminis portio, quæ decidit ab illa parte, qua mas differt a fœmina, idest a pene, masculus fiet: si ab illa, qua fœmina differt a mare, fœmina concipietur. Quæ opinio re-
B luctatur principijs anatomicis: iamque est in scholis ab omnibus reiecta.

Quarta opinio est nonnullorum, qui putāt vterum calidum efficere mares: frigidum fœminas, negantque, semen concurrere ad efficiendos mares, vel fœminas. Hæc repugnat naturæ seminum: semina enim ferunt quod illis intus est reconditum, & non aliud. Præterea si effectrix, & formatrix masculorum esset in vtero, quomodo efficeret priapū? cum fœmina illo orbata sit?

Quinta opinio est Aristotelis 4. de gen. animal. cap. 1. dicentis fœminā fieri ob inopiam
C caloris non superantis, nec concoquentis: dum vero superat, & coctio perfecta fit, mas gignitur: refert igitur Aristoteles, generationem maris, vel fœminæ in actionem, & passionem.

Sexta opinio videtur esse Hippocratis, & Gal. Galenus enim 14. de vsu par. cap. 7. & multis in locis ait, caliditatē efficere masculos, frigiditatem fœminas, laudatque loco citato sententiam Hippocratis dicentis 5. aphorismorum 48. in latere dextro mares: in sinistro fœminas: probatque in dextra parte vteri, & in dextro testiculo esse intensiorem ca-
D lorem, eo quia vasa seminaria partis dextræ oriantur a vena, & arteria magna; vasa vero partis sinistræ vteri, & testiculorum a vena & arteria emulgenti, quo fit vt ad dextram partem sanguis concurrat calidior, ad sinistram tenuior, & frigidior. Interim accipiemus Galeni, & Hippocratis sentētiam, quod scilicet mares fiant a testiculo dextro, siue a parte dextra viri & fœminæ: quia vasa exporrecta ad dextram partem ferūr calidiorem, & perfectiorem sanguinem: Hippocrates hāc sententiam confirmat libro de diæta: dicitque in vtroque sexu duplex esse semen, alterum
E masculeum, quod est calidius, alterum fœmineum, quod est frigidius: addit, si a patre, & matre masculeum semē effundetur fieri mares egregios, & illustres: si a patre masculeū, a matre fœmineum, & superet masculeum fieri mares, sed nō ita egregios: si vero a matre masculeum, & a viro fœmineum eijciatur, superet autem masculeum, generari mares molles, & effeminatos, qui dicuntur ἀνδρόγυνοι: si vero a matre & patre secedat semē fœmi-

fæmineum, fieri mulieres debilissimas, quas Hippoc. 6. epidem. sect. 1. vocat *ὑδαταινούσας*, idest aquescētes: si à Patre fæmineū, & a Matre masculeum, superet tamen feminеum, audaces, & feroces, quæ vocantur viragines, & *ἀνδρείας*.

CAPITIS XLVI.

DE SIGNIS CALIDAE & siccæ temperaturæ testium.

Tex. 13. *Calidior vero, ac siccior crassum semen habet, & fæcundissima est, quæ celeriter ab initio protinus ad coitum excitat animal. Sed & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt, atque omnes quæ circumstant supra quidem vsque ad vmbilicum, infra verò vsque ad media fæmora. Petulca igitur est, & ad libidinem prona huiuscemodi temperatura, statim verò satiatur, & si cogatur offenditur.*

QVinque signa temperaturæ calidæ & siccæ proponuntur.

Primum quorū est *semen crassissimum*. Ratio huius est, quia caliditas & siccitas absumunt tenuiorem seminis partem, & deinde crassius relinquitur.

1 Dub. vbi est maior caliditas & siccitas, ibi magis attenuatur sanguis, vt patet de sanguine arterioso, ergo in temperatura calida & sicca testium semen non debet esse crassum, vt docet Gal. sed tenue.

Respondetur, quod non est par ratio de calore cordis & testiculorum: potest enim cordis calor attenuare, quod non potest calor testium. Præterea semen ex Arist. 2. de gen. animal. cap. 2. & alibi constat ex aere, spiritu, aqua, & terra: spiritus tamen est qui colligat, & vnit aerem cum aqua, & terra: dum vero exit spiritus siue aer, cætera statim seiungun tur, & liquescunt: mista enim quæ sunt a prę dominio aerea nullomodo congelātur: Hinc Arist. loco citato ait, semen non congelari; quia aer est incongelabilis.

Secundum signum temperaturæ calidæ & siccæ testium est *semen γονιμωτάτην, idest fæcundissimum*.

2 Dub. videtur Galenus sibi contradicere: quia contrarium dicit 5. aphorism. commēt. 52. & alibi, temperatam .s. complexionem
A testiculorum esse omnibus fæcundiorem: ergo si temperata est fæcūdissima, calida & sicca non erit fæcundissima, vt inquit textus.

Respondet Haly, Galenum dixisse calidos & siccos esse omnium fæcundissimos solum tempore pubertatis, quo habent semē coctū, quod temperatissimæ complexioni non conuenit: citius enim calidi & sicci perueniunt ad pubertatem, quam temperati: neque hæc expositio est reijcienda.

Aliqui exponunt, quod scilicet dicātur fæcundissimi, ratione virtutis celeris, & promptæ in generando: etenim respectu aliarum
B temperaturarum hæc temperatura calida & sicca citius generat: Hæc expositio colligi potest ex sequentibus verbis: neque hæc similiter est improbanda.

Curtius exponit hoc modo: tēperaturam calidam & siccam testium esse omniū fæcundissimam ob mulieres, quæ vt plurimum frigidæ sunt, quarum frigiditas nimiam caliditatem contemperat: addit præterea, hanc temperaturam calidam, & siccam esse fæcundiorem temperata; quia magis generat mares, quam tēperata. Hæc expositio repugnat Galeno loco citato: deinde rationi: quia fæcun-
C ditas viri non est maior, vel minor ratione aliquarum mulierum, sed ratione sui. Præterea non intelligimus per fæcundissimum semen, quod solum mares, sed etiam quod fæminas multas gignere possit.

Acachias ait, semen in temperatura calida & sicca testium dici fæcundissimum; quia ex illo facilè formari possunt partes spermaticæ. Quę expositio quatenus respicit celeritatem generationis admitti potest.

Argenterius qui putat cum Aristotele, semen habere solum rationem efficientis, &
D non materiæ, iniustè reiecit hāc opinionem: patebit enim in disputatione, quam instituemus, an semen habeat rationem solum efficientis, vt ait Aristoteles, vel rationem materiæ & efficientis (vt Galen. & Hippocrates) Argenteriū a veritatis scopo valdè recedere.

3 Dub. non videtur, quod temperatura calida & sicca testiculorum efficiat semen crassissimum, & fæcundissimum: quia complexio temperata magis coquit, & magis spiritum & aerem in semine permiscet, quam calida & sicca: quo vero melior est concoctio, eo cras
E sius semen reddi solet; & quo crassius, eo fæcundius: quod vero de ratione optimæ concoctionis sit crassities, nos docet Aristoteles 4. meteororum cap. 2. vbi ait, coctionem semper procedere incrassando, & 2. de gen. animal. cap. 5. concoctum esse quod spissum, & crassum est, & 1. de gen. animal. cap. 18. ait, senes, quia non possunt concoquere, semine carere: similiter ægros carere semine ait propter imbecillitatem: Addas tu, sed temperata complexio est fortior & coquendo muneri magis apta, quam tēperatura calida & sicca, er-

ca, ergo semẽ crassius & spissius efficiet, contra id quod dixit Gal. in tex.

Solutio est, quod dũ Gal. dicit, semen calidæ & siccæ temperaturæ testium esse fœcundissimum, & crassissimum, intelligat celerrimè fieri tale, idest in principio pubertatis: tẽperati enim non ita cito coeũt. Alia affertur responsio, quod dum Gal. inquit, testiculos calidos & siccos esse fœcundissimos, supponat & iecur, & totũ corpus esse tẽperatissimum: excessumque solum esse in calore, & siccitate testium: quo casu cum temperatissimum corpus, vt tale multum sanguinis subministrare possit testibus calidis, & ex alia parte testes vt calidi magis attrahãt pabulum, quam temperati; inde sequitur primo, quod testes calidi sint fœcundiores, secũdò, vt sicci semen efficiant crassiusculum.

4 Dub. videtur adhuc, quod temperatura calida & sicca testium sit fœcundior, quam temperatura mediocris: ex Aristotele enim habemus 7. de hist. animal. cap. 1. semina infœcũda esse tenuia, fœcunda ita crassa, vt grãdinis specimen præseferant: Præterea Arist. 2. de gen. animalium cap. 5. ait, calidum semen est quod concoctum, & tale est quod spissum, & crassum est. Insuper 3. de Hist. anim. cap. 22. ait, semen calore, & non frigore coire & crassescere: ergo quo calidius eo crassius, quo crassius eo fœcundius: accedit quod Galenus in hoc tex. semen temperaturæ calidæ & siccæ appellet crassissimum, & fœcundissimum.

Responsum est superius, quomodo sit intelligendus Gal. cum dixit, semen temperaturæ calidæ & siccæ testium esse crassissimum, & fœcundissimum: diximus ob celeritatem, idest in principio pubertatis, quo tempore temperatissimi testes adhuc non efficiunt fœcundissimum semen: sed diximus, fœcunditatem non considerari ratione celeritatis, sed ratione diuturnæ perseuerãtiæ: in calida enim & sicca temperatura non ita diu durat fœcũditas, sicuti in optima, & mediocri. Quo ad authoritates Aristotelis respondemus, illam nobis non obstare, quia asserimus etiam optimæ temperaturæ testiculorum conuenire spissitudinem, crassitiem, & optimam coctionem seminis: neque valet hæc cõtequentia; est calidius, & crassius, ideo fœcundius: quia ad fœcunditatem requiritur mediocris crassities: semina enim sæpissimè ob eorum immoderatum calorem sunt infœcũda: Hinc Arist. 3. de hist. animal. cap. 22. ait, semẽ quod fœcundum est, in aquam dilabi: addimus nos, sed sic est, quod semen complexionis moderatæ magis potest in aquam dilabi, quia magis participat humiditatem, quam semẽ temperaturæ calidæ & siccæ, ergo erit fœcundius.

Tertium signum: *celerrimè ad coitum excitantur etiam in prima adolescentia*: Ratio est, quia in temperatura calida & sicca semen est acre, ideo valdè & celerrimè stimulat. Præterea ob

A caliditatem cito fit, ideo celerrimè ad coitum calidi & sicci mouentur: Demum, dum Gal. loquitur de temperatura calida & sicca testium supponit totum corpus, & reliqua omnia viscera esse temperata; quo supposito dicimus, testes ratione caloris optimum & temperatum sanguinẽ corporis celerrimè in optimum semen conuertere.

Notandum, quod sicuti celerrimè adolescentes calidi & sicci ad coitum excitari incipiunt, sic dũ coeunt, ob seminis acrimoniam celerrimè sperma emittunt.

Quartum signum: *Non solum genitales partes*
B *celerrimè fiunt hispidæ, sed circumstantes vsque ad vmbelicum, & infra vsque ad media fæmora pilosa fiunt*. Ratio est superius allata: quia pili fiunt a materia fuliginosa, & fuligines non fiunt, nisi a caliditate & siccitate.

Quintum: *cito satiantur: si vero repetãt coitum læduntur*: Ratio cur lædantur a repetito coitu est, quia in temperatura calida & sicca multum resoluitur: accidit illi Satyro, de quo loquitur Hipp. lib. 8. de morb. vulg. qui nominabatur Grypalopix: qui ob nimiã seminis eiectionem, ita fuit resolutus vt factus tabidus è viuis decesserit: erat enim 35. annorũ tem-
C peramenti calidi & sicci: causa vero cur calidi, & sicci a repetito coitu lædantur, dicit Acachias inde euenire; quia maiori voluptate afficiuntur, quam aliæ temperaturæ: in nimia enim voluptate conquassantur omnia. Non accipitur hæc ratio Acachiæ, quia voluptas animũ consolatur, & ex se nõ lędit, satius est, vt dicamus in temperatura calida, & sicca esse paucum semen, ideo in repetitione coitus deficiente semine plurimum spiritus euolare maximo cum virium dispendio.

5 Dub. si a repetitione coitus calidi & sic-
D ci lædantur: quomodo erunt fœcundissimi?

Respondent nonnulli, hos cito satiari, & à repetito coitu lædi, si præter testes calidos, & siccos, totum corpus sit tale: dũ enim totum corpus esset calidum & humidum, vel temperatum, & testes essent calidi & sicci, neque cito satiarẽtur, neque a repetito coitu læderentur: colligunt ex Galeno hãc responsionem 6. de tuenda sanit. vbi dicit, cito satiari & a repetito coitu offendi, intelligi quando testes & totum corpus est calidum & siccum; quia
E totum corpus non abundat sanguine: vbi vero totum sanguine plenum est, tunc licet testes sint calidi & sicci possunt coitum repetere sine aliquo virium detrimento.

Hæc responsio est verissima, sed non facit ad rem, quia dictum est, temperaturã calidam & siccam testium esse celerrimè fœcundissimam, semenque crassissimum efficere, idest in principio pubertatis, in ætate scilicet 13. aut 14. annorum, quod temperatissimis non accidit: neque Gal. intellexit calidos & siccos testes absolutè esse fœcundiores, sed rantum tempore principij pubertatis.

Respon-

Respondemus igitur nos nō implicari contradictionem, dum dicit Galenus, semen esse fæcundissimum, & cito satiari, & a repetito coitu lædi; quia vt sit fæcundissimum satis est, vt semel in die, vel in mense quoque emittat semen, dummodo semper sequatur conceptus.

Notandum circa verba, dum ait Gal. hanc temperaturam calidam & siccam esse petulcam, petulcam dici a petendo: meretrices dicuntur petulcæ, quia sunt pronæ ad libidinem: & quia petunt simul pecuniam, & Penem.

CAPITIS XLVII.

DE SIGNIS CALIDAE & humidæ temperaturæ testium.

Tex. 54. *Si autem caliditas humiditati coniungatur, hirsuti quidem tales minus, plus verò semine abundant: non tamē plus ceteris appetunt, sed minori detrimento præter modum venereis indulgent; Quod si satis excreuerint, & caliditas, & humiditas, non sine detrimento à venereis abstinent.*

QVinque signa indicantia temperaturam calidam, & humidam testiculorum proponit.

Primum signum *minus hirsuti*, seu pilosi sunt qui habēt temperaturam calidam & humidam, quam qui temperaturam calidam & siccam, vel temperatam: Ratio est, quia humiditas obtundit caliditatem, qua obtusa, non ita fuligines eleuantur: sicuti enim siccitas ex Auerroe est lima caloris, sic humiditas est frænum caloris.

Secundum signum: *plus abundant semine*. Ratio est, quia coctio ex Arist. 4. meteororū est elixatio, & elixatio fit a calido & humido: similiter Aristoteles loco citato ait, coctionē fieri ab eo igne, qui est in humido; quare temperatura calida & humida testiculorum magis apta erit ad generandum semen, quam aliæ temperaturæ: vbi vero est melior coctio, ibi est semē copiosius, quo fit vt dicat Aristoteles 1. de generatione animal. cap. 18. senes, & ægros carere semine, quia eorum naturæ non rectè coquunt.

Tertium signum: *non tamen plus cæteris appetunt*: Calidi & sicci magis appetunt: quia semen est magis acre, siccitas enim est lima caloris & humiditas eius frænum: cum igitur

A humiditas obtundat calorem, non fiet tanta acrimonia, & per consequens non irritabitur natura ad coitum, vt in calida & sicca.

Quartum signum, *minus læduntur à coitu*; Ratio cur calida & humida temperatura minus lædatur a coitu, quam aliæ, hæc est potissima, quia calida & humida plus abundat semine, quam aliæ; quare vbi est maior copia seminis ibi coitus minus lædit. Quod verò semine abundet, patet, quia vbi est temperatura calida & humida, ibi melior coctio fit, vbi melior coctio, ibi seminis plus fit.

Quintum signum: *si multa fuerit humiditas &*
B *caliditas testiū, ait, q non sine detrimento à coitu abstineāt*: Ratio est, quia nimia abstinētia tollit animantibus motū salubrē, impeditque, ne crassa excrementa dissipentur: Galenus enim 6. de loc. aff. cap. 5. ait, sex mala oriri ex nimia coitus abstinentia, grauitatem capitis; cibi fastidium, febris periculum, coctionem diminutam, torporem, & timorem. Addit præterea, viduas, quæ antea purgarentur, ac parerent, & virorum concubitu gauderent, in apneas, & suffucationes incidere, magisque ob retētum semen, quam ob menses. Recitat quoq; Historiam Diogenis Cynici continentissimi
C qui vt noxam retenti seminis amoueret, manu pudendis admota semen proiecit; similiter Historiam viduæ, quę passionibus histericis liberatur, dū eius muliebria à manu obstetricis tractantur, quia ob voluptatem inde subortam, plurimum seminis excreuit.

Colligas coitum minus omnibus officere temperaturæ calidæ & humidæ, magis omnibus frigidis & siccis: deinde calidis & siccis, magis nocere, quam frigidis & humidis.

D
CAPITIS XLVIII.

DE SIGNIS FRIGIDAE & humidæ temperaturæ testium.

Tex. 55. *Si verò frigidiorem, & humidiorem temperaturam testiculi habuerint, partes circumposita glabræ sunt, & tardè rem veneream exercere incipiunt. Neque proni ad actum huiuscemodi sunt. Aquosum verò, & tenue ipsis est semen & infæcundum, & fæminarum generatiuum.*

E

PRoponit Galenus quinque signa temperaturæ frigidæ & humidæ testiculorum.

Primum: *partes circumposita glabra sunt*: non ait Galenus, quod partes genitales sint

sint glabræ, sed solum circumposite, quę sunt ypogastrica pars ventris, fæmora & inguina: Ratio desumitur ab ijs, quę dicta sunt de temperatura calida & sicca: vbi enim non fiunt fuligines, neque fiunt pili; sed in frigida & humida temperatura non fiunt fuligines, ergo neque pili.

1 Dub. nō videtur, quod vllomodò genitalia tēperaturæ frigidæ & humidæ possint esse pilosa, quia hæc temperatura frigida, & humida non efficit fuligines, quæ pilos efficiunt.

Respondemus, Galenum per temperaturam frigidam & humidam intelligere temperaturā hominis sani, quæ est calida, sed quia est minus calida, quam temperatissima, dicitur frigida: quare non sequitur, est frigida, ergo omninò non generantur fuligines: adest enim in hac temperatura tantus calor, quantus possit aliquas fuligines efficere.

Secundum signum: *tardè rem veneream exercent, & non sunt proni ad actum venereū*: Ratio est, quia vbi non est acrimonia, ibi non est promptitudo ad venerem. Præterea vbi est frigiditas & humiditas, paucum semen fit, quia ibi est coctio diminuta.

2 Dub. mulieres sunt frigidæ & humidæ, tamen & cito rem veneream exercent, & sunt pronæ ad actum venereum: ergo falsum est, quod temperatura frigida & humida tardè exerceat coitum, & non sit prona ad coitum.

Respōdemus primò falsum esse, quod mulieres citò exerceāt coitum, & sint pronæ ad libidinem, vt sunt viri: concedimus, mulieres quam maximè appetere viros, sed vt plurimum non ob libidinem sed eo fine, vt illis donentur; vel pecuniam rapiant, huncque finem consequendi desiderio, & amore perditæ, insanire non desipere donec summum virorum imperium potitæ sint. Secundo respondemus ad dubium, comparationem esse faciendam inter viros & nequaquam inter mares & fœminam, quare dicimus, mares frigidos & humidos respectu marium calidorum tardè rem veneream exercere, & non esse pronos ad coitum: similiter faciendam esse cōparationē inter mulieres, dicēdo feminas frigidiores & humidiores tardius exercere actum venereū, & minus pronas esse ad libidinem, quam calidiores.

Tertium, *aquosum & tenue est ipsis semen*. Ratio est, quia sicuti tēperatura calida, vt dicit Aristoteles 2. de gen. animal. cap. 5. efficit semen spissum, & crassum: similiter dicimus cū Galeno temperaturam frigidam efficere semen tenue & aquosum. Præterea tanto tenuius, & aquosius fit, quāto frigiditati iūngitur humiditas: tenuitas enim sequitur ambas qualitates.

Quartum, *semen est infæcundum*: Ratio desumitur a signo superiori, idest ab aquositate, & tenuitate seminis: Idem docet Aristoteles 3. probl. 4. ibi .n. ait, semē ebriosorū esse magna ex parte infæcundum: quia habitus corporis eorum præhumidus est, semen vero nō humidum, sed crassum fæcundum est: similiter libro 7. de hist. animal. cap. 1. ait, semina infæcunda esse tenuia: fæcūda vero esse, quæ grandinis speciem referunt, & hæc mares generant, tenuia fæminam: Postremo, non est prætereundus modus dignoscendi sperma fæcundum ab Aristotele traditus libro 3. de hist. animal. cap. 21. vbi habet hæc, *semen quod fæcundum est, delabitur in aqua, atque subsidet: at quod infæcundum est, diffunditur, atque evolescit.*

Quintum est, *fæminarum generatiuum; vel omninò non* generans: superius dixit esse infęcundum: hic vero subdit, quod si esset generatiuum, esset fæminarum generatiuum, vel omnino non generans, quod magna ex parte accidit: Ratio, cur semen frigidum & humidum aliquando est generatiuum fæminæ, & nunquam maris, facilè patet, eo prius supposito, quod Hippocrates, omnes Græci, & Arabes, & Galenus 14. de vsu par. cap. 6. putant virum, scilicet a muliere solo situ differre: eadem enim vasa quę habet vir, habet & fæmella: vasa enim præparantia, & deferentia, & testes æquè sunt in fæmina, vt in viro: ceruix vteri inuersā figurā penis, & fundum vteri figuram scroti præsefert: His suppositis, & authoritatibus propositis confirmatis dicimus, imbecillum calorem seminis, vel eius temperaturam frigidā, & humidam impedire, ne hęc vasa in prima formatione adeo propellantur & dilatentur, vt promineant: quia propellendi & dilatādi munus pertinet ad caliditatem, & non ad frigiditatem.

3 Dub. non videtur, quod fæmina differat a viro situ, vt docet Galen. 14. de vsu par. cap. 6. quia fæmina non habet parastatas, nec prostatas, in quibus conseruatur semen: nec inuersa ceruix vteri assimilatur peni: penis .n. habet quatuor musculos: denique plura alia sunt in fæmina, quæ in viro non sunt.

Respondetur, Galenum intelligere præcipuam differentiam esse desumendam ex situ: neque negat alias esse posse differentias in magnitudine, structura & figura: non ne inter ipsos mares quāplurimæ sunt differentiæ in magnitudine, & figura? ideo nimium seuerè nonnulli oppugnarunt Galeni sententiam: quia dixerit situ differre: nōne ipsi mares inter se sunt differentes in penis figura, in testium magnitudine, & in alijs plurimis differentijs? Quo vero ad id quod dicūt, ceruicem vteri inuersam, non assimilari peni, quia non habet quatuor musculos, vt penis, Respōdemus, quod Clitoris exiguum corpusculum Falopij habeat duo ligamēta, & quatuor musculos, & assimiletur peni; quare videtur quod fæmina situ solum in pudendis a virò differat.

CAPI-

CAPITIS XLIX.

DE SIGNIS FRIGIDAE ET siccæ temperaturæ testiculorum.

Tex. 56. *Frigidior verò, & siccior temperatura similis quidem in reliquis est antedicta: Crassius verò semen in ipsa existit, atque omninò paucum.*

Signa quæ conueniunt frigidæ, & siccæ temperaturæ testiculorum sunt similia ijs, quæ conueniunt frigidæ, & humidæ temperaturæ. Præterea Galenus addit duo per quæ distinguitur frigida, & sicca à frigida & humida.

Signa, quæ conueniunt frigidæ & humidæ, & frigidæ & siccæ sunt hæc: primum partes circumpositæ sunt sine pilis: secundum tardè coire incipiunt: tertium tardè excitantur ad actum venereum: quartum vel nihil generant, vel fæminam.

Signa verò propria huius temperaturæ frigidæ & siccę sunt hęc duo; alterum semen est crassius: alterum omninò paucum.

Præterea differunt hæ duæ intemperaturæ: quia si de pilis loquamur, dicimus in frigida & humida nõ esse pilos: in sicca vero aliquos esse: In frigida & sicca esse maiorẽ promptitudinem ad coitum, quam in frigida & humida: In frigida & humida esse copiosius sperma, & magis tenue, quam in frigida & sicca.

QVAEST. LXXI.

AN MVLIER SIT CALIDIOR Mare.

ARist. cum Empedocle libro 4. de gene. animal. cap. 1. reprehendit Parmenidem dicentẽ, mulieres esse calidiores viris cap. 6. eiusdem probat Arist. fæminas esse frigidiores, tum ex veloci efflorescentia, & senectute; tum ex vita ociosa, & sedentaria, & libro quinto de gener. animal. cap. 19. inquit, fęminam esse debiliorem mare, quia frigidior: idem colligitur libro de long. & breu. vitæ capite 3. & primo politic. cap. 1. Immo 4. sect. problem.

A 29. quærit cur hyeme viri, æstate fæminæ ad
venerem sint procliuiores: Respondet quia
viri sunt calidiores: ante Parmenidem fuit
Horus Ægyptius magnus Rex Philosophus & Medicus, qui putauit fæminas esse ca
lidiores viris: contra hunc disputauit Symachus (vt refert Macrobius 7. sat.) Omnes tamen præcipui auctores putant viros esse calidiores: sed antequam Hippocratis & Galeni sententiam afferamus, lubet afferre auctores qui mediam viam tuentur, inter quos est
Curtius, qui dicit contingere posse, quod aliqua mulier sit calidior mare.
B Rationem præcipuam desumunt a pulsu,
Galenus enim libro de pulsibus ad Tyrones
capite 9. & 3. de causis pul. & alibi docet, pulsus frequẽtiores indicare maiorem calorem,
addunt, mulieres habere pulsus frequẽtiores
ideo esse calidiores.

Reijcitur propositum argumentum, quia
peccat in forma, & in materia, in forma, quia
est in secunda figura ex duplici affirmatiua:
namque medius terminus est latior prædicato conclusionis: medius est pulsus frequẽtia,
dicimus quod frequentia prædicatur de com
plexione calidiori & frigidiori: de frigidiori
C quando arteriæ sunt angustiores: peccat in
materia, quia frequentia est quid æquiuocũ:
alia enim est frequentia, quæ fit in lata & pro
funda arteria, quæ solum indicat calorẽ, & a-
lia in angusta: negamus frequentiam pulsus
angustæ arteriæ indicare calorem.

Curti' ait, mulieres in prima generatione
quo ad genitalia non posse esse calidiores ma
ribus, posse tamen quo ad alias corporis partes: immo post primam generationem tractu
tẽporis ait, quod possint esse quoque calidiores quo ad genitalia: reddit rationẽ: quia ali-
D quando obseruantur mares cum pulsu tardissimo, cum vrina alba, & cruda: ex aduerso ob
seruatur aliqua mulier calidissima cum vrina
rubra, quare ait, posse accidere, vt aliqua mu
lier possit esse calidior mare.

Respondetur, neminẽ negare, mulierem
aliquam esse posse calidiorem frigidissimo
homine: sed dum quæritur, an mulier sit calidior mare, facienda est comparatio inter
temperatam mulierem & temperatum virũ:
quia nemo vnquam dubitauit, quod dentur
E innumeræ mulieres calidæ, quæ calidiores
sunt hominibus frigidioribus: Ad dubium re
spondemus esse impossibile, vt aliqua inter
mulieres temperatior sit calidior mare temperato. Accidit, quod mulieres temperatæ
sunt minus calidæ, quam viri temperati: debet enim constitui fæmina temperatissima re
spectu cuius cæteræ omnes debent dici frigidæ, vel calidæ: dicimusque hominem temperatissimũ respectu cuius cæteri dicuntur frigi
di, vel calidi esse lõgè calidiorem, quam fęmi
na temperatissima, quod quidem probatur
ratione, & authoritate: ratione quia nulla

inuenitur femina calidissima, quæ non gignat excrementū menstruale, quod indicat hepatis frigiditatem & humiditatem.

Deinde Auctoritatibus, & rationibus desumptis ab omnibus auctorib' præcipuis probari potest, fæminas esse minus calidas viris: Galenus 14. de vsu par. cap. 6. habet fæminas esse frigidiores viris; probatque triplici ratione, quarum prima est fæminas esset exquisitè calida, ita coqueret & côficeret alimētū vt careret menstruis: Secunda ratio, quā ibi tradit est, si femina esset calidior mare, genitalia non remanerent intus: Tertia, si fæmina esset exquisitè calida, non haberet testiculos B minores, sperma parcius, frigidius, ac humidius: subdit deinde Galenus, mas quanto est calidior, tanto ipsius testiculi maiores sunt: Præterea 2. de sem. cap. 5. ait, in calidiori, & sicciori crasi mas fit: in frigidiori & humidiori fæmina: idem colligitur ex Gal. 5. apho. 16. 4. de v. p. & 2. de temp. Eandem opinionem secutus est Auic. prima primi doct. 3. cap. de complexionibus, & Auer. Demum ex Hipp. (vt probauimus) mulieres generantur a parte sinistra, & non a destra, ideo frigidiores: nec credant lectores Hippocratē intelligere partem sinistram cauitatis vteri, vel viri sinistrum testiculum: intelligit enim partem sinistram esse frigidiorem dextra, quia vasa spermatica dextri lateris, per quæ fluit semen ad testes in maribus, & fæminis deducuntur ab aorta: vasa vero sinistri deducūtur ab emulgente, quod vas est longè frigidius: Dum vero Hipp. lib. de superfætatione inquit, quando femellam generare voles, dextrum testem obliges, quando marem sinistrum, dicimus intelligendam esse ligaturam omnium vasorum dextri lateris ad testes peruenientium: causa vero, cur ligatura dextri testis nihil iuuet, duplex est, prima quia obligamentū non impeditur omninò trāsitus; secunda quia semen asseruatur in glandulis astatis, seu vesiculis, quæ in hunc finē effectæ sunt, vt semina pro vsu generationis côseruēt, qui igitur impediret, ne per vasa præparantia sinistri lateris transiret seminis pabulum, haud dubiè solum mares generarentur.

Hippocrates denique lib. de diæta habet, mares esse calidiores fæminis denique dum Hippoc. 7. aphor. 43. dicit mulierem non esse ambidextram: Gal. in com. reddit rationem dicens, quia est frigidior.

Decipiuntur quoque qui dixerunt, fæminas esse posse calidiores maribus quoad alias corporis partes, non quo ad genitalia, probatum enim est cum Galeno 14. de vsu part. capite 6. & 2. de semine; capite 4. & 5. fæminas habere hepar frigidius, & humidius, quia sanguinem excrementosum efficit. Postremo ex eo Patet, fæminas secundum totum esse frigidiores viro, quia earum hepar sua frigiditate & humiditate obstat, quominus

A cæteræ corporis partes fiant calidiores maribus.

1 Dubitatio: ex Hippoc. lib. de morb. mulierum in principio habetur, mulierem habere sanguinem calidiorem.

Resp. dupliciter; primò cū Vegha locū illum esse mendosum; secundo cum Cordæo, & Rorario contrad. 38. intelligendū esse fæminas per accidens sanguinem calidiorē habere, quatenus scilicet caliditas ob angustiā vasorum excitetur.

QVAEST. LXXII.

A QVA PARTE SEMEN decidat.

QVæstio est difficillima: Ab Aristotele enim primo de generatione animal. cap. 18. & Galeno lib. de semine subtilissimis argumētis tractatur. Nos aliorum opiniones proponemus: C & demum nostram paucis explicabimus.

Prima opinio est Empedoclis; qui (vt refert Arist. loco citato, & Gal. 2. de sem. cap. 3. & fusè Philoponus) dicebat partem seminis nobiliorem, idest caput, cor, iecur & alia viscera a Patre pendere: alias verò partes ignobiliores, idest manus, brachia, pedes & coxas a matre.

Reijcitur ab Aristotele, & a Galeno locis citatis fusissima oratione.

Prætereа falsa est, quia incidit Empedocles in opinionem Anaxagoræ, qui negabat trans- D mutationem substantiæ: dum enim ex sanguine semen fit, nihil sanguinis & viscerum efficientium sanguinē in semine côtinetur: generatio enim seminis est transmutatio totius, nullo sensibili remanēte. Denique si in semine essent particulæ respondentes patri, & matri, superflua esset virtus formatrix, cuius virtus est partes efficere, ordinare & disponere: essent enim antè effectæ, ordinatæ, & dispositæ: quod quidem est inconueniens.

Secunda opinio est quorundā antiquorum E dicentium, semen solū prodire a solidis spermaticis partibus, quæ albæ sunt, dicuntque semen virtute testium trahi a venis minoribus ad maiores, & ab his tandem in testes côfluere. Reijcitur hæc opinio a Gal. & ab Aristotele locis citatis: repugnat etiam rationi, quia ante seminis generationem sanguis arteriosus & venosus confluit in testes per vasa præparantia, & ibi conuertitur, & accipit nouam formam, quod qui negaret similiter incideret in opinionē Anaxagoræ, qui negabat transmutationē: in corpore quidē viuēte

nihil

nihil mouetur de loco ad locum sine noua alteratione, & substantiæ transmutatione: quare ridiculum est, quod deducatur sanguinea substantia transmutationi maximè obnoxia a vasis maioribus ad vasa præparantia vsque ad testes sine alteratione & transmutatione.

Tertia opinio est Auicennæ, vbi agit de semine, qui ait, materiam seminalem a tribus principijs prodire, a cerebro, corde & hepate: Quæ opinio si in hūc sensum accipiatur, quod scilicet concurrant virtutes horum viscerum, eo fine, vt semen tandem in testibus perficiant, non potest improbari. B

Quarta opinio est, quod semē secernatur ab omnibus corporis partibus, estque antiquissima: fuitque Democriti, vt colligitur ex libro de histor. philosophica, & creditur esse Hippocratis libro de genitura, libro de morbo sacro, & libro de aere, aquis & locis: videtur quoque esse Arist. 4. sectio. problem. 21. & 32. & Auer. lib. 1. de generatione animal. cap. 17. similiter Lucretius lib. 4. suorum carminum eandem sequitur opinionem: Eius fundamentum præcipuum desumpserunt a similitudine parentum: Præterea lib. de aere, aquis, & locis refert duas historias, quæ videntur persuadere, quod semen a toto secernatur: altera est macrocephalorum: altera scytharum: Macrocephali erant, qui caput oblongum habebant: isti, quia apud Europeos erant in pretio, nutrices capita mollia infantium cæperunt fascijs comprimere, & elongare: euenit deinde quod ex macrocephalis orirentur macrocephali. Hac posita historia sic argumentatur: si ex capite quoque non secerneretur semen, non fieret ex macrocephalo artificiali filius talis.

Præterea Scythe, vt se liberarent coxendico dolore, quo ob nimias æquitationes, vt D plurimum vexabantur, secabant sibi venas iuxta aures, ob quarum sectionem steriles fiebant: Hinc colligebant a capite semen quoque prodire: postremo Auer. 1. de gen. anim. cap. 17. refert de suo filio quod haberet in mā mis vestigium aui. Hæc sunt verba Auerr. *vidi in filio meo maiori, qui habebat vestigium in mammis suis, quod signum habebat auus suus ex matre: verum in eo erat paruum, neque scio vtrum efficietur maius vel ne.*

Reijcitur hæc opinio ab Aristotele primo de gen. animal. cap. 17. & 18. ibique proponit pro confirmatione dictæ opinionis plurima argumenta, eaque mirificè soluit & omnem dubietatem tollit: nos qui profitemur breuitatem, quattuor tantum magis præcipua, & eorum solutiones proponemus.

Primum argumentum est: Filij assimilātur parentibus secundum omnes partes: ergo semen ab omnibus partibus decidit.

Secundum, ex mutilatis mutilata generantur.

A Tertium, in coitu est adeo vehemens voluptas, vt totum conquassetur & flaccidū fiat: ergo semen ab omni parte secerni debet.

Quartum ex semine totum fit: ergo ex toto secretum est.

Primum argumentum tollitur ab Arist. loco citato: quia seruatur quoq; similitudo vnguium, pilorum, & vocū, a quibus semē non decidit. Præterea si in animalibus ab omni parte decideret semen: sequeretur etiam idē in plantis, quod euidentissimè falsum est.

Secundum argumētum tollitur, quia non mutilati vt plurimum à mutilatis fiūt: homo sine digitis generat filios cū digitis, idem de alijs partibus mutilatis dici potest: ergo non secernitur a toto: ex eo enim quod non est, nihil secernitur.

Tertium est nullius roboris: quia nulla est corporis pars sensu prædita, cuius læsio non possit totum corpus reddere flaccidum: non ne hæmorrhagia reddit corpus flaccidū? attamen sanguis a toto non secernitur. Præterea dicit Arist. si semen ex toto excerneretur, nō simul sentiretur voluptas, sed alijs partibus prius, alijs posterius.

Quartum ex ijs quæ infra proponemus faci C lè tolletur: similiter respondebimus historijs de macrocephalis, & scythis: & in bonū sensum reducemus opinionem Hipp.

Quinta opinio est nonnullorū credentium semen coqui & perfici non in testibus, sed in Epididymide: Gal. lib. 1. de sem. cap. 15. & 16. ait, Epididymida esse particulas adhærentes capiti testium: putant isti semen perfici in epididymide, & non ingredi substantiam testium: dicunt officium testiculorum esse, vt exugant serosum seminis excrementum, quia testes sunt glandes, quæ in hunc finē factæ sunt, vt recipiant serosa excremēta.

Reijcitur hæc opinio; quia reluctatur inspectioni propriæ: quia in testium sectionibus inuenitur semē perfectissimè coctum, & album & non serosum.

Sexta opinio est Aristotelis, & omnium peripateticorum, qui censent, virtutem seminariam, & cæteras omnes virtutes a corde tamquam ab vnico & solo Rege & Gubernatore prodire: putātque proprium organum in quo semen perficitur esse vasa inuoluta, & non testes, vt nos docet Gal.

Fundamentum peripateticorum desumi- E tur a quinto libro de histor. animal. capite 5. 4. de part. animal. capite 13. & primo de generatione animal. capite 4. vbi ait, testes nihil conferre ad generationem maris, vel fœminæ: addit, si essent necessarij, omnibus animalibus inessent: sed nec pisces, nec vllum genus, quod pedibus caret, vt serpentes, testes habent præter binos meatus, qui coitus tempore semine fætifico implentur & lacteū quendam humorem emittunt: Ne verò videantur testes frustra a natura facti tradit,

Aristoteles 3. de histor. animal. capite primo, & 1. de gen. animal. cap. 4. triplicem testium vsum. Quorum primum ait esse, vt appendantur vasis inuolutis, causa reddendi ea patentiora; sintque veluti pondera, quæ telis textorum appenduntur, quibus exectis ait, contrahi vasa, & occludi meatus.

Reijcitur hic testium vsus, quia vasa inuoluta adeo adhæret, vt nullomodo a testibus, quamuis essent magnæ mollis possent disten di: secundus vsus est suo pondere cor tendere, & tendendo roborare, quod quidem probat, quia testibus exectis illico laxantur vasa & exoluitur cordis robur: vanissimus est hic vsus; quia sequeretur, quod senes, qui maiores habent testes iuuenibus, haberent cor robustius, quod est ridiculum: Præterea antequam cor possit tendi, inter cor, & testes sunt adeo plurimæ vasorum reuolutiones, vt ante cor prius vasa pedum tenderentur: Tertium vsum proponit sectione 4. proble. 14. qui est, vt pondere suo iuuet penis erectionem: Reijcitur hic vsus: quia erectio penis fit a spiritu implente eius cauitates, & ab appetitu moueute musculos huic tensioni dicatos, & nequaquam a pondere testium.

Neque omnino reprehendi potest opinio Aristotelis, quamuis vsus testium ab illo propositi optima cum ratione explodantur, nō potest inquam absolutè reprehendi, quia locutus est in communi, an testes sint necessarij omnibus animalibus: argumentū enim philosophi, quo vtitur dum dicit, si essent necessarij, ergo omnia animalia illos haberent, est efficacissimum, & non potest infringi: non concludit tamen de hominum testibus: quia re vera sine illis homo non generat: neque quod ab Aristotele affertur de tauro castrato, quod coiuerit, & generauerit, aliquid roboris habet contra Galenum, quia in castratis semper tantum seminis in parastatis conseruatur, quantū satis esset pro vni ca coitione.

Septima opinio est nonnullorū dicentium semen gigni in vasis inuolutis, & testibus: hacque ratione confirmant suam sententiam: sicuti hæmatosis conuenit hepati, & venis: similiter seminis generatio pertinebit ad vasa inuolura, & testes.

Decipiuntur: quia sumunt pro principio, quod est maximè controuersum: Aristoteles enim vult sanguificationem fieri a corde: Vesalius a venis: Argenterius & multi alij cum Galeno a parenchymate hepatis: Alij primo ab hepate, deinde a venis: non erat igitur supponendum, sanguificationem, seu hæmatosim fieri ab hepate, & a venis: credim⁹ nos vnam actionem ab vnico principio prodire: quia vnum inquantum vnum dat solū vnum: si rueret hoc principium, actum esset de logica, physica, & medendi methodo: Ruet igitur opinio credentium, quod semen a testibus, & vasis inuolutis perficiatur.

Octaua opinio videtur esse Platonis in Timæo, vbi ait, semen non ex toto, sed ex capite per spinalem medullam ad testes excurrere: ideò definit, semen esse spinalis medullæ defluxum: eandem opinionem sequi videtur Alcmęon, qui, vt citatur in historia philosophica, dicebat, semen esse cerebri particulam: Hæc opinio videtur confirmari ab Hippocrate lib. de genitura, qui videtur asserere duas esse vias, per quas semen a cerebro ad testes perueniat, de prima loquitur lib. de genitura, vbi dicit, primā esse è cerebro in lumbos per spinam, & ad renes, & a renibus ad testes; de secunda loqui videtur libro de natura ossium, vbi dicit a capite ad venas iuxta nares procedere, & ab his venis tandem in testes: eandem sententiā sequi videtur Arist. 19. sect. probl. 58.

Hæc opinio videtur falsa, & ridicula, sed cum fuerit tantorum virorum, credendū est aliquid reconditi continere, quod altitudini animi Hippocratis, Aristotelis, & Platonis conueniat: Dicimus igitur, cū semen ex Galeno 1. de semine cap. 1. sit plenum spiritu vitali, qui per vniuersum corpus diffunditur; ex Arist. similiter 2. d e genera. animal. cap. 2. sit compositum ex spiritu & aqua, propterea non esse mirandū, si semen ratione spiritus, qui vagantur per totum corpus a toto procedere dicatur; Hinc Hippocrates libro de genitura habet, corpora mutilata cōtinere omnia membra in virtute cordis, in quo fiunt illi spiritus, qui post aliquam trāsmutationem recipiunt in semine vim formatricem: si verò semen cōsideretur vt viuens, trahit ortum a corde, si vt potentia sensitiuum, sic solum à cerebro per spinalē medullam ad testes corriuat: Hac ratione potest defendi opinio Platonis dicentis, semen solum a capite prodire; vt sensitiuū scilicet: neque par est, vt ita subito sententiæ præstantissimorum philosophorum reijciantur: habita enim varia consideratione ipse Arist. vario modo de semine loquitur: modo enim inquit, semen a corde prodire, quod intelligitur vt viuens, & vt sensitiuum; quia putabat sensum quoque a corde prodire: modo ab inuolutis vasis, quatenus ibi recipiat vltimam perfectionem: modo, vt 2. de generat. animal. in fine quinti capitis ait a diaphragmate: quia instrumenta inspirationis efficiunt spiritum vitalem, quatenus ob septi motum in arterijs spumescit, mirabilis enim obseruatur sympathia non solum inter cor, & testes, sed inter cerebrum, septū & testes: inter cerebrum & testes adest sympathia virtute spinæ, quæ a lūborū vertebris ad quattuor musculos erigētes penē nervos mittit: inter septū & testes per venas, arterias, & neruos, mirus est cōsensus: p venas, qa vena orta a vena sine pari penetrat septū, & de-

& deinde desinit ad renalem & spermaticam venam: per arterias, quia arteria venosa penetrat in sinistrum sinum cordis, & inde in aortam, & ab aorta in canales, qui ad renes & ad testes perueniunt: per neruos, quia neruus excurrẽs per costas mittit quoque surculum ad testes: Vnde fit, vt dum Adolescentes sperma emittere incipiant, mutent vocem: eadem ratione Hippocrates 2. epid. sect. 1. ait, tusses diuturnas superueniente testiũ tumore cessare: ecce quam admirabiles cõsensus inter testes & præcipua viscera obseruentur, vt propterea non sit mirum, si percelebres viri habita varia consideratione varia & diuersa dixerint.

B

Nona opinio est Gal. libro de sem. quod in testibus generetũ, & perficiatur semen, præcipuum eius fundamẽtum est, quia in vasis inuolutis in anatome inuenitur sanguinolentum quidpiam, quod indicat ibi fieri seminis præparationem pro forma; seminis acquirenda in testibus, in quibus semper inuenitur semen album & perfectè coctum. Hæc demonstratio desũpta ab *αὐτοψία* vnicè persuadet semen formaliter sumptum non a toto separari, sed solum a testibus: relinquũtur solum duæ dubitationes soluendæ: altera est de macrocephalis artefactis, qui macrocephalos gignunt: altera est de sterilitate scytharum a sectione venarum pone aures prodeunte, quæ ostendit semen a cerebro prodire.

C

Quo ad macrocephalos, dicimus, in testibus repræsentari totius corporis imaginem; tum quia a partibus principibus ad illam efformandam mittuntur organa, nerui scilicet a cerebro, & a spinali medulla, arteriæ a corde, & venæ ab hepate, quæ omnia vasa, cum habeant consensum cum qualibet corporis parte, non erit mirum, si macrocephali artefacti gignant macrocephalos; tum quia testibus a natura inserta est virtus formatrix seminis, in quo potentia omnes corporis partes continẽtur, vnde non est mirum, si stigmata parentum aliquando in filijs appareant.

D

Quoad scytharum sterilitatem dicimus, neminem referre posse sterilitatis causam in sectionem venarum retro aures; quia illę venulæ nullam habent sympathiam cum testibus: causa verò sterilitatis scytharum fuit illorum virorum, & mulierum obesitas: dum verò dicunt esse sententiam Hippocratis in libro de genitura, quod ab illarum venarum sectione suboriatur sterilitas; respondemus illum librum non esse Hippocratis, vt testatur quoque Galenus: quare miror Valesium lib. 2. controuers. cap. 8. & Vesalium & quamplurimos alios dicentes, a sectione illarũ venarum sequi posse sterilitatem, eo quia inciditur neruulus quidam: quoties in magnis vulneribus inciduntur nerui, attamen non sequitur sterilitas? Præterea dum secantur venulę, non supponitur, & neruum simul secari: cogitent igitur diu noctuque nunquã ex anatomia, non dicam necessariam, sed neque probabilem rationem ostendentem sterilitatem ab illa sectione fieri, inuenient.

E

A

QVAEST. LXXIIII.

AN SEMEN SIMVL SIT efficiens, & Materia primi conceptus.

PLusquamcommentator, & Argenterius in hoc loco: Auer. 2. collig. & Fernelius vbi agit de sem. putant semen esse causam efficientẽ, & nullomodo materiã primę delineationis conceptus.

Rationes quibus id probant variæ sunt: à Plusquamcommẽtatore in hoc loco tres præcipuè afferuntur: quarum prima hæc est: si semen esset agens & materia, sequeretur, quod idem esset actus & potentia, agens & patiens forma & materia, quod est impossibile: Secunda semen plantæ est tantum efficiens, materia eius est terra ex qua planta fit: ergo solũ ex semine virtus actiua desumitur; & passiua ex terra; quia semen post motus principium putrescit, & resoluitur: Tertiam desumit ab ouo dicens, adhuc autem gutta seminalis in ouo inuẽta est efficiens pullum, non quidem cadens in materiam pulli, signum cuius est, quia inuenitur adhærens in conuexo oui, & non commista cum ouo: ex his concludit, semen non vt materiam, sed solum vt efficiens concurrere: Ab alijs proponuntur alię duę rationes, quarũ prima, quæ erit quarta pro hac opinione hæc est: si semen esset agens & materia, sequeretur quod mas in se ipso aliquid generaret, quod est absurdum. Quinta si semẽ esset agens & materia, in vnũ numero coincideret causa efficiens, & materialis, quod reluctatur Aristoteli 2. phy. cap. de causis: hæc sanè postrema ratio coincidit cum prima.

Ad primam, dum dicit, quod sequeretur, idem esse actum & potentiam, & formam & materiam: respondemus, in semine esse spiritum & humorẽ, spiritum verò esse causam agentem; humorem esse causam materialem nutrientem spermaticas partes: quare nõ est inconueniens, quod idem respectu diuersarum partiũ sit actus & potentia, forma & materia: Deinde dicimus, semen esse principiũ actiuum ratione virtutis formatricis, quæ est in ipso: passiuum ratione partis corporeæ.

Ad secundam respondemus, quod semen plantarum sit agens, & materia: hancque

opinionẽ ſequuntur Ariſtoteles & Galenus, quod neque Pluſquamcommentator, neque multi alij peripatetici intellexerunt: Galenus enim 1. de ſem. cap. 9. circa medium refert ſententiam Ariſtotelis dicentis in ſemine plantarum duo principia contineri materiale ſcilicet, & fabricatorium: ſi aliquis verò Peripateticus negaret, quòd Ariſtoteles admittat in ſemine plantarum principiũ materiale, legat caput 18. poſt medium primi libri de generatione animal. vbi ponens differentiam inter genituram & ſemen habet hęc verba, *genitura id vocatur quod à generante proueniens cauſa eſt quæ primà obtineat principium generationis*: ſubdit *ſemen autẽ eſt quod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit, quale ſemen plantarum omnium eſt, & animalium nonnullorum, in quibus ſexus diſtinctus non eſt, veluti eſt id quod ex mare ac fæmina primum miſcetur*: ecce quod in ſemine plantarum ex Ariſtotele adeſt materia & forma ſiue agens, & patiens: Prætereà capite 20. ante medium eandem cõfirmat ſententiam his verbis, *in quibus ſexus maris & fœminæ diſtinctus non eſt, in ijs ſemen veluti conceptus iam eſt, conceptum appello primam ex mare, & fæmina miſturam*: ecce quod in ouo, & in omni ſemine plantarum, vbi non diſtinguitur mas à fæmina, eſt materia & agens, actus & potẽtia, ſed reſpectu diuerſarum partium: quæ Ariſt. loca ſi vidiſſet Pluſquamcommentator, & multi alij non abſolutè negaſſent in plãtarum ſemine eſſe materiam & formam agens & patiens, & actum & potentiam.

Ad tertiam reſpondemus Ariſt. ſtatim occurrere poſt citata verba primi libri de gen. animal. cap. 20. propoſito argumento his verbis: *quamobrem ex vno ſemine vnum gignitur corpus verbi gratia ex vno tritici grano vna radix, & ex vno ouo vnum animal: conceptum appello, id eſt primam miſturam ex mare & fæmina*: ecce quod Ariſtoteles ouum & omnia plantarum ſemina appellat conceptum, id eſt primam miſturam ex agente & patiente: immo dictio græca idem ſignificat: cõceptus dicitur *κύημα* quaſi vnio agentis & patientis: dum verò dicit Pluſquãcommentator, guttam genitalem eſſe in conuexo oui, & non commixtã cũ ouo, aberrat: quia in candido oui natat, & deinde candidũ vitellum circũdat: quod vero candidum oui ſit materia generationis nos docet Ariſtoteles 2. de gen. animal. cap. 3. vbi loquitur contra Alcmæonem Crotoniatem aliter ſentientem, & alijs in locis.

Ad quartam, dum inquit ſi ſemen maris haberet partem materialem, in ſe generaret: Reſpondetur prætereà requiri locum generationis, qui eſt Vterus.

Ad quintam, dum ait, quod conueniret in vnum numero agens & materia: Reſpondemus, quod valeret argumẽtum, ſi illud vnum conſideraretur reſpectu vnius & eiuſdem, & non haberet varias partes, de hoc enim vno intelligitur philoſophi præceptum, quod ſcilicet non poſſit eſſe agens & materia.

Ariſtoteles quærit de ſemine, quod inijcitur in vterum, an ſolum eſſet purum agens, vel ſimul cauſa materialis primæ delineationis conceptus: apud Veteres erat controuerſum: quia Galenus 1. lib. de ſem. cap. 3. ennarrat duas antiquorum Peripateticorum diuerſas expoſitiones: aliqui enim dicebant Ariſtotelem voluiſſe ſemen in vterum iniectum illico generationis principium ſanguini mẽſtruo præbere: mox ſtatim totũ excerni; ideò ſemen ſolum agens, & nõ materiam eſſe. Alij verò putabant, Ariſtotelem velle ſemen non ſolum eſſe agens, ſed etiam partem materialẽ primi conceptus: ibi Galenus dixit hos non intellexiſſe Ariſtotelem, eoſque proptereà nomine peripateticos appellat: quia vera, & Germana opinio Ariſtotelis (vt putat Galenus) eſt quod ſemẽ iniectum in vterum ſit purum agens ad differẽtiam ſeminũ plantarum, & ouorum, quæ (vt ſuperius oſtendimus cum Ariſtotele) continẽt cauſam agentem, & materialem: Quod verò ſemina omnia iniecta in femellam ſint ex Ariſtotele ſolum agentia, & non patientia legamus cap. 3. 2. de gen. animal. vbi ex profeſſo tractat hãc quæſtionem, hiſque verbis concludit ſeminis nullã conſtitutæ magnitudinis fætus partem eſſe: & 1. de gene. cap. 20. ait, quemadmodum ex fabro & ligno fit lectica, & ex cera & forma globus, ita ex menſtruo & ſemine fit fætus: ecce quod ex Ariſtotele ſemen eſt ſolum agens & forma, & non materia conceptus. Quod hæc ſit opinio Ariſtotelis patet, quia omnes ferè Peripatetici eam ſic intelligunt: quamuis non deſint, qui alio modo verba propoſita interpretentur. Sed hic non eſt locus diſſerendi de opinionibus Peripateticorum.

Galenus 1. lib. de ſemine contra Ariſtotelem proponit decem argumenta, quibus probat, ſemen non eſſe ſolum cauſam agentem conceptus. Tria argumenta continentur capite 4. primi libri, quorum primum eſt: ſi ſemen totũ in vtero conuerteretur in ſubſtantiam ſpirituoſam, tunc venter in prima conceptione intumeſceret, quod non ſolet euenire. Secundum ſi ſemen veniens in vterum, ſolum præberet principiũ generationis ſanguini menſtruo, tunc accideret, quia occurreret ſanguini agregato in vtero, quod non eſt dicendum, quia ſanguis in quouis ventre in thrõbum vertitur, & mox corrumpitur: aut occurrit ſanguini exiſtenti in vteri accetabulis, quod neque dici poteſt, quia ſemen diuideretur in quamplurimas partes, & cum, neque ex ſe, neque ab alio poſſit diuidi, non occurret omnibus accetabulis vteri. Tertium deſumit ab Hippocratis experimento deſumpto à Pſaltria Hippocratis ancilla, ob ſaltus abortiente, ſemen ſex dierũ, quod obductum

erat

erat membranula: vnde Hippocrates collegit semen in vtero totum conseruari, & non in spiritus dissolui, vt putat Arist. Quartum, autē, Quintum & Sextū in 5.cap.proponit: Quartum verò tale est: omnia mēbra gubernantur per venam, arteriam, & neruum; sed hæc cum sint exanguia, non a sanguine, sed a semine debent constitui, ergo non est dicendum, naturā permittere, vt semen foras egrediatur. Quintū, quod est spirituosum, est cu iuslibet operis instrumētum, ergo absurdum est dicere, quod natura semen respuat, & foras exire permittat. Sextum, illud est conuenientius principium materiale generationis, quod est perfectius & appetibilius, sed semē est huiusmodi: quia ad eius attractionem vterus valdè concitatur, & in eius amplexu summopere lætatur, ideò illud non expellet.

Neque est dicendum post virtutem seminis cōmunicatam vtero, à natura deinde expelli: quia propter quod vnumquodque est tale, & illud magis est: si sanguis retinetur propter seminis qualitatem, tanto magis retinebitur semen: cum igitur non reijciatur, fiet materia spermaticarum partium. Septimum, quod est in cap.9. si ex Arist. in seminibus plā tarum est virtus agēs & materia, cur etiam in seminibus animalium non aderit causa agēs & materialis? non ne in vtroque semine aderit virtus generandi? Octauum ex cap. 11. desumitur, & tale est, omnia membra similaria præter carnem & adipem, cum abscissa sunt, non regenerantur, quia ex semine, & non ex menstruo facta sunt; si ex sanguine facta essent, regenerarentur. Nonum argumentum desumptū ex cap. 12, tale est: ex iis nutrimur ex quibus constamus, sed membra spermatica nutriuntur semine, ergo ex semine tamquam ex materia facta sunt. Hæc sunt argumenta Galeni contra Aristotelem, quibus probat in semine non solum esse virtutem actiuam, verum etiam passiuam, seu materialem.

Auicennas verò, & Auerroes videntur taxare Galenum, quia non intellexerit Aristotelem: Hi enim negant, quod Aristoteles dicat, semen, postquam communicauit generationis principium, ab vtero egredi; quia ait Philosophus, semen totum in spiritū conuerti; & nihil seminis egredi: Auicēnas enim lib. 9. de animal. cap. 1. circa finem habet hæc verba, *& putāt homines, quod Arist. putauerit, quod sperma viri non esset pars pueri, neque immistū cum materia pueri: sed hoc non fuit eius consilium, sed suū consilium fuit, quod inuoluatur cum materia & profundetur cum materia, scilicet sanguine menstruo, vt sit operator membrorum, vt ducat idoneam materiā ad membra, & erit illud sperma materia spiritus in creatura:* ecce quod semen, vt Auicennas interpretatur; retinetur, & non egreditur: quia est causa efficiens totius embrionis.

Auerroes similiter secūdo coll. c. 10. habet

A hæc verba: *non habet reprehensionem Aristoteles ab Hippocrate & Galen. de muliere, quæ sexta die ob saltus abortiuit, quod fuit inuentum sperma inuolutum pāniculo,* quasi dicat, si Hippoc. vidit sexto die illam genituram hoc non est contra Aristotelem, qui non asserit semen euanescere, vt putant nonnulli, sed paulatim spiritificari, & in sanguinem operari; quod verò philosophus legerit historiam Hippocratis de ancilla sua, patet, quia eam confirmat lib. 7. de historia animalium cap. 7. vbi habet hæc: *semen insinuatum in vtero, diuque contentum membrana obduci,* ait semen obduci membrana, atB que deinde semen antequam discernat, idest antequam in partes distinguatur si fortassis abortire contingat exire vt ouum in sua membranula contentum detracto putamine: ecce quod philosophus primo innuit historiam Ancillæ Hippocratis, & deinde concludit semen membrana obuolui, & spiritificatum totum obduci membrana, quæ est seminis superficies, vi caloris vteri incrustata, vt docet quoque Galenus primo de semine capite quarto, hæcque membrana vocatur chorion: mox ob insuflationem factam à spiritibus incipiunt in chorio apparere veC næ & arteriæ, quæ vmbelicum constituunt, per quas deinde attrahitur sanguis mēstruus, qui efficit deinde embrionem.

Differentiæ inter Aristotelē & Galenum variæ sunt: Aristoteles putat ex crassiori parte seminis fieri tanquam ex materia chorion, non tamen partes spermaticas embrionis: Galenus vult ex semine tamquam ex parte spermatica non solum fieri chorion, amion. Et allantoidem; sed omnes partes spermaticas embrionis. Aristoteles vult semen à masculo tantum; Galenus, & Hippocrates à fœmina quoque dicunt semen secundum proD dire; Aristoteles vult virtutem seminariam cordi esse attribuendam, & deinde vasis inuolutis: Galenus vero testibus tantum. Aristoteles dicit, semen esse solum principium efficiens: Galenus & Hippocrates efficiens & materiale. Aristoteles putat totum semen in vtero conuerti in spiritum & membranam: Galenus vnam partem in spiritum, aliā in materiam spermaticarum partium. Neque optimi peripatetici à Galeno dissentiūt: primo enim aphorismorum Com. 15. & lib. aduersus Lycum capite septimo ait, tria esse quæ substantiam nostram complent, spiriE tum, aeteā substantiā & sanguinē menstruū: spiritus autem est in semine atque est auctor generationis; & vt remanet sit calor innatus, deinde verò nutrit, auget, & vsq; ad vitæ finē animal perducit: hic in iuuenibus multus est, in senibus paucus; quia ad consumptionem istius substantiæ animalia senescunt: quanto igitur in fætu plus est de hoc, tanto animalia fiunt fortiora, & longioris vitæ: de hoc dixit Aristoteles, proportione respondere elemen-

mento stellarum: hic spiritus non solum est A in seminibus, sed est dispersus in toto elemẽtorum globo, hic in terra, & aqua causat rerum generationẽ: de hoc Atis. 3. de Gen. animal c. 11. habot hæc verba, *generantur autem in terra, humoreq; animalia, & plãtæ, quia humor in terra, spiritus in humore, calor animalis in vniuerso inest, ita vt quodammodo omnia plena sint aīæ* paulo infra ait calorem seminis agentem in menstruum, & calorem aeris, terrę, vel maris agentem in mistum facere conceptum, & motum imponere: quia hic spiritus calorificus est primũ, & proprium naturæ instrumentum.

Dubit. dictum est partes omnes similares B (carne & adipe exceptis) ex semine factas esse, tamen secundo de elementis cap. 2. haber ex sanguine matris omnes partes animaliũ sanguineorum esse generatas: similiter 8. de placitis Hippocratis & Plat. cap. 4. idem dicit de cartilagine, osse & membrana; & primo de facultatibus naturalibus c. 6. post medium ait, ex mẽstruo sanguine tunicas ventris, gulæ, intestinorum, atque arteriarum ab alteratrice fieri, lib. verò 2. eiusdem c. 3. dicit cartilaginem, os, arteriam, venam, neruum, membranam, medullam, e xanguia quidem esse ex sanguine tamen facta fuisse.

Solutio colligitur ex Galeno lib. de hominis natura, vbi habentur hæc verba, *monstratũ est in commentarijs de semine, quod quam multæ corporis partes ex semine generãtur, cum solæ carnea ex sanguine formentur. Verum, quia exiguum est id semen quod in vterum proijcitur, alitur autem ipsum ex sanguine, & augetur. Propterea parum abest, quin ex sanguine particulæ formari videantur, quatenus autem semen ex sanguine generationem accepit, catenus si quis dicat fętum ex sanguine generari, verum dicere videatur:* ex his verbis colligĩ solutio difficultatis: nonne semẽ fit ex sanguine, quatenus sanguis prius in semen conuertitur? quo pacto verò sanguis in semẽ vertatur nobis declarat Galenus primo de potẽtijs naturalibus cap. tertio his uerbis: *cum in omnem seminis partẽ sanguis veluti ros sit attractus, nunquam sui speciem repręsentat, sic namque fiet, vt & facile eum vincat semen, & celeriter assimilet, & sibi nutrimentum faciat:* ecce quod ex sanguine omnia spermatica alantur, quare, prius in semen conuertitur, quod Erasistratus non animaduertebat: putabat enim omnia spermatica ex sanguine primario nutriri: solutio igitur dubij in hoc consistit, quod duplici modo intelligãtur nutriri spermatica, vel primario & immediate idest absque eo quod sanguis prius in semen conuertatur & sic negamus spermatica ali sanguine: vel mediate & secundario, quatenus necessariò pro nutritione requiratur sanguis, hac tamen lege, vt prius abeat in semen.

QVAEST. LXXIV.

DE VIRTVTE FORMATRICE.

NVlla res mortalis ostẽdit maius suæ compositionis opificium; quam animalium fabrica: Gal. .n. lib. de vsu partiũ, & alibi testatur, Auctorem huius opificij esse aliquem Deum sapientem, & potentem, qui intellexerit prius, quam vniuscuiusq; animalis corpus esset fabricandum, & deinde quod proposuerat, potentia fuerit assecutus: huncque, qui effecit omnia, quæ voluit virtutis, ait, esse inuictę, & insuperabilis.

Agens de hac potentia formatrice Gal. 1. libro de fætus formatione cap. 6. proponit octo opiniones, easque omnes reijcit. Deinde fatetur se ignorare huius diuinæ virtutis substantiam: addit tamen, omnes dictas opiniones ad aliquem bonum sensum posse reduci C præter primã, cuius Auctores contendebant omnia casu & fortuna fieri. Nos subnectem⁹ paucis omnes Antiquorum opiniones: quia Galenus fusè & summo dicendi ornatu summæ eloquentia illas ita explicauit, vt nil addi possit.

Prima opinio fuit Asclepiadis & Epicuri, qui putabant, omnia fieri casu & fortuna; idest ex motu aliquo irrationali, & in artificioso, fætum in optimum finẽ deuenire: Galen. his verbis eam reijcit, *verum hanc primam opinionem refellere mihi non est opus, cum ab his ipsis, ad-* D *uersus quos mihi disputatio est, damnata iam sit: cum dicant hi à natura tale opus fieri, & ideo non casu, & fortuna; quæ enim à natura fiunt, ratione facta sunt.*

Secunda opinio erat quorundam, qui putabant hanc diuinam formatricem exhibere motionis principium: deinde nihil amplius agere: sed succedere alias causas, quę immediatè omnia efficiant: sicuti dum Horologijs exhibetur motionis principium tẽdendo spiram calybeam: aliæ enim rotæ virtute primæ mouentur: Sic dicunt Deos, vbi plantarum & animalium semina, ita præparatunt, vt ad tan E tam motuum successionẽ ipsamet essent idonea, nihil amplius agere. Aliqui putant hanc opinionem fuisse Aristotelis ponentis primũ Motorem, à quo ex 2. de gen. animal. cap. 1. & 4. & 1. de Cælo tex. 100. omnibus tributum est esse, & viuere: Sed re vera aliter sentit Philosophus, quia isti ponunt multos Deos; Aristoteles vnicum, isti dicunt hos Deos exhibere principium motionis, & deinde nihil amplius agere: Arist. verò vult primũ motorem continuò mouere & omnia continuo ab illo gubernari & viuere.

Reij-

Reiicitur tamen hæc secunda opinio a Galeno dicente, quod esset impossibile, vt conformatio tantorum membrorum ex tot tantis motibus se inuicem succedētibus semper perueniret ad bonum finem: cū omnia continuo fint in perenni agitatione.

Tertia opinio est quorundam, qui putabāt animam rationalem in semine existentem sibi corpus formare. Aliqui dicunt hanc opinionem esse Temistii 1. de anima com. 22. sed aberrant, quia Temistius de formatrice, quæ format & præparat organa non est locutus.

Galenus disputat contra hanc tali pacto: si anima sibi corpus, & omnia membra fabricaret; tunc membra, & membrorum actiones, & vsus sine disectione cognosceret: Infantes que essent Anatomici peritissimi: addit Galenus, peritissimos quoque Anatomicos infinita propemodū pertinentia ad Anatomiam nescire: & inter cætera proponit exemplum de lingua, ait .n. professores Anatomicos inter se esse discordes de numero musculorū linguæ & qualis muscul⁹ exerat līguā ait, adhuc esse incognitū. Gal. recitat opinionē ridiculā cuiusdam credētis vnumquēque musculum esse quasi animal volūtatem nostram persentiens, quod attrahat ac circumducat linguam in conuenientem figuram ad vocē exprimendam: atque hanc opinionem esse absurdissimam: quia si quilibet musculus esset vnum animal, quod persentiat nostram volūtatem, nos quoque hæc animalia cognosceremus; additq; cū multi sint musculi, & omnes sint animalia, vnum animal cōstaret ex pluribus: numerus enim musculorum totius corporis ascendit ad 409.

Quarta opinio est nonnullorum, qui ponebant duas animas, aliam, quæ membra embrionis efficiat: aliam verò, quæ motus & functiones membrorum voluntarias inciter, idest aliam esse animam, quæ animal generat & aliam quæ illud gubernat.

Reijcit hanc Gal. quia hæc anima, quæ generat, vel permanet in animali, vel post genitum animal recedit: nō est dicendum, quod permaneat: quia esset ociosa & superflua: si dicerent, quod anima generans, quæ est formatrix membrorum recedat, actum esset de anima gubernante: quia nō posset scire quæ futura sint ex ordine generatricis, seu formatricis membrorū: nisi dicamus, quod formatrix, seu generatrix membrorum prius quam recedat, diligentem instructionem seu memoriale omnium quæ futura sunt in corpore animæ gubernatrici præbeat, quod est ridiculum.

Quinta opinio est Platonis dicentis materiam animatam, quæ ab æterno est, in Ideas respiciendo, se ipsam excolere & informare. Contra istam Gal. habet hoc argumentum: si materia siue anima in ipsa existēs efformaret seipsam, deberet dignoscere membra ab ipsa formata, ita vt Infantes cognoscerēt, quod neque peritissimi Anatomici percipiunt.

A

Sexta opinio proponitur a Gal. 1. de fœtus formatione cap. 4. quæ est Crysipi, & multorum philosophorum stoicorum, & peripateticorum qui putabant, seminis paterni virtute cor solum gigni: quod postquam sit genitum, omnia membra formet & gubernet: in ipso enim anima irascibilis, concupisibilis, & rationalis residet, & ab ipso dependet.

Contra Gal. ait istos in multa errata incidere: primo errant, quia nec sensu, nec ratione inueniri potest, cor primū omnium generari: Secundo falluntur, dū dicunt a corde omnia mēbra spiritalia formari, quasi quod opifex qui id constituat quicunque ille sit, iam recesserit, neque amplius adsit: Tertio negat Gal. in corde esse omnes potentias, rationalem scilicet, irascibilem & concupiscibilem, vt putabat Arist. 2. de generatione animaliū, cap. 1. Quo ad primum erratum ait Galenus cap. 3. formationis tempus prius conuenire corio, arterijs, & venis vmbelicalibus & iecori, quam cor vt nos in fractione ouorum, quę tertio, vel quarto die sub glociēti gallina permanserint, cognouimus: cor igitur non prius formatur, nec alia membra ab eo generantur vt putabat Arist. Quo ad secundum: neque cor est principium membrorum spiritaliū: quia eodem tempore, quo formatur cor, formatur thorax, & omnia membra spiritalia, vt docet Gal. cap. 3. quare si spiritalia nō fient à corde, tanto minus, cætera membra quæ minorem cum corde connexum habent. Præterea Gal. clarissimè ostendit, arterias & venas a semine, & non a corde oriri: redditque hāc rationem capite citato, *in omnibus artibus eūdem Artificem, tam primam partem rei, quam fabricatur, quam quæ sequuntur, reliqua omnia vsque ad consumationem operis constituere*: ecce quod ille Artifex qui efficit venas, & arterias vmbelicales, debet vsque ad consumationem totius operis in opere suo perseuerare, vultq; cor esse principium dispensationis arteriarum, & non generationis: addit Galenus *Alij extruunt vrbes; Alij administrant; Alij sunt qui fabricant; Alij qui fabricatis rectè vtuntur*: vultque his verbis ostendere, nec cor arteriarum: nec iecur venarū: nec cerebrum neruorum principium generationis esse: sed solum gubernationis & dispēsationis, vt in quęstione propria probauimus. Tandem ad aliud erratum Arist. stoicorum & Crysipi ascendit, quod scilicet nerui nō à corde, sed à cerebro dispēsentur per vniuersum corpus, sed de hac quæstione nihil dicimus; quia fusè de ipsa superius egimus.

B

C

D

E

Septima est illorum, qui dicūt, quod facultas formatrix sit anima vegetatiua: hanc quoque reprehendit Gal. quamuis non omnino eam reijciat: eam enim reprehēdit dum profert hæc verba, *nam cum summam in horum fabrica, & sapientiam & potentiā videam, non possum existimare*

ſtimare eam, quæ in ſemine eſt, animam ab Ariſtotele vegetalem, concupiſcibilem à Platone, à Stoicis ne animam quidem prorſus, ſed naturam appellatam, fatum ipſum formare; cum non modo ſapiens non ſit: ſed omni prorſus ratione carere videatur, in hanc tamen ſententiam inclinat, dum profert hæc verba, *cum tamen rurſus ſimilitudinem, quam filij habēt cum parentibus ſpecto, ab hac opinione non longè diuerſus abeo*.

Octauam refert, dicitque, ſe didiciſſe a quibuſdam Platonicis magiſtris, animam, quæ per totum mundum eſt diffuſa, quam mundi animam vocant, eſſe formatricem fœtus.

B Has opiniones refert libro de fœtus formatione cap. 6. Ad has poſſunt referri omnes opiniones Antiquorum de hac re differētium. In octauam opinionem incidit Anaxagoras, qui putabat, mētem ſeparare & congregare. Similiter Auicennas, qui putabat formatricē eſſe cholcodeam.

Quod verò nec anima Mundi, nec mens Anaxagoræ, nec cholcodea poſſint eſſe formatrices, colligitur ex his Galeni verbis prolatis loco citato contra octauam opinionem, *dignam quidem eam eſſe exiſtimabam, vt ſcilicet talis ars ac facultas aſcriberetur, nunquā tamen adduci potui, vt crederem ſcorpiones, phalangia, muſcas, culices,* C *viperas, vermes, lumbricos, teretes, aſcarideſque ab eadem anima mundi formari, prope ad impietatem accedere hanc opinionem ratus: neque præterea materiæ animam tantam artem aſſecutam fuiſſe credibile videtur*.

Galenus verò, cum reiecerit dictas opiniones aſſerere videtur, facultatem formatricem eſſe imperceptibilē: proponit enim hæc verba, *tantum igitur hoc habeo, quod de cauſa animalium formatrice aſſerere poſſe confidam, quod ſumma in ea pars, ſummaque ſapientia ineſſe conſpicitur, quodque poſtea quam formatum fuerit corpus vniuerſum, id in to-* D *to vitæ curriculo tribus motuum principijs ex cerebro per neruos & muſculos: ex corde per arterias: è iecore per venas gubernetur*.

Ariſt. ſimiliter 4. meteororum cap. vltimo loquens de virtute formatrice non audet determinare quænam ſit hæc virtus formatrix: ſolum dicit, *eſſe naturā, vel aliam aliquam cauſam*, quod verò Ariſt. fuerit dubius de origine formatricis, nos quoque admonet Gal. 2. de temperamentis cap. 6. vbi habet hæc verba, *de virtute formatrice Ariſt. dubitauit, nunquid diuinioris originis ſit, atque a calido, frigido, humido & ſicco, res* E *diuerſa*.

Nos tamen colligimus ex Ariſtot. virtutem formatricem non eſſe quid extrinſecum: habet enim 2. de gen. animal. cap. 1. poſt mediū hæc verba, *ſed ab aliquo extrinſecus agēte effici quæque, aut viſcera, aut alia membra remotum a ratione videtur: fieri enim non poteſt, vt moueat quod non tangit, & quicquam ab eo quod non moueat, afficiatur;* Ecce quam clare Ariſt. oſtēdat & probet, formatricem facultatem eſſe quid corporeum, & non incorporeum, ſeu diuinum: quia vult, vt A tangat, eo axiomate motus, quod omne agēs naturale agat per contactum, & omne tale ſit corporeum: quare virtus formatrix erit aliqua pars corporea in ſemine īſerta: Quod verò formatrix non ſit ſeparata a ſemine ab Ariſt. his verbis probatur, *ſed aliquid quicquam eſſe abiunctum irrationabile eſt: etenim id abiunctum, generato completoque animali, aut corrūpitur, aut manet:* ſed addit *non videri aliquid in animali, vel planta genita quod ſit ſeparatum, ſed ſolum quod totius pars ſit, aut plantæ, aut animalia*: quaſi dicat, non eſt vt nauta in naui: ſi verò quis diceret, quod poſtquam omnes partes genitæ ſint, formatrix B corrumpatur, ait Philoſophus, hoc eſſe abſurdū: dicit enim qui efficiet reliqua? ideſt quale agens efficiet reliqua, ideſt nutriet, augebit, & cætera officia adminiſtrabit? ergo remanebit, eritque pars: & cum agat, tanget, & corporea erit: contributaque ſemini à Patre vt dicit Philoponus; Concludit tandem loco citato Ariſt. virtutem formatricem, nec animam, nec animæ partē eſſe, ſed eſſe quid animatum & mixtum: quod verò mixtū ſit patet, quia actionem præcipuam habet: omne enim habens aliquam actionem mixtum eſt: ideò Ariſt. 2. de anima concludit intelligere, C & alias actiones quæ videntur eſſe animæ, eſſe corporis animati, & non animæ: Similiter Ariſt. 1. poſteriorum, vult proprias actiones, ſeu paſſiones conuenire ſubiectis in ſecundo modo dicendi per ſe, & non differentijs: quodnam verò ſit hoc mixtum habēs actionē formandi, vel in quo inſerta ſit virtus formatrix cum Ariſt. & Gal. putamus eſſe calidum natiuum pendens tum à ſemine patris, tum a calore vteri. Quod verò calidum natiuum ſit mixtum, patet ex Gal. multis in locis & præcipuè lib. de rigore cap. 6. vbi dicit, D calorem innatum eſſe ſubſtantiam per ſe, & ſemper mobilem & ſua ſponte, ideò ex ſe, & non ab alio moueri, quare non accidens, ſed ſubſtantia, non ſimplex, ſed mixtum habens in ſe ſui motus principium.

QVAEST. LXXV.

DE SIMILITVDINE filiorum.

AVicennas lib. 5. de animalibus, Arabes omnes, & demum Fernelius 7. ſuæ phyſiologiæ putant, cauſam ſimilitudinis effigiei eſſe imaginationem: mouentur auctoritatibus Ariſt. & Galeni, Ariſt. enim ſect. 10. probl. 12. quærēs, cur hominum partes inter ſe ſint diſſimiles, reſpondet ob cogitationum velocitatem, & ingenij varietatem imprimi multiformes notas:

notas: Galenus vero libello de Theriaca ad Pisonem ait, se consuluisse Aethiopi, vt ad lecti pedes formosam, albamque figuram collocaret, ne filij orirentur deformes: quod cum præstiterit, fuit voti compos.

Hæc opinio reijcitur ab Erasto, eo quia pater cæcus à natiuitate generare potest filios sibi similes. Quare non omnes similitudines natorum orientur ab imaginatione: cæcus enim à natiuitate nullam faciei pulchritudinem imaginatur.

Secunda opinio est Erasti, qui dicit causam similitudinis filiorum non esse imaginationē, sed virtutē formatricē q̄ est in semine; ait enim lactucam efficere semen, quod generat lactucam sibi similem sine vlla imaginatione, & sic de alijs.

Reijcitur, quia dū negat, imaginationem non posse aliquando concurrere ad alterandam effigiem naturalem, destruit alterationem, quam inferunt in corpus vehementes animi motus, quod aduersatur experientiæ: motus enim vehemens animi ex Platonis sententia in Charmide, dum etiam corpus iacet, magis corpus agitat & alterat, quam vehemens corporis motus, quod cum ita sit: potest quoque facile contingere, vt fixa imaginatio per medios spiritus in primo fætus stamine effigiem & figuram animo conceptam imprimere p ssit.

Præterea credendum est Galeni historiæ de Aethiope relatæ lib. de theriaca ad Pisonem, & Aristot. Sect. 10. probl. 12. & experientiæ, quod dum mulieres grauidę tempore primæ fætus delineationis appetunt carnem porcinam, vel ficus, & alia, eorum vestigia in infantibus impressa conseruari.

Tertia opinio est Galeni, quæ explicatur lib. 2. de semine, vbi ait, causam similitudinis esse temperaturam, & variam permistionem seminis maris, & feminę: supponitque tria principia: quorum primum est, quod omne agens agat sibi assimilando: censet enim, semen fœminę habere vim actiuam, quod negauit Aristoteles: secundum, quod augeatur virtus actiua seminis mulieris, quia menstrua per nouem menses assident semini fæminę: sed duo supponit, primum, virtutem actiuā seminis feminę esse minorem, quam viri: Secundum supponit contra Aristotelem menstrua quoque habere aliquam vim actiuam, quæ fauet semini mulieris & non viri: Tertium supponit, triplicem esse figuram, aliam speciei, vt homo generat hominem, aliam sexus, qui à calidiori, vel frigidiori semine pendet, & aliam indiuidui, & est dum præualet semen maris, vel feminę, quia si præualet semen maris fit mas; si feminę, fit femina.

Quarta est Aristotelis lib. 4. de Gen. animal cap. 3. quæ satis obscurè est prolata: eamque credimus esse probabiliorem: ponit philosophus in semine varios motus, idest virtutes

A assimilandi: dicitque, horum alios esse actu in semine, alios potentia, aliosque vniuersales: alios particulares: motus autem qui sunt actu in semine, & qui sunt particulares esse virtutes generandi marem patri omnino similem, si vero huiusmodi motus impediantur, vel ab vteri intemperie, vel ab aliqua forti imaginatione, vel à seminis incōcoct one, motus siue virtus assimilandi patri deficere, & tunc statim suboriri motum, qui proximus est, videlicet qui retinet virtutem assimilandi auo, quæ si impeditur, sequi illam, quæ abauo: & deinde, quæ maioribus assimi-

B let; quos motus seu virtutes ait, esse ī semine potentia, & non actu. Hinc Niceus poeta Bizantius à candidis parentibus genitus in Auum Aetiopem degenerauit. Si verò accideret, quod isti motus Auuorum quoque impedirentur, dicit Aristoteles, tunc fieri trāsitum in motum contrarium, idest in motum matris, & tunc filij matri assimilarentur: vocat modum contrarium: quia de ratione seminis est efficere quod perfectius est, & tales sunt mares: feminę enim sunt tanquam contraria priuatiua: si verò accideret, quod exoluerentur motus matris, tunc transitus pro-

C prie fiet in motum Auiæ, & Abauiæ, & maiorum. Si demum hic motus quoque interciperetur, fieret transitus in motum vniuersalem, orirēturque mares, vel feminę omnino dissimiles suis parētibus: Hæc est opinio Aristotelis breuibus explicata, quam vt probabiliorem sequimur.

1 Dubitatio exurgit magni momēti, quia, supposita opinione Aristotelis, quod semen muliebre non concurrat ad generationem: quomodo in semine viri erunt motus potentiales assimilandi matri?

Respōdetur ex Aristotele, mulierem prę-

D bere solum alimentum & materiam pro alendo fætu; tamen quia omne agens agendo repatitur, sic omne patiens patiendo reagit: potest igitur contingere, quod sanguis menstrualis spatio nouem mensium, quamuis sit materia alimentalis notabilem introducat vim assimilandi. Præterea non solum alimentum habet vim introducendi similitudinem: sed venena quoque assumpta, vt docet Galenus lib. de simplici med. in historia illius vetulæ, quæ cicuta nutriebatur: post cuius vsum facta fuit sibi adeo familiaris, & similis, vt quotidie in nutrimentum illam conuerte-

E ret. Demum causæ extrinsecæ, sicuti est aer diuersorum clymatum effigiem mutare solent; quod experientia probatur: si enim Germanus moretur in Italia, post duos, uel tres annos faciem Italam sibi conciliat: si in Hispania Hispanicam: si in Galia Gallicam: quare si aer diuersatum regionum effigiem mutat, quanto magis alimentum maternum & virtus vteri poterit introducere maternas effigies.

2 Du-

2 Dub. exoritur, quia videtur contradictio A in Ariſt. 10. enim de hiſtoria animal. inquit ſemen fæminę, & viri concurrere ad conceptum: libris verò de genę.animal. negat.

Reſpondetur ex Ariſt. mulierem non habere ſemen, quod actiuè concurrat ad conceptum: non tamen tolleret philoſophus a ſemine fęmineo varios vſus conſpirantes ad facilitandam conceptionem, de quibus paulò infra ex Galeno tractabitur. Hippocrates verò libro de genitura, & Galenus lib. de ſemine aiunt, non ſolum ſperma maſculeum, ſed etiam fæmineum actiuè concurrere, ſed non illo modo, quo dixit Valeſius, quod ſcilicet ſi B mulier ſit calidior poſſit ſemen per ſe fæcundum emittere, & aptum generationi ſine viri conceptu: deficeret tamen (dicit) ob reliquias alimenti: quod quidem eſt erratum inſigne, & experientiæ repugnãs: ſaltem enim ſine viro paterẽtur abortum genitурę, in qua videri poſſent partes ſpermaticæ diſtinctæ. Quoad vſus ſeminis fæminei ex Gal. 14. do vſu partium cap. 11. tres ſunt: primus ex ipſo tanquam ex materia fiunt membranæ inuoluentes fætum: Secundo eſt pro alimento ſeminis viri: Tertio latera vteri irrigat: quem C non negat Ariſt.

Hic tamẽ notatur Argenterij erratum, dũ contra Galenum inuehit dicens, vterum mulierum non habere cornua, vt in quadrupedibus: ideò mulierem non emittere ſemen in vteri cauitatẽ per latera; Oſtendit anatomiæ magnam imperitiam: quia illi proceſſus mamillares, qui dicuntur cornua in quadrupedibus, in mulieribus extenduntur per vteri latera, illaque a ſemine irrigantur.

CAPITIS L.

Particula I.

DE HABITV TOTIVS corporis.

Tex. 17. *Totius autem corporis habitus diximus, & ſuperius quomodo & hepatis, & cordis naturam ſequantur, ei autem magis aſſimilantur, quod vnam aliquam ex primis qualitatibus potentiorem habuit, quas & effectiuas appellant. Totius verò corporis habitus in illis maximè dicitur partibus quæ primæ oculis ſubÿciuntur. Sunt verò hæ, muſculi, qui omnia ambiunt oſſa, carnes quædam compoſitæ ex prima & ſimplici carne, & filis quibus innaſcuntur, propria enim muſculorum ſubſtantia his duobus conſtat: quæ verò ad ipſos, vaſa pertingunt, veluti riui quidam ſunt: qui non ſubſtantiam complent, ſed eis ſubminiſtrant, vt in vita permaneant.*

PRopoſuit Gal. in exordio libri agendum de corporibus, ſignis, & cauſis ſalubribus, inſalubribus, & neutris. Egitque de corporibus ſalubri- B bus, & de ſignis in communi; demum de ſignis quatuor principiorum cordis ſcilicet, Hepatis, cerebri, & teſticulorum. In pręſentia agere vult de ſignis in communi totius corporis habitus, & meritò, quia cognitis principijs, totus habitus, qui ab illis dependet, facilius dignoſcitur, quomodo curandus & præſeruandus.

Diuiditur hic tex. in duas partes: in prima repetit quod ſuperius dictũ eſt, videlicet ha- C bitum totius corporis inſequi hepatis, & cordis naturas, ideſt temperaturas: & præcipuè temperaturas effectiuas, ideſt calidam, vel frigidam. In ſecunda parte tria docet; primum per habitũ totius corporis ſe intelligere muſculos ambientes omnia oſſa: ſecundum per muſculos ſe intelligere carnes, quæ oculis noſtris ſubijciuntur, & quæ componũtur ex carne ſimplici & fibris: Tertium negat, quod vaſa, quæ ſubminiſtrant alimentum, & vitam, quæ ſunt venæ, & arteriæ pertineãt ad muſculi ſubſtantiam.

D 1 Dub. non videtur, quod habitus totius corporis inſequatur cordis, & hepatis temperaturam: quia ſæpiſſimè accidit corde & iecore exiſtentibus calidiſſimis, ventriculum eſſe frigidum: ergo totius corporis habitus non inſequetur tẽperaturam iecoris, vel cordis.

Reſponſio facilis eſt; quia Gal. per habitũ totius corporis nõ intelligit viſcera, quæ ſunt in cauitatibus, vt eſt ventriculus, pulmo, liẽ, renes, veſica, & vterus, de quibus in hoc libro ſeparatim agit: ſed muſculos totius corporis: Hinc ſępè contingit, quod vterus ſit frigidus: E cor verò, & iecur calida. Idem dicimus de renibus, & veſica: videmus multos hydropicos renum ardore vexari, corde & hepate frigidis exiſtentibus: valebit tamẽ, totus habitus .i. muſculi omnes ſunt calidi, ergo cor eſt calidum, niſi hepar obſtiterit, vel viceuerſa: ſimiliter ſi hepar ſit frigidũ, niſi cor obſtiterit, totius habitus corporis muſculi omnes erũt frigida temperatura correpti. Idem dicendum de alijs qualitatibus eo modo, quo ſuperius declarauimus.

2 Dubitatio videtur hic tractatus de ſignis habitus corporis omninò ſuperfluus: quia ex

ijs quæ

ijs quæ dicta sunt de signis temperaturarum A cordis, vel hepatis facilè cognoscitur, quando totius corporis habitus sit frigidus, vel sic cus; valet enim hæc consequentia, iecur est calidũ,& cor non obstat, ergo totum corpus est calidũ:similiter dicẽdũ de alijs temperaturis cordis,vel hepatis: quare si a temperatura cordis vel hepatis colliguntur temperaturæ totius, vanus erit iste tractatus de corporis habitu.

Respondetur, hunc tractatum nos docere modum non cognoscẽdi,quando vincit cor, vel hepar: superius. n. nos docuit Gal.si cor fuerit calidum, & hepar non obstiterit,tunc B totum corpus fore calidum. Sed hic proponit signa,quæ indicant statum,& temperaturam totius corporis habitus, vt ex his signis possimus penetrare temperaturas iecoris,vel cordis, & an contraoperantia sit ex parte hepatis,vel cordis.

3 Dubitatio, ait Galen.temperaturam totius corporis habitus insequi cor, & hepar: nihil tamen de testibus, & cerebro, quæ sunt principia, & quæ immutare totũ possunt, dixit: ergo vel Gal.est diminutus: vel duo erunt vocanda principia, cor & iecur, & nõ quatuor, vt superius docuit. Quod vero testes sint prin C cipia totius corporis patet, quia illis exectis calor totius hebescit: pili non nascuntur:corpus pinguescit,vox fit prætennis, & habitus redditur muliebris,caro quoque ritu castrati odorem & saporem diuersum acquirit: ecce quod testes temperaturam totius immutant. Similiter cerebrum est principium; quia illius languore omnia membra languent. Præterea si per totum corpus intelligat musculos, non ne musculi contexti sunt neruis,qui a cerebri substantia prodeunt? ecce igitur, quod temperatura totius non solum insequi debet cor,& iecur,sed ẽt cerebrum,& testes. D

Respondetur, testes,& cerebrum esse principia corporis: immo cerebrum propter neruos magis componere musculos, quã cor,& iecur: verum hic non quæritur de compositione totius habitus corporis, sed de eius tẽperatura, quæ continuò ab hepate, & corde fouetur,conseruatur,intenditur,vel remittitur,eo quia venæ,vt ab hepate prodeuntes alimentum, arteriæ vt à corde vitam toti subministrant: hacque de causa Gal.dixit, habitum totius insequi naturam cordis, & hepatis: Dum verò dictum est, testes habere vim E alterandi,& permutandi totum corporis habitum,dicimus id euenire, quia primariò, & immediatè alterant cor & hepar,secundariò verò,& mediatè totum corpus: immo secundum hunc sensum nulla est corporis pars in caditate existens, quæ non esset principium: cui dubium,si lien, qui non numeratur inter principia, posset auferri, quod corpus magis alteraretur, quam exectis testibus: similiter si brachiũ, vel lingua abscinderetur, vel oculi eruerentur, quod totus habitus valdè alteraretur: quare non valet consequentia, testibus euulsis flos sanguinis hebescit, corpora hubera fiũt,ergo testes sunt corporis principia; diximus tamen, testes a Galeno vocari principia non indiuidui, sed prolis.

4 Dubitatio, Gal.lib.1.de motu musculorum & 2. de temperamentis capite 3. dicit musculum fieri, quia nerui orientes a cerebro, & ligamenta orientia ab ossibus disseminata in filos tenuissimos efficiunt veluti rete, cuius spatia carne implentur: dicitque tandem omnes filos desinere in tendinem, qui virtute cerebri mouet membrum, quod cum ita sit, sequitur habitũ totius corporis, idest musculos saltem æque insequi naturam cerebri, ac iecoris,& cordis.

Respondetur, musculos magis insequi ratione compositionis cerebrum: quia musculorum substantia componitur ex neruis: nihilominus ratione temperaturæ dicendum est, quod insequantur iecur, & cor: quia ab his duobus tẽperatura propria perpetuo conseruatur per venas & arterias sub ministrantes ratione cordis vitam,ratione iecoris alimentum: per neruos verò, nec vita musculorum conseruatur, nec nutrimẽtum transmittitur, nec temperatura illorum refocilatur.

5 Dubitatio non videtur,quod temperatura totius habitus corporis pendeat a corde, vel iecore, vt dictum est, Galenus enim lib.2. de temperamẽtis docet, temperaturas proprias & innatas non pendere a corde, vel iecore: neruus enim habet temperaturam frigidam & siccam, caro verò calidam & humidam,in prima constitutione acquisitam, quæ temperaturæ a corde, vel ab hepate non effluxere: ergo cor, & iecur non immittent temperaturas toti.

Respondetur temperaturam totius habitus consentire eum corde, & iecore in prima generatione, habitumque non posse esse humidum,corde & iecore sicco existente: iecur enim conseruat temperaturas musculorum,& aliarum partium subministrando per venas alimẽtum: & cor per arterias spiritum, vt totum in eodem statu conseruetur.

CAPITIS L.

Particula II.

Tex. 58. *Dicentur igitur, & horum temperaturæ indicia, in benè temperata habitatione. Nam quæ malè temperaturæ sunt, cutẽ permutant ex se ipsis formantes; & quædam ex indicijs corrumpunt: ita & in bene temperata regione, si quis se*

tempore æstatis nudum soli exposuerit, permutabit indicia quæ ex colore, & duritie, & mollitie sumantur: si verò quemadmodum bonam temperiem obtinet locus: ita & ipse bene temperata victu vsus fuerit, vt qui neque se plurimum singulis diebus in sole torrefaciat, neque sicuti plerique more puellarum continuè in vmbra degat, hic certa atque exquisita temperaturæ indicia præseferet; tamquam igitur de hoc futuro sermone nunc ad ipsum accedemus.

IN hoc tex. Gal. tradit duas conditiones, quibus verificantur signa, quæ indicant temperaturas totius corporis habitus: prima, vt sint vera in temperata habitatione: secũda in temperata regione. Meritò igitur diuiditur tex. in duas particulas, in prima agit de prima cõditione: in secunda de secunda.

Ratio, cur requiri debeat tẽperata habitatio ad hoc, vt signa, quæ desumuntur a cute verificentur, est quia in habitatione intemperata, cutis adeo alteratur, vt nullo modo indicet temperaturam internam: potest enim contingere, vt corpus quo ad partes internas sit temperatum, quo ad cutim intemperatũ: si enim temperatum corpus in æstate soli se exposuerit, cutis fiet dura & nigra, quæ intẽperiẽ calidam ostenderit. Si verò more puellarũ in vmbra degerit, fiet albior & mollior, quã requirat cutis corporis tẽperatissimi: requiritur igitur bona habitatio. Hinc Galenus 2. de temperamentis cap. 6. & 3. aphoris. 14. loquens de Germanis incolentibus Regionem frigidam, & de Aethiopibus dicit, partes cutaneas quo ad temperaturas esse dissimiles internis partibus; ideò afferit, intẽperatam habitationẽ permutare cutim, & corrumpere cognitionem: Galenus enim docet ex colore, duritie, mollitie, calore, frigore, & humiditate quænam sit temperatura musculorum: dum verò habitatio est intemperata corrumpitur hæc doctrina: quia cutis vnam temperaturam obsidet, musculi verò aliam longè diuersam.

In secunda particula agit de secunda conditione, quæ in hoc consistit, vt signa indicantia temperaturas musculorum desumpta à duritie, mollitie, & colore cutis sint valida in Regione temperata, & non in Regione intemperata; cutis enim & musculi insequi solent temperaturam Regionum ob aerem continuo alterantem corporis ambitum.

A Quærenda in hoc loco duo sunt: primum quænam sit tẽperata Regio, in qua signa, quæ desumuntur a cute indicare possunt temperaturas musculorum, vel habitum totius corporis, quod vt dicit Galenus, in idem recidit. Secundum, quænam sit musculorum temperatura.

Quo ad primum abundè egimus in declaratione particulæ tertiæ cap. 13. & diximus omnes fauisse Patrio aeri, & meritò: quia Italus, vel Græcus temperatissimus extra suum clima ex necessitate redditur intẽperatior. Hinc Aristoteles 2. meteororum summa 2. B cap. 2. Gal. 2. de sanitate tuenda capite 7. ex Hippocrate censent quartum Clima esse alijs temperatius: quia Græcia eorum patria sub quarto Climate continetur: Auerroes & multi alij dixerunt, quintum clima, quia sub illo erat eius patria. Manardus Ferrariensis lib. 7. epist. 1. putat sextum, sub quo est Ferraria sua patria esse temperatius. Albertus Magnus dixit septimum clima esse omnium temperatissimum, sub quo est Ratisbona sua patria, nos diximus omnia climata præter frigidissima, & remota a mari, vt nos docet Galen. 4. aphorism. 14. vocari posse temperatissima: quia C considerantur per relationem ad hominem; prout est mixtum æquale ad iustitiam & non ad pondus, quod non datur, vt probauimus.

Quo ad secundum, quænam videlicet sit temperatura musculorum, variæ sunt opiniones: Arist. 2. de gene. animal. cap. 4. ait, musculos esse frigidæ temperaturæ; quia caro musculosa coagulatur a frigore. Medici omnes putant, & rectè musculos a prædominio esse calidos: ratio est, quia cutis est temperata: cui dubium, quod caro musculosa est calidior cute. Quidam volentes Aristotelem tueri aiunt D per carnem intellexisse pinguedinem, quæ re vera à frigore congelatur. Quidã alij tuentur Aristotelem, quod scilicet dixerit, carnes congelari a frigido, idest a minori calido, quã sit sanguis venalis & arterialis ad carnẽ transmissus: hæc a multis sustinẽtur: quæ nõ videtur rationi consonũ; quia Arist. credidit, carnẽ esse frigidam, postquam nõ vno in loco sustinuit, pinguedinẽ esse calidã: si enim pinguedo est calida, eo magis caro erit calida. Quod verò Arist. putauerit, pinguedinẽ esse calidã patet 3. de histor. animal. & 2. de partibus, & E alibi. Immo Veiga, Argenterius, & Laurẽtius Iobertus Philosophi, & Medici nostri tẽporis arbitrantur pinguedinẽ esse calidam, & non frigidã. Quidquid sit de pinguedine, certum est Aristot. conuenire cum medicis, quod cutis sit temperata, & quod omnia calidiora cute dici debeant calida, frigidiora frigida, & quod caro sit calidior cute. Quando verò Aristoteles dicebat carnem musculosam esse frigidiorem, tunc conferebat carnem cum sanguine arterioso, & venoso qui est calidior carne & non cum cute.

CAPI-

CAPITIS LI.

Particula I.

DE SIGNIS MODERATAE temperaturæ.

Tex. 39. *Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum. Color quidem ex rubro, & albo commixtus, ca pili verò flaui, & vt plurimum medio criter crispi. Carnositatis autem mediocritas in qualitate & quantitate.*

IN hoc cap. duo facit Gal. in 1. particula proponit tria signa indicãtia moderatam temperaturam totius habitus corporis, idest musculorum: per habitum enim totius Gal. in tex. superiori dixit, se intelligere omnes musculos, qui oculis subijciuntur. In secunda part. ait, omnia corpora dici magis & minus tẽperata, prout magis & minus accedũt ad moderatum, quod respectu omnium temperaturarum est tamquam regula Polycleti.

In hoc tex. proponit tria signa indicantia moderatissimum corpus.

Primum signum est *cutis color ex albo & rubro commixtus.*

1 Dub. hoc primum signum non videtur certum: quia plurimi possunt esse in musculis temperatæ naturæ: tamẽ in illis color potest esse niger, vt in Aethiopibus: vel nimius albus, vt in Polonis.

Solutio videtur esse Gal. qui superius nos docuit, duo requiri vt signa desumpta à cute verificentur: primum vt sit tẽperata habitatio: secundum, vt Regio sit temperata: quando enim alterum horum deficit, musculi possunt habere moderatam temperaturam sine cutis colore albo, & rubro cõmisto. Præterea dicimus, hoc signum à cute desumptum non semper insequi moderatũ: est enim accidens separabile moderati habitus: mẽs Gal. est per syndromen quatuor signorũ nos docere moderatam temperaturam, & non per vnum signum propriũ: quia hæc propria, quę vni soli & semper conueniunt, raro philosophi; & medici inuenerunt.

Ratio verò, cur habitus moderatissimus, qui degat in habitatione, vel Regione intẽperata non conseruet colorem ex albo & rubro commixtum est, quia vel regurgitant humores; vel quia aduritur cutis. Qđ vero humorũ regurgitatio huius rei causa sit, nos docet Gal. 1. aphor. 2. 4. de tuenda val. & Hippoc. & Gal. 1. de humoribus com. 1. vbi legitur hæc sententia, *color similis efflorescit humoribus, si non regurgitauerint.*

A 2 Dub. cũ in moderata tẽperatura massa sanguinea mita proportione constet ex bile, melãcholia, pituita & portione sanguinea, & bilis sit flaua, melancholia nigra; cur non dixit colorem potius esse commixtũ ex citrino & nigro colore: sicuti dixit ex rubro & albo?

Solutio facilis est, quia in massa sanguinea maxima est portio sanguinis & pituitæ: minima verò melancholiæ & bilis: ideò cutis tẽperaturæ moderatæ magis participat de rubro & albo, quã de citrino & nigro. Prętereà bilis quæ est in habitu tẽperato non est flaua, sed pallida, & melancholia non est valde nigri-B cans. Demũ cutis, dum nutritur conuertit alimentum in colorem sibi similem: sub cute sunt venę, & carnes sua natura rubrę: hinc fit quod facilè rubra, & alba simul cõmixta obseruentur.

Secundum signum *capilli sunt flaui, & vt plurimum mediocriter crispi.*

Ratio ex eo dependet, quia capilli fiunt ex fuliginibus: fuligines verò sunt calidæ & siccæ, & nigræ, ideo capilli facilè nigri euadunt verũ, quia habitus temperatissimus nõ habet vim adurendi, ideò facit fuligines minimè adustas, vnde nõ nigri, sed flaui fiunt. Eadẽ ra-C tione dicimus, flauos non esse valde crispos: quia crispitudo à calore prouenit: rectitudo vero pilorum à frigiditate & humiditate: mediocritas in crispitudine fiet à moderatissima temperatura.

3 Dub. videtur quod Gal. aberret dũ modo inquit, pilos esse signa indicantia cerebrũ, & hepar: modo habitũ totius: vnũ enim signum vnũ debet indicare, & non plura. Argẽterius videns hunc nodum reprehendit Gal. quod dixerit pilos cerebrum & iecur, & musculos indicare. Solutio facilis est, & Argent. dum D inuehit in Gal. non solũ errat, sed vacillat & lymphatur; quia signa à Gal. in hoc libro non proponuntur vt propria, quæ vni soli conueniant: si enim quodlibet signũ esset tale, Gal. in declarandis tẽperaturis per plura alia fuisset insanus: ad quid refert alia, si vnicum est propriũ, quod vni soli & semper conueniat. Ad dubium respondemus, quod capilli cũ cæteris signis propositis in hoc tex. indicabunt moderatam musculorum temperaturam, ca pilli vero cũ signis propositis in cap. de tem-E peratura cerebri & iecoris indicabunt temperaturam cerebri & iecoris.

Tertium in hac moderata tẽperatura est, *carnositatis mediocritas in qualitate & quantitate.*

Ratio cur sit hęc mediocritas in habitu tẽperato proponitur à Gal. in tex. sequenti, vbi ait, mediũ & temperatissimũ nec durum, nec molle, nec crassum, nec tenue: similiter 1. de vsu par. c. 9. 1. de facultatibus naturalibus c. 6. enumerantur quindecim qualitates, quæ primas insequũtur: quę sunt durities, mollities, lentor, friabilitas, raritas, densitas, asperitas, lenitas, grauitas, leuitas, crassitudo, tenuitas,

odores, colores, & sapores; dicimus itaq; habitum moderatum neque asperum, vel lenẽ, neq; rarum, vel densum, neq; in alijs enarratis excedere, sed mediocritatem obtinere.

Argẽterius negat molliriem, vel duritiem carnis posse dignosci ob ambientem cutem; addit, decipimur, quia tensum pro duro & flacidum pro molli sumimus, addit, neque in cadaueribus, quid molle, quid durum sit percipi potest. Quæ Argenterij inanitas primò ex eo patet quia supponit, quodlibet signum a Galeno propositum esse proprijssimum, & non indigere aliorum signorum syndrome. Secundo miser non animaduertit, quod ex B Aristotele omnes qui sunt molles carne tactu dignoscantur, inquit enim Arist. 2. de aïa molles carne aptos esse ingenio: Si igitur cætera signa indicantia moderatissimam temperaturam aderunt; si tactu caro mollis & non dura obseruabitur, dicemus esse mollem, & non flacidam. In iuuene caro erit mollis, & non flacida, quia cætera signa respondent, id est calor commixtus ex albo & rubro, capilli flaui, & reliqua, quæ in sene non deprehenduntur.

CAPITIS LI.

Particula II.

Medium est enim exquisitè huiusmodi corpus inter omnes excessus, vt qui ad ipsum dicantur, & cognoscantur: nam & crassum corpus ad hoc comparatum dicitur crassum, & tenue ad hoc eodem modo, & carnosum, & macilentum, & pingue, & durum, & molle, & hispidũ, & glabrum; nullum igitur horum corpus est mediocritatem habens, sed qualis Polycleti regula ad summum totius peruenit mediocritatis, adeò vt neque tangentibus molle videatur neque durum, neque calidum, neque frigidum, inspicientibus verò, neque hirsutum, neque glabrum, neque crassum, neque tenue, aut aliquem aliũ habens excessum, vel defectum.

IN hoc text. duo facit: primo ait, omnia corpora habentia aliquem excessum dici talia habito respectu ad temperatissimum. Secundo Gal. definit per negationẽ corpus exquisitè temperatum.

Quo ad primum dicit, corpora crassa, vel A tenuia, carnosa, vel macilẽta, pinguia, dura, mollia, hyspida, vel glabra dici talia respectu tẽperatissimi: & meritò quia hoc corpus temperatissimum tale est, qualis erat regula, seu statua Polycleti: erat enim hæc statua erecta in memoriam Helenæ, quæ adeo erat perfecta, vt inde sumpta fuerit pro norma omniũ statuarum: illæ enim quæ magis erant similes huic statuę, existimabantur digniores: quę verò erant dissimiles imperfectissimæ.

Quo ad secundum, Gal. tradit per negationem, definitionem corporis temperatissimi: dicitque corpus mediocritatem habens tangentibus non videri molle, nec durum, nec calidum, nec frigidum: inspicientibus verò nec videri hirsutum vel glabrum, nec crassum, vel tenue; quia tale corpus nullum habet excessum, vel defectum: sitque veluti statua Polycleti, & aliorum omnium μετριότης, & regula.

1 Dub. Gal. videtur mutilus, dum proponit solum tria signa moderatæ tẽperaturæ: Auic. enim secunda primi doct. 3. cap. 3. & 4. plura alia signa proponit desumpta ab extrinsecis alterantibus, a somno & vigilia, ab operatio- C nibus naturalibus &c. ergo vel Auicennas superfluus, vel Galenus diminutus existimandus est.

Respondetur, Gal. proposuisse signa indicantia habitum totius, idest temperaturã musculorum: quamuis verò in bono & tẽperato habitu musculorũ necessariò concurrant bonæ viscerum tẽperaturæ, dicimus Gal. egisse superius de signis pertinentibus ad interna viscera, vnde quisq; mediocritatẽ signorum colligere potuit. Præterea ex ijs a Gal. propositis sufficienter bona & mediocris tempera- D tura comprehenditur: quare non mutilus.

Notãdum, quod sicuti moderatus habitus corporis ex Gal. in cap. superiori insequitur tẽperaturam cordis, & hepatis moderatã: sic si nos cognouerimus ex signis propositis habitum totius esse moderatũ, statim dicemus, cor quoque & iecur esse moderatissimæ temperaturæ, & eorum actiones esse moderatas. Immo omnia signa ostendentia intemperiem cordis, vel iecoris si absque excessu, vel defectu considerentur, possunt quoque indicare optimam temperaturam musculorum, seu E habitus totius corporis.

Errarent tamen valdè qui ex optimo habitu musculorum necessario vellent colligere perfectionem actionũ animaliũ principum: quia optima musculorum temperatura non insequitur optimã cerebri vel testium tẽperaturam, sed solum cordis & iecoris, vt superius ostensum est; potest enim contingere vt temperatissimus homo quo ad musculos sit intemperatissimus in ratiocinando, & coeundo: nunquam tamen continget, vt aliquis habeat musculos temperatissimos, & cor, vel iecur sint intemperata.

CAPI-

CAPITIS LII.

DE SIGNIS CALIDAE TEMperaturæ habitus corporis.

Tex. 61. *Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, & ficcitate, hæc quantum ad carnoſum genus attinent, de hoc enim præſens eſt ſermo, videntur quidem tãgentibus calidiora tantum quantum, & eorum temperatura calidior. Tanto verò magis hirſuta ſunt quanto & calidiora, & minus pinguedinis habent, colorem autem rubrum, & capillos nigros habent.*

GAlenus in hoc c. proponit quatuor ſigna indicantia habitum totius corporis calidiorē: per habitum totius intelligēs carnoſum genus, ſiue muſculos, qui oculis ſubijciuntur, vt Galenus ſuperius docuit.

Primum ſignum. Hæc temperatura totius tantum calidior erit, quantum tactu calidior percipietur.

Ratio eſt, quia agitur hic de calore muſculorum, qui ſtatim ſub cute iacēt, quare tactu actualis, & naturalis eius caliditas percipietur: diximus, quod naturalis caliditas percipietur: quia ſi quis per accidens, vel ob cauſas procatarcticas veluti ob motum, vel cibum qualitate, vel quantitate peccantē incaleſceret; ex illo calore non colligemus habitū corporis eſſe calidiorem habitu moderato.

1 Dub. Galenus proponit octo temperaturas: quatuor ſimplices & quatuor compoſitas: Auerroes tamen in colliget: immo Galenus lib. de temperamentis negat, dari quatuor ſimplices ſeparatas: quia ſimplex nō datur ſola, ergo.

Reſponſio facilis eſt: quia medicus vocat ſimplicem: dū vna ſola excedit moderatum temperamentum: quod cum Gal. dicat dari ſimplicem temperaturam calidam, intelligit ſecundum caliditatem ſolam excedere: reliquas verò qualitates eſſe temperatas, & non excedere: quare omnes philoſophi & medici cōcedunt non dari ſimplices qualitates ab alijs omnibus ſeparatas.

2 Dub. Gal. videtur diminutus: quia ſuperius nos docuit habitus totius corporis eſſe tactu præcognoſcendos, non ſolum ex calore, ſed ex duritie, mollitie, craſſitie, vel tenuitate, de quibus ne verbū quidē in hoc cap.

A Argenterius neſciens hunc nodum ſoluere Gal. reprehēdit, dicitque eius doctrinam eſſe inſufficientem.

Reijcitur, quia Gal. in hac re eſt laudãdus, & ad ſydera extollendus: quia mira arte procedit: loquitur enim in hoc cap. de exceſſu ſolius caloris, ſupponendo aliorum omnium qualitatum mediocritatem: Quare cum ad duritiem efficiendam concurrat etiam ſiccitas, & ad mollitiem humiditas: ita vt ſolus caloris exceſſus, neque duritiem, neque mollitiem, neque craſſitiem, vel tenuitatem efficere poſſit, maximè erraſſet, ſi de illis ſecundis
B qualitatibus mentionem feciſſet; dum enim agit de calidiori habitu, ſupponit quoad ſiccitatem & humiditatem, habitum eſſe moderatiſſimum: Hinc Galen. loquens cap. 56. de temperatura calida & ſicca ait, habitum eſſe durum & tenuem: in 57. de calida, & humida ait, habitum eſſe molliorem, & carnoſiorem: eadem obſeruantur in alijs capitibus. Demum durities per ſe inſequitur ſiccum, & non calidum, & mollities humidum: nō erat igitur opus, vt Gal. vllo modo de his ſecundis qualitatibus in hoc cap. mentionem faceret.

Secundum, *tanto magis erunt hirſuta, quanto &*
C *calidiora.*

Ratio eſt, quia a caliditate per ſe fuligines fiunt: fuligines ſunt materiæ pilorum: Hinc corpora calida neceſſario piloſa ſunt, quomodo autē fiant pili, ſuperius diſputauimus.

Tertium *calidi minus pinguedinis habent.*

Ratio eſt, quia Galen. 2. de temperamentis cap. 4. ait, materiam pinguedinis, quæ eſt quodā oleoſum, tenue, & leue, quod in ſanguine reperitur, a temperamento calidiori conuerti in alimentum: quod non accidit frigidioribus. Cauſa igitur, cur calidi non ſint
D pingues, eſt, quia materia pinguedinis cōuertitur in alimentum.

3 Dubitatio videtur, quod habitus calidiores debeant eſſe pinguiores: quia oleoſum, & tenue, quod eſt in ſanguine, promptius a calidioribus muſculis attrahitur, quam a frigidioribus.

Reſpondent nonnulli, materiam pinguedinis in calidis eſſe abundantiorem, quam in frigidis: ſed dicunt, cauſam efficientem deficere, ideſt frigiditatem, quæ congellat pinguedinem. Galenus tamē 2. de temperamen
E tis cap. 4. videtur reſpondere, illud oleoſum, quod eſt materia pinguedinis, in calidis reſolui in alimentum: in frigidis verò concreſcere & conſeruari.

Quartum, *habent colorem rubrum.*

In habitu temperatiſſimo muſculorum color erat ex albo & rubro commixtus: in habitu verò calidiori color ruber apparet in cuti: quia muſculi ratione caloris attrahūt ſanguinem tenuiorem, ſeu bilem rubrā, quæ promptè confluit ad partes calidas, ideò iſti ſunt rubicundiores, quam ſint temperati.

4 Dubitatio in habitu calidiori magis abundat bilis: sed bilis est flaui coloris, ergo calidi potius flaui, quam rubri esse deberent.

Solutio facilis est ex Galeno lib. de atra bile, vbi multæ enarrantur species bilium, pallida scilicet, flaua, vitellina, porracea, æruginosa rubra, & nigra exedens: his suppositis respondemus, Galenum hic loqui de habitu calido sanorū, & non ægrorum: in sanis solum pallida bilis, & rubra dominantur, quæ colorem rubrum efficiunt: si verò flaua insidat corporibus sanis, illa est in cysti fellea, & inde per ductus a natura institutos ad pilorum præcipuè excurrit, gratia expurgandi fæces intestinorum.

Quintum, *capillos nigros habent.*

Ratio est, quia habitus, quo calidior, eo copiosiores & adustiores fuligines in ipso fiūt; Hinc nigri capilli.

5 Dub. Galenus reposuit capillos nigros in numero signorum cerebri, iecoris, & cordis calidi: similiter in hoc loco vult capillos nigros indicare temperaturam calidam musculorum, ergo per signa communia incedens labitur in paralogismum secundæ figuræ ex duabus affirmatiuis: Ratio est, quia medius terminus est nigredo capillorum, quæ est vniuersalior, quam sit tēperatura calida musculorum: nunquam enim in recta arguendi forma medius terminus potest esse vniuersalior prædicato conclusionis.

Solutio facillima est: quia signa temperaturarum a Galeno proposita solū valent dum collecta per syndromen sunt: seorsum verò expensa, vel sunt communia, & ex his nihil inferri potest, quia fit paralogismus in secunda figura ex duabus affirmatiuis, vel conueniunt secundum partem, & fit argumentum in prima figura cum maiori particulari.

QVAEST. LXXVI.

DE PINGVEDINE.

Sub nomine pinguedinis amplectimur quoque adipē, sebum, & omnia ex his parata: hæc enim non forma, & natura, sed qualitate accidentali inter se differunt. Arist. 1. de hist. animal. cap. 17. ait, adipem differre à sebo, quia est liquidior; similiter 2. de partibus animal. cap. 5. sebum fieri a sanguine crassiori: ideo adipem esse liquidiorem: Gal. verò loquens de pinguedine 3. de facultatibus naturalibus cap. 11. ait, adipem esse tenuiorem pinguedine: idem dicit 11. de simplici med. Dicas igitur sebum esse crassius omnibus, deinde sequi adipem, & vltimo pinguedinem, quæ est
A alijs liquidior: adeps enim mediam naturam inter pinguedinem & sebum conseruat: neque in his Gal. differt ab Arist. Præterea conuenit Galenus cum Aristotele, quo ad materiam, ex qua pinguedo fit: putant enim oleosum & aereum quod est in sanguine, esse pinguedinis materiam. Arist. 2. de generatione animal. cap. 2. docet, pinguedinem non ex aqua & terra; sed ex aere fieri: quia supernatat: ecce quod ex Aristotel. pinguedo fit ex parte oleosa sanguinis: similiter tertio de historia animal. capite 16. ait, ex sanguine carnem fieri; ex parte tamen oleosa pin-
B guedinem: eandem opinionem sequitur Galenus 2. de temperamentis cap. 5. vbi ait, pinguedinem fieri ex eo quod in sanguine est oleosum, fluxile, pingue, tenue, & leue: similiter 2. de tēperamentis habet hæc verba, cum oleosum, quod est in sanguine, peruenit ad frigidum locum, veluti circa membranas, concrescit & fit pinguedo. Colligimus itaque conuenire Galenum cum Arist. in materia pinguedinis, quod scilicet sit quid oleosum, & aereum in sanguine, quod sanè non potest dici frigidum, idest frigidius temperato: quia oleosum & aereum est temperatis-
C simum. Cæterum difficultas non est de materia pinguedinis: quia esto, quod sit calida, vel frigida, non propterea sequitur, quod forma quæ educitur, necessariò sit calida, vel frigida: oportet enim videre, an causa efficiens pinguedinis sit calida, vel frigida: quia forma genita sequitur naturam generantis, & non materiam: qui enim non admittunt hæc, adeant iterum libros physices, & deinde huc accedant: Hinc Gal. 2. de differentijs febrium respiciēs ad materiam pinguedinis, ait a parte pinguiori sanguinis fieri bilem:
D Arist. verò primo de generatione animal. ait, eandem esse materiam pinguedinis & seminis: non tamen sunt eiusdem temperamenti cum pinguedine: immo inter se natura, & qualitate valde differunt. Difficultas igitur est: an causa efficiens, & forma pinguedinis sit calida vel frigida: non enim valet consequentia, materia ex qua fit pinguedo est calida, ergo & pinguedo: quia ex Gal. 2. de differentijs febrium cap. 12. bilis flaua fit a parte pinguiori sāguinis, & est calidissima: pinguedo verò, quæ similiter fit ex parte pinguiori
E sanguinis non est huiusmodi; quia bilis flaua est calida ratione efficientis, & non ratione materiæ: non valet igitur materia est calida, ergo, quod ex illa generatur est calidum, requiritur enim efficiens disponens, & introducens formam in materiam. Quando igitur probabitur, causam efficientem esse calidam tunc quoque liquido cōstabit, pinguedinem esse calidam. His constitutis, videamus quid dicant Arist. & Galenus.

Arist. 3. de par. animal. cap. 9. lib. 2. cap. 6. & 3. de hist. animal. cap. 19. putat adipem, siue

pinguedinem esse calidam,& fieri ab efficiente calido: vtiturque tali argumento: finis pro hæ cōcoctionis est adeps,& sebum: sed sic est quod concoctio proba ab agente calido fit: ergo & pinguedo calida erit: genitū enim sem per insequitur naturam generantis, Præterea 2. de partibus animal. cap. 2. ait, pinguia omnia calida esse: quia celeriter in actum ignis mutari possunt.

Argēterius in hoc loco,& Veiga, Valesius, & Laurentius Iobertus in Parado: similiter sustinent, adipem esse calidum,& non frigidū, Rationes, quæ illos mouent, hæ sunt. Concretio fit a frigido actuali, at nullum est frigidū actuale in viuentibus: ergo pinguedo nō per concretionem, sed per concoctionem crassescit: quod verò in viuente nullum sit frigidum actuale, probant; quia ossa sua natura frigida, sunt actu calida in viuente. Secunda istorum ratio est: si pinguedo a frigido fieret, in valde senibus quam maximè generaretur, quod non videtur. Tertia ratio: si a frigido generaretur pinguedo, non fieret circa cor & renes, quæ loca calidissima sunt. Quarta ratio pinguedo est pars animata, quæ non a frigido, sed a calido fieri debet. Postremo probant auctoritate Galeni 2. aphorism. 35. & libris de vsu par. vbi loquens de pingue dine ait, pinguedinem, & hypocondria pinguia iuuare ventriculi coctionem: inde inferunt, si pinguedo esset frigida, coctionem iuuare non posset.

Gal. opinio videtur esse omninò contraria opinioni Arist. & istorum Neotericorū: quia 2. de temperamētis cap. 4. ait, quicquid in sanguine pingue, leue, & tenue est in calidioribus esse alimentum: in frigidioribus seruari & cum transmittitur ad membranas, quia frigidæ sunt, concrescere: ecce quod pinguedo a frigiditate membranatū fit. Hanc opinionem sequuntur Fernelius,& alij percelebres medici, Vesalius, f. Falopius, Valuerde & omnes Anatomistæ: rationes quibus illam confirmant breuibus subnectendæ sunt:

Ratio potissima, cur pinguedo sit frigida, idest minus calida quam temperatū, est, quia pinguedo debet esse eiusdem naturæ cū causa generante: si igitur membrana est frigida, & generat pinguedinem, frigida quoque erit pinguedo: dū portio sanguinis aerea & oleosa, quæ sua natura calida est, exudat, & peruenit ad membranā, quæ est frigida, & ex rubra fit alba, & in omnibus qualitatibus insequitur non solum membranarum albedinē; sed etiam earum frigiditatem; Hinc fæminæ, vt plurimum sunt pinguiores viris ob frigiditatem: Hinc vbi mēbrana est fortior & densior ibi potētius in pinguedinem portionem sanguinis oleosam conuertit: Quo fit vt Aristoteles 4. de partibus animalium cap. 3. loquens de omētō dicat, circa omentū generari pinguedinē, quia densas habet mēbranas.

Præterea ex omniū consensu hæc tria concurrunt ad generandam pinguedinem: materia quæ est pars aerea & oleosa sanguinis: mēbrana circa quā generatur: & calor proprius seu temperatura propriæ membranæ, quæ est causa efficiens pinguedinis. Omnes concedunt calorem proprium membranæ esse inferioris gradus, quam calor temperatus: quando dicimus mēbranam esse frigidam ex omnium philosophorum & medicorum cōsensu intelligimus esse minus calidam, quam sit temperatissimus calor: ideò optima ratione dictum est a Gal. pinguedinē immediatè fieri a causa efficiente frigida, idest minus calida, quam sit temperatissimus calor.

Ad primam rationem, quæ erat quod Aristoteles dicat, pinguedinem & sebum esse finem probæ coctionis: probamq; coctionem fieri a calido,& per consequēs pinguedinem esse calidam. Respondemus nihil concludere: primò, quia dum Gal. est ab Aris. diuersus non decet disputare contra Galenum, argumento desumpto ab auctoritate Aristotelis; quia Gal. fortasse negaret finem coctionis esse pinguedinem: secundo argumentum non est contra Galenum: quia ille quoque admittet, pinguedinem fieri a calido: oportet probare hoc calidum, quod est opifex pinguedinis esse calidius temperato, vel æquè calidū, quod negatur a Galeno, calor enim proprius membranarum pinguedinis auctor est minoris intensionis, quam calor temperatus. Demum proba coctio potest fieri in animalibus & plantis frigidissimis: cui dubiū, quod dum plantæ frigidæ, vt papauer,& mandragora nutriuntur, fit in ipsis optima coctio: attamē in illis coctio fit ab efficiente calido, sed adeo distante a temperato, vt in eius comparatione dicatur frigidum in quarto gradu.

Ad secundum argumentum desumptum ab Arist. 2. de partibus animal. vbi ait, quod omnia pinguia sint calida: quia celerrimè in ignem mutantur, non reluctatur Gal. quia ipse quoque censet, pinguia esse calida, sed non ita, vt quæ sunt temperatissimi caloris. Præterea omninò negamus quæ in ignem celerrimè mutantur esse calida: quia palea, pili, ligna, quę frigida sunt celerrimè quoque ignescunt.

Ad tertium, dum dicit Argenterius, cōcretionem non posse fieri in viuente; quia in ipso non est frigidū actuale: additque in Com. concretionem neque a tepido calore, neque a leui frigore, sed a vehementi fieri. Respondetur, pinguedinem esse adeo crassam, vt a tepido calore quoque concrescat, quod patet experientia, dum enemata ex sebo, hircino liquefacto iniiciuntur in rectum intestinum ibi enim statim concrescit, & ita concretum excernitur: nemō sanè negabit in recto intestino tepidum adesse calorē: ecce quod pinguedo & ob tepidū calorem cōcrescit, &

non

non ob vehementem: dicimus tamen, tepi- A dum calorem parum recedere a temperatissimo,& eius collatione tepidum esse frigidū. Præterea in viuente pinguedo non est cōcreta, vt multi putāt; videtur enim concreta ob membranulas, quibus secundum quamlibet particulā obuoluitur: Hinc dum secatur vena, aliquādo in pinguioribus corporibus ęgreditur è foramine liquidæ pinguedinis pauxillum.

Ad quartum, quod si pinguedo a frigido fieret, in valde senibus quam maximè generaretur. Respondetur in primo senio præcipuè generari, quia in eius generatione requiri- B tur illa frigiditas perexigua, quæ dicitur calor proximè accedens ad temperatissimum, qui a membranis senum exhalauit.

Ad quintum argumentum, quod nō fieret circa cor, si a frigido fieret. Respondetur, qđ vbicunque sunt membranæ, seruatur earum natura, quæ est frigida: ideo cum cor ex membranis plurimis constet, secundum partes solidas erit frigidæ temperaturæ.

Præterea non vident, frigiditatem dupliciter considerari, scilicet, vt est potentialis, vel actualis: supposito hoc diorismo, asserimus, quamlibet corporis viuentis partem ca- C rere actuali frigiditate, non tamen potentiali: exempli causa vera proprietas aquę est interna frigiditas, quæ dum aqua calefit, non amittitur, quia nō esset eius proprietas: quod illam nō amittat, patet, quia ex se actualiter frigida redditur, qua de re superius fusè egimus: sed ne ab argumento reuellamur, dicimus, membranam non solum in viuente esse frigidam facta collatione ad calorem temperatissimum, sed etiam cerebrum, ossa, & cartilagines.

Ad sextum, dum dicunt, pinguedinem esse animatam, & ideò calidam, est omnium ar D gumētorum ineptissimum: quia falsissimum est, omnia animata esse calidiora temperatissimo calore; quæ enim sunt minus calida tē peratissimo appellantur frigida secundum communem medicorum, & philosophorum loquendi vsum. Præterea falsissimum est, pinguedinem esse animatam: ratio est, quia vertitur in alimentum: Gal. verò, dum texto de placitis cap. 8. dicit, adipem edere actionem, & quæ edunt actionem, viuere; Respondemus per actionem intelligere vsum, quem sæ E pè cum actione confundit: similiter in capite de differētijs partium, dum collocat adipem in numero earum, quæ a se ipsis gubernātur: omnes boni Interpretes respondent lato modo vsurpasse nomen partis: sicuti Galenus alibi vocauit corporis partes pilos, vngues, & sanguinem: neque valet dum dicunt, pinguedinem esse partem proprio modo sumptam, quia nutritur: negamus enim pinguedinem nutriri, & quamuis crescat, dicimus eo modo crescere, vt sanguis, pili, & vngues, quæ per iuxtapositionem, & non veram nutritionem crescunt.

Ad septimum, quod pinguedo sit calida, quia ex Gal. 3. aphoris. 35. & libro de vsu partium iuuat coctionem. Respondemus iuuare coctionem intelligi dupliciter, vel per se vel per accidens: concedimus pinguedinem per accidens, quatenus scilicet prohibet, ne calor exhalet, iuuare coctionem: vel iuuare quatenus pinguedo est similis tunicę ventriculi, quæ similiter est membranosa. Itaque concludimus, pinguedinem fieri a temperamento membranarum, quod est inferioris caloris, quam temperatissimum: ideò vocari frigidam: erratque Argenterium, qui putabat ob membranæ densitatem, & non ob temperaturam pinguedinem concrescere.

CAPITIS LIII.

DE SIGNIS FRIGIDAE *temperaturæ totius habitus corporis.*

Tex. 61. *Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tangentibus obuiat. Color autem vna cum capillis ruffus, & vbi frigiditas excesserit, liuidus quodammodo existit, quem nōnulli medici colorem plumbeum appellant.*

Qvinque proponit signa indicātia frigidam temperaturam totius habitus corporis. Primum signum est *pilorum carentia*. Ratio huius est, quia a temperatura frigida, non eleuantur fuligines, quæ immediatè efficiūt pilos: fuligines enim a temperatura calida & sicca fiunt: superius fusè egimus de causa pilorum.

Secundum signum est *pinguedo*. Ratio huius est, quia portio sanguinis pinguis & oleosa in temperatura calida musculorum resoluitur: in frigida verò affigitur membranis, & inde a calore proprio membranæ vertitur in pinguedinem, quæ est eiusdem coloris cum membrana: cum igitur calor proprius membranarum sit mitior, quam sit temperatissimus, qui est regula calidorum & frigidorum, ideò dicitur frigidus, & pinguedo, quæ a mēbranis similiter generatur, frigida, per frigidum intelligendo minus calidum, quam sit temperatum.

Tertium: *tangentibus frigida sentitur*. Verus Iudex tangibilium qualitatum est sensus tactus

tus ex Gal.2. de temperamentis cap.3. vola
enim manus tēperata est paulò calidior pin-
guedine: ideò a manu potest sentiri frigidiu-
scula, idest minus calida.
1 Dubitatio Gal, videtur mancus, quia debe
bat addere habitum corporis tangētibus sen
tiri durum: habitus enim frigidus duritiem
inducit.
Solutio facilis est: quia durities a simplici
frigida temperatura, de qua hic agitur, nō fit
sed a frigida & sicca. Notandū hic Galenum
vsurpare frigidū loco frigidioris: quo loquen
di modo sæpè vtitur, præsertimque libris de
pul. vbi sumit pulsum magnū, velocē, & fre- B
quentem pro maiori, velociori, & frequētio-
ri: similiter, dum ait, sentiri corpora frigida,
intelligimus frigidiora, quam illa quæ habēt
habitum calidum.
Quartum signum: *habent colorem totius cum
capillis ruffum.* Color ruffus est fuluus color, &
est pallidior, quā flauus: ecce quod qui sunt
frigidæ temperaturæ ex Gal. sunt fului colo-
ris: in græco enim codice legitur πυῤῥοτέρα
quod de ruffo colore intelligitur, qui non est
obscurior flauo, vt plurimi interpretantur,
sed pallidior: vnde fulgidus crines dicitur,
πυῤῥότριχος, qui magis ad albū vergit, quam C
flauus.
Quintum: *vbi frigiditas excesserit color liuidus,
& plumbeus erit.*
2 Dub. non videtur, quod in sanis, de quibus
hic agitur, possit inueniri color liuidus, seu
plumbeus: quia Gal. in historia adolescentis
decūbentis in foro mendacij habet, colorem
liuidum duorum alterum significare, vel in-
flammationem internorum viscerum, vel ex-
tinctionē natiui caloris: quare videtur quod
liuiditas non conueniat his corporibus.
Respondetur in tex. Galenum non absolu-
tè asserere liuidum colorem his conuenire, D
sed quodammodo tm̄: quia color absolutè li-
uidus extinctionē caloris indicat: quodāmo-
do liuidus indicat excessum frigiditatis, sed
in latitudine sanitatis adhuc contentæ: Ratio
vero, cur intemperies valde frigida liuorem
inducat est, quia spiritus influentes, & natiui
non possunt rarefacere, & effundere sangui-
nem, qui frigidus & crassus est, vnde plūbeus
color redditur.
Quod verò frigida intemperies liuorem
inducat, docet Hippocrates 5. sectione apho
ris. 17. vbi dicit, frigidum conuulsiones, teta-
nos, & liuores adfert: in eadem sectione 2. fri E
gidū ait vlceribus mordax: quo infert tandē
nigrorem inducere: 2. prognosticorū 8. Hip-
pocrates habet hæc verba: *si corpus adeo est gra-
ue, vt vngues quoque ac digiti liuidi sint, expectanda
mors continuò est*: Gal. in com. habet, liuorem
significare virtutis extinctionem: adde quod
dicitur a Galeno in casu Adolescentis decum
bentis in foro mendacij, mortem a liuore
prænunciatam, oriri, vel ab inflammatio-

A ne viscerum, vel ab extinctione caloris
natiui.

CAPITIS LIV.

DE SIGNIS SICCAE temperaturæ.

Tex. 64. *Siccior autem temperatura tanto gra-
cilior est, & durior bona temperatura,*
B *quanto maior est siccitas. In reliquis
autem eodem modo se habet.*

Siccitas est duum generum: alia
iungitur frigiditati; alia verò
caliditati: ignis est siccus, &
terra est sicca: tradit Galenus
signa siccioris temperaturæ in
communi; dicit igitur tempe
raturam siccam tanto gracilius & durius red-
dere corpus, quanto magis in siccitate rece-
dit a bona temperatura, notandum in hoc ha
C bitu sicco paucam carnem, & perexiguā pin-
guedinem generari.
1 Dubit. non videtur, quod gracilitas sit si-
gnum temperaturæ siccioris: quia gracilitas
sequitur paucitatem carnis, pinguedinis, &
ossium: ossium autē paruitas sequitur pauci-
tatē materiæ: quare malè facit dum per graci
litatem vult nos manuducere ad dignoscen-
dam siccam temperaturam.
Argēterius hanc dubitationem proponit
contra Galenum, sed est valdè insulsa: putat
enim, quodlibet signum temperaturarum cō
uenire temperaturæ per se primo: neque vn-
D quam animaduertit Galen. propositū quod
consistit in explicanda exactissima signorum
communium syndrome temperaturas indi-
cante. Præterea dubitatio facilè tolli potest:
quia dum dicit, gracilitatē sequi paucitatem
carnis, & ossium: peto, vnde oriatur paucitas
carnis: necessariò respondebit, vel a sicca tē-
peratura, & sic habeo quòd volo: vel a graci-
litate parentum, quæ gracilitas necessariò
respondebit siccitati. Demum esto graci-
litatem per accidens quoque conuenire sic-
cæ temperaturæ: non ne hoc accidens inse-
parabiliter temperaturæ siccæ conuenit?
E quod cum non possit negare, cogitur fateri,
gracilitatem perpetuò indicare siccam tem-
peraturam. Sed quod superat omnem admi-
rationem est, quia non videt, accidentia quo
que communia per syndromem artificiosam
collecta habere vim indicandi temperatu-
ras: neq; videt Galenum summo artificio in
quolibet cap. syndromem signorum commu
nium proposuisse.
Præterea maximè decipitur Argenterius,
dum

dum negat, sana corpora eo non posse voca- A ri dura, quia non possent flecti: putat Galenum intelligere de duritie lapidea, vel ferrea: dura enim dicuntur & mollia facta collatione ad temperatissimum, quod est in medio, estque aliorum corporum regula: nec dicar, Galenum vsurpasse durum pro teso: quia tensum est in habitu plethorico, in carne scilicet humoribus plena: durum verò est vbi pars caret plenitudine.

In reliquis autem: in his verbis Galenus docet in reliquis qualitatibus hanc temperaturam siccam, de qua loquitur, supponere statũ temperatissimum; tangit enim solum excessum B siccitatis, supposita in omnibus alijs qualitatibus symetria: ecce quod Galenus dum de vnica qualitate sermonem habet, semper supponit secundum alias qualitates, corpus esse temperatissimum, quod suppositum qui mẽte conceptum non possidet, ab hac contemplatione recedet: sicuti recessit Argenterius qui neque hoc suppositum, neque hunc tractatum de signis temperaturarum vnquam intellexit.

2 Dubitatio, ait Galenus gracilitatem sequi temperaturam siccam, quod videtur falsum: quia qui est quoq; temperaturæ humidæ, vel C frigidæ, vel calidæ, si insigni mærore fuerit vexatus, vel nimio coitu vsus, vel nimio exercitio resolutus fieret gracilis: quare gracilitas non indicabit temperaturam siccam.

Respondetur, si humidæ naturæ fient graciles ob coitum, vel alias causas, dicimus ex humida in siccam illas esse conuersas, neque ampliꝰ humidas esse: deinde dicimus in istis, qui ob coitum fiunt graciles, illorum gracilitatem pertinere ad corpora decidentia, vel esse morbosam, quæ conuenit ægris, & nõ sanis, de quibus hic agitur. Demum responde- D re possumus, vnum signum pro declaratione temperaturæ non sufficere: sed multa requiri: quia præter gracilitatem requiritur quoque durities, sed talis, quæ in latitudine sanitatis fit: quare dubitatio est nulla.

CAPITIS LV.

DE SIGNIS HVMIDAE temperaturæ.

Tex. 63. ***Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet: melius autem carnosa, & mollior, & quidem secundum coniugationem qualitatum primarum, factæ intemperaturæ compositam habẽt indiciorum formam.***

IN hoc cap. duo facit: primo tradit duo signa humidæ temperaturæ. Secundo dat regulam inseruientem omnibus temperaturis compositis.

Primum signum temperaturæ humidæ est *habitus carnosior*, Galenus hoc signum etiam proponit 2. de temp. cap. 4. vbi ait: si calor sit temperatus, & humiditas sanorum sit acuta, tunc multo liberalius adaugere carnẽ, quam pinguedinem.

Secundum signum, habitus *est mollis*: oppositorum enim ex Aristotele 1. top. cap. 8. eadem est disciplina: si durities indicat siccam tẽperaturam; mollities indicabit humidam.

1 Dubit. videtur Galenus mancus, vt putat Argenterius, quia omittit signum a iuuantibus & lædentibus: hæc enim tẽperatura humida, cum sit naturalis, a siccis læditur: similiter color albus, & pili recti indicant humiditatem: de quibus ne verbum quidem.

Respondetur, Galenum breuitati studentem proposuisse pauca signa, sufficientissimà tamen: ideò si cętera tetigisset, fuisset superfluus; valet enim hæc consequentia, habitus est mollis, & carnosus: ergo temperatura mi sculorum est humida: causa erroris Argenterij fuit: quia non penetrauit Galeni mẽtem, quæ erat perquirere temperaturas per signorum syndromem sufficientissimã breuissimãque: Demum vt omninò Argenterij temeritas conuellatur, dicimus Gal. cap. 59. proposuisse quædam loca cõmunia, inter quæ sunt iuuantia & lædentia, eo fine vt vbique nõ repetantur, quod caput si animaduertisset Argenterius, non ita temerè in Galenum inuexisset.

Quo ad secundam partem dicimus, Galenum tradere regulam obseruatione dignam pro dignoscendis compositis temperaturis: quę est, quod omnia signa simplicium temperaturarum simul considerata nos facilè docere possint compositas temperaturas: exempli gratia signa frigidę temperaturæ, & signa siccæ indicabunt temperaturam compositam ex frigida & sicca temperatura: idem de alijs.

2 Dub. si signa temperaturarum simplicium vnita facilè indicant compositas: ergo superfluus est tractatus de temperaturis compositis, de quibus Gal. hic agit.

E Respondetur, quod licèt signa simplicium vnita indicent temperaturas compositas: attamen temperaturæ compositæ alia edunt signa diuersa, quæ ab vtraque simul oriuntur: ideò de illis erat agendum. Hinc Arist. 7. metaph. tex. 60. dicit syllaba ba non esse ipsa elementa: nec idem quod B & A: sed aliquid aliud: similiter 8. metaph. text. 15. totum non esse quasi coaceruationem partium, sed aliqd aliud pręter partes, & 12. metaph. 22. ait formas simplicium esse alias a formis compositorum: hæc sunt principia, quæ nos docent, cur à

cur a partibus ad totum non valeant consequentiæ: quæ si Argenterius intellexisset, non fuisset ita facilis ad reprehendendum Galenum.

CAPITIS LVI.

DE SIGNIS CALIDAE ET siccæ temperaturæ.

Calidior simul, ac siccior est hirsuta magis; ac calida, & dura existit, & pinguedine caret: tenuisque est, & capillos nigros habet. Si verò multum in caliditate excedat color niger quoque illi adest.

IN hoc cap. quinque signa a Galeno proponuntur, Primum signũ est *corpus hirsutum*, siue pilosum. Quod hoc signũ insequatur temperaturam calidam & siccam facilè patet: quia fuligines, ex quibus pili fiũt, sua natura sunt calidæ & siccæ, dum igitur viderim' vniuersum corpus esse pilosum, dicemus, musculos omnes, vel totũ corporis habitum esse calidum & siccum.

1 Dub. videtur Galenus superfluus, dũ agit de signis totius corporis: quia egit superius de corde, & hepate, quæ totum corpus gubernant: docuitque quãdo, & quomodo totum corpus possit esse calidum & siccum propter cor, vel iecur: quare non erat hic agẽdum de signis totius.

Respondetur, Galenum clarioris doctrinę gratia egisse de signis habitus corporis: immo Aristotelis imitatione 8. physicorum cognito primo principio, seu primo Motore, iterum a Primo Motore ad motus ęterni declarationem se transtulit: vnde enim conuenit Philosopho, vt ab effectu ad causam procedat; quia cognito propter quid, post factam aliquam mentalem considerationẽ, exactius penetrat effectus: hũc philosophãdi modum Galenus hic obseruat; in primis docet principia, per quæ habitus totius corporis alteratur: mox meditatur hunc effectum, & post quandam mentalem contemplationem exactissimè dignoscit, cur habitus totius corporis talis sit. Non erat igitur hoc arcanum, Argenterio tamen incognitum, a Galeno omittendum.

Secundum signum, tactu *cutis calida, & dura sentitur*. Hæc duo signa sunt simplicium: caliditas cutis prouenit immediatè a temperatura calida; durities verò a temperatura sicca.

Tertium: *carent pinguedine; & sunt graciles*. Ratio est, quia caliditas absumit materiam pinguedinis, quæ est illud aereũ, & oleosum, quod est in sanguine: absumit, vel in alimentum conuertendo, vel illud liquefactum in fæces excernendo, vel insensibiliter perspirando. Ratio verò, cur temperatura sicca efficiat homines graciles, & excarnes desumitur ab argumento a contrarijs: nam sicuti humiditas concurrit ad carnis generationem; sic siccitas oppositum efficit. Præterea tanto magis sunt excarnes & graciles, qui prędicti sunt temperatura calida & sicca, quanto calor iunctus siccitati magis absumit, & resoluit carnis pabulum.

2 Dub. non videtur in temperatura calida, & sicca homines esse semper excarnes: experientia enim obseruatur, homines esse pilosos cũ maxima cutis duritie, qui carẽt pinguedine: tamen tantum abest, vt sint excarnes, vt totus habitus sit carnosus.

Resp. signa proposita per syndromen expensa solum esse perpetuę veritatis; seorsum vero cõsiderata vt plurimũ esse vera, sed non semp: causa verò, cur aliquãdo calidi & sicci sint carnosi, & non pingues, est; quia pinguedo facilius resoluitur, quam sanguis alẽs carnes: portio enim sanguinis carnis generationi dedicata, vt alteretur, & exiccetur, magnę debent præcedere alterationes, & magni labores; quia pabulum carnis non est aereum, vt pinguedinis: sed terreum, solidum, & viscidum.

Quartũ: *habent capillos nigros*: ratio est, quia aduruntur fuligines: quę enim ex adustis fiũt nigra sunt.

Quintum signum, *si in caliditate excedant, cutis quoque redditur nigra*. Vt cutis fiat nigra, non requiruntur fuligines adustæ, sed aliqua in humoribus alimentalibus adustio: cutis enim illis nutrita refert humorum adustorum colorem.

Argenterius reprehendit Galenum, quod præter hæc proposita signa non proposuerit sanguinem crassum & siccum, abundantiam bilis, latitudinem venarum, pulsus magnos, veloces, & frequentes, & signa a iuuantibus & lædentibus: hi enim læduntur a calidis, & siccis, & iuuantur a frigidis & humidis: illum quoque reprehendit, cur non dixerit, hos genitos esse a calidis & siccis parentibus, & sub astris calidis.

Hic vir, dum verbũ contra Galenum profert, statim in quãplurimos incidit scopulos: Errat enim primo; quia non videt turpe, & indignũ esse philosopho procedere per plura, dum paucioribus, & æquè benè effici potest: Declaraturus enim Galenus signa intemperaturæ calidæ & siccæ proponit signorũ syndromen, quæ subrogatur signo proprijssimo quod conuersim de calida & sicca temperatura prædicatur: ideò valet hæc, corpus est hirsutum, cutis calida; & dura sine pinguedine gracile, capillosque nigros habet & cutim ad nigre-

nigredinem vergentem, ergo illius habitus A est calidus & siccus: ad quid ergo alia erant ad iungenda signa? Præterea sanguis crassus & siccus, abundantia vtriusque bilis latitudo venarum, pulsus magni pertinent ad syndromen signorum indicantium hepar, & cor, & non musculos, de quorum temperaturis agitur hic. Demum signa a iuuantibus, & lædentibus desūpta cū aliis quibusdā cōibus signis conferentibus ad cognitionem tēperaturarū proposuit c. 59. eo fine ne in omnibus capitibus repetantur: qđ caput nō obseruauit Argenterius. Dum verò proponit, an sub astris calidis quis genitus sit, ad hoc vt cognoscatur temperatura musculorum, videtur lymphari: non ne sub astris calidis oriuntur temperaturæ calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ? non erant igitur contra Galenū hæc ineptissima proferenda.

CAPITIS LVII.

DE SIGNIS CALIDAE & humidæ temperaturæ.

Tex. 64. *Calidior autem, & humidior temperatura mollior, & calidior, & carnosior tanto est bona temperatura, quantum & vtrisque qualitatibus aucta fuerit, quod si plurimum augeatur, cito à putridis corripitur morbis; quoniam & humorum vitio promptè laborat. Si verò parum quidem humidior sit, multo verò calidior, molliores quidem parum huiusmodi sunt his, qui bonam habent temperaturam, & magis carnosi non parum verò hirsutiores, & tangentibus non parum calidiores; nigri verò eis capilli, & caro pinguedine caret. Si verò paulò quidem calidior multo verò humidior, mollis his caro est, & multa: & color commixtus est ex albo, & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et vt summatim dicatur, in omnibus temperaturæ coniugationibus semper superexcedentis qualitatis indicia eminebunt.*

Primum signum huius temperaturæ calidæ & humidæ est *habitus mollior, & calidior temperatissimo*. Ratio huius est, quia mollities pendet ab humido & calido.

Secundum signum: *tanto carnosior est bona temperatura, quantum erit calidior & humidior*. Ratio est, quia vbi est calor naturalis adauctus cum humido proportionato fit multus sanguis, & multa caro: à caliditate .n. attrahitur alimentum, & facilè concoquitur, & in sanguinem facilè cedit non solum ratione caliditatis, sed etiam humiditatis.

1. Dub. dum est aucta caliditas, multa bilis, & non sanguis generatur, quomodo ergo multa bilis reddet homines carnosiores? Respondetur, dum iungitur copioso calori multa humiditas, tunc multum calorem non generare B bilem: quia humiditas est frænum caloris: concoctio .n. fit a calido, & humido: si humidum non esset calori proportionatum, non concoctio, sed assatio, seu bilis generatio succederet.

(*Quod si plurimum*) docet in his verbis Galenus, si multum augeatur humiditas & caliditas, ita vt valdè recedant a temperatissimo necessario in morbos putridos hanc temperaturam prolabi. Idem superius Gal. loquens de corde & hepate calido & humido protulit: idem quoque confirmat 6. de tuenda sanitate, & 11. methodi cap. 8.

C *Si verò parum*, hic vtitur mirabili distinctione dicens, si humiditas erit pauca, & caliditas multa, habitus erit paulò mollior, & carnosior, quam sit bona temperatura, erit tamen magis pilosus, & tactu sentietur non parum calidior temperato: ratio distinctionis ex dictis superius patet, mollitiem scilicet, & multam carnem ab humiditate prodire; pilos verò, & caliditatem cutis a calida temperatura.

Tertium signum: *nigri capilli*.

2. Dub. nigri capilli a calido & sicco fiunt, & non a calido & humido, vt hic dicit Galen.

D Respondetur, Galenum hic loqui de multa caliditate, & de pauca humiditate, vbi.n. æquè abūdat caliditas & humiditas, pili non possunt esse valdè nigri.

Quartum: *caro caret pinguedine*. Ratio desumitur a Galeno 2. de temperamentis cap. 4. qui dicit portionem oleosam & pinguē, quæ est in massa sanguinea, si peruenerit ad membranas, quæ sua natura frigidæ sunt, concrescere in pinguedinē: si peruenerit ad carnes, quæ calidæ sint, resolui & non concrescere: Hinc si temperatura carnis erit calidior, erit etiam sine pinguedine.

E Quintum signum: *si fuerit paulo calidior, quam sit temperatus habitus & multo humidior: caro erit mollis, & multa*. Si calor esset multus, caro nec mollis, nec multa fieri posset: quia a multo calore, sanguis absumitur, & resoluitur. Præterea multus calor reddit sanguinem acrem, qui excitat expultricem musculorum ad expellendum, & non concoquendum. Demum vbi caliditas est multa, sanguis fit amarus: ex Galeno, omne concoctum est dulce & omne

dulce

dulce, si nimium calefit, amarescit. Hinc fit, quod multa caliditas turbat coctionẽ, & impedit, ne multa caro fiat.

Sextum signum: *color est ex albo & rubro cõmixtus.*

3 Dub. non videtur, quod huic temperaturæ calidæ, & humidæ conueniat color cõmixtus ex albo & rubro: quia hoc signum conuenit temperaturæ moderatæ, quæ est aliarum omnium regula.

Respondetur, vbi traduntur multa signa illa non esse propria, quæ conuenissim dicantur: quia non multa proponerentur, sed vnũ tantum. Prætetea color commixtus ex albo & rubro, cum sit qualitas, suscipit magis & minus; quare dicimus, in hac temperatura calida & humida non posse esse colorem æquè commixtum ex albo & rubro; sed magis ex albo, quam ex rubro: quia proponit in hoc loco temperaturam multo humidã, & parum calidam: ab humido enim albus, à calido vero ruber color fit.

Septimum signum tangentibus, *sentiuntur calidiores:* supple, quam sit bona temperatura. Postremò dat regulam communem alijs temperaturis compositis, quæ est, quod qualitatis signa, quæ sunt in maiori excessu, sint quoque magis eminentia, & sensibus nostris clariora.

CAPITIS LVIII.

DE SIGNIS FRIGIDAE & humidæ temperaturæ.

Tex. 65. *Frigidior autem & humidior temperatura, si parum quidem vtraque augeatur pilis nuda est, & alba, & mollis, & crassa, & pinguis. Si verò magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem augumenti qualitatum, Color autem vnà cum capillis ruffus, quẽadmodũ si plurimum utraq; augeatur, liuidus. Si verò qualitatũ augumentum fuerit inequale eius, quæ super excesserit indicia eminebunt.*

ACturus de signis frigidæ & humidæ temperaturæ tria facit in hoc cap. In prima parte tradit quinque signa frigidæ & humidæ temperaturæ parum recedentis secundum vtranque qualitatem, idest frigiditatem & humi-

A ditatem à temperatissima. In secunda parte admonet, quando vtraque qualitas, idest frigiditas, & humiditas multum recedunt à temperatissimo dicens, tunc signa augeri secundum proportionem: dum enim parum augetur ait, colorem capillorum, & cutis fieri ruffum: Dum multum augetur fieri colorem cutis liuidum. In tertia parte inquit, si recessus à temperatissimo non est secundum vtramque qualitatem, ita vt frigiditas multum, & humiditas parum recedat, tunc signa indicantia illam qualitatem, quæ excedit, ait esse intensiora, & magis dominan-
B tia: Hæc est huius capitis expositio.

Quo ad temperaturam parum, & æquè recedentem à temperatissimo secundum frigiditatem & humiditatem quinque sunt huius temperaturæ signa.

Primum signum: *cutis est pilis nuda.*

1 Dub. non videtur, quod in habitu frigido cutis sit pilis nuda: omnes enim in cap. & superciliis habent pilos.

Respondemus, Galenum loqui de illis partibus, in quibus pili ex natura loci generantur, non autem prouidentia Creatoris: hæc distinctio traditur a Galeno 11. de vsu part.
C capite 14. & diffusè declaratur: ibi enim disputat, cur in fronte nõ generentur pili, proponitque opinionem Mosis, & Epicuri, magisque laudat opinionem Mosis: reprehendit tamen Mosem, quia nulla facta consideratione dispositionis materiæ semper dicebat, sic Deo placuit, in fronte scilicet, vel naso pilos non gigni, in palpebris vero gigni sed rectos: putabatque quod Deus, si vellet efficere equum, & bouem ex cinere, id repentè posset. Hanc sapientiam nunquam est adeptus Galenus: quia non Hippocrat. vel
D alius humanus intellectus fuit auctor: sed spiritus paraclytus æternus & immortalis, qui ex nihilo extemplo sexcentos Mundos creare posset: cuius altissimam sapientiam solus qui lege euangelica, seu diuino spiritu est afflatus capere potest. Miseri Hippocrates, Aristoteles, & Galenus hoc diuino lumine orbati, locuti sunt de Deo, ac de aliquo probo viro, qui regimini totius vniuersi assisteret: Galenus enim loco citato duo attribuit Deo: alterum quod semper faciat quod melius est: alterum, quod materię delectum habeat:
E ideò dixit, Creatorem fecisse pilos palpebrarum rectos, quia illos affixit corpori cartilaginoso, quod durum est: additque *si molli substantiæ infixisset non Mose modo, sed etiam malo Imperatore esset inertior, qui murum in palude erigeret.* Excusandi planè sunt Hippocrates, Aristoteles, & Galenus: quia non per rationes naturales: sed per fidem, quæ est donnum Dei intelligimus esse illius potentiæ, quia dixit & statim facta sunt omnia. Sed redeuntes vndè digressi sumus, dicimus, cutem carere pilis intelligendo in illis partibus, quæ non

à Creatore, sed à natura factæ sint tales.

Secundum signum, *cutis alba*. Ratio est, quia in frigida & humida temperatura abũdat pituita, quæ est albi coloris.

Tertium signum, *cutis mollis*. Hæc mollities nõ à frigiditate, sed ab humiditate prouenit: quamuis hæc frigiditas, de qua hic agitur, parum recedat a temperato, cum non habeat vim indurandi.

Quartum, *crassa & pinguis*. Ratio est, quia vbi est humiditas, ibi crassities. Præterea est quoque crassities, vbi est frigiditas, quæ prohibet corpora difflari. Similiter dicimus in hac temperatura abundare pinguedinem: B quia pingue & aereum, quod est in sanguine, vt dicit Galenus secundo de temperamentis capite quarto, facilè peruenit ad membranas, & ad carnes, & non resoluitur, sed concrescit: magis tamen concrescit circa membranas; quam circa carnes, inspissantur tamen carnes, & incrassantur: quia multum humoris, quod resoluitur in calida temperatura, in frigida detinetur, & crassities efficitur.

Quo ad secundam partem ait, si frigiditas & humiditas fuerint in aliquo excessu, color cutis, & capillorum ruffus fiet: si verò in maximo excessu, tunc color non ruffus, sed plumbeus, seu liuidus apparebit.

2 Dubitatio, color liuidus ex Galeno in casu adolescentis decumbentis in foro mendacij significat vel inflammationem internorum viscerum, vel calidi natiui extinctionẽ: quare hoc signum desumptũ à liuido colore non pertinebit ad hunc locum, vbi de sanis agit, & non de ægris.

Responsum fuit huic dubitationi in expositione capitis 53. vbi Galenus dixit, colorem quodamodo liuidum conuenire frigidæ temperaturæ. Eodem modo in hoc cap. dicimus, Galenum per colorem liuidum intelligere colorem vergentem ad liuidum: quot sunt homines sani, qui vel circa oculos, vel vngues, liuorem aliquem patiuntur? liuidus enim color suscipit magis, & minus: dum verò significat inflammationem viscerũ, vel mortem caloris natiui, liuiditas est valdè intensa: dum temperaturam frigidam & humidam, parum intensa.

3 Dubitatio, ait in hac temperatura frigida & humida, cutim, & pilos esse ruffos, quod E non videtur: quia ruffus color pertinet ad bilem.

Respondetur per ruffum in codice græco legi πυρρὰ, quod significat fulgidum colorem, qui est remissior, quam flauus: vergit enim ad album: quare non est præter rationẽ, quod in temperatura frigida & humida & pituitosa, colores capillorum & cutis sint fulgentes, vergentes scilicet ad album.

Quo ad tertiam partem attinet, Galenus dat normam, quam in fine capitis superioris A quoque proposuit: estque dum vna qualitas magis altera recedit à temperato, eius signa esse intensiora & fortiora.

4 Dubitatio, Auctor videtur diminutus: quia omittit potiora signa temperaturæ frigidæ & humidæ: veluti dum omittit, hanc temperaturam esse obnoxiam morbis pituitosis: lędique a frigidis & humidis: iuuari a calidis & siccis: habere venas paruas, & pulsus paruos & raros.

Argenterius proponit hãc dubitationem: eamque non soluit; sed Galenum valdè reprehendit, quod proposita signa non proposuerit. Nos dicimus, Galenum illa non proposuisse: quia fuisset superfluus: ea enim superius proposuit in declaratione temperaturarũ iecoris, & cordis. Præterea supponitur, quãdo iecur est frigidum & siccum, habitum totius quoque esse frigidum & siccum. Insuper mens Galeni est syndromen signorũ sufficientem perquirere, non diminutam, non superfluam. Probet Argenterius, signa proposita à Galeno non sufficere: quod tũc eius argumentum videbitur efficax, dicimus videbitur, quia in hoc libro non semel Galen. admonuit, signa esse desumenda à iuuantibus C & lædentibus pro qualibet temperatura dignoscẽda: causa verò cur insulsis & vanissimis augumẽtis in Galenum sæpè inuehat, est quia nunquam intellexit mirũ huius tractatus artificium consistere in colligendis signis cõibus: quare quoties Argent. probat aliqđ signum à Galeno propositum pro dignoscendis temperaturis non esse proprium, toties vacillat. Præterea quis Philosophorũ vnquã fuit, qui tam vanam, & stultam opiniõnẽ habuit, quod syndrome, de qua hic agitur sit conflata ex signis proprijs? dum enim habe- D tur vnicum proprium, vanæ redduntur omnes syndromes.

CAPITIS LIX.

Particula I.

DE SIGNIS FRIGIDAE & siccæ temperaturæ.

Tex. 66. *Si autem frigiditas vnà cum siccitate æqualiter augeatur, natura durum ac tenue, ac glabrum corpus habent; & tangentibus frigidum; pinguedo tamen ipsis (& si graciles sint) per carnes dispersa. Capilli autem, & color frigiditatis modum, ac proportionem sequuntur.*

IN

IN hoc tex. proponit septem signa temperaturæ æquè frigidæ & siccæ.

Primum signum est *corpus natura durum*. Ratio est, quia non solum corpus frigiditate induratur, verum etiam siccitate: frigiditas autem indurat cogendo, vt in pernionibus obseruatur. Siccitas verò exiccat fibras, quæ deinde diminutè attrahunt; vnde pars exiccata dura tactu sentitur.

Argenterius inuehitur contra Galenum: quia dicat corpus à tēperie sicca fieri durum, negatque, siccum in corpore viuente habere virtutem indurandi: reddit rationem, quia partes omnes abundant humoribus, quibus flectuntur, & molles sunt.

Vacillat hic vir: quia durities, quæ est in parte viuente non consideratur respectu ferri, vel lapidis, sed corporis temperatissimi: molle enim & durum sunt relatiua: ossa respectu corporis viuentis sunt durissima, sed respectu ferri, seu adamantis sunt mollissima: parietes similiter sunt durissimi respectu lignorum; sunt tamen mollissimi respectu adamantum, vel bombardarum impetus: dum igitur Gal. ait, in tēperatura frigida, & sicca corpus esse durū, dicimus intelligere respectu corporis temperatissimi, quod mollius est. Quod enim in Argenterio mouet risum, est, dum dicit in corpore nos accipere tēsum & solidum pro duro: & flaccidum pro molli: negatque durum tangi posse, de tenso verò id concedit: videtur aliam non concipere duritiem, quam tensi penis: ille enim non durus, sed tensus, & tensior aliquando, quam par sit, quod alijs partibus non ita euenit: censetque, duritiem esse passionem partis similaris: Nos verò dicimus, similarē partem non tangi, sed solum multas simul vnitas: cæterum si perpendantur verba Argenterij dicimus quot sunt, tot esse errata: negamus enim durum conuenire solum simplici, & similari corpori: non ne ossa sunt dissimilaria? non ne habent cauitatem? non ne craneum, & dentes tangi possunt? ergo durum conuenit dissimilari, & tangi potest; sed vt exactè intelligatur quid sit durum, confugiendum est ad Aristotelem 4. meteor. summa 2. cap. 1. vbi dicit, durum esse, quod non cedit in se ipsum secundum superficiem; ergo dētes, cum sint huiusmodi erunt duri. Similiter Aristoteles eodem cap. ait, durum & molle ad tactum determinantur, excedens enim ipsum dicitur durum, deficiens molle: ecce quod cutis si excedet tactum, dicetur dura, si deficiet, mollis: durities igitur est quid commune tensioni, repletioni, & cōgelationi: Hinc Aristoteles secundo de generat. text. 13. ait, durum esse, quod congelatum est: congelatum verò siccum esse, cuius duri species in pernionibus obseruatur: erat igitur proban-

A dum ab Argenterio, duritiem esse passionem solius corporis simplicis similaris, & non id sumere ad concludendum, cuius illi nihil conceditur. Quod verò durities a tribus causis fieri possit, nos docet Galenus 5. simplic. capite quinto, vbi dicit, duritiem fieri vel a Scyrrho, vel a congelatione, vel à plenitudine. Si igitur Auctorum loquendi modum imitari conueniet, ex dictis colligemus durum tum similaribus, tum dissimilaribus partibus conuenire posse.

1 Dub. ab Expositoribus proponitur, eo quia 2. de temperamentis cap. 6. ait Gal. si à principio

B habitus est frigidus & siccus, habitum corporis esse mollem: in hoc cap. verò oppositum dixit.

Respondetur, & rectè Gal. loco citato reijcere quorundam opinionem, qui dicebant, excrementa esse similia naturali temperiei: ibique Galenum subnectere temperaturam frigidam & siccam, quia non rectè cōcoquit, pituitam generare, quæ est actu humida, & non sicca: pituita enim ex cibis, tanquam ex materia, & nō ex corpore nostro generatur. Dum dixit esse molles, intellexit id per accidens, idest ratione pituitæ euenire: dum ve-

C rò in hoc loco docet, esse duros, intellexit facta comparatione inter temperamenta: frigidum enim, & siccum respectu temperatissimi, & aliarum temperaturarum erit corpus durum: frigidum verò & humidū facta comparatione cum frigido & sicco erit molle.

Secundum signum, *corpus est tenue*, idest gracile. Ratio est, quia vbi est siccitas, ibi parca caro: pauca vero est caro: quia fibræ siccæ parum attrahunt.

2 Dubitatio, non videtur, quod vbi est siccitas, ibi corpus sit tenue & gracile: quia ossa

D sunt sicca: attamē possunt esse crassa, & non tenuia: hæc instantia est Argenterij contra Galenum.

Solutio facillima est, quia Gal. hic loquitur de tēperatura frigida & sicca abortu naturæ, vt omnes fermè interpretantur: fac igitur vt sit siccitas in prima generatione, sine dubio ossa non erūt crassa, sed tenuia: potest tamen contingere, quod ab intemperie frigida & sicca aduentitia corpora fiant secūdum carnem gracilia: sed de primigenia (vt di-

E ctum est) Galenus intelligit.

Tertium signum *corpus est glabrum*, idest sine pilis. Ratio est, quia vbi corpus est frigidū & siccum, non fiunt fuligines, ex quibus pili immediatè oriuntur.

3 Dub. non videtur verū, quod à frigiditate, & siccitate corpus reddatur glabrū: habet enim Galenus in ijs quæ de temperamentis vbi de pilis loquitur, siccitatem concurrere ad generationem fuliginum, ex quibus pili fiunt.

Respōdetur, siccitatē dupliciter cōsiderari vel iuncta cū caliditate, vel frigiditate: primo

modo diximus, concurrere ad faciendas fuligines: secundo modo negamus: frigidum enim, vbi dominatur, sit quātauis siccitas, impedit ne fuligines fiant.

Quartum signum: *corpus tangentibus frigidum sentitur*,

4 Dub. non videtur hoc signum vniuersaliter verum quia si (causa exempli) fuerint duo homines frigidæ temperaturæ: semper frigidior sentiet alium calidum; quomodo igitur ab illo frigidum sentietur?

Respondetur signū esse verum, facta comparatione ad temperatum hominē: si igitur Temperatus tanget hominem frigidæ temperaturæ sentiet illum actu frigidum: similiter qui est calidior temperato, si tetigerit temperatum illum persentiet actu frigidum.

Quintum: *habent pinguedinem per carnes dispersam.* Ratio est, quia in frigida temperatura ob caloris paupertatē pinguedo necessario concrescit: corpus enim calore spoliatum non attenuat, vel resoluit portionem pinguem, quæ est in sanguine.

5 Dubitatio, videtur Gal. sibi contradicere: supra enim dixit, corpus esse gracile: hic verò dicit in carne esse sparsam pinguedinem: quomodo igitur corpus frigidum, & siccum erit gracile, & pingue?

Respondetur, Galenum non dixisse frigidos, & siccos esse pingues: sed pinguedinem solum esse per carnes dispersam, quod significat, pinguedinem esse in pauca quantitate; quia ita pauca semper comitatur sanorum hominum gracilitatem, de quibus hic agitur,

6 Dubitatio, dicit Galenus, aliquā pinguedinē per carnes dispersam indicare habitum frigidum & siccum: hoc signum videtur vanum: quia quis est ille qui penetrare potest, an corpus gracile habeat hanc pinguedinem per carnes dispersam? nemo sanè: quia hoc non potest videri, nisi viuens secetur.

Respondetur, musculos corporum gracilium, si sint aliquantulū terretes, habere pinguedinem per carnes dispersam, vt experientia anatomiæ percipitur: si verò nullo modo sint terretes, sed exiles, & flaccidi, nulla per carnes pinguedo inspicitur,

7 Dub. dantur in aliquibus, qui sunt frigidi & sicci, carnes, quæ nullam habent pinguedinem dispersam: Quare Gal. inter signa habitus frigidi & sicci potius debebat collocare carnes flaccidas & sine pinguedine, quā cum pinguedine.

Respōdetur illos qui habēt carnes sine vlla pinguedine non collocari in sanorum numero, de quib' agit hic Galenus, sed in numero corporum conualescētium, vel decidētium, de quibus non agitur hic.

8 Dubitatio, debebat asserere in temperatura frigida & sicca, multam esse pinguedinem non solum in carne, verum etiam circa mem-

A branas. vbi enim est maior frigiditas, ibi est copiosior pinguedo; quia a frigiditate fit.

Respondetur, falsum esse assumptū, quod scilicet vbi maior est frigiditas, ibi copiosior fiat pinguedo: immo in valdè senibus ob nimiam frigiditatem pinguedo amittitur: ex Galeno enim 2. de tēperamentis, portio sanguinis pinguedinē efficiens est aerea, & temperata, calida scilicet & humida: ideo homines quo magis senescūt, eo magis hac portione aerea, & pingui priuātur. Ad argumēta dicimus, in frigidis & siccis paucā esse pinguedinem: quia est pauca portio sanguinis aerea B quæ calida & humida est: quæque in his magis concrescit in carne, quam in membrana: quia mēbrana ob eius nimiam frigiditatem impedit ne fiat coctio, & pinguedo: omne enim quod fit a simile fit; pinguedo est calida & humida: ideò in membranis frigidioris & sicciores corporis non ita fiet, sicuti in carne quæ in omni habitu sua natura magis participat de calido & humido, quam membrana: Similiter sicut in valde senibus, seu in parte nimium frigida non fit pinguedo ob dissimilitudinem generantis, & rei genitæ, sic in iis qui nimium calidi sunt, fieri non potest: C Hinc Galenus quinto de temperamentis circa finem ait, pinguedinem in parte præcalida non coire.

Sextum: *capilli, & color sequuntur proportionem frigiditatis*: Nonnulli arbitrantur, frigidos, & siccos, quia sunt melancholici, esse brunos quo ad cutem, & pilos; quod repugnat Galeno 2. de temperamentis capite 6. vbi ait, frigidorum, & siccorum corpora esse alba, mollia, & debilia, quia in ipsis ob coctionem diminutam, dominatur pituita: in omni enim corpore debili sit siccum, vel calidum, D vel humidum multa pituita accumulatur, quæ deinde efficit colorem album; licet, vbi multa sit frigiditas color albus fiat liuidus: vbi pauca, pili (vt superius dixit Galenus,) & cutis rufi coloris: legitur enim in codice græco *ωυρ'ρ'όπρα*, quod verbum significat fulgidum colorem, qui non est albus, vergit tamen magis ad album, quam vergat flauus. Præterea in frigidis & siccis totum corpus est glabrum: in partibus tamen, vbi pili generantur ex E Galeno capite de temperatura frigida & sicca cerebri pili pauci, & rufi sunt.

CAPI-

CAPITIS LIX.

Particula II.

Tex. 67. *Vbi verò calida, & sicca temperatura in tempore decrementi, & in frigidum, & siccum labitur habitum, tunc hi graciles fiunt, & duri, atque atra bilis in eis dominatur, & ob id nigri simul, & hirsuti euadunt: vbi igitur altera qualitas plurimum dominatur, altera verò parum à mediocritate recedit, superabūt eius, quæ dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis indicia.*

IN hoc tex. duo facit: primo tradit signa temperaturæ frigidæ & siccæ, quæ talis facta sit tempore decrementi ex permutatione calidæ & siccæ temperaturæ: secundo dat præceptum commune inseruiens cæteris temperaturis compositis: hocque est: vbi altera qualitas temperaturæ compositæ multum prædominatur, idest multum à temperatissimo recedit, & altera parū, signa prædominantis qualitatis ait superare quia intēsa & magna sunt: signa verò qualitatis non dominantis esse exilia.

Primum signum temperaturæ frigidæ, & siccæ ex permutatione calidæ, & siccæ *habitus fiunt graciles*.

Temperatura frigida & sicca illorū senum qui in iuuētute fuerunt calidi & sicci, efficit corpora magis gracilia, quam si fuissent temperaturæ frigidæ & siccæ: ratio est: quia caliditas, & siccitas impedit, ne generetur pinguedo: frigiditas verò nullo modo impedit: sed fauet non enim potest fieri pinguedo sine proba coctione: quo fit vt rectè dicat Aristotel. 3. de historia animal. 19. pinguedinē esse finem probæ coctionis: at quomodo potest fieri proba coctio in corpore frigido & sicco, quod antea calidum & siccum fuerit?

Secundum signum: *fiunt duri*: ratio est: quia frigiditas & siccitas ad efficiendam duritiem concurrunt.

Quæritur tamē, qui nam sint duriores: an illi qui a natiuitate frigidi & sicci sint, vel illi qui ex permutatione temperamenti calidi, & sicci in senectute facti sint frigidi & sicci? Responderi potest hoc modo: qui sunt tales ex permutatione temperamenti calidi in frigidum, esse duriores, quam frigidi & sicci à natiuitate: in ijs enim qui natura frigidi, & sicci sunt, pituita multa generatur, quæ dein-

A de mollitiem aliquam præbet, vt docet Gal. 5. de temperamentis circa finem, quod alijs non accidit.

Tertium signū: *in his dominatur atrabilis*. Per hoc signum distinguuntur illa corpora frigida & sicca, quæ in iuuentute fuerunt calida, a corporibus frigidis & siccis ab ortu naturæ, in quibus atra bilis non dominatur.

1 Dub. ostendimus superius ex Galeno lib. de atra bile: 3. de locis affectis cap. 7. & alibi, quod melancholia seu atra bilis sit trium generum, alia est naturalis, quæ est frigida, & sicca; quæque est fæx sanguinis, diciturque a
B Galeno humor niger: alia est melācholia naturalis, sed adusta: alia verò atra bilis, quæ fit ex adustione bilis flauæ: nō videtur quod intelligat de hac atra bile furiosa excedente, quæ fit a bile flaua adusta: quia hæc in senibus, de qb⁹ hic loquitur, nō dominatur: neq; vr̄ quod intelligat melancholiā naturalem, quæ est frigida & sicca, tū quia Galenus hanc non appellat atram bilem, sed nigrum humorem: tum quia hæc corpora frigida non distinguerentur ab illis, quæ ab ortu naturę frigida & sicca sunt: neque videtur, intelligere melancholiam naturalem adustam, quia in
C corporibus frigidis & siccis hæc adustio non viget.

Responderem, Galenum hic per atram bilem intelligere illam, quæ ex fæce sanguinis adusti fit: nullum viuens caret melancholia naturali, quæ est pars crassior sanguinis: immo si animal ea horæ tractu careret, non viueret, vt ex Hipp. lib. de natura humana alibi probauimus: hæc tamen naturalis melācholia in calida, & sicca temperatura aduritur: inuenitur que semper in illis corporibus frigidis & siccis a permutatione, & nō in illis, qui
D ab ortu naturæ talia sunt: hæcque longo tempore conseruatur: quæ est illa quæ homines hypocondriacos facit, a quorum corporibus difficillimè eradicari potest: vidi multoties senes factos frigidos & siccos, qui in iuuentute erant calidi & sicci, qui hac fæce adusta quam maximè vexabantur.

Quartum ob id *nigri & hirsuti euadunt*.

Hoc signum insequitur atram bilem, idest fæcem sanguinis adustam: hæc est sua natura nigra: efficitque cutim nigrā, & pilos multos & nigros: huiusmodi sunt, qui in carceri-
E bus diutissimè degunt: portio enim sanguinis crassioris ob mœrores, & timores, & ob perspirationes vetitas aduritur, vndè fuligines copiosæ, à quibus pili multi, & nigri fiunt.

(*Vbi verò*) Gal. repetit hic præceptum superius traditum pro dignoscendis qualitatibus remissioribus, & intensioribus cōpositarum temperaturarum dicens, qualitatem valdè recedentem a temperato prædominari, & omnia signa qualitatis parum recedentis superare.

CAPITIS LIX.

Particula III.

Tex. 68. *In omnibus verò de quibus supra diximus, & postea dicemus, commune est temperaturæ indicium, si membrum facilè frigesit, vel frigiditatis, vel raritatis. Si verò non facilè vel caliditatis, vel densitatis. Si verò à desiccantibus offendatur, & aridum, & siccum, & non facilè mobile fiat, siccitatis quemadmodum & si ab humectantibus grauiter se habeat, humiditatis.*

IN hoc tex. docet, quomodo possint dignosci tēperaturæ per iuuantia, & lædentia: dimiditque textū in duas patriculas: in prima ostendit quomodo corporis partes refrigerentur, vel calefiant: in secunda quomodo exiccentur, & humectentur.

Quo ad primam partem ait, corporis partes bifariam posse facilè frigefieri, vel calefieri: primò ob temperaturam frigidam illius partis: secundo ob raritatem: potest enim contingere, quod corpus calidum sit adeo rarum, vt facillimè ab externo frigore refrigeretur: similiter ait, aliquam partem difficile frigefieri, vel ob caliditatem illius partis, vel ob densitatem; potest enim esse pars temperaturæ frigidæ adeo densa, vt frigus illam non penetret. Hinc piscatores tempore frigidissimo ob illorum cutis densitatem ab externo frigore vix læduntur: similiter, qui in delitijs viuere consueuerunt, si fiant hæremitæ, nudisque pedibus incedāt, primis diebus, antequā cutis calo obducatur, frigore torquentur: assueti tamen nullum frigus amplius patiuntur: eandem causam refert Gal. libro de assuetudine dicens, frigus astringere, & adeo dēsare poros, vt calor, qui è corporibus viuentibus exhalare solet, detineatur, & detentus crescat, vndè pars primo calefiat, deindè a calore exiccetur. Eadē eueniūt ijs, qui diu sub sole degunt: calore enim radiorum prius exiccantur, quo fit, vt non ita ab externo calore calefiant: tota hæc doctrina est Galeni loco citato: nos quoque de hac re fusè egimus lib. 4. methodi nostræ vitandorum errorum capite 6.

His hunc in modum constitutis non valebit amplius dicere, pars corporis facilè frigesit, ergo est temperaturæ frigidæ: quia pars rara, quæ vt plurimum calida est, facilè frigesit: similiter non valebit, pars corporis difficilè frigesit, ergo est tēperaturæ calidæ: quia potest esse temperatura frigida cū pororum densitate: quod diximus de frigiditate idem dici potest de caliditate: Ex his colligimus locum a iuuantibus & lędētibus pro dignoscendis temperaturis non esse inter propria, sed communia signa collocandum. Similiter hic animaduerti potest, quam inexcusabilis sit Argenterij temeritas, dum in quolibet cap. Galenum reprehendat, quia nō proposuerit locum a iuuantibus & lædentibus: Nec miser animaduertit, Galenū hic, & alijs in locis admonere in omni intemperatura dignoscēda esse obseruandum locum à iuuantibus & lædentibus tamquam cōmunē omnibus intemperaturis: si Galenus hæc loca ita communia in quolibet cap. proposuisset, non ne fuisset hæc tam frequēs eiusdem rei repetitio vana? voluit tamen in hoc postremò capite colligere hæc communia præcepta, inter quæ est locus à iuuantibus, & lędentibus, neq; amplius de illo mentionem facere.

Præterea erat rationi cōsonum, vt Galen. antequam de iuuantibus & nocentibus verba faceret, distingueret iuuantia, & nocentia per se, ab ijs quæ iuuāt & nocent per accidēs quod facit in hoc c. docet enim Arist. 1. Cæli tex. 110. & Galen. 2. de differ. pul. cap. 3. omne multiplex prius esse distinguēdum, quam difiniendum. Similiter lib. de constitutione artis medicæ cap. 14. ait Galenus, medicos plures errare, dum non distinguūt quæ per se, ab iis quæ per accidens calefaciunt: habet enim ibi hæc verba, spectabit ad medicum ne in eum illabatur errorem, in quem, qui putant frigidam aquā in omnibus quæ refrigeratione egent conuenire, & calidam in ijs, quæ calefactione; ignari ex accidenti fieri sæpè, vt frigida calefaciant, calida verò refrigerent.

Ex dictis a Galeno in tex. colligimus, has duas conclusiones, primam si quis facilè sentiet frigus, & corpus non sit rarum, corpus esse temperaturæ frigidæ; secundam, si corpus facilè sentiet calorem, & sit densum, esse temperaturæ calidæ.

Quo ad secundam partem duo dicit, primum, quomodo corpus lædatur ab exiccantibus: secundum quomodo ab humectantibus. Ait primo si particula aliqua corporis ab externis exiccantibus facilè lædatur, illam esse temperaturæ siccæ: docensque quomodo cognoscatur, quando ab externis exiccantibus aliqđ membrum lædatur, ait, tūc lędi, qn̄ in motu corporis particula ita exiccetur, vt acquirat hanc læsionem, vt difficilè flecti possit. Valebit ergo hæc consequentia, ab externis exiccantibus membrum aliquā læsionem in motu acquisiuit, ergo illius partis temperatura facta est siccior. Præterea in hoc text. docet, quando corpus ab externis humectantibus lædatur: aitque, si pars aliqua grauabi-

tur

tur ab humidis externis, inde colligendum, corpus esse humidæ temperaturæ. A

QVAEST. LXXVII.

CVR AQVA CALEFACTA citius congeletur.

QVod aqua calefacta citius ab externo frigore congeletur est ab omnibus receptum,& præcipuè ab Aristotele, qui primo meteor. summa 3. cap. 2. ait, aquam præcalefactam citius congelari: quia citius infrigidatur: similiter in eodem cap. subdit: aqua si primo soli exposita fuerit, citius deinde infrigidatur: causa verò istius quæsiti non est ita facilis: Aristoteles enim ait, citius congelari, quia citius infrigidatur, sed quæstio est, cur citius infrigidetur. B

Alexander Aphrodiseus lib. 1. naturalium quæst. cap. 6. habet hæc verba, aquam calefactam, & postea frigefactam esse magis tenuem,& subtilem quam antea: putat igitur tenuitatem esse causam, cur frigus citius penetret. C

Albertus Magnus de passionibus aeris censet, aquam calidam facilius congelari: quia frigus facilius ingrediatur.

Curtius ait, aquam calidam facilius congelari, quam frigidā: quia postquam æquè frigida reddita est, & æquè densa, fiant porositates, per quas aer facilius ingreditur,& citius cōgelet. Reijcitur hæc opinio: quia aqua non est porosa. D

Oddus in hoc com. ait, aquam calidam citius congelari: quia dum est calida, aer frigidus ad interiora aquæ statim penetrat, quod non conuenıet aquæ frigidæ non antea calefactæ.

Ego autem puto, aquam frigidam antea calefactam fuisse redditam tenuem, & minus resistentem,& oppugnantem externo frigori: citissima enim est agentis victoria, si patiēs parum resistat: quod verò aqua cocta sit tenuior, patet ex citissima penetratione, & ex leuiori pondere. E

CAPITIS LIX.

Particula IV.

Tex. 69. *Inspicere autem oportet si eandem omnes musculi seruant temperaturam, vel minimè eandem, atque in omnibus animaduertere subiectorum ossium quantitatem. Nonnunquam enim gracile videtur membrum, cum tamē non sit gracile, quo ad musculos attinet, sed propter ossium tenuitatem tale videtur, sic & crassius quibusdam plerumque apparet, non ob ossium amplitudinem, sed ob multitudinē carnis, quæ vel aucta, vel cōminuta, vel durior aut mollior effecta, siccius, aut humidius membrum, ostendit. Pauca igitur, ac dura siccius: multa autem, & mollis, humidius. Sic & inter media spacia similarium corporum, vel plus, vel minus humidæ substantiæ in seipsis continent, & vel crassius, vel tenuius, vel humidius, vel siccius membrum ostendunt. Humidius quidē vbi subtilior, & plurima est humiditas, siccius verò vbi crassior, simul, & minor. Ipsæ enim solidæ corporis partes quæ verè solidæ sunt, ac primæ, nullo modo possunt effici humidiores; at satis est, si quis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta autem in ipsis spacia, hac vel illa humiditate complere possibile. Hæc verò est proprium partium similarium alimentum, quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur. Communis autem hæc ratio & omnium partium existit. Et iterum insalubrium, atque insalubrium causarum doctrina repetetur: nunc autem ea quæ ordine sequuntur attingamus.*

HActenus Galen. tradidit signa pro cognoscēdis omnibus totius corporis habitib⁹, vel musculorum tēperaturis. In hoc text. verò dat nobis quatuor documenta obseruanda, ne in dicta contemplatione decipiamur. Primum est desumptum ab vniformitate, & proportione musculorum omnium. Secundum ab ossibus. Tertiū à dutitie, vel mollitie carnis; dura enim indicat siccitatem; mollis verò humiditatem. Quartum ab humiditate, quæ est in ipsa carne.

Primum documentum, quod pertinet ad musculos, est, vt videamus, an omnes musculi seruent eandem temperaturam, id est proporpor-

portionatam, & alijs respondentem: Ratio, cur Galenus tradat hoc documentū, est; quia non licet ex temperatura aliquorum musculorum totius corporis habitus temperaturam colligere: non enim valet consequentia à parte ad totum: argumentum enim est vitiosum, & explosumque ab Aristotele secundo perihermenias, vocaturque à diuisis ad coniuncta: quod argumentum est in prima figura cum maiori particulari, reijcitur quæ ab Aristotele secundo priorum: quia in ipso medius terminus continetur à minori extremo, quod est monstruosum. Hinc Galenus secundo de temperamentis cap. 6. reprehendit nonnullos, qui ex temperatura vnius partis, ex caluitio scilicet inferebant temperaturam totius esse siccam: aliquando enim contingit, pericranеum esse siccum, totum verò corpus humidum: non valet igitur Socrates habet caluitium, ergo secundum totum habitum est siccus: meritò igitur Diuinissimus Galenus, cui nihil defecit, admonet in prima parte textus inspiciendam esse temperaturam, & similitudinem, seu proportionem omnium musculorum: quia partes, quæ sunt dissimiles non indicant totius temperaturam: multi enim habent crura sicca & faciem; & colum crassum: vel manus & brachia carnosa, & cætera gracilia: ex his sanè quomodo se habeat totum non addiscimus: sed ex consensu & proportione omnium musculorum.

Secundum documentum, quod pertinet ad quantitatem ossium, est dum pars aliqua corporis est gracilis ob tenuitatem ossium: & non ob musculos, ab ossibus non impediri cognitionem temperaturarum musculorū. Admonet igitur hic Galenus, esse distinguendam gracilitatem, quæ pendet ab ossibus, ab illa quæ à musculis: gracilitas enim pendens ab ossibus non indicat siccitatem: similiter contingere potest, aliquam partem esse crassam & magnam ob carnis copiam, & non ob ossium magnitudinem: quo casu magna humiditas indicatur. Inde colligit Galenus pro tertio documento, quomodo pauca, vel multa caro indicet temperaturas: dicitque carnem imminutam, vel duriorem effectam siccum indicare temperamentum; carnem verò multam, & mollem, temperamentum humidum.

1 Dubitatio, Galenus videtur diminutus: quia dixit, paucam & duram carnē indicare siccissimum temperamentum: multam verò & mollem humidissimum: nihil tamen dixit, quid indicet multa & dura caro.

Respondent Expositores, quod repugnat dari multam, & duram carnem: quia de ratione carnis est mollities. Responsio hæc non probatur: tum quia; si de ratione carnis esset mollities nihil dixisset de pauca & dura carne: tum quia experientia comprobatur, carnosos aliquando ob aliquam egritudinem fieri duros carne.

Responsio verior est, quod Galenus loquatur de corporibus in latitudine sanitatis permanentibus: ideò negamus dari carnosos sanos exiccatos: esto igitur, quod ob egritudinem carnosi duras carnes acquirāt, dicimus, quandiù duritie præditi sunt, illorum corpora extra latitudinem sanitatis contineri, de quibus hic non est agendi locus.

Tertium documentum explicat, dum dicit, intermedia spatia idest meatus internos similarium corporum idest carnis, & partiū spermaticarum, prout in ipsis humiditas in maiori, vel minori copia continetur, indicare omnes musculos seu habitum totius corporis, quod idem significat, esse crassiorem, vel tenuiorem, humidiorem que, vel sicciorem: quare docet, tunc musculos, vel habitum totius esse humidiorem, quando partes similares omnes plurima tenuique humiditate erunt imbibitæ: esseque sicciorem, quando partes similares erunt crassiotis, & paucioris humiditatis. In hoc loco duo sunt notatu digna: primum, quod per partes similares intelligat carnes & spermatica omnia. Secundum, quod Galenus per humiditates non intelligat sanguinem, quia in spatijs carnium non est, sed in vase communi; sed humiditates primigenias, quæ quatuor humiditatibus fouentur: de his Auicenas prima primi, & Galenus in methodo mentionem faciunt, & vocātur secundæ humiditates, quæ quatuor sunt: prima existit in extremitatibus capillarium: secunda est ros, idest humor, qui iam est egressus è venis capillaribus: tertia cambium vocatur: quarta glutem. Notandum per rorem intelligi humiditatem, quæ à venis capillaribus exudat, & recipitur in medijs spatijs siue in meatibus internis similarium partium: deinde partes solidę hoc rore implentur, tuncq; non rorem, sed cambium vacari: demum cambium fit glutem, dum assimilatur: sed de his paulo infra disputabimus.

Quartum documentum desumitur non ab humiditate, quæ est in meatibus siue in spatijs, quæ humiditas vocatur ros, sed ab humiditate quæ est in carne, & in partibus spermaticis: loquendo igitur de hac humiditate, valet dicere, humiditas est tenuior, & multa in spermaticis, ergo temperatura est humida: similiter humiditas hæc est pauca, & spissa, ergo temperatura est sicca.

2 Dubitatio, videtur, quod Galenus incidat in manifestissimā principij petitionem: quia probat, temperaturam esse humidam per medium ignotissimum idest, quia in spermaticis humiditas est tenuior & multa: at sic est, quod quando est talis humiditas in internis partib⁹ an sit tenuis & multa est ignotissimum, ergo. Probat similiter ex ignotis tem-

temperaturam esse siccam: quia in partibus humiditas sit pauca, & spissior, quod similiter est ignotius quæsito.

Solutio facilis est, quia facilè dignoscimus multam esse humiditatẽ in spermaticis, quando non leui de causa, & citò exiccantur: sunt nonnulli, qui sunt huberes & crassi, attamen leuissima de causa fiunt graciliores: isti non dicuntur humidi quo ad solidas & similares partes, sed potius sicci. Aliqui quoque sunt, qui videntur graciles, tamen post multos labores non exiccantur, sed in eodẽ statu perseuerant: tales humiditatem intrinsecam in spacijs (sicuti est ros, & cambium) multam, & spissam habent: hæc igitur est illa humiditas, quæ indicat humidam musculorum temperaturam: humiditas verò externa, quę reddit hominem tuberem, non indicat temperaturam musculorum humidam: sicuti accidit hydropicis, quorum carnes sunt humiditate externa refertæ, sunt tamen siccissimæ quo ad humiditatem substantificam.

Notãdum, Galenum loqui hic de partibus corporis, quæ veræ solidæ sunt, & primæ: per verasque solidas & primas intelligere omnes spermaticas, & non ossa tantum, vt Curtius interpretatur: de his igitur partibus Galenus ait, non posse effici humidiores, intelligendo de humiditate primigenia acquisita in prima constitutione, quæ radicalis dicitur. Prudens Medicus poterit prohibere, ne hæc humiditas radicalis celerrimè exiccetur conseruando & retinendo in tenuissimis meatibus radicalem humiditatẽ; (q̃ vt dictum est) nõ est sanguis, qui per venas transfertur ad has partes spermaticas, sed ros, cambium, & glutẽ, quod est harum partium similarium proprium, & immediatum alimentum: Qui igitur diutissimè viuere cupit prohibeat, ne hoc pabulũ resoluatur, id .n. efficiet roborãtium vsu. Quod verò diutissimè protrahi possit vita, patebit ex mirabili historia à Galeno relata libello de macie, vbi refert suis temporibus fuisse Philosophum summę existimationis, qui librum edidit de admirabili Agerassia, in quo docebat, quomodo humana corpora non solum reddi possint maximè longæua, sed etiam immortalia & in senescẽtia: neque Galenus illum irridebat, sed summis laudibus extollebat, quinimo tantum abest, vt putaret quæsitum esse chimericum, vt dicat se in libris de demonstratione probasse E hoc principium, omne genitum esse corruptibile non esse necessarium, sed inter limites probabilitatis contineri: Scopi quibus præcaueri, & præseruari possent corpora, ne moriantur, vel saltem, vt diutissimè viuant duo sunt: primus, vt quod amittitur quotidiè resarciatur ab humiditate cõtenta in spatijs, de qua re Galenus libro sequenti aget: Secundus, vt prohibeatur, ne celerius exiccetur humiditas natiua, de quibus scopis

A fusius agemus in libro sequenti.

3 Dubitatio, Galenus in tex. appellat quasdã partes vere solidas, & has inquit esse spermaticas: quare caro & pinguedo, quæ inter spermaticas nõ collocantur, non erunt verè solidæ: relinquitur ergo, vt sint humores, vel spiritus: quia ex Hippocrate 6. epidem. & Galeno 12. methodi cap. 2. omnes partes corporis sunt, vel continentia, idest partes solidæ, vel contenta, quæ sunt humores, vel vt ait ὁρμῶντα, idest impetum faciẽtia, quæ sunt spiritus.

Responsio est facilis: quia Galenus dum B in tex. dicit, solidas verè partes (addit) & primas: at sic est, quod spermaticæ solæ sunt verè solidæ & primæ: caro verò, & pinguedo sunt partes solidæ, sed non primæ: quia post primas generantur.

4 Dub. Galenus inter spatia similarium ait, dari humiditates: hoc videtur suis principijs repugnare: quia lib. 7. methodi capite 2. concedit tantum quatuor humiditates: primamque esse in capillaribus: secundam esse instar roris: Tertiam cambium: Quartam vt gluten. De his Auicenna 1. 1. cap. de humoribus fusè quoque loquitur. Quod hæc hu- C miditas, quam Galenus ait esse in spatijs, nõ sit aliqua ex quatuor, patet, quia non est prima: hæc enim est in venis capillaribus, non secunda, tertia, & quarta, quia hę sparsæ sunt per similarium substantiam: ergo vel Galenus fallitur: vel dabitur quinta humiditas.

Argenterius proposuit hanc dubitationẽ, eamque, vt carpat Galenum, reliquit vt insolubilem, sed non parum vacillat: quia dicimus, hanc humiditatem esse illam, quę instar roris est: roremque esse dispersum per substantiam similarium, esseque in meatibus, & porositatibus illarum partium: spatia enim si- D milarium sunt earum porositates: quia partes similares non habent alia spacia præter porositates.

QVAEST. LXXVIII.

AN MODERATA TEMPERAtura semper edat operationem perfectiorem alijs temperaturis, & magis resistat.

MVlti putant esse Galeni sententiam, quod moderata temperatura edat operationes perfectiores, & magis externis offensionibus resistentes quam singulæ aliæ octo intemperantiæ. Fundamentum illorum est desumptum à cap. 8. huius libri, & à lib. de const. art. med.

vbi

vbi ex perfectione operationum Gal. colligit optimam & moderatam temperaturã. Quomodo verò sit intelligẽdus Galenus inferius declarabitur.

Reijciuntur, qui ita communiter, & sine aliqua limitatione de hac re loquuntur; quia eorum opinio aduersatur experientiæ, rationi, & Galeno. Experientiæ, quia bruta, quæ ex Galeno non sunt ita temperata, vt perfectissimus homo, perfectiores edunt operationes: si enim de visione loquamur, Aquila acutius videt; si de odoratu, sunt vultures qui vt refert Auerroes 2. de anima olfecerunt corpora occisa in bello troiano procul ad quingenta milliaria: similiter canes mirabili olfaciendi virtute venantur suos dominos: si de fortitudine loquamur, Leones superant omnia animantia, ergo perfectiores operationes non conuenient homini temperatissimo.

His experimentis in contrarium adductis sunt qui respondent, quod Aquila, quamuis acutius videat, & Vultures, & canes melius olfaciant, tamen nec Aquilam, nec Vultures perfectiori modo videre, & olfacere. Quid verò intelligant per hunc modum perfectiorem nesciũt se explicare. Qui tamen clarius loquuntur dicunt, Aquilã non videre in omni distantia, & cum pauco, & multo lumine, vt vident homines: sed solum cum quodam lumine sibi proportionato. Hæc responsio est mera fuga: immo aduersatur Galeno, vt infra patebit.

Ex altera parte ratione comprobari potest temperamentum æquale aliquando minus resistere externis offensionibus, quam intemperatissimum: age, non ne temperamentum æquale est vicinius calori ardenti & febrili, quam frigida temperatura? ergo temperatissimum erit magis dispositum ad febrẽ, quam frigida intemperies. Quod diximus de dispositione ad calidos affectus, idẽ dici potest de dispositione ad frigidos: non ne temperatissimum est vicinius frigidę intemperiei, quam calida intemperies? quare temperamentum, quod est in medio extremorum non tantum resistet, quantum extrema inter se.

Demum est Galeni, Hippocratis, & Aristotelis auctoritas, Gal. enim 8. metho. cap. 8. ait inter octo temperamenta inæqualia quatuor promptius in febrem illabi, quam æquale, & quatuor multo minus: quia temperamẽtum frigidum & humidum non tam prompte febre corripitur, quam æquale: idem etiam dicit de temperamento frigido & sicco. Similiter lib. de optima corporis constitutione ait temperamentum siccius moderato ab humectantibus minus offendi, quam æquale & moderatum: temperamentum vero humidius moderato minus quoque lædi à siccis, quam moderatum Hippocrates parimodo libro de aere locis, & aquis dicit, homines degentes inter Asiam & Europã esse temperatissimos; quia regio illa est temperatissima; sed ait non esse verisimile vt virilitas, laboris tollerantia, & audacia illis innascantur: ecce quod temperatissimo homini non conueniunt plurimę operationes in esse perfectiori: immo videtur, quod si vnica cõueniat perfectissima, cæteræ imperfectiori modo conueniant. Aristoteles quoq; videtur referre perfectiores operationes ad excessum, quam ad moderatum, ait enim lib. de mem. & re. benè illos memorari, qui in excessu sunt sicci: benè apprehendere, qui sunt in excessu humidi: ecce quod perfectiores operationes videntur potius cõuenire intemperatis, quam temperatis. Idem cõfirmatur auctoritate Galeni tex. 12. huius, vbi habet, siccos magis valere memoria, quã temperatos: atque primo de sanitate tuend. & 6. ait, operationes naturales esse perfectiores in ætate distẽperata, vt in pueritia, quam in temperata, vt in adolescentia.

Hugo senensis videns tot difficultates meditatus est responsionem, quæ deinde in ore studiosorũ sępè auditur: dicebat enim operationes in homine temperatissimo considerari dupliciter, vel collectiuè, idest multas simul, vel diuisiuè, idest vnicam seorsum ab alijs: posita hac distinctione inquit in homine temperatissimo operationes collectiuè esse perfectiores, sed non diuisiuè.

Impugnatur hæc opinio Hugonis à Iacobo de partibus: Nos similiter eam reiecimus, eo quia negamus, plures operationes collectiuas esse absoluè perfectiores in temperatissimo: quia ex dictis superius patet in recedentibus a temperatissimo plures operationes collectiuè sumptas gradũ perfectiorem obtinere.

Nos pro resolutione dicimus, duo hic quęrenda esse: primum an temperatissimum magis resistat alijs: Secundum, an temperatissimum edat operationes perfectiores. Quoad primum an scilicet magis resistat externis incursionibus, dicimus faciendam esse comparationem inter ea quæ sunt eiusdem generis, idest extrema inter se, & media inter se: quo posito dicimus, temperamenta quæ nõ sunt in medio parum resistere causis eiusdem generis: temperamentum verò quod est in medio multum resistere: exempli causa temperatura frigida, cum qua vita minimè stare possit, sit A, maxima caliditas, cum qua homines non viuunt, sit B: dicimus temperamentũ medium inter A & B magis resistere, quam intemperaturæ, quæ vergunt versus A & B. Conceditur, facta illa consideratione, an magis temperatura media resistat A idest calori, quam resist at B, idest frigus ipsi A, quod tũc tantum intemperaturæ magis resistant: sed paruum iuuat: quia qui sunt frigida temperatura a frigidis, qui calida à calidis facilè vita priuantur: sola enim temperatura æqualis

lis maximè omniũ resistit extrinsecis offensionibus, inęquale enim paucis: ęquale pluribus resistit: ecce quod temperatissima magis resistunt, quam corpora vergẽtia ad aliquod extremorum.

Quo ad secundum, an scilicet temperatissima edant operationes perfectiores, facilè à Galeno declaratur 1. lib. de temperamentis cap. vltimo, vbi ait, in homine temperatissimo, & in Leone temperatissimo non esse omnes & singulas operationes perfectissimas, sed illas quæ conueniunt speciei; subdit Galenus homini temperatissimo conuenire sapiẽtiam, Leoni temperatissimo summum robur: Qui temperatissimæ conuenit vt sit mitissima: non conueniet igitur tẽperatissimo homini vt sit velocissimus, sicuti sunt certi, fortissimus sicuti leo, & calidissimus, vt cantharis. Similiter dicimus conuenire Aquilæ acutissimam visionem: Vulturi acutissimum olfactum: Cantharidi temperatissimæ, vt cito comburat: ecce quod operationes multæ perfectissimæ, seu collectiuè sumptę, vt dicebat Hugo, non possunt conuenire homini tẽperatissimo, & meritò, quia vnius rei vnica est proprietas, & non plures. Hac ratione Galenus loco citato dicebat, homini temperatissimo, vt talis, cõuenire sapiẽtiam & non alias operationes: his igitur suppositis dicimus hominem temperatissimum semper esse sapientiorem, quam sit homo intemperatus.

QVAEST. LXXIX.

AN TEMPERAMENTVM æquale sit longioris vitæ, quam aliæ temperaturæ.

GAleni est sententia 6. de tuenda valet. temperamentum calidum, & humidum esse longioris vitæ, quam tẽperamentum æquale: quia dicit, qui maximè sunt humidi esse maximè longæuos.

Primum argumentum est tale, mors naturalis superuenit, dum resoluitur caliditas, & humiditas naturalis: sed tardius resoluitur in temperamento calido, & humido: ergo temperamentum calidum & humidum proportionatum, de quo est quæstio, erit longioris vitæ, quam temperamentum æquale.

Secundum desumitur à Plantis & animalibus; sunt enim multę arbores longiores vitæ quam homines temperatissimi: ergo longæuitas non proficiscitur ab ęquali temperatura. Similiter multa animalia vt Elephãtes, Cerui, & Corui diutius viuunt, quam homi-A nes; ergo temperatissimum corpus non erit magis longæuum intemperatis. Conueniunt Galenus, & Medici omnes, humanã speciem esse absolutè mediam, & in ipsa dari aliquod indiuiduum temperatissimum, quod alijs animalibus, & plantis non conceditur.

Vt igitur veritas breuibus elucescat, cõfugiendum est ad Aristotelem lib. de longitudine, & breuitate vitæ, vbi docet corpora, quæ magis contrarijs constant, & magis sunt excrementosa minus esse longæua. Cæterum nemo est, qui nesciat, temperamentum calidum, & humidum esse magis excremento-B sum, & per consequens magis constare contrarijs: quia vbi est excessus humiditatis, ibi plurima excrementa: temperamentum verò æquale certũ est carere omnibus excrementis, & minus constare contrarijs, quia cum sit, in medio, est æquale, & non est extremorum particeps: calidum verò & humidum habet duo contraria, frigidum scilicet, & siccũ, quę medio temperato non conueniunt. Quod verò temperatissimum careat excrementis patet, quia Galenus in hoc libro cap. 85. & 2. de tuenda sanitate cap. 7. ait, quod temperatissimum corpus non indigeat præside, & tãtum C appetat, quantum concoquat: quare tale corpus excrementa colligere non potest, & per consequens magis erit longæuum quam cætera omnia temperamenta, quæ non ita concoquunt, vt moderatum, & ęquale.

Astrologi censent, longitudinem & breuitatem vitæ insequi Cæli influentias, & non temperaturas. Horum opinio est omnium vanissima, quia nec auctoritate, neque ratione, neque experimentis cõfirmatur. Repugnat enim Aristoteli, qui docet, Cælestia corpora agere in hæc inferiora lumine, motu, influe-D cijs, & figura. Repugnat rationi, qa supponit quædam principia, quæ rationi auctoritati & experientiæ, reluctantur: dicunt enim figuram, seu aspectum quadratum, & oppositum stellarum esse malos: trigonum & sextilem esse bonos: quis illis hoc dixit? Præterea dicunt, primam domum vitæ conuenire, secundam lucro, tertiam fratribus, quartam parentibus, quintam filijs, sextam valetudini, septimam vxoribus, octauam morti, nonam religioni, decimam regno, vndecimam benefactoribus, & duodecimam carceribus, & crũ-E nis: Hæc & alia plura vanissima assumũt principia quorum his nihil conceditur, & experientiæ non respondent: Ego enim multorũ annorum cursu, dum his fidem præstarẽ, omnia Astrologorum principia esse falsissima, & à veritate alienissima post diutinã experientiam agnoui: sed ex mille argumentis afferã contra illos hoc solum: non ne duo mares ex matre eadem, vel diuersa eodem tempore orti sortiuntur contrarios fines? non ne sępè obseruatur duorũ alterũ post annũ quinquagesimum posse creari Papã? alterũ verò laqueo

Iacqueo suspēdi, quod cum experientia obser uetur, non erit amplius dubitandum de Astrologorum stultitia: Verum, quia hic non est locus reijciendi Astrologos, ideò eos mittamus: qui tamen cupit argumenta contra illos videre perlegat Piccum Mirandulanum & fratrem Hieronymum Sauonarolam, qui ediderunt tractatus contra Astrologos, ibi enim videbit plurima argumenta efficacissima & insolubilia.

Ad primum argumentum, quod ostendit, temperamentum calidum & humidum esse longioris vitæ, quam temperatissimum, eo quia mors naturalis fit per refrigerationem, B & exiccationem, Respondetur, calorem facilius extingui, dum resoluitur per putredinem, quod contingere solet temperamento calido & humido: hoc enim magis est obnoxium putredini, quam temperamentum æquale. Præterea temperamentum calidum & humidum, quod est magis excrementorum ferax, quam temperamentum æquale facilè per suffocationem ab excrementis extingui potest. Dum verò Galenus loco citato dixit, calidos & humidos esse maximè longæuos, rectè dixit, supposito hoc, quod hu- C midum & calidum temperamentum non corrumpatur ab excrementis, vel à putredine, quod quidem, cum sit impossibile, vt in excessu humiditatis non congregentur, erit quoque impossibile, vt calidi & humidi sint magis longæui, quam temperatissimi: Præterea temperamentum æquale non solum est magis longæuum temperamento calido & humido: sed etiam magis longæuum calido & sicco, & frigido & sicco: quia temperamenta sicca citius exiccantur, & tabescunt, Demum æquale est magis longæuum, quam D frigidum & humidum, quia facilè per refrigerationem hoc extinguitur.

Ad secundum respondemus, comparationem esse faciendam in eadem specie: longæuitas enim, vt dicit Aristoteles secundo post: de illa auium, pedestrium, & plantarum æquiuocè dicitur: ibi enim Aristoteles ait, longæuitatem auibus accidere ob paucitatem excrementorum, pedestribus ob vires: plantis ob densitatem fibrarum, quæ impediunt calidi & humidi exhalationem.

QVAEST. LXXX.

DE SECVNDIS HVMI-ditatibus.

Quoniam Galenus locutus est de humoribus, qui sunt in spatijs carnium: ideò de his paucis in hoc loco agendum est.

Auicenas prima primi cap. de humoribus ait præter quatuor A humores dari alios quatuor, quos vocat secundas humiditates: quarum prima est sanguis tenuissimus, qui in extremitatibus venarum capillarium continetur: secunda est sanguis tenuis iam egressus à capillaribus, qui dicitur ros, quia instar roris solidas partes madefacit: tertia est cambium, quod est humor magis congelatus rore, & est imbibitum in ipsis carnibus: quarta humiditas est gluten, quod assimilatur, & per quod partium continuitas conseruatur.

Multi putant, Auicennam fuisse primum inuentorem harum secundarum humiditatum: sed errant toto Cælo: quia à Galeno & ab alijs philosophis, quamuis non nominentur iisdem nominibus, proponuntur: Galenus enim. 7. Methodi secundo, & sexto præcipuè loquitur de quatuor speciebus siccitatis, & de quatuor humoribus ipsis respondentibus: Auicenas ait, primam humiditatem esse in extremitatibus exilium venarum: Galenus verò definit siccitatem respondentem primæ humiditati dicens, aliam esse siccitatem, quæ in exilibus venis, & atterijs consistit: Auicenas dicit secundam humiditatem esse instar roris: de qua loco citato similiter Galenus mentionem facit: Auicenas ait, tertiam humiditatem esse cambium, idest humorem congelatum, Galenus verò loquens de hac humiditate, quæ dicitur cambium, definit esse humiditatem in humore concreto consistentem, vt pinguedo, & adeps. Demum est humiditas, qua conseruatur continuitas partium, hæcque ab Auicenna, & Galeno appellatur gluten.

Argenterius reprehendit Galenum, quod præter quatuor humores propositos lib. 7. methodi cap. 2. proponat quintũ humiditatem omnino diuersam à sanguine capillarium tenuissimo, à rore, à cambio, & glutine: probatque in commentarijs ar. med. com. 59. non dari hunc quintum humorem: quia si daretur, esset illa secunda humiditas, quæ est instar roris: sed sic est (ait) quod hæc non potest esse: Quia ros non continetur inter spatia similarium, sed est dispersus per substantiam: ergo erit quintus humor.

Reijcitur Argenterius: quia negatur, E quod ros non sit inter spatia similarium: per spatia enim intelligere debemus poros insensibiles: quando igitur dicetur, quod ros sit dispersus per substantiam, intelligemus esse in porositatibus & meatibus insensibilibus similarium partium.

CAP.

CAPITIS LX.

DE SIGNIS VENTRICULI sicci.

Tex. 70. *Ventriculi indicia eius quidem, qui natura siccior existit si celeriter sitibundi fiant & paucus ei sufficiat potus à plurimo autem aggrauentur. Fluctuationibus infestentur, aut superfluitet id quod abundat, & cibis delectentur siccioribus.*

Incipit Gal. agere de signis eorum viscerũ, quæ non pendent à quatuor Principijs superius declaratis: prius tamẽ agit de ventriculi, deinde de pulmonis temperaturis: hæc enim viscera ex semetipsis, gubernantur, & exercent publica officia: ventriculus enim parat alimẽtum iecori, & vniuerso corpori: Pulmo vero parat aerem cordi pro generatione spirituum vitalium inseruientium vniuerso corpori.

Exorditur à tẽperaturis passiuis idest à sicca: quia præcipuum accidens ventriculi est sitis, & per se conuenit temperaturæ siccæ: ideò prius de signis siccæ temperaturæ: vel dicimus prius de passiuis, vltimo loco de actiuis: quia actiuæ temperaturæ ventriculi conueniunt cum signis actiuarum temperaturarũ pulmonis; de quibus statim loquetur Gal.

Tria proponit signa indicantia siccum ventriculum, & non quatuor: Tertium enim signum reddit rationem, cur, qui sunt sicco ventriculo, pauco potu indigeant.

Primum signum sicci ventriculi: *esse sitibundos.* Ratio est, quia sitis ex Aristot. 2. de anima tex. 28. & Gal. lib. de temperamentis: est appetitus humidi & frigidi: lib. de inæquali intẽperie ait, sitim fieri ex defectu substantiæ humidæ: vbi verò stomachus est siccus promptius excitatur appetitus humidi, quam si esset frigidus, vel humidus: intus enim apparens ex Arist. 3. de anima prohibet extraneum.

1 Dub. si sitis fieret, vt dicit Gal. locis citatis, ex defectu substantiæ humidæ: & fames ex defectu siccæ, sequeretur quod sitis semper antecederet famem: quia substantia humida citius consumitur, quam substantia solida & sicca: sed hoc repugnat experientiæ: ergo falsum erit assumptum, quod scilicet sitis fiat ex defectu humidi.

Nonnulli medicorum nescientes soluere hoc dubium dixerunt, sitim fieri ob intemperiẽ siccã, & nõ ex defectu humidi: dixeruntque Gal. libro de inæquali intemperie esse locutum secundum opinionem Antiquorum: quia 1. de causis sympt. cap. 7. vbi ex propria sententia loquitur de siti, ait, sitim ab intẽperie sicca prouenire. Quæ responsio est vanissima: tum quia Gal. libro de inæquali intemper. loquitur ex propria sententia: tum quia libro de causis sympto. loquitur de siti, vt est symptoma, quod sine dubio supponere solet siccam vel calidam intemperaturam. Præterea Galenus loquitur hic de corporibus sanis, in quibus sitis nullam supponit intẽperiem.

Conciliator differentia 118. videns propositam dubitationem ait, quamuis humida substãntia facilius dissoluitur, quam sicca: tamen quia humiditas est multo plus, & in viuente semper ad ventrem confluit: ideò prius excitatur fames, quam sitis: Quæ responsio est longè accommodatior, quam superior.

Vallesius lib. 5. cap. 7. controuersiarũ ait, prius excitari famem, quia potus ad nullius substantiæ corporeę reparationem est, nisi id ex accidẽti eueniat, eo quod in qualibet substantia, quæ ingeritur est cibus, & potus: sed potus est vehiculum ferens nutrimentum, in vino enim est cibus & potus, immo nullus cibus appetitur, in quo nõ sit potus, idest non sit aliquod vehiculum ferẽs corpoream substantiam.

2 Dub. non videtur, quod sitis indicet ventriculi siccitatem: quia Gal. 1. de simp. med. cap. 3. ait, sitim partim ab humoris inopia, partim à caloris copia prouenire, ergo non indicat solam siccitatem.

Respondetur, hoc argumentum nullius esse roboris: quia Gal. in declarandis temperaturis proponit signorum syndromen, ita vt vnicum signum nullum sufficiat: sed solum omnia simul vnita.

3 Dub. actio celeris non prouenit a qualitate passiua; ergo sicci ventriculo non fient celeriter sitibundi.

Respõsio facilis est, si animaduertatur Galeni artificium, dum tractat de excessu vnius qualitatis: supponit enim reliquas qualitates non excedere, & summè temperatas esse. Hinc dum dicit, siccos esse sitibundos intelligit siccos in excessu cum temperato calore celeriter esse sitibundos, celeritas enim a calore temperato cum excessu siccitatis prouenire facile potest.

4 Dub. non videtur, sitim indicare ventriculum siccum: quia ex Hipp. in Epidemicis sitis significat caliditatem pulmonis.

Respõdetur, signa ista omnia vnita indicare temperaturam siccam, & non vnum seorsum consideratum. Præterea dicimus quod sitis sit in sanis vel ægris, semper indicet penuriam humidi in ore vẽtriculi: hæc verò penuria modo est in ore per essentiam, modo per consensum à pulmone, vel ab alijs partibus: sed de hac re hic non est agendi locus

tractauimus tamen hanc materiam exactius lib. 2. methodi nostræ cap. 7.

Secũdum signum : *& paucus eis sufficiat potus*, Ratio est, quia qui sunt sicco ventriculo ex pauca consumptione humidi paucam humiditatem requirunt: fibræ enim oris ventriculi, cum sint natura siccæ, non possunt multa imbibi humiditate : ideò pauca imbibita facilè absumitur, & iterum excitatur appetitus humidi: sed paucus potus sufficit, quia os vẽtriculi pauco imbibitur: hæcque est causa cur à plurimo potu grauentur, fluctuationibus, & clydone infestentur, & supernatent excrementa.

5 Dub. non videtur, quod in ventriculo sicco paucus sufficiat potus : quia in causone ventriculus est siccus, tamẽ Gal. 3. in tertium epid. 14. ait, sitim ob exurentem calorem potationibus non posse sedari, & 1. de sympto. causis cap. 6. refert his verbis hunc casum: noui quendam ardenti febre laborantem, qui aquam frigidam liberaliter bibens sanari nõ potuit, donec moreretur : ecce quod neque multus potus aliquando pro tollenda siti sufficiens est.

Responsio facilis est : quia Gal. loquitur in hoc loco de ijs, qui sunt in latitudine sanitatis. Præterea non loquitur de siccitate ventriculi pendente a febre, vel ab alia causa externa, sed de siccitate ventriculi ab ortu naturæ acquisita.

6 Dub. nõ videtur, quod paucus sufficiat potus in sicco ventriculo : quia supponitur in hac temperatura, calorem esse temperatum: quare calor temperatus cum excessu siccitatis maximè resoluit, eo quia siccitas solet esse lima caloris : quare non sufficiet paucus potus.

Respondetur, paucum sufficere potũ pro vice: sed ob citam resolutionem celerrimè iterum fieri sitibundos : siccæ enim fibræ humore rorido citò priuantur, ideò sæpè & pauco potu sunt restaurandi.

7 Dub. ait Gal. multum potum sicco ventriculo valde nocere : non videtur rationi consonum: quia agitur hic de intemperie sicca, quæ si debeat tolli, vel saltem moderari, id non pauco, sed multo potu fiet : contraria enim contrarijs curantur.

Nos pro solutione dubij diu cogitauimus : quia alij nobis non satisfecerunt, dicimus igitur in primis, hanc temperaturam siccã, quatenus recedit à temperatissimo, esse contrarijs transferendam ad æqualitatem : sustinemus quoque (vt alibi probauimus) illam sententiam, similia similibus conseruanda, solum intelligi in temperamento æquali: cætera verò temperamenta recedentia ab æqualitate contrarijs esse tractanda : sed hæc contraria in parte præseruatrice (vt ait Galenus) in libro ad Trasyb. ab illis, quibus vtimur in curatrice differunt secundum magis, & mi-
A nus : vtitur enim Galenus his verbis (differunt in quanto, & non in quali) infra ostendemus, omnem mutationẽ fieri ex contrario in contrarium: si ventriculus siccus sitiat, non liberabitur siti exiccantibus, sed humectantibus : differunt tamen similia : quia non sunt contraria ita euidentia : quinimo vẽtriculus temperatissimus dum sitiet, recedet quoque ab æquali, & tunc eius sitis non poterit nisi contrarijs tolli. Ad argumentum respondemus, multum potum valde nocere siccis, non ratione siccitatis, sed ratione ventriculi sicci inepti ad concoquendum, arcteque ample-
B ctendum cibum : fibræ enim in sicco ventriculo sunt debiles, & non attrahunt ad intima multum potum. Præterea non attrahunt potum ad ima, quia sicci malè concoquunt : ex Aristotele enim 4. meteorórum concoctio est elixatio, fitque à calido & humido: quare nulla qualitas magis coctioni est rebellis, & resistens, quam siccitas. Hæcque est causa cur potus paucus, & repetitus sæpè ventriculo sicco dandus sit. Hincque est, quod Galenus dixit siccos celeriter fieri sitibundos, & pauco potu scilicet pro vice indigere.

Tertium signum, *cibis delectentur siccioribus*,
C Ratio desumitur ex cõmunissimo illo principio, similia similibus conseruantur: Galen. enim 6. de tuenda val. habet hæc verba, *si temperamentum seruare studes dabis naturis humidis humidum cibum, siccis siccum*. Ratio verò, cur similia iuuent sanos, est, quia quæ sanis dantur, eo dantur, vt concoquantur, & deinde conuertantur in substantiam nutriti : sed sic est, quod inter symbolica facilior est transitus, quã inter ea quæ genere differunt, ideò euenit, vt sicci siccioribus, & humidi humidioribus delectentur ijs, tamen qui præter natu-
D ram sicci sunt, non dantur similia : quia non dantur vt coquantur, sed vt expellant, & inter hæc non debet seruari symbolum : quia inter similia non excitatur pugna, quam desiderat pars curatrix

---

QVAEST. LXXXI.

AN SIMILIA SIMILIBVS conseruentur.

E Dubitat. magna exoritur ex dictis Galeni, ait. n. ventriculũ siccũ gaudere cibis siccioribus: qđ sibi ipsi, rationi, & experiẽtię vr̃ aduersari. Sibi ipsi, quia in hoc libro cap. 23. loquẽs de oculis sanis habet hæc verba, *à similibus causis sua temperaturæ facilè offenduntur, iuuantur autem à modico contrariorum vsu* : additque, *hoc quidem commune in omni temperatura cuiusque partis oportet meminisse* : ecce quod in oculis sanis, & in omni temperatura partis sanæ vult esse procedendum contrarijs, & non similibus : quomodo igitur ventriculus gaudebit cibis siccioribus?

Præte-

Præterea Gal. lib. ad Trasyb. ait, *partem conseruatricem differre à curatrice in quanto, & non quali*, quasi dicat vitia sanorum sunt perexigua: ægrorum verò maxima: itaque possunt quoque sani pati intēperies, malas cōpositiones, & solutas vnitates: quamuis non ita magnas, vt ægrorum: sani tamen dicuntur: quia operationes non sunt euidēter lęsę. Similiter Arist. 10. probl. 58. ait, animalia natura sicca humidū magis concupiscunt, & quæ sunt humida siccū appetunt. Demum Gal. paulò infra loquēs de pulmone habet, pulmonē offendi ab aere inspirato, si similis sit: pulmo enim calidus gaudet aere frigido: frigidus calido: ecce igitur quomodo ex Gal. & Arist. non solùm in curatrice, sed etiam in conseruatrice medicinæ parte contrarijs sit incedendum.

Rationi quoque aduersatur: quia id appetimus, quo caremus: sed hæc nō sunt similia, sed contraria, quare contrarijs, & non similibus sana conseruabuntur. Præterea ex Arist. Platone, & Gal. omnis mutatio est è contrario in contrarium: Arist. enim 3. phy. tex. 47. & 5. phy. tex. 6. & 19. ait, omnē mutationem esse è contrario in contrarium: 8. phys. text. 16. dicit, mutationis termini necesse est vt sint contrarij in quibus fit: nihil enim in infinitum mouetur. Porro 1. phy. statuit, tria esse principia generationis: materiam scilicet & duo contraria. Similiter Plato in Lyside vult, in omni generatione tria esse necessaria appetens, appetibile, & eius contrariū: dum verò consequimur appetibile, pellitur contrarium. Itidem Gal. 1. de temp. cap. 2. & alibi habet, generationē, & alterationem esse mutationem ex contrarijs in contraria: constat igitur auctoritate & ratione, illud medicinæ principium, quod similia similibus cōseruentur, esse a libris quoque de tuenda sanitate omninò reijciendum.

Experientia cōfirmatur, sana corpora contrarijs & non similibus esse conseruanda: Dū enim frigescimus nō gaudemus frigidis, sed calidis, niuēque & glaciem abhorremus: neque, dū calescimus appetimus calefacientia, sed refrigerātia. Similimodo qui sunt frigido ventriculo non debent, vt docebit Gal. in sequenti cap. gaudere refrigerantibus, nisi vellint se ipsos destruere, neque qui est humido debet appetere humida: sequitur ergo quod nullo modo videatur vera Gal. sententia in hoc cap. proposita, quod ventriculus siccus delectetur cibis siccioribus, & humidus humidioribus.

Argenterius non soluit, sed auget propositū dubium: reprehenditque Gal. quia dixerit siccum ventriculū gaudere cibis siccioribus: negat enim hoc famosum principiū, similia similibus cōseruanda: putatque in omni mutatione, quæ fit tā in ijs, quæ sunt secundū naturam, quam præter naturā, medicū & naturā debere contrarijs, & non similibus progredi.

A Solutio propositi dubij colligitur ex varijs locis; Adest locus pulcherrimus 8. meth. c. 9. vbi ait, duplex in ijs, qui sani sunt, nobis proponitur finis, vel corpus sanū in pristina tēperie tueri, quod fit similibus, vel etiā hāc temperiē meliorem reddere, quod non similibus sed contrarijs fit: ibi citat Hipp. de victu acutorū dicentem, naturam gaudere consuetis: si igitur cognouerimus, pristinā ventriculi tēperaturam esse siccā, & sanam, nos siccis vtemur; si verò viderimus eā recedere à tēperatissimo, voluerimusque temperaturā meliorē reddere, tunc vtemur contrarijs, sed interim Hipp. loco citato nobis consulit, satius esse, vt sanā temperaturam similibus conseruemus, quā eā ad meliorē statū transferramus: quia natura gaudet consuetis; Adest pro solutione alter Galeni locus 1. de sanitate tuenda cap. 15. vbi ait, omnē mutationem aut quantitate, aut qualitate fieri, qualitate vt dum animal incalescit, aut frigescit, aut siccescit, aut humectū redditur: in quantitate, dū alitur, repletur, aut inanitur: mutationē factā in qualitate dicimus fieri per contraria positiua; mutationē verò in quātitate, vt dum fit nutritio & innanitio, fieri per similia. His positis, dum dicunt ex Arist. Platone, & Gal. omnem mutationem fieri è contrario in contrarium, respondemus esse intelligendum de contrario priuatiuo & non positiuo; sicuti dicitur ex nō musico fit musicus. Adest alter Galeni locus 6. de tuenda sanitate, vbi haber, sana corpora posse considerari dupliciter, vel vt alterāda, vel vt conseruanda; primo modo dicimus per contraria esse tractanda; secundo per similia: qua posita distinctione: dū Gal. dixit pulmonem, & oculos calidos lædi à calido aere; Respondemus has partes considerari quatenus sunt alterandæ, & non nutriendæ & conseruandæ. Quod verò probatur de vna parte, de toto quoque probatū esse, intelligitur: Arist. enim primo Cęli tex. 19. ait, quod probatur de parua gleba terrę, de tota terra intelligitur esse probatū: si igitur oculi sani contrarijs tractantur id fieri dicimus, quia indigent alteratione, seu expulsione alicuius malæ qualitatis, cōtente tamen inter sanitatis limites. Ad locum Arist. desumptum à problematibus respondemus locutū esse philosophum de corpore sano, vt alterandū, non vt conseruandū. Postremo, dū dicūt, si calescimus, gaudemus frigore, &c. admittimus omnia esse vera intelligendo de qualitate aduentitia in contrariū alteranda, & nō de naturali: dū verò Gal. ait, siccā temperaturā ventriculi gaudere sicc̄ioribus intelligit de tēperatura sanorū non aduentitia, sed primigenia, quæ est similibus conseruanda: Hinc dicimus cū Gal. ventriculū sanū frigidum ab ortu naturæ nulla facta qualitatis aduētitię cōsideratione gaudere cibis frigidioribus, supple quā requiratur in vētriculo tēperato: Ratio desumitur ab Arist. li-

bris de gene. qa in symbolicis facilior est trã- A
situs: ppterea ex terra ignis prõptius fit: quia
terra est sicca vt ignis, sola frigiditas est su-
peranda: Hinc Galen. 3. de alim. fac. cap. vlti-
mo habet hæc verba, *animalibus naturalem tem-
periem inculpatam quidem seruantibus similia suis na-
turis cibaria conueniunt: iis verò quæ paruam tempe-
riem, aut ab initio sunt sortita, aut post acquisiuerũt non
similium, sibi ipsis esus, sed contrariorum est vtilis.*

Ad obiectionẽ Argenterii, quod pars præ-
seruatrix medicinæ æquè ac curatrix proce-
dat per contraria, & non per similia, ostendit
se non intelligere quid per simile intelligant
Arist. & Gal. si enim se uerè sumatur simile, B
est verissimum, simile non agere in simile; qđ
enim est omninò simile in gradu seu in essen
tia non agit in simile: Hinc Arist. 1. de gene-
ratione & corruptione 48. ait, simile non a-
git in simile, intelligendo de omnimoda simi-
litudine, nec dissimile patitur à dissimili intel
ligendo de omnimoda, seu generica dissimili
tudine: quo fit vt Arist. tex. 53. dicat agentia
& patientia esse similia in genere: si enim es-
sent genere dissimilia, essent inter se impas-
sibilia. Adest alter locus apud Arist. 10. me-
taphys. tex. 11. vbi declaratur quid intelligat C
per similia, *similia dicuntur, quæ non sunt simpliciter
eadem, nec secundum substantiam subiectam in diffe-
rentia, sed secundum speciem eadem sunt, & quæ ean-
dem speciem qualitatis habent*: ecce quod simile
multipliciter dicitur aliquod habens eãdem
substãtiam, seu essentiam, sicuti quartus gra-
dus caloris non aget in quartum gradũ calo-
ris, quia habent eandem speciem qualitatis,
& cõueniunt in essentia: hocque simile non
agit in simile. Cætera verò similia agentia si
agant, & patiantur, differunt natura specifi-
ca & gradu, vel mansione qualitatis: conue- D
niunt tamen genere, quia nisi conuenirẽt in-
ter se, essent impassibilia. Hinc Simplicius in
prædicamẽtis habet, similia sub eadem com-
munitate reducuntur, quamuis non eandem
habeant naturam. Albertus Magnus libro de
morte & vita loquẽs de hoc simili, quod ean
dem habet essentiam, ait, similia non agere,
& pati, sed contraria, eo quod non est eis po-
tentia vna agendi: Galenus verò paucis de-
clarat quid sit simile, & quid contrarium lib.
de inæquali intemperie cap. 6. atque similia
ea vocari, quæ sunt amica: contraria verò ini E
mica. Nos tamẽ per similia intelligimus simi-
lia secundum eandem speciem qualitatis seu
gradum vt nos docuit Philosophus superius:
quia similia genere & non specie, seu gradu
sunt contraria: immo omnia cõtraria eo sunt
contraria, quia sunt in eodem genere, vt do-
cet Aristoteles 1. phy. & simplicius in prædi-
camentis: sic albus color aduersatur nigro,
in genere tamen coloris conueniunt, suntq;
similia: differuntque & sunt dissimilia, qua-
tenus in eodem genere valde distant, & se-
cundum speciem qualitatis opposita sunt.

CAPITIS LXI.

DE SIGNIS HVMIDI ventriculi.

*Humidioris autem, si neque sitibundi fiant,
& superabundans humidum facilè tole-
rent, & cibis gaudeant humidioribus.*

AGit in hoc cap. de vẽtriculo hu-
mido: quia supra egit de sicco:
opposita enim iuxta se posita
magis elucescunt. Tria propo-
nuntur signa indicantia humi-
dum ventriculum.

Primum signum est, non esse sitibũdos. Ra
tio est, quia os ventriculi humidi, semper est
rorida humiditate irrigatum: ex Arist. enim
3. de anima in principio intus apparens pro-
hibet extraneum.

1 Dub. hydropici sunt humidi secundũ om
nes corporis partes: attamen sunt valde siti-
bundi: ergo non conueniet humido vẽtricu-
lo, vt non sint sitibundi.

Respondetur, Gal. hic loqui de sanis, & nõ
de ægris: Preterea in hydropicis humor aquo
sus, ita imbibitus non est naturalis, sed extra-
neus: propterea ob moram fit salsus, & vt sal
sus excitat sitim: ex Galeno & Auicẽna pro-
bauimus in libro nostro de humorum mistu-
ris, humores aquosos extraneos ob moram
salsos facilè fieri: humor enim proprius, &
internus, qui roridus dicitur ob moram, non
fit salsus, sed maiorem gradũ dulcedinis ob
coctionem acquirit: fit enim ex rore cãbium,
& ex cambio glutẽ, de quibus humiditatibus
in quæstione superiori egimus.

Secundum signũ, superabundans humidũ
facilè tollerãt. Ratio est, quia in symbolicis fa-
cilior est transitus: tunc. n. aliquis facilè tole
rat, quando facilè concoquit: humida tẽpera
tura melius potũ concoquit, quã sicca; tum
quia concoctio est elixatio, quæ fit calido &
humido; tũ qa humida potio est ei familiaris.

2 Dub. superius diximus temperamentum
æquale vsu similiũ gaudere; quomodo igitur,
qui sunt humido ventriculo facilè tolerabũt
humidum superfluum?

Argent. nesciens soluere hunc nodũ, Gal.
lacerat: cuius audacia, seu potius insolentia
non est ferẽda: si quis vellet in leuissimis Au
ctores reijcere, posset quodlibet Aristotelis,
& omnium Philosophorũ verbum reijcere
insulse tamen: sed dum hoc præstant, neque
interpretis, neq; probi viri officium agunt.

Pro solutione, dũ Gal. loquitur de humida
tẽperatura dicimus, ꝙ argumento ex opposi
tis miro artificio perquirit signa tẽperaturæ
humidæ: quia infert, si in sicca temperatura

sunt

sunt sitibundi, in humida nequaquam; si in sicca à plurimo potu grauātur: in humida plurimum potum facilè tollerabunt. Præterea Gal. supponit in tēperatura humida cæteras qualitates esse æquales & temperatissimas: ideò si similibus gaudet, posset hoc defendi, id fieri ratione ęqualitatis trium qualitatum. Nos tamen dicimus cum Galeno non solum æqualem temperaturam similibus tractādam esse, sed etiam inæqualem sanam, quæ ab ortu naturæ fuerit talis: Gal. enim 8.meth.cap. 9. habet hæc verba, *duplex nobis proponitur finis in iis, qui sunt sani, vel corpus sanum in pristina temperie tueri, vel hanc temperiem meliorem reddere*: primo modo fit similibus: secundo contrarijs, ibiq; laudat Hippocratem dicētem lib. de ratione victus, naturam gaudere cōsuetis: ecce quod non solum temperatura æqualis, sed etiam illa quæ est cum recessu, dūmodo sit ab ortu naturæ talis, & sana similibus tractanda est, non negat tamen, si quis vellet eam meliorē reddere, quod contrarijs possit efficere: laudat tamen, vt cōseruetur similibus: si igitur Argenterius respondisset hæc diuina Galeni præcepta, non ita celeris fuisset in reijciendis eius arcanis.

5 Dub. dicit Gal. ventriculum humidum tolerare potum facilius, quam ventriculus siccus: quod videtur reluctari Hipp. 2. aph. 34. vbi habet in morbis minus periclitari, quorū naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tēpori magis congruit morbus, quam, quibus nihil isto tum congruat: quare ventriculus humidus non solum facilè tollerabit humidum superabundans, sed magis lædetur, quam si ventriculus siccus eo vteretur.

Pro solutione dicimus, Gal. intelligere humidum esse superabūdans non respectu ventriculi humidi, de quo loquitur hic, sed superabundans respectu illius, quod conueniret temperamento æquali: quicquid enim dicitur à Gal. in his capitibus de tēperaturis intelligitur cum relatione ad tēperatissimum.

Tertium signum, *ventriculus humidus gaudet cibis humidioribus*: Ratio est, quia natura gaudet consuetis: notanda duo sunt: alterū, Galenum declarare temperaturas ab ortu naturæ tales: quia humidæ tēperaturæ aduentitiæ si humidis tractarētur, inciderent in cachexiā: humida ea de causa iuuant; quia sunt consueta, & natura gaudet cōsuetis, quæ a prima generatione inceperunt: alterum quod per humidiora intelligat humida substantifica, quæ in substantiam nutriti conuertuntur.

4 Dub. Gal. in temperatura sicca dixit, temperaturam siccā reddere homines sitibūdos: debebat ergo dicere, tēperaturam humidam reddere homines famelicos: oppositorum enim ex Arist. 1. top. 8. eadē est disciplina: cum igitur nihil dixerit, videtur diminutus.

Respōdetur primo famē, & sitim non esse opposita, sunt enim appetitus naturales pro A indiuidui conseruatione. Præterea de ratione oppositi est vt sit tale respectu vnius & eiusdem, ad idem secundum idē eodem modo, & eodem tēpore: omnes conditiones deficiūt: sitis enim fit ex cōsumptione humidi roridi; fames ex ventriculi euacuatione: ita vt & affectus, & eorum subiecta diuersa sint.

CAPITIS LXII.

DE SIGNIS CALIDI ventriculi.

B Tex. 71. *Calidior verò natura uētriculus melius, quidē cōcoquit, quam appetat, & multo magis quæcunque dura sunt, & non facilè alterationem suscipiunt, namque facilè alterantur in ipso corrumpuntur, gaudetque calidis potibus, ac cibis: neque à frigidis vllam percipit noxam; si modicè ipsis vtatur.*

Proponit quatuor signa, quæ indicāt vētriculi caliditatē: & licet ab alijs C plura alia proponantur, sunt omnia superflua: quia hęc quatuor à Gal. proposita sufficiunt, & simul vnita sunt cōuertibilia. Primum signū est, quod vētriculus calidior (supple) quā sit temperatus, *melius concoquit, quam appetat*: Ratio cur melius concoquat desumitur ab Arist. 4. meteo. vbi dicit, coctionē esse opus calidi: eā sic loco citato definit: concoctio est perfectio à naturali proprio calore secūdo de anima tex. 5. ait calidum operari concoctionē: quare temperatura ratione caloris concoquit. Notādum tamen, Galenū D hic non intelligere ventriculum calidiorem melius concoquere, vt censet Oddus, quam ventriculus tēperatus: sed addit melius concoquere, quam appetere: quia calidus ventriculus parum appetit: omnes enim cum Galeno conueniunt, frigidum ventriculū magis appetere, quā concoquere; tēperatum verò æquè appetere & concoquere: calidūque magis concoquere, quam appetere: Ratio verò, cur non possit dici, quod calidior vētriculus magis concoquat, quam temperatus, vt dicit Oddus & multi alij, est, quia concoctio fit à E symetria quatuor qualitatū: ex Arist. 4. meteororum concoctio est elixatio: requiritur igitur ad probam concoctionem, vt tantū sit de calido, quantū de humido: Hinc Philosophus 4. meteororum ait, coctionē fieri ab eo igne, qui est in humido: quare quo temperatius fuerit humidum cum calido, eo melior fiet coctio: quo fit, vt temperatura calidior nōn possit melius concoquere, quam æqualis & temperatissima.

1 Dub. Gal. 2. præd. 35. 6. de tuenda sanitate in principio, & primo de alimentis capitis 1. dicit,

dicit, qui sunt calidiores melius concoquere, A quod est contra nostram conclusionem, quæ est temperamentum æquale melius coquere, quam temperamentum calidum.

Respondetur cum Galeno, concoctionem dupliciter summi, vel pro cõuersione alimenti in substantiam nutriti: vel pro digestione: quod cum ita sit, dicimus, digestionem non significare transmutationem in substantiam sed alimenti transmissionem ex vna in aliam partem: dum igitur dicit Galenus, calidiores melius coquere, intelligit per concoctionem digestionem, & non conuersionẽ in substantiam: quod verò hæc distinctio sit Galeni, suf- B ficit ex multis locis vt proponamus locũ 12. methodi cap. 13. vbi recitat hãc sententiam: somnus concoquit, vigilia digerit: concedimus igitur, calidiores melius digerere, quam tẽperatissimos, sed non melius concoquere.

2 Dub. si ventriculus calidus melius concoqueret, quam appeteret, vt dixit Galenus, sequeretur, quod ventriculo calido esset quoque aliquid cibi dandum quando non appeteret, alioquin totum animal quam citissimè destrueretur: viuentia enim donec appetũt, comedunt, & nihil vltra.

Respondetur, Galenum, dum dicit, ventri- C culum calidum melius cõcoquere, quam appetere, comparationem facere inter coctionem & appetitum: ideò dixit calidum vẽtriculum plus concoquere, quam appetere, & non tantum appetere, quantum opus est: frigidus enim ventriculus plus appetit, quam opus sit: ex his Medici colligunt, plus cibi esse dãdum in stomacho calido respectu appetitus, quã in stomacho frigido: isti enim post sufficientem assumptionẽ cibi appetere quo que solent. Preterea apud Galenum, Auicennam & omnes Medicos appetitus, seu fames dupliciter sumitur: primo modo à Galeno 1. D de causis symptomatum sumitur, quando fit ob alimenti penuriam: venæ enim exinanitæ à ventriculo sugunt, & suctus generat appetitum, de quo intellexit Hippocrates, dum protulit illum aphorismum, vbi fames, ibi laborandum non est, & de hoc appetitu Galenus in tex. intellexit, dum dixit, in calido ventriculo maiorem esse appetitum, quam in frigido: quia in calido citius vasa reddũtur exinanita: Secũdo modo intelligitur de appetitu, q non à vẽtriculo per se oritur, sed ab humore melancholico à liene in ventriculum reiecto, qui humor est frigidus & siccus, & acidus: E quo, cum magis abundet frigidus vẽtriculus magis appetet absolutè, quam concoquet: de hac fame locutus est Galenus quinto de vsu partium quarto, & primo de symptomatum causis 7.

3 Dub. si esset verũ, quod stomachus frigidus magis appeteret sequeretur, quod senes: qui sunt stomacho frigido, magis appeterent quã iuuenes robustissimi, quod est ridiculum.

Respondetur, Galenum, dum dicit, ventriculum frigidum magis appetere, quam concoquere, comparasse appetitum frigidi ventriculi cum coctione frigidi, & nequaquam appetitum frigidi cum appetitu calidi ventriculi: ideò dubitatio est nulla. Præterea si aliquando inueniantur qui sint stomacho frigido, debiles, qui magis appetunt, quam calidi, soluere possumus hoc modo: vẽtriculum frigidum appetere non ratione penuriæ alimenti: sed quia in vẽtriculum à liene multus succus melancholicus acidus reiectus est qui famem excitat immoderatam.

4 Dubitatio videtur, quod ventriculus calidus magis appetat potum, quam concoquat: ergo non est verum, quod ventriculus calidus magis concoquat, quam appetat.

Solutio facilis est, & est ferrè communis, quod Galenus intelligat de cibo, & non de potu.

5 Dubitatio, supra dictum est, temperamentum æquale edere operationes perfectiores, quam omnes aliæ temperaturæ recedentes à temperatissimo, ergo Galenus non poterit defendi, dum ait temperamentum calidius, temperatissimo, melius concoquere.

Respondetur cum Expositoribus, negando temperamentum æquale semper edere actiones perfectiores. Ego tamẽ sustinui contra multos, temperamentum æquale melius concoquere, quam quodcunque aliud temperamentum: quia coctio bona & peroptima oritur à symetria exactissima quatuor qualitatum, quæ in æquali temperamẽto tantumodo inuenitur.

Secundum signum: *ventriculus calidus multo magis concoquit dura, & quæ non facilè alterantur.*

Galenus 1. de alimentis cap. 1. quærit, cur nonnulli melius concoquant carnem bubulam, quam pisces saxatiles. Respondet, quod in istis bilis adeo copiosa à iecore ad intestina transmittitur, vt ad ventriculum regurgitet: ibi enim si inueniat dura, concoquit: neque lædit ventriculum: si verò inueniat quæ facilè alterantur, & concoquuntur, duo mala statim sequuntur: Primum, conuertuntur cibaria in bilem: agens enim potentius transmutat in suam naturam, quod est debilius: secundum, bilis acrimonia mordet vẽtriculum vnde nidores, & mordicationes fiunt.

1 Dubit. si ventriculus calidus dura facilius concoquit, quam mollia, & tenuia: ergo febricitantibus dura cibaria, & non attenuantia, & coctu facilia danda erunt: quod est absurdum omnibus conspicuum.

Respõdetur, cibum, qui facilè alteratur, esse duum generum, vel obnoxium corruptioni, vel optimę coctioni: si fuerit obnoxius corruptioni, vt lac, non dabitur febricitantibus: si verò cibus nõ corruptioni, sed optimæ trãsmutationi erit obnoxius arbitror dari posse: quia mirificè conferret.

Argen-

Argenterius in hoc loco maximè lympha tur, dum putat ijs, qui sunt ventriculo calido cibum non necessario esse exactè comminuendum, & dentibus conterrendum: quia duriora digerũt, vt dicit in tex. sed Galenus per coctu dura non intelligit non esse dentibus comminuenda: nullus enim ventriculus inuenietur, qui integram amygdalam digerat, nisi dentibus illam prius comminuet: sed intelligit per dura, quæ postquam dentibus cõminuta sunt, non ita facilè in chilum conuertuntur, sicuti est caseus, caro bouina, & alia id genus. Laudatur potius in hoc com. Argenterius, dum reprehendit illos medicos, B qui putant oua esse maximè obnoxia corruptioni: patet enim experientia, oui album & vitellum magis, quam carnes, resistere putredini: quis non videt mensiũ spatio, oua conseruari, quod carnibus, nisi sint salitæ nõ conuenit: Laudatur similiter dum ait, febricitantibus non conferre frequentem ouorũ vsum: quia crassum exhibẽt nutrimentum, quod repugnat Galeno, qui in curandis febribus inter cetera præcepta laudat attenuantiũ vsum: errant itaque Nostrates, dũ febricitantibus, tria & quatuor oua diei spatio concedunt: duo tamen ad summum recentia non essent C febricitantibus (me iudice) interdicenda.

Tertium signum, *gaudet calidis potibus, ac cibis*: ratio est; quia temperamentum sanum appetit similia: ventriculus sanus pro potu magis iusculum pulli actu calidum, quam vinum actu frigidum appetet: adde quod melius cõseruabitur potu calido, quam frigido: quia antequam potus conuertatur in alimentum est operæpretium, vt prius calefiat: dictum est superius ex Aristot. inter symbolica transitum esse faciliorem.

2 Dub. in multis calido potu augetur sitis: ergo qui sunt calidi ventriculo non gaudebũt D calido potu.

Respondetur, sitim dupliciter considerari vel ratione siccitatis, vel caliditatis, primo modo dico, potum calidum desiderari: secundo modo potum frigidum: sitis enim naturalis humiditate tollitur, sed lõgè melius potione actu calida, quam frigida. Præterea Prisci potum actu calidum sibi parabant summo cum beneficio: inualuit deinde consuetudo potus actu frigidi, qui nullo modo iuuare potest, tunc quia frigidum est naturæ inimicũ, tum quia ventriculus antequam potum frigi E dum digerat, prius debet laborare in expellendo actualem frigiditatem.

Quartũ, *à frigidis non læditur, si modicè illis vtatur*. Ratio de sumitur à Gal. 8. meth. cap. 9. vbi habet, duplicẽ in ijs, qui sani sunt, nobis proponi finem: alterum est corpus sanum in pristina temperie tueri: alterum hanc temperiem reddere meliorem: qua posita distinctione dicimus, si velimus calidas temperaturas reducere ad æquale temperamentum, A quod est omnium temperamentorum regula, frigidis esse procedendum.

Ait Galenus, quod frigidis ventriculus non læditur, si modicè illis vtatur. Acachias, per illud verbum (modicè) intelligit sensim, & non subito esse illos refrigerãdos: quia in omni subita mutatione aliquod suboritur incommodum. Argenterius loquens contra Acachiam concedit, in actionibus animalibus subitas mutationes esse omittendas, negat tamen in actionibus naturalibus esse paulatim procedendum, dicit enim, si quis vehementer sitiat, statim, & non paulatim esse bibendum, id tamen esse faciendum modicè, idest pro excessu caloris, sed affatim, & non paulatim. Nos verò dicimus, si vellimus illum conseruare & tueri in pristina tẽperie, modicè idest paulatim, & non subito esse pro illo excessu, refrigerandum: si verò ad meliorem statum vellimus illum reducere, non paulatim, sed subito, vt dicit Argenterius esse procedendum, neuter enim illorum considerauit Galeni locum 8. Meth. 9. à nobis propositum de duplici scopo in sanis obseruando.

QVAEST. LXXXII.

DE CAVSA APPETITVS.

QVæritur hic, quænam sit causa appetitus: Ego apud Galenũ, & Auicennam duplicem appetitus causam inuenio: penuriã alimẽti, s. de qua loquitur Galenus primo de causis symptomatum; & in explicatione illius aphotismi, vbi fames laborandum non est, & primo de simp. med. cap. 32. vbi loquens de siti ait, fieri vel ob humoris inopiam, vel ob caliditatis copiam, quo fit vt de fame idem dici possit, fieri scilicet vel ob alimenti inopiam, vel ob acidi humoris copiam: alteram causam famis dicimus esse acidam melancholiam, quæ nulla existente penuria alimẽti, famem excitare potest. Auicennas lib. 1. doct. 5. cap. de anatomia venarum portarum loquens de fame, quæ ab humore melancholico fit, ait, humorem melancholicum mitti à liene per venam, quæ inseritur ventriculi orificio gratia appetentiæ: eius enim aciditate excitatur fames: quæ si excedat, non tollitur alimentorum exhibitione: sed vt dicit Hippocrates secundo aphor 21. thorexi idest meri potione: quanto igitur quis fuerit calidior, tanto minus eius ventriculus hac melancholia, quæ sua natura frigida & accida est, abundabit.

A Curtio, & Leonardo Fuchsio reijcitur

Auicenna: à Curtio, quia Galenus tertio de locis affectis cap. 5. ponens differentiam inter melancholiam naturalem, quæ à liene ad ventriculum mittitur, & atrambilem, ait, attambilem esse acidam, & non melancholiam naturalem: quare si melancholia naturalis non fuerit acida, non excitabit appetitum: hæc ferè sunt Galeni verba: alia est melancholia naturalis, quæ est veluti fex sanguinis, quæ est spissa, & fecibus vini haud absimilis: alia est tenuior, quæ vomentibus acida videtur: ecce ex Galeno, atrambilem esse acidam, & non melancholiam naturalem.

Reijcitur Curtius, quia Galenus lib. 5. de vsu partium c. 4. censet, melancholiam splenis, quæ sua natura est frigida & sicca, esse quoque acidam.

Leonardus Fuchsius reprehendit Auicennam: quia Galenus loquens de vsu melancholiæ naturalis quinto de vsu partium ne verbum quidem profert, quod ab illa excitetur appetitus: ibi enim habet per hanc fæcem melancholicam lienem expurgare sanguineam massam: deinde eandem fæcem in ventriculum remittere: loquens verò Galenus de eius vsu habet hæc verba, *melancholia hæc fecalis ventriculum intendit & contrahit in se ipsum, cogitque cibos ad unguem complecti, & retinere donec coquatur*: ecce quod Galenus ne verbum quidem habuit quod humor melancholicus fæcalis appetitum excitet.

Oddus hic & Valesius in cōtrouersijs tuētur Auicenam dicentem, humorem melancholicum à splene mitti in ventriculum, inseruireque non solum pro ciborum retentione & coctione, verum etiam pro excitanda fame. Confirmatur Auicennæ sententia loco illo primo de symptomatum causis c. 7. vbi Galenus loquitur de canina appetentia, ibi habet hæc verba, *redundantia frigidi, & mali succi excitat appetentiam viciosam*: inferunt ex his, si redundantia frigidi & sicci humoris excitat famem viciosam: ergo quantitas moderata, & naturalis huius humoris excitabit famem & appetitum moderatum & naturalem: quæ consequentia est adeo necessaria, vt non possit negari. Ostensum est à Galeno lib. de atrabile, & alibi, tres esse melancholicorum succorum differentias, primam esse fæcem sanguinis, quæ sua natura est frigida & sicca, & acida, quæque à liene attrahitur ex sanguinea massa, & in ventriculum mittitur gratia non solum retinendi cibum, sed etiam excitandi famem: secundam esse hanc fæcem adustam; Tertiam esse atrambilem factam ex flauæ adustione: de his speciebus melancholicorum succorum nos fusè egimus libro 6. Methodi nostræ vitandorum errorum, & superius in quæstione propria.

1 Dubitatio, dictum est, fæcem melancholicam à liene in vētriculum missam excitare famem, quia fit acida: omnia enim acida famem excitant. Quod non videtur verum: quia ex Galeno sexto de locis affectis cap. 1. atrabilis est acida, excitat tamen, vt dicit Galenus, summam inappetentiam: immo Auicē nas lib. 3. fen. 13 tract. 1. cap. 1. ait, ex atrebilis præsentia in ventriculo magnos fieri dolores; quomodo igitur aciditas excitabit famem?

Solutio facilis est: quia illa aciditas famem excitat, quæ non mordet. Ad dubium dicimus, atrambilem non solum esse acidam, sed valde mordere: ideò ob morsum famem auferre: Galenus quinto de V. P. cap. 4. ait, humorem melancholicum frigidum, & siccum esse acidum, sed non ita, vt atrabilis: dum igitur Galenus sexto de locis affect. ait, atrā bilem sua aciditate efficere inappetentiam: atque ex Auicenna efficere dolores in ventriculo, non intelligit de melancholia naturali frigida & sicca acida: sed de atra adusta; quæ mordet, & dolores excitat.

2 Dubitatio, Galenus lib. de inæquali intemp. loquens de fame & siti, ait, famem fieri deficiēte substātia sicca: sitim, humida. Similiter Aristoteles secundo de anima tex. 28. ait famem esse appetitum calidi & sicci. Quod videtur falsum: quia effectus positiui habent causas positiuas, & non priuatiuas: fames & sitis sunt effectus positiui: ergo causæ famis & sitis non debent esse defectus seu appetitus, quod idem est.

Quidam Neotericus respondet, Galenum loco citato locutum esse secundum opinionem Antiquorum, & non propriam: ideò primo de causis symp. c. 7. referens causam sitis posuit causam positiuā, idest caliditatē, vel siccitatē stomachi. Reijcitur hic vir, dū dicit, Galenū nō fuisse locutum ex propria sententia: quia non profundè considerauit naturam famis & sitis. Sciendum igitur quod de fame loquendo, vel considerantur symptomata, quæ necessario quodam ordine se consequuntur: vel considerantur causæ famis: nunquam in medicina, (vt quoque probauimus lib. nostro 11. Methodi vitandorum errorum) vnum symptoma generat aliud symptoma: ex Aristotele enim 4. Meth. 14. accidens non est accidentis causa, sed eius cui primo inhæret: ad rem si consideretur symptomata, quæ concurrunt in famis vel sitis productione, quinque à Galeno primo de symptomatum causis cap. 7. proponuntur, quæ necessario hoc ordine se consequuntur, primum est innanitio seu defectus alimenti: deinde statim oritur appetentia naturalis, tertio suctus, quarto sensus suctus, & quinto appetentia animalis: secundum igitur hanc considerationem dicimus, famē esse defectum, & merito Galenum dixisse loco citato fieri deficiente substantia: quia defe-

lefectus est primum symptoma, & non causa: A a dixitque substantiæ defectum; quia ex Aristotele primo de gen. & corupt. tex. 21. alimentum, vt substantia nutrit & vt quantum auget, ideo fames est appetitus substantiæ. Si verò consideremus causam famis, tunc dicimus esse frigidum, seu acidum humorem: causam verò sitis esse caliditatem, vel siccitatem, vt docet Galenus.

QVAEST. LXXXIII.

PER QVAS VIAS ACIDItas feratur à liene ad stomachum.

Avicennas lib. 1. doct. 5. cap. de anatomia pulorum dicit, mitti acidum succum à liene per venam, quę inseritur orificio ventriculi.

Anatomistæ referunt non inueniri in omnibus cadaueribus hanc venam, quam Auicennas ait, in stomachum inferi. Præterea, quia Galenus de hac vena nihil dixit; ideo plurimi putant eam esse imaginariam, & non realem.

Galenus tertio de fac. nat. cap. 13. docet, per quas vias humor melãcholicus mittatur à liene ad ventriculum: habetque ferè hæc verba: melancholicus succus mittitur à liene in omentum, & ex hoc in lactes, & deinceps ad tenuia intestina, & per hæc ad pylorum, & demum ad ventriculi fundum gratia retentionis, nihil tamen dixit, quod gratia appetentiæ mittatur, quamuis id primo de symp. cau. cap. 7. facile colligi possit.

Ego autem de rebus anatomicus maiorem fidem semper præstiti anatomicis, quam Galeno, qui primo de anatomicis administ. c. 2. ingenuè fatetur. Se toto vitæ suæ cursu duo tantum humana cadauera, eaque imperfecta vidisse. Ego tamen ex anatomicis experimentis obseruaui ab interna splenis regione venas exoriri, quę deinde excurrunt ad vẽtriculi fundum: moxque versus orificium hoc fine sc. vt transmittant succum melancholicum acidum ad excitandam famem.

CAPITIS LXIII.

DE SIGNIS FRIGIDI Ventriculi.

Frigidus verò natura ventriculus, ad appetendum quidem plurimum viget, ad cõcoquendũ aũt minimè, tales præsertim cibos qui frigidi sunt, & non facile alterationem suscipiunt. Citò itaque in ipso acescunt, atque ideò acides eructationibus talis ventriculus plurimum abundat, et gaudet quidem frigidis, sed facilè ab eorum vsu immodico offenditur, ita & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit tolerare, quemadmodum neque calidus, calida.

B Quinque proponuntur signa frigidi ventriculi.

Primum est quia, *ad appetendum plurimum vigent, ad concoquendum autem minimè.* Explicat Galenus statim, quid intelligat per cibos, qui non concoquuntur à frigido ventriculo; ait, duas habere conditiones; alteram, vt sint frigidi: alteram verò, vt non facilè alterationem suscipiant: dantur enim frigida, quæ facilè alterantur, veluti sunt cerasa, ptisana, pisces, saxatiles, & alia id genus C de quibus non intelligit. Cæterum, quia oppositorum ex Arist. 1. top. cap. 8. eadem est disciplina, ideò si vẽtriculus calidus plurimum cõcoquit, & parum appetit, meritò frigidus plurimum appetet, & parum concoquet, vt hic dicit Galenus. Causa cur parum concoquat est caloris penuria: ex Aristotele enim 4. meteororum ostendimus coctionem fieri à calido: Ratio verò cur multum appetat est, quia abundat humore frigido melancholico reiecto à liene ad ventriculum, qui sua acetositate famem facit. Per quos verò ductus fe- D ratur ad orificium ventriculi diximus superius in quæstione de causa appetitus.

1 Dub. non videtur ventriculum frigidum, qui parum cõcoquit, multum appetere: quia omnes conueniunt, appetitum sanorum excitari ob alimenti defectum, qui hoc modo fit: venæ ambitus corporis, dum sunt alimento priuatę id trahunt à vena caua: hæc ab hepate; hepar à porta & meseraicis: hæ ab intestinis, & hæc à ventriculo: cum igitur orificium vẽtriculi non trahat ab alijs & habeat duas propaginas nerueas à sexto pari pro- E deuntes quibus animaduertit propriam dissolutionem: ideò appetit (non potens tuto ab alijs partibus succurri) cibũ: dicimus non posse tuto succurri: quia dum ventriculus est omnino cibo priuatus, & est vacuus, se conuertit ad meseraicas, & trahit malos succos, illisque deinde repletur: quia quælibet corporis pars, quod optimum est retinet, quod est crudum, exhibet alijs partibus: posita hac theoria, quomodo ventriculus frigidus, qui malè concoquit, qui semper cibo incocto abundat, magis appetet, quam calidus ventriculus:

culus? qui plurimum concoquit, & semper est vacuus? Respondent ferè omnes medici, frigiditatem ventriculi habere vim constringendi, & exprimendi alimentum, quod est in orificio, vnde appetitus. Hæc responsio reijcitur, & rectè ab Argenterio, quia orificium ventriculi est actu calidum: dum nominamus ventriculum frigidum, non intelligimus ventriculum actu frigidum, sed minus calidum, quam sit temperatus, omnes enim corporis viuentis partes, quę appellantur frigidæ, tunc actu calidæ; cum igitur caliditas actualis non possit exprimere, & constringere, vana erit hæc opinio communis, quod frigidus ventriculus appetat multum ob frigiditatem expellentem, & constringentē: quare potius dicēdum est cum Argenterio, in frigido ventriculo appetitum plurimum esse, quia acidis abundat: acida enim constringūt & corrugant & expellunt ab orificio succum alimentalem. Nos igitur superius ex Galeno & Auicēna ostendimus, appetitum esse duū generum: alterum factum ab alimenti penuria: huncque dicimus esse maiorem in calido, quā in frigido: calidus enim melius euacuatur ob meliorem coctionem: Alterum excitari à melancholia reiecta à liene vsque ad stomachum, quę vt acida excitat famem, quamuis ventriculus cibo plenus sit. Dū igitur Galenus ait, frigidum vētriculum magis appetere, id intellexit de appetitu prodeunte ab humore melāncholico, & non ab alimenti penuria.

2 Dub. si stomachus frigidus magis appeteret calido, sequeretur quod ventriculus senū melius appeteret, quam iuuenum, quod est ridiculum.

Solutio tradita est superius, facilisque est, quia non facit Galenus comparationem inter appetitum stomachi calidi & frigidi, sed inter appetitum & cōcoctionem: cui dubiū, quod iuuenum stomachus melius appetit? dicit enim Galenus, stomachū frigidum magis appetere, quam concoquere: neque absolutè dicit, quod magis appetat, quam stomachus calidus: potest enim contingere, stomachum frigidum magis appetere, quam calidum, quando esset melancholia naturali refertus, quę valdè famem excitat: si verò appetitus excitabitur non à succo melancholico, sed à penuria alimenti, dicimus, vbi in sano est maior penuria, ibi maior est appetitus, & talem esse in stomacho calido, & in ijs, qui multum digerunt, vt sunt Lupi, Aquilæ, & Leones.

3 Dub. ex Gal. 1. de symptomatum causis capite 10. & ex Auicenna 13. tertij tractatu 1. frigiditas excitat appetitum, quia vnit & cōstringit tunicas stomachi: quibus constrictis statim mouetur fames: sitis verò fit a caliditate liquefaciente humores: quo posito sequitur, quod caliditas mitiget, & non excitet sitim: quia liquefaciendo merito liquoris, sitis deberet tolli: frigiditas verò coarctando humorem alimentalem, famem sedare deberet, quod reluctatur ijs quę dicta sunt, & experiētiæ quia caliditas facit sitim; frigiditas verò famem.

A Solutio facilis est, quia caliditas liquefacit humores, & simul eos resoluit, ideo sitim facit: si caliditas solum liquefaceret, & nullo modo resolueret, & exiccaret, esset verissimum, quod caliditas sedaret sitim. Similiter frigiditas cogendo cutim exprimit, & non resoluit: ideò sedat sitim: excitat verò famem,

B quia frigiditas vel acetositas succi melancholici constringit tunicam stomachi, exprimitque succum alimētalem, vnde oritur fames: eoque maior excitabitur, quo magis constringetur os ventriculi: virtus enim vnita fortior.

Secundum signum, est frequens acida eructatio: Ratio est, vt Galenus dicit primo de locis affectis cap. 4. & alibi, quia acidæ eructationes à frigida causa oriuntur, & primo de alimentis cap. 16. ait, ob calorem lac fieri nidorosum, ob caloris verò inopiam acetosum.

4 Dub. Auicennas lib. 3. fen. 13. tract. 1. cap.

C 17. & Alexander Tral. lib. 7. cap. 14. dicunt aliquādo acidam eructationem à calore prodire: dicitque Tralianus, multum laborātes acidis eructationibus vsu frigidorū aliquando fuisse liberatos: additque, hos à calidis valde lædi: Hæc Traliani sententia videtur consona doctrinę Hippocratis, quia 6. aphor. 1. Hippocrates ait, ructi acidi superuenientes lienteria, bonum: quia significant aliquem calorem esse in stomacho, vt dicit Galenus in com. ecce igitur acidos ructus indicare calorem: quare malè Galenus, dum ait, acidam

D eructationem indicare ventriculi frigiditatē.

Solutio colligitur à Galeno 4. de simplic. med. cap. 11. & capitibus sequentibus, vbi dicit, acetum fieri à caliditate, & frigiditate: ibique reijcit opinionem quorundam credētium, vinum à sola caliditate acescere: ait enim acetositatē oriri à calore diminuto, qui mutat, sed non vincit: à calore enim moderato fieri optimum chylum: ab immoderato nidorosos ructus. Dum verò Auicennas & Tralianus dicunt, aliquando acidam eructationem à calore fieri, & vsu frigidorum auferri,

E non malè sentiunt: quia potest id contingere per accidens, quatenus scilicet in stomacho imbecillo sint materiæ biliosæ, vel aliquis ardor præter naturam ab hepate ortus, & simul acida eructatio vel ab imbecillitate ventriculi orta, vel à cibis difficillimæ coctionis; quibus positis certum est, non posse curari acidam illam eructationem, nisi vsu frigidorum moderantium ardorem, & euacuantium materiam biliosam: quo circa Tralianus non malè dixit aliquando vsu calidorum lædi, qui habent acidam eructationem. Præterea Galenus

nus 8. methodi cap. 5. loquens de calido, & cco temperamento ait, cruditates ob vsum ibi difficillimæ coctionis in acidissimam eru tationem mutari: in hoc casu similiter non onueniret vsus calidorum; quia stomachus alidus & siccus est: prius igitur esset stomahus euacuandus, & deinde refrigerandus, c hac ratione defendi posset opinio Traliani, quem Valesius lib. 6. controuersiarum cap. 8. bi de hac re egit summopere reprehendit.

QVAEST. LXXXIV.

DE ACETO.

Alexander Trallianus lib. 7. cap. 14. videtur asserere, acetum à causa calida fieri: ructusque acidos tolli posse frigidorum vsu: cuius opinio ab omnibus Medicis reijcitur: neque potest defendi, nisi dicamus, ructus acidos ex ac cidenti à causa calida prodire: & hac ratione vsu frigidorum aciditatem tolli posse: sicuti dictum est a Gal. 8. methodi cap. 5. de calido & sicco temperamento cruditatibus referto, quod incidere solet in acidissimam eructatio nem; stomacho vero frigido cruditate onusto non cötingeret eructatio, sed potius lienteria, quod symptoma est longè peius: quia dum ructus acidi superueniunt lientericis ex Hipp. 6. aphor. 1. optimum signum est: quod verò frigidorum vsus ex accidenti posset auferre ructus acidos, patet, eo quia causa efficiens ructus est calor diminutus, hicque faci le tollitur, sed maximo cum detrimento: Vi- D dimus in Hungaria nonnullos, qui, dum passione collica flatulenta valdè lacerarentur hauriebant potionem frigidæ glacie paratæ; quæ extinguebat calorem diminutum, qui requiritur pro facieda sensatione, quo extincto, dolores cessabant, sed summa cũ illorum pernicie: eadem ratione frigida possent, sed summo cũ detrimento ructus acidos aufetre.

Galenus non improbat, acetum esse frigidum: primo enim de simpl. med. cap. 19. proponit euidentissimum experimentum, quo probat in aceto prædominari facultatem re- E frigerandi: habetque hæc verba, *nos vt experirentur aceti potentiam, illiniuimus tibias multis in locis thapsia, vbi post quatuor, vel quinque horas inflamma ri cæpissent: huic parti Ego aceto: Alij rosaceo inunxerunt: Alij alia, atque alia, quæ aut acrimoniam hebe tare, aut refrigerare creduntur, applicarunt: eorum om nium comperimus, acetum in refrigerando esse efficacissimum*: ex quibus verbis clarè patet ex Galeno acetum non parum refrigerare. Insuper Galenus libro de marcore cap. 8. in febribus, & affectibus calidissimis laudat acetũ cum la- A ctuca, pauco tamen aquæ admisto, quod non laudaret, nisi refrigeraret: abeant ergo qui omninò acetum in febribus prohibent. Præterea lib. 4. de simp. med. cap. 12. laudat opinionem Aristotelis docentis, acetum esse frigidum per se, ibique Galenus admonet ad hy pochondria ardentia succum omphacij esse præstantiorem aceto: ait enim acetum habere violentam frigiditatem: sed libeat Galeni verba afferre, *etenim ad hypochondria ardentia præ stantior est succus omphacij, quam ipsum acetum, quod nec violentam, ac ferientem habeat frigiditatem, nec eam admistam mordaci caliditati*, ex quibus verbis B tria colligi possunt: primum acetum inflammatis partibus prodesse: secundum febricitantibus acetum cum lactuca cocta, & eius aquę pauxilo posse concedi, & præcipuè, dum valdè ægrotantes illam exoptant. Tertium in ardoribus magis conuenire omphacium, quam acetum.

Quomodo autem fiat aciditas, Galenus 4. de simpl. med. cap. 15. his ferè verbis declarat: aciditas fit à calido mutante, & à frigido vincente, vt ructus acidi ostendunt, qui fiunt vbi cibi semicocti sunt: itaque, vt fiat aciditas, requiritur vis calefaciendi, quæ moueat C tantum, & vis refrigerandi, quæ vincat & superet: Hinc Galenus 2. de temperamentis ca pite 6. ait, acidos ructus indicare calorẽ imbecillum, & talem, vt moueat, sed nõ vincat: Hinc quoque fit, quod 3. de simpt. causis cap. 1. docet, acidas corruptelas ex cibis frigidioribus fieri: & primo de locis affectis cap. 4. habet, si cibi in nidorem transeant, causam efficientem esse calidam, si acescant, frigidam. Præterea 4. de simp. med. cap. 12. docet, si vinum refrigeretur acescit, refrigeratur a calo re resoluente portionem calidam, sed non vincente; quia tunc fieret amarum: Hinc si vinum igne coquatur, non acescit, sed potius amarescit: quia ignis semper vincit: si verò in tepido loco conseruetur, vt dicit Galen. libro de antidotis capite 3. promptè acescit; quia vinum à tepore ambiẽte commouetur, & non vincitur.

Experientia quoque docet, aciditatem fieri a frigiditate vincente, & a caliditate tãtum mouente: quia videmus dulcia, dum vincun tur à caliditate semper amarescere, dum verò vincuntur a frigiditate acescere: Hinc fit, quod succi herbarum, qui conseruantur in officinis, nisi vasa oleo obturentur, primo a calore tepido ambientis commouentur, deinde ebulliũt, facta ebullitione eorum calor resoluitur, quo resoluto refrigescunt, & deinde acescunt; itaque duo requiruntur, vt aliquid acescat calidum mouens & frigidum vincẽs: Galenus enim 4 de simplici med. capite 18. ait, nisi calor moueat non fiet acidus sapor: Hinc ait, hyeme ob frigus lac, ptisanã, & reliqua difficilius acescere, quam æstate, similiter crassa, & frigida nunquam fiunt amara, sed

ta, sed acetosa: quia frigiditas, & non caliditas in ipsis dominatur. Hinc 10: merhodi capire 9. loquens Gal. de vsu aceti docer, acetũ habere virtutem refrigerandi, esseque tenuissimarum parrium, & habere admixtam sibi aliquam caliditatem: additque acetum corpora siccate, quamuis ad imaginationem humidum sit: quo fit (ait) vt ad eos affectus, quos humectare, & refrigerare expedit solo eo non vtamur, sed tantum aquæ frigidæ admistione, vr bibi possir: Demum lib. 8. de simplic. med. capite de acero docet, acetum esse magis frigidum, quam calidum, & tenuium partium, siccumque in tertio gradu.

QVAEST. LXXXV.

ACIDITAS CVI PER SE conueniat.

Videndum est, quibus aciditas per se conueniar: quoniam aciditas non solum prædicatur de humore melancholico, sed de pituira acida, de vitrea, & de quibusdam ventriculi cruditatib⁹: par igitur est, vt inuestigemus à quo humore per se prodeat aciditas: quia vnum vt vnum ab vno & non a pluribus per se prodit: hoc suffultus principio Aristoteles inuẽnit primo Cęli quintam essentiam, & 2. post. ostẽdit quid solum haberi posse per vnicum instrumentum logicum, & non per plura.

Quod verò acidus sapor per se non conueniat pituitæ, patet: quia de ratione pituitæ est, vt per se humida sit: aciditas verò, cum sit qualitas sicca, non poterit à pituita prodire: eadem ratione non conueniet crudis humoribus: quia cruda per se humida sunt. Pręterea neque conueniet adustæ melancholiæ: aciditas enim est qualitas sicca & frigida: conueniet ergo melancholiæ naturali, quæ est fæx sanguinis: quod verò melancholia, quæ est fæx sanguinis, sit frigida & sicca: patet ex Gal. lib. de tremore & palpitanone capite 7. & libro ad Glauconem, vbi agir de melancholia.

1 Dub. non videtur, quod aciditas per se conueniat melancholiæ naturali, quia omnia acida sunt tenuium partium: melancholia verò est crassarum.

Solutio facilis est: quia aciditas consistit in parte serosiori melancholiæ: nullus enim humor magis abundat ichore, quam melancholia: Hinc Gal. 3. de locis affect. ex sentenria Dioclis refert, hypochondriacos esse sputorum abundantes, & a potu abstinentes: 6. verò epid. com. 2. tex. 38. ait, sanguinem melancholicorũ esse serosum: Arist. 9. problem. 5.

A inquit melancholiam delectari serositate, 2. de partibus animal. 4. asserit, corpora sanguinem dilutum habentia esse timidiora: quare & melancholia: timor enim arguit melancholiæ dominium: Hippocrates 4. de morbis ait, lienem esse aquæ locum & libro de genitura vocar melancholiam aquam: lib. de internis affectibus vult pro lienosis remedia esse diurerica: 2. epid. 2. citat historiam Bionis habentis splenem elatũ & durum: refertque euasisse, quia multum minxit: similiter secundo epidemior. 3. ait, quartanas iudicari sudore.

B Hactenus patet, acidam qualitatem pituitosis humoribus per accidẽs cõuenire. In præsentia videndũ est qua ratione per accidens: dicimus igitur aciditatem tribus modis per accidens humoribus conuenire posse, primo quia pituita est dulcis, & sua natura frigida; talia enim omnia promptè acescũt: quia dulcia habent caliditatem mouentem, & frigiditatem vincentem: secundo fit acida, quando ichor sanguinis sua natura dulcis permiscetur pituitæ: Tertio acescit, quando ichor acidus melancholiæ in ventriculum mittitur, &

C piruiræ miscetur. Sed interim duæ occurrũt dubitationes magni momenti.

2 Dubit. non videtur, quod aciditas, quæ est melancholiæ naturalis proprietas possit alijs humoribus per accidens conuenire: Rerum enim proprietates, & definitiones alijs nec per se, nec per accidens conueniunt: hinibilitas conuenit æquo: alijs vero speciebus nec per se, nec per accidens vnquam conueniet.

Respondetur, aliquando rerum proprietates esse communicabiles: quia eorum subiecta permiscentur, & alijs communicãtur hac

D ratione aciditas communicatur alijs: similiter quia melancholiæ serum quod est aciditatis subiectum pituitæ, & crudis succis communicatur, ideo eos acidos reddit: Equus vero non commiscetur alijs speciebus, ideo hinnibilitas nec per se, nec per accidẽs alijs conuenire potest.

3 Dub. non videtur, quod semper pituita ob permistionem seri melancholici acida fiat: qa pituita dulcis, quæ est semisanguis ob simplicem ebullitionem sine alia permistione acida per se fit: idcirco falsum est, quod dictũ

E est superius.

Responderi potest, acidiratem factam post ebullitionem piruitæ pendere à terreo, & sicco humore, qui est melãcholicus; quique ob leuem ebullitionem resoluentem calidum, & humidum in pituita generatur, hancque pituitam participare succum melancholicũ, qui in ipsa post ebullitionem exoritur: Hinc Gal. lib. de plenitudine cap. 10. docet pituitã acidam reddere homines famelicos: quare nisi esset frigida & sicca, & per consequens melancholica non excitaret famem. Hac ratione non est Auicenna omnino improbandus,

dus, dum ait, pituitam posse conuerti in melancholiam: decipitur tamen, dũ censet, melancholiam à pituita ortam esse quartum genus melãcholiæ: mihi enim cum Galeno tria genera melancholiæ sufficere videntur: quia melancholia dispersa per acidam pituitam est eadem cum fæcali: eædem quoque sunt proprietates: Hinc Galenus 3. de locis affect. 7. refert post pituitosas febres fieri quartanas: absumpta enim pituita, quod relinquitur est melancholia. Neque Argumenta Manardi libro 9. epistol. 2. & Valesij, quod nullo modo ex pituita possit fieri melancholia, aliquid roboris habent: Duo sunt illorum argumenta: primum hoe est, quæ extremè distant, non possunt in se inuicem transire, nisi per medias commutationes; at pituita est huiusmodi: ergo non potest conuerti in melancholiam. Respondetur, pituitam vt est pituita in melancholiam non conuerti: sed in ipsa esse aliquas terreas portiones, quę post ebullitionem, & euaporationem humiditatis & dulcis substantiæ remanent, & prædominantur; quæ ad nullum ex quattuor humoribus reducuntur, nisi ad melancholiam. Secundum argumentum contra Auicennam tale est: pituita non est vstioni apta· quia si cõijciatur in ignem, non vritur: ergò non potest conuerti in melancholiam. Hoc argumentum est vanissimum; quoniam neque bilis adusta, vomitu reiecta, si statim in ignem inijciatur, est vstioni apta: omnes enim humores corporis viuentis ignem extinguerent.

Quænam igitur sit illa succorum substantia, qua obeunte, illicò succi acescunt, exemplo vini facilè percipitur: Galenus secundo de facultatibus naturalibus capite 9. & 4. de simplici med. ait, vinum habere quatuor partes, quatuor elementis proportione respondentes: quod in omni mixto obseruari potest: prima vini portio est fæx: secunda flos, qui supernatat, & aeri respondet; tertia est vini substantia, quæ aquæ; quarta est aqua vitæ, quæ igni respondet: itidem in succis herbarum obseruantur fæx, flos, propria substantia, & aqua vitæ: vt igitur penetremus, quomodo vinum fiat acetum, standum est experientiæ: omnes enim destillatores conueniunt, in aceto fæcem vini, & aquosam, seu vinosam substantiam, & florem inueniri: aquam vitæ verò solum abire: sequitur ergo, acetum fieri, quando aqua vitæ euolat: patet hoc, eo quia ex aceto destillatores nihil aquæ vitæ hauriunt: patet similiter, quia vt acetum cito bonum fiat in loco calido ponitur, quia ibi cito aqua vitæ, seu vini spiritus exhalat, & vinum acescit.

Hac posita veritate colligimus, acetum esse frigidum: quia priuatum est igneo spiritu, habet tamen aliquam acrimoniam, quia nihil acescit sine illa ebullitione, quę fit a calo-

A re extraneo: habet tenues partes, & valdè penetrantes: quia lentor vinosæ substantiæ à calore ebullitionis dissecatur: habet vim astringendi: quia siccum & terreum permixtum habet: estque siccum, quia ob præcedentem ebullitionem abijt humiditas vitalis. Ex his facilè colligere possumus, quid sit acetum, vnde fiat, & quibus humoribus per se conueniat: eius enim subiectum principale est melancholia fæcalis, vt probatum est; adæquatum verò caret nomine, quia siccæ, & terreæ portioni, quæ remanet post ebullitionem pituitæ, vel succorum herbarum,
B imponere nomen nullus philosophorum sciuit vnquam.

Tertium signum: *gaudet quidem frigidis.*

Ostensum est superius contra Argenteriũ similia similibus esse conseruanda: inter cætera proposuimus locum Galeni 8. methodi capite 9. vbi admonet, in sanis duplicem nobis esse propositum finem: alterum tuendi pristinam tẽperiem: qua ratione stomachus frigidus similia frigida exposcit, quæ tamen non excedant, sed talia vt facilè conuertantur: alterum redducendi hominem sanum ad meliorem temperaturam, & hac ratione non
C similibus, sed contrariis procedendum est.

Quartum: *ab immodico vsu frigidorum ventriculus frigidus offenditur.* Ratio est, quia similia debent esse in qualitate, & in aliquo gradu: ea enim esculenta, quæ sine labore a ventriculo frigido conuertuntur, sunt similia quoque in aliquo gradu: hæcque sunt symbolica, & illorum facilior est transitus: facilius enim fit ignis ex aere, quam ex aqua: quia in aere adest caliditas, quæ est igni similis: relinquitur ergo in aere vna qualitas sola superanda: Hinc est quod, si frigus esset immodicum
D respectu temperaturę ventriculi, sequeretur aliqua læsio in ventriculo.

Argenterius improbat Galenum dicẽtem frigidum ventriculum gaudere frigidis: dicitque hoc reluctari experientiæ: quia qui acidis eructationibus infestantur, & frigido sunt ventriculo, appetunt calida qualia sunt piper, & alia aromata. Præterea, qui sunt ventriculo frigido, refrigerantia extrinsecus in Regione ventriculi apposita valdè lædunt: quare concludit, Galenum quam ma-
E ximè errasse.

Soluuntur facillimè ineptissimæ Argenterij instantiæ: quia Galenus considerat cibos, vt sunt vitales & idonei transmutationi, & conuersioni in chylum: & nequaquam, vt alterantes in contrarium: cui dubium, quod piper & similia calida vt alterantia in contrarium frigido ventriculo iuuabunt? non tamen iuuabunt vt concoquentia & apta transmutationi: si cibus enim debet transire in optimum chylum, oportet, vt sit aliquod symbolum, idest vt in cibo sit aliqua quali-

tas similis ventriculo transmutanti, aliter A transmutatio esset quam maximè difficilis; piper igitur iuuabit, vt remedium curatorium, non vt vitale. Dum verò Argenterius citat Aristotelē in libro de respiratione, sic loquentem, *qui calore excellunt, in frigido positi melius seruantur: contra qui frigore in calido*, non reluctatur Galeno, qui pro fundamento totius medicinæ posuit contrarijs alterandum esse: Cęterum mirari debemus Argenterium, qui in rebus leuissimis & notissimis (non dicam) Galeno, sed circulatoribus & tonsoribus, ausus sit tam diuinum virum lacerare: nullus enim est è populo qui nesciat contraria esse B auferenda contrarijs: similiter omnes rudiores medici per Argenterium sciunt distinguere indicationes vitales à curatorijs abeat ergo cum suis nugis, tricis apinis, & si quid vilius istis.

Quintum, *sed à frigidorum vsu immodico offenditur ventriculus*. Frigidus ventriculus à nimio frigidorum vsu læditur, non solum in parte curatrice artis medicæ, verum etiam in parte de tuenda sanitate: Hinc Hippocrates 2. sectione aphoris. 51. admonet, omne nimium naturæ inimicum.

Sextum signum, *frigida externa ventriculus frigidus nequit longiori tempore tollerare, neque calidus calida*: causa, cur ventriculus gaudeat cibis frigidis, & non possit tollerare frigus externum, nec ventriculus calidus calidum externum, est quia cibi frigidi facilè coquuntur & conuertuntur in substantiam nutriti: frigus verò externum alterat, & non conuertitur in substantiam: similiter calor externus auget calorem, quia non vincitur, sicuti vincuntur ea quæ concoquuntur.

4 Dub. frigida difficillimè coquuntur, sicuti cochilia, ostreæ, & alia id genus: ergo frigi- D dus ventriculus non poterit ijs gaudere, & iuuari.

Respondetur non omnibus frigidis cibis gaudere ventriculum frigidum, sed solum illis, vt superius dixit Galen. quę alterationem facilè suscipiunt.

CAPITIS LXIII.

Particula II.

Tex. 72. ***Malæ verò temperaturæ quæ morbi ratione ventriculum occupant, hoc differunt ab his, quæ naturales existunt, quoniam contraria, non autem similia appetunt, quemadmodum naturales.***

Galenus in his verbis dat cōmune præceptum omnibus temperaturis: dicit igitur malas tēperaturas esse in duplici differentia, aliquas esse morbificas, quæ lędunt propriam operationem: aliquatum verò esse malas tēperaturas naturales, quæ dicuntur malæ intemperaturæ: quia non sunt æquales: sed recedunt ab æquali, quæ est regula aliarum: non tamen dicuntur morbosæ: quia conueniunt sanis; operatio enim sensibiliter non est læsa: posita distinctione, ait Galenus, temperaturas naturales sanorum appetere similia; temperaturas verò esse malas, idest morbosas, quæ lædunt operationem propriam contraria appetere.

1 Dubitatio non videtur, quod intemperies morbosæ & præter naturam appetant cōtraria, vt admonet Galenus in text. quia pica est affectus præter naturam prodiens à redundantia prauorum humorum: nihilominus stomachus pica correptus appetit similia, & non cruda: Similiter mulieres vtero gerentes primis mensibus appetunt edulia pessimi succi. Prętcrea, qui sunt morsi a cane rabido C non aquam, quæ est contraria siccissimæ rabiei appetūt, sed potius sicca, quæ sunt similia.

Respondetur, intemperiem vel esse factā, vel adhuc fieri: posita hac distinctione dicimus, quod intemperies dum fit, appetit contraria, vt ad statum naturalissimum perueniat: dum verò est facta appetit sui conseruationem, quamuis sit præter naturam: Hinc dicimus intemperiem, quæ efficit picam esse factā, ideò edulia cruda appetere, quibus talis conseruari potest: similiter grauidæ dum appetunt cruda, stomachus illis imbibitus efficit intemperiem: Idem dicimus de rabie, dum adest hydrophobia, tunc rabiē esse in facto esse, ideo rabidos non appetere contraria sed similia: vel dicim⁹ cū Doctissimo Rudio rabidum abhorrere aquam, non vt contrariā, sed vt similem, & sibi perniciosam: quæ .n. rabidū sanant non humida, sed siccissima sunt: Hæc est nostra respōsio, alia tamen a Valesio li. 5. c. 7. proponitur: sed quia videtur omnino dissona, huc illam afferre noluimus.

2 Dub. videtur, quod temperaturæ naturales appetant contraria, & non similia: quia sicuti E pulmo calidus appetit aerem frigidū: similiter stomachus calidus appetit potū frigidū.

Solutio dubitationis colligitur ex Gal. lib. 8. meth. c. 9. vbi docet duplicē nobis in sanis proponendū esse finem: alterum, vt tueamur pristinā temperaturā, quod fit similibus: alterum vt temperaturā sanam reducamus ad meliorē statū, & sic appetimus contraria. Ad dubiū dicimus, pulmonē non desiderare per se, & ratione sui aerē frigidū: sed ratione cordis vt eius igneus ardor auferatur, quòd contrarijs fit: similiter stomachus calidus, si est inter limi-

limites sanitatis, & appetant calida, dicimus ea appetere, vt reducantur ad meliorem statum.

3 Dubitatio famelicus & siticulosus, quamuis ambo essent temperatissimi, & in puncto medio, quod est mensura cæterarum temperaturarum, appetunt tamen contraria: Siticulosus enim est siccus, & appetit humidum: famelicus est frigidus, & appetit calidum: ecce quod sani homines contrarijs conseruantur, & non similibus, vt docet Gal.

Soluitur varijs modis hæc instantia: Quidam dicunt cum Galeno 4. de simp. med. famelicos & siticulosos esse in statu præter naturam: ideò appetere contrarium, idest cibum & potum, vt reducātur ad statum suum naturalem: quæ responsio accipi potest. Alij negant famelicos & siticulosos appetere contratium; quia appetunt per se primo non externū cibum, sed id quod immediatè conuertitur in substantiam nutriti: dicuntque illud esse simile, & non contrarium, & rectè respondent, quia cambium vel gluten nobis sunt omnino similia.

CAPITIS LXIV.

Particula I.

DE COMPOSITIS TEMPERATURIS ventriculi.

Malæ autem temperaturæ in ventriculo coniugatæ, ex compositione simplicium cognoscuntur.

Galenus breuitati studens omisit signa tēperaturarum compositarum, neque tamen est diminutus; quia lectores cognitis simplicibus facilè intelligent compositarum temperaturarum signa. Hocque libentius omisit: quia superius nobis tradidit methodum dignoscendi compositas: prius enim consideramus caliditatem & ficcitatem cum pari mensura: deinde cum impari & inæquali: idem dicimus de alijs temperaturis. Demum indicia debent considerari, an sint mitiora vel intensiora: quia sic considerata indicant maiorem vel minorem excessum vnius vel alterius qualitatis.

QVAEST. LXXXVI.

AN VENTRICVLVS nutriatur chylo.

Averroes 2. coll. 9. censet, ventriculū nutriri chylo, & non sanguine: eandē opinionem secuti sunt Argēterius in expositione capitis 38. huius libri: Valesius in quæstione propria, Veigha, & Laurentius Iouberrus, & quamplurimi alij.

Fundamenta istorum desumuntur ab auctoritate Gal. à ratione, & ab anatomia. Ab auctoritate; quia Galenus libro 3. de facultatibus naturalibus cap. 7. & præcipuè capite 13. 2. aphor. 18. & 4. de tuend. sanit. in fine libri ait, ventrem partem cibi conuenientem in chylum conuertere, apponere, vnire, & assimilare: ecce dicunt, ex Galeno ventriculum chylo nutriri proprijssima nutritione, & non illa, quam vocant qualitatiuam: A ratione, quia si stomachus chylo non nutriretur, sequeretur quod ingesto cibo & potu, non illico cessarent fames, & sitis: Ab anatomia Valesius, & Veigha hoc desumunt fundamentum, dicunt ventriculum non habere ramos venæ cauæ, sed solum portæ, in qua chylus continetur, & adhuc non est factus sanguis: quare inferunt ventriculum nutriri chylo intelligendo de vera, & proprijssima nutritione.

Reijciuntur proposita fundamenta: quia Galenus locis citatis intelligit de imperfecta quadam nutritione, & non de perfecta, quæ fit per assimilationem sanguinis & non chyli, vt paulo infra ostendetur: Præterea qui rectè expendet Galeni verba locis citatis non intelliget de vera nutritione, sed de ventriculi voluptate & fruitione, quam concipit in amplexu cibi, qui coqui nullo modo potest, nisi tunicis ventriculi apponatur, vniatur, & assimilletur: Hinc sicuti tunicę illæ albę sunt; similiter chylus albus fit; quare per assimilationem non intelligit ventriculi nutritionē: dum igitur Galenus secundo aphor. 18. habet hæc uerba, *ventriculum cibis frui, familiarem sibi succum ex illis attrahere, & suis apponere tunicis, mox vbi est saturatus, tunc ipsos emittere vt permeent*: ecce ventriculum frui cibis, quia quælibet pars in suo obeundo munere valdè delectatur: similiter familiarem succum ventriculum attrahere, & apponere tunicis non pro nutritione, sed pro conuersione: omne enim agens per contractum agit: Denique, dum dicit, vbi est saturatus, tunc ipsos emittere, vt permeent, clarissimè docet

ventriculum nullo modo nutriri chylo, sed illum totum emittere, vt permear ad intestina, & hepar. Postremo si Gal. intelligeret, vētriculū chylo verè nutriri sibimet aduersaretur: quia 3. de temperamentis cap. 2. vult, nutrimentum quod conuertitur in substantiam nutriti per tres concoctiones esse elaboratū.

Quo ad fundamētum desumptum à ratione, quæ est, si stomachus non nutriretur chylo, cibus & potus ingestus non auferrent famem & sitim: nihil valet, tum quia cibus vertitur in chylum, post quinque vel sex horas: & vltra, & non illo temporis momento, quo cessat fames ab assumpto cibo, & sitis ab assū B pto potu: tū quia rude illud alimētum, quod statim ingestum tollit famem, est obiectum nutritionis adeò imperfectum, improportionatum, & remotum a substantia & natura nutriendæ particulæ, vt sit assertio omnino ridicula illorum, qui putant ventriculi tunicas illico, & statim chylo eo modo nutriri, & in earum substantiā conuerti, sed paulo infra ex Gal. auctoritate & natura rei intelligemus quam inepta sit istorum opinio.

Quo ad illud quod dicebant Veigha & Valesius, ventriculum scilicet nutriri chylo, & C non sanguine, quia non est cōtextus surculis venæ cauæ, sed solum ramis portarū, in quibus chylus, & non sanguis continetur, est erratum insigne, quod merito ab Anatomicis nostris reijcitur: quia vētriculus & intestina præter venas à porta prodeūtes multis ramulis venæ cauæ intertextus est. Postremò sanguis portarum non est chylus, sed sanguis, secundum omnes qualitates à chylo diuersus.

Secunda opinio est Auicennæ 1. 1. doct. 5. tract. 5. cap. 2. qui cēset, tunicam exteriorem ventriculi nutriri sanguine: interiorem verò D chylo. Reijcitur, quia statuit Gal. 3. de temperamentis. cap. 2. nutrimentum non conuerti in substātiam nutriti, nisi perficiatur a tribus coctionibus, quarum prima fit in ventriculo: secunda in hepate & tertia in qualibet parte nutrienda.

Tertia opinio est quorūdam Arabum, qui putant, partem superiorem vētriculi ali chylo, inferiorem verò sanguine: hæc quoq; reijcitur eodē modo, quo reiectæ sunt duæ superiores opiniones, sed addenda est ratio, qua audita aduersarij nec loqui, nec hiscere pos- E sunt; quæ est, quod ventriculus fætus existentis in vtero matris, non chylo, sed sanguine materno nutriatur per vmbelicalē ductum: ergo omnium vanissima est opinio dicētium, stomachum non posse, nisi chylo nutriri.

Vera igitur est opinio cōmunis, quod ventriculus non chylo, sed solum sanguine alatur: quod confirmatur auctoritate, & ratione: Gal. n. 3. de temperamentis c. 2. ait, nutrimentū corporis non nutrire, nisi per tres con coctiones elaboratum fit: chylus enim 1. digeritur in ventriculo: mox per surculos portæ

A ad hepar peruenit, deinde excutitur per surculos cauæ ad omnes corporis particulas, quæ deinde ex sanguine perfectè cocto alliciunt quod est sibi familiare. Insuper adest ratio allata desumpta à fætu, cuius ventriculus non chylo, sed puro sanguine delato per vas vmbilicale alitur: neque valet quod somniauit Valesius, ventriculum fætus nutriri crassiori sanguine respondente chylo: quasi quod sanguis crassior non sit sanguis. Demum si vētriculus nutriretur chylo, sequeretur, quod trā seūte chylo à stomacho ad hepar, vehementior esset fames: quia tunc est maior inanitio in ventriculo, quia relinquitur vacuus.

Causa verò, cur statim ingesto cibo & potu cesset fames & sitis, est inuētu difficillima: neque hactenus inueni, qui mihi satisfaciat, quare cum diu meditarer, incidi in hanc opinionem, famē statim repleto vētriculo tolli, quia à repletione tenduntur venę, quæ vētriculum nutriunt, quæ antea ob vacuitatē subsidebant: quibus tensis statim sanguine replentur: vnde statim nutritio & expulsio famis & sitis: nunquam mihi illorū opinio placuit, qui dicunt ventriculum cibo rudi & indigesto statim ali, non quantitatiua, sed qualitatiua nutritione: quia qualitas sine quantitate est quid chimericū, quod non potest conuerti in substantiam nutriti. Alij inueniant meliorem solutionē, illam enim nos amplectemur, & ad sydera extollemus.

QVAEST. LXXXVII.

AN CHYLVS MAGIS A VENtriculo, quam à visceribus illum circumstantibus fiat.

Conueniunt Medici ad primam coctionem comparandam, nō solum tunicas ventriculi verum etiam mēbra omnia circumiacentia conspirare, tū suo calore, ac si essent foci, & carbones, tum hypochondriorum crassitie, & pinguedine, quæ ex Gal. 2. aphor. 35. valdè iuuant primam coctionē: pinguedo enim, seu crassities tegit, prohibetque ne calor proprius ventriculi exiliat: deinde pinguedo cum sit calida & humida, est valdè coctioni proportionata: coctio enim fit a calido & humido. Quod verò hæc membra circumiacentia ex Gal. valdè iuuent ventriculū, patet ex 3. de facultatib9 naturalibus cap. 7. & quarto de vsu part. octauo, & nono, vbi inquit naturam constituisse ventriculum vt lebetem, cui instar focorum circumstantia membra sint: Hepar in parte dextra, lien in sinistra: cor in parte superiori, septum paulò infra omentum in parte anteriori, venæ &

arteriæ maiores in partes posteriore colum intestinum, quod est refertum pinguedine in parte inferiori: horũ igitur beneficio ventriculus efficit chylum: quare si ventriculus erit sicuti lebes, & membra circunstantia vt carbones igniti, dicendum est non à lebete; sed à focis & carbonibus ignitis fieri coctionem. Accedit quod sicuti Galenus voluit vẽtriculum esse veluti lebetem: sic Aristoteles 2. de partibus animal. vult esse sicuti præsepe in quo Brutta comedere solent, & veluti terra, vnde radices nutrimentum hauriunt, quare chylificatio nõ à ventriculo, qui est solum præsepe, idest cibi cõceptaculum: sed potius à visceribus ipsum ambiẽtibus fieri videtur. Hinc Galenus 2. aphor. 35. potius refert malam coctionẽ in hypochondria tennia, quam in tunicas vẽtriculi, quare videtur quod chylificatio magis proueniat a membris circunstantibus, quam a tunicis ventriculi.

Respondẽt nonnulli ad propositas instantias hoc modo: cibi transmutationem dupliciter considerari, vel absolutè, vt scilicet est cibi transmutatio: vel vt hæc transmutatio cibi est chylificatio: dicunt cibi transmutationem primo modo consideratam magis fieri à membris circunstantibus, quam a ventriculi calore: secundo modo magis à calore ventriculi.

Reijciuntur, quia transmutatio cibi absolutè, & transmutatio cibi in chylum idem omninò est, ideò non plures, sed vnicam habet causam formalem à qua prouenit, tam cibi transmutatio, quam transmutatio in chylum quod in idẽ recidit: secundo enim post. causa, quæ dat quid, dat consequentia quid. Præterea chylificatio nõ fit à calore, vt calor est: quia omnis calor eam efficere posset: sed a calore ventriculi innato, & insito, qui conuenit solo ventriculo, & non alijs: calor verò membrorum circunstantium est influẽs, calor ventriculi est proprius: calor membrorum circumstantium est sicuti calor solis in generatione hominis: calor insitus ventriculi est sicut homo hominem generans: simpliciter impossibile est vt Cælum generet hominem sine homine: sed non est simpliciter impossibile, vt homo generet hominem sine Cælo.

Nos respondemus ad primam instantiam, solum concludere hypochondria esse adiuuantia coctionem, & non efficientia: oportet prius probare, hypochondria primam coctionem efficere, & deinde chylum magis à membris circunstantibus fieri: instantia igitur extra quæstionem est.

Ad secundam instantiam de similitudine lebetis, & præsepij. Respondemus, similitudinem seu analogiam non arguere identitatem specificam: ideò Aristoteles loco citato concedit, vẽtriculum habere calorem suum insitum & naturalem, quo concoquit & conuertit cibum in chylum, quippe qui non est

A in præsepio: similiter Galenus lib. de facult. naturalibus, & alibi ostendit differentiam inter lebetem, & ventriculum: quia ventriculus amplectitur cibũ, mox illud atterit, comminuit, & conuertit in albedinem sibi similem, quod lebes non efficit: idem dici potest de præsepio.

CAPITIS LXIV.

Particula II.

B Tex. 73. *Oportet autem eas quæ iam sunt dictæ diligenter aduertere, easdem ab his quæ dicentur, distinguentes. Non solum enim ventriculos sitibundos, & minus sicientes facit, & frigidi, calidi-ve potius appetentes; sed ea quoque viscera, quæ in thorace sunt vt cor, & pulmo.*

Videns Galenus quod signa indicantia temperaturas non seorsum accepta; sed solum in syndromem collecta habeant vim indicandi temperaturas: ideò antequam ageret de pulmone, cuius temperaturæ manifestantur quoque per aliqua signa tradita in capitibus de temperaturis ventriculi, voluit in hoc loco tradere nobis præcepta, quibus possimus distinguere signa tẽperaturarum ventriculi à signis temperaturarum pulmonis: sumitque in exemplum sitim, quæ nõ solum indicare potest caliditatem & siccitatem ven

C

D triculi: verum etiam aliarum partiũ, vt cordis, pulmonis, & iecoris: potest enim contingere: vt in habente stomachum frigidum & humidum sitis sit intensa, non tamen sit a stomacho causata, sed à iecoris, vel cordis caliditate, quod quidem sæpè contingere potest: immo Galenus 6. de locis affect. cap. 3. ait, sitim magnam aliquando nasci, dum pars sima iecoris inflãmetur: quare si iecur est inflammatum, quamuis ventriculus sua natura sit frigidus & humidus, nihilominus sitis suboriri potest, quod dictum est de hepate, idem

E dici potest de corde, & alijs visceribus circũstantibus.

1 Dub. ex Gal. 1. de sympto. causis 7. sitis fit à causa calida & sicca similiter in hoc loco ait à calore pulmonis, vel cordis sitim oriri: Aristoteles 27. sect. probl. 30. ait sitim nasci ex calescente corpore. Hæc doctrina videtur suspecta, ne dicã falsa, quia hydrops, qui est affectus frigidus & humidus mouet intensissimam sitim: ergo sitis non solum à calida & sicca causa proueniet.

Respondetur humiditatem in hydropico

ob moram fieri salsam, vnde oritur siccitas, quæ sitim facit: immo quia hæc salsa humiditas tunicis vêtriculi adhæret, ideò illorum sitis potionibus auferri non potest. Præterea hydropici quamuis humoribus abũdent, attamen partes solidæ sunt omninò priuatę humiditate rorida & substantifica, quæ est illa, quæ internam sitim tollit.

2 Dub. sitis à nulla causa positiua fit: ergo calor vel alius humor non efficiet sitim: patet assumptum: quia Hipp. 4. aphoris. 19. ait qui purgantur, finis purgandi non fit, donec sitiuerint: quare a summa vacuitate, à causa videlicet priuatiua efficitur sitis, & non à positiua.

Respondetur ex Gal. 1. de simpl. med. cap. 32. sitim duplici de causa fieri posse, vel ob caloris copiam, vel ob humoris inopiam: quo pacto verò fiat sitis, docet Galenus 1. de simp. causis dicens in facienda siti quinque cõcurrere accidẽtia, seu symptomata: primum est euacuatio partium: secundum, postquam exhaustæ sunt particulæ, sequitur suctus & tractus, qui cessat in ore ventriculi: Tertiũ post tractum sequitur ipsius oris diuulsio: ex diuulsione sensus: ex sensu appetitus bibendi: dum igitur absumitur partium corporis humiditas rorida substantifica, hæc trahitur à partibus vicinis stomachi: hæ verò à stomacho & stomachus ab æsophago & æsophagus ab exteriori, vnde sitis: dum igitur generum est sitis: alia a caliditate irritante sensum stomachi: alia verò à vacuitate, quæ est naturalissima, causa tamẽ positiua in omni siti est oris ventriculi diuulsio.

3 Dubitatio, si caliditas est causa sitis, vbi erit maior caliditas, ibi maior sitis: sed hoc non est perpetuò verum; quia senes frigidi, & pituitosi magis sitiunt pueris calidissimis.

Respõdetur, senes magis carere humido rorido, quam pueros: ideò magis sitire. Præterea sitis est duum generum, alia pendet à vacuitate humidi, alia ab humore salso irritante, dicimus pituitam in senibus hærrentẽ stomacho ob moram reddi salsam, vnde sitis: postremò dicere possumus obiectum sitis sumi dupliciter, vel propriè quale est lac & similia humida, vel communiter pro humore qui bibitur, qui potest esse obiectũ calidũ & siccum sicuti est vinum, vel aliæ potiones calidæ: sic dicimus senes ob eorum frigiditatem magis vini potũ desiderare: quã pueros: Hinc Aristoteles 28. sect. proble. 5. respiciens ad hoc obiectum sitis, ait sitim esse libidinem potionis & cibi, & tale est vinum: famem verò esse libidinem vnius tantum, cibi scilicet.

4 Dub. dantur aues rapaces, qui nunquam sitiunt, nec bibunt: immo expertũ est ob aquæ potionem illis exhibitam illicò interire: quare neque caliditas, neque humidi roridis consumptio erit causa sitis.

Respondetur ex Aristotele lib. 3. de partibus animal. c. 6. aues rapaces carere siti: quia habent pulmonem rarum & fungosum: ideo aere adeo refrigerari, vt potu non egeãt, sunt qui dicunt, potum non appetere, quia ex carnibus crudis abundè explentur, quæ humida & rorida substantia affluunt.

5 Dub. non videtur, quod caliditas, siccitas, vel consumptio humidi roridi sitim excitẽt: quia Galenus primo de simplici med. cap. de aceto ait, acetũ aliquando sedare sitim: quomodo ergo siccitas causabit sitim, si acetum sua natura siccum tollet sitim? .

Respondetur, acetum tunc solum auferre sitim, quãdo sitis fit ab aqua inter cutim, quæ est salsa, vel a bile amara: acetum enim retundit amarorem bilis, & salsedinem pituitæ: Hine Galenus 1. de simplici med. cap. 30. ait, *at si quando in vnum coeant humiditas, atque caliditas einsce quidem sitis optima medella acetum est*, addit *in aqua inter cutem, in pituita salsa, & in febribus ardentibus, acetum cum aqua mixtum sitim auferre*: tunc sedatur & quia acetum est frigidũ, aqua quæ ei permiscetur, humida.

6 Dub. non videtur, quod in siti & fame concurrant illa quinque accidentia proposita à Galeno de sympt. causas capite septimo, quæ sunt venarum inanitio, appetentia naturalis, suctus qui definit in ore ventriculi: sensus suctus, & appetentia animalis: quia in athletis nunquam esset sitis, quod est contra experientiam, quod verò venæ athletarum sint adeo plenæ, vt immineat quoque periculum disruptionis venarum, Galenus id affirmat 1. aphor. com. 3.

Respondetur, quinque illa accidentia proposita inseruire siti naturali, & non deprauatæ & mendosæ: In athletis dicimus, contingere posse sitim mendosam ob malam consuetudinem acquisitam, & non naturalem.

7 Dub. videtur contradictio in Galeno quia libro de inæquali intemp. ait, sitim fieri deficiente substantia humida: primo tamen de simpl. med. cap. 29. ait, qui vino inebriantur valdè sitire: sed quomodo in iis qui vino sũt repleti dicere poterimus substantiam roridam deficere?

Respondetur primo sitim naturalem fieri deficiente substãtia humida: sitim verò non naturalem, qualis est in ebrijs fieri, quamuis non deficiat substantia rorida. Secũdo respondemus humiditatem roridam in ebrijs exiccari à caliditate & siccitate vini, ideò sitim increscere.

8 Dub. Aristoteles 2. de anima 28. ait, sitim esse appetitum frigidi & humidi: famem verò calidi & sicci: quomodo acetum sedabit aliquando sitim, vt dicit Gal. 1. de simpl. med. cap. 30. & quomodo iusculũ puli & butirum humidum sedabunt famem?

Respondetur Aristotelem intelligere de appetitu naturali, & non morboso; dum verò inquit famem esse appetitum sicci intelligit

git respectu sitis, quæ liquidissima requirit: pars enim crassior in liquido dicitur sicca respectu obiecti sitis.

9 Dubit. non videtur quod sitis sit appetitus frigidi & humidi, vt dicit Aristoteles loco citato, quia Gal. t. de simp. causis cap. 6. refert casum cuiusdam habentis sitim inextinguibilem; habetque hæc verba, *noui quendam ardenti febre laborantem, qui increscente calido morbo aquam frigidam bibens satiari non potuit, donec moreretur*: quare dari potest sitis, quæ nō potest a potationibus frigidis & humidis neque extingui, neque sedari.

Respondetur, duplicem esse famem & sitim, aliam esse oris ventriculi: hancque dicimus extingui potationibus: aliā esse pulmonis & cæterorum viscerum, quorum calidæ temperaturæ & siccæ talem sitim excitant, vt potationibus illam auferre est impossibile. Hinc fit, quod qui putat febricitantibus auferri sitim potationibus, valdè à veritate recedunt, nisi illæ potationes prius tollerent, vel minuerent intemperiem calidam & siccam.

CAPITIS LXV.

DE SIGNIS CALIDIORIS pulmonis.

Sed qui ob horum sitiunt caliditatem plus inspirant, & longius expirant, atque æstum in thorace sentiunt, non sicuti qui ventriculi ratione in ilijs caliditatem patiuntur, & cum potauerint non statim sedatur sitis, & magis cum frigidum hauserint, quam calidum nimis. Refrigerat autem eosdem, & frigidi aeris inspiratio, quæ nihil eos iuuat qui ventriculi ratione sunt sitibundi.

POstquam Galenus docuit, sitim non solum oriri à stomacho, sed etiam à visceribus, quæ sunt in thorace, idest à calidi tate cordis, vel pulmonis: in hoc loco tradit signa indicantia caliditatem pulmonis, & per consequens indicantia sitim exorientē à pulmone calido. Quinque proponuntur signa calidi pulmonis.

Primum signum est *maior inspiratio, & longior expiratio*: supple. quam sit in temperato pulmone. Ratio, cur maior sit inspiratio in pulmone calido, est caliditas, quæ eget maiori refrigeratione: Ratio verò cur expiratio lon- A gior sit, inde fit, quia qui sunt calidi duo expirant, aerē ante inspiratum, & fuligines, quæ in corpore calidiori continuo generantur.

Notandum expirationem thoracis fieri contractione: quia extramittitur aer inspiratus, inspiratio verò fit thoracis distensione in latum & non in longum. Errāt tamen plurimi ob anatomiæ imperitiam credentes in inspiratione diaphragma descendere, & in expiratione ascendere, quod quam sit falsum sciunt anatomici, & qui semel saltem viderit agnum vel hædum mactare: hoc animaduertere voluimus, quia nuper incidimus in me- B dicum famosum qui putabat in inspiratione diaphragma descendere.

Secundum signum: *sentiunt æstum in thorace*, longè maiorem, quam in hypochōdrijs quod accidit ob caliditatem ventriculi.

Notandum, thoracis caliditatem non solum sentiri in parte interna thoracis, verum etiam in externa: iudex istius est tactus manuum. Ratio, cur maior caliditas sentiatur, facillima est, quia in thorace adest cor, à quo vnicè pendet viuentium calor.

1 Dub. ait Galenus in tex. ventriculum posse inducere caliditatem in hypocōdria: hoc C videtur falsum: quia ventriculus sua natura est frigidus, estque mēbranosus: omnis enim membrana est cute frigidior.

Respondetur, ventriculum frigidiorē temperare calorem viscerum circumstantium, & præcipuè subdiaphragmate existentium: diaphragma enim sua duritie impedit, ne ventriculi frigiditas communicetur cordi, & pulmoni: dum verò ventriculus est temperatus intelligimus, quod inducat caliditatē in hypocondria ex accidenti, quatenus sua frigiditate non amplius possit æstum, seu ardorem D viscerum circumstantium contemperare.

Tertium, qui sicciunt ob caliditatem thoracis *non statim potu sedari eorum sitim*. Ratio est, quia sitis, quæ prouenit à caliditate pulmonis, aeris inspiratione, & non potione tollitur, nisi post aliquod temporis spatium: quia antequam potio frigida pulmonem refrigeret, oportet, vt alteretur in ventriculo, & deinde mittatur ad hepar, & tandem ad cor, & pulmonem perueniat, quod fit post multas coctiones, & tractu temporis: dum verò sitis prouenit à caliditate ventriculi statim potu E tollitur.

2 Dub. non videtur verum, quod potu non tollatur sitis causata à caliditate pulmonis: quia caliditas pulmonis, dum sitim excitat calefacit, & exiccat ventriculi orificium, vbi sitis sedes locata est: ergo potus trāsiens per stomachum statim auferet sitim, quāuis causata sit à pulmone.

Respondetur sitim, quæ oritur à pulmone dum bibitur, remitti, sed statim reddere: quia tunc affectio oris ventriculi est in fieri, quæ non indicat, quæque insequitur caliditatem pulmo-

pulmonis, vt vmbra corpus, quod enim est in A fieri nullo remedio tollitur, nisi illo, quod aufert causam. Hinc sitis febricitantium potionibus non potest sedari: qnia sitis causa est in stomacho in fieri: in corde verò & iecore in facto esse: ideò nisi portio febris facta extinguatur, sitis auferri non poterit.

Quartum signum: *cum frigidum potum hauserint magis refrigerabuntur, quam dum calidum.* Ratio est facilis: quia caliditas pulmonis tollitur refrigerantibus, & non calefacientibus.

3 Dub. videtur non solum sitim ortam à caliditate pulmonis tollendam esse refrigerantibus: verum etiam sitim naturalem, & sitim à B quacunque causa ortam: quia sitis est appetitus frigidi & humidi, & non calidi: cur igitur Gal. dixit magis refrigerari potu frigido, quã calido? quasi quod quis possit refrigerari potu calido.

Respõdetur, sitim naturalem sedari ab humido rorido, & substantifico, quod nũquam est frigidum actuale, sed est frigidum potentiale: immo potus refrigerans tanto citius refrigerabit, quanto citius conuertetur in humidum roridum substantificum: sed sic est quod potus actu calidus citius conuertitur in humidum roridum, quam potus actu frigidus, ergo potus pro naturali siti auferenda conuenientior fuerit actu calidus, quam frigidus: Hinc mihi valde probatur Priscorum consuetudo bibendi actu calida: dum Gal. dixit frigidum potum magis refrigerare, quam calidũ, intellexit de frigido & calido potentiali, & non actuali.

Quintum, *aeris frigidi inspiratio refrigerat calidum pulmonem: tollitque eius sitim: sitibundi verò ob ventriculi caliditatem aeris inspiratione nullo modo iuuantur.* Ratio est, quia frigida inspiratio ad pulmonem peruenit: ideò tollere potest eius D æstum, qui sitis auctor est.

4 Dubitatio, si aeris inspiratio frigida tollit caliditatem pulmonis, & eius sitim: cur eadem aeris inspiratio non auferet sitim ortam à stomachi caliditate? non ne aer inspiratus æquè benè per æsophagum potest peruenire ad ventriculum, sicuti per tracheam ad pulmonem?

Respondet Oddus, paucam quantitatem aeris peruenire ad stomachum: ideò eius sitim inspiratione non sedari. Reijcitur, quia E Aesophagus est amplus & cõtinuo aer illum tangit: Ego puto hanc esse veram solutionẽ: pulmo est rarissimus, aerque inspiratus penetrat per omnes particulas pulmonis, quod non accidit stomacho qui est valdè densus. Præterea est attractus cum impetu, & statim aere impletur, ideò aeris frigidi beneficio tollitur, quod stomacho non contingit.

CAPITIS LXVI.

DE SIGNIS FRIGIDI pulmonis.

Ita & hi qui contrario modo se habent à frigida inspiratione sensibilem sentiunt affectum. Et hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium: vt verò frigidum inspirantes manifestè dolorem sentiunt & frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica, sed & pituitæ excrementa cum screatu, & tussi expuunt.

PRoponit Galenus tria signa pulmonis frigidi. Primũ signum qui sunt frigidiori pulmone, quam sit temperatus, *à frigida inspiratione sensibilem læsionem sentiunt*: contrariorũ enim eadem C est disciplina: sicuti enim calidior pulmo iuuatur à frigida inspiratione, sedaturque eius sitis, sic pulmo frigidior ab eadem inspiratione frigida læditur. Hinc inualescente frigore his qui pulmone sunt frigido ex Hippocrate sect. 3. aphorismorum 23. solent accidere tusses siccæ, pleuritides, peripneumoniæ & laterum dolores.

1 Dub. si frigida inspiratio sensibiliter læderet illos, qui sunt frigido pulmone, vt ait Galenus, sequeretur, quod in regionibus frigidissimis non inuenirentur homines pituitosi D qui frigido sint pulmone, quod reluctatur experientiæ: quia in Moscouia, & Noruegia, & vbique locorum frigidorum inueniuntur senes, & mulieres quæ sunt frigidioris pulmonis.

Respondetur, extremum frigus constipare, & densare: quare qui denso sunt pulmone à frigore non penetrantur: densitas enim pulmonis aeris frigidi maleficium compensat: superius enim ex Galeno dictum est, partes corporis ob raritatem non resistere exter- E nis offensionibus, sicuti ob densitatem. Ad dubium dicimus, in Regionibus frigidissimis pulmones fieri densiores.

Secundum signum, *sicuti frigida inspiratione, ijs, qui frigido sunt pulmone excitatur dolor & frigiditas sentitur: sic caliditas est ipsis amica.* Ratio est, quia si frigidum nocet, calidum iuuat.

2 Dubitatio, si inspiratio calida erit amica: quomodo pulmo erit cordis flabellum, seu ventilabrum, omnis enim inspiratio debet esse frigida, & non calida, si cordis amica debet esse.

Respondetur Galenum intelligere de inspira-

ſpiratione calida comparatiuè reſpectu, ſcilicet inſpirationis, quæ conuenit pulmoni calido, & non abſolutè.

Tertium ſignum: qui ſunt frigido pulmone *expuunt pituitoſa excrementa cum tuſſi & ſcreatu*. Ratio huius deſumitur tū à pulmonis imbecillitate, ob quam parum fuliginum reſoluitur: tum à deſtillationibus pituitoſorum excrementorum, quæ procumbunt ad pulmonem tamquam ad partem debiliorem. Notandam materiam pituitoſam, ſi continebitur in bronchijs pulmonis per tuſſim moueri: ſi in tracheæ principio, per ſcreatum.

3 Dubit. non videtur in pulmonem, quia ſit frigidus, excrementa pituitoſa ab alijs partibus mitti: quia frigidi eſt repellere: Hinc dum volumus aliquam partem à fluxione excrementorum tueri, vtimur apocruſticis, id eſt frigidis repercutientibus.

Reſpondetur, ſi pulmo eſt frigidus, eſſe quoque imbecillum: quare vt imbecillus & rarus aliarum partium excrementa ſuſcipit. Hinc Gal. libro de cauſis morborum cap. 6. habet hanc ſentētiam, *naturam depellere id quod abundat in partes imbecilliores*. Præterea pulmo redditur excrementoſus, dū frigida inſpiratio dolorem aliquem excitat, vt ſuperius docuit Galen. adeo enim partes ob dolorē redduntur imbecilles, vt dicat 5. methodi 4. nihil eſſe, quod magis profluuium excrementorū proritet, & phlegmones augeat, quam dolor: adde, partem omninò ſanam, quod eſt ei ſuperuacuū deponere in aliam partem debiliorem: pro qua re Gal. 3. de naturalibus facultatibus cap. 13. habet hæc verba, ſicuti inter ſe particulæ altera ab altera nutrimentum trahunt, ita altera in alteram, quod ſuperuacuum eſt à ſe deponit, & ſicuti trahentium ea vicit, quæ erat valentior, ſic à ſe deponentium: ſubdit deinde, vbi aliqua particula affectus, cuiuſpiam occaſione imbecillior eſt reddita, ex omnibus in illam quæ ſuperuacua ſunt confluere eſt neceſſe, namque quæcunque pars valentiſſima eſt in vicinas omnes reponit, & rurſus earum ſingulæ in alias, quæ ipſis ſunt imbecilliores, & rurſus in alias, donec omnium imbecillimā inueniant, ecce quomodo pulmo debilis permanens ob frigiditatem naturalem non ſolum eſſe poſſit excrementoſus: quia non reſoluit excrementa propria; ſed etiam, quia in ipſum, vt in cloacam partes quoque ſanæ excrementa pellant.

4 Dub. non videtur, quod tuſſis ſit de genere ſignorum indicantium temperaturam pulmonis: quia Gal. 2. de ſymp. cauſis loquens de vomitione, ait, vomitionem eſſe ſymptoma facultatis naturalis: tuſſim verò ſymptoma facultatis animalis: quare Gal. in hoc loco, dum vult tuſſim indicare temperamētum pulmonis videtur errare, quia actio animalis non indicat temperaturas.

A Reſpōdetur tuſſim eſſe actionem mixtam ex naturali & animali: eſſeque animalem, quia muſculorum opera perficitur; naturalē, quia expultrice in pulmone irritata fit: ideò Galenus loco citato ait ſternutamentum, tuſſim, ſingultum, oſcitationem eſſe affectus naturales.

5 Dub. Gal. 5. de loc. aff. ait tuſſim, ſternutamētum & ſingultum eſſe affectus naturales: idem dicit 2. de ſymp. cauſis, attamen lib. de tremore & palpit. ait tuſſim eſſe affectū præter naturam.

Reſpondetur, tuſſim dupliciter conſiderari, B vel ratione facultatis naturalis & ſic vocatur affectus naturalis: vel ratione cauſæ morbificæ, & ſic eſt præter naturam.

CAPITIS LXVII.

Particula I.

DE SIGNIS PVLMONIS ſicci.

C Tex. 74. *Pulmonis autem ſiccitates excremētis vacant, & pituita, & vocem claram efficiunt.*

IN hoc text. agit de pulmone ſicciori, quam ſit temperatus, tradit duo ſigna.

Primum ſignum eſt pulmonem ſiccum *carere excrementis, & pituita*. Ratio eſt quia ſimilia ſimilibus gaudent, pulmo eſt ſiccus, ideò D nutrimento ſicciori gaudet, vnde pauca excrementa, & pauca pituita colligitur.

1 Dub. non videtur, quod parenchyma pulmonis natura ſiccū careat excrementis: quia ſi eſt natura ſiccum, ergo imbecillum, ſi imbecillum, ergo excremētoſum. Quod verò ſiccitas ſit qualitas imbecillis, & minimè actiua nemo eſt qui neſciat. Quod verò omnis pars imbecillis ſit excrementoſa Gal. 3. de fac. naturalibus cap. 13. clariſſimè docet.

Reſpondetur, pulmonem ſiccum eſſe denſiorem, & ideò excrementa aliarum partium E non ſuſcipere. Præterea, dum Gal. agit de ſicco pulmone, ſupponit ſecūdum omnes alias qualitates eſſe temperatiſſimum, ſolumque excedere in ſiccitate, quare neque imbecillis dici poteſt.

Secundum ſignum: *vocem claram faciant*. Ratio facilis eſt: quia excremēta pituitoſa ſunt impedimento, ne vox clara fiat: cum igitur hic pulmo ſiccus ſit ſine excrementis, & per conſequens aſpera arteria ſit omninò peruia neceſſario vox clara fiet.

CAPI-

CAPITIS LXVII.

Particula II.

Quemadmodũ humiditates obscuram reddunt, ac raucam: & cum vehementius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

IN hoc tex. proponit duo signa humidioris pulmonis.

Primum signũ est *vox obscura & rauca*. Oppositorũ eadẽ est disciplina: si in ficciori pulmone vox est clara: in humidiori erit obscura & rauca.

Secundum signum est, quando vehementius loquũtur excrementa pulmonis reijciuntur in tracheam. Ratio est, quia in pulmone humido colliguntur excrementa in surculis arteriarum pulmonis, & in ipsis bronchijs: dum igitur aliquis vehementius loquitur, vel canit, tunc per expulsionem reijciuntur excrementa ad tracheã. Hinc qui humido sunt pulmone, si concionentur vel alio modo vehementer & acutè sermocinentur, liberãt se omnibus morbis, qui ab excrementis pulmonis oriũtur, sicuti sunt phthisis, peripneumonia & similes affectus: Hinc memini omnigenæ virtutis, singularisque eruditionis præclarissimum virum Iacobum Barozziũ, in iuuentute pulmonis humiditate ingenti vexatum, huiusque phthisis labi obnoxium fuisse, sed cum inde ingenuarum artium, nobilissimarumque scientiarum palestrę diuinã eloquentiam adiungeret, eamque cum admirabili facundia, & incredibili sententiarum vbertate comitatam vehementi, & ingẽti voce exerceret, singulisque diebus publicè peroraret pulmonem (vt Galeni verbis vtar) ab omnibus excrementis immunem reddidit, conualuit, & ad id virium robur, eumque prosperæ valetudinis gradum conscendit, vt omnibus (quod est mirabile dictu) nunc iunior appareat, quam ante 25. annorum interuallum, prout ex eius effigie tunc temporis cõfecta, conspici licet.

1 Dub. pulmo sanguine subtili & calido nutritur: quomodo igitur excrementa pulmonis erunt pituitosa, viscosa, & crassa?

Respondent Expositores pulmonem: quia est laxus, & mollis, ideò facilè fieri receptaculum excrementorum pituitosorum.

2 Dubit. Galenus videtur mancus, quia declarans tẽperaturas pulmonis solum de rauca, & clara voce mentionem facit: omisitque magnam paruam, acutam, grauem, asperam, lenem, & clangosam.

Respondetur, quod in cap. sequenti de his A mentionem faciet: clara enim humiditatẽ: rauca verò siccitatem pulmonis indicat.

QVAEST. LXXXVIII.

AN PVLMO SIT CALIDVS & humidus.

MVlti putant pulmonem esse natura frigidum & siccum. B Plurimi quoque esse frigidum & humidum. Nonnulli alij calidum & siccum: vera & germana Hippocratis, Aristotelis & Galeni sententia est, vt infra ostendetur, quod pulmo sua natura sit calidus, & humidus.

Albertus Magnus libro 12. de animal. tract. 1. cap. 2. ex illis est qui cẽsent pulmonem sua natura esse calidum & siccum. Prima ratio Alberti est, quia nutritur sanguine calidiori: argumentaturque hunc in modum: ex ijs nutrimur, vt docet philosophus, ex quibus C constamus: sed ex Gal. 4. de v. p. & ex Auicẽna prima, primi, pulmo nutritur sanguine bilioso, & cholerico, qui est calidus & siccus, ergo pulmo erit calidus & siccus. Secunda ratio istorum est, quia ex Hippocrate & Galeno in epidemicis, & in hoc libro duplex est sitis focus stomachus scilicet & pulmo, sed sitis à calido & sicco prouenit, ergo talis quoque erit pulmo.

Ad primam rationem Alberti respondemus pulmonem nutriri sanguine tenui aere imbuto, qui est calidus & humidus, & nõ siccus. Causa erroris Alberti & Auicennæ est, D quia putabant pulmonem nutriri sanguine per arteriam venalem prodeunte, quod est falsissimum; quia omnes Anatomici conueniunt per arteriam venalem reijci fumos in pulmonem, & non sanguinem gratia ipsum nutriendi: cum igitur pulmo sanguine alatur prodeunte à dextro ventriculo, qui nullo modo est siccus, ratio Alberti redditur ineptissima.

Ad secundam dicimus, sitim factam a pulmone supponere affectum præter naturam: Nos verò hic tractamus de tẽperamento pulmonis naturali.

E Auicennas fen prima, primi doct. 4. cap. de temperamentis membrorum & alibi, nihil dicit de pulmone; fuit tamen dubius, an sit calidus vel frigidus: quia nihil de actiuis qualitatibus pulmonis dixit: consentit tamen esse magis humidum, quam sit hepar: est sanè ita varius, vt videatur in hac re non sibi constare: quia mox ait pulmonem non esse humidũ humiditate vehementi: quia alitur sanguine colerico: demum ait, non esse per se humi-

humidius hepate, sed per accidens: quia hepar est humidius, quo ad naturalem humiditatem: ex quibus verbis colligimus, Auicennam fuisse varium & inconstantem: comparatio enim fieri debet, an pulmo sit humidus, vel calidus respectu cutis, & non hepatis: cutis enim est regula temperaturarum: quia si pulmo erit calidior cute dicetur calidus: si humidior humidus.

Tertia opinio est quorundam dicentium, pulmonem esse frigidum. Prima ratio istorum est: quia componitur pulmo ex arteria cartilaginosa, vena arteriosa, & arteria venosa, quæ cõstant ex tunicis duris & frigidis. Secunda ratio, pulmo scatet pituitosis excrementis, quæ frigida sunt, & affectibus frigidis est obnoxius, vt dyspneæ, tuberculis, tussi, & similibus, ergo est frigidus.

Tertiam rationem desumunt ab Hippocrate libro de corde, vbi dicit pulmonem esse frigidum, & a Galeno lib. de anatomia viuorũ, vbi habet hæc verba, *pulmonẽ esse album ob aquæ & frigidi prædominium*: deinde sedem aquæ appellat pulmonem.

Ad primam rationem respondetur, argumentum illud esse a partibus ad totum, quod nõ valet, vt docet Aristoteles in lib. de interpretatione: Præterea sicuti ostendimus lib. 3. methodi nostræ cap. 10. cor frigidis partibus constare, & secundum totum esse calidissimum: sic dicimus de pulmone esse scilicet calidum secundum totum, secundum verò nonnullas partes esse frigidum.

Ad secundam, quod scilicet pulmo vexetur frigidis affectibus. Respondemus id nasci à cerebri destillatione, & non à pulmone.

Ad tertiam respondemus Hippocratem dixisse, pulmonem esse frigidum facta collatione cum corde: vel esse frigidum: quia est flabellum seu ventilabrum cordis. Ad Galeni librum de anatomia viuorum. Respondemus librum non esse Galeni.

Quarta opinio est nonnullorũ dicentium si consideretur temperamentum pulmonis iunatum esse frigidæ & humidæ temperaturæ: si verò consideretur pulmonis temperamentum, per influentem virtutem cordis acquisitum, esse calidum & non frigidum.

Dum verò dicunt pulmonem esse natura frigidum, quia est fungosus, mollis albus, & exanguis. Respondemus reflectendo in ipsos argumẽtum, pulmonem scilicet esse fungosum, leuem, & mollem, quia est temperamenti calidi: nullum enim leue dici potest frigidum: cerebrum enim est molle, non tamẽ leue: vocatur a Galeno pulmo veluti spuma sanguinis. Dum verò dicunt pulmonem esse exanguem dicimus, errorem esse inexcusabilem: Aristoteles enim 1. de historia animalium cap. 17. ait, *errant enim qui sanguinis vacuum pulmonem esse arbitrantur decepti, scilicet conspectu eorum pulmonum, quos dissectis detraxerint animalibus, quorum sanguis illico effluit vniuersus*: ecce quod ipse Aristoteles reprehẽdit eos, qui putabant pulmonem esse exanguem.

Vera opinio est, quod pulmo sit calidus & humidus: prima ratio desumitur a Galeno 4. de v. p. vbi dicit pulmonem nutriri sanguine calido & humido elaborato in dextro cordis ventriculo, qui cum sit semper aere plenus, nõ siccus, sed humidus dici debet, ex iis enim constamus, ex quibus nutrimur, & viceuersa. Secunda ratio, caro pulmonis est leuissima, simillima aeri: sed aer est calid⁹ & humidus: quare & pulmo. Tertia in pulmone præparatur aer, vt subinde efficiatur spiritus vitalis: erit igitur calidior cute, si esset frigidior, natura faceret saltum a frigido ad calidissimum, quod in naturæ operibus nunquam admittitur: debetque esse humidus; quia si esset siccus, spiritus fierẽt adeo sicci, vt animal non conseruarent, sed destruerent. Demum Galenus 2. de temperamentis cap. 3. ait, pulmonem esse humidum, & primo de temp. capite vltimo, mollitiem eius indicare humiditatem. Neque vera est Auicennæ sententia prima primi doct. 4. cap. de complexionibus, quod scilcet pulmo mollis sit ex accidenti, quatenus cõtinuo à cerebri destillatione madefit: quia pulmo post expressionẽ omnium excrementorum est quoque mollis, leuis & aereæ naturæ.

QVAEST. LXXXIX.

DE MOTV PVLMONIS.

Quæritur in hoc loco quomodo moueatur pulmo. Tres sunt opiniones quas breuissimè dilucidabimus.

Prima est Aristotelis, qui 3. de partibus animal. cap. 6. censet, motum pulmonis à corde pendere: ratio quæ illum mouet est, quia sicuti cor refrigeratur motu pulmonis, sic illius motus origo, & causa efficiens est cor: hæc sunt Aristotelis verba, pulmo spirãdi officio delegatus est, qui originem sui motus à corde accipit. Reijcitur Aristoteles: quia nullum est instrumentum à corde prodiens, quod possit pulmonem mouere, motus enim pulsationis arteriæ est longe diuersus à respiratione, & inspiratione.

Secunda opinio est Auerrois 2. de anima tex. 89. & 2. coll. vbi dicit motum pulmonis moueri propria virtute: Reijcitque Galenum dicentem moueri à thorace ad vacui fugam: Ratio, qua mouetur Auerroes est, qa si à musculis thoracis moueretur pulmo ad vacui fugã, sequeretur quod daretur motus violentus

tus perpetuus: quod est inconueniens. Reijcitur Auerrois ratio, negando quod pulmonis motus, si moueretur ad motum thoracis esset violentus: quia quod mouetur ad motionem alterius, non est violentū: hac ratione possent dici ossa vniuersa moueri quoque motu violento: quia ad motum musculorum mouentur. Demum pulmo si ex se moueretur, quo instrumento, quo neruo, quibus fibris? quare ineptissima est ratio, & Auerrois opinio.

Tertia opinio est Galeni, & Medicorū omnium, pulmonem moueri ad vacui fugam: quia dum dilatatur thorax, dilatatur pulmo: dum constringitur, & pulmo constringitur, & sic per dilatationem thoracis attrahitur aer, & per constrictionem aer vnà & fuligines expelluntur: vnde pendet vita, & eius conseruatio.

CAPITIS LXVIII.

DE VOCE.

Tex. 75. *Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neque paruitas à frigiditate inest, sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & vehementiorem efflatum, paruitas verò à contrarijs aduenit causis. Quare neque semper, neque primum, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas non autem aduentitias vocis magnitudo, aut paruitas sequitur. Quoniam etenim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc consequitur huiusmodi vox. Idcirco contingit ex voce de naturali temperatura ratiocinari.*

Connectitur hoc cap. cum superiori à Plusquamcommētatore hoc modo: postquam egit Galenus de signis temperaturarum pulmonis, erat rationi consonum, vt ageret de signis indicantibus temperaturas tracheæ arteriæ; hæcque signa desumuntur à vocibus. Reijcitur hæc continuatio vt à Galeni mente aliena, & inartificiosa: vt aliena, quia non est Galeni intentio agere primo & per se de trachea: multæ enim sunt partes in viuentibus nobiliores trachea; de quibus Galen. ne verbum quidem fecit. Insuper voces non collocantur in numero signorum indicantiū temperaturas: quia potius indicant instrumenti A seu tracheæ cōpositionem: est quoque inartificiosum: quia qua arte, quo fine agat de vocibus, non exprimit.

Egoautem puto, Galenum in hoc loco respondere tacitæ obiectioni, quia in cap. superiori dixit vocem claram indicare siccitatem pulmonis: raucam verò humiditatem: quis posset sic insurgere contra Galenum, non ne vox conformationem, seu compositionē tracheæ indicat? quo pacto igitur vis vt voces indicent temperaturas pulmonis? ideò Galenus respondens huic obiectioni ostēdit in hoc cap. voces magnas, & paruas & reliquas B omnes nō indicare per se primo caliditatem vel frigiditatem. Quod verò Galenus eligat signa quæ per se primo non indicant temperaturas, pertinet ad huius libri artificium, in quo inquiruntur temperaturæ non per signa propria, quæ vel non sciuntur, vel si scirentur pro qualibet tēperatura dignoscenda vnicū sufficeret: sed per syndromen communium signorum, quæ semper in quaq; re nobis obuia sunt. Hinc dicimus, voces indicare temperaturas, quatenus ingrediūtur artificiosam aliorum signorum communium syndromē. Quod artificium si Argenterius animaduer C tisset, non ita temerè in Galenum inuexisset: quinimo dicimus, si Galenus putasset signa ab illo proposita fuisse propria, & multa simul proposuisset, omnium philosophātium ineptissimus, & insanissimus fuisset; quia vnius temperaturę vnicum, & non plura propria dantur, elegitque communia, tum quia propria latent nos, tum quia cōmunia simul vnita eandem vim, quam vnicum signū proprijssimum habent.

Diuiditur hic tex. in duas particulas in prima respondet tacitę obiectioni, dum ait, non D tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate fit, quasi dicat, licet superius proposuerimus, vocem claram indicare siccitatem pulmonis, & raucam humiditatē, tamen quia intentio nostra est, communium signorum syndromen proponere, possumus quoque vti signis, quæ ex accidenti conueniant pulmoni sicco: dat exemplum de voce magna & parua: quia maximè videtur conuenire voci magnæ & paruæ, vt indicent caliditatem & frigiditatem: quasi dicat si vox magna non primo & per se indicet caliditatem, tāto minus vox clara in E dicabit siccitatem pulmonis. In secunda particula ait, voces indicare temperaturas naturales ex accidēti, & non per se: dicimus non per se, quia vocis magnitudo insequitur per se compositionem.

Expositores nonnulli censent, magnitudinem vocis per se primo sequi latitudinē tracheæ: latitudinemque necessario sequi temperaturam calidam: angustiā verò frigidam: Reijciūtur, quia aduersantur Galeno in hoc loco, vbi ait, *neque semper*: similiter 1. libro de temperamentis cap. vltimo, vbi vult compositio-

positionē non semper sequi temperaturam; sed aliquando rem diuinam. Præterea aduersantur Galeno in hoc loco, quia dicit, magnitudinem vocis duo indicare, latitudinem tracheæ, & vehementiorem efflationem: ergo non primo: quia quod primo indicat, vnum indicat, & non duo. Aduersantur quoque rationi analyticæ, quia quod primo alicui cōuenit, conuertibiliter prędicatur, vt docet Arist. 1. post. capite de per se: at non valet magnitudo vocis indicat latitudinē tracheæ, ergo latitudo tracheæ edet vocem magnam, id. n. nō necessario fit, nisi concurrat vehemens efflatio; quæ pulmoni, & non tracheæ conueniat.

1 Dub. Hipp. 6. epid. ait, calidos maximā vocem habere, frigidos paruam: Arist. 5. de gen. animal. & 11. particula proble. 4. Auicennas 10. tertij dicunt, caliditatē esse causam magnitudinis vocis, & frigiditatem paruitatis. Ergo non latitudo tracheæ magnam, angustia paruam vocem efficiet.

Responsio est facillima: quia non agitur hic, an caliditas magnas voces efficiat, sed an per se primo: calidum enim per se primo debere efficere latitudinē tracheæ: deinde vocis magnitudinē: ecce quod per se primo magna vox non indicat caliditatē, nec parua vox frigiditatem. Præterea Aristoteles locis citatis ait, magniuoca esse illa, in quibus quod mouetur est simpliciter multum; hoc verò quod mouetur est aer efflatus à pulmone, ergo magnitudo vocis præter latitudinem tracheæ indicat efflationē: quare inter tracheæ latitudinem & vocem magnam non intercidit illa necessitas primaria, quæ supponit conuersionem propositionis, de qua hic intelligitur.

2 Dubitatio ait Galenus, quod ex voce contingat de naturali temperatura ratiocinari: quare vox non erit signum necessario indicās temperaturam, sed contingens.

Respondetur, vt dictum est, signa proposita a Gal. pro dignoscendis temperaturis esse contingentia seu communia, & non propria; vt superius multoties probatū est: quod vox sit signum cōmune tracheæ, pulmoni & alijs instrumētis nos docet Gal. 1. de locis affectis & libro de v. p. vbi dicit, laringem, tres cartilagines, & earū musculos, neruos in ipsis insertos, pulmonem, & eius exufflationem factā a musculis inspirationi dicatis, qui sunt 89. inseruire voci: Demū ait Epiglotidem dentes, linguā, labra ad meliorem saltem vocem edendam conspirare: quo pacto igitur dicere poterimus, vocem primo indicare temperaturā pulmonis, si quolibet ex enarratis instrumentis læso & alterato, alteretur vox? dicimus igitur, pulmonē calidum cognosci ex voce magna, & ex alijs signis propositis, scilicet quod sit maior inspiratio, quā expiratio, sentiantque caliditatem in thorace: sitiant & ex potu non liberentur siti: ex frigido verò A. potu refrigerentur, & eorum sitis tollatur aeris frigidi inspiratione: isti si habuerint vocem magnam haud dubiè erunt calido pulmone.

3 Dub. ait Gal. dum aderunt hæc duo, latitudo scilicet asperæ arteriæ, & vehemens efflatio, statim fieri vocem magnā, quod non videtur verū: quia inueniuntur qui præditi sint latitudine asperæ arteriæ & vehementi efflatione, tamē vel quia ex morbo gallico gorgulionem amiserint, vel habent palatum persorarum, vel nares clausas, voces edunt paruas. Præterea accidit aliquando, vt vulnerato vel B læso alterutro ex neruis reuersiuis homines reddantur semiuocales: quia media pars cartilaginum vocem efficiētium motu priuatur: Nos vidimus canem, cui abscisus fuerat neruus reuersiuus in vna parte, qui dimidiam vocem amiserat.

Pro responsione dicimus, Galenum in hoc loco sermonē habere de temperaturis sanorum, & non de corporibus malè constitutis.

4. Dub. ait Galenus, vocum magnitudinem non indicare caliditatem, sed latitudinē tracheæ, quod è diametro aduersari videtur Aristoteli 11. sect. probl. 4. vbi docet, calidos ho- C mines vocem magnam edere, habetque hæc verba, *cur homines qui natura sunt calida magnam vocem emittere solent? an multum in his aerem feruidum inesse necesse est: vis enim caloris facile ad se & spiritum trahit, & aerem: eoque amplius id agit, quo amplior est, vox autem magna tunc oritur, cum aeris multum agitatur.*

Respond. ex Arist. non solum concurrere caliditatē pro magna voce formāda: sed etiā latitudinem tracheæ, vt dicit Galenus: quo latior enim est, eo maior aeris agitatio fit, vt ait philosophus. Præterea non omnis calor D concurrit ad efficiēdam vocem magnam, sed solum natiuus, qui a prima generatione potuerit tracheam dilatare: Hinc qui causone & magno ardore torrentur non habent vocem magnam: quia hoc caloris genus tracheam non dilatat: Qui rectè perpendet Aristotelis verba intelliget non solum calorem natiuum, & latitudinem tracheæ concurrere ad efficiendam vocem magnam, sed etiam exufflationē, quæ est materia proxima vocis, quæ fit ab aere immiso in pulmonē, sed compresso à thorace & ab incuruatione septi trāsE uersi versus thoracis cauitatem: pro maiori igitur vel minori dispensatione huius efflationis, maior vel minor vox efficitur: pro maiori autem clausura, vel apertione orificij laryngis maior & minor efficitur vox: prout aspera vel lenis est trachea, vox aspera vel lenis efficitur: ex his facilè cuique patebit Galenum non aduersari Aristoteli.

CAPITIS LXVIII.

Particula II.

Nam & lenis vox, arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & asperitatem: lenitas igitur arteriæ moderatam sequitur temperaturam; asperitas verò siccitatem; asperitas enim fit ab inæqualitate duri corporis. Arteriam verò duram similarium partium ex quibus constat, siccitas efficit; inæqualem verò dispersæ in eisdem humiditatis defectus: eodem modo neque acuta vox natura sine angustia faucium, neque grauis sine latitudine fieri potest: angustia igitur ab insita, atq; innata nascitur frigiditate: latitudo autem à caliditate: differentijs igitur naturalium vocum hæ, quæ ex affectu aliquo fiunt, sunt proportionales, quæ & ipsæ indicia sunt causarum, à quibus oriuntur, de quibus in libris de voce sufficienter distinxi.

IN hac particula duo facit Gal. primo agit de voce leni & aspera, de acuta, & graui: ostenditq; à quibus causis fiant voces, & quomodo indicent tẽperaturas. Secundo se excusat, quod hic non agat de vocibus præter naturam: tum quia hic non est locus agendi de his; tum quia in libris de voce sufficienter disseruit.

Dicit itaque, quod lenis vox primario consequitur lenitatem arteriæ: aspera verò asperitatem. Declarat deinde à quibus causis fiat, vocis lenitas & asperitas: inquit lenitatem sequi temperaturam moderatam tracheæ & pulmonis, cuius trachea est pars: asperitatem verò indicare siccitatem duritiem & inæqualitatem tracheæ.

1 Dubitatio asperitas fit, vt dicit Aristoteles in prædicamento qualitatis, dum vna pars aliam supereminet: asperitasque vocis fit, quia humiditas tracheæ neque vniformiter, neque æqualiter est dispersa, ita vt vna pars sit magis supereminens, quam alia: quo posito, quomodo aspera vox, quæ fit ab hac tracheæ humiditate, indicabit siccitatem & duritiem?

Respondetur humiditatem non esse æqualiter dispersam ratione inæqualitatis ortę ab humiditate, sed tracheæ, quæ sua natura cum

A sit aspera, est sicca, dura, & inæqualis.

Subinde de acuta & graui voce verba faciens Galenus ait, vocem acutam indicare faucium angustiam: grauem non fieri sine latitudine: quasi dicat Galenus sicuti diximus magnam & paruam vocem immediatè indicare amplitudinem, seu paruitatem organi, & nequaquam temperaturas: idem de graui & acuta dicendum, quod immediatè sequantur eandem latitudinem, vel paruitatem faucium: Subdit, *angustiam & paruitatem naturalem oriri ab innata frigiditate sibi à prima generatione comparata*, latitudinem verò a caliditate.

B Hic colligimus, dari innatã frigiditatem positiuam: omnesque qui putarunt cum Cardano frigiditatem non esse qualitatem positiuam, maximè fuisse deceptos, quia angustię instrumentorum referendæ sunt ad innatam frigiditatem, vt Galen. in tex. docet: quæ non potest esse priuatiua.

In secundo membro particulæ, Galenus se excusat, cur hic non agat de vocibus non naturalibus: ait enim se egisse distinctè in libris de voce. Accedit quod hic agat de signis sanorum, & non ægrorum. Præterea dat hoc pręceptum, voces omnes non naturales pro-

C portione quadam respondere ijs, de quibus hic agitur: exempli causa, sicuti vox aspera naturalis significat inæqualitatem tracheæ; & siccitatem: similiter aspera dependens ab affectu præter naturam indicabit inęqualitatem & humoris siccitatem: similiter vt vox ab ortu naturæ rauca humiditatem naturalem tracheę indicat: ita rauca ob morbum indicabit humiditatem præter naturam: idẽ de alijs dici potest.

2 Dubitatio, ait Galenus vocem asperã à siccitate fieri: videtur quod fiat ab humiditate:

D multi enim qui catarrho vexantur reddunt asperam vocem.

Respondetur, vocem illorum qui catarrho vexantur, dici raucam, vt docet Gal. libro de voce cap. 3. & non asperã: rauca enim vox ab aspera non valdè differt: aspera enim opponitur planæ: rauca vero claræ voci, vox rauca est cum obscuritate: aspera verò, quę fit ex siccitate est cum claritate.

3 Dubitatio ait Gal. vocem asperam fieri ex siccitate: ergo lenis quæ est contraria, fiet ab humiditate: contrariorũ enim eadem est di-

E sciplina: quare si vox quæ fit ab humiditate est rauca, lenis vox erit rauca, quod est contra Galenum.

Respondetur, lenẽ vocem esse inter asperã & raucam, quemadmodum virtus est inter duo extrema: sicuti enim liberalitas contrariatur auaritiæ, & prodigalitati: sic lenis vox opponitur asperitati, & raucedini: aspera nimiam indicat siccitatem: rauca verò nimiam humiditatem: Hinc Galenus libro de voce, & septimo de vsu part. ait, si humectatur membrana ambiẽs tracheam vel a catarrho,

vel à

velà nimio potu raucedinem fieri : Hinc est quod ante cibum vox semper clarior fit.

4 Dubitatio, Galenus hic ait, vocẽ asperam fieri ab arteriæ asperitate : lenem à lenitate, quod videtur aduersari Hippocrati 2. epid. sectio. 11. text. 17. qui docet, causam vocis asperæ esse linguam asperam, & non arteriam,

Respondetur, Hippocratem non negasse asperam vocẽ fieri ab asperitate arteriæ; sed dixisse, asperam vocem fieri quoque posse à linguæ asperitate. Hinc Galenus 1. epidem. com. 2. text. 78. non solum adscribit tracheæ asperitatem vocis, sed gutturi, faucibus, gargareoni, palatui, & linguæ : quinimò dicimus nos (cum vox ab auribus sentiatur) quod ad efficiendam vocem asperã, magnam vel paruam non solum concurrat larynx, sed etiam mediũ, per quod fertur vox. Hinc Arist. sect. 11. probl. 7. & 25. inquirit, cur domus nuper illita magis resonet : ecce quod extrinseca quoque obiecta alterent vocem: quid multa? non ne dantur instrumenta, quæ dum ori apponuntur, voces grauiores, & maiores fiunt? Quare non est mirum si Hippocrates dixerit vocem asperam à lingua quoque subaspera fieri posse.

5 Dub. Galenus in hoc loco docet, asperitatem fieri a siccitate: Arist. tamen 11. sect: proble. 22. ait, asperitatem vocis à duplici causa fieri, ab humiditate, & a calore: ab humiditate veluti contingit ijs, qui noctu vigilãt, quibus cruda in faucibus redundant, vnde vocis asperitas; a calore exiccante, & exasperante vocalia instrumenta: Hinc ibi Aristoteles ait, neque febricitantes rectè cantare posse: quia ex calore fauces redditæ sunt asperæ : neque statim ab ingesto cibo optimè canunt : quia ex nimia humiditate vox aspera redditur: ecce qđ vocis asperitas nõ fit solum modo à siccitate: vt in hoc loco docere videtur Galen⁹.

Respondent nonnulli, quod in hoc loco Galenus non referat omnes causas asperæ vocis. Sed hæc responsio non accipitur, quia taxat auctorem. Alij dicunt, Galenum hic solum considerasse asperitatem, quæ consequitur naturale temperamentum, & hæc nobis probatur : dicimusque asperitatem, quæ fit à catarrho, vel ab alijs affectibus præter naturam, non pertinere ad hunc locum : quia agitur hic de temperamentis ad sana corpora pertinentibus, vel dicimus Galenum remittere lectorem ad librum de voce, vbi plenè de ipsa agit.

6 Dub. habetur in text. latitudinem tracheæ efficere vocem grauem : angustã & acutam : hoc experientiæ aduersatur, quia vituli reddunt vocem grauiorem, quam Tauri.

Respondent nonnulli, Galenum hic non referre omnes causas vocis grauis. Dicimus nos ex Galeno duo concurrere ad efficiendã vocem grauem, organi latitudinem, & exuf-
A flationem: sed non omnem exufflationẽ, sed illam, quæ (vt ait Arist. 5. de gen. animal. c. 7. & Gal. lib. de voce c. 2.) tardè mouetur : valet enim consequentia, aer exijt per fissuram laryngis tardè, ergo grauis vox: non potest fieri acuta vox cum tarda exufflatione. Ad dubium dicimus organa vocalia esse latiora in tauro, quã in vitulo : dicimus tamen exufflationem in Tauro esse velociorem: Hinc Aristoteles 11. sect. probl. 17. ait hyeme voces esse grauiores, quam æstate : quia aer frigidus, cum sit crassior, tardius mouetur, ideò grauior vox : ecce igitur, quod vna ex præcipuis
B causis, cur vox sit grauis est tarditas mot⁹, & cur acuta, est velocitas: Hinc Arist. 11. probl. 15. non vnicam, sed tres affert causas, cur pueri habeãt vocem acutiorem hominibus, prima est motus aeris velocior: secũda quiã sunt calidiores : tertia quia poros habent strictiores : quãdo igitur vna causa ex his magis concurrit, quam aliæ, illa magis potest: sicuti euenit de vitulis, qui tardius mouent aerem inspiratum, quam Tauri.

7 Dubitatio, si esset verũ, quod vox acuta fieret, dum aer velociter mouetur, sequeretur quod animal, quo robustius, & velocius, mo-
C ueret aerem, & acutiorem redderet vocem, quod reluctatur experientiæ: quia valdè senes, & valdè debiles vocem acutiorem reddunt.

Respondetur in debilibus exufflationem esse debilem, & perexiguam : ideò velociter moueri, nõ ratione validæ virtutis, sed ratione perexiguę exufflationis: senes, dũ acutam vocem efficere incipiunt, in statum debilem ob vitalis caloris paupertatem redacti sunt : ideò pauco egent refrigerio : & paucum aerem inspirant : vnde fit, vt pauca exuffla-
D tio celeriter egrediatur, & vox acutior reddatur.

8 Dubitatio, ait Galenus, grauem vocem fieri non posse sine latitudine tracheę: quod nõ videtur, quia Iuuenes dum perueniunt ad pubertatem, spermaque emittere incipiunt, illicò reddunt grauem vocem : deinde nõ multo post iterum suauiorem vocem sibi conciliant: non tamen videtur, quod tam cito trachea sua natura dura, & cartilaginea dilatari & constringi possit. Præterea non videtur, quod trachea habeat talem consensum cum
E genitalib⁹, vt facta alteratione in genitalibus vox statim mutetur.

Pro declaratione consensus testium & vocis laborarunt Hippoc. Arist. Gal. & Anatomici nostrates: Hipp. 2. epid. sect. 1. ait, quod tussis diuturna solet cessare superueniente testiculorum tumore, & tumor, superueniente tussi : similiter 2. epidem. sectio. 5. text. 3. ait vocis gracilitatem solum solui a testiculorum varice. Aristoteles 5. de historia animal. capite 14. inquit ex vocis mutatione, & testiũ magnitudine innotesci tempus puberta-

tis: septimo de histor. animal. capite primo A ait, dum Iuuenes semen emittunt, vocem mutare incipiunt, in asperiorem non tamen digniorem, itidem nono de histor. animal. capite quinto dicit, in gallinaceis castratis cristam palescere: quinto de generat. animal. 5. ait esse venas mamarias descendentes per musculos rectos abdominis, coeuntesque cum venis ascendentibus ex vtero: quia per venam, cuius origo est ex corde seruatur consensus inter genitalia & vocem: cap. septimo ait, exectis testibus laxari vires neruorū, sicuti in stamine, sublato pondere accidit, Galenus libro secundo, de temperamentis B capite quinto, & 6. epidem. 4. text. 27. habet, dum incipiunt pubescere Adolescentes, testes increscere & mutari voces. Anatomici nostrates non solum referunt hanc vocis mutationem in venas mamarias, verum etiam in neruos sextæ coniugationis: quia ab hac oritur surculus, qui peruenit ad testes: & alij duo qui perueniunt ad epiglotidem, qui vocantur nerui recurrentes, à quibus vox fit. Præterea propago illius nerui, qui per latera costarū excurrit, fertur quoque ad testes. Similiter vena ab azygo oritur, quæ permeat septum transuersum, & deinde fertur ad re- C nalem, à qua spermatica vena exoritur. Demum arteria venosa fert spiritū in sinistrum sinum cordis, & ab hoc in aortam, & in eius ramulos, per quos pus pleuriticorum, peripneumonicorum, & empyicorum expurgatur aliquando per vrinam: ecce quod seruatur consensus pectoris cum testibus, tum ratione neruorum, tum venarum, & arteriarum: non erit igitur mirum, si alteratis testibus, alteretur vox: neque mirum videbitur, si tussis diuturna (vt ait Hippocrates) cessare soleat, superueniente testiculorum tumore, D vel si vocis gracilitas soluatur à varice testiculorum. Ad dubium primo negatur, quod vox aspera, quæ accidit ijs, qui sunt in pubertate, dici debeat grauis, vt docuit nos Aristoteles locis citatis: concedimus tamen post pubertatem vocem grauē fieri, & tracheam quoque latiorem factam esse, crescunt enim Adolescentes vsque ad annum 21. circiter: asperitatem verò à siccitate in pubescētibus fieri: siccitatem verò oriri, quia humiditas recurrentium neruorum & venarum per quas seruatur sympathia inter tracheam & testes descendit ad testes, & ob hanc communicantiam, facta alteratione in genitalibus, se qui tracheæ siccitatem.

CAPITIS LXIX.

CVR DE TEMPERATVRIS aliarum partium corporis nil dicat.

Tex. 76. *Reliquæ verò partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia; tentandum tamen ea ex iuuantibus, & nocentibus agnoscere: ac præterea naturalium potentiarum operationes. Dictum verò est in tertio de causis accidentium, quod cuiusque potentiæ virtus, & vitium temperatura principalis existat temperaturarum itaque indicia iam explanauimus.*

POstquam Gal. superius egit de tēperaturis omnium viscerum, & partium principalium corporis. In præsenti cap. inquit de temperaturis aliarum partium minus principalium, vt sunt intestina, mesenterium vterus, peritoneum, omentum, & cæt. se non velle ob duplicem rationem, sermonem habere: altera est quia cum sint interna, habēt signa suæ temperaturæ exilia: altera, quia hę partes per duplicem signorum fontē dignosci possunt: alter desumitur ex iuuantibus, & nocentibus: alter ex alteratione naturalium operationnm, de quibus, cum distinctē in 3. lib. de causis symptomatum egisset, non erat opus, hic acta repetere: operationes verò naturales, quæ cuilibet corporis particulę cōueniunt ex Galeno primo de facultatibus naturalibus capite 5. tres principes sunt, idest generatrix, nutrix, & auctrix; His tribus hæ quatuor famulantur, attractrix, retentrix, expultrix, & concoctrix: ex his temperaturas omnium partium exploramus: temperatura enim est causa principalis omnium dictarum virtutum: calida enim & sicca temperatura causa est bonæ attractionis: calida & humida optimæ concoctionis & expulsionis; Hinc Auicennas prima primi doct. 6. c. 3. E dicit in pueris, quāuis melior sit coctio, quam in Iuuenibus, attamen non ita digerunt dura vt Iuuenes; quia non retinenr, sed expellunt.

1 Dub. ait Gal. in tex. cæteras corporis particulas pernosci ex iuuantibus & nocentibus: quem cognoscendi modum Auic. 22. 3. tract. 2. cap. 6. reijcit: quia ex iuuantibus & nocentibus aliquod signum stabile, & certum colligi non potest: non valebit enim dicere frigida nocuerunt: ergo calida iuuabunt; quia frigida fortasse nocuerūt calefaciēdo ex accidēti: quia dū à causa frigida obstruuntur pori, calor

calor augetur: idem dicimus de calidis: quare inquisitio per iuuantia & lædentia non videtur tuta.

Respondetur, Galenum non solum per iuuantia & nocentia docere, esse ineedendum in dignoscendis internis temperaturis: sed etiam per operationes naturalium potentiarum, quæ non possunt dignosci, nisi ab exercitato anatomico: ideo Galenus 1. de locis affectis primo habet hæc, *quæ in imo corpore latent, exercitatæ cognitionis virum & præsertim in arte anatomica desiderant.* Nos in 2. libro methodi nostræ docuimus, quomodo virtute anatomica possint penetrari internę ægritudines omniũ musculorum, & neruorũ: similiter in sequenti libro per decem conditiones partium, declarauimus vniuersas alterationum species: ad hanc artem tamen non accedat anatomia orbatus: quia nihil intelliget.

2 Dub. dictum est temperaturas cuiusq; particulæ per quatuor operationes naturales dignosci, quod videtur impossibile, quia retentio est contraria expulsioni: quomodo igitur duo cõtraria esse poterunt simul in vnica particula?

Respondetur in quaque particula esse fibras rectas, transuersas & circulares: quare operationes contrariæ, non sunt in vna particula considerata secundum easdem fibras: rectarum enim fibrarum officium est attrahere vt dicit Gal. 4. de v. p. cap. 17. & lib. 6. cap. 8. officium transuersarum retinere: obliquarum exprimere. Videtur tamen Galenus aliquantulum differre ab Auicenna: quia prima, primi doct. 6. cap. 3. ait fibras transuersas retinere: Galenus verò 4. de v. p. cap. 17. ait expellere, similiter 6. de vsu part. cap. 8. ait, obliquas retinere: & Auicennas loco citato dicit retentricem fieri virtute fibrarum transuersarum.

3 Dub. dictum est ex Gal. t. de fac. naturalibus cap. 5. nõ dari, nisi quatuor facultates ministrantes, quæ sunt cõcoctrix, attractrix, expultrix, & retentrix, ex quarum læsione consurgunt symptomata primi ordinis: nihilominus Galen. aliter sentire videtur 3. de causis symp. circa finem, vbi prçter quatuor propositas agit de facultate distributoria, & de secretoria, & de earum symptomatibus: atque, atrophiã fieri ex defectu distributionis: morbũ regium verò ex defectu secretionis, quç symptomata non videntur quod possint redduci ad læsionem expultricis, vel aliarum facultatum. Præterea Gal. 3. de elem. cap. 1. videtur connumerare potentiã segregatricem inter naturales facultates. Demũ Auerroes his quatuor propositis facultatibus aperto marte certat, & probat secretoriã facultatem differre ab expulsoria.

Respõdetur, distributoriã & secretoriam reduci ad illas quatuor facultates propositas: quia distributoria reducitur ad attractiuam, & expulsiuam, & concoctiuam: sic atrophia supponit læsam attractiuam & concoctiuam, addamus nos, & expulsiuam facultatẽ: dũm enim alimentum est probè coctum, si est redundãs expellitur, & quatenus vtile ab aliis partibus attrahitur: ecce quod secretoria fit ab expultrice, & attractrice: idem dicimus de distributrice. Quando igitur Galenus vt diuersam proponit distributoriam, & secretoriam: dicimus eatenus esse diuersam, quatenus est composita ex illis quatuor: quãdo verò Auerroes aperto marte contra alios sustinet, secretoriã esse omninò diuersam ab expultrice, dicimus à veritate recedere, vanissimisque rationibus in medicos inuehere, quæ non sunt dignæ, vt huc transferantur. Nonnulli sunt qui præter duas propositas potentias addunt facultatem affigendi alimentum partibus nutriendis, & facultatem dilatandi, & appetendi: quæ re vera non pertinent ad facultates, sed ad quoddam naturæ munus: calidi enim est dilatare: quare vis dilatandi non erit facultas, sed caloris effectus. Eodem modo dicimus non dari facultatem affigẽdi: quia quodlibet cerę affigitur ex se sine ope alterius virtutis. Similiter si pars appetit, dicimus quoque grauia appetere centrum, & leuia sursum, & cęt. amotis igitur illis quatuor, dicimus non dari alias ministrantes, sed ad illas vniuersas reduci.

CAPITIS LXX.

DE SIGNIS MALAE COMpositionis sanorum.

Tex. 77. *Circa magnitudinem verò, vel formationem, vel numerum, vel situm, quæcunque quidem sensibus subijciuntur errata, cognitu facillima sunt: quæ autem sensu percipi nequeunt, quædam cognitionem habent difficilem, quædam verò facilem. Capitis igitur magnitudo, ac figura, & cerebri simul in propatulo sunt, & de his antea diximus: sic & quæ thoracis sunt, & quæcunque ad scapulas, & humeros, vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxas, vel fæmora, vel tibias, vel pedes attinent non est difficilè agnoscere, siue secundum formationem, siue secundum magnitudinem, ex his aliquid non rectè se habeat, siuè secundum numerum vel* partium

latur longæ cucurbitæ colligimus, qua forma cerata ventriculo applicari debeant. Ex hepatis figura imitante semilunium, quomodo extrinseca auxilia debeant hepati applicari: Ex figura rectorum musculorum non solum addiscimus si tensi sint, sed etiam quomodo cerata illis sint affigenda: non desunt ignari anatomiæ, qui dum vident hanc oblongã duritiem in parte dextra, putant esse hepar induratum: in sinistra splenem. Similiter ex figura splenis cõiectari oportet, quomodo sint topica splenetica applicanda; splenis enim exigua pars occupat partem supernam: hæcque sola topicis tractare potest: interna verò nequaquã: figura partis supernæ splenis imitatur plantam pedis: si igitur nescieueris hanc quomodo poteris topica applicare? Quod diximus de his, de alijs omnibus est dicendum.

Si de situ otis vẽtrlculi loquamur, dicimus nisi exactè præcognoscatur, nullo modo posse iuuari: Medicorum vulgus putat os ventriculi statim sub mucronata cartilagine situm esse quod quam sit falsum, nos experientia anatomiæ & Galenus docent, sed quod pessimum est huius rei ignari medendo valdè lædunt patientes: quia si vocentur pro cardialgiæ curatione, applicant calida fomenta statim sub mucronata cartilagine, vbi est iecur; illud incendunt, & inde truciorem reddunt affectum, quod erratum est maximè detestandum; Hinc Galenus in omni re exactissimus præuidens hanc medicorum incuriam lib. 13. methodi cap. 17. docet, quando os ventriculi obsessus est phlegmone, cataplasma imponendum esse versus spinam dorsi è regione respondentem stomacho: ibique inquit, locum esse viciniorem, & maiorem fructum os ventriculi esse consecuturum. Si de situ ventriculi loquamur, credimus cum Anatomicis nostris, vẽtriculum vergere magis ad partem sinistram, quam dextram, quod non videtur cognouisse Gal. 4. de v. p. 7. sed cum dixerit libro de anato. admini. cap. 2. se non vidisse nisi duo cadauera humana imperfecta, dignus est excusatione: neque ab ijs qui liberè philosophantur, & qui sensibus magis quam rationi deferunt, defendi potest. Similiter reijcimus numerum additum a Galeno vẽtriculo: putabat enim circa infernum orificium ventriculi esse glandulam, quam nemo anatomicorum, quod sciam, vidit vnquam: non est mirum igitur si concepta hac fictitia glandula in multa subinde errata incidant, qui illam admittunt: aliquos enim audiui, qui putabant illam esse sedem multarum ægritudinum: quique pro fictis morbis pellendis varia ficta, & vana medicamenta proposuerunt.

CAPITIS LXXII.

DE VESICA PAVCA & prominente.

Sic & cuiusdam vesicam contigit intueri, ita expositam, ac paruam, vt si quando vrinam tardius excerneret, tumor quidam circumscriptus manifestè cerneretur: non tamen aliud ex interioribus quicquam mihi vnquam manifestum prabuit inditium.

DIxit superius Galenus, non dignosci omnia, quæ intra corpus sunt, quia internarum partium figuræ, magnitudines, situs, & aliæ conditiones superius à nobis propositæ sensib⁹ non subijciuntur: ideò solum coniectura assequi possunt. Verum, quia nonnulla ex internis visceribus tactu percipi possunt, Galenus exemplo ventriculi parui & rotundi, & vesicæ paruæ & prominentis voluit nos docere, quomodo in alijs perquirendis incedendum sit: In cap. superiori declarauit quomodo dignoscatur ventriculus paruus, & rotundus: in hoc cap. verò de vesica parua & prominente: in his duobus casibus Galen. notat duo sanorum vitia, alterum est in magnitudine diminuta ventriculi & vesicæ: alterum in figura.

Ait Galenus vesicam paruã dignosci, quando in ijs, qui tardius vrinã excernunt, tumor in parte hypogastrica obseruatur, qui tamen post redditam vrinam repente euanescit: in his vesica & parua & prominens est. Refert in fine capitis ex interioribus partibus non aliud quicquam sibi manifestum præbuisse inditium.

Præterea multa digna animaduersione de scitu vesicæ expendi possent: quia aliquando Anatomistæ celebres lapsi sunt in errata; sicuti lapsus est Columbus lib. 5. suæ anatomiæ cap. 26. agens de musculi colli vesicæ situ, vbi habet hæc aliquãdo a Lithocomo, qui scitum vesicę ignorat, musculũ ceruicis trãsuersim incidi, & inde nouum morbum induci, quoniam dicit secto hoc musculo vrinam non amplius posse contineri, quam sententiam licet fuerit Anatomici eruditissimi, pudet me refellere: quia si semel Columbus inspexisset Lithotomum seccantem, mutasset sententiam: quia collum vesicæ incidi non potest, cum distet à vuluere Lithotomi dimidij palmi interstitio circiter. Præterea illud

vulnus

vulnus solum peruenit ad fistulam, qua defer tur lotiũ: neque vltra penetrare potest: quia impeditur à syringa prius à Lithotomo immissa: quod cum non viderit Columbus non est mirum, si in errorem inexcusabilem inciderit. Sed quod peius est ex vno errato in alia labitur maiora: quia dum supponit collum vesicæ à Lithotomo secari, inquirens cur dicat Hipp. secta vesica esse mortiferum dicit se ctum collum vesicæ non esse mortiferũ; quia est carnosum, quod erratum est maius priori: quia in ceruice est maior neruorum arteriarum, & venarum implexus, quam in quauis vesicæ parte, & per consequens maius periculum. Postremo defendimus contra cõmunem opinionẽ 3. lib. methodi nostræ, collum vesicæ nullo modo carnosum esse, si aphtopsiæ sit adhibenda fides; fateor me neque in brutis neque in humanis cadaueribus vnquã in collo vesicæ vidisse vnicam carnis fibram; vnde non potui non laudare Auerroem dicentem musculum non esse adæquatum organum voluntarij motus: quia sine carne collum vesicæ retinet vrinam, & lingua exeritur sine musculis: sed de hac re egimus superius in propria disputatione.

CAPITIS LXXII.

Particula II.

Tentare autem oportet quam maximè fieri potest virtutem, ac vitium ipsorum, & si non certissima scientia, artificiosa saltem coniectura comprehendere; veluti exempli gratia in hepate.

GAlenus in tex. superiori dixit, partes internas, an peccent in magnitudine, figura, numero, vel situ, certa scientia non posse pernosci: quia neque tangi neque videri possunt: Excipit tamen duos casus, qui possunt videri: alter est de ventriculo paruo & rotundo: alter de vesica parua, & prominente: In hoc text. vero concludit quod partes internę, quæ nullo modo videri, vel tangi possunt, non certa scientia, sed solum artificiosa quadam coniectura comprehendantur: qua vero coniectura sit incedendum, in sequentibus capitibus exemplo hepatis nos docebit.

1 Dub. non ne Galenus superius docuit dispositiones omnium internorum viscerum per signa certissima? non ne docuit temperaturas cordis, pulmonis & cerebri ita quę interne sunt, vt sensibus nullomodo subijciantur? quare nos fallere videtur, dũ de internis A visceribus dicit, solum ventriculum & vesicam pernosci posse.

Respõsio est facilis: quia Galenus hic non loquitur de temperaturis, sed de affectibus in magnitudine, figura, numero, & situ: Dicimus, hos affectus non certa scientia, an partibus internis conueniãt, sed artificiosa coniectura pernosci: quia actiones, quæ indicãt interna viscera, immediatè prodeunt à temperatura & non à parte organica: quare per actiones eleuamur ad cognoscendas temperaturas: an cor verò sit magnũ vel paruum, an renes sint magni, vel parui, magis vel mi-
B nus oblongi, an dexter sit superior sinistro, non ab actionibus dependet: ideò sola cõiectura artificiosa incedendum: Quomodo verò sit incedendum artificiosa coniectura, in sequenti capite Galenus sumens in exẽplum hepar, nos declarabit.

CAPITIS LXXIII.

DE HEPATE PARVO.

C *Vidi enim aliquos, & quidem quamplures quibus venæ erant angustæ, & totum corpus colore priuatum, quod si plusculum cibi assumpsissent qui præsertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus, ac tenax: nonnulli quidem veluti pondus quoddam insidens atque suspensum in profundo dextræ illorum partis sentiebant: nonnulli verò quãdam*
D *cum dolore tentionẽ. In his quidem verisimile est hepar esse paruum, atque angustos meatus habere.*

DOcuit Galenus superius, quod membra interna mala aliqua compositione prædita non possint certa scientia dignosci, sed solum artificiosa cõiectura: in hoc capite vero exẽplificat de hepate paruo cum angustis mea-
E tibus: aitque his signis se tale hepar cognouisse.

Primum signum: venæ erant angustæ. Secundũ, corpus non erat coloratum: vbi enim venæ sunt exiles paucus est sanguis, & corpus relinquitur sine colore. Tertium signum indicans paruitatem hepatis, & meatus angustos, ait dignosci post assumptionem cibi flatulenti, vel crassæ substantiæ, quia in his in hypocondrio dextro pondus, vel dolor tensiuus persentitur: valebit igitur hæc consequentia, plusculum cibi flatulenti, vel crassi effici-

A efficit quoddam pondus in regione hepa- ris, vel dolorem tẽsiuum, ergo hepar eſt par- uum, & per conſequens anguſtos meatus habet.

Dixit ex venis anguſtis,& corpore colore priuato artificioſa coniectura, & non certa ſcientia cognoſci hepatis paruitatem: quia poteſt contingere,aliquem priuari colore ob alias cauſas: ſimiliter poſſunt externæ venæ eſſe anguſtæ,& exiles ob hepatis frigiditatẽ, & non paruitatem: Itidem cibus flatulẽtus, & craſſus poteſt illud põdus & tenſiuum dolorẽ producere, non obanguſtos meatus, & hepatis paruitatem, ſed ob cibi copiam, vel B ob aliam diſpoſitionem:quare rectè dixit Galenus hepatis paruitatem, & anguſtos meatus ex ſignis propoſitis dignoſci artificioſa coniectura,& non certa ſcientia.

Si verò propoſita ſigna indicantia paruitatem hepatis perſeuerareut à pueritia vſque ad ſenectutem, arbitror, quod ſyndrome trium ſignorum non coniecturam, ſed certam ſcientiam de iecoris paruitate nobis afferret.

1 Dubitatio,ait Galenus non dari ſignũ indicans hepar vel alia interna viſcera, quod ex tactu cognoſcatur: quod quidem videtur falſum · non ne multi ſcyrrho hepatis laborãt, quorum ſcyrrhoſa durities tactu percipitur, ergo hepar durum tactu cognoſcitur, quod Galenus non videtur admittere.

Reſpondetur, Galenum hic non agere de corporibus inſalubribus vt nunc, ideſt de ægris: ſed de vitijs ſanorum corporum:in quibus vitia in magnitudine,figura,numero,vel ſitu internarũ partium tactu non dignoſcuntur, exceptis tamen ventriculo paruo, & rotundo,veſica parua & prominente.

CAPITIS LXXIV.

Alterum vidi cuius totus habitus pituitam præſeferebat, quotidie tamen bilem ruffam euomebat. Cenſui igitur inſpicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatum qui bilioſum egurgitat humorem non minimam eiuſdem partem ad imum ventriculi locum, quem Græci pyloron, id eſt, oſtiarium vocant, effundere, vt in quibuſdam apparet animalibus. Ex quibus id conſtat, quod plurimum ad eorum quæ latent ſenſum, confert cognitionem, ea quæ ex ſectionis inſpectione A *habetur peritia, & operationum, atquẽ vtilitatum inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoſcendi huiuſmodi corpora quæ ita lapſa ſunt conſequi cupit: oportet ipſum in ſectionibus, ac in operationum, atque vtilitatum inuentionibus exercitari. Scripſimus verò de omnibus ſeorſum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri omninò præpoſui* B *mus facere mentionem; vt diſcendi cupidi intelligant quæcunque diſcere optauerint, ex quonam poſſint haurire tractatu. ſed tamen de hiſce ſatis.*

IN præſenti cap. Galenus duo facit: primo proponit aliam artificioſiſſimam coniecturam, qua ipſe ſolitus erat agnoſcere, quando porus felleus erat delatus ad fundum ventricu- C li. Secundo admonet, has coniecturas pro dignoſcendis internis diſpoſitionibus aſſequi non poſſe ſine Anatomiæ peritia, ex qua internarum partium operationes, & vſus penetrantur: de quibus, Galenus in vltimo capite huius libri fatetur ſe diligentiſſimẽ ſcripſiſſe tum in lib. de Anatomicis admini. tum in lib. de v. p. & de locis affectis.

Coniecturam artificioſam, qua Auctor dignoſcebat, quando porus felleus perueniebat ad fundum vẽtriculi à tribus ſignis ſimul vnitis deſumebat. Primum erat habitus pi- D tuitoſus. Secundum quotidianus vomitus bilis ruffæ ſeu pallidæ. Tertium alui excrementa pituitoſa. Valebit igitur conſequentia: habitus eſt pituitoſus: bilemque quotidie euomit, aluique excreta ſunt pituitoſa: ergo porus felleus extenditur vſque ad fundum ventriculi. Agnoueris habitum illum eſſe pituitoſum, ſi fæces per aluum excretæ fuerint pituitoſæ: poſſet enim contingere, aliquem ſanum hominem euomere quotidie bilem nõ ob peccatum in ſitu pori fellei, ſed ob ni- E miam copiam bilis prodeuntis à bilioſo habitu.

Notandum Galenum, de hac re ſecundo de ratione victus in ac. 29. & 2. de temp. cap. 6. loquentem, vſum ſimiliter fuiſſe exemplo Pauli Rhetoris, & Eudemi Philoſophi: ibiq; oſtendit, quomodo ob varium ſitum pori fellei ambo dici poterant picrocholi: Paulus, qa porus felleus perueniebat ad eius fundum ventriculi, & quotidie vomebat bilem, dicebatur πικρόχολος εἶναι, erat tamen natura pituitoſus, pallidus, & alui fæces pituitoſas excernebat: Eudemus philoſophus, qui ſua natu-

ra erat

ra erat biliosus, nec vomebat bilem, nec dolore capitis tentabatur, vt Paulus: Ratio est quia ductus felleus perueniebat ad intestinũ ieiunum; ideò eius fæces excernebantur biliosæ, vocaturque πικρόχολος κάτω: ecce quomodo ob varios situs pori fellei pituitosus potest vocari biliosus, & viceuersa. Notãdum ex Gal. 2. de temper. cap. 7. vt plurimum vnicum esse ductum seu porum felleũ: hunc que peruenire ad duodenum: aliquando tamen ait esse duos, quorum maior ad duodenum; minor verò ad fundum ventriculi excurrit: ait tamen in hominibus rarò contingere, quod canalis maior perueniat ad fundũ ventriculi: solet enim esse maior in animalibus rapacibus tam volatilibus, quam terrestribus: quia hæc animantia egent in prima coctione multa bile, pro duris & crudis cibis at tenuandis, & concoquendis.

B

Argenterius inuehit in Galenum, quia dicit bilem, quę per vomitum eijcitur à pichro colo ferri in vẽtriculum per canale felleum; putabat Argenterius non per canale, sed per venas insertas ventriculo: nullã tamen contra Galenũ, affert rationem, vel experimentũ certum, quod quidem est certum temeritatis indicium, quia non decet contra Galenum, qui est totius medicinæ lumen inuehere sine aliqua euidentissima ratione, seu experimento. Præterea reijcit Galenum, quia dicat in animalibus rapacibus esse duos canales felleos: Argenterij fundamentũ est, quia ex assiduis sectionibus boum, vitulorum, caprarum, leporum & ceruorũ canalis felleus, qui peruenit ad ventriculum, non inuenitur: hoc fundamentum sanè est vanissimum, quia hæc animalia non sunt rapacia: demum reijcit Acachiam, qui de acipitre & quadrupedibus, quæ carnibus crudis vescuntur, affir met hos duos canales felleos inueniri: Respõdet Argenterius, falsam esse Acachię opinionem, tum quia Aristoteles in libris de animalibus nil dicat de duobus his canalibus felleis: tum quia non inueniuntur in Lupo, atque in vulpe. Hæc sanè neque reluctantur Galeno, neque Acachiæ, non Galeno; quia non dicit in omnibus animalibus rapacibus esse hos duos canales, sed vt plurimum inueniri: quare si Argenterius illos nõ inuenit in Lupo, quem secauit, non propterea absolutè negandum est in rapacibus inueniri. Postremò inuehitur contra Galenum, quod dicat 2. de tempe. porraceam bilem gigni solum in ventriculo, quod quidem est falsissimũ, quia in Galeno duas species bilis porraceæ inueniet: quarum altera ex oleribus, herbisque viridibus gignitur, & hanc inquit Galenus solum in ventriculo gigni: altera verò fit ex mistione pituitæ cum bile eruginosa, ex qua mistura resultat porracea, quæ non solum in ventriculo, verum etiam in qualibet parte corporis gigni potest: sicuti nos fusè proba-

A uimus libro 7. methodi nostrę, quem quisque legere potest.

CAPITIS LXXV.

TRACTATVS DE SIGNIS corporum ægrotantium.

Tex. 78. *Quæcunque verò vt nunc insalubria sunt, hoc est, quæ iam ægritudinem patiuntur, dignoscere & hæc ipsa oportet.* B *Quæ quidem subijciuntur sensui, ex eorum quæ ipsis insunt, secundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & situ, & ea quæ est secundum duritiem, & mollitiẽ, & frigiditatem, & caliditatem differentia.* Tex. 79. *Quæ autem visum effugiunt, vt summatim dicam, ex operationum* C *lesionibus, aut his quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus, præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.*

IN principio hui⁹ libri post explicationem secundę particulæ tertij cap. enumerauimus omnia artis capita exorientia à medicinæ definitione: erãtque septuaginta duo: Tria n. capita exoriebantur à salubri, quæ erant sa-D lubre simpliciter, salubre semper, & salubre nunc: tria quoque oriebantur ab insalubri, quæ erant salubre simpliciter, semper, & vt nunc: deinde quia etiam quatuor erant neutrorum significata, & cuilibet significato conueniebant simpliciter, semper & vt nunc, ideò resultabant capita 18. verum quia salubre, insalubre, & neutrũ prædicantur de corpore, signo, & causa, conseruante, & efficiente sanitatem, vt docet Galenus cap. 2. & Aris. 4. metaphy. tex. 2. idcirco capita quater multiplicata ascendebant ad duo supra septuaginta:

E Cũ igitur Galenus egerit superius de corporibus salubribus, insalubribus, & neutris omnibus, & de signis simpliciter semper, & de salubri nunc. Reliquum erat vt ageret in hoc loco de signis corporum insalubrium vt nunc, idest de corporibus actu habentibus ægritudines, relinquens tractatum de causis in 3. parte huius libri.

1 Dubitatio non videtur, quod corpus insalubre nunc significet corpus actu ægrũ quia, si (vt

si (vt dicit Galenus cap. 2.) insalubre simpliciter est σῶμα ἐπιδεκτικὸν τῆς ὑγιείας, idest corpus susceptiuum sanitatis: & quod non est actu ægrum: ergo corpus quoque insalubre nunc non erit actu ægrū: quod enim est simpliciter tale, est etiam vt nunc tale, & non vice versa.

Respondetur, quod valeret consequentia à simpliciter tale, ad nūc tale in vniuocis, vel in ijs quæ habeant eadem significata: sed in æquiuocis non valet: ex Aristotele 4. metaph. tex. 2. & in cap. de æquiuocis, ex Galeno lib. ad Trasyb. cap. 8. & libro de sectis ad introducēdū capite primo, salubre & insalubre sunt æquiuoca: quare non valet consequentia insalubre simpliciter est sanum, ergo & insalubre nunc est sanum: quiā insalubre simpliciter dicit potentiā, insalubre vero nūc dicit actum a potentia separatum, quod vero insalubre nunc sumatur a Galeno pro corpore actu habente ægritudinē id docuit in secunda particula quinti capitis huius libri.

Nonnulli, vt Acachias censent per hoc nomen salubre intelligi sanum, & per insalubre ægrum: vnde facilè respondent; quia dicunt insalubre simpliciter & insalubre nunc indicare corpora ægra, & sic dubitatio non habet locum: sed quia auctoritate Galeni in quæst. propria reiecimus horum explicationem, non est, vt iterum actā agamus: solum dicimus, Galeni artificium consistere in æquiuocatione horum trium nominum salubre, insalubre & neutrum: recitata enim definitione medicinæ statim recordamur duorum capitum supra septuaginta exorientium ab illis tribus nominibus, ita vt illorum nominum æquiuocatio constituet hāc doctrinam definitiuam, quæ mirificè nobis inseruit pro recordatione omniū capitum artis medicæ.

Argenterius videns horum nominū æquiuocationem iniustè reprehendit Galenum, quod non declaret, in qua significatione sumat insalubre nunc: hæc sunt eius verba, debebat ergo in hoc loco Galenus dicere, quæcunq; insalubria sunt in eo significatu, in quo ægra intelligimus dignoscere, & hæc ipsa oportet, quis non intelliget ex his verbis Argenterium esse oscitantiæ & temeritatis crimine inurendum? non ne Galenus idem dicit quod desiderat Argenterius? audiamus Galeni verba, quæcunque verò vt nunc insalubria sunt, hoc est quæ iam ægritudinem patiuntur, non ne Galenus clarissimè exprimit in his verbis quid intelligat p insalubre nunc non ne idem quoque explicauit cap. 5. huius libri? ad quid ergo in re tam clara & penitentæ inuehitur in Auctorem? Rudiores Tyrrhones nō incidissent in errorem tam puerilem, Præterea in hoc com. Argen. duas alias instantias vanissimas contra Galenum proposuit; prima quod omiserit pro dignoscendis internis affectibus locum a iuuantibus & lædenti- A bus. Secunda quod Galenus omiserit locum qui desumi possit à similitudine illorum affectuum, qui passim crassantur. Quo ad primam instantiam dicimus, Argenterium non legisse caput 69. huius libri, vbi clarissimè ponit, duos locos communes pro dignoscendis internis tēperaturis, quorū alter desumebatur à iuuantibus & lædentibus: alter à proprijs operationibus. Quo ad secundā instantiam, Respondemus locum a similitudine esse ineptissimum: nulla enim est hæc consequentia, vagātur febres malignæ, ergo, & ista continua est maligna: quia hic transitus à si- B mili est analogismus empiricorum reijciendus: Præterea locus à simili est argumentum à particulari ad particulare: caditque in tertiam figuram cum conclusione vniuersali, quod est contra arcana analytica quæ supponūt hoc principium, omnē ratiocinationem fieri à continentibus ad contenta: particularia, cum non possint aliquid continere, ex illis nihil inferri seu colligi potest: sed de hac re egimus tum libro 12. qui est de analogismo & falsa experientia, tum in 6. lib. methodi nostræ cap. 1. contra hunc locum Argenterij à similitudine, ideò non est vt acta toties C repetantur.

Diuiditur hoc cap. in duas partes, In prima tradit signa omnium illorum affectuum, qui sensibus subijciuntur: in secunda proponit signa indicantia illos affectus, qui oculorum aciem effugiunt, & nullomodo sensibus subijciuntur. Signa indicantia affectus, qui sensibus subijciuntur, sunt magnitudo, color, figura, numerus, situs, durities, mollities, frigiditas, & caliditas: Quæ verò visum effugiunt à læsis operationibus, ab excretis mutatis, doloribus & tumoribus.

Dubitatio exoritur circa primā particulā: D quia docet Galenus, ægritudines, quæ sensibus subijciuntur ex ijs agnosci, quæ insunt secundum naturam, quæ sunt substantialiter inhærentia, operationes & casus: sed sic est, quod Galenus tāgere solum videtur substantialiter inhærentia & casus, omittendo operationes: ergo est mancus. Quod vero tangat substantialiter inhærentia patet, dū mentionem facit de magnitudine, numero, situ, & figura, quæ pertinent ad malas compositiones, & dum loquitur de frigiditate, & caliditate, quę indicant temperaturas: substantia- E liter enim inhęrentia prædicantur de compositione, & temperatura: Denique per mollitiem & duritiem explicantur casus: de operationibus ne verbum quidem, quasi quod morbi, qui subijciuntur sensibus, qui sunt partium externarum, non lędant operationes.

Respondetur, symptomata esse ex Galeno diuisa in tres ordines, aliqua esse primi ordinis & sunt operationes læsæ: aliqua secundi, & sunt excreta mutata & immodicè retenta, & aliqua tertij ordinis, quæ sunt qualitates mu-

tes mu-

tes mutatæ: supposito hoc dicimus, qualitates mutatas supponere exeuntia vel retenta immodicè: hæcque ex necessitate supponere operationem læsam. Ad dubium dicimus, Galenũ sub nomine coloris intelligere symptoma in qualitate mutata, quæ non potest mutari, nisi prius moueatur aliquis humor à parte interna ad externam; sicuti euenit in icteritia: flauities enim fit à bile diffusa per vniuersum corpus, quæ non diffunditur, nisi prius aliqua operatio læsa sit: color igitur supponit exiens mutatum, & exiens operationem læsam. De horum symptomatum ordine nos cumulatissimè egimus libro primo Methodi cap. 6. vbi declarauimus artem, qua quisque ex symptomatibus peruenire possit ad id quod est in facto esse; & quod primo indicat.

Quo ad secundam partem Galenus proponit quattuor genera signorum indicantium morbos partium internarum: quorum primum desumitur à læsione operationum: secundum ab exeuntibus mutatis, quæ dicuntur symptomata secundi ordinis, quia omnia exeuntia mutata supponunt actionem retentricem diminutam, vel ablatam. Quærẽdum deinde est vlterius, si radicem penetrare velimus, an scilicet hæc retentrix diminuta, vel ablata sit læsa per se, idest ob læsam constitutionem, idest intemperiem humidã: vel per accidens, idest ob læsam expultricem: sæpissimè enim exeuntia mutantur, sed non à læsione retentricis, sed expultricis irritatæ, scilicet ab obiecto mordaci, quod tandem ab alteratrice vt plurimũ hepatis deprauata exoritur. Tertium genus signorum Galenus desumit à doloribus: dolores enim morbos internos & locos affectos indicare solent: Hinc dolores pungitiui indicant affectã esse membranã: quia nulla est corporis pars sensu prædicta, quæ densior illa sit, ideò humores membranas penetrantes excitant puncturas. Dolores verò qui fiunt in carne, non sunt pungitiui, sed laceratiui: quia humores facilè penetrant carnem, ideò non pungunt, lacerant tamen, quia fibræ subtilissimæ carnis a causa soluente continuum lacerantur, quod non accidit membranis. Dolor verò pulsatorius fit circa arterias. Grauatiuus fit in visceribus exiguo sensu præditis, sicuti sunt cerebrum, hepar, lien, pulmo, & renes: pondus enim grauitatis animaduertitur à ligamentis, quæ viscera sustinent. Dolor frangitiuus conuenit periostijs. Quia causa soluẽs continuitatem ossium, quæ sunt durissima & sensu priuata animaduertitur à periostio, quod circumuoluit ossa. Demum dolor conuulsiuus indicat neruosum genus solui: plenius tamẽ egimus de hac re lib. 3. methodi nostræ cap. 1. vbi videri potest, vnde specificę differentiæ non solum dolorum, sed omniũ aliorum affectuum prodeant. Quartum genus signorum indi-

A cantium morbos internos, ait Galenus, esse tumores præternaturam, qui visu, vel tactu agnoscuntur; sicuti sunt tumores hepatis, lienis, vẽtriculi, intestinorum, vteri, vesicæ, mesenterij, & cæt.

2 Dub. Galenus videtur diminutus, quia inter signa internarum ęgritudinum collocauit operationes; & exeuntia: nihil tamen dixit de qualitate mutata.

Respondetur, qualitatem mutatam indicare morbos externos, & non internos, ideò illam omisit. Præterea potest responderi, omnem qualitatem mutatam supponere exiens B aliquod mutatum, vel immodicè retentum; quare cũ proposuerit exiens mutatum, non erat opus vt de qualitate mutata mentionem faceret: quia qualitas mutata sequitur exiens, vt vmbra corpus.

3 Dubitatio, videtur mancus Gal. quia inter signa indicãtia morbos internarum partium omisit substantialiter inhærentia, idest temperaturas & compositionem, quæ prædicantur de magnitudine, figura, numero & situ.

Respõdetur, substantialiter inhęrentia ex Galeno solùm tactu & visu dignosci: tactu C temperaturæ: visu auctæ vel diminutę magnitudines, malè figuræ, malus situs, & numerus superfluus vel diminutus; sat igitur erat Galeno vt internas ægritudines doceret, per hæc quattuor signorum genera, scilicet per læsas operationes, per exeuntia, per dolores, & tumores, vel per horum omnium signorũ syndromen, vel aliquorum tantum.

4 Dubitatio ex Rasi lib. 17. & Auicenna 2. 1. doct. 3. cap. 1. & 14. 2. tract. 1. ait, breuitatem manus indicare paruitatem iecoris: longitudinem verò indicare eius magnitudinem: ec- D ce quod ex magnitudine membrorum externorum possumus quoque internorum viscerum magnitudinem dignoscere, ergo magnitudo non erat a Gal. excludenda a signis indicantibus internas passiones.

Respondet Auer. 4. coll. 4. irridẽdo Auic. qui putauit, longitudinẽ manus indicare magnitudinẽ hepatis: multi enim breues manus habent, qui iecur magnum habent & multi longos, qui paruum, vt experientia anatomica visum est. Præterea Galenus non negaret, quod artificiosa coniectura possint penetra- E ri interni affectus per signa desumpta à substantialiter inhærentibus. Demum esto, quod longitudo manus certò indicaret magnitudinem hepatis, quid tũm? magnitudo hepatis acquisita ab ortu naturę nõ est internus morbus, quorum in secunda particula huius capitis Galenus tradidit hęc quattuor signorum genera. Quorum primum desumitur à læsis operationibus. Secundum ab exeuntibus mutatis. Tertium a doloribus. Quartum à tumoribus.

QVÆST. XC.

An dolor sit operatio læsa.

Galenus in hoc cap. proponit quatuor fontes signorum indicantium internas ægritudines: in quorum primo collocat operationes læsas: in secundo excuntia: in tertio dolores: & in quarto tumores. Alibi tamen vt primo de locis affectis, & lib. de diffe. symp. & pluribus in locis inquit, dolorem esse operationem læsam, deprauatamque: quare alterum duorum sequi videtur, vel tertiũ fontem hic propositum esse omninò superfluum: vel, vbi docuit dolorem esse actionem deprauatam ipsum fuisse deceptum.

Argenterio hæc dubitatio nullum facessit negotium: quia putat dolorem formaliter non esse actionem læsam: immò contra Galenum præter actiones diminutas, ablatas, & deprauatas, actionem auctam, tristem, & voluptuosam instituit.

Probatur primò, dolorem non esse actionẽ deprauatam: quia dum sensus sentit dolorem illo modo, quo est, & non decipitur circa obiectum dolorificum, actio non potest esse deprauata. Postremò probat, dolorem nõ esse actionem auctoritate Arist. & ratione: auctoritas est lib. 10. Ethicorum, vbi Philosophus refellit quosdam, qui nesciebãt distinguere actionem ab eo quod est in actione. Similiter 6. Topicorum ait, dolorem esse molestiam, seu passionem, quæ agendo percipitur, ergo si agendo percipitur, non erit formaliter ipsa actio. Probat demum ratione, quia si dolor formaliter esset actio ederet aliquod opus, sicuti cæteræ actiones.

Reijcitur Argenterius: quia dum ait, dolorem non esse actionem deprauatam: quia facultas non decipitur circa obiectum dolorificum, videtur obloqui & vanissima proferre: in passione enim colerica, & in qualibet diarrhea expultrix irritata ad expellendum ex omniũ medicorum consensu appellatur deprauata, tamẽ non decipitur, sed rectè iudicat: Quare deprauatio est penes violentiam illatam in actionẽ, & non penes deceptionem. Sexcenta alia possent afferri exempla deprauatarum operationum, quæ circa obiectum suum non decipiuntur. Dum verò ex Arist. 10. Ethicorum, & 6. Top. probat, dolorem formaliter nõ esse actionem; quia quod est in actione ab actione distinguitur, ostendit se non intellexisse Aristotelẽ: nemo enim Philosophorum, & medicorũ est, qui nesciat, actionem esse distinguendam ab eo, quod est in actione: cui dubium, dolorem esse actionem, & esse in actione: non ne ex Aristot. dolor est actio, & passio: passio enim vt passio non est actio, est tamen semper in actio-

A ne; actio dicitur ratione facultatis sensitiuæ cognoscentis; passio ratione partis sensu preditæ: eodem modo dicunt Philosophi, sentire & intelligere ratione diuersorum esse actionem & passionem: atque qui tandem non distinguent in dolore partem agentem à patiente, neque poterunt penetrare naturam doloris, neque anodyna: concludimus ergo, dolorem ratione violentiæ illatæ in facultatem cognoscentem dici actionem deprauatam: ratione subiecti esse passionem, quæ semper dicitur esse in actione. Standum igitur est diuisioni symptomatum traditæ à Galeno lib. de diff. sympt.

B ad quam omnia symptomata, quæ imaginari possumus reducuntur: hæcq; est: omnia symptomata vel sunt actiones læsæ, vel qualitates mutatæ, vel exeuntia mutata, vel retenta immodicè: præter hæc non dantur alia genera: Actiones trium sunt generum: naturales, vitales, & animales: naturales hæ quatuor sunt, attractrix, retentrix, alteratrix, & expultrix. Et quælibet harum potest deprauari, diminui, vel auferri: actiones verò tristes, vel voluptuosæ, vel auctæ, si sint præter naturam ad deprauatas referuntur: Quod non intellexit Argenterius. Vitales pertinent ad pulsum tantum. Anima-

C les vel sunt actiones quinque sensuum exteriorum, vel sunt actiones motrices, vel rectrices, quæ pertinent ad memoriam, discursum, & imaginationem: neque aliæ inuenientur symptomata, quæ non reducantur ad hæc proposita.

1 Dubitatio ex dictis oritur, quia non videtur, quod omnis actio possit lædi, vel ablatè, vel diminutè, vel deprauatè: quia memoria est actio princeps cerebri: tamen dari non potest memoria deprauata: inueniemus homines, qui memoriam diminutam, vel ablatam, seu extinctam habeant, sed deprauatam, non reperiemus: similiter non videtur, quod dari possit

D ratiocinatio, visio, & respiratio deprauata, sed solum diminuta, vel oblata. Ergo non omnis actio potest esse vel diminuta, vel ablata, vel deprauata. Præterea visio est actio, tamen vel tollitur, vel diminuitur: ergo malè Galenus dum docuit & in hoc lib. & lib. de diffe. sympt. omnium partium actiones posse diminui, auferri, vel deprauari.

Respondetur, actiones læsas hoc modo diuidi, & est Gal. lib. de differentijs sympt. actiones, vel vix fieri, & hæ sunt diminutæ: vel nullo modo fieri, & hæ sunt ablatæ: vel fieri corruptè,

E vel deprauatè. Ad dubium dicimus, dum aliquantulum amittitur memoria dicitur diminuta; dum verò valdè diminuitur dicitur esse vitiata, vel corrupta, vel deprauata: de ratione deprauationis est insignis læsio, sit vel per intensionem, vel remissionem: Hinc, dum aliquantulum amittitur visio, dicitur visio diminuta: si valde amittitur, quamuis sit per remissionem, dicitur vitiata, seu deprauata: similiter dum ratiocinatio parum amittitur, dicitur di-

minuta, si valdè amittitur sicuti in phrænesi A dicitur deprauata. Itidem visio si parum amittitur dicitur diminuta, si valde vitiatur sicuti in ictericis dicitur deprauata: Eodem modo respiratio parum libera dicitur diminuta, si verò multum amittitur dicitur vitiata, seu deprauata: causa erroris multorũ fuit: quia nõ potuerunt intelligere, quod dentur actiones deprauatæ per remissionem. Sed ne reuellamur à prima dubitatione, videndum est quid alij dicãt.

Secunda opinio est Conciliatoris dicentis dolorem pertinere ad tertiam speciem qualitatis, idest ad passionem, & passibilem qualitatẽ: ideò inquit, Galenum distinxisse dolorem ab B operationibus lęsis; quæ à passionibus differũt genere, & prædicamento.

Reijcitur à nonnullis, qui dicunt, dolorem non esse passionem: quia Arist. enumerans omnes passiones sensuum nostrorum, & obiecta sensus tactus nihil de dolore, & voluptate dixit: inter hos qui reijciunt Conciliatorem est Oddus, qui valde decipitur: quoniam necessario admittere oportet cum Conciliatore, dolorem esse passionem: omnes enim actiones præter naturam sunt quoque passiones collocandæ in tertia specie qualitatis: & in hoc sensu sententia Conciliatoris non potest infringi. C

Tertia opinio est quorundam, qui dixerunt, dolorem esse appetitum fugiendi, vel propulsandi aduersa: & non esse actionem; ideo Galenum proposuisse dolorem, vt rem destitutã ab operationibus. Reijciuntur; quia antequã excitetur appetitus ad fugam, præcedit tristis sensatio, quæ immediatè fità solutione continui, quæ tamen non est appetitus ad fugam, quamuis subito ferè excitetur.

Quarta opinio est nonnullorum, qui cum Auerroe 2. de animã com. 20. putant dolorem esse tristem sensationem solius sensus interioris & non sensus tactus; ideò differre ab actio- D ne: probant ex Auerroe, dolorem pertinere ad sensum internum; quia si animal anulosum in duas partes diuidatur, dicunt, vtramque partem nõ solum sensum exteriorem habere, sed etiam interiorem, qui est ille qui iudicat, quid fugiendum sit. Demum confirmant ex Hippocratis aphorismo: si mens ægrotat dolores non sentiri: ecce dicunt dolorem pertinere ad sensum internum, & non ad actionem. Reijcitur hæc opinio: quia dolor est sensatio deprauata sensus tactus: quod vero requiratur sensus internus, non negatur. Præterea esto, quod dolor pertineat ad sensum internum, non ne dan- E tur actiones internæ principes, ergo adhuc dubitatio remanet in suo robore, quod scilicet dolores sint actiones, & propterea non esse ab illis separandos, vt fecit Gal.

Quinta opinio est Oddi de Oddis, qui affirmat, esse veram hanc communem sententiam Galeni, quod dolor sit tristis sensatio sensus exterioris: & sit actio læsa sensus tactus, sed non diminuta, non oblata, neque corrupta: quia apprehendit obiectum dolorificum eo modo, quo est, & non decipitur; sed addit, dolorem esse vnum læsionis modum distinctum ab illis tribus: ideò Galenum dolores ab operationibus separasse. Reijcitur, quia non est necessarium ad hoc vt actio sit corrupta, vel deprauata, vt facultas decipiatur: immò in nulla ferè deprauata actione facultas expultrix decipitur: exempli causa, expultrix intestinorum irritatur à bile mordacissima, inde excitatur alui fluor; cui dubium, facultatem apprehendere illam bilis mordacitatem, vt noxiam, & hostilem: idem de alijs deprauatis actionibus dici potest.

Sexta opinio est Hieronymi Capiuacei, vbi agit de dolore capitis: ibi enim idem dubium proponit his verbis: *Obijcere autem potest quis ex 73. cap. artis medicæ, quod dolor omninò à læsa actione differat: actiones enim sunt in primo fonte: dolores in tertio. Respondet Gal. eo loci loqui de actione propria: dolorem verò esse actionem communem.* Hæc responsio non tollit omnino dubitationem: quia quod vni est commune, est alteri proprium, & conuersim de eo subiecto dicitur: dolor est passio propria sensus tactus: quare cum sit actio deprauata debebat Galenus dolorem collocare inter actiones.

Ego autem puto, dolorem considerari dupliciter; vel vt est actio; vel passio: dicimus, quando Galenus distinxit dolores ab operationibus læsis considerasse dolorem, vt est passio: duo enim requiruntur ad dolorem efficiendum, mens interna, vt optimè nos docuit Hipp. & Auer. loco citato, & pars neruis insignita: si consideretur dolor ratione mentis, vel ratione radiorum spirituum, quod idem est, dicimus esse actionem: si verò consideratur respectu partis sensitiuę dicimus esse passionem. Dicere quoque possumus ad dubiũ, Galenum exempli causa proposuisse nonnulla signa indicantia affectus internos, & non omnia: quia præter quatuor fontes propositos omisit qualitates mutatas & immodicè retenta, quæ sunt admodum necessaria in cognoscendis internis affectibus. Recipias igitur vel primam responsionem, quod scilicet dolor differat ab actionibus, quia respectu partis patientis non est actio, sed passio, vel quod Galenus noluerit in fine huius capitis exactissimè de hac re verba facere, quia vtramque nos approbamus.

CAPI-

CAPITIS LXXVI.

DE SIGNIS CEREBRI Patientis.

Tex. 80. *Particulatim autem quę quidem sunt in cerebro ægræ dispositiones, aut dementiæ speciebus, aut sensuum, vel imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex his quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut horum, qui ei dolores eueniunt differentijs.*

IN Cap. superiori tradidit methodum pro dignoscendis internis ægritudinibus: methodus constabat ex quatuor signo tum generibus: desumebantur enim ab actionibus læsis, ab exeuntibus, à doloribus, & tumoribus: in hoc cap. incipit eam applicare cerebri ægritudinibus: primo igitur enumerat actiones læsas cerebri: secundo excrementa; & tertio dolores. omisit tamen tumores; quia in speciebus dementiæ, quæ consistunt in functionibus læsis cerebri, contineri solent tumores inflammatorij.

Incipit ab actionibus læsis cerebri, quæ obtinent principatum, vt sunt discursus, & imaginatio: deinde tangit actiones læsas pertinentes ad quinque sensus: & demum actiones motiuas, quæ secundum electionem fiunt: ex his omnibus colligi possunt signa indicantia cerebri ægritudines. Verum, quia quælibet actio potest esse vel ablata, vel diminuta, vel deprauata, ideò omnes actiones his tribus modis læsę ostendere poterunt varias atque diuersas ce rebri ægritudines.

Incipit à speciebus demētiæ, quæ sunt actiones principes cerebri deprauatæ, quæ indicant calidam ægritudinem cerebri cum tumore inflammatorio membranarum. Tres sunt species dementiæ: prima est, dum imaginatrix facultas deprauatur, sano manente discursu: hāc dementiam declarat Gal. lib. de symptomatū causis cap. 3. in persona Theophili Medici, qui dum hac phrenitide vexabatur, imaginabatur se videre in angulo cubiculi tibicines, & cantores: immò dum conualuit, recitabat hæc illi apparuisse. Secunda species dementię, seu delirij fit, dum discursus deprauatur manente tamen illæsa imaginatrice, hanc dementiam patiebatur ille phrænęticus, de quo Gal. mentionem facit libris de locis affectis, qui cum cognosceret puerum, & vasa quod essent vitrea, nihilominus ambo per fenestras proiecit: lęsus

A enim erat discursus, & non imaginatio. Tertia species est dum deprauantur discursus, & imaginatio.

1 Dubitatio. Galenus videtur mancus, quia agens de internis actionibus cerebri tangit actiones læsas pertinentes ad discursum, & ad imaginationem: de memoria quæ est quoque actio princeps, ne verbum quidem.

Argenterius non soluit hoc dubiū, sed mordet Galenum, quod nihil dixerit de memoria; causa dubitationis Argenterij fuit; quia non intellexit Galeni mentem, quæ est in hoc libro methodum superiorem applicare cerebro, ne-
B que est eius intentio de omnibus actionibus læsis cerebri tractare: hoc enim pertinet ad librum de differentijs symptomatum, vel ad methodum. Possumus quoque respondere quatenus in speciebus demētiæ continet obliuio, non omisisse quæ ad memoriam pertinent.

2 Dubitatio ait Galenus in text. dementiæ species indicare ægritudines cerebri: quod nō videtur verum: quia sæpissimè ægrotantes delirant, & fiunt dementes per consensum à partibus infernis, alioquin sano existente cerebro.

Solutio facilis est: quia intentio Galeni est componere syndromen multorum signorum,
C quæ non sola; sed simul vnita indicant cerebri ægritudinem: quare dum Argenterius reprobans Galenum ait, delirium non ex necessitate indicare affectionem cerebri, ostendit se neque artificium huius libri, neque artem medicam penetrasse: etenim si vnicum signum sufficeret, nonne Galenus fuisset fatuus in hac breuissima arte multa proponere: multa verò proponit, quia signa proprijssima nos latent; quare cerebri ægritudinem, non solum ex speciebus dementiæ, sed ex alijs quoque signis à Galeno propositis dignoscendæ sunt.

3 Dubitatio. Galenus per species dementię
D intelligit actiones cerebri deprauatas, quæ prędicantur de phrenitide, mania, melancholia, & vertigine; omnes enim isti affectus sunt actiones deprauatæ: omnesque vel pertinent ad discursum, vel ad imaginationem deprauatam: videtur tamen Auctor diminutus; quia omisit actiones cerebri ablatas vt caros, & apoplexia; & diminutas vt coma.

Respondetur, Galenum non enumerasse in hoc loco omnia symptomata; quia hoc pertinet ad libros de differentijs sympto. Hic verò solum declarat methodum, qua inuenire possimus cerebri ægritudines; ideò ait, ex læsioni-
E bus sensus & motus voluntarij esse procedendum: neque diuidit actiones sensitiuas in ablatas, diminutas, & deprauatas; quia eius mens est in communi eas proponere, vt sciamus ex actionibus læsis in perquirendis morbis esse procedendum. Alibi enim docuit ad motum ablatum pertinere catochon, paralysim, & alios similes: ad deprauatum conuulsionem, tremorem, sternutationem, & similes.

4 Dub. ex Gal. in quolibet sensus organo,

quindecim ſunt ſymptomata: exempli gratia, A
in oculo ſunt quatuor actiones naturales; quç-
libet verò poteſt eſſe diminuta, ablata, vel de-
prauata: deinde viſio poteſt eſſe diminuta, ab-
lata, vel deprauata: idem dici poteſt de auditu,
& alijs: Quare ſymptomatum quinque ſenſuũ
numerus perueniet ad 75. Quo poſito videtur
Gal. dignus reprehenſione, dum de actionibus
naturalibus cerebri, quæ tot ſunt, quæ tam va-
rias indicant cerebri ægritudines, nihil dicat.
Præterea augetur dubitatio; quia, ſi non omi-
ſit exeuntia per palatum, nares, & aures, tanto
minus erant ſymptomata actionum naturaliũ
à quibus exeuntia dependent, omittenda. B

Reſpondetur, Galenum fuiſſe vſum ſummo
artificio; quia ſymptomata ſecũdi ordinis, quæ
ſunt exeuntia ſupponunt ex neceſſitate actio-
nes eſſe læſas: valet enim, eſt exiens mutatum,
ergo retentrix eſt læſa, vel per ſe, vel per acci-
dens: per ſe, ſi ob nimiam humiditatem mem-
bra flaccida, & laxa reddita ſint: per accidens, ſi
retentrix patiatur à læſione expultricis: quæ ſi-
militer poteſt eſſe læſa per ſe, vel per accidens:
per ſe ratione intemperiei calidæ; per accidens
ratione humoris copioſi, vel mordaci qualita-
te affecti, qui ſimiliter vel mordax eſt factus ab
alteratrice lçſa, vel ab externis cauſis non natu C
ralibus: qui igitur in perſcrutandis morbis in-
ternis hoc examen omittunt non intelligent
Galeni arcana hic tradita. Ad dubiũ dicimus,
quod ſatis erat Galeno propoſuiſſe exeuntia p
palatum, per nares, & aures; quia ab exeunti-
bus procedendum eſt ad actiones læſas, quæ
ſunt ſymptomata primi ordinis, & ab his ad pri
mas radices, quæ indicant remedia. His ſic
conſtitutis Argenterij ineptiæ facilè ab omni-
bus agnoſcentur: quia dum in hoc com. repre-
hendit Galenum, quod omiſerit ſigna, quç ap-
parere ſolent in facie, dicimus neque artificiũ,
neque verba tex. intellexiſſe, nõ artificiũ: quia D
ſi apparuerint in facie qualitates mutatæ, vel
exeuntia, dicimus omnia reſolui in actiones lç-
ſas, illo ordine, quo ſuperius docuimus. Præte-
rea non pertinet ad hunc locum de omnibus
ſymptomatibus verba facere; quia quæ appa-
rent in facie, vel ſunt exeuntia mutata, quæ in
tex, non omiſit, vel ab exeuntibus dependent,
Dum verò mordet Galenum, quod omiſerit
ſigna indicantia internos morbos ab externis
cauſis deſumẽda, veluti à vulnere capitis, quod
indicare poteſt cerebri ægritudinem, adeo va-
cillat, vt non videatur medicinæ Profeſſor: vi-
detur enim neſcire, quod vulnus ſit ægritudo E
in facto eſſe, & non ſymptoma ægritudinem
indicans. Amplius vulnus capitis vel tanget ce
rebrum, vel non: ſi tanget, facta eſt ægritudo.
quæ non coniectura agnoſcitur, ſed certitudi-
ne: ſi non tanget, erit incertum, an cerebrum
læſum ſit, ergo vulnus non erit ſignum artifi-
cioſum ægritudinis cerebri: ſed quæſo atten-
dite quam inſulsè & ineptè refellat Galenum,
ait primo ex ſpeciebus dementiæ colligi ægri-
tudines membranarum, & non ſubſtantiæ ce-
rebri: ideò inter ſigna ægritudinũ cerebri de-
mentias non eſſe collocandas: deinde repre-
hendit Galenum, quod inter ſigna indicantia
morbos cerebri, non poſuerit ea quæ apparent
in facie, & qui ab externis cauſis caput lçden-
tibus eueniunt. O Argenteri quid magis in-
dicare poteſt ægritudinem cerebri? inflamma-
tio membranæ, an quæ apparent in facie, quæ
vt plurimum à ſubiectorum nigrorum conſen
ſu fiunt; vel vulnus aliquod capitis minimè
penetrans? nemo, niſi ſit inſanus dicet, demen-
tias minus indicare cerebri morbos, quam ac-
cidentia faciei, & læſiones externæ.

Cauſa erroris Argenterij fuit; quia ab initio
antequam legeret artificioſiſſimum hunc li-
bellum ſibi conſtituit contra Galenum conte-
xere nugas: ideò dum in aliquem labitur erro-
rem, in plurimos incidit: dum enim Galenum
reprehẽdit, quia non propoſuerit omnia ſigna
indicantia ægritudines cerebri, putat in hoc lo
co Galenum acturum de omnibus ſymptoma
tibus, & non de cõmuniſſimis intentionibus,
vt dictum eſt: ſimiliter Galen. exemplificat de
ſpeciebus dementiæ, vt nobis oſtendat ex a-
ctionibus læſis eſſe incedendum: ille ſtatim
refellit Galenum, quod non enumeret alias
actiones læſas, quaſi quod Galeni propoſitum
ſit agere de omnibus læſis actionibus particu-
latim, & non de communiſſimis intẽtionibus.
Itidem Galenus ſub nomine exeuntium, decla
rat modum perquirendi ægritudines non ſo-
lum per exeuntia, ſed per qualitates mutatas,
& actiones læſas, quia exeuntia ſupponunt
actiones lçſas: qualitates verò mutatæ ſuppo-
nunt exeuntia, quæ comprehendunt omnia
ſymptomata in facie apparentia; ad quid erant
proponenda, quæ apparent in facie?

In poſtremis verbis text. Galenus proponit
ex differentijs dolorum dignoſci poſſe inter-
nas cerebri ægritudines: alibi à nobis oſten-
ſum eſt, dolores pungitiuos indicare inflam-
mationem membranarum; grauatiuum co-
piam humorum grauantium viſcera exiguo
ſenſu prædita: pulſatiuum inflammationem
circa arterias, laceratiuum indicare humo-
res lacerantes carnoſas fibras: frangiti-
uum perioſtia: conuulſiuum ner-
uos; ſtupidum, dentes: ex his
dolorum differentijs, &
ex alijs propoſitis ſi-
gnis ægritudi-
nes cere-
bri,
& aliarum partium digno-
ſcuntur.

CAPI-

CAPITIS LXXVII.

DE SIGNIS CORDIS *Patientis.*

Tex. 81. ***Quæ verò in corde sunt ex difficilis anhelitus speciebus: & tremulis motibus qui ipsi contingunt: ex pulsibus quoque eius, & arteriarum; & ab excandescentis iræ celeritate, aut tarditate: à febribus, & refrigerationibus: & in colore differentijs ac eis, qui eueniunt ipsis doloribus.***

PRoponit octo signa indicantia cordis ægritudinem.

Primum signum colligitur *ex speciebus difficilis anhelitus.* Ratio est, quia anhelitus factus est primo eo fine, vt euentetur calor cordis. Secundo, vt expellantur fuligines. Tertio, vt aer inspiratus nutriat spiritus vitales: Hinc est, quod quocunque modo lædatur anhelitus, semper indicetur cor etiam lædi.

1 Dubitatio non videtur, quod anhelitus difficilis semper indicet læsionem cordis; quia ex Gal. 5. methodi t. & alibi, difficilis anhelitus fit aliquando læsis musculis thoracis: vel neruis spinæ, qui dictis musculis dant motum, vel illis neruis ceruicis, qui septo transuerso inseruntur, & dant illi motum. Aliquando læditur etiam ob læsum cerebrum, vt in epilepsia, in phrænitide, in asthmate ob læsum pulmonē, & in angina: aliquando ob passiones histericas, ob inflammationem splenis, ventriculi, & hepatis; præcipuè tamen ob phrenitidem: ecce quod difficilis respiratio non est proprium signum cordis patientis.

Respondetur, quod ex quacunque læsa respiratione semper læditur cor vel per se, vel per consensum. Hinc dicimus quocunque modo, & à quacunque causa reddatur difficilis anhelitus, semper cor pati: an verò sedes illius passionis sit in corde, vel alibi, non ex hoc solo signo agnoscemus, sed ex quinque à Galeno superius & primo de locis affectis propositis.

Ratio verò, cur ob tantam morborum varietatem lædatur anhelitus, ex eo pendet: quia ad expirationem efficiendam tria concurrūt. Primum est vsus, seu necessitas euentandi calorem & nutriendi spiritum. Secundum, instrumenta, quæ sunt musculi, nerui; pulmo, arteriæ, & plura alia, quæ à Gal. 4. de locis affectis 5. enumerantur. Tertium est virtus animalis, idest cerebrum, nerui spinæ inseruiētes musculis thoracis, & septo transuerso: virtus

A animalis deficit læso cerebro ob apoplexiam, incubum, &c. deficit ob læsionem ceruicis, & spinæ dorsi: ceruicis; quia ibi oriuntur tres nerui, qui vniti inseruntur septo; quibus semiobstructis, respiratio læditur: spinæ dorsi; quia inde oriuntur nerui, qui dant motum musculis thoracis. Demum deficit respiratio; quia in ipso diaphragmate aliqua sit imbecillitas, de qua Galenus loquens 4. de locis affectis 4. & 1. de locis affectis recitat quoque duos casus: alter erat de quodam homine, quem equus in præcordijs calcitrauerat: quique postquam inciderat in septi inflammationem, dum spira-

B rabat non poterat mouere thoracem sine musculis intercostalibus: alter casus erat de athleta secundo, qui in septo transuerso summam percipiebat imbecillitatem: potest igitur contingere, quod difficilis respiratio proueniat ob læsam virtutem animalem in cerebro, vel ceruice, vel dorsi spina, vel septo transuerso.

Secundum signum *sunt tremuli motus cordis.* Gal. 5. de locis affectis cap. 1. ait, tremulos motus cordis non solum prouenire à mala temperatura, & à sanguinis feruore; sed etiam à nimia aqua pericardij. Dum enim nimia est, cor non potest attolli: vnde statim motus tremuli

C fiunt; refert ibi Gal. contigisse cuidam simiæ motus tremulos; quam deinde aperuit, & inuenit multum aquæ in capsula cordis: quod vitium si videris in hominibus poteris illum anteuertere phlebotomia, tenuissimo victu, & potu.

Argenterius hic decipitur, dum ait, motus tremulos solum fieri in palpitatione; quia ex Gal. 5. de locis affectis 1. ex feruore sanguinis, & ex nimia aqua pericardij fiunt, sicuti experientia cognouit Galen. similiter Auicennas 11. 3. tract. 2. cap. 1. ait, tremulos motus cordis non solum à sanguinis feruore fieri, sed etiam

D ab alijs causis, à malitia scilicet complexionis, ab apostemate, à sanguinis resolutione, à morsu animalium venenosorum, & à sensu vehementi. Ego autem puto, quod omnia quæ valdè lædunt cor possint tremulos motus efficere. Dico igitur cor tremore affici, vel ob læsam facultatem, quæ prædicatur de dispositione similarium, & dissimilarium cordis: vel ob errorē externum valde lędentem cor; vel ob diminutam virtutem talem redditam ob quāuis intemperiem; vel ob externum obiectum.

Tertium, *pulsus cordis & arteriarum,* indicant affectiones cordis.

E Hoc signum desumitur à proprio fonte; nā pulsus immediatè proueniunt à corde: Hinc pulsus febricitantium inęqualis præclara nos docet: si enim pulsus inęqualis in vnica pulsatione obseruetur secundum diuersas partes non arteriæ, sed illius dilatationis ostendet, febrem esse putridam, vt docet Gal. 1. ad Glauconem cap. 6. & 4. de causis pul. cap. 14. 1. verò ad Glauconem 2. ait, nisi hæc inęqualitas adsit in vnica pulsatione febris illa ex necessitate est

ephimera,& non putrida; ecce quomodo inæqualitas in vnica pulsatione ostendit cor à fuliginibus putridis alterari: in qua re, nisi medici se optimè exerceant, nunquam scient distinguere in prima die,vel secunda,an febris sit putrida,vel ephimera. Præterea,si illa inæqualitas obseruabitur,quæ dicitur systematica, seu collectiua, quæ scilicet in pluribus pulsationibus animad uertitur, vt in magnitudine,celeritate, velocitate,vehemētia, vel mollitie: idest si obseruabitur vt vna pulsatio non sit alteri pulsationi æqualis in magnitudine, celeritate, velocitate, vehementia, & mollitie, tunc ille pulsus indicabit, cor febre putrida esse correptū: ecce quam mirabilem fructum in cognoscendis ęgritudinibus cordis pariat pulsus: cęterū innumerabilia à Galeno dicuntur, quæ in proprijs libris debent addisci. Nostrum enim non est hic de pulsuum differentijs, quæ vniuersas cordis ęgritudines significent verba facere.

Quartum, *magna iræ celeritas, vel tarditas* indicat passiones cordis. Ira celeris indicat passiones cordis calidas, tarditas,frigidas, causæ calidarum passionum ex Gal. lib. de causis morborum quinque sunt, motus scilicet, adhęsus rei calidæ,stipatio,alimentum,& putredo. Nos verò lib.6. methodi nostræ ostendimus animi passiones calefacere ratione motus: ex nimia enim spirituum agitatione ab animi passionibus facta incenduntur. Causa verò, cur ira indicet passiones cordis, est, quia ex Gal.3. de locis affectis 4. & lib. de placitis facultas irascibilis suam sedem habet in corde.

2 Dubitatio non videtur, quod iræ celeritas indicet passiones præter naturam: sed affectus naturales, qui sanis conueniunt, & non ægris.

Respondetur ad dignoscēdas passiones præter naturam requiri subiecti dispositionem, sine qua ex Galeno nec gladius scinderet, nec ignis combureret: ideò si vellimus internas cordis ægritudines pernoscere, non solum signa sunt desumenda ab actionibus,idest à pulsibus, à febribus,à motibus tremulis, & à difficultate respirationis, sed etiam à dispositione subiecti,dicimusque iræ celeritatem, vel tarditatem indicare cor vario modo esse dispositum: celeritatem scilicet ad calidos: tarditatē verò ad frigidos morbos: Hinc dicimus, si quis solito more celerius irascatur,necessario illum esse magis dispositum ad morbos; & fortasse tūc ingressum esse limina morbosa: Hinc sæpè videmus antequam quis in lethalē affectū incidat,paulò ante ad iram esse magis pronum. Ad dubiū dicimus,iræ celeritatē,si cætera quoque signa à Gal.proposita respondeant indicare morbos calidos cordis,illamque extra rationis limites excandescentiam esse præter naturam,& non affectum naturalem.

Quintum, *febres indicant passiones cordis*: Ratio est,quia definitio febris,est calor extraneus accensus in corde, vt docet Galenus lib. de se-

A ctione venæ,& alibi. Præterea sicuti iecur est officina, in qua perficitur nutrimentum: & cerebrum in qua virtus motiua & sensitiua: similiter cor est officina caloris, qui fit à motu systoles,& diastoles: à nullo enim alio membro calor de nouo fit,quam à corde: quare omnis calor accensus significat cordis ęstum.

Sextum, *refrigerationes totius corporis* indicant cordis lęsionem.

3 Dubitatio non videtur, quod refrigerationes prouenjant à corde; quia opposita non proueniunt ab eodem; quare si à corde prouenit calor,ergo non frigus.

B Respondetur,dari duplex frigus,alterū positiuum (quod conceditur à Gal.& Arist.& hoc nos lib.6. nostræ methodi contra Cardanum dari probauimus) alterum esse priuatiuum. Hoc posito, respondemus, Gal. in hoc loco intelligere de priuatiuo,& nō de positiuo: à corde enim non oritur frigus positiuum,sed priuatiuum, quod accidit quando calor cordis resoluitur. tunc enim totum corpus cordis calore, quasi priuatum frigescit perinde ferè ac esset sine corde. Notandum tamen refrigerationes aliquarum partium non indicare cordis passionem,sed refrigerationes totius corporis; C ita vt hęc valeat, totum frigescit secundum internas, & externas partes, ergo illius morbi radix est quoque cor.

Septimum, *colorum differentia* indicant cordis passiones.

Calor cordis pręter naturam efficit colorem rubrum: frigiditas cordis plumbeum. Præterea calor cordis si emoritur similiter plumbeū colorem efficit, & totius frigiditatem: Hinc Gal. in casu Adolescentis decumbentis in foro mendacium ait,extrema liuida, & plumbei coloris alterum duorum significare,vel emori natiuum calorem, vel inflammationem viscerū.

D 4 Dubitatio. Si color plumbeus,seu liuidus ex Gal. in casu Adolescentis decumbentis in foro mendacium significabit vel calidum natiuum emori, vel inflammationem: ergo non indicabit solum frigiditatem cordis, ergo signū est admodum imperfectum. Præterea colores indicant humores,& hepatis complexiones,ergo non cor.

Respondetur, signa à Gal. proposita simul vnita;& non quodlibet seorsum expensum habere vim indicandi cor. Præterea negamus, colores non indicare etiam cor: non ne calor cordis influit in sanguinem, illumque viuidio-E rem reddit? quare colorum varietas à corde quoque pendet. Demum dum emoritur calidum natiuum id accidit, vel per resolutionē caloris; vel per inflammationem viscerū: vtroque modo concurrit cor: quia dum resoluitur, eò resoluitur, quia calor influens à corde non suggerit pabulum, vt opus est: Similiter si ob inflammationem viscerum suffocatur, id accidit; quia impeditur, ne calor influens à corde nutriat natiuum; ecce quod colores nō solum hepatis

hepatis complexiones, verum etiam cordis indicare valent.

Octauum, *dolores cordis* indicant eius passiones. Exigui dolores fiunt in corde, quia neruus irrigans cor est tenuissima propago sextæ coniugationis. Præterea dolores cordis non possunt esse vehementes; quia, cor non potest sufferre magnam vnitatis solutionem: magna.n. solutio antequam in corde fiat, sequitur mors: ideò exigui dolores in corde fiunt. Hinc Gal. 5.de locis affectis 1. ait, cor non posse pati insignem solutionem continui: similiter Arist. 3. de partibus animalium cap. 4. ait, cor nullum vitium graue pati posse; quia si principium cor rumpitur, nil est, quod cęteris, quæ inde pēdēt præbere auxilium possit; similiter 4.de partib. animal. cap. 2. ait, cor nullum pati violentum: quare in viuentis corde exigui dolores & non maximi fiunt. Hinc Albertus explicans quid intelligat Arist. per vitium graue ait, non solū intelligi de soluta vnitate; sed de mala compositione, & de intemperie graui. Plinius de corde ait, cor non diu morbis macerari.

CAPITIS LXXVIII.

DE SIGNIS HEPATIS Patientis.

Tex. 82. *Quæ autem in hepate, ex defectu humorum, atque abundantia, & ad id quod præter naturam euersione, & colore malò, ac præterea ex permutatione naturæ, in his quæ ad alimenti deductionem, aut superfluitatum attinent excretionem: sed & ex grauitatibus; & tumoribus; & doloribus non modo his qui in eo ortum habent verum & in illis qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua, vel spiritus grauis, vel tussis specie.*

Septem proponuntur signa à Gal. indicantia ægritudines hepatis. Primum est *humorum defectus, vel abundantia*.

1 Dubitatio non videtur, quod abundantia humorum, vel defectus indicent hepatis ægritudines; non abundantia; quia Athletæ cum summa abundantia humorum ad summum bonitatis temperaturæ perueniebant; non defectus; quia aliquando ob ieiuniū non minimū emolumentum hepar sibi comparat.

A Respondetur, Galeni sententiam intelligi, eadem seruata victus ratione: ità vt neq; abundantia oriatur à nimio esu, neque defectus à nimio ieiunio. Hæc solutio est Gal.lib.de plenitudine. Prȩterea abundantia, & defectus duum generum esse possunt, quia vel continentur inter limites naturales; vel non: primo modo non indicabunt hepatis ægritudines: secundo modo dicimus, abundantiam indicare suffocationem, vel venarum rupturam, & exitium repentinum: defectum verò præter naturam indicare maciem, & senium philipi.

2 Dubitatio non videtur, quod hoc primū B signum conueniat hepati ægro, sed sano, ergo non est proprium signum.

Respondetur, quo ad faciendam syndromē signorum indicantium hepatis ægritudinem esse necessarium aliquod signū tradere desumptum à subiecti dispositione: sicuti nos probauimus 1.lib. & 6. methodi nostræ vitandorum errorum. Ad dubium dicimus, humorum defectum vel abundantiam indicare hepatis dispositiones ad ægritudines: deinde verò dicimus, requiri alia signa, quæ possint ostendere ægritudinem hepatis, quæ desumantur ab antecedentibus, & consequentibus: nos de-C clarauimus signa antecedentia desumi à causis externis, à dispositione subiecti, & à causis ægritudinum: consequentia signa à symptomatibus, quę sunt actiones lęsę, excuntia, & qualitates mutatæ, & demum à locis affectis, & à iuuantibus, & lędentibus.

Secundum signum, *ex conuersione humoris naturalis in humores præter naturam* ait indicari ęgritudines hepatis. Si pars tenuior sanguinis conuertitur in bilem, & crassior in atram bilem, dicendum est, hepar esse ęgritudine calida & sicca vexatum: si verò sanguis conuertitur in humores aquosos, dicendum est frigidam & hu-D midam pati temperaturam.

Tertium, *ex colore malo* cognoscitur hepar ęgrotare. Hipp. 1.de humoribus 3. habet hanc sententiam: color humorum, vbi non est humorum reciprocatio veluti efflorescit. Gal. in com. ait, colores externos faciei esse similes humoribus, nisi humores ob timorem, męstitiā, rigores, & similes externas causas retrocesserint ad internas corporis partes: dum igitur ob aliquam causam colores non mutentur, dicit Gal. in com. colorem pallidum significare amaram bilem, candidum pituitam, liuidum melancholiam, rubrum seu floridum sine mesti-E tia sanguinem: rubrum verò cum mestitia sine causa indicare atram bilem: ait enim Galenus valde rubrum esse ad melancholiā pronū, quia vbi est magnus rubor, ibi est magnus calor, qui exurit, & exurendo atram bilem facit: vel dicimus, vbi est magnus rubor floridusq;, est multus sanguis: vbi est multus sanguis, ibi multa fęx, quę est melancholia naturalis. Quid verò indicent colores nigri turbidi & nigri splendidi, & quid colores punicei, vitellini,

tellini, ęruginosi, & saturati, quales erant in Sileni exerementis. Ego abunde declaraui lib. 5. nostræ methodi cap. 3. & in propria quęstione in hoc lib.

3 Dubitatio, non videtur colores semper indicare ęgritudinem hepatis; quia aliquando sanguis aliqua lue inficitur, nulla in hepate facta læsione: recitat enim Gal. 5. de locis affectis 7. historiam serui à vipera demorsi, cuius cutis similis porro facta est, nulla adhuc lęsione in hepate existente.

Soluitur dubium, quia nullum signum ex propositis si seorsum ab alijs consideretur, habet vim ad indicandum, sed solum iunctum cũ alijs omnibus, vel aliquibus.

Quod color valde possit in indicando malã, vel bonam hepatis dispositionem, docet Galenus, dum 5. de locis affectis 7. nobis proponit historiam Stephani, quem medici putabant abscessu hepatis affligi: cuius hepar cognouit ex solo colore faciei esse illęsum; inuenitque abscessum non in hepate, sed inter musculos transuersales, & obliquè ascendentes factum fuisse.

Quartum signum est *læsa distributio sanguinis per corpus*. Lęditur destributio vel per se, vel per accidens: per se, vel ob lęsas temperaturas; vel ob malam compositionem, id est obstructionem hepatis; per accidens, vel ob lęsas temperaturas partium attrahentium sanguinem pro sui nutritione, vel ob alimenti prauitatem. i. crassi, seu viscidi.

Hepar imbutum sanguine ab eo concocto prius eo nutritur, deinde ad cauam venam illum distribuit, & inde ab omnibus corporis partibus attrahitur: distributio, seu expulsio sanguinis ab hepate ad venas tripliciter lædi potest, vt docet Galenus lib. de causis sympt. vel deprauatè, vel diminutè, vel ablatè: deprauatur à nimio calore, & inde assatur, quo fit, vt commodè non possit distribui: diminuitur à causa frigida, vel à cibo supra modum crasso & viscido; vnde tardè ab expultrice hepatis ad venam cauam transmittitur; & subinde diminutè attrahitur à corporis particulis: hæc igitur mala distributio sanguinis indicat hepatis ægritudinem. Si verò auferatur distributio: vel alia functio, vt est attractrix, vel nutrix, vt dicit Gal. in tex. tunc succedit atrophia, & mors.

Quintum signum lęsi hepatis colligitur *ab excrementis, vt ab vrina, & fecibus*, &c. Notandũ alui excrementa indicare posse concauam hepatis partem, & non extimam seu gibbam: hæc animaduersio est Galeni, vbi recitat historiam mulieris decumbentis apud Pantimidẽ. Similiter 14. Methodi, & alibi dicit, alui sedimina ostendere statum meserei, & concauę partis hepatis; vrinam verò conditionem sanguinis in gibba hepatis existentis.

4 Dubitatio non videtur, quod signa desumpta ab alui exerementis & vrinis, ostendãt ęgritudines hepatis; exempli causa Gal. 5. de

A locis affectis 7. alt, excremẽta alui similia aquæ in qua mactata caro sit abluta, indicare imbecillitatem hepatis: quę tamen imbecillitas nõ semper fit à frigida intemperie, vt multi medici putant: sed etiam à calida, & ab obstructionibus: quomodo igitur hæc alui exerementa indicabunt hepatis ęgritudines cum modo indicent vnam, modo aliam longè diuersam hepatis ægritudinem? Pręterea potest contingere, quod alui excrementorum fluores fiant ob apepsiam ventriculi, & origo istius sit à liene non mittente humorem melancholicum, qui est quoque dicatus coetioni ventriculi:

B vnde tandẽ trahatur hepar in consensum eiusdem imbecillitatis. Gal. enim lib. 8. de medicamentis localibus cap. 6. ait; sicut in ventriculo adest apepsia. i. ablata coctio, & bradipepsia. i. diminuta, & dyspepsia. i. deprauata; similiter in hepate hęmatosis auferri, diminui, & deprauari potest vnde fit, vt alui exeremẽta sępissimè, & multis modis nos fallere possint: similiter vrina modo indicat hepatis; modo renum, modo splenis, & modo ventriculi affectionem.

Solutio facilis est; quia propositus nodus aliorum signorum syndrome dissoluitur: tota enim medicina huius est conditionis, vt inter-

C ni affectus declarentur per signorum syndromen, & non per proprijssima, quę nunquam, vel admodum raro inueniuntur. Ad dubium dicimus excrementa alui similia carnis loturæ indicare intemperiem frigidam, vel calidam, vel hepatis obstructionem; facto tamen prius examine aliorum signorum, quæ desumuntur pręcipuè à lęsis actionibus; Similiter, si iecur lædatur ob læsam ventriculi concoctionem, quærendum est, an protopathia sit in ventriculo, vel liene: quod facilè dignoscitur ex ijs, quę à nobis tradita sunt in 2. lib. methodi nostræ, vbi tradidimus methodum dignoscendi qua-

D les affectus sint principales, quales proprij, & quales per consensum. Quomodo vrina ostendat iecur laborare; & quam efficaciam habeat, diximus superius in digressione de vrinis.

Sextum, *ex grauitate circa regionem hepatis* colligitur eius ęgritudo. Hæc grauitas, vel pondus circa hepatis regionem, vel fit à tumore, vel à materia viscosa existente in venis parenchymatis hepatis, quę sunt capillares, suntque innumerabiles dum enim non sunt refertæ succis pituitosis, vel crassitie, tũc ità bene euetitur iecoris calor, & ità perfecta fit hęmatosis,

E & distributio sanguinis, vt tunc peroptima sanitate iecur fruatur. Arbitror verò putredinem tunc præcipuè fieri, quando capillares venæ hepatis crassitie, vel tenacitate, vel sanguinis nimietate sunt occlusę.

Septimum, *ex tumoribus hepatis* colligitur eius ęgritudo. Notandum tumores partis concauę hepatis tactu percipi non posse: solum enim pars gibba tangi potest. Notandum similiter, quod supra iecur, & peritoneũ statim

sequun-

ſequuntur muſculi tranſuerſales,in quibus ali- A
quando fit apoſtema, quod videtur eſſe hepatis; an verò iecur patiatur; ex colore dignoſcitur; quia dum lęſum eſt iecur, color valdè recedit à ſtatu naturali,quod non eueniet in apoſtemate muſculorum. Hinc Gal.5.de locis affectis 7.per hiſtoriã Stephani affecti abſceſſu horum muſculorum abdominis, nos docet ex colore parum recedente à naturali nullam læſionem fuiſſe in hepate, licet eam regionem occupaſſet: ecce igitur quod Gal. non ex vnico ſigno colligit internarum ægritudinum differentias; ſed ex multis ſimul vnitis: ideò ſuperius pro internis affectibus dignoſcendis non B
ſolum propoſuit tumores, ſed etiam dolores, excuntia,& actiones lęſas: valeat ergo Argenterius,dum tot verbis inuehitur contra Galen. quia propoſuerit ſigna non propria: quia nos hactenus defendimus,quod Gal. fuiſſet fatuus ſi habuiſſet vnicum proprium ſignum, & multa propoſuiſſet; multa tamen communia eo ordine propoſuit, quo ſimul vnita habeant in indicando tantam efficatiam, quantam vnicum proprium conuertibile.

Octauum ſignum, *dolores hepatis per eſſentiã, vel per conſenſum eius ægritudinem indicant*. Gal.4. aphor.com.53.ait dolores vehementes hepatis C
fieri vel ob inflammationem fortem, vel ob flatus; dolores verò mites cum ſenſu grauitatis ait 5.de locis affectis.6.& 7. fieri ab obſtructione parenchymatis.

5 Dubitatio non videtur,quod dolor fortis poſſit in hepate ſentiri; quia hepatis parenchyma caret ſenſu: ſolum enim externa tunica irrigatur neruea propagine ſexti paris, quę ob ſuam paruitatem ſenſum quoque exiguum hepati impartitur; ergo dolor fortis in hepate ſentiri non poteſt.

Reſpondetur, iecur alligari coſtis nothis membranæ vinculo, cuius ratione dolor fortis D
fit. Accedit, hanc membranam eſſe pleuram, quæ maximo ſenſu prædita eſt; ideò in hepatis inflammatione dolores peruenire ad iugulũ; cui allegata eſt, & fieri ſimiles doloribus pleuriticorum; differunt verò,vt docet Galenus 1. aphor.com. t2.quia in pleuritide dolor eſt pungitiuus; in inflammatione iecoris grauatiuus: in pleuritide eſt tuſſis cum materia; in hepatis inflammatione ſine materia; in vtraque tamen eſt febris continua, & difficilis reſpiratio. Adduntur tamen alia ſigna à Galen.& Auicenna, quibus diſtinguitur hepatis ęgritudo à pleuritide: Galenus enim 2. de locis affectis 9. ait in E
vinculorum hepatis inflammatione pulſum eſſe vndoſum; dolorem grauatiuum; tuſſim ſine ſputo; & colorem faciei citrinum, quod in iecoris ægritudine perpetuum eſt; ab Auicenna ſimiliter fen.3. lib.3. cap.proprio proponuntur pulſus vndoſi, dolores grauatiui,facies citrina, tuſſis ſicca, egeſtio hepatica,& vrina ſimilis vrinæ hydropicorum. Notandũ quamuis inflammatio non ſit in vinculo, ſed in corpore iecoris, quod ratione ponderis communicatur vinculis: ſed hoc diſcrimine, quod in gibba ſit maior dolor; quia vinculum eſt vicinius; ſimiliter maior difficultas in reſpiratione, & maior tuſſis, quia ibi comprimit diaphragma,quod non euenit in parte concaua: hancq; hepatis partis gibbæ inflammationem patiebatur Medicus Siculus, cuius hiſtoriam Galen.5. de locis affectis 7.recitat. In concaua verò parte inflammata ſigna propoſita ſunt longè mitiora; ſed quia pars hæc concaua eſt magis vicina ſtomacho, ideò excitatur nauſea; vomitus biliofus, & ſitis inſignis: ratio eſt,quia ventriculi inferna pars alligatur hepati,& venula quędam valdè apparens recto tramite mittit humores biloſos paulò ſupra pylorum, qui & nauſeam,& ſitim inſignem facit.

CAPITIS LXXIX.

DE SIGNIS AEGRI ventriculi.

Tex. 83. *Sic & ventriculi affectus cognoſcitur, vbi in concoctione delinquitur: & appetitu humidi, vel ſicci alimenti: vel ſuperfluitatum excretione delinquitur: ita etiam ex ſingultibus, eructationibus, nauſeis, & ipſis eorum, quæ euomuntur ſpeciebus, & doloribus.*

PRimum ſignum indicans læſum eſſe ventriculum eſt *læſa chylificatio:* Galen.lib.de differ. ſympt.ait, chylificationem lędi trifariam, vel quando eſt ablata,& communiter dicitur ἀπεψία, ideſt cruditas;vel quãdo eſt diminuta,& vocatur βραδυπεψία, ideſt tarda coctio; vel quando eſt deprauata, quæ dicitur δυσπεψία, ideſt dum cibus corrumpitur. Affectus verò lędentes chylificationem ex Galeno 7.methodi cap.12.tres eſſe poſſunt,vel quãdo ſolidæ partes ventriculi afficiuntur quacunque intemperie: vel quando humores ſunt affixi tunicis; vel quando ſunt in ventriculi cauitate: ſubditque, aliquando primum affectum cum ſecundo,& ſecundum cum tertio,vel omnes ſimul copulari. Præterea chylificatio poteſt lędi vel per ſe, ideſt per proprios morbos ventriculi;vel per accidens, ideſt vitio aliorum viſcerum,vt nos docet Galenus 5.de loc.affect. cap. 1. hæcque ſunt eius verba. *Congeruntur excrementa in ventriculo, quæ turbant coctionem: tum eius vitio, tum vitio aliorum viſcerum.* Subdit; *male habente liene ſæpè ichores melancholicos*

licos fluere in ventrem & symptomata melancholica inde excitare. Similiter Galenus 1. de loc. affec. 3. loquens de deprauata chylificatione, seu de corruptela ciborum ait, non ab vnica sola causa cibum corrumpi, sed modo ob proprios morbos ventriculi, modo ob alias causas; hęcque sunt eius verba. *Tres ait dari primas, & generalissimas corruptionis ciborum differentias, vnam per proprios morbos ventriculi: secundam à uitiosis humoribus in ipso accumulatis: tertiam ab alimentorum qualitate prodire:* Valeant igitur, qui in qualibet lęsa ventriculi coctione confugiunt ad imbecillitatem ventriculi; potest enim uentriculus esse suauissimus, habens tamen deprauatam coctionem propter morbos splenis, vel alterius visceris. Hinc Gal. 7. methodi acriter reprehendit Medicos sui temporis, qui in lęsa actione ventriculi unicam putabant esse intentionem, quæ erat, uentriculum corroborare: dabant enim cibos astringentes, calidos, amaros, uinum de absynthio, de cotoneo, applicabant cerata, & unguenta calefacientia, & astringentia perinde ac vnicus tantum esset ventriculi morbus; nec uidebant, nec uident nostratum plurimi, astringentia & calefacientia, dum vitio aliorum viscerum lęditur chylificatio, quam maximè nocere; quia ichores melancholici sunt mordaces, & vt tales non indicant calefacientia & astringentia, sed refrigerantia, & laxantia; quare, nisi distinguamus affectus per consensum ab ijs, qui sunt per essentiam; de re medica actum est. Gal. verò loco citato in læsa ventriculi coctione ob calidas causas protulit, se quosdam oppressos ventriculi labore frigidæ, potione liberasse; ecce quod, nisi distinguātur affectus proprij ventriculi ab ijs qui per consensum est omninò impossibile, vt iuuare possimus ventriculo.

Quod verò chylificatio lędi possit ab omnibus causis non naturalibus, nos sępissimè admonet Gal. lib. 3. de symptomatum causis cap. 1. enumerans externa, quæ lædunt coctionem ventriculi, dicit esse cibum, excrementa retenta, paucum somnum, nimium exercitium &c. ait verò cibum lędere mala qualitate, vel copia, ἀταξία, i. inordinata ciborum ingestione: similiter 3. de symptomatum causis capit. 1. ait, excrementa calida si inueniantur in ventriculo, cibum corrumpere, & efficere chylum nidorulentum: si verò excrementum frigidum cibis permisceatur, ait, oriri in chylo aciditatē, si verò non permisceatur, ait, aciditatem non fieri; imminui tamen coctionem. Si de somno loquamur Gal. 12. methodi cap. 3. ait, somnum moderatum cruditatem auferre; subdit deinde somnum concoquere, & vigilias digerere: causa verò, cur somnus cōcoquat & vigilię digerant, traditur à Gal. 4. in 6. de morbis vul. tex. 14. his verbis: in somno calor ad internas partes reuocatur, & melior coctio fit; similiter 4. de tuenda sanitate cap. 4. ait, somnum & quietem semicoctos humores optimè coquere.

Cæterum quia ventriculi coctio tripliciter læditur, vel quia est diminuta, vel deprauata, vel ablata; hæ læsiones facilè dignoscentur; quia tunc dicemus esse ablatam, quando cibi nullam suscipiunt mutationem; diminutam, dum tardam vel admodum imperfectam, deprauatam, quando ructus acidi, vel nidorosi fiunt. Hoc tamen scitu dignū non est prætereundum, quod ructus acidi tunc indicent deprauatam chylificationem, quando procedunt à chylo; quia quando à cibo, tunc à coctione diminuta prodeunt.

Præterea chylificatio aliquando lęditur, non per se; sed ratione læsionis aliarum facultatum ventriculi attractricis, vel complexus, vel retentricis; attractrix fit merito fibrarum rectarum; cognoscimus verò, fibras rectas esse lęsas, dum cibus descendit cum difficultate, vel sine vlla voluptate; læsa enim attractrice cibus ad fundum ventriculi non peruenit; ideò diminutè coquitur. Præterea lęditur chylificatio ratione complexus; de quo complexu loquēs Gal. lib. 3. de facul. naturalibus cap. 4. ait, si sentitur solum flatus, tunc complexus est diminutus; si verò fluctuatio, tunc complexus est ablatus; præuiso prius quod, hoc ex errore in cibis non oriatur; si verò vitio retentricis coctio lędatur, tunc dicimus in ablata retentrice fieri lienteriam, in diminuta fieri cæliacum affectum, in deprauata, multa sequi symptomata.

Secundum signum læsi ventriculi est *læsio appetitus sicci cibi, vel humidi potus.* Sicuti officiū imæ partis ventriculi est coctio; coctioque lęsa indicat ventriculi fundum esse lęsum; similiter læsus appetitus edendi, vel bibendi indicat os stomachi esse læsum, quia ad hanc partē ventriculi fames & sitis pertinent.

1 Dubitatio non videtur, quod fames, & sitis sint affectiones proprię oris ventriculi; quia Gal. lib. de symptomatum causis capit. 7. ait, in excitanda fame, vel siti quinque conspirare symptomata, quæ se consequuntur; quorum primum est vacuitas corporis; secundum appetentia naturalis illarum partium, quæ vacuę sunt; Tertium venarum suctio, in qua, si iungitur caliditas, fit sitis, si frigiditas fames; Quartum est sensus suctus, qui fit in ore ventriculi; Quintum verò est appetentia animalis, quæ fit in cerebro; quod verò concurrat cerebrum ex eo patet, quia si quis videret manū humanam coctam, vel caput in mensa, vel audiret loquentem horrifica, appetitum statim amitteret; ecce quod fames, vel sitis non solū ad vacuitatem corporis, ad appetentiam naturalem, ad suctum venarum, ad sensum suctus oris ventriculi, sed etiam ad discursum, qui fit in cerebro, qui que vel per sensum visus, vel auditus, vel per alios pertinet; ergo fames & sitis non erunt solum affectiones propriæ oris ventriculi, vt innuere videtur Gal. in hoc loco.

Respondetur, os ventriculi esse causam immediatam appetitus; cæteras verò propositas

causas

causas mediatas & remotas: sicuti enim homo immediatè, sol verò remotè ad generationem hominis concurrit: sic os ventriculi mediatè efficit appetentiam: cæteræ verò partes remotè,& mediatè; sed quidquid sit de causis remotis,omnes tamen necessariò concurrunt ad effectus productionem;ideòque ex Arist. 1.post. causæ remotæ semper dant quod. Præterea concedimus,læsionem appetitus non esse signum proprijssimum malæ affectionis oris ventriculi; quia causa sitis, vel famis potest esse in cerebro: & potest esse in sexto pari neruorum cerebri,qui dant sensum ori ventriculi: sæpè enim vulnerato cerebro statim excitatur vomitus,& tollitur appetitus ob consensum inter cerebrum & ventriculum per sextam verborū coniugationem: similiter aliquando fames, vel sitis ob corporis plenitudinem; aliquando ob læsam appetentiam partium,quæ egeat alimento,& aliquando ob læsos partium succus: ecce igitur quod in dignoscēdis passionibus stomaci,vel aliarum partium, non vnicum signum, sed multa simul vnita indicandi efficatiam habeant.

2 Dubitatio ait Gal.signum læsi ventriculi esse appetitum humidi, vel sicci alimenti; in hac re uidetur Gal.errare; quia appetitus humidi, uel sicci alimenti indicat stomachum recte se habete.

Respondetur, Galenum in text. intelligere de appetitu non naturali alimenti sicci & humidi; hic appetitus tripliciter reddi potest non naturalis uel quando aufertur,uel diminuitur, uel deprauatur;aufertur,dum omninò tollitur sensus suctionis,ut docet Gal.2.aphot.20. & 1. aphor.11.ob summam aliquam intemperiem; idem Auicēnas cōfirmat,uirtutem.s.oris uentriculi auferri non posse, nisi à summa aliqua intemperie; similiter à soluta unitate, & à mala compositione si intensæ sint; itidem potest auferri à morbis aliarum partium, & præcipuè cerebri,quando non influit,uel malè influit in stomachum uirtutem sensitiuam,ut euenit in apopleticis,& phreneticis,quorum cerebrum uel non influit,uel malè influit in stomachum radios sensitiuos; Diminuitur, dum quinque motus propositi, qui conspirant ad excitādum appetitum diminuti sunt. Deprauatur, dum os uentriculi est imbibitū adustis humoribus: tunc enim appetunt calcem,carbones. Hinc Galen.1.de symptomatum causis cap.7.ait, uitiosum succum excitare appetentiam similiū; ita ut dum quis calcem desiderat habeat humorem imbibitū similem calci, & sic de alijs.

3 Dubitat. Gal. lib. de differentijs symptomat.4.ait,famem & sitim esse actiones naturales;attamen 1.lib.de symp.cap.7. ait, esse actiones animales.

Responsio ex dictis superius colligitur; diximus enim ex Gal. quinque accidentia concurrere ad efficiendam famem, uel situm. Primum, uacuitatem membrorum. Secundum,

A appetitum eorum naturalem. Tertiū,suctum. Quartum,sensum suctus. Quintum,apetentiā animalem. Ad dubium dicimus, secundum tres motus antecedentes famem & sitim esse actiones naturales; secundum uerò duos postremos esse actiones animales.

Tertium signum patientis uentriculi est *læsa excrementorum excretio.* læsa enim est excretio, uel quia sit ablata,uel diminuta,uel deprauata; facilè ablata & diminuta agnoscitur; si uerò est deprauata in exeuntibus mutatis eam dignosces; quia si uideris exiens esse mutatum hoc ordine originem istius passionis inuestigabis; si exiens est mutatum, ergo retentrix est B diminuta,uel ablata; hocque accidit uel per se uel per accidens; per se, quando fibræ transuersæ destinatę retentioni uel sunt exesæ, uel humida intemperie affectæ: si per accidens id erit ratione obiecti copia, vel mordaci qualitate irritantis expultricem,quod obiectum dein ab hepatis, vel stomachi alteratrice deprauata exoritur; similiter dicendum est de immodicè retento, quod.s.indicet expultricem diminutam,vel ablatam, vel per se, idest ratione fibrarum transuersarum intemperatarum, vel imbecillium, vel habētium sensum obtusum: C vel per accidens ratione.s.angustiæ, quæ prædicatur de obstructione,compressione, coalescētia,subsidentia,& occlusione: Ego diffusè lib.j. method.vitand. cap.6. egi de methodo procedendi à symptomatibus secundi ordinis ad symptomata primi, & ab his ad id quod est in facto esse, quod est radix omnium symptomatum.

4 Dubitatio ex Gal.de vsu par.& 5. intestina neque attrahendi, neque retinendi virtutē habent.3.verò de facult.naturalibus ait, intestina nullas fibras habere præter circulares, quibus facultas expultrix vtitur:quem motum nō voluntarium, sed communi nomine peristaltieum vocant: Ex altera parte est Auicen.1. 1. D & lib.de animalibus,vbi tuetur non solum chylum expelli à ventriculo ad intestina; sed etiā attrahi ab intestinis,quod negabat Gal. quare aut Gal. aut Auicen. deceptus est. Præterea quomodo poterit defendi Galen. dum ait, intestina carere facultate retentrice, & attractrice? non ne quælibet pars viuens quattuor facultatibus prædita est? retentrice.s.attractrice, oltratrice,& expultrice?

Respondetur, dubitationem esse de attractrice & retentrice communi, & non priuata; E dum Galenus asserit intestina carere retentrice,aut intelligit de priuata; quia hæ nunquam deserunt partem viuentem; sed de communi; Auicennas verò ponit in intestinis attractricē communem,quæ à Gal. negatur.

Quartum signum ægri ventriculi est, *singultus*: quintum erit, *eructatio*: sextum, *nausea*: septimum,*uomitus*.

Quoad singultum ex Hipp. 6.aphor. 39. & Gal.3.de sympt.causis cap.2.est duum generū: alter

alter ex repletione; alter ex inanitione: singultus ex inanitione non est symptoma expultricis, sed retentricis deprauatæ: quia est motus solius morbi: in hoc affectu tunicæ, seu fibræ stomachi redduntur ob inanitionem factã à nimia euacuatione, vel defectu alimẽti adeo siccæ, vt non possint distendi: vnde se contrahunt circa cibos, conuelluntúrque & singultũ faciunt. Hinc Galenus 7. aphor. 3. ait, ventriculum in singultu eo modo affici, quo musculi in conuulsione afficiuntur: Galenus ibi intelligit de singultu per inanitionem, quem ait Galenus 3. de sympt. causis cap. 2. assimilari exquisitæ conuulsioni ex inanitione factæ, in qua ob siccitatem tunicæ & fibræ conuelluntur.

Singultus verò ex repletione est symptoma expultricis, & retentricis: vocatur tamen à Galeno 3. de symptom. cau. capit. 2. symptoma expultricis: quia primaria affectio est in expultrice irritata: secundaria verò in retentrice.

5 Dubitatio. Hipp. 6. aphor. 13. ait, sternutationem superuenientem auferre singultum: similiter Arist. sect. 33. probl. 1. docet sternutationem tollere singultum; quia rumpit, & dispellit spiritum, qui efficit singultum: quod cum ita reuera sit, quomodo singultus erit veluti conuulsio? conuulsio non potest sternutatione, vel alio motu externo tolli.

Respondetur, Galenum 6. aphor. 13. velle, quod sternutatio tollat illum singultum, qui ex repletione, & non ex inanitione fit: similiter 3. de loc. aff. 7. ait, singultum, qui tollitur vomitu, non esse illum, qui ex inanitione, sed qui ex repletione fit. Præterea sciendum, non omnem singultum ex repletione sternutatione tolli; sed solum illum, qui fit à materia parum adhærente tunicis ventriculi; vbi enim tenaciter adhæret, & imbibita est in tunicis, seu fibris, dicimus, singultum eo nullo modo posse dimoueri: tanto minus sternutatio auferet singultum ex apostemate hepatis, vel ventriculi: immò valde reprehendimus illos, qui in huiusmodi singultu ad sternutatoria confugiunt: quia sternutatoria agitant, & pars affecta magis repletur. Diximus in tunicis vel fibris, quia Hieronymus Capiuaceus inquit, singultum conuenire fibris oris ventriculi; nauseam verò tunicis: quæ differentia ridicula semper mihi visa fuit: quia tunicæ nil aliud sunt, quam fibrarum contextus.

6 Dubitatio, Arist. sect. 33. probl. 1. ait, singultum aceto fieri leuiorem: quomodo potest fieri leuior ab aceto, quod parti neruosæ est insensissimum.

Respondetur, Arist. loqui de singultu ex repletione, & non inanitione.

7 Dubitatio augetur; quia ex omnium consensu singultus ex repletione fit, vel à mordaci qualitate penetrante ventriculi tunicas: vel à cibo frigido: vel ab astringente: astringens enim cibus constringendo reddit humores tunicarum mordatiores; vnde fit singultus; quę cum ità sint, acetum & vt mordax, & vt astringens non solum non auferet singultum ex repletione, sed illum augebit; quod verò mordatia tunicis ventriculi imbibita excitent singultum, Galenus docet 3. de loc. affec. 7. ibi enim dicit, piper contritum excitare singultum, quod nõ efficit in tegrum, quia vt tale non penetrat; atque refert sibi ipsi piper contritum singultum aliquando promouisse.

Respondetur, acetum duum genetum esse: alterum mordax, & acre, quod ex vino generoso fit: alterum acetum non acre, sed verè aridũ, quod est longè temperatius. Hac posita distinctione dicimus, hoc postremum aceti genus auferre acrimoniam, & mordacitatem, & iuuare bilosis. Hinc Galenus de hoc aceto loquens 3. de ratione victus in ae. 38. ait, quibus amara bilis exuperat acetum prodesse; quia calor bilis ab ipso dissoluitur, & in pituitam degenerat. Quod verò acetum sua natura frigidum sit. Ego lib. 7. methodi vitandorum, ratione, auctoritate, & experientia ostendi acetum refrigerare, & vt tale nunc dico posse singultum auferre.

8 Dubitatio, dictum est ex Gal. 3. de sympt. cau. cap. 2. singultum esse symptoma expultricis; attamen videtur potius, quod sit retentricis; quia per singultum lęditur cibi amplexus, seu virtus retentrix; ità vt in ijs, qui singultu anguntur, adeò lęditur amplexus cibi, vt non possit digeri.

Respondetur, lęsam esse retentricem, seu amplexum per accidens, idest ratione expultricis irritatæ; quam primum enim auferri posset mordacitas irritans expultricem, statim cessaret singultus; & inde retentrix optimè suum officium expleret: quare quando dictum est, singultum esse symptoma expultricis, intelligendum est per se primo, & non secundario, & per accidens: quod enim est per se, semper prædicatur de vno.

9 Dubitatio, Gal. 6. aphor. 39. ait, singultum esse motum vehementiorem, quam sit vomitus, quia per vomitum expelluntur, quæ continentur in cauitate: per singultum verò quæ sunt imbibita tunicis oris ventriculi; ex altera parte Auicennas 13. 3. tract. 5. cap. 19 reprehendit Galenum his verbis. *Et dixerunt quidem, quod motus singultus est fortior motu vomitus:* subdit, *sed singultus est motus debilior;* quia per vomitum non solum euacuantur, quę sunt in cauitate ventriculi, verum etiam imbibita in tunicis, ergò malè Galenus, si vera est ratio Auicennæ.

Solutio non mihi videtur admodum difficilis; quamuis à plurimis vt in soluta relicta sit; quia vomitus bifariam considerari potest; vel ut expellens, q̃ sunt in cauitate, & vnà cum ijs, quæ sunt imbibita in ore ventriculi; vel quæ sunt in cauitate tantum; si consideremus vomitum primo modo dicimus, esse vehementiorem singultu; si verò secundo modo dicimus

cimus vomitum non esse vehementiorem singultu; quia, quæ sunt imbibita difficilius mouentur, quam quæ sunt effusa in cauitate; dum Galenus dixit, singultum esse motum fortiorem vomitu, intellexit de vomitu minus vehementi, quo, solum quæ sunt in cauitate mouētur, & non de illo vehementi, quo elidantur quoque imbibita tunicis; & sic inter Auicennam, & Galenum nulla erit discrepantia.

10 Dubitatio, dictum est, mordacia, vt piper contritum excitare singultum, sicuti Galenus expertus est in se ipso, ut refert 3. de loc. affe. 7. attamen quam sæpissimè comeditur piper, vel alia mordatiora, quæ singultum non excitant.

Solutio colligitur ab Alexandro aphro. probl. 1. num. 45. ubi habet hęc uerba, *qui ventriculum nudum, & sentientem, & calidum habent hi celeriter piperis acritudine mordentur:* quo morsu stomachus ad repellendam rem, quę id efficit excitatur, & sic oritur singultus; qui verò ventriculo sunt frigidiori, & pituitoso, atque hebetiori, hi lentius singultiunt; adde tu, & qui abundant cibis, uel cruditatibus, horum tunicis tanquam lorica indutis, morsum mordacium non sentiunt.

11 Dubitat. non uidetur, quod singultus à nausea differat; quia uterque affectus fit ab expultrice oris uentriculi deprauata ob materiā imbibitam; ecce quod eadem est forma, idem subiectum, & idem efficiens; quare nausea, & singultus in idem recidunt.

Respondetur, singultum, & nauseam fieri ab expultrice deprauata: sed modum esse omninò oppositum: quia in nausea, ventriculi fundum coarctatur: os verò dilatatur, quo fit vt nausea vocetur subuersio: in singultu verò vētriculi os cōstringitur, fundum verò dilatatur: ideò ad fundum ventriculi, & non per vomitū fit humorum expulsio. Præterea in singultu humores sunt magis infixi, quam in nausea, vt Gal. & Auicennas locis citatis docent. ecce igitur quod nausea, & singultus conueniunt genere, non autem specie.

Quo ad quintum signum indicans ægrum ventriculum est *eructatio*.

Eructationis causa materialis est humor crassus, seu viscidus: causa verò efficiens est calor moderatus, seu imbecillis: Galenus enim hoc docet 9. de comp. med. per loca capit. 9. ibi recitat modū, quo fiunt flatus: dicitque fieri ab humore crasso, & viscido & à calore moderato: per humorem crassum intelligit melancholiā: per viscidum pituitam: ab alijs humoribus nō eleuantur flatus, qui eructationes facere possint. Per moderatum calorem explicat causam efficientem, quæ non potest esse calor insignis: quia resolueret insensibiliter: neque omninò diminutus, qa vt talis non eleuat vaporē, & flatum facit. Hinc Gal. 3. de sympt. causis cap. 2. ait, flatulentias fieri in ventriculo, dum non admodum frigidus est: Hinc fit, quod nonnulli

A amentes tamen, vt dolore colicò insigni liberentur, confugiunt ad aquæ frigidissimæ haustus, Hi licet repente dolore liberentur; post diem, vel paulo post in paralysim incidunt; hac ratione Gal. lib. de plenitudine habet hanc sententiam, humores calefactos esse, qui vertuntur in flatus: & 12. methodi cap. 8. ait, crassa, & glutinosa cum calefiunt, flatuosum spiritum gignere: Hinc obiter illorum erratum notatur, qui pro flatibus curandis prius vtuntur calidis, quam humores crassos, & viscidos euacuent: vñ longè plures efficiunt flatus. Modus generationis flatus colligitur ab Auicenna lib. B 3. fen. 14. tract. 2. c. 7. vbi habet hæc verba: dum retinentur vapores, inspissantur, & conuertuntur in flatus: ecce quod vt fiant flatus, vapores retinentur, qui cum sint aliquantulum crassiores, non possunt à calore diminuto ità discuti, & attenuari vt insensibiliter perspirent: Hinc fit, quod retenti eo magis inspissantur; vnde in crassos, & flatuosos spiritus conuertuntur. Quomodo verò sit inquirendum, an ventriculus sit causa eructationis per se, vel per accidēs, egimus de hac re tum in methodo nostra in fine sexti libri, tum superius.

12 Dubitatio, dictum est flatus, & eructatio C nes fieri à calore non insigni, sed diminuto: attamen experientia cōtrarium docere videtur; quia castaneæ, & poma igni supposita spirant flatus; ergo non calor diminutus est causa flatus.

Respondent Recentiores, calorem dici diminutum, vel respectu obiecti, vel absolutè; dicunt ignem, vel quemuis alium calorem intensum animalis respectu obiecti, siue edulij difficillimæ coctionis, vt sunt castaneæ, & similia dici diminutum. Hæc responsio est ridicula; quia si neque respectu glaciei debet dici ignis diminuti caloris: tanto minus dicetur respectu D castanearum, seu pomorum: locutio enim est nimis impropria; omnes enim fateri debent, ignem absolutè, & respectiuè esse summi caloris.

Ego respondeo, aliam esse causam generationis flatuum, aliam expulsionis; quo posito dicimus, ignem, vel calorem ventriculi intensum esse causam expulsionis, & non generationis flatuum. Hinc intensè calida, quæ flatus expellunt, à medicis vocātur caminatiua, quę, vt talia nō gignūt flatus, sed genitos, & inclusos repellunt: in pomis, & castaneis plurimi, & crassimi sunt vapores, seu flatus inclusi, qui ab E igne, vel à calore intenso non generantur, sed geniti expelluntur.

13 Dubitatio, non videtur, quod causa materialis adęquata flatuum sit materia crassa, & viscida: quia in ventriculo debili excitantur flatus ex cibis quoque tenuissimi succi.

Respondetur, cibum tenuissimi succi respectu caloris admodum diminuti subrogari cibo crassi succi: in his enim ob caloris paupertatem cibus quoque tenuis ità malè discutitur, & at-

tenuatur, vt per insensibilem perspitationem perflare non possit; ideò inspissari, & inflatus degenerari: flatus enim nihil aliud est, quam vapor crassus impermeabilis per foramina insensibilia.

14 Dubitatio, ait Galen. eructationem indicare ventriculum patientem, quod non videt; quia sæpissimè ventriculus est sanus, & robustus, ructus tamen à copia, vel mala ciborum qualitate in ipso eleuantur: si à copia, fiunt acidi, & hi ructus ex Gal. 3. de sympt. cau. in principio indicant dominium pituitæ: si à ciborum corruptella, fiunt nidorosi, lutosi, piscosi, vel alterius saporis pro varietate corruptellæ; de quibus Gal. loco citato egit; omnes tamen in sano stomacho gigni possunt.

Respondetur, omnia signa proposita indicare ventriculi passionem: sed duo restant examinanda; alterum, an ventriculus cum his eructationibus dici debeat æger, vel sanus; alterum, an sit æger vitio proprio, vel alieno: primum deciditur, an sit ęger ex lęsa operatione ꝓpria: ægritudinis enim primo & per se indicatur à læsione sensibili propriæ operationis; dum igitur chylificatio in aliquo fuerit diminuta, vel deprauata sensibiliter, ille ęger uocabitur: sin confugiemus ad Galenum 1. de loc. aff. capit. 3. vbi ait, tres primas generalissimas differentias corruptionis ciborum dari; primam, per proprios morbos ventriculi; secundam, à vitiosis humoribus in ipso accumulatis; tertiam, ab alimentorum qualitate: si viderimus ab aliqua corruptella ex his lædi sensibiliter chylificationē, ventriculus erit ęger, sin minus patiens dici poterit, non autem æger.

Quo ad sextum signum patientis ventriculi est, *Nausea*: Ex nausea, quæ vomitu tollitur colligimus humorem infestantem stomachum esse in cauitate; si vomitu non tollitur, humor acris est imbibitus tunicis oris vētriculi, vt nos docet Galen. 2. ad Glauc. cap. 2. Ex nausea verò cum anxietate, & syncope dicendum est in tunicis oris ventriculi humorem imbibitum esse acerrimum.

15 Dubitatio non videtur, quod nausea indicet uentriculi passionem, quia ob cibos laxantes, cuilibet hominum accidere posset; quare non erat ponenda nausea in numero signorum indicantium passiones uentriculi.

Respondetur, unum signum seorsum ab alijs consideratum nullam habere efficaciam, nisi methodo præcipuè diuisiua confirmetur; Galen. enim 1. ad Glauc. in principio celebrat Mnesitheum Atheniensem, quia à generalissimis ad subalternas, & ab his ad specificas differentias dessendebat; sic nos nauseam peruestigabimus; dicemus, nauseam, uel fieri ab alimentorum qualitate, vel à ueneno, uel à uitiosis humoribus in uentriculo accumulatis, uel à proprio morbo uentriculi, uel à læsione sexti paris neruorum cerebri; similiter dicemus, humores accumulatos, uel pondere ab hepate; uel à liene, uel ab errore extemo; exclusis demum omnibus facilè ad proprijssimam differentiam perueniemus, quæ indicabit, an ventriculi uitio, uel aliorum nausea facta sit; quæ autem, & quot sint uentriculi uitia pertinentia ad partes similares, & dissimilares, hic non est agendi occasio.

Quo ad septimum signum patientis ventriculi est *vomitus*; qui est motus eius deprauatus; differt uerò à nausea secundum magis, & minus.

16 Dubitatio, uomitus non uidetur indicare passionem uentriculi: quia aliquando excitatur, ut dicit Hipp. & Gal. 6. aphot. 50. à uulnere cerebri, nulla tamen uentriculi ægritudine existente; quare non magis indicabit uentriculum patientem, quam cerebrum. Præterea uomitus fieri potest ob illas causas, ob quas fiunt ciborum corruptelæ, quæ ex Gal. 1. de locis affectis 3. fiunt uel à proprijs morbis uentriculi; uel à uitiosis humoribus in ipso accumulatis; uel ab alimentorum qualitate; ecce igitur, quod uomitus non solum indicabit uentriculi morbum, sed etiam alimenta laxantia, uel quæ in bilem conuertuntur. Insuper lib. 5. de locis affectis 1. admonet uentriculum lædi eius, uel aliorum uiscerum uitio: ibique subdit sæpè uētriculum lædi, quia à splene confluant in ipsum ichores melancholici; similiter alibi dicit, ab hepate biliosa excrementa in uentrem colligi, & uomitum excitare nulla in uentriculo mala constitutione existente; quare inter signa uentriculi patientis uomitus non uidetur esse certum signum.

Responsio facilis est, quia ostendimus superius, Gal. non composuisse hunc librum, ut signis proprijs nos doceret artem medicam, sed nominibus æquiuocis, & signis communibus, quæ alijs signis declarata summam efficaciam habent in temperaturis, & alijs affectibus tam naturalibus, quam pręter naturam indicandis. Ad dubium dicimus, vomitum per se solum non indicare ægritudinem uentriculi, sed solū iunctum cum alijs signis.

17 Dubitatio. Gal. 6. de morbis uul. com. 1. tex. 5. ait, renes, & collum intestinum colligan à peritoneo; & ob hanc sympathiam uomitum materiæ pituitosę dolori renum ualdè conferre: quo posito, quomodo uomitus, qui excitatur à passione nephritica indicabit passionem uentriculi? Dubitatio statim alia exontur; qa apparet contradictio in Gal. 1. enim de humoribus com. 12. ait solum ea, quę in uentriculo continentur esse per uomitum euacuanda; nihilque dicit de ijs, quæ in intestinis; quomodo ergo uomitus iuuabit collo intestino, & nephritidis?

Respondetur, uomitum mediatè conferre posse renibus, & intestinis; renibus, quia depleto uentriculo laxatur peritoneum, unde cessat dolor, & renes, & collum facilius deplentur. Ad secundam dubitationē dicimus cum Gal.

1. de

A 2.de humoribus 12. vomitum conferre pro expellendis excrementis intestinorum, & locorũ magis distantium, ijs qui soliti sunt euomere cum virium tollerantia; quia, nisi iuuet immediatè, saltem mediatè non leue adfert beneficium.

18 Dubitatio non solum videtur, quod vomitus indicet ventriculi passionem; sed neque singultus. Hippoc.enim 7.aphor.3.habet hunc aphorismum, à vomitu singultus, & oculorum rubor, malum: Galen. in com. habet hæc verba. *Qualis passio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho;* subdit *si singultus & oculorum rubor* B *non cessant per vomitum, alterum duorum indicari, vel cerebrum neruorum principium, vel ventriculum magnam pati inflammationem; ruber namque oculorum vtramque dispositionem sequitur.* Ecce non solum vomitum, vt probauimus, sed etiam singultum indicare cerebri passionem: quomodo igitur indicabit affectum ventriculi?

Respõdetur, affectus præter naturam ex Galeno 1.de locis affectis in principio, dupliciter conuenire posse læsis particulis, vel per idiopathiam, vel per sympathiam; vbi passiones conueniunt per idiopathiam, ibi sunt in facto esse; C vbi vero per sympathiam sunt in fieri, & nihil indicant: quia illa pars ex se sana est. Ad dubium dum singultus prouenit à cerebri inflãmatione, dicimus in cerebro affectũ esse idiopathicum, idest proprium; & in facto esse, & & quo ablato statim euanescunt affectus per sympathiam, siue per consensum quod idem est: in ventriculo vero esse per sympathiam & in fieri, & ventriculum ex se sanum esse; hæc tamen signa à Galeno hic proposita non sola, sed simul vnita habent vim significandi passiones proprias membrorum non semel probauimus.

D Nota in Antiquis codicibus præter proposita signa addita esse hæc duo, dolorem, & tumorem ventriculi, quæ re vera sunt indicatiua passionum ventriculi; sed quia in aliquibus præcipuè in Leoniceno non inueniuntur, ideò de illis mentionem non facimus; paulo infra tamen & superius de dolotibus & tumoribus non pauca diximus.

CAPITIS LXXX.

Particula Prima.

DE SIGNIS PATIENTIS thoracis.

Tex. 84. *Ita & thoracis agnoscuntur affectus expirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus, qui in ipso fiunt, & ex eorum quæ expuuntur differentia:*

A Tex. 85. *Sic & asperæ arteriæ ægritudines, difficiles anhelitus, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offensiones ostendunt.*

IN hoc tex. duo facit: primo proponit quatuor signa patientis thoracis; quæ sunt difficilis respiratio, tussis, dolores, & sputamina. In secunda parte proponit ægritudines asperæ arteriæ, B quæ agnoscuntur pet quatuor signa proposita: & per læsiones vocis.

1 Dubitatio non videtur, quod signa proposita, idest difficultas respirandi, tussis, dolor, & sputamina indicent ægritudines thoracis; quia ex Gal.2.de locis affectis, cap.9. & alibi habetur, hepatis vincula tensa, & inflãmata agnosci per tussim, lateris dolorem, & difficilem respirationem: ergo hæc signa non erunt propria thoracis patientis.

Respondetur, quatuor signa proposita simul vnita, & in syndromen collecta habere vim indicandi thoracis ægritudines: quia licet in he- C pate inflammato sint difficiles respirationes, tusses, & dolores: deficiunt tamen sputamina, quæ cum tussi excernuntur. Præterea hæc signa proposita, dum iecur est inflammatũ sunt valde diuersa, quia Galenus 5. de locis affectis, cap.3. & 1. aphot.12. & 2.de locis affectis 9. ait, sicut in inflammatione pleuræ dolor est pungitiuus, & tussis est cum sputo colorato: sic in iecoris inflammatione dolor erit grauatiuus, & tussis sicca: & sicuti in pleura læsa pulsus est durus, & color faciei ruber: sic in iecoris ægritudine pulsus erit vndosus, & color faciei citrinus; valebit igitur hæc consequentia, est diffi- D cultas respirandi, tussis non sicca, dolores pungitiui, sputamina colorata, ergo ægritudo est in pleura, quæ est membrana circumambiens omnes internas thoracis partes.

2 Dubitatio non videtur, quod quælibet ægritudo thoracis dignosci debeat quatuor propositis signis: quia neque musculi externi thoracis læsi excitant tussim, vel sputamina; neque ægritudines cordis vt syncope, & palpitatio agnoscuntur per tussim; neque caro pulmonis vllum excitat dolotem; ergo quatuor illa signa vnita in omni passione thoracis non aderunt.

Respondetut, Galenum proposuisse omnia E signa, quæ concurrere possunt in thoracis affectibus præter naturam; quæ tamen non omnia vnita in quolibet affectu inueniuntur; sed modo vnicum ex illis, modo duo, & modo omnia: quare nulla redditur dubitatio.

3 Dubitatio, ait Gale. ægritudines thoracis agnosci ex difficili respiratione, quod non videtur; quia respirationis organum ex Gal.6.de v.p. cap.2.est pulmo, & non thorax: ergo pulmonẽ & non thoracem indicabit.

Respondetur cum Galeno lib. de vtilitate respirationis cap. 5. pulmonem considerati dupliciter: vel vt cordi copulatus, & sic est primum organum respirationis: vel consideratur, vt mouetur à musculis thoracis, & sic pulmo est instrumentum secundarium, & à thorace dependens: in quo sensu thorax est primarium organum respirationis.

4 Dubitatio non videtur, quod læsa respiratio indicet ægritudinem thoracis; quia tollitur respiratio in apoplexia, quæ est affectus cerebri, & in passione hysterica, q̃ est vteri: Praeterea ab articulatione quartæ, & quintæ vertebræ ceruicis prodeunt duo nerui, & tandem se inserunt in partem neruosam diaphragmatis; si igitur alicui contingeret, vt læsio esset in collo circa illas vertebras, respiratio statim maximè læderetur: nulla tamen ægritudine in thorace existente: quomodo igitur læsa respiratio indicabit affectum thoracis?

Respondetur, non per solam læsionem respirationis agnosci thoracis passiones, sed per alia signa, & simul vnita, prout variæ sunt illius passiones: Galenus enim 1. aphor. com. 12. syndrome quatuor signorum ait indicari pleuritidẽ, videlicet dolore lateris pungitiuo, difficili respiratione, tussi, & febri: ait, si vnicum ex his deficiat, non esse pleuritidem. Quod diximus de pleuritide, de alijs quoque thoracis affectibus intelligendum. Ad dubium, concedimus læsam respirationem indicare posse in apoplexia morbum cerebri: in passione hysterica vteri: sed hoc dicimus non esse contra Galenum, qui in passionibus thoracis cognoscendis non ex vno, sed ex pluribus signis vult esse procedendum.

5 Dubitatio, ait Galenus, passiones thoracis agnosci per tussim: hoc non videtur vniuersaliter verum; quia dantur plurimi affectus thoracis, in quibus non fit tussis: sicuti in affectibus cordis, idest in palpitatione, syncope, & in intemperiebus sine materia, & pluribus alijs, nulla tussis fit: tussis enim fit solum ab illo affectu, qui prohibet dilatari, vel constringi thoracem: sicuti est pleuritis, catarrhus, peripneumonia, empyema, & alij similes.

Respõdetur, Galenum proposuisse quatuor genera signorum indicantium passiones thoracis; quorũ modo omnia, modo aliqua, & mõ vnum tantum concurrit: & sic dubitatio est nulla. Sciendum tamen, tussim habere illam proportionem cum thorace, quam vomitus cũ ventriculo; quod quidem docet Galenus lib. 1. & 3. de symptomatum caus. cap. 3. his verbis, qualis est actio expultricis per vomitum in ventriculo, talis fit per tussim eorum, quæ sunt in pectore, & pulmone: discrepant, quia in tussi concurrit vehemens efflatio: in vomitu verò sola expultrix, quæ in tussi est imbecillima; quia substantia cartilaginea non habet talem expultricem, qua possit contrahi, sicuti habet ventriculus, qui antequam expellat facilè contrahi-

A tur: caret enim cartilagineis fibris; dicimus tandem, quod sicuti in omni passione uentriculi non concurrit vomitus; sic in passionibus thoracis non concurrit tussis.

6 Dubitatio dictum est, tunc tussim excitari, quando prohibetur thoracis constrictio, vel dilatatio ob catarrhum præcipuè in pectus delapsum: quod nõ videtur vniuersaliter verum; quia Galen. 4. methodi cap. 7. declarat, quando catarrhus in pectus prolapsus excitat tussim, & quãdo non habetq; hæc verba. *Quoad humor vndique iuxta tunicas arteriæ, ceu iuxta murum, aqua descendit, tussim vtique non cie: si quid per me-*
B *diam viam spiritus incidit tussim statim excitat*. Ex quibus verbis duo scitu digna colligimus; primò, modum, quo descendit catarrhus in pectus, duplicẽ esse: alterum per mediam viam: alterum verò iuxta tunicas tracheę ceu dum iuxta murum aqua descendit. Secundò quando catarrhus in thoracem prolapsus excitat tussim, & quando non excitat.

Respondetur, catarrhum, dum prolapsus est per tunicas tracheę eo modo, quo aqua iuxta murum, in thorace conseruari sine aliqua respirationis difficultate: ideò tunc naturam non tentare expulsionem per efflationem, seu per
C tussim: dum verò illabitur per mediam viam, tunc vt expellatur, statim vehemens, & multoties repetita consurgit efflatio, & tussis. Ad dubium respondemus, catarrhum prolapsum per tunicas ceu iuxta murum nullo modo impedire thoracis constrictionem, & dilatatione; nisi affixus catarrhus occupet thoracis cauitatem: tunc enim ex Gal. 1. in 1. epid. com. 12. & 4. aph. 54. excitat tussim, sed vt valde glutinosus; vel ut adeò tenuis, ut in efflatione dilabatur, & dispergatur.

7 Dubitatio non videtur, quod dolor, qui est tertium signum ægritudinum thoracis, in-
D dicet carnis pulmonis ægritudinem; quia aliquando inflammatur: aliquando vlcere magno sine dolore corripitur: quomodo ergo dolor indicabit passionem pulmonis?

Respondetur, in pulmone esse sensum exiguum non ratione parenchymatis; sed membranæ pulmonem ambientis, quæ irrigata est neruulo sexti paris neruorum cerebri; exiguusque sensus; quia cerebrum per tam exiguum neruulum tantam non influit sensationem, quanta est sufficiens pro sensu euidenti; ideò pulmo non pungitiuo, sed grauatiuo dolore afficitur.

E 8 Dubitatio, ait Gal. ægritudines asperæ arteriæ distingui ab ægritudinibus aliarum partiũ thoracis per uocis offensiones; ita ut omnis anhelandi strepitus pendeat ab humoribus lentis, & crassis, vel ab alia causa impediente liberum spiritus transitum per asperam arteriã; quod videtur dubium; quia in Antipatro Medico, vt refert Gal. 4. de locis affectis erat tuberculum in arterijs, quę lenę dicuntur, & non in trachea: attamen non solum inęqualitatem

pul-

pulsus in Antipatro obseruauit; sed etiam difficilem respirationem cum sonitu: ergo sonitus anhelandi non videtur solum ab aspera arteria proficisci, vt ex tex. colligitur,

Responsio facilis est: quia in Antipatro, & in lenis arterijs erat tuberculum: & in aspera arteria humor crassus, qui sonitum efficiebat: sic nulla est dubitatio: valetque, semper hæc, offensio est in voce, ergo passio est in aspera arteria.

CAPITIS LXXX.

Particula Secunda.

Tex. 86. *Secundum verò eandem proportionem, & in alijs omnibus accidit partibus nam ex tumore, dolore, & operationum læsione, & excrementorum differentia, sumentur indicia.* Tex. 87. *Excrescentiæ autem non naturales, in inflammationibus durisque, ac laxis tumoribus, sunt exploranda.*

Postquam Gal. distinctè proposuit signa indicantia ægritudines hepatis, stomachi, thoracis, & tracheæ. In hoc tex. tria facit: primo ait, secundũ eandem proportionem, siue secundum eandem methodum qua inuestigauit passiones illorum viscerum dicit esse inuestigandas passiones aliarum partium internarum. Secundo tradit quatuor fontes signorum indicantium passiones reliquarũ internarum partium, quæ scilicet habent insitas, & aliunde emanantes potentias. Primum fontem ait, continere humores: secundum dolores: tertium actiones læsas: quartum verò excuntia: ex his medici internarum partium ægritudines facilè perquirere possunt. Tertiò tangit in hoc tex: tumorum differentias, quarum prima est inflãmatio, seu apostema, quod fit à sanguine: secunda est tumor durus, qui à melancholia: tertia differẽtia est ędema, quod à pituita: de erisipillate, quod fit à bile, nil. dicit, quia inter excrescentias, siue auctam magnitudinem non continetur; quæ verò sint indicia humorum efficientium hos tumores superius nos fusè egimus: dictumque est, inflammationem, seu apostema internarum partium agnosci ex dolore pulsatili: syrrhum legitimũ ex indolentia; ædema verò ex grauatiuo, & obscuro dolore.

1 Dub. Gal. in hoc loco proposuit quatuor signa indicantia ęgritudines internarum partium, quæ sunt tumores, dolores, operationes læsæ, & excuntia: attamen 2. de loc. aff. ca. 9. proponit quinque: quorum primum est actio lęsa: secundum excrementa: tertium situs accidentium, veluti situs doloris, caloris, tumoris, vel A grauitatis: quartum propria accidentia: quintũ dolorum proprietates: ergo in lib. de loc. affect. est superfluus, vel hic diminutus.

Respondetur, hunc librum, (vt Auctor nos docuit) esse veluti compendium; nihil tamen à Gal. in hoc lib. omitti: quia quę fusa orationę 2. de locis affec. c. 9. protulit: in hoc lib. illa omnia signa ad quatuor fontes reducit; propria. n. accidentia, quæ in lib. de locis affectis efficiunt quintum fontem reducuntur ad vnum ex his quatuor, idest vel ad operationem læsam, vel ad ea, quæ consequuntur operationem læsam, quæ sunt vel excuntia, tumores, vel dolores: B reliqua omnia clarissima sunt.

2 Dubitatio, tumor à Galen. vocatur [illegible] idest excrescentia: similiter 13. methodi cap. 1. vocatur magnitudo aucta; attamen lib. de differentijs morborum cap. 5. & 13. & lib. de inæquali intemperie cap. 3. & 9. Gal. tumorem vocat intemperiem cum materiæ fluxione: deinde illum quoque vocat affectum in soluta vnitate; ergo Galen. varius & parum sibi constans esse uidetur.

Solutio petenda præcipuè est ab Auicenna 2. 1. doct. 1. ca. 5. vbi aduertit, in tumore esse omne genus morbi; quia quatenus occupat partes C similares tumor est intemperies, quatenus dissimilares est mala compositio, seu magnitudo aucta, quę non fit sine soluta unitate. Hinc non rectè à Falopio definitur tumor, quod præcisè sit magnitudo aucta; quia exquisitum erysipellas in tumorum catalogo non enumerat; ideò non magnitudo aucta, sed potius intemperies, ut docet Gal. 2. ad Glauc. cap. 1. est appellandũ. Ego autem magis probo hanc tumoris definitionem; tumor est morbus compositus denominandus ab eo à quo actio læditur; exempli causa, si tumor est in scroto ob prolapsum intestinũ dicitur magnitudo aucta sine intempe- D rie, quia ratione magnitudinis hoc genus tumoris officit: si tumor ob luxatam partem lædit, dicitur in situ, & non in magnitudine aucta; si lędit figuram dicitur esse figurã vitiatã; si accenditur ob erysipellas calor dicitur intemperies calida cum materia; omne enim quod est multiplex, seu æquiuocum multas ex necessitate habet definitiones, & non unam communem, si Arist. in antepredicamentis ubi agit de ęquiuoceis est fides adhibenda.

3 Dubit. Galen. inter excrescentias uidetur collocare erysipellata; nihilominus ex Galen. loco citato erysipellata sunt intemperies, & nõ E excrescentiæ.

Respondetur primò, erysipellata exquisita non esse magnitudinem auctam, sicuti sunt spuria. Secundo dicimus, in codice græco Galenum non enumerare inter excrescentias erysipellata, sed solum apostemata tumores duros, seu syrrhosos, & ædematosos: in codice tamen antiquo addita fuerunt erysipellata ab iis fortasse; qui putabant genus exquisiti erysipellatis esse magnitudinẽ auctam.

CAPITIS LXXX.

Particula Tertia.

Tex. 18. *Dolor autem quemcunque obſederit locum, aut continuitatis ſolutionem, aut ſubitam alterationem oſtendit, Soluitur autem continuitas inciſione, exeſione, fractione, & tentione. Alteratur verò ſubſtantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate.*

TRadit in hoc tex. duas cauſas doloris; altera eſt ſolutio continui, quæ fit incidendo, vel exedendo, vel frangendo, vel tendendo aliquam partem corporis ſenſu præditam; altera verò cauſa eſt ſubita alteratio introducta cum violentia à caliditate, vel frigiditate, ſiccitate, vel humiditate. Tres enim requiruntur conditiones in generatione doloris, vt docet Gal. 12. methodi cap. 7. prima, vt alteratio fiat ἀθρόως, id eſt ſubito, & ſimul tota; ſecunda, vt fiat βιαίως, id eſt cum violentia; tertia conditio additur à Galeno 1. de ſymptomatum cauſ. cap. 6. & à Platone in Timęo, quę eſt, quod alteratio ſit præter naturam; datur enim alteratio naturalis in coitu ſubito facta, & cum violentia, quæ non ſolum eſt cum dolore; ſed eſt valde delectabilis.

1 Dubitatio ſtatim oritur, quia nō videtur, quod alteratio facta ab humiditate dolorem efficere poſſit; tum quia 2. de comp. med. ſ. l. c. 1. negat his verbis, dolorē fieri ab humiditate, D *vehementiſſimi dolores fiunt ob caliditatem, & frigiditatem; moderati ob ſiccitatem: ad humiditatem verò nullus eſt dolor:* tum quia Gale. 1. de ſympt. cauſ. cap. 6. & 12. methodi cap. 7. vult, de ratione doloris eſſe repentinam mutationē factam cum violentia; at humiditas nullam inferre poteſt violentiam; ergo Galen. hic, vel alibi errare videtur.

Reſpondemus ex Gal. 1. de natura humana cap. 6. & 2. de comp. med. ſ. l. cap. 1. & 1. de ſymp. cauſis 6. humidam qualitatem dupliciter conſiderari, vel ex ſe ſolam; vel iunctam calori, vel frigori, vel copioſæ materiæ humidæ; Hoc poſito: dicimus, humiditatem primo modo ſumptam nullum dolorem efficere poſſe; quia qualitas humida ex ſe nullam infert violentiam; ſecundò modo verò ſumptam concedimus dolorem excitare. Hanc ſolutionem attulit Conciliator differentia 76. refertque, hanc fuiſſe opinionem Alexandri.

2 Dubitatio non videtur, quod caliditas, & frigiditas ex ſe dolorem excitare poſſint; quia

A Galen. lib. de inæquali intemperie cap. 6. & 3. de fract. 34. loquens de calido, & frigido, habet hanc ſententiam; calidum & frigidum proximè accedunt ad ea, quæ diuelluntur, vt ſoluāt continuum; quare ſi proximè accedunt, vt ſoluant continuum, non actu ſoluunt, & per conſequens dolorem inferre non poterunt: Ego autem infra oſtendam contra Pluſquamcommētatorem, & contra Recentiores plurimos, qualitates, quæ dolorem inferunt id quatenus continuum ſoluant, & non alio modo, efficere.

Reſpondetur ex Gal. lib. de fract. com. 34. ſolutionem continui duplicem eſſe; aliam euiB dentem; aliam verò ratione contemplabilem; dum Galen. ait, calidum, & frigidum proximè accedere vt diuellant & ſoluant continuum, intellexit de ſolutione euidenti, & non de ratione contemplabili; quaſi dicat, caliditas, & frigiditas aliquando tam ſæuos excitant dolores, vt proximè accedant ad ea, quæ diuelluntur, & ſenſibiliter continuum ſoluunt inciſione; exeſione, fractione, & tentione; immò Gal. 3. de fracturis citato, ait, morbos qui inferunt dolores poſſe annumerari vlceribus, vocatque paſſionem dolorificam vlcus mente tamen, & ratione perceptibile.

C 3 Dubitatio non videtur, quod ſiccitas dolorem inferre poſſit; tum quia eſt paſſiua qualitas; tum quia Gal. 1. de ſymp. cau. c. 6. habet hæc verba: *humidum & ſiccum, ſi abſint calefactio, & refrigeratio, ſine violentia corpus contingunt:* quare ſicuti humiditas ex ſe ſola non infert dolorem, ſimiliter neque ſiccitas; quod repugnare videtur Gal. in hoc loco, & 2. de comp. med. per loca cap. 1. vbi fatetur ab humiditate nullos reuera dolores oriri; à ſiccitate verò moderatos.

Reſpondetur, ſiccitatem dupliciter conſiderari, vel vt eſt in miſto, in quo reſpectu actiuarum dicitur paſſiua, quamuis patiendo quoq; D reagat; vel conſideratur abſolutè, & ſic dicimus ſiccitatem, & humiditatem eſſe quoque actiuas qualitates; quoniam à Gal. 1. de temp. cap. 2. & in hoc lib. omnes quatuor qualitates vocantur effectiuæ. Præterea poteſt reſponderi, ſiccitatem ſolam adeò paruam efficere violentiam, vt propterea moderatiſſimos efficiat dolores; iunctam tamen cum aliqua ex actiuis longè maiores; ſicuti etiam caliditas, quæ fundendo humores ſoluit continuum, & truces facit dolores, & frigiditas valdè contrahendo, infert moleſtiam; ſi tamen ambo conſpirant, altera ſcilicet contrahendo, & altera E fundendo, vt Galenus 12. methodi capit. 7. animaduertit in illis, qui in vehementi frigore iter fecerunt, & ſubito ſe calefaciunt, dicit: Hos vehementiſſimum dolorem circa vnguium radices experiri; ſimiliter dum à ſola ſiccitate fit aliqua coarctatio ſoluitur continuum, ſed adeò moderatè, vt vix dolores inferant; ſi verò ſiccitas participat caliditatem, vel frigiditatem, tunc longè vehementiores dolores mouentur.

4 Du-

4 Dubitatio magna in hoc loco exoritur; quia ex vna parte omnes medici sciunt, quod vnius rei vnica sit causa prima, & non duæ: attamen Galenus nō solum in hoc tex. affert duas causas doloris æquè primas, quæ sunt solutio continui, & subita alteratio: sed etiam lib. de constar. cap. 8. ait, passionem dolorificam pendere à solutione continui, & ab intemperie: similiter 2. de locis affect. cap. 5. 4. de locis affect. 7. lib. de inequali intemperie cap. 3. & t. de symptom. caus. cap. 6. sed clarissimè 13. methodi c. 6. posuit has duas æquè primas causas doloris; intemperiem scilicet, & solutionem continui: Immò 1. de natura humana 2 t. non solum fatetur, duas dari primas causas doloris; sed proponit quoque remedia dicens, dolorem pendentem à continui solutione tolli vniendo: ab intemperie alterando: quare, vel commune præceptum, quod vnius rei vnica prima sit causa, falsum est; vel Galenus locis citatis aberrauit.

Pro responsione sciendum 1. ex Gal. lib. de inequali intemperie, cap. 6. & 13. methodi ca. 6. vnicam esse causam primam, & immediatam doloris, & non plures, hancque ex Galeno, & Hipp. esse solutionem continui: immò 12. methodi cap. 7. videns vnicam esse causam primā doloris subnectit hæc verba; *An quod calefacit, & refrigerat, efficiat solutionem continui eget longiori inquisitione: subdit ad methodum curandi hoc non pertinere; sed ad quartum librum de sympt. med. cap. 2.* in quo lib. clarissimè determinat vnicam solutionem continui esse causam doloris: ibique examinat, quomodo frigus sit vlceribus mordax: concludit quatenus continuum soluit, violenter vniendo particulas: quam continui solutionem, Gal. 3. de fract. com. 34. appellat rationē contemplabilem, quę valde differt ab euidenti solutione, quæ fit fractione, seu incisione: quare ex Gale. dum calor, frigus, vel siccitas dolorem efficiunt, prius soluunt continuum, & deinde dolorem excitant, ità vt prima, & immediata causa doloris sit cōtinui solutio. Quod verò hæc sit vera & germana Gal. opinio ex eo patet, quia omnes philosophi, & Medici, qui post Galenum fuerunt eandem opinionē Galeno attribuerunt: Auerroes enim 3. coll. cap. 3 t. disputans contra Galenum eandem sententiam illi attribuit, quam nos. Itidem Auicennas 2. 1. doct. 2. sum. 2. cap. 19. disputans contra Galenum illi attribuit, ꝙ voluerit vnam continui solutionem esse causam immediatam omnium dolorum. Demum Mesues cap. de psilio ait, Galenū habuisse hanc sententiam, quod qualitates primæ dolorem excitent, quatenus continuum soluant. Causa verò cur Galen. proposuerit duas causas doloris, fuit, quia Medicus est artifex sensatus: ideò placuit Galeno intemperiem violentam, quæ dolorem facit, vocare intemperiem, seu subitā alterationem, & nō solutionem continui, quia non est sensibus manifestum, quod caliditas soluat continuum: verum dum altius Galenus erigit spiritum fatetur cum Hipp. omnem dolorem nō solum esse solutionem continui; sed esse vulcus; quare res clarissima est, omnem dolorem immediatè pendere à solutione continui: diuiditur tamen solutio continui ab Hippocrate & Galeno 3. de fract. 34. & alibi in euidentem, & occultam: euidens fit incisione, erosione, fractione, & tentione: occulta verò est tantum ratione contemplabilis, quia fit ab alteratione quatuor qualitatum.

5 Dubitatio non uidetur, quod semper in parte, quam putamus dolore corripi, sit solutio continui, vel alteratio repentina: audias casum admiratione dignum: Cuidam homini miserabili contigit, vt tota tibia sphacelo esset corrupta: Chirurgus ab illo vocatus, eam totam, ne partes vicinę inficerentur, inscio patiente volsella amputauit: Miser seruans imaginationes præteritorum dolorum nihil sciens de tibię, & totius pedis amputatione valdè cōquerebatur de pollicis digiti dolore: quomodo igitur partis intemperies, vel solutio vnitatis erunt causæ doloris, si pars non sit, si digiti antea abscisi sint?

Respondetur illius miseri hominis dolorem pendere quoque ab aliqua solutione cōtinui, vel violenta alteratione, sed non facta in parte, qua carebat, sed in neruis aliquantulū superioribus, quorum propagines ante amputationē descēdebant, & sensum afferebāt: causa cur deciperetur est, quia sensus nō fit sine ratiocinio; quod est, causa cur quinque sensus continuò decipiantur.

6 Dubit. de ratione doloris à calida qualitate effecti duo sunt: primum, vt qualitas calida inuadat partem sensitiuam subito: secundum, vt inuadat cum violentia: quæ conditiones videntur vanissimæ: quia sæpè calor febrilis inuadit subito, & cum uiolentia: attamen nullus dolor fit.

Respondetur de ratione doloris, vel solutionis continui esse dispositionem in fieri, & non in facto esse; febris vt intemperies est in facto esse; quare præter has duas conditiones doloris, quod alteratio sit subito facta, & cum violētia requiritur, vt dolor fiat à solutione, & non à soluta vnitate. Præterea respondemus, febrē esse intemperiem calidam æqualem; dolorem verò fieri ab intemperie inæquali; pars enim sensu prædita, dum æqualiter à calore læditur non sentit dolorem: facultas enim sensitiua iudicans, dum non percipit quid diuersum à semetipsa non potest iudicare vt malum & vt dolorosum.

7 Dubit. non videtur, quod frigiditas subito, & cum violentia introducta excitet dolorē: quia qui refrigerantur ob coitum non patiuntur dolorem: tamen subito, & cum violentia refrigerantur.

Respondetur, frigiditatem dupliciter considerari, vel vt est positiua, uel priuatiua; primo modo excitat dolores; sed non secundo modo.

Ad

Ad dubium reſpondemus, corpora à coitu refrigerari; quia ſpiritus vitales reſoluuntur, quibus reſolutis relinquitur frigiditas priuatiua, ideſt relinquuntur partes calore priuatæ; concedimus nos frigiditatem poſitiuam ſubito, & cum violentia introductam ſemper dolorem efficere; qualitates enim dum introducuntur, κατ' ἀθρόον καὶ κατ' μικρὸν, quamuis ſint poſitiuæ nullum dolorem efficere.

QVÆEST. XCI.

DE CAVSA PRIMA, & immediata doloris.

PRima opinio eſt Auicennæ 2. 1. doc. 2. ſum. 2. cap. 19. vbi ait, duas eſſe cauſas doloris æquè primas, ſolutionem cōtinui, & intemperiem. Auicennam ſequuntur deinde Valeriola, Altimarus, Fuſchſius, Cornarius, & plures alij. Horum opinio videtur eſſe Gal. in hoc loco, ubi dicit, dolorem, vel indicare ſolutionem continui, vel ſubitam alterationem. Itidem lib. de conſt. artis cap. 8. 2. de locis affectis cap. 5. 13. methodi cap. 6. & multis alijs in locis proponere videtur has duas cauſas doloris, ſolutionem continui, & alterationē ſubitam; ità vt omnes iſti putent, quatuor primas qualitates per ſe primo, & non ratione ſolutionis continui dolorem excitare.

Rationes, quæ mouent Auicennam, & ſectatores variæ ſunt; Prima hæc eſt; dolor eſt ſimilarium partium; ſolutio verò continui eſt diſſimilarium; quare dabitur dolor in partibus ſimilaribus, non ratione ſolutionis continui, ſed ratione primarum qualitatum. Secunda ratio eſt; dolor aliquando eſt vbi nulla eſt ſolutio continui: ergo duæ erunt cauſæ: probant antecedens experimento huiuſmodi; ſi pungatur aliqua particula ſenſu prędita non ſolum dolor eſt in parte ſoluta, ſed etiam vt plurimū in vicina non ſoluta, ergo dolor eſt ubi nulla fit ſolutio continui. Tertia ratio, si primæ qualitates dolorem excitarent ratione ſolutionis continui, & non per ſe, ait Auicennas, quod ſequeretur, non totam partem frigefactam dolere, ſed ſolum in illo confinio, à quo frigus diuiditur, vbi nullum eſt frigus, quod eſt ridiculum. Præterea addi poſſunt hæ duæ rationes Pluſquamcommentatoris, quibus pro Auicenna probat, non ſolum caliditatem, & frigiditatem per ſe primo dolorem efficere; ſed etiam ſiccitatem, & humiditatem, non ratione qualitatum actiuarum, ſed ratione ſui, per ſe primo, & eſſentialiter. Prima ratio Pluſquamcommētatoris, quę erat quarta in ordine pro hac opinione, hæc eſt; membra alterari poſſunt ab humido; ergo etiam ob humidum dolere poſ-

A ſunt; probat antecedens ex Hippocr. lib. de locis in homine, ubi ait, dolorem eſſe dum membrum alteratur. Secunda ratio, quæ eſt quinta in ordine hæc eſt; ſiccitas, & humiditas poſſunt eſſe ex ſe corruptiuæ ſubſtantiæ membri; ergo poſſibile eſt, ut poſſint dolorem per ſe primo inferre. Ex his & alijs argumentis minoris roboris plurimi ſectatores Auicennæ colligunt, omnes quatuor qualitates ſine aliqua continui ſolutione poſſe dolorem excitare; ita ut duæ dentur cauſæ doloris æquè primæ; altera, quæ conueniat ſimilaribus, altera verò diſſimilaribus particulis.

B Pro ſolutione argumentorum ab Auicenna propoſitorum afferenda eſt prius illa diſtinctio à Gal. tradita lib. 3. de fract. com. 34. & alijs in locis; ſolutionem continui duplicem eſſe; aliam euidentem, quæ fit per fracturam, puncturam, & cæteras ſenſibus noſtris conſpicuas ſolutiones; aliam eſſe ratione contemplabilem, quæ non eſt ſenſibus aperta, ſed occulta, quia ſi calor fundendo humores ſubito, & cum uiolentia dolorem excitat, illam effuſionem uidere non poſſumus; ſimiliter frigus ἀθρόως, ideſt ſubito, & βιαίως, ideſt con uiolentia, ſi comprimat ſoluit continuum, & dolorem facit; hæc
C tamen continui ſolutio oculorum aciem effugit, indem ſiccitas coarctando ſoluit, & dolorem facit: humiditas verò ex ſe, quia nō poteſt uiolenter agere; ideò Gal. 2. de comp. med. per loca cap. 1. ait, ab humiditate nullum fieri dolorem, niſi ut ait 1. de ſympt. cauſ. cap. 6. iuncta ſit alijs qualitatibus. His poſitis facilè reſpondemus ad argumenta Auicennæ, quod concludant ſolum de ſolutione euidenti, & non de illa, quæ mente percipitur; ideò quo ad primum argumentum reſpondemus, ſolutionem continui contemplabilem conuenire quoque ſimilaribus partibus. Quo ad ſecundum, dici-
D mus, dum pungitur pars, & dolor excitatur in uicina parte, id fieri à ſolutione continui, quæ ratione contemplabilis eſt. Ad tertium reſpondemus, quod magis diuiditur pars, vbi magis frigeſcit: diuiſioque eſt per compreſſionem: ubi uerò diuiditur à parte ſana, dicimus non eſſe tantam continui ſolutionem, quanta requiritur ad efficiendam uiolentiam. Ad quartum argumentum Pluſquamcommentatoris Reſpondemus eſſe in 2. fig. ex duabus affirmatiuis; quia ad cauſandum dolorem non ſufficit quod membrum alteretur; ſed requiruntur duæ conditiones propoſitæ à Platone in Ti-
E mæo, & à Galeno 1. de ſymptom. cauſ. cap. 6. & 12. methodi 7. quarum altera eſt, ut in dolore alteratio fiat ἀθρόως, ideſt ſubito, & derepente; altera ut fiat βιαίως, ideſt cum uiolentia; relinquitur igitur ut medius terminus ſit uniuerſalior quęſito; medius eſt membrorum alteratio; clariſſimum eſt; alterationem prædicari poſſe de membro dolente, & non dolente. Ad quintum, dum dicunt ſiccitatem, & humiditatem eſſe qualitates ſubſtātiæ corruptiuas,

ideò

ideò per se dolorem inferre posse: argumentum est vanissimum; quia opiata corrumpunt substantiam; attamen non solum dolorem excitant, sed mitigant.

Secunda opinio est Auerrois 3.col.cap.31.& lib.4. cap 46. quam opinionem sequitur Conciliator, qui putat vnicam esse primam, & proximam doloris causam, & non duas, vt Auicennas, & eius sectatores prodidere: hancque causam non esse solutionem continui, vt probauimus nos ex Gal. sed proximam, & immediatam omnium dolorum esse intemperiem partis dolentis: putabat, enim solutionem continui statim mutare temperaturam; illamque mutatã immediatè dolorem efficere: conuenit tamen Auerroes cum Galeno lib.4.coll.ca.46.in hoc, quod humida temperatura ex se sola non possit alium dolorem efficere, quam grauatiuum: duasque præcipuas doloris causas immediatas retulit esse caliditatem, & frigiditatem: siccitatem uerò solam perexiguum dolorem posse excitare.

Prima ratio Auerrois, quæ proponitur etiam à Conciliatore legitur 2. de anima com.107. 117.118.& 119. vbi dicit, sensum taetus, qui est index dolorum sentire prius quatuor qualitates tamquam proprium obiectum: quo posito sequitur, dolorem non fieri, nisi quando qualitates tangibiles, quæ sunt proprium obiectum fuerint excedentes, & improportionatæ, & per consequens intemperatæ: quilibet enim sensus alteratur ab excessu sui obiecti, vt docet Arist. 2. de anima, tex.123.& nõ aliorum sensuum obiectorum: color enim neque dolorem, neq; delectationem infert auditui, olfactui, tactui, vel gustui. Respondet tamen tacitæ illi obiectioni, dum pungitur pars, & statim dolet: ait post illam solutionem continui à punctura factam influere spiritum, & sanguinem, & statim partem illam ex bona in malam temperaturã mutari; à qua primo, & immediatè censet dolorem fieri: à solutione verò continui, siue à punctura non immediatè, sed mediatè dolorem euenire putat. Secunda ratio hæc est, neque solutio continui, neque vnitas continui est proprium obiectum sensus tactus; ergo nec solutio continui erit causa doloris; nec vnitas delectationis. Tertiam rationem desumit à Galen. qui fatetur temperamentum esse obiectum tactus; dum ait, volam manus non fuisse factam in fine temperamenti, sed in medio, nisi ad apprehendendum contraria; quare excessus temperamenti partis sensitiuæ erit obiectum proprium doloris, & non solutio continui. Quarta ratio, solutio continui nõ potest esse obiectum doloris, vt docet Galen. quia qualitates tangibiles sunt sensibilia propria sensus tactus, & non solutio continui; aliqui enim reducunt solutionem continui ad numerum: aliqui ad motum; quæ obiecta sunt sensus cõmunis, & non sensus tactus.

Respondemus ad rationes Auerrois, A concedendo, qualitates tangibiles esse obiecta propria sensus tactus: dicimus tamen, dum sensus tactus alteratur ab excessu sui obiecti primo, & per se alterari à solutione continui: aliud enim est sentire, & dolorosè sentire: sentire fit per qualitates tangibiles: dolorosè verò sentire fit per solutionem, seu separationem continui. Idem obseruatur in alijs sensibus: nam color quod est principale obiectum visus; si fuerit valde luminosus disgregabit visum, & disgregando visionem dolorosam efficiet: sicuti enim color viridis vniendo sensorium est causa delectationis: sic causa soluens continuum est causa B doloris: similiter sonus est obiectum auditus: vehemens tamen strepitus diuellendo, & soluendo dolorosum efficit auditum: similiter sapor est obiectum gustus, sed si est valde amarus diuidit sensorium, & vnitatẽ diuellit. Idem de odore dicendum, sed magis propriè de tactu clara res est: quare ratio Auerrois concludit de qualitatibus tangibilibus, & de temperaturis quatenus inter limites naturales cõtinentur, quia dum qualitates excedunt pariunt solutionem vnitatis, quæ est primum, & immediatum doloris obiectum.

Hinc obiter reprehendi potest Plusquam-C commentator, dum censet contra Galenum in alijs sensorijs fieri solutionem continui, non ratione propria, sed ratione tactus: Galen. enim 10. de vsu par. cap.3. probat euidentissimis experimentis, visionem dissolui ratione propria, & non ratione tactus; quia refert historiam Xenofontis de militibus iter facientibus per niues, qui amiserunt visionem ob maximam disgregationem à niue factam, tactu tamen oculorum manente illæso: refertque Tyrannidem Dionysij Siculi, qui vt lucem quibusdam eripere prius in obscurissimam carcerem eos detrudebat, & deinde post aliquod tempus in splen-D didissimam, parietibusque albissimis ornatam domum eos deduci iubebat. Similiter primo de symp. cau. cap.6. refert, aliquos auditu priuatos ob vehementissimum strepitum manente aurium illæso tacto: ecce quod subita, & violẽta alteratio soluit continuum non in tactu solo, sed in omni sensorio: quamuis in sensu tactus proprijssima fieri solet solutio, & dolor formaliter excitetur; quia in hoc sensu magis propriè dissipatur, vel dissoluitur proprium temperamentum.

Ad secundam rationem Auerrois respondemus, consequentiam esse falsissimam: quia si-E cuti obiectum proprium sensus facit bonum sensum: sic obiectum diuidens, & dissipans tẽperamentum sensorij efficiet sensum malum, & tristem: concedimus & nos, solutionem continui non esse obiectum proprium sensus: immò dicimus esse obiectum soluẽs, & destruens sensum.

Ad tertiam de vola manus respondemus, argumentum procedere de obiecto sensus, & non de obiecto destruente sensum, quod

omninò

omninò diuersum est.

Ad quartam concedimus solutionem continui pertinere ad sensum communem, sed nō ad numerum; quia numerus est in facto esse: dolor vero est in fieri, dicimus igitur solutionem continui pertinere ad motum: quia ex quinque obiectis sensus communis solus motus est in fieri: quod enim est entis actus in potentia, vt in potentia non potest esse in facto esse: quia quod est in facto esse est actus entis permanentis in actu, & non in potentia.

Tertia est quorundam præclarissimorum Virorum, defenditurque in expositione huius tex. à Marco Oddo: atque, causam formalem, & immediatam doloris non esse intemperiem: neque solutionem continui, sed esse mutationem repentinam, & violentam: probat non esse intemperiem; quia dum aliquis pungitur, statim dolor introducitur: ait, intemperiem in tam breui temporis spacio non posse introduci: infert igitur, causam formalem doloris non esse intemperiem, quod enim alicui inest formaliter prædicatur de illo per se: at sic est, quod intemperies neque per se, neque de omni prædicatur de dolore; quia prædicatio de omni conuenit omnibus, & semper. Probat demum non esse solutionem vnitatis; quia dolor, qui fit per manifestam solutionem vnitatis fit per motū localem: qui verò per intemperiem, per alterationem: at sic est, quod ex Aristot. 1 phy. vbi disputatur contra Antiquos, motus localis segregari potest à motu alterationis, & viceuersa, ergo quod dependet à motu locali separari debet ab illo, quod dependet à motu alterationis; & ob id dolor qui fit ex alteratione qualitatum, separabitur ab eo, qui ex solutione continui proficiscitur: cum igitur intemperies, & solutio continui sint duo omninò separata nō poterunt neque simul vnita esse causas immediatas, & formales doloris, qui est vnica res, neque quodliber scorsum ab alio poterit de dolore prædicari: concludit igitur causam immediatam, & formalem doloris esse mutationem violentam, & repentinam: conceditque causas mutationis repētinæ, & violentę esse has duas distinctas; sed æquè primas, & immediatas, solutionem scilicet continui, & intemperiem; dixit esse duas distinctas: quia temperatura, quæ in similaribus consistit; & compositio, quæ in dissimilaribus sunt duæ naturæ æquè distinctæ: dicit quoque ob has causas Gal. in hoc text. & alibi, vt 1. de causis sympt. cap. 6. 12. methodi 7. 2. de locis affec. 4. & 2. de ratione victus primo proposuisse duas causas doloris immediatas, & æquè primas. Demum Oddus confirmat eius opinionem auctoritate Aetij lib. quinto, capite 100. vbi hoc modo dolorem definit; ὀδύνη μὲν οὖν ἐστιν ἀθρόα μεταβολὴ κράσεως καὶ μετὰ λύσεως συνεχοῦς, idest dolor igitur est repentina temperamenti mutatio, & comprehensa cum solutionis continuitate: ecce quod Aetius quoque videtur comprobare dictam opinionem,

A quod scilicet causa formalis doloris sit repentina mutatio.

Reijcitur istorum opinio, quia reluctatur Gal. & rationi: Gal. qui 12. methodi c. 7. protulit hęc verba: *An quod calefaciat, vel refrigeret efficiat solutionem continui eget longiori inquisitione:* subdit hanc speculationē non ad methodū pertinere, sed ad 4. lib. de sym. med. c. 2. vbi determinat, solutionē continui esse vnicam, immediatam, & proximam omniū dolorū causam, ibique examinat, quomodo frigidum sit vlceribus mordax, concluditque, mordacitatem efficere, quatenus continuum soluit, idest quatenus violen-
B ter vnit: soluitur enim continuum tam nimiū disgregando, quam nimium vniendo. Hinc Gale. 3. de fract. com. 34. ait, dari duplicem cōtinui solutionem, aliam scilicet euidentem, & aliam ratione contemplabilem: euidentem conuenire puncturis, fracturis, &c. ratione verò contemplabilem intemperiebus repentè, & cum violentia factis. Quod verò Gal. crediderit solutionē continui esse causam immediatam omnium dolorum fatetur Auic. 2. 1. doct. 2. sum. 2. cap. 19. & Auerroes 3. col. c. 31. Itidem Mesues, vbi agit de psilio. Cur verò Galen. proposuerit duas causas doloris, intemperiem. f. & solutio-
C nem vnitatis superius explicauimus, & paulo infra repetemus. Præterea hæc opinio aduersatur rationi; quia si mutatio repentina, & violēta esset ratio formalis doloris propositio fieret conuertibilis, valeretque consequentia: est repentina mutatio violenta, ergo dolor, quod est falsum, quia febris est quædam mutatio, quę repente, & cum violentia inuadit partes sensitiuas, tamen non est dolor; quare nisi præter repentinam, & violentam mutationem addatur solutio continui, nunquam causa proxima immediata, & conuertibilis cum dolore assignabitur; febris non est solutio continua; quia est
D intemperies æqualis; solutio continui verò nō stat, nisi in intemperie inæquali; non enim soluitur vnitas sine euidenti inæqualitate.

Quarta est opinio verior, & est Gal. quod proximè, & immediata causa efficiens doloris sit vnica, & non duę: hancque esse solutionē continui. Quod hęc sit opinio Gal. fatentur Auic. Mesues, & Auer. quamuis diuersam sectentur opinionem. Præterea Gal. 12. methodi c. 7. videns intemperiem calidam, & frigidam efficere dolorem non per se, sed quatenus soluunt continuum habet hæc verba; an quod calefaciat, vel refrigeret efficiat solutionē continui;
E eget longiori inquisitione; de qua agit 4. de simp. med. c. 2. vbi apertè dicit, solutionem cōtinui esse vnicam doloris causam: ibique examinat, quomodo frigidum sit vlceribus mordax, aitq; quatenus continuum soluit; duplicē tamen continui solutionem esse nos docet 3. de fract. com. 34. alteram esse euidentem: alterum verò ratione contemplabilem, & hāc postremam fieri ab intemperie calida, vel frigida, vel alijs qualitatibus. Præterea Arist. 5. probl. 26. & 6.

& 6.top c.6. videtur asserere solutionem continui esse causam immediatam doloris. Neque obijciant, Galenũ de cuius opinione loquimur multis in locis, sicuti in hoc tex. 13. methodi c. 6. & alibi proposuisse duas, & non vnicam doloris causam, & has esse solutionem continui, atque intemperiem. Responsum enim est superius, quod vnius effectus vnica sola sit causa immediata, & non plures: quamuis mediatæ possint esse multę: est Arist. 2. post. vnum dare vnum, & non plura: similiter est Galeni in methodo, vbi ait, vnum indicari ab vno, & non à pluribus; quod principium lib. 11. methodi nostræ vitandorũ errorum plenissimè confirmauimus. Dum verò Galen. proposuit duas causas doloris, dicimus, id miro artificio fecisse; quia Galeni scopus in hac arte medicinali est inuenire remedia doloris, quæ debent hauriri ab indicantibus notioribus nobis: indicatio enim est argumentum à noto ad ignotum: quare si Galenus proposuisset solam continui solutionem indicantem remedium, protulisset doctrinam studiosis medicinæ inutilem; quia datur solutio continui incognita, & immanifesta, quæ debet declarari per nomina notiora; quamuis indicent causam mediatam, & non immediatam doloris, & hanc esse intemperiem: ideò proposuit solutionem continui euidentem, & solutionē immanifestam, quæ sub nomine intemperiei à Galeno proponitur: rectèque hoc facit; quia de ratione indicantis est, vt sit nobis notius indicato, vt docet Gal. 1. methodi cap. 5. & 1. de articulis 32. vbi ait, ante morbum curādum esse affectum, & locum affectũ cognoscēdum. Præterea cum indicans nos doceat remedium, nisi esset illo notius, committeretur illa species petitionis principij, quę ab Arist. 1. post. c. 3. & 2. post. in principio reprehenditur, dum probatur ignotum per ignotius; quibus sic cōstitutis non poterat Galenus in hoc libello breuissimo, illam solutionem continui afferre, quę est causa proxima, & immediata dolorum omnium, quæ est illa, quæ prædicatur de solutione euidenti, & ratione contemplabili, quia hęc postrema est adeò difficilis, vt prolixa declaratione indigeat; quæ in hoc libro breuissimo non conuenit: maluit sub nomine intemperierum proponere solutiones ratione contemplabiles: quia 3. de fracturis com. 34. & 4. de simp. med. cap. 2. distinctionem solutionis vnitatis distinctè declarat. Modus procedendi Gal. differt ab illo Arist. quia finis medicinæ est sanitas, philosophiæ est causas cognoscere: Arist. in sua philosophia incipit à materia prima, quæ est pars naturalis corporis: sed quia ęquè respicit formā hominis, ac cadaueris; ideò Gal. agens quoque de partibus corporis spreuit tractatum de materia prima, & incepit ab elementis, quæ concurrunt ad efficiendas temperaturas, à quibus haurire potest medicus indicata, seu remedia pro corporis pręseruatione, vel curatione: idē exequitur in hoc loco, & in quolibet tractatu

A particulari: verum indicans remedium doloris est solutio continui: dum verò vult reddere hoc indicans nobis facilè illud diuidit in solutionem continuam euidentem, & in intemperiem, & non in solutionem continui ratione contemplabilem, quia non pertinet ad hunc librum, qui solum capita clarissima proponit, sed alibi, vt diximus de hac solutione occulta egit.

QVÆST. XCII.

B *AN DOLOR SENTIATVR ab aliquo sensu.*

VAria proponuntur argumenta ostendentia, dolorem nō sentiri: duo tamen sunt pręcipua. Primum horum est; dolor est sensus, sed sensus non sentitur à se, neque ab alio; non à se; quia ex Arist. 3. de anima text. 15. intellectus solus se intelligit in se reflectendo; non ab alio, quia si dolor sentiretur ab alio ille per alium sensum, & ille alter per alium

C vsque ad infinitum, quod est inconueniens. Secundum arg. dolor non est proprium sensibile alicuius sensus, ergo non sentitur ab aliquo sensu. Cæterum, quod dolor propriè sentiatur à sensu tactus est quamquod certissimum: immò est ridiculum audire probantem dolorem non sentiri, vel sentiri, quia hoc nō indiget probatione. Quæstio est, an dolor à virtute sensitiua externa, vel interna cognoscatur.

Hipp. 2. aphor. 6. videtur attribuere sentiendi officium Menti, siue internæ potentiæ, & nō externæ; quia communiter profertur aphorismus hoc modo; quicunq; dolentes aliqua par-

D te corporis dolores non sentiunt, ijs mens ęgrotat; neque tamen ex hoc aphorismo colligi potest, dolorem sentiri; quia in græca dictione nō sonant quicunque dolentes, sed ὁκόσοι, πονέοντες, idest quicunque laborantes, sicuti Felicianus lib. 7. cap. 6. de placitis Hippoc. & Platonis latinè vertit: πόνος enim significat laborem, & non dolorem: neque dicit in aphor. Hipp. dolorem non sentiunt, sed πόνου οὐκ αἰσθάνονται, idest laborem non sentiunt. Præterea dum Mens ægrotat non percipitur labor sensitiuæ partis: duo. n. requiruntur, vt fiat dolor, particula sensu prædita, & iudicium: vnico deficiente cessat sensa-

E tio, seu dolor; quare ex Hipp. aphorismo neq; colligitur, sensum dolorem sentire, nec potentiam sensitiuam concurrere ad sentiendum.

Conciliator diff. 77. respondet, dolorē non esse sensum, sed passionem sensus; immò ait dolorem esse passionem, & passibilem qualitatē, quæ est tertia species qualitatis.

Reijcitur, quia passio, seu passibilis qualitas est causa doloris, & non forma, & essentia doloris; ex Galen. enim 2. de locis affectis 7. dolor

for-

formaliter est tristis sensatio, 7. de placitis Hippoc. & Plat. cap. 6. est vehemens sensus alterationis.

Quidam Alij respondent non sentiri dolorem, sed causam doloris immediatam, quæ secundum Auerroem est excessus temperaturæ: secundum Galen. verò est solutio continui, vt probatum est superius.

Reijcitur hæc opinio; quia dolor formaliter est tristis sensus dependens tamen à solutione continui, vel excessu temperaturæ: quare formaliter sentitur.

Alij respondent, dolorem non esse obiectū proprium sensus tactus, sed obiectum pertinēs ad sensum communem: ideò à sensu communi sentiri, & non ab aliquo ex quinque exterioribus. Isti tamen, qui putant dolorem esse obiectum sensus communis sunt diuisi: Quidam enim dicunt dolorem reduci ad numerū; quia dolor vt dolor est solutio vnitatis, ex cuius diuisione duo resultant. Quidam verò dolorem reducunt ad motum, quia dolor est cōtinui solutio, & non soluta continuitas: quare cùm sit in fieri, motus erit: omnis enim motus vt motus est in fieri.

Decipiuntur, quia non soluunt quæstionē: quærimus enim nos, quodnam sit obiectum proprium in dolore, quod sensus tactus percipit: quāuis enim magnitudo sit obiectum sensus communis: attamen dum magnitudo inspicitur, non inspicitur vt magnitudo: sed vt colorata, vel illuminata: similiter dum tāgitur, tangitur non vt colorata, sed vt est obiectū proprium: similiter admittitur, dolorem pertinere ad motum, qui est sensus communis obiectū: possumus nihilominus quærere dum à sensu tacto sentitur, cuius proprietatis ratione sentiatur.

Peripatetici in 2. de anima tractant hāc quęstionem, supponuntque dolorem esse sensum: sunt tamē inter se discordes. Plutarchus (referente Philosopho) dicebat, dum sensus sentit se sentire, id efficere meritò cuiusdam virtutis, quæ dicitur opinatiua, quam nos vocamus cogitatiuam, quæ differt ab intellectu; quia est organica, aliquo modo tamen rationis particeps: hanc putant nonnulli discurrere circa singularia.

Philoponus censet, sensum sentire se sentire non per sensum, sed per virtutem attentiuam, quæ pertinet ad animam rationalem, & non est obligata organo; qua tamen bruta carent: ideò putat bruta non sentire se sentire.

Simplicius asserit, sensum sentire se sentire quatenus aliquo modo est rationis particeps: negat tamen bruta propterea sentire se sentire.

Diuus Thomas 2. de anima censet, sensum se sentire; quia vt fiant sensus, duæ conditiones requiruntur: prima est apprehensio: secunda iudicium: ait ratione iudicij sensum se sentire. Hanc opinionem D. Thomæ sequuntur

A Medici; quia dicunt phantasma doloris prius recipi, deinde iudicari; indeque sumpserunt artem mitigandi dolorem, seu inueniendi famosa illa tria anodyna; de quibus agit Galenus 5. simp. 19. aitque primum anodyni genus esse calidum in primo gradu digerens, & tenuium partium, quod desumitur ab organi densitate; secundum genus est, quod habet virtutem emplasticam, quod respicit spiritum, in quo est iudicium, illum densando: impedit enim ne spiritus, vel radij illorum non ita penetrent, & per consequens non ità dolorosè iudicent: Tertium genus continet narcotica anodyna, quæ destruunt organum, & spiritum iudicantem.

B

Cæterum omittamus Philosophos; quia nos negamus, dolorem esse sensum: hoc enim destructo cessat hæc quæstio, an sensus sentiat se sentire.

1 Dubitatio tamen inde exoritur, quia videtur, quod dolor cum Philosophis sit sensus: sic enim argumentantur; dolor est tristis sensus: ergo est sensus.

Respondetur ex Arist. 2. periher. non valere consequentiam à coniunctis ad diuisa, quando non seruatur idem sensus; veluti si quis diceret; pituita est sanguis diminutè coctus: ergo est sāguis. Ros est pluuia parua, ergo est pluuia. Similiter dolor est sensus tristis, ergo est sensus, quod non valet, quia dolor est dissolutio, & disgregatio, seu destructio sensus. Itàque Ego arbitror, dolorem non esse sensum; arbitror tamen, quod debeat connumerari inter obiecta sensus tactus: censemus tamen, obiectum proprium, & adęquatum sensus tactus esse innominatum, quod qui non animaduertit, sæpissimè fallitur; sicuti enim est obiectum proprium visus innominatum; quia nec color, nec lux, sed quod de vtroque prædicatur est adęquatum obiectum uisus; Hinc dicimus obiectum tactus adęquatum, neque esse qualitates primas nec secundas; ex multisque experimentis hoc affertur; dum n. formica supra manū mouetur non sentitur per qualitatem primam, uel secundam; ecce quod inter obiecta tactus datur aliquod, quod non reducitur ad primam, vel secundam qualitatem; ergo erit quid innominatum, quod deinde prædicabitur de quolibet sub illo contento. Nec dicant motum formicę pertinere ad sensum communem; quia oportet afferre qualitatem propriam, qua per tactū sentitur formicæ motus; sicuti affertur, dum videmus eam moueri; concludimus ergo dolorem non esse sensum, sed obiectum sensus non adęquatum, quia hoc est innominatum, sentirique à virtute sensitiua, quæ constat ex parte recipiente, & ex parte iudicante, quæ in spiritibus animalibus, vel eorum radijs consistit.

C D E

CAPITIS LXXX.

Particula Quarta.

Tex. 80. *Læditur autem operatio tripliciter; aut quia debiliter; aut quia vitiosè; aut quia nullo modo fit.*

Declarauit superius, quod signa indicantia ægritudines omnium partium corporis desumantur ab his quatuor fontibus, à tumore, à dolore, à læsis operationibus, & ab excremētis; hactenus egit de tumoribus, & doloribus; in hoc tex. verò desumit signa à lęsis operationibus, quæ tripliciter lęduntur, vel quia sint diminutæ, vel deprauatæ, vel ablatæ: quælibet enim actio sit animal vitalis, vel naturalis ex Galeni sententia in hoc tex. tribus tantum modis lædi potest, vt dictum est; exempli causa, dum iecur gignit sanguinem pituitosum, vt in hydropico, vel in fluxu hepatico, dicitur actio sanguificatrix diminuta: dum verò gignit sanguinem biliosum, & ardentem, dicitur significatrix deprauata: dum uerò nullo modo gignere potest sanguinem, vt in perfecta hydrope; vel in senio philipi, dicitur sanguificatrix albata: idem dicitur de qualibet actione naturali, animali, & vitali.

1 Dubitatio non videtur, quod quælibet læsa actio possit tripliciter lædi, vt docet Galen. quia memoria est quædam actio animalis; tamen non potest tripliciter lædi; quia solum diminuta, & ablata inuenietur: deprauatam verò nec animo concipere possumus.

Respondetur, de ratione deprauatæ, seu vitiosæ actionis non esse intensionem actionis; sed de ratione actionis deprauatæ esse, quod grauiter actio læsa sit: sicuti enim ex Galen. in tex. de ratione diminutæ actionis est læsio debiliter facta; sic de ratione deprauatæ est læsio grauiter facta, fiat per intensionem, vel remissionem actionis adhuc non ablatæ; similiter 3. de symp. caus. in principio ait, actionem diminutam esse illam quæ vix fit, qualis prius erat; in hoc tex. verò dicit, diminutam debiliter fieri: deprauatam verò vitiosè, idest grauiter esse vitiatam, & non debiliter. Itidem 3. de sympt. causis deprauatam vitiosam vocat: quibus positis dicimus, memoriam diminutam vocari, quando parum deficit; dum valde minuitur vocari vitiatam, seu deprauatam. Idem dicimus de læsa respiratione; dum enim respiratio difficilis facta est, dicitur dispnœa, quæ est deprauata, seu vitiata respiratio; quod vitium consistit in remissione, & defectu respirationis, & non in intensione: similiter si ventriculus cum

A difficultate cibum in chylum conuertit, chylificatio vocabitur diminuta; quia illa actio vix fit: si verò medium cibum in chylum, & mediū in pituitam viscosissimam; tunc chylificatio vocabitur deprauata, quamuis fiat per remissionem. Ratio verò huius doctrinæ desumitur ab hoc altiori principio, quod omnis dyscrasia minuet propriam actionem; actio enim ex Gal. 2. methodi cap. 6. & alibi à temperatura prouenit; quare intendantur, vel remittantur gradus temperaturæ, actiones fiunt vel diminutæ, vel deprauatæ: diminutæ, si parum recedant à statu naturali; deprauatę, si multum & grauiter re

B cedant. Præterea, nō ne omnia corpora si ęgrotant ex necessitate, ægrotant vel leuiter, vel grauiter, vel ferè extinguuntur: si primo modo tunc actiones dicuntur diminutæ: si secundo modo dicuntur deprauatæ; si tertio modo ablatæ; ablata enim actio est ferè mors partis, vel totius; Hinc valde errant, qui putant omnes actiones deprauatas ex intensione actionis sic vocari; cum plurimæ, vt dictum est vocentur deprauatæ ob nimiam remissionem.

2 Dubitatio videtur contradictio manifestissima, quod actio uocēt ablata; quia si est ablata, non est amplius actio.

C Respondetur, actionem ablatam intelligi duobus modis, vel quo ad sensum, vel quo ad totalem extinctionem: dicimus, quod primo modo, idest quo ad sensum actio vocetur ablata: secundo verò modo non vocari actionem, sed mortem; à priuatione enim ad habitū non datur regressus. Hinc in apoplexia quo ad sensum actiones principes, & respiratio sunt ablatæ, non tamen quo ad realem extinctionem; immò tribus experimentis cognoscere solemus, an in apopleticis sit realiter extincta respiratio. Primum, superponitur pectori aquæ cyathus, tunc si respiratio ex toto non est extin-

D cta, aqua in cyatho tremore concutitur. Secundum, si ori apponimus speculum, maculatur. Tertium, si naribus linum, vel quid leuissimū applicetur, videtur moueri ab occulta quadā respiratione, quæ licet quo ad sensum sit ablata, non tamen supponitur realiter extinctam esse.

3 Dubitatio non videtur, quod ex operatione debiliter læsa necessario morbus internus colligatur; quia in sanis quoque corporibus inueniri possunt actiones debiliter læsæ.

Respondetur, quod actio debiliter læsa est duum generum, alia est adeò sensibiliter læsa,

E vt viuens non possit officiorum suorum munera explere; alia est debiliter læsa, sed viuens exercet sua officia, ità ac si esset sanus quo casu dicimus, operationem debiliter læsam non indicare malam constitutionem. Præterea respondemus, Gal. velle non solum per læsas operationes docere malam aliquam constitutionem; sed per alios tres fontes signorum, idest per dolores, tumores, & excrementa mutata; est enim impossibile, vt sit operatio debiliter

læſa, quæ ægritudinem indicet, quin ſequantur excuntia præter naturam, vel immodicè retenta, vel alia ſymptomata tertij ordinis.

CAPITIS LXXXI.

Tex. 90. *Quæcunque autem excernuntur nonnulla quidem ſunt veluti partes patientium locorum: nonnulla verò tamquam excrementa. Quæ verò in ipſis naturaliter continentur ſingula propriam facient indicationem.* Tex. 91. *Dictum eſt autem de hiſce omnibus plenius in tractatu de membris paſſis, quem nullus ante nos, aut in artem redigit, aut ad abſolutam perfectionem deduxit; quemadmodum & in omnibus alijs euenit, quibus initium quidem aliquod ab Antiquis eſt datum, non tamen abſolutum eſt opus. Aegrotantium itaque corporum ex tractatu illo inditia ſunt ſumenda. Eorum autem qui in ægritudinem lapſuri ſunt, & qui ſanitati reſtituendi preſens doctrina complectitur.*

POſtquam Galenus deſumpſit ſigna à tumore, dolore, & operationibus læſis; ait quoque in hoc loco eſſe deſumenda ab ijs, quæ excernuntur: excuntia enim, ſeu excrementa præter naturam ſunt ſymptomata neceſſario conſequentia ſymptomata primi ordinis, quæ ſunt læſæ operationes.

In hoc cap. tria genera excrementorum indicantium internas ægritudines à Galeno proponuntur. Primum genus ait, continere portiones, ſeu particulas locorum affectorum exeſas, quæ excernuntur, veluti ſunt ramenta, & cortices inteſtinorum, quæ indicant affectum dyſentericum: ſimiliter, ſi cum tuſſi excernitur bronchium, ideſt corpus quoddam cartilaginoſum, quod eſt aſperæ arteriæ particula, dicimus, vlcus eſſe vel in aſpera arteria, vel etiam in pulmone. Itidem obſeruatur in Hippoc 4. aphor. 76. dum excernuntur exiguæ carunculæ, aut veluti pilli, indicari renum vlcus; ſimiliter aphor. 81. eiuſdem ſectionis, ſi quis ſquamulas meiat, indicari veſicæ vlcus, quod dictū eſt de renibus veſica, inteſtino, & aſpera arteria de omnibus partibus vlcere correptis intelligendum; hoc tamen ſuppoſito, quod ſi portiuncula excreta fuerit paruula, paruum affectum, ſi magna magnum ſit indicatura. Itidem ſi excreta partiuncula fuerit nigredine, vel mala alia qualitate infecta malignorem ægritudinem enunciaturam dicimus.

Secundum genus excrementorum toto genere præter naturam eſt pus, vel per vomitum, vel per tuſſim eiectum: ſi per vomitum, dicimus ventriculum, vel œſophagum eſſe vlcere, afflictum: agnoſcemus œſophagum eſſe affectum, ſi antequam cibus ingeſtus ſit in ventriculum, ſentiantur puncturæ; ſi verò poſt immiſſum cibum ſentiantur dicimus, vlcus eſſe in ventriculo. Si per tuſſim, & puris pauxillum egreditur, & puncturæ ſentiantur in trachea, ibi erit vlcus: ſin minus, & pus copioſius ſit, vlcus erit in thorace. Similiter ſi viderimus in lotio pus eſſe valde permixtum, tunc dicemus, renes eſſe affectos: quia maior diſtantia efficit exactiorem permiſtionem: hoc tamen ſignum non eſt omninò certum; quia etiam pus vlceris gibbæ partis hepatis vrinæ exactiſſimè miſcetur: ſitus igitur erit, qui tollet dubietatem: nam ſi dolor fuerit circa lumbos, in rene: ſi in regione hepatis, vlcus erit in hepate. Eadem euacuatio aquæ ſimilis carnis recens mactatæ indicabit, iecur eſſe læſum: & demum citrinus color pariet certiſſimam hepatis ægritudinem.

Tertium genus continet illa excreta, quę in locis affectis naturaliter collocantur: veluti ſi vulnerabitur abdomen in parte epigaſtrica, & ex vulnere profluat cibus, ventriculum eſſe vulneratum indicabitur. Similiter ſi vulnus fuerit circa pubem, & vrina egrediatur, vulnus erit in veſica, ſi egredietur ſtercus, inteſtina erūt vulnerata; & ſic de alijs partibus obſeruādum.

Notat Galenus, ſe egiſſe de his tribus generibus excretorum plenius in tract. de locis aff. admonetq; neminē ante illum abſoluiſſe, & in artē redigiſſe tractatum de cognoſcendis locis affectis; hacque occaſione omnes antiquos medicos parui facere videtur; quia multa inceperint pertinentia ad artem medicam: nunquam tamen perfecerint. Poſtremo ait ex libris de locis affectis eſſe ſumenda ſigna omnium locorū affectorum: eorum autem qui in ægritudinem lapſuri ſunt, quorum corpora neutra ſunt, & qui ſanitati ſunt reſtituendi, quorum corpora ſunt actu ægrotantia, in præſenti lib. de his ait ſe verba facere.

SEXAGINTA

Sympathiæ, & idiopathiæ humani corporis ex Gal. & anatomiæ arcanis deſumptæ.

DIGRESSIO XCIII.

HActenus Galenus tradidit methodum perquirendi locos patientes per ſigna deſumpta à doloribus, tumoribus, operationibus læſis, & excuntibus: Hacque applicauit præcipuis, & internis viſceribus: omiſit tamen alias corpo-

ris

ris partes minus principales; quia eadem methodo earum passiones non difficilè penetrari poterunt. Sed quia ex lęsis operationibus medicus in anatomia versatus facile penetrare potest quibus partibus affectus præter naturam per essentiam, vel per consensum conueniant: & in qua parte sit idiopathia, & protopathia, & in qua sympathia tantum; nos propterea gratia facilitandi hoc negotium applicabimus Galeni methodum alijs partibus omissis; præcipuèque ex læsis partium officiis declarabimus, quando passiones fuerint primarię, quando proprię tantum, & quando per consensum.

Præstat igitur, vt ante applicationem huius methodi ex Galeno declarentur termini: primo enim de loc.aff.cap.3. distinguit idiopathiā à protopathia his verbis. *Contingit aliquando aliquem simul, & per consensum, & propria affectione laborare: cum in affectæ particula per consensum permanens sit dispositio: neque dicemus ipsam affici primario, sed propriè, & secundario:* Ecce quod datur affectio permanens, quæ sit propria, & simul per consensum; similiter 4. methodi cap. 4. ait, si affectus adhuc fit, licet sit permanens, attamē auspicandam curationem à causa fouente. Itidem 7. methodi ait, si duo affectus sint coniuncti, vt vnus sine altero nō auferatur, primo illū sine quo alter non tollitur, esse auferendum: ecce quod non sat est, membrum aliquod passionem non naturalem pati, sed oportet scire an adhuc fiat, vbi sit primaria affectio, vbi sit saltem propria, & permanens; quia sine his medicus neque inunctionem leuissimam quidem applicare audeat oportet: Vt igitur huiusce doctrinæ veritas elucescat, mihi proposui, exemplis à Galeno, experientia, & Arcanis anatomiæ desumptis, eam claram, & omnibus conspicuam reddere.

1 Inter stomachum, & cerebrum consensus obseruatur à Gal. 1. de loc.affec.cap.6. in casu illo famoso iuuenis Grāmatici, qui ob lęsionem oris ventriculi in comitialem incidebat: hæc sunt Galeni verba. *Grammaticus quidam iuuenis quoties vehementer doceret, vel cogitaret, vel inediam sustineret, & irasceretur, comitiali morbo corripiebatur: addit per consensum ab ore uentriculi id euenisse;* hic iuuenis erat picrocholus, ideò protopathia, seu principalis affectio erat in iecore: idiopathia, seu propria affectio erat in ore ventriculi: sympathicus affectus, siue per consensum, quod idem est, erat in cerebro: pseruabatur Galeni iussu à comitiali, stomachum corroborādo vsu panis cum vino albo modicè astringente: sympathia cum ex Gal. libello contra Lycum triplex sit: alia generis: alia vicinitatis; & alia operis familiaritatis: hæc oris ventriculi cum cerebro est generis; quia sextum par neruorum cerebri mittit quoque ad stomachum eiusdem generis propaginem nerueam, scilicet qua sensus influit in os ventriculi.

2 Inter septum, musculos intercostales, & neruos consensus obseruatur à Gal. 4. de locis A aff.4. in casu illo famoso de Athleta secundo, qui ob septi transuersi imbecillitatem sine intermissione mouebat musculos intercostales; ibi ait Gal. esse difficile explicatu, an imbecillitas pertineat ad musculum septi, vel ad neruos: vel ad aggregatum ex vtrisque: poterat tamen in hoc casu esse protopathia in ceruice à qua prodeunt nerui, qui inseruntur diaphragmati: idiopathia in diaphragmate, & sympathia in musculis intercostalibus; qui tamē abstulisset passionem ceruicis, facilè permanentem dispositionem diaphragmatis, cuius esse adhuc erat in fieri, superasset; qua ablata confertim cesB sasset musculorum intercostalium imbecillitas.

3 Inter ceruicem, & digitos summæ manus sympathia obseruatur à Gleno 2. de loc. aff. c. 6. & lib. 3. cap. vlt. in casu Pausanię sophistę, qui dum Romam veniret ex casu è vehiculo percussus est circa septimam ceruicis vertebram, vnde amisit sensationem trium digitorum: Galenus ait, se coniecturam fecisse, ꝙ circa septimā vertebrā ceruicis facta fuerit dispositio scyrrhosa, à qua parte oriuntur nerui, qui sensum digitis afferūt; ideò Galenus ceruici remedijs localibus emollientibus applicatis liberauit PauC saniam à stupore digitorum summa cum admiratione omnium illorum medicorum, qui localia applicabant digitis, & non ceruici: protopathia erat in ceruice, sympathia in digitis: Neque miretur quispiam, quod sensus partis deficiat manente illius motu illæso; non enim valet consequentia, ablatus est motus, ergo sensus deficit; quia in epilepsia sensus tollitur, & non motus; similiter in phręneticis motus sunt vehementissimi, sensus tamen pereunt; similiter dormientes mouentur, & nō sentiūt; immò Gal. 2. de motu musc. cap. 4. ait, se somno oppressum integrum ferè stadium dormiendo D confecisse: In his obiectum sensus abest; obiectum verò motus, idest fortis alicuius rei imaginatio adest: Neque neruorum varietas sensum, & motum efficiunt; sed idem neruus præsente motus obiecto mouet, non sentit verò absente sensus obiecto; idem enim neruus respectu substantiæ medullaris ratione diuersorum obiectorū mouet, & sentit. Neq; vera est Femelij opinio 5. lib. suæ physiologiæ capit. 10. dum ait, omnem motū à cerebri medulla prodire, sensum verò à membranis; hæc enim opinio est contra Galenum 7. de placitis cap. 3. vbi ait, facultatem mouendi, & sentiendi solum in E cerebri medulla contineri: membranas verò fuisse institutas ad vestiendam, & nutriendam medullam: idem dici debet de neruis. Quod verò opinio Femelij reluctetur rationi, alibi egimus, neque hic est huius disputationis locus.

4 Inter instrumenta vocis, & ceruicem consensus obseruatur à Gal. 1. de locis aff. cap. 6. vbi refert, vocem cuidam fuisse ferè amissam ob ceruicis læsionem ab externo frigore factam;

hæc sunt verba. *Equidem vocem vitiatam fuisse memini, vt penè perderetur infrigidatis vehementer neruis recurrentibus, cum per hyemem in opere quodam Chirurgico ceruix fuisset incisa, quod cum intelligerem calorificis remedijs naturalem temperaturam neruis restituens, vocem reuocaui.* Sympathicus affectus erat in vocis instrumentis: proprius, seu idopathicus in neruis recurrentibus, qui inseruiunt voci; protopathicus verò seu primarius in ceruice; qui verò auferet principalem, idest frigiditatem ceruici introductam, facilè affectum proprium, qui est in neruis recurrentibus non valdè permanens, superabit. Modum curationis ait Galenus, fieri per applicationem calefacientium: calefacientia verò sunt illa, quæ auferre possunt frigidam intemperiem ceruicis, & neruorum recurrentium: omnes enim actiones à temperatura solent prodire; ideò Galenus à corrigenda temperatura modum curationis desumpsit: Empirici sanè nunquã iuuissent, vt solent expectorantibus saccharo, videlicet violato liquiritia, & alijs innumeris vocem clarificantibus, quibus Nostratum plurimi sine ratione vtuntur.

5 Inter sternum, & laryngem in anginosis obseruatur consensus ab Hippocrate in prognosticis, & coacis prænot: vbi hæc profert, si rubet sternum, in angina esse salutare; ratio est, quia larynx sarcina qua premebatur liberatur: neque obstat, quod dictum est ab Hippocrate 2. epid. de muliere anginosa decumbente apud Bitonem, quod licet habuerit pectoris ruborem; nihilominus quarto die perierit: Ratio est, quia rubor est salutaris, dum angina non est maligna: dum enim est maligna, & rubor adsit, actum est de vita: malignitas enim non consistit in humorum confluxu, sed in mala qualitate. Rubor circa sternum est affectus per consensum factus ob musculi, qui à summo sterno oritur, & in latera scutiformis inseritur, continuitatem: affectus verò proprius est inflammatio musculorum laryngis: modus curationis desumitur ab inflammatione, & à consensu illo sterni, qui non auferendus, sed confirmandus laxantibus, vt inuitetur natura ad expulsionem per externam illam partem.

6 Inter cutem capitis, & ceruicem consensus obseruatur à Galeno in casu illo citato 4. de locis affectis 4. qui est de illo homine, cui defecit sensus pellis capitis, affectione primaria existente in ceruice: ibi Galenus de hoc casu loquens reprehendit medicos vulgares, qui vt restituerent sensum cuti capitis, exulcerabant caput medicamentis calidis credentes affectum primarium esse in pericraneo; hæc sunt verba Galeni. *Vulgares Medici vlcerauerunt caput medicamentis calidis putantes sensum ipsius læsum, calidis posse reuocari; nec sciebant locum primario affectum esse in ceruice.* Affectus per consensum erat

A in pericraneo: primarius erat in ceruice; quia ex primis vertebris spinæ quattuor nerui oriuntur, & ascendunt ad caput, à quibus cutis ambiens caput recipit sensum; quod verò in ceruice fuerit protopathia, ex eo cognouit Galenus, quia intellexit, patientem sub pluuia, & vento impetuoso ambulasse, & circa ceruicem pallium fuisse madefactum, vnde ex illo frigore, & madore ceruix passa fuit intemperiem frigidam, & humidam hebetantem illorum neruorum sensum. Hinc ait Galenus, sanata ceruice topicis calidis, statim quoque pellis sanata est; quia pellis affectio insequeba-

B tur affectionem ceruicis primariam, vt umbra corpus; ecce quem fructum ex arcanis anatomiæ colligere possumus. Qui verò in hac arte semper insistunt in genericis, ut nostratũ plures, non est mirum, si neque intelligant, neque sciant morbos curare; in eorum enim discursu semper committitur paralogismus, in quo ratio est communior quæsito: Dum uident aliquod symptoma perseuerare non expendunt, an protopathia sit in aliqua corporis parte externa, sed statim supponunt principalia uiscera esse læsa; & inde pharmacis, & phlebotomia miseros ægros inculpatos uexant; quod errorũ

C maximè reijcitur à Gal. 5. de loc. aff. c. 7. in casu Stesiani, qui à Romanis medicis indicabatur, quod hepatis abscessum pateretur: Gal. uerò ex solo colore hepar illius esse sanum agnouit: deinde ex arcanis anatomiæ percepit abscessũ non hepar, sed transuersales musculos abdominis in Stesiano obsidere.

7 Inter lienem, & uentriculum obseruatur mirus consensus à Gal. 5. de locis affe. cap. 1. ubi habet hæc uerba. *Congeruntur excrementa in uentriculo, tum eius uitio, tum uitio aliorum uiscerum, cum male habente liene ichores melancholici possunt in uentriculum confluere, & symptomata melancholica*

D *excitare.* Ecce quod in hoc casu à Gal. proposito primaria affectio est in liene; affectio uerò per consensum in uentriculo; potest tamen ichor sua mordacitate introducere intemperiem in uentriculum; quæ tamen sit morbus partim in fieri, & partim in facto esse; eius tamen affectio primaria sit in liene. Qui igitur hæc symptomata melancholica uoluerit curare non applicet uentriculo remedia; quia solum curato liene tollentur uentriculi angores; quod fiet humorem præparando, illumque extrahendo elleboro, uel hyrudinibus applicitis hæmorrhoidibus auertendo.

E 8 Inter uentriculum, & hepar obseruatur consensus dum bilis iusto plus confluit in uentriculũ, uel per meatum felleũ, uel per aliã uiam: affectus proprius, & principalis est in iecore; illoque ablato, statim cessare solent uentriculi passiones: quomodo uerò cognoscatur, an hepar primariò læsum sit, ex traditis à Gal. in capitibus superioribus, & lib. j. de loc. aff. cap. 5. & 2. cap. 9. facillimè dignoscemus, ibi. n. dicit, signa locorum affectorum esse actionem læsam, excreta;

situm

situm accidentis, dolorum proprietates, & propria accidentia: Ego autem de methodo distinguendi idiopathiam à protopathia fusè tractaui lib. 1. methodi vitand. capite vndecimo. Confert praeterea in affectibus ventriculi dignoscendis ad examē reuocare tres causas corruptionis ciborum à Gal. 1. de loc. affect. c. 3. traditas: quia in omnibus affectionibus ventriculi pernoscendis mirificè inseruient: ibi enim Gal. ait, tres esse generalissimas differentias corruptionis ciborum: primam esse, dum cibi corrūpuntur per proprios morbos ventriculi: secundam dum ob uitiosos humores, qui possint à quolibet viscere in ventriculum mitti: tertiam ob prauas alimentorum qualitates: His positis dicimus, in prima tantum differentia ventriculū indicare curationem: in alijs nihil omninò indicare: immò Medicum applicantem remedia ventriculo alioquin sano importunè ægrum vexare.

9 Inter caput, & hepar obseruatur à Galeno consensus 2. de differ. feb. cap. vltimo, dum loquitur de catarrho: ait enim aliquando caput nil pati: sed catarrhū fieri ob sanguinem vitiatum: tunc si omnia præsidia, quæ humana mens excogitare potest, capiti applicares, tantū abest, vt aliquid opis afferres, vt maxima molestia ægrum afficeres.

10 Inter hepatis concauum, & ieiunum intestinum maximus obseruatur vicinitatis consensus: 5. enim de loc. aff. c. 7. Gal. hēt hęc verba. *Hepar afficitur per consensum, uel lienis causa, uel uentriculi, uel intestinorum, & maximè causa ieiuni, & mesenterica uena habituali intemperie refrigerare possunt omnes venas simarum partium hepatis: vnde intemperies peruenit ad totum iecur.* Primo notandum, Galenum admonere, simam iecoris partem maximè causa ieiunij trahi in consensum; quia vt ait 6. methodi cap. 4. hoc intestinum iecori est maximè vicinum; & eius tunica est prætensus, vnde facilè eius passiones iecori communicant: secundo dignum obseruatione est, quod iecur in dyscrasiam secundū vnam partem incidat, alia parte manente sana: potest enim iecoris pars sima affici intemperie frigida per consensum lienis, ventriculi, & præcipuè causa ieiunij, manente tamen parte gibba sana, & omninò illæsa.

11 Inter hepatis gibbam, & diaphragma, renes, & pulmones obseruatur maxima sympathia, quia vnico membro lęso, aliud secundum partem viciniorem, primo in similem passionē cadit; deinde totum afficitur: Gal. in 5. de locis aff. cap. 7. habet hæc verba. *Per consensum à pulmone, vel à septo transuerso, vel à rene primo pars hepatis gibba afficitur, & tractu temporis totum iecur; addit, & nemo inficiabitur, nisi sit natura contentiosus, & indoctus.* Ex Gal. in lib. contra Lycum tres proponuntur consensus, vicinitatis, operis familiaritatis, vt qui est inter mammas, & veterum, & consensus generis; familiaritatis, vt qui est inter ceruicem, & diaphragma per neruos; & inter os ventriculi, & cerebrum per sextum neruorum par: consensus iste hepatis cum diaphragmate, & renibus, & pulmone est vicinitatis: omne enim agens approximatum passo multiplicat quantū potest suam ideam, vt docet Arist. 2. de generatione. Notandum similiter, partem hepatis gibbam posse affici intemperie præter naturam sana existente sima, quamuis non diu ob vicinitatem partium einsdem corporis possit perseuerare sana: Qui igitur iecur per consensum læsum à renibus velet remedijs hepaticis sanare hepar, tempus conterreret.

12 Inter ventriculum, & manus nullum esse consensum probat Gal. in libello aduersus Lycū: ibi ait, tres esse partium humani corporis consensus: primū vicinitatis: secundum, operis familiaritatis, vt inter vterum & mamas; tertium, esse consensum generis, qui obseruatur in longitudine neruorum, venarum, arteriarū, & musculorum: probat primo inter stomachū & manus, nullum esse consensum generis, quia nihil à ventriculo exoritur, quod ad manus perueniat: similiter nullā esse inter stomachum, & manus operis familiaritatē; quia homo cui abscissa manus est, optimè potest cibum conficere; neque consensus vicinitatis esse potest, vt patet, quare vanissima, & ineptissima fuit sympathia stomaci cum manibus, vt putabat Lycus.

13 Inter cerebrum, seu spinam obseruatur consensus cum toto corpore à Gal. 4. de locis affec. cap. 4. dum vitio cerebri, vel spinæ communicatur toti, vel diuersis partibus intemperies: hæc sunt ferè Galeni verba. *Imbecillitas interdum cerebri uitio, interdum spinæ primariò laborantis ob intemperiem toti, uel diuersis partibus communicata; quam vulgares Medici non comprehendunt.* Sæpissimè accidit, quod summa imbecillitas motricis facultatis sit introducta à cerebro, vel spina in musculos mouētes brachia, vel pedes: Rudiores medici tamen non expendentes cōsensum, quem habet cerebrum, vel spina cum musculis applicant topica brachijs, & pedibus: nec vident, primariam affectionem sępissimè esse in spina, vel cerebro, & non in musculis; quo modo verò possit dignosci, an in spina, vel cerebro sit primaria affectio, facilè patebit si viderimus, eandem læsionem non solum pedibus, & brachijs esse communicatam; sed etiam alijs partibus superioribus, quæ ijsdem neruis ab eodem loco prodeuntibus irrigatæ sint.

14 Inter cerebrum, & os ventriculi admirabilis obseruatur consensus; vulnerato enim cerebro sequitur vomitus; & lęso stomacho à bile, vel ab alia mordaci causa sequitur capitis dolor; & aliquando epilepsia, vt Galenus retulit de iuuene illo gramatico; causa sympathiæ est sexta neruorum coniugatio, à qua prodit surculus nerueus vestiens orificium ventriculi. Hinc Rudiores decipiuntur, dum lęso cerebro per consensum stomaci applicant fallicilia capiti,

piti, vel fonticulos brachijs; isti enim meritò irridentur ab ijs, qui arcana anatomica possident.

15 Inter renes, stomachum, & coxas obseruatur consensus generis; quia quando quis patitur affectum nephriticum, statim vomitus, & torpor in coxis consurgunt: consensus renum cum stomacho fit, tum à neruis sexti paris cerebri, qui renes, & stomachum vestiũt; tum à peritoneo induente renes, & ventriculum; consensus verò renum cum coxis fit per sextum fæmoris musculum, qui à parte renum subiecta exoritur: dum enim renes præ dolore, vel calore, humoribus implentur aliquantum comprimunt dictum musculum, vnde torpor in coxis è directo renis læsi suboritur: Neque rectè sentiunt Langius, & Iacotius, torporem in coxis nephriticorũ fieri; qa venę, & arterię plus iusto replentur, & repletæ comprimunt fæmoris neruos. Reijciũtur, quia si ob compressionem neruorum fęmoris fieret torpor, non in coxis solum; sed in toto pede obseruaretur. His positis, si Medicus pro auferendo hoc coxarum stupore applicaret inunctiones coxis, non ne medico anatomiæ perito moueret risum; quia stupor est in fieri, & nihil indicat; quia passionem renum insequitur, vt vmbra corpus.

16 Inter pleuram, & iugulum est consensus generis, quia pleura iugulo alligatur; ideò in pleuritide in iugulo aliquando magnus dolor excitatur, quamuis ibi nullus humor, neq; vlla mala dispositio permaneat: dolor enim ibi causatur, quia pleura ab inflammatione violenter distenditur, & dolor vbi est alligata fit; videas quantum à veritare recedant, qui putant, illam sententiam semper esse veram: vbi dolor ibi morbus; vera tamen est potius hæc; vbi sudor ibi morbus, estque Hippocratis in aphorismis.

17 Inter neruos intercostales, & cubitum, immò & digitos summæ manus consensus obseruatur à Galeno 4. de loc. affect. 4. in casu cuiusdam laborantis peripneumonia vehementi: in hoc ægrotante ait, cubitum, & digitos manus habuisse difficultatem in sensu, & aliquando in motu: atque has læsiones prodire à læsis neruis, qui inter primum, & secundum intercostale spacium sunt: refertque, hunc hominem cito fuisse sanatum adhibito medicamento vnde nerui exoriuntur: hic consensus est generis, quia nerui prodeuntes à spina spacia irrigant intercostalia, & dein ad cubitos, & digitos descendunt: Qui tunc topica applicant cubito, & digitis, quando permanens dispositio est in origine, vel in spatijs intercostalibus importunè id faciunt, & non sine cubiti, & digitorum alioqui in sanorum detrimento.

18 Inter renes, & lienem Hipp. & Gal. in casu Bionis melancholici mirum obseruant consensum: peccans enim humor occupans lienẽ in Bione per vrinam euacuatur, & inde melancholia liberatur; causa huius sympathiæ sunt arteriæ, & venæ splenis; adsunt enim arteriæ à liene, quæ emulgentibus inseruntur; quibus expurgantur lienosi: Hinc Gal. 5. de v. p. & lib. aduersus Erasistratum docet, per arterias expurgari serum in renes: non enim arteriæ solũ constitutæ sunt gratia vitalium spirituum, verum etiam, vt expurgent per renes serosa excrementa. Nos quoque superius ostendimus ex Hipp. Gal. & Arist. melancholiam abundare serositate eamque per vrinam expurgari; ecce quomodo præcognita hac sympathia inter renes, & lienem facilè diureticorum vsu lienosi sanari possint.

19 Inter renes, & diaphragma maximus adest consensus quo fit vt aliquando in nephriticis superueniat difficilis respiratio; medicus versatus in anatomia facilè reperiet causam huius difficilis respirationis; quia scit fasciam, seu inuolucrum extimę superficiei renum adnecti diaphragmati, quod, dum renes sunt affecti, tenditur, & trahit deorsum diaphragma, vnde non liberè mouetur. Quis hoc consensu ignorato sciet difficilem respirationem nephriticorũ curare? auxiliabimur tamen emolientibus, quod fiet exhibitione olei amygdalini, & similium.

20 Inter vmbelicum, & diaphragma adest hæc sympathia: vasa vmbelicalia post fœtum editum degenerant in ligamentum, quod suspendit iecur, & vesicam vrinariam: quod si exeditur, vel laxatur, vel ferro abscinditur, statim iecur cõcidit, neque diaphragma amplius attolli potest: vnde statim apnęa fit, & simul repentina mors. Ferunt de Bragadeno Salaminis Præside, cui capto Cypro immanissimi Turcæ exuerunt corium: atque vt aliquo horarum spacio sic viuum inspicerent vmbelicum non absciderunt: ferunt, quod tandem illo secto, & abscisso ex templo expirauerit.

21 Inter renes, & intestinum collum consensus declaratur à Galeno 6. de morb. vul. com. t. vbi ait. *Colum renibus, & renes colo intestino committuntur per peritoneum.* Hinc est, q dolores renum aliquando transeunt in colicos, & versa vice.

22 Inter renes, & ventriculum adest quoq; cõsensus (præter illum peritonei, & neruorum) per venullas quasdam prodeuntes ab adiposa, dum ab emulgente sinistra exoritur, quæ petunt partem vẽtriculi stomacho proximam, & in quodam cadauere ad fundum peruenire vidi, hinc postea per vniuersam ventriculi regionem anteriorem apertè se dispergere cernebatur, vnde patet cur Nephritici vomitu molestẽtur, & qũo illorum dolores sedari possint. Præterea hęc eadem venarum propago aliquando solet non in ventriculum, sed in truncum venę cauæ se infigere sub septo transuerso, ad quod ab eadem emulgente dictarum venarũ altera socia orta solet migrare, ob cuius cõsortium forsan Nephriticis accidit difficilis respiratio.

23 Inter

23 Inter splenem, septum, renes, & ventriculum est consensus, quia à sinistra vena emulgente exoritur surculus, qui pereptat illam peritonei partem, quæ sub intestinis iacet; deindeque in multas propagines surculus diri mitur: quarum aliquæ ad septum: interdum aliquæ ad ventriculum, vt dictum est: ab hoc aliquæ ex illis in splenis substantiam sæpè dissemi nantur: ex hoc consensu patet, cur diuretica aliquando iuuent splenem, septum, & ventriculum.

24 Inter pleuram, linguam, œsophagum, & ventriculũ adest maxima sympathia; quia pleura peruenit ad linguam: similiter ad linguam, & œsophagum se extendit tunica ventriculi. Propterea morbi, qui sunt in thorace ob pleuræ consensum cum lingua, indicantur à varijs linguæ affectibus. Similiter passiones ventriculi, & omnium viscerum, quæ peritoneo sunt circumuestita ex lingua agnoscuntur: Hinc Galenus loquens in cap 82. huius libri de signis futuræ ægritudinis inter cætera proponit hoc signum, quod minuatur consueta cibi, vel potus delectatio; idem quoque euenit ob pleuræ passiones.

25 Inter stomachum, & cerebrum Galenus 5. aphor. agit de quodam adolescente, qui patiebatur conuulsionem per consensum ventriculi; quia in ipso erat materia æruginosa, cuius vapores petentes cerebrum, & maximè lędentes surculos nerueos vestientes orificium stomachi conuulsionem efficiebant: vt primũ tamen per vomitum educti sunt æruginosi succi statim liberatur.

26 Inter partes dolentes, & imaginationem mira obseruatur sympathia: accidit enim, vt sępè aliquis conquęratur de dolore alicuius partis: nullo tamen dolore existēte in ipsa, de qua conquęritur; ratio huius est, quia dum asserimus, partem aliquam dolere id non sine discursu profertur; quia si mens ægrotat ex Hippocr. 2. aphor 6. nec dolores, nec labores sentiuntur. Sed afferamus casum pro hac re admirabilem: Cuidam tibia ob sphacęlum fuit abscissa ægro tamen tunc non admonito, neque post multos dies: Hic miser post tibiam, & totum pedem amotum conquęrebatur modo de dolore policis, vel calcanei: ex hoc experimento animaduerti dolorem mente prius cōcipi; deinde per discursum partem dolentem iudicari esse digitorum policem, vel indicem: in hoc misero forsitan dolores erant in neruis supra tibiam, qui tamen respondebant, dum sanus erat, tibiæ, & pedi.

27 Inter brachium, & clunes consensus obseruatur; quia aliquando morbus potest esse circa os sacrum, symptoma verò morbi in brachio: quartus enim musculus brachij, qui oritur à dimidia parte ossis sacri scandens versus axillas parti anteriori ceruicis humeri inseritur; eiusque officium est brachium deorsum trahere: cogita quantum miraretur Empiricus anatomia inscius, si videret Dogmaticum applicantem localia natibus auferre brachij symptomata, arbitror, quod adeo admiraretur, vt fortasse suis ineptijs imposterum non daret fidē.

28 Inter brachium, & thoracis vertebras est consensus, quia potest esse morbus circa quintam vertebram, & symptoma in brachio: potest enim contingere, vt brachium non possit adduci ad pectus, quod munus pertinet ad primum par musculorum brachij: officium dicti musculi fit merito nerui prodeuntis à quinta vertebra; si igitur facta fuerit aliqua angustia in nerui radice, brachium erit lęsum, & morbus erit circa spinam: quid igitur Empiricus diceret, si Dogmaticus brachium redderet sanum applicando localia quintæ vertebræ thoracis?

29 Inter digitos, & cubitum adest hæc sympathia, vt digitorum motus amitti, vel diminui possint, causa morbi, non in digitis, sed circa cubitum existente, vnde musculi digitorum sumunt initium: Chirurgos Empiricos vidimus, qui applicant hisce olea digitis, quos si annorum centum inungerent tempus, & oleum perderent. Quod diximus de summæ manus digitis: idem est dicendum de sympathia, quæ est inter digitos pedis, & partem circa genua. vnde musculi oriuntur.

30 Inter os sacrum, & penē adest cōspicuus consensus: Hinc accidit aliquando, morbum in vertebris ossis sacri, & lumborum, eius symptomate apparente in pene: ratio desumitur ab anatomia; quia à 2. & 3. vertebra ossis sacri, & à secunda lumborum mittuntur ad penem nerui, qui si resoluantur, in exordio circa vertebras, succedit omnimoda penis intentigo. Tūc qui applicaret remedia peni, & non articulationibus ossis sacri, & lumborum nihil omnino proficeret: ecce, quod non sufficit læsæ actionis cognitio, nisi sciatur, vbi sit primaria affectio.

31 Inter crura, & vertebras lumborũ adest consensus, quia accidit aliquando, vt morbus sit circa vertebras lumborum, & eius symptoma in cruribus; audiamus Galenum 4. de locis affectis 4. vbi refert, quosdam sanatos fuisse, quibus vtrumque crus paululum erat resolutum adaptato remedio lumbis, vnde nerui adueniunt cruribus. Adest vir in hac Ciuitate, cui resoluta sunt crura ob læsionem neruorum prodeuntiũ à lũbis, nulla in cruribus permanente alia mala dispositione: medici tamen conuocati ab illo, applicarunt tot medicamina cruribus, vt tandem affectus crurum, qui erat per cōsensum, factus sit per essentiam, & tandem reddiderunt morbum incurabilem, qui adaptatis remedijs lumbis, facilè poterat sanari; ecce quid miseri lucrantur Aegroti, dum consulunt medicos anatomiæ ignaros.

32 Inter aures, & laryngē obseruatur mirabilis consensus; quia vno læso, alter quoque læditur; neque nati obmutescunt, vt communiter creditur, quia nullam vocem adiscere potuerint: saltem enim gemitus, suspiria, & magnos

fletus

fletus, in quos erumpunt infantes nuper nati, ederent: Cauſa igitur eſt ſympathia per neruũ quinti paris, à quo duo rami oriuntur; alter maior, qui inſeruit auditui: alter laryngi: vnico verò intrinſecè læſo, alter quoque trahitur in conſenſum; quia verò neruus auditorius eſt maior, ideò euidentior ſympathia, dum primaria affectio eſt in neruo auditorio, animaduertit: omnes enim ſurdi ob læſionem intrinſecã, in prima generatione acquiſitam, & non ab externis cauſis, vt plurimum fiunt; quia oſſa conſtituentia aures ſunt denſiſſima, & ideò vocantur petroſa, & ſunt adeò dura, vt ab externis læſionibus maximè præſeruent neruum.

33 Inter oculos, & muſculos temporales eſt ſympathia, quia læſo illo muſculo, ſtatim oculi alioquin ſani trahuntur in conſenſum, & verſa vice: cauſa eſt, quia ſecundum par neruorum cerebri fertur ad quinque muſculos oculis famulantes, & ad duos palpebram recludentes: & ramuli huius ſecundi paris ſimiliter inſeruntur in muſculum temporalem: ecce quod lædi poſſunt oculi cauſa in temporibus permanente, & verſa vice.

34 Inter labia, & iugulum conſenſus eſt: Hinc aliquando labia ſunt læſa, quia nõ poſſũt obliquè deorſum trahi ob morbum occupantem iugulum. cauſa huius ſymptomatis eſt latus muſculus, qui oritur circa iugulum, cuius officium eſt trahere deorſum labia: ecce, quod ſymptoma poteſt eſſe in labijs, & cauſa circa iugulum: ſæpiſſimè enim in muſculorum exordio poteſt eſſe primaria affectio, quamuis non manifeſtetur, niſi in loco, in quem inſeruntur; & meritò, quia ibi muſculi videntur ſua officia explere: ſi igitur medici neſciant hæc arcana anatomica eſt impoſſibile, vt poſſint curare ægritudines.

35 Inter labia, & tertium par neruorum cerebri, & tertiam articulationem ceruicis eſt ſympathia: aliquando enim labia non poſſunt deorſum obliquè trahi ob cauſam exiſtentem, vel in tertio pari neruorũ cerebri, vel circa tertiam vertebram ceruicis: diximus in tertio pari neruorum cerebri; quia ramus tertij paris, qui vnitur cum illo ramo quinti paris, qui tortuoſum neruum facit, ingreditur latum muſculũ; quare illo ramo læſo, ſtatim muſculus in obeũdo ſuo munere deficit. Diximus quoque radicem eſſe poſſe circa tertiam vertebram colli; quia ab hac prodit neruus, qui ingreditur hũc latum muſculũ. His igitur præcognitis, facilè percipitur, quomodo affectio primaria eſſe poſſit in iugulo, eius verò ſymptoma in labijs. Qui exacta cognitione anatomica erit ſpoliatus quomodo poterit penetrare, quando primaria affectio fuerit in cerebro, vel in ceruice? ſi neſciuerit à qua radice pendeant officia, & in quot partibus poſſit eſſe primaria affectio? quomodo illum curabit? qua arte, qua methodo? Audias qua arte, vt omnia penetrentur ſit incedendum: ſi dum fuerit læſus latus mu-

A ſculus, vt ſuo officio non fungatur: atque insimul læſus muſculus temporalis, & muſculi frontis, tunc inferre poteris, læſionem pendere à cerebro; ratio demonſtratiua eſt, quia tertiũ par neruorum cerebri, antequam perueniat ad latum muſculum, irrigat muſculum temporalem, & frontis; demonſtratio deſumitur à Galeno 4. de locis affec. 4. vbi dicit; accidit, omnes muſculos lędi à communi cauſa; fieri etiam poteſt, ut neruus aliquis, qui muſculis illis cõmunis ſit, afficiatur; ex multis enim læſis officijs ſemper eſt neceſſarium, vt aliquod primum ſit læſum, nerui. ſ. magna propago, vel cerebrum.

B Si verò videris cum læſione muſculi lati insimul lædi muſculum dorſi ſeptimum, & octauum, quorum officium eſt extendere ſuperiorem partem dorſi: & lædatur quoque ſecundum par muſculorum capitis; cuius officium eſt trahere caput in partem poſteriorem, inde inferas, neceſſario affectionem lati muſculi pẽdere à tertia colli vertebra; quia nerui ab hac prodeuntes antequam mittãtur ad latum muſculum, mittuntur ad ſeptimum, & octauum dorſi, & ad ſecundum par muſculorum capitis. Ecce quomodo Medicus anatomicus in perquirendis morbis, & cauſis ſæpè certitudinem C matematicam ſibi comparat: ecce ſimiliter quantum differant non dico Empirici, ſed rudiores Dogmatici à medico anatomico; tanta enim eſt differentia, quanta eſt (vt paucis concludam) inter lucem, & tenebras. Optimus Dogmaticus, ſi radix affectionis labiorum fuerit circa tertiam uertebram, adiunget ibi calorifica, vel quæ auferant ſcyrrhoſam diſpoſitionem, & breui ſanabit labia. Rudis Dogmaticus incipiet ab ouo: primo purgabit, & repurgabit corpora, laudabit ſtillicidia, utetur decoctis, & omnia fruſtra efficiet; immò in perniciẽ ægrotantis curam diriget.

D 36 Inter maxillam inferiorem, & Bregma conſenſus eſt; aliquando enim inferior maxilla non poteſt conſtringi ob affectionem permanentem, vbi eſt bregma; cauſa eſt; quia muſculus temporalis, cuius officium præcipuum eſt frangere res duras, enaſcitur à bregmate vbi eſt ſummum ferè capitis faſtigium; morbi propè bregma, qui poſſunt munus hoc maxillæ diminuere ſolent eſſe, durities relictæ poſt ſuppurationem alicuius apoſtematis; vel vulnus aliquod tranſuerſum factum ab hoſte, vel etiam à tonſore inerudito: ideò ſecundum rectam lineam, & non traſuerſam vulnera dilatanda, & E appetienda ſunt.

37 Inter maxillas, & cerebrum eſt conſenſus, quia aliquando accidit, muſculum temporalem, cuius officium eſt conſtringere maxillã, & dentibus frangere res duras, ſuo officio priuari, vel diminui ob morbum non in maxilla, vel in muſculo temporali exiſtentem; ſed in origine tertij paris neruorum cerebri; vel in origine quinti; quando erit in origine tertij, ſic cognoſcetur: ab hoc pari mittitur prius ꝓpago

neruea

neruea ad musculos oculorum, & deinde ad musculos palpebras recludẽtes: & tandẽ idem ramus peruenit ad musculum temporalem, qui exercet officium mandendi, seu constringendi maxillam: His positis sic necessario concludes: si omnes dicti musculi læsi fuerint, necessario eorum origo erit læsa, idest vbi est tertium par. Probatur denique, vbi est quintum par esse primariam affectionem hac via; primo, prænoscimus, ab hoc quinto pari oriri ramum nerueum, qui flectitur versus anteriorem partem serpentis instar, & ingreditur temporalem musculum; deinde scimus, à quinto pari enasci neruum expansum, qui efficit auditum: His positis dicimus, si cum musculo temporali fuerit læsus auditus, primariam affectionem esse vbi est quintum par neruorum cerebri. Hinc est, quod Gal. 12. methodi cap. vlt. dicat, magnã esse sympathiam inter auditum, & dentes; sed de hac fusè egimus 2. lib. methodi vitandorum cap. 13.

38 Inter os, & septimum par neruorum cerebri maximus consensus obseruatur, quia aliquando quartus musculus maxillæ amittit suũ officium apperiẽdi os ob læsionem permanentem in origine septimi paris neruorum cerebri, quod cognoscetur; si cum hac maxillæ læsione concurrat quoque linguæ motus, & sensus læsus: Demonstratio huius rei ex eo pendet; quia neruus inseruiens huic quarto musculo maxillæ enascitur à septimo pari neruorum cerebri, & deinde per foramen obliquum occipitis egreditur, & scinditur in complures propagines, quarum maior discurrit sub maxilla hac inferiori, vt os per musculum aperiatur, & ad linguam quoque perueniant, vt motum, & sensum ei tribuat: hoc arcano concepto, ꝙ scilicet læsio quarti musculi proueniat à septimo pari neruorum, statim penetramus, quod topica in proposita maxillæ ægritudine sint apponenda occipitio, qua neruus transit: Hinc nos iuuenem laborantem simili affectione cauterio inusto occipio sanauimus, nihil maxillis applicantes.

39 Inter brachia, & quintam vertebrã thoracis consensus est. Nos enim aliquando obseruauimus in brachijs tale symptoma vt brachia non possent adduci ad pectus; officium adducendi brachia ad pectus pertinet ad primũ musculum brachij. Causa huius symptomatis tũc erat circa quintam thoracis vertebram. Via, qua in hanc cognitionem venimus, fuit hæc; obseruauimus, quod præter propositum symptoma, non posse .s. attolli brachia, quod officium pertinet ad deltoidem, idest ad secundũ musculum brachij: similiter non posse trahi scapulas versus pectus, quod officium pertinet ad primum scapulæ musculum; neque brachiũ deorsum extendi, quod pertinet ad quartum musculum brachij; ex his læsis officijs necessariò conclusimus, causam morbificam esse circa quintam vertebram thoracis; hancque cognitionem ex hoc anatomico arcano collegimus; quia à quinta vertebra thoracis egreditur neruus, qui antequam perueniat ad mamillas, idest ad primum musculũ brachij, prius irrigat deltoidem, & primum scapulæ, & quartum brachij: quibus omnibus læsis necessariò indicatur, radicem læsionis esse circa quintam vertebram thoracis.

40 Inter brachium, & femur manifesta est sympathia ob neruos lumborum. Hinc multoties vidimus eodem tempore aliquem nõ posse sine difficultate brachium deorsum extendere, & femur sursum trahere, cæterorum musculorum illæsis officijs: horum symptomatum protopathia sine anatomiæ studio est omninò impenetrabilis; sic percipitur: quartus musculus brachij, cuius officium est trahere deorsum brachium, oritur à vertebris lumborum, & ossis sacri, & ab iisdem vertebris oriuntur nerui, qui dant motum huic quarto musculo brachij, & sexto femoris; quare si isti duo musculi solum lędantur, dicendum est, affectionẽ primariam esse in origine neruorum prodeuntium à vertebris lumborum; ratio verò cur ibi, & non in capite locata sit protopathia est, quia si esset in cap. nõ solum sextus femoris, & quartus brachij, sed musculi vniuersi corporis essent læsi.

41 Inter pectus, manus, & os sacrum, & os ilium consensus est; quia aliquando contingit, primariam affectionem esse in osse sacro, eius verò symptomata in pectore, & manibus apparere; ratio sympathiæ desumitur ab hoc arcano anatomico: adest quartus musculus thoracis, qui oritur ab osse sacro, & ab interno osse ilium; scandensque per lumborum uertebras adheret decem primis costis, quæ huius musculi ministerio arctantur causa constringendi thoracem respirationis gratia; tandemque implantatur septimæ vertebræ ceruicis: facta igitur aliqua læsione in exordio istius musculi, vel propter humorum infarctum, vel ob habitum melancholicum, vel ob aliquam scyrrhosam dispositionem, admodum diminutè, hic musculus suum officium explet, vnde ità difficulter respirant, vt suffocari videantur. Similiter ob læsionem factam in origine istius musculi manus, & brachia trahuntur in consensum: Ratio est, quia dictus musculus inseritur septimæ vertebræ ceruicis, vnde oriuntur nerui inseruientes brachijs, & summis manibus: si igitur musculus fuerit in suo exordio distensus ab infarctu, vel alia mala dispositione necessariò cõprimentur nerui ceruicis, vnde statim brachia, digiti semi stupore infestabuntur. Vidimus medicum in simili casu applicasse vnctionem pectori, brachijs, & manibus non sine magno aliquorum meorum discipulorum risu. Propterea vęh illis, qui se committunt medico anatomiæ imperito: soleo hos comparare illis, qui, cum nunquam vidissent internam horologij structuram, vellent, si motus cessaret consulere

quid

quid in ipſo agendum eſſet. Hinc diuinus Gal. lib. de ſectis ad eos qui in: docet nullo modo internas ægritudines penetrari ſine corporum inciſione, ſine philoſophia, & dialectica: ſimiliter lib. de conſt. ar. med. cap. 3. ait, artes aliquas eſſe, quę res ipſas cõficiunt, vt ædificatoria: alias verò, quæ reſarciunt labefactata ædificia: concludit ex neceſſitate quod ab vtroque artifice particulæ ſint præcognoſcendæ, qua ſubſtantia conſtent, qua figura, qua magnitudine, quo numero, & quam habeant compoſitionem. Itidem addit, Deum & naturam eſſe inſtar illius; qui ędificium fabricatur. Nos verò eſſe inſtar illius, qui extructam domum contemplatur, & aliquid reſarcit; vterque igitur debet præ noſcere qua magnitudine, qua ſubſtantia, qua figura, quo numero partes conditæ ſint, quę cognitio ſolum ex anatomia comparatur.

42 Inter cubitum, & ſcapulam conſenſus eſt per primum muſculum cubiti: aliquando enim ſymptoma apparet in cubito, primaria affectione in ſcapula permanente; & meritò quia primus muſculus cubiti, cuius officium eſt flectere cubitum, oritur in proceſſu ancyroide: dum verò accidit aliqua affectio in hac parte ſcapulæ, eius ſymptoma apparet in cubito. Rudiores applicant topica cubito; quia non intelligunt aliam partem cubitum mouere, quam ipſummet cubitum.

43. Inter cubitum, & ſextam vertebram ceruicis eſt ſympathia per neruos ceruicis. Hinc ſæpè contingit, vt cubitum non poſſit flecti ob morbum exiſtentem circa ſextam ceruicis vertebram: ratio eſt, quia neruus exibens motum primo muſculo cubiti, cuius officium eſt flectere cubitum, oritur à ſexta ceruicis vertebra: agnoſcemus verò hunc neruum in ceruice eſſe læſum; quando cæteri muſculi eodem neruo irrigati erunt læſi; cum igitur primus muſculus cubiti ſit hoc neruo irrigatus; deindeq; idem neruus deſcendat vſque ad digitos, & pręcipuè ſecundo articulo pollicis det motũ, valebit conſequentia, cubitum non poteſt flecti nulla exiſtente cauſa maniſeſta: & inſimul cum hoc primo muſculo cubiti ſecundus articulus pollicis non fungitur ſuo officio, ergo ſi cubitum non poterit flecti, illud eueniet ob lęſum neruum, qui oritur à ſexta vertebra ceruicis.

44 Inter ſecundos articulos digitorũ manus, & humerum, rete, & collum eſt ſympathia per neruos; ratio eſt, quia muſculus flectens ſecundos articulos quattuor digitorum manus enaſcitur ab interno humeri tuberculo. Hinc eſt qđ interno humeri tuberculo vulnerato, vel percuſſo digiti non poſſunt flecti: præterea nerui, qui inueſtiunt dictum muſculum flectẽtem quattuor digitos police excepto oriuntur a tertio pari neruorum manus; ſed antequam ingrediantur hunc primum muſculum prius peragrant per ſecundum muſculum flectẽtem cubitum, & deinde inſeruntur in iſtum primũ,

A de quo loquimur: poſt iſtum tandem peragrãt per muſculos flectentes tertia oſſa quatuor digitorum, & tertium articulum pollicis. His poſitis talis formatur demonſtratio; non poſſunt flecti quattuor oſſa digitorum pollice excepto, & ſimul cubitum non flectitur, neque tertius articulus quinque digitorum, ergo morbus cauſans hæc læſa officia nullo modo poterit eſſe in digitis, neque in muſculo illo flectente digitos; ſed in altiori exordio, quod eſt in capite tertij paris neruorum manuum, quod par eſt commune omnibus dictis muſculis; oriturque immediatè ab illa neruorum rete; ramB quam verò à trunco, vel ſtipite à ceruice. Eadem methodo Gal. incedit 3. de loc. affectis 10. dum perquirit, cur Pauſania ſophiſta amiſerit ſenſum duorum digitórum ob lęſam ceruicē: refertque medicos ſui temporis fruſtra adiunxiſſe localia digitis Pauſaniæ, quia erant apponenda ceruici, vt ipſe fecit, ipſumque ſanitati reſtituit ſumma cum aſtantium admiratione.

45 Inter tertia articula quattuor digitorum pollice excepto, & cubitum, & rete, & tertium, & quintum paria neruorum brachij adſunt conſenſus per muſculum, & neruos: inter cubiC tum, & tertia articula digitorum; quia à parte anteriori, & interna articuli cubiti oritur muſculus, qui deſcendens vſque ad digitos diuiditur in quattuor tendines, qui inſeruntur in tertia oſſa quattuor digitorum gratia flectendi: Rudiores medici, ſi tertia articula non poſſint flecti ob læſionem cubiti à caſu, vel ab ictu facta, inungunt digitos oleis lumbricatis, & ſimilibus vaniſſimis, quæ magnum anatomicis mouent riſum. Præterea non poſſunt aliquãdo illa tertia internodia flecti cauſa læſionis exiſtente in neruorum rete, vel in tertio, & & quinto paribus neruorum brachij; quod hæc D demoſtratiua methodo oſtenditur: ſi muſculi, qui ijſdem neruorum ramis prius induantur, quam iſti, erunt lęſi, ſicuti eſt muſculus flectens cubitum; & muſculi, qui ijſdem neruis irrigantur, ſed poſt iſtos, de quibus loquimur, qui mouent pollicem, valebit hæc conſequentia: non flectuntur tertia internodia quattuor digitorum, ergo morbus poteſt eſſe in tertio, & quinto paribus neruorum brachiorum: ergo poteſt eſſe morbus in mirabili neruorum rete, vel in uertebris ceruicis; quo caſu non tertijs articulis digitorum remedia erunt applicanda, ſed ceruici, vel vbi oriuntur tertium, & E quintum par neruorum brachiorum, vel ſub iugulo, vbi eſt rete; quæ cum ita eſſe poſſint, qđ diceret Empiricus, ſi videret, ꝙ topica adaptata ceruici, vel vbi eſt rete motionem, vel ſenſationem digitis exhiberent? Hoc dogmaticus non mirabitur, quia idem Galenus præſtitit in caſu Pauſaniæ ſophiſtæ. Methodus verò, qua diſtinguitur, an primaria affectio digitorum ſit in collo, vel rete, vel cerebro hæc eſt; in collo, dum à collo vſque ad digitos offi-

cia

cia musculorum læsa sunt: In rete, dum à iugulo infra: in cerebro, dum in toto latere ab oculis ad digitos læsio apparet.

46 Inter quattuor digitos pollice excepto, & externum humeri tuberculum, & quartũ par neruorum colli mirificus obseruatur consensus: aliquando enim non possunt extendi quattuor digiti, primaria affectione existente in externo humeri tuberculo: Ratio est, quia ab hoc loco oritur musculus extendens quattuor digitos: præterea aliquando non possunt extendi, quia primaria affectio sit in quarto pari neruorum colli, quod dat motum musculo extendenti hos digitos. Methodus penetrandi, qñ digiti non extenduntur ob morbum ceruicis, desumitur à læsis aliorum musculorũ officijs; tunc enim erit in ceruice morbus, quando deficient in suo munere musculi flectẽtes, & extẽdẽtes cubitum, qa prius hi musculi neruis prodeuntibus ab hoc quarto pari irrigantur, quam irrigetur musculus extendens quattuor digitos propositos: similiter deficiet in suo officio musculus extendens brachiale, & musculi præbentes motionem pollici, qui ab eodem neruorum stipite motum suscipiunt: ecce quomodo symptoma esse possit in digitis, eius verò morbus in ceruice.

47 Inter digitum minimum, humerum, rete, & collum obseruatur sympathia mirabilis; potest enim aliquando contingere, vt digitus minimus non possit separari à reliquis digitis, vel ob tumorem existentem in interno humeri tuberculo, vel etiam ob morbum existẽtem in rete, vel in ceruice, vbi oritur quartum par neruorum: agnoscetur esse ob morbum externi tuberculi humeri, si in digito nullus sit humor, læsioque appareat in tuberculo externo humeri; potest tamen ab humero ad brachiale vbique esse symptomatis minimi digiti radix, quæ poterit externis signis comprehendi: similiter in rete, vel ceruice poterit esse radix, quod cognosces, si videris musculos flectentes cubitum, & musculum extendentem brachiale in suo munere deficere: Ratio est, quia nerui quarti paris neruorum prodeuntium à collo prius dant motum musculis flectentibus cubitum, & musculo extendenti brachiale, quam musculo minimum digitum ab alijs separanti.

48 Inter digitum indicem, cubitum, & ceruicẽ; confirmatur hæc sympathia tum experiẽtia, tum anatomia: Experientia, quia aliqñ digitus index non potest extendi; causa tamen huius symptomatis aliquando existente in cubito, & aliquando in ceruice. Anatomia, quia tertius musculus externus, cuius officium est digitum indicem extendere, oritur à medio cubito, vbi est linea illa aspera, & oblonga: Hinc ægro hoc musculo in exordio remedia pro digiti læsi sanatione cubito, & non digito sunt applicanda. Præterea in ceruice quoque potest esse causa symptomatis apparentis in indice; quod solus Anatomicus cognoscet, qui optimè nouerit

A à quarto pari neruorum manus oriri surculos vestientes hunc musculum, qui indicem extẽdit: atque ab eodem trunco oriri nerueos surculos irrigantes musculos flectentes, & extendentes cubitum & musculos brachialis, & cęteros pertinentes ad extensionem digitorũ: quare necessaria erit hæc consequentia: index non potest extendi, & simul cubitum nec flecti, nec extendi potest itidem brachiale in suo officio deficit, ergo primaria affectio est in communi trunco neruorum: in ceruice. s. vel rete erit primaria affectio: in ceruice si supra iugulum aliqua læsio obseruetur: in rete tantum, si a iugu-

B. lo infra. Simili modo, dum digitus pollex non potest extendi, potest videri an in cubito, vel ceruice sit primaria affectio. Similiter de læsionibus brachialis eadem methodo incedendum est: sed quia exactissimè egimus de his capit. 29. & sequentibus lib. 2. methodi nostræ vitandorum errorum; ideò hæc tanquam acta omittuntur; accedendum igitur est ad officia læsa tibiæ.

49 Inter tibiam, & ilia, consensus obseruatur experientia, & anatomia: experientia, quia aliquando contingit vt tibia non possit trahi sursum versus inguem alterius tibiæ ob morbũ

C factum in ilibus, idest circa apendicem partis anterioris ossis ilium: causa petenda est ex anatomia: primus enim tibiæ musculus ille latissimus, & gracilis ab illa appendice exoritur, & tibiæ inseritur: si igitur ob scyrrhosam dispositionem ob casum ab alto factam vel ob callũ vulneris, vel inflammationis, facta sit primaria affectio in musculi exordio, statim sequitur tibiæ proposita affectio; qui igitur non animaduertet vnde pendeat hoc officium trahendi tibiam sursum, nunquam huius symptomatis radicem penetrabit; & per consequens nesciet localibus dictam læsionem auferre.

D 50 Inter tibiam, & tertiam vertebram lumborum consensus maximus obseruatur; tum experientia, tum anatomia: experientia, quia in tibia potest apparere symptoma, quod. s. non possit sursum versus inguem trahi ob morbũ existentem circa tertiam vertebram lumborũ: Anatomia, quia vbi est hæc vertebra, oritur tertium par neruorum lumborũ, qd deinde peruenit ad illam implicationem neruorum, quæ retis imaginẽ exprimit: quodq; tandem mittit surculum in primum tibiæ musculum. Modus verò penetrandi, quando tibiæ symptoma oritur à tertio pari neruorum est iste; ab eodem

E trunco oritur neruus, qui dat motum non solũ huic primo, de quo loquimur, sed etiam septimo, & nono musculis tibiæ, quorum munus est tibiam extendere secundum rectã lineam; valebit ergo consequentia: tibia non potest rectè extendi, quod munus pertinet ad septimũ, & nonum musculum, & non potest trahi sursum versus inguem alterius: & præterea nullus ictus, vel vulnus præcessit, ergo causa læsionis tibiæ erit ubi orit tertiũ par neruorũ lumborũ.

51 Inter

51 Inter tibiam, & partem anteriorem pubis non ſemel obſeruauimus tibiam non poſſe ſuperequitari, cauſa huius exiſtente in parte anteriori pubis prope cartilaginem, à qua parte oritur ſecundus muſculus tibiæ, cuius officiũ eſt tibiam ſupra tibiam deferre: quod ſolus Medicus anatomicus penetrabit; quia ſciet interrogare, an in exordio huius muſculi pręceſſerit aliqua lęſio ob caſum, vel pręcedentem ictum, vel humorum decubitum. Similiter aliquando contigit, cauſam huius ſymptomatis eſſe circa quartam, & quintam uertebram lumborũ; quod hac arte cognoſcetur: hic neruus lumborum antequam perueniat ad ſecũdum muſculum tibiæ prius irrigat ſeptimum, nonum, & decimum fęmoris; deinde mittit ſurculos ad penem, meritò quorum neruorum ineſt peni motus voluntarius tum in extramittendo ſemen, tum in alijs officijs obeundis: & deinde ad ſecundum hunc tibiæ muſculum; quando igitur videris vſum muſculi ſeptimi fęmoris, qui eſt trahere femur ſurſum magis tamen introrſum, quam ſextus, eſſe læſum: videriſque, eſſe læſum vſum noni, qui eſt fęmur in gyrum introrſum mouere, & decimi, cuius vſus eſt extrorſum in gyrum vertere, & ſimul cum his quintum femoris eſſe læſum, cuius vſus eſt fæmur extendere in rectum, vel in latum, & demum videris, penem aliquod officium amittere, tunc certiſſimè colliges morbum cauſantẽ propoſitum ſymptoma tibiæ pendere à communi trunco prodeunte à quarta, & quinta vertebris lumborum.

52 Tibiæ, coxendicis, & oſſis ſacri mirabilis eſt ſympathia; quod quidem probari poteſt experientia, & vi anatomica: experientia; quia ſæpè obſeruatur, tibiam non poſſe introrſum flecti ob morbum coxendicis, vel oſſis ſacri: vi anatomica, quia tertius muſculus tibię, cuius munus eſt introrſum flectere tibiam, oritur ab infima, & poſteriori appendice oſſis coxendicis: præterea conſenſus tibię cum oſſe ſacro inde pendet; quia quartus neruus pedis, qui eſt omnium craſſiſſimus, & fortiſſimus fit ab vltimo neruo lumborum, & tribus ſequentibus ab oſſe ſacro prodeuntibus; & ab hoc trunco mittitur ramus ad primum tibiæ muſculum; cuius vſus eſt trahere tibiam verſus inguem alterius, & alios mittit ſurculos ad hunc tertium muſculum, de quo loquimur, & ad quartum tibię, qui tibiam flectit, & alium ramum ad quartũ fęmoris, qui illud extendit, & in latus, & in gyrum mouet: ſi igitur volueris ſcire, an hoc ſymptoma tibiæ, dum ſ. non poteſt inflecti introrſum, proueniat à trũco craſſiſſimo, cognoſces, ſi enarrati muſculi, qui irrigantur eadem neruorũ ſobole in ſuis obeundis officijs deficiant; quia certiſſima demõſtratione confirmaberis.

53 Inter tibiam, coxendicem, & os ſacrum conſenſus alter: aliquando enim tibia non poteſt flecti in rectum: cauſa ſymptomatis exiſtẽte in coxendice, vel in oſſe ſacro: in coxendice, A quia muſculus quartus præſtans hoc officium flectendi in rectum oritur à coxendice, & deſcendens per fęmoris poſteriorem partem inſeritur in caput fibulæ, cuius officium eſt tibiã in rectum flectere: In oſſe ſacro, quia dictus muſculus hanc virtutem flectendi recipit à neruis prodeuntibus à quarto pari neruorum pedis, à quinta. ſ. vertebra lumborum, & à tribus foraminibus oſſis ſacris, vnde craſſiſſimus neruorũ truncus exoritur: agnoſcemus cauſas prædicti ſymptomatis eſſe circa os ſacrum; quia cum ab eodem neruorum trunco oriantur quoque rami veſtientes muſculum primum, tertium, & B quintum tibiæ, & quintum fęmoris, inſimul cũ hoc quarto erũt quoque lęſi, & iſti: ecce quod ex læſis officijs facilè radices omnium ſymptomatum indagari poſſint.

54 Inter tibiam, & appendicem ilium, & os ſacrum; quia aliquando contingit, vt tibia non poſſit in rectum extendi à ſexto muſculo, ad quem pertinet huiuſmodi officium ob morbum exiſtentem in appendice ilium cum extrinſeco latere; vel in oſſe ſacro; in appendice ilium; quia hinc oriũtur muſculi extẽdentes tibiam in rectum; in oſſe ſacro; quia primum par neruorum pedis, vbi exoritur non ſolum inue- C ſtit hunc ſextum muſculum tibiæ; ſed etiã primum, ſeptimum, & nonũ: quare ſi viderimus primum tibiæ non fungi ſuo officio, quod eſt trahere tibiam verſus inguem alterius cruris; & viderimus ſeptimum, & nonum deficere in ſuo officio, quod eſt extendere tibiam per rectam lineam: ex his læſis officijs pernoſces in origine primi paris neruorum eſſe cauſam huius ſymptomatis tibiæ, ideſt in oſſe ſacro, vbi exoritur primum par neruorum pedis: ſed quia de tibiæ officijs læſis diligentiſſimè egimus lib. 2. methodi noſtræ cap. 36. & ſequentibus; ideò hic erat de hac re preſſius agendum.

D 55 Inter fęmur, & coccygẽ os ſacrum, & ventrem eſt mirificus conſenſus: tum quia aliquando accidit fęmur non poſſe extendi ob lęſionem factam in coccyge: tum quia primus muſculus fęmoris craſſiſſimus, qui clunes efficit, cuius munus, ſi operatur ſecundum omnes fibras, eſt extendere in rectum fęmur: ſi cum ſuperioribus, vel decliuioribus, modo in vnã, modo in aliam partem extẽditur; hic inquam muſculus oritur à dimidia appendice oſſis ilium, ab oſſe ſacro, & à coccygie, & inſerit in maius trochantirium: ecce, quod vbi eſt actio læſa, ibi non eſt morbus. Præterea poteſt eſſe cauſa, cur E non extendatur fęmur in primo neruorum pari oſſis ſacri: quia ab hoc neruorum trunco oritur neruus exhibens motum huic primo muſculo. Modus verò penetrandi quando in hoc trunco ſit cauſa ſymptomatis, deſumitur ex læſis officijs: illi enim nerui, qui veſtiunt hunc primum muſculum, irrigant ſeptimum fęmoris, cuius officium eſt trahere fęmur ſurſum fortiter flectendo magis introrſum, quam faciat ſextus muſculus: irrigantque præterea muſcu-

los

los ventris. Quare si videris officia primi musculi, A septimi, & musculorum ventris lędi, dicas causam dicti symptomatis esse circa os sacrum, vbi oritur primum par neruorum pedis.

56 Inter fæmur, & thoracem, & lumbos cõsensus obseruatur; quia aliquando fęmur non potest trahi sursum, & moueri introrsum ob morbum existentem inter vndecimam, & duodecimam thoracis vertebram, vbi oritur sextus musculus fęmoris, cuius munus est trahere fęmur sursum: in lęso hoc fęmoris officio erit indagandum, an in vndecima, vel duodecima vertebris thoracis; vel etiam in prima, & secunda lumborum sit aliqua dispositio scyrrhosa B ob ictum facta, vel ibi sit infarctus humorum, qui deinde comprimat primum par neruorũ, & ob compressionem auferat motum primi, septimi, & noni musculorum tibię: Percipietur esse ibi infarctum ex quinque locis superius traditis locorum affectorum.

57 Inter duodecimam vertebram thoracis, & fęmur, & brachia esse potest consensus; tum quia aliquando accidit, vt sit humorum infarctus circa duodecimam vertebram thoracis; & symptomata appareant in fęmore, & brachijs: tum quia anatomia docet enarratam sympathiam: quia si fuerit infarctus, qui premeret su- C pernerum, qui mittitur ad sextum musculũ fęmoris, symptoma apparebit in fæmore; quod cognoscetur ex læso officio sexti musculi: si verò infarctus humorum premeret quartũ musculum brachij, qui oritur ab osse sacro, & inseritur sub axillis, cuius officium est trahere deorsum brachiũ, apparebit symptoma in brachio: ecce quam incommodè medicus non rectè versatus in anatomia potest applicare remedia, & penetrare symptomatum radices.

58 Inter calcaneum, & quartam vertebram lumborum obseruatur consensus, quem quotidie experientia videmus, & studio anatomiæ D cognoscitur; experientia percipitur, quia sæpè contingit, vt calcaneus non possit attolli causa existente circa quartam vertebram lumborũ: studio anatomiæ; quia officium attollendi calcaneum pertinet ad tertium musculum pedis ad primum, ad secundum, & ad quartũ: isti tres musculi recipiunt virtutem motricem à surculis quarti paris neruorum pedum. Modus cognoscendi; quando calcaneus lęditur ob morbum existentem in lumbis, vel osse sacro ex eo colliges, quia videbis omnes illos musculos, qui suscipiunt facultatem motricem ab eodẽ trunco, deficere in suis muneribus, & hi sunt E primus, tertius, quartus, & quintus tibiæ, & quintus fęmoris, & quintus pedis, & illi musculi, qui flectunt digitum Quid magis hoc exemplo posset cõfundere medicos imperitos anatomię, quam videre symptoma in calce, & morbum esse circa lumbos?

59 Inter digitos pedis, & lumbos, & os sacrum adest mirificus consensus, quia aliquãdo accidit, digitos pedis non posse extendi ob mor-

A bum existentem in exordio quarti paris neruorum pedis, idest in lumbis, & osse sacro. Methodus perquirendi hanc sympathiam sumitur ex eo, quod omnes musculi, qui sunt irrigati surculis prodeuntibus à quarto pari neruorum pedum, erunt læsi; sicuti sunt musculus primus, tertius, quartus, & quintus tibiæ, & quintus fæmoris, & tres primi, qui mouẽt pedem; de quorum officijs superius egimus: ex quorum omnium musculorum læsione certissimè colligemus, radicem esse in inguine, à qua surculi nerui oriuntur. De alijs quoque consensibus inter digitos, & os sacrum egimus lib. 2. nostræ B methodi, ideò eos silẽtio præterire maluimus.

60 Inter lumbos, & rectum intestinum hic obseruatur, quia experientia patet aliquando dolorem persentiri circa lumbos, causa doloris existente in recto intestino, & viceuersa. Ratio sympathiæ est, quia mesenterium quod rectũ intestinum, & alia continet alligatur vertebris lumbrorum.

CAPITIS LXXXII.

Particula Prima.

DE SIGNIS NEVTRORVM decidentiæ, & conualescentiæ.

Tex. 91. *Eorum igitur indicia quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea, quæ sanis, & quæ ægrotantibus eueniunt: si quidem sanis omnia secundum naturam insunt, præter naturam verò ægrotantibus quatenus ægrotant. In confinio autem horum ea, quæ sunt corporum neutrorum indicia, quorum nonnulla quidem sunt ex eorum genere, quæ secundum naturam, sed vel qualitatibus, vel quantitatibus, vel temporibus permutata: quædam autem ex his, quæ præter naturam, ac minora his, quæ ægritudinibus adsunt. Atque idcirco hæ quidem corporum dispositiones, quæ in ægritudinem casura monstraui sunt ex neutrorum genere, atque vna ea, quæ ipsa indicant signa. Primo enim hæc sanitatem ostendunt, secundo autem ægritudinem, & fiunt eadem signa secundum ad aliquid ha-*

bitudinem neutra, & insalubria, quæ quidem presentem dispositionem ostendunt neutra, quæ verò futuram præmonstrant insalubria.

Cum superius Gal. egerit de signis salubribus, & insalubribus: in hoc cap. agit de signis corporis neutrius vt nūc: neutrum enim vt nunc duplex est aliud decidentiæ, & aliud conualescentiæ: prius agit de signis neutrius decidentiæ: deinde verò de signis conualescentiæ. Hinc errare videtur Leonicenus, dum inscribit hoc caput de signis futuræ ægritudinis; quia in neutro corpore collocantur quoque signa sanitatis: dum enim corpus neutrum inclinare videtur in ægritudinē dicitur neutrum nunc decidentiæ; dum in sanitatem dicitur neutrum nunc conualescētiæ.

In hoc tex. agens de signis decidentiæ, cum diuidit in tres particulas: in prima ponit hanc conclusionem: signa decidentiæ esse in medio secundum formam inter ea, quæ conueniunt sanis secundum naturam, & quæ conueniunt ægris præter naturam. In secunda particula ait, signorum neutrorum nunc, quę sunt in medio aliqua esse secundum naturam, sed cum recessu in quantitate, qualitate, & tempore: aliqua verò præter naturam: secundum naturam dicuntur, veluti si quis cibum appeteret in quantitate maiori, in qualitate, & in tempore insolito: hunc dicimus cum Galeno esse in statu neutro declinante: tamen potius ad sanitatem, quàm ad ægritudinem: signa verò præter naturam inclinare potius ad ægritudinem: differre tamē ab ægrorum signis; quia hęc neutrorum corporum signa licet desumpta sint ab ijs, quæ sunt præter naturam, sunt tamen minora, quam ægrotantium signa exempli causa, dolor licet sit exiguus est ex se qd p̄ter naturā: verum cum non adeò infestet, vt officiorū munera impediat, dicetur neutrum nunc decidentiæ habensque relationem ad ægritudinem: In tertia particula infert signa hęc neutra nunc ob duplicem relationem habere duo significata: primum est, dum habent relationem ad se se: & hoc modo principaliter indicant hanc suam neutralitatem: secundum est, dum indicant ægritudinem futuram: ità vt eadem signa dici possint neutra demonstratiua, & ægra prognostica.

1 Dubitatio non videtur, quod signa decidentiæ, quæ sunt quoque neutra nunc sint ex se in medio secundum formam, vt docet Gal. in tex. quia hęmorrhagia in Socrate erit signū decidentiæ: in Platone, qui erat solitus hęmorrhagiam pati, non erit signum decidentiæ, sed salutis: idem dici potest de omnibus accidentibus: ergo non sunt in medio secundū formam.

Respondetur, signa decidentiæ considerari in medio respectu vnius corporis, & non diuersorum: dicimus enim esse in medio sui sani, & sui ægri: ideò Gal. primo de diebus crit: ait, vnū signum respectu vnius corporis posse esse neutrum, respectu verò alterius ægrum; si igitur hæmorrhagia, fuerit signū neutrum nunc decidentię semper respectu illius corporis erit tale, quod nō eueniet, si respectu diuersorum considerabitur.

2 Dubitatio ait Gal. in tex. quæ insunt ęgrotantibus esse præter naturam, quod non videtur; quia in ęgrotantibus sæpè inueniuntur signa bona naturalia, & salubria, sicuti naturalis appetitus edendi, optimus somnus, &c.

Soluitur hæc dubitatio à Gal. in tex. dum ait, ea quę insunt ęgrotantibus quatenus ægrotāt esse præter naturam: dum in ægro est bonus appetitus, hoc signum non conuęnit ægro quatenus ęgrotat: sed quatenus in appetitus instrumento adest sanitas, & non ægritudo: idem dicimus de somno, & de alijs.

3 Dubitatio ait Gal. in tex. corpus neutrum indicare ægritudinem futuram, & neutralitatē præsentem; quod non videtur, quia ex Galeno 4. methodi 3. nihil indicat, nisi sit præsens: cum igitur ægritudo in corpore neutro non sit præsens: neque indicabitur: indicatum enim & indicans sunt relatiua, & simul tempore: Præterea indicans vnum ex Gal. 9. methodi 12. 2. methodi 13. & lib. de opt. sect. ad Trasyb. 45. indicat vnum, & non plura: quare corpus neutrum nō indicabit neutralitatem pręsentem, & ęgritudinem futuram.

Respondet Plusquamcommentator, corpus neutrum indicare ægritudinem futuram, sed non ex necessitate. Reijcitur, quia quod ex necessitate non indicat, dici non debet indicans. Respondemus, omnia signa, quę sunt in neutro corpore per se primo indicare rem præsentem; secundariò verò, siue post mentalem aliquam meditationem, futuram.

4 Dubitatio ait Galenus, in corporibus sanis hæc tria signa prædicere ægritudinem futuram; mutationem affectionum in quantitate, qualitate, & in tempore incongruo: exempli gratia, appetitus vel est solito maior, vel minor, vel est ciborum pessimæ qualitatis; vel appetitus in tempore insolito fit: quod dicimus de appetitu, de omnibus actionibus, excrementis, & qualitatibus est intelligendum. His positis, non videtur, quod omnia signa, quæ pręsagiunt ægritudines, ad hęc tria tantum reducantur; quia vitia in temperatura, & in conformatione morbos præsagiunt: attamen ad illa tria non reducuntur. Similiter mali humores præsagiunt malum futurum, & non reducuntur ad illa tria. Demum sydera infausta sunt, quæ præsagiunt morbos futuros, quare Gal. doctrina videbitur insufficiens, & inepta.

Argenterius nesciens hæc puerilia dubia soluere Galenum repręhendit. Solutio tamen est facilli-

facillima;quia dum ait,vitium in temperatura, A
& structura indicare morbū futurū, primo dicimus,hanc tēperaturam, seu structuram vitiatam dignosci per affectiones mutatas in quantitate,qualitate,& tpe:secundo dicimus,tēperaturam, & structurā si sit p̄ter naturā esse ipsosmet morbos dignoscendos tamen per illa tria proposita à Gal. si secundū naturā esse ipsammet sanitatē dignoscendā per immutabilitatē illorum triū à Gal. propositorū. Dum verò addit Argenterius, humores malos p̄dicere ęgritudines,tunc dicimus, ex illis futurū morbum dignosci si peccauerint in quātitate, qualitate, vel tempore;ecce quod ab his tribus signis pro B
positis in tex.oīa hauriri possunt. Postremò, dū dicit à syderibus infaustis, vel fauentibus pcognosci morbum, vel sanitatem futurā, delirat: nemo.n.philosophorum fidem pręstat Astrologię;legat Arist. Platonem, Piccum mirand. contra Astrologos. legatque veros philosophos,& non insanos, nunquam inueniet, quod à syderibus,& eorum figuris desumant sanitatis, vel futuri morbi euentus; causę.n.vniuersales solum effectus vniuersales, & nō particulares efficiūt dato ēt,& nō concesso, q̄ influxus cęlestes sint natura diuersi à luminibus, quod defendi non potest;sicuti nos contra Luciū Bellantiū,philo C
sophorum auctoritate, & ratione probauimus.

5 Dubit. videtur in hac doct. contradictio; quia in 1. lib. Gal. per corpus neutrū intelligit neutrū, q̄ est medium inter salubre, & insalubre; in hoc cap. verò accipit neutrum inter sanum,& ęgrum:agit enim de neutro nunc conualescentię, & decidentiæ, quę ex Gale.lib.ad Trasyb. mediant inter sanum, & ęgrum,& nequaquam inter salubre,& insalubre:iam probatum est superius,insalubre non esse in latitudine egritudinis,sed sanitatis, quis malè sanū sit.

Solutio est facillima; quia neutrum duplex est; aliud mediat inter salubre, & insalubre: D
aliud verò inter sanum,& ęgrum : & sic nulla est cōtradictio; Gal. enim volens totam artem medicam ad vnicam breuissimam definitionē referre, erat necessarium,vt perquireret nomina adeo ęquiuoca vt sub se continerent tot significata,quot sufficerent pro explicatione totius medicinę: Hæcque fuerūt illa tria salubre, insalubre,& neutrum, quę septuaginta duo significata totam artem continent.

6 Dubit. Gal. in principio huius secundæ partis lib. proponit agendū de signis salubribus insalubribus,& neutris,demōstratiuis,prognosticis,& memoratiuis: egit superius de demon- E
stratiuis,in hoc loco verò de prognosticis: omisit ergo signa memoratiua,quare diminutus.

Respondetur, Galenum non egisse de memoratiuis;quia ad conseruandum, & curandū corpus non conferunt. Secundo respondetur, memoratiua signa omnia reduci posse ad hæc tria predicentia futurum morbum, quæ sunt quantitas,qualitas naturalis mutata, & tempus incongruum.

CAPITIS LXXXII.

Particula Secunda.

Tex. 91. *Eadem verò ratione, & quæcunque ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: dicentur etiam ægra quatenus præsentem ostendunt ægritudinem. Neque in ambiguo est quod quæ sunt vtrorūque indicatiua neutra dicentur secundū vnum quoddam neutri vocabuli significatum. Neque vero mirari oportet eadem signa tres in diuersis habitudinibus seruare rationes, quæ & salubra, & ægra, & neutra dicuntur.*

IN tex. superiori Gal. ostendit, quod signa, quæ sunt in corpore neutro ægrotaturo possint respectu diuersorum dici neutra,& ægra: neutra quatenus præsentem indicant statum: ægra quatenus futuram ægritudinem præsagiūt. In hoc tex. admonet,quod signa,quæ existunt in ægrotantibus ob variam relationem dici possint sana,ægra,& neutra.

Diuiditur in tres particulas; in prima ostendit dici posse sana prognostica, & ægra demonstratiua:sana prognostica, quia præsagiunt futuram sanitatem: veluti cōcoctio in ægrorum vrina dicetur signum sanum prognosticū: ęgra demonstratiua quatenus præsentem statum indicat. In secunda addit hæc: eadem signa in ægrotantibus dici posse quoque neutra secundum aliud significatum neutrorum: cum igitur tria sint significata,disputabitur de qua intellexerit Gal. In tertia particula ait, non esse mirum, si signum vnum numero habeat diuersas definitiones, ita vt idem signum possit dici sanum, ægrum, & neutrum: quia vnum respectu diuersorum varias definitiones habere potest: alia.n.est definitio hominis vt substantia, alia vt quantus,alia vt pater,alia vt qualis,&c.ecce quod vnaquæque res respectū diuersorū potest habere centum definitiones: similiter vnū signum dicitur neutrum;quia si erit in ægrotaturis erit neutrum: si idem signum præsagiet futuram sanitatem, vt vrina concocta dicetur sanum: Hinc sputum pleuriticum dicitur ægrum; quia indicat ęgritudinem, dicitur sanum quatenus sputum est concoctum, indicatque futuram sanitatem.

CAPITIS LXXXII.

Particula Tertia.

Tex. 94 *Secundum verò alterum significatum, quæcunque his qui à morbo referuntur insunt, signa neutra appellamus, neque in alio significato accipiunt ea, quæ senibus insunt, hæc quidem omnia pluribus, & conceptibus, & rationibus subijciuntur. Quæcunque verò his qui integra sanitate fruuntur, inter salubria tantummodo computantur. Et quæcunque ægrotantibus insunt, neque futuram prænunciant sanitatem, soli et hęc ægrorum conceptui subijciuntur. Sed de his quidem postea dicetur.*

EGit superius de signis neutrius nunc decidentiæ: In hoc tex. tangit de signis conualescentiæ. Diuiditur hic tex. in tres particulas: in prima ait sub eodem significato contineri corpora neutra nunc conualescentiæ, ac senes. In secunda, quod omnia supplè quæ continent in se inditia futuræ sanitatis cadunt sub pluribus conceptibus, & rationibus. In tertia dicit, quæ sunt perfectè sana esse solum sub vno conceptu, idest, quod sint sana, & non ægra: similiter, quæ sunt ideo ægra, vt nullam spem salutis cōtineant dicantur solum ægra: illa verò, quæ sunt neutra conualescentiæ sunt cum spe salu- D tis: ideò cadunt sub multiplici conceptu: dicuntur enim neutra, quia præsentem dispositionem indicant: sana, quia futuram in sanitatem prænunciant: tandem ait in sequentibus tractaturum de illis signis ęgrotantium, quæ non pręsagient futuram salutem.

1 Dubitatio statim oritur sub quo neutrorum significato contineantur conualescentes, & senes.

Plusquamcommentator ait, neutrum conualescentię, & senes pertinere ad neutrum nūc primi significati: quia si de conualescentibus sermo fiat ait; antequā perueniant ad optimam sanitatem transeunt per medium, quod est per abnegationem extremorum, quod significatum pertinet ad primum neutrius: idem dicit de senibus. Reiecta est à nobis eius opinio in propria quæstione; quia neutrum primi significati est in latitudine sanitatis: conualescentes verò & senes, & neutra decidentiæ participant ægritudinem. Præterea Gal. lib. de constitutione artis cap. 19. habet, in neutro decidentię esse

A aliquid causæ morbificę: similiter dicemus, in neutro conualescentiæ esse aliquid causæ morbificæ desinentis tamen: probatumque est à nobis in propria quæstione in principio libri cap: de neutris, primum significatum neutrius esse medium inter saluberrimum, & insaluberrimum intelligendo per insaluberrimum corpus non ægrum, sed male sanum: quare cum in hoc loco Gal. agat de neutro, quod mediat inter sanum, & ęgrum nullo modo hæc neutra conualescentiæ, & decidentiæ, & senes ipsi reducentur ad neutra primi significati: sed ad secundi. Insuper patet, neutra nunc conualescen- B tiæ, decidentiæ, & senes reduci ad neutra nunc secundi significati, quia participant de extremis, idest de sanitate, & morbo, vt colligitur ēt in hoc cap. Præterea quod corpora conualescentia medient inter sanum, & ægrum, Gal. nos docet lib. ad Trasyb. cap. 7. & 5. de tuenda val. cap. 4. illa enim vocat sana in affectione, & non in habitu: quod verò senes sint neutra nūc vt conualescentes clarissimè Gal. in tex. superiori fatetur, vbi dicit sub eodem significato contineri conualescentes, & senes. Valeant igitur qui putant, conualescentes reduci ad neutrum nunc primi significati: sed quia fusius C contra Altimarum, Plusquamcommentatorē, & Saluum Selanum egimus superius, ideò ne acta agere videamur, hæc omittenda sunt.

2 Oddus volens interpretari quid intelligat Gal. in hoc tex. per alterum significatum ait, non intelligere aliquod neutrum ex tribus propositis in prima libri parte; sed aliquod aliud diuersum: Quod verò sit declarat dicens, dari à corpore ęgro ad perfectam sanitatem quatuor dispositiones: primam quarum esse ægritudinem: secundam esse corpora conualescentia, quæ sunt debilia, & indigent refectione; tertiam esse conualescentia corpora, quæ non am- D plius indigent refectione, non tamen adhuc aquisiuere optimum habitum: Quartum esse perfectum habitum: posita hac distinctione ait, Gal. intelligere neutrum horum significatorum, de quo superius nihil dictum est. Si rectè percepi hanc Oddi explicationem risum mouet: quia quid aliud est secunda, & tertia illa dispositio, quam conualescentia? quare si conualescentia ex illius sententia participat extrema erit neutrum secundi significati illorum trium neutrorum: si non participat, erit E primi significati: quare nihil noui adfert, nisi melius se explicet.

CAPITIS LXXXII.

Particula Quarta.

DE SIGNIS DECIDENTIAE.

Tex. 91. *Nunc quæ futurã præmonstrant ægritudinem, prius exequamur. Cum verò sit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, qualitatibus, temporibus, non autẽ proprijs speciebus ab eo, quod secundum naturam, euariant; veluti ciborum appetentia intenta, vel dissoluta, aut quæ non seruet tempus consuetum, aut quæ ad edulia non vsitata feratur, aut excretiones cibi superfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existant. Sic humidorum excrementorum vel defectus vel superabundantia præter consuetudinem naturalem, aut in colore, aut in consistentia varietas aliqua, aut in tempore excretionis, & vigiliæ plures, ac somnus, aut non consueto tempore. Eodem modo potus pluris, aut paucioris, calidi, aut frigidi, insolens appetitus; sicuti & circa rerum venerearum vsum immodica, aut intempestiua concupiscentia, & plures, aut pauciores sudores, his qui sint opportuni, & ad motus torpor, aut si moueri tentauerint grauitas, aut vehemens exolutio, menstruorum occultatio, vel immodica, aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora venarum, Græci hæmorrhoidas appellant, fit sanguinis effusio, sed non eadem, quæ prius in cibo, potuque voluptas, sunt futuræ indicia ægritudinis hebetudoque animi non naturalis, aut obliuio quædam inconsueta, aut somni, qui pluribus imaginationibus abundant, quam prius auditus, & odoratus* A *visusvè hebetiores, aut turbulentiores. Et vt simpliciter dicam, quæcunque secundum naturam inerant, hæc quidem augumenta, hæc verò comminuta, hæc verò temporibus quibusdam, aut qualitatibus immutata. Si quidem & ipsius corporis moles, aut maior alba, aut magis rubra, quemadmodum liuidior, aut nigrior ructusque, ac ster-* B *nutamenta, & flatus plures, aut pauciores his qui secundum naturam: sic & quæcunque per nares, vel palatum, vel aures, per quos meatus cerebrum expurgatur, vel temporibus, vel quantitatibus, vel qualitatibus immutata. Hæc igitur omnia ex genere eorum sunt, quæ secundum naturam.*

C PRoposuit Gal. in text. superiori duos fontes, à quibus hauriuntur signa prædicentia futuras ægritudines: alter est, quod ea, quæ insunt secundum naturã sanis corporibus, si futuras ægritudines indicare debent, mutentur in quantitate, qualitate, & tempore insolito fiant: alter fons, quod ea, quæ insunt sanis, sint præter naturam; sed hac lege, vt sint minora, quam quæ ægrotantibus conueniunt.

In hoc tex. proponit sexdecim signa futuræ ægritudinis, quæ prodeunt à primo fonte, idest ab his, quæ insunt sanis secundum naturam, fa- D cta tamen aliqua mutatione in quantitate, qualitate, vel tempore consueto; traditque Gal. tot exempla signorum naturalium mutatorum secundum qualitatem, quantitatem, vel tempus, vt tex. sit clarissimus, & alia non indigeat explicatione: eius tamen artificium in dubiorum solutione explicabitur.

1 Dubit. Gal. superius docuit signa indicantia bonam, vel malam constitutionem desumi à tribus fontibus, videlicet à substantialiter inhærẽtibus, ab operationibus, & casibus; in hoc loco tamen, vbi agit de signis futuræ ægritudinis proponit solum signa desumpta ab opera- E tionibus, & casibus: de substantialiter verò inhęrentibus ne verbum quidem: substantialiter inhęrentia sunt, quæ pertinent ad prædicata primi modi dicendi per se; exempli gratia, caliditas prædicatur de intemperiè calida in primo modo: similiter frigiditas de frigida, & sic de alijs: deinde angustia prædicatur de obstructione, coalescentia, subsidientia, compressione, & occlusione in primo modo: de his signis cum Gal. non egerit, videtur à te ipso valde

discrepans, & alienus.

Respondetur, signa desumpta à substantialiter inhærentibus, vel esse clara, & sensibus subiecta, vel non: si primo modo dicimus, illa nõ mereri, vt in catalogo signorum collocentur: si verò non subijciantur, dicimus, esse occulta & nullo alio modo posse declarari, quam per operationes, & casus; ideò de substantialiter inhærentibus ne verbum quidem fecit: quis est ille, qui in luxato, vel in sexto digito, in polypo quæreret signa? in angustia ex apostemate manifesto? in intemperie feruentissima, quæ tactui est clarissima, quæreret signa? omnia enim hęc sunt substantialiter inhærentia. Præterea potest responderi, quod sub qualitate, quantitate, & tempore insolito omnia tria signa collocentur; dum verò addunt, exempla Gal. solum esse de operationibus, & casibus, dicimus, Galenum non proposuisse exempla signorum substantialiter inhærentium: quia erant ex se conspicua, & manifesta.

1 Primum exemplum Gal. est de appetitu; ait in tex. si appetitus fuerit solito intensior, vel remissior; vel ad qualitates insolitas, vel tempore insolito, tunc illud corpus ait, appellari neutrũ nunc decidentię; quia facilè in ægritudinem prolapi potest.

Causa intensioris appetitus attribuitur humori melancholico, vel totius corporis resolutioni factæ à nimia caliditate. Causa remissioris appetitus est debilitas coctionis, quæ, vel ob læsam facultatem, vel errorem externum fit; quam doctrinam nos declarauimus cum Gal. 1. lib. methodi nostræ, & superius: causa cur appetitus fiat ad insolita, colligitur à contraria dispositione: si enim appetim[9] humidiora, factus est siccus: siccitas enim salsedinis ichoris in hydropico efficit intensiorem sitim.

2 Dubitatio, appetitus intensus non significat corpus neutrum nunc decidentiæ, sed corpus actu ægrum: nonne pica, & malachia, qui sunt appetitus intensi edendi, sunt affectus pręter naturam?

Respõdetur, Galenum intelligere intensionem, & remissionem, quę non excedit limites sanitatis: pica verò & malachia sunt appetitus excedentes sanitatis limites.

3 Dubitatio, si quis vtetur acidis cibis, intẽdetur eius appetitus; non tamen illud corpus vocabitur decidentiæ: in quolibet enim saluberrimo corpore, valdeque distanti à statu neutro: vsu acidorum potest intendi appetitus.

Respondetur, in hoc loco intelligi de intensione appetitus causata à causis intrinsecis, & non de illa, quæ ab vsu acidorum, & similium externorum fit.

4 Dubitatio non videtur, quod acida intendant appetitum; Gal. enim 6. de locis affe. cap. 1. ait, atram bilem esse acidam; nihilominus appetitum auferre.

Respondetur, aciditatem esse duum generum; quędam enim orta est ab humore melancholico frigido, & sicco: hancque dicimus intendere appetitum: quædam verò ab atra bile, quę non solum est acida, verum etiam mordet: de ratione igitur humoris excitantis famem duo sunt: primum vt sit acidus: secundum vt careat morsu.

Secundum exemplum est de fæcum excretione, aitque, tunc corpus salubre in latitudinẽ neutrius nunc decidentiæ prolabi, dum fæces, quę excernuntur sunt pauciores, vel plures: humidiores, vel sicciores; ità vt non seruetur solita illarum quantitas, seu qualitas, vel tẽpus consuetum. Similiter Hippo. & Gal. 2. præsag. tex. 15 aiunt, si excrementum molle, constansque sit & tempore solito excretum, & pro ratione copiæ cibi, ventriculum rectè valere.

Causa verò interna, cur fæces sint solito pauciores, solet esse nimia vẽtriculi caliditas; quia ex Gal. 2. de potentijs naturalibus concoctio ventriculi augetur à calore, & fæces exiccantur. Causa, cur fæces sint humidiores, liquidiores, & copiosiores est frigiditas. Causa denique, quod tempore insolito excernantur est nimia humiditas, quæ laxat intestina. Cæterum causæ horum symptomatum distinctius sunt indagandæ confugiendo ad hanc methodum Galeni, quod omnis actio lędatur, vel ob læsas partes similares; vel ob errorem externum, & quæ sequuntur, de qua re fusè egimus superius, & 1. lib. methodi vitandorum cap. 8.

5 Dubitatio non videtur, quod fæces plures solito præsagient semper futuram ægritudinem, immò aliquando copiosiorum fęcum excretio indicat sanitatem firmiorem reddi.

Respondetur, non solum in neutris decidẽtię posse inueniri signa futuræ ægritudinis; verum etiam futuræ sanitatis; quamuis Gal. proposuerit fæcem solito copiosiorem inter signa futuræ ægritudinis: non tamen credidit, hoc signum sufficere, ideò alia proposuit: in cognoscendis enim omnibus corporibus semper procedit per signorum syndromen: Quique hoc non percipit, statim incidat oportet in errata, in quę Argenterius, qui semper supposuit corporum signa à Gal. proposita debere esse propriissima, quod quam sit vanissimum, non semel ostendimus.

3 Tertium exemplum est de vrina; ait vrinę defectum, & paucitatem, vel solito copiosiorẽ; vel cum colore diuerso à naturali, & consueto, vel cum crassitie, vel tenuitate diuersa ostendere corpus neutrum nunc decidentię.

Causa paucitatis vrinę est vel frigiditas viscerum, vel obstructio, vel sudor, vel insensibilis perspiratio nimium aperta, quę valde vrinam diminuit: quomodo verò insensibilis, & libera perspiratio minuat vrinam; nos in lib. de statica medicina adeò exactè declarauimus, vt nemo sanè percipiet, nisi ad statica principia confugiat. Quod verò vrina sępè resoluatur per sudorem, vel per inuisibilem perspirationem Galenus facilè declarat 1. de facul. naturalibus, vbi

habet

habet hęc. *Id totum, quod bibimus vrina fit, nisi quid cum aluo exeat, aut in sudorem, aut per inuisibilem perspirationem abeat.*

Causa copiosioris vrinę solet esse intensior renum calor, qui vehementer attrahit. Causa crassitiei vrinę potest esse vel calor resoluens, vel transmittens tenuiorem portionem in aliũ locum; vel frigiditas coctionem impediens est illa, quę vrinam multum sedimentosam efficere potest.

Causa diuersorum colorum internus calor est rubrę; frigus albę; sed de vrina, & de causis coloris fusè superius ęgimus.

6 Dubitatio Galenus censet, vrinam solito more copiosiorem indicare corpus esse in statu neutro, quod non videtur; quia sępissimè obseruamus corpora saluberrima meiere plus solito summo cum beneficio; quare hęc doctrina Gal. videtur experientię aduersari.

Respondetur, Galenum intelligere de illa vrinę multitudine excitata ab aliqua interna alteratione, & non ab externo aliquo errore; certissimum enim est, quod corpora saluberrima ob potum nimium, & insolitum copiosiorem reddant vrinam. Demum negamus, quod corpora, quę meiant plus solito ob causam aliquã internam sint saluberrima; ecce igitur, quod mutatio quantitatis, qualitatis, vel consuetũ tẽporis in excretione indicet corpora neutra decidentię, si ob internas alterationes mutatio facta sit.

Quartum exemplum est de somno, & vigilia. longior enim, vel breuior somnus, seu turbulentior solito presagiunt ęgritudinem. Causa somni est humiditas, & frigiditas; vigilię siccitas, & caliditas, vt docet Gal. 3. de loc. affect. 4. valebit ergo, somnus fit longior solito, ergo humiditas maior. Itidem de vigilia dicendum.

7 Dubitatio non videtur, quod somnus solum fiat ab humiditate, & frigiditate; quia Galenus in historia Hermocratis ait, somnum à triplici causa fieri posse, vel ab humiditate, ut in ebrijs; vel à frigiditate vt in senibus; vel à viriũ imbecillitate, vt in Hermocrate.

Respondetur, virium destructionem, vel summam imbecillitatem supponere morbos insignes; Gal. verò hic agit de somno, & vigilia naturali, & non pręter naturam. Prӕterea viriũ imbecillitas somnum excitat quatenus in corpore imbecillimo omnia membra, & pręcipuè cerebrũ reddũtur longè frigidiora; ecce quod tandem somnus in humidam & frigidam causam referendus est. Contrarium de vigilia dicendum.

Quintum exemplum, ait, sitim solito maiorem, vel minorem; vel calidarum, seu frigidarũ potionum indicare futuram ęgritudinem. Causa est, quia nimius appetitus bibendi calida indicat corpus crudis, & frigidis humoribus esse vexatum; bibendi verò frigida indicat contrarium.

8 Dubitatio videtur, quod dum sanus appetit contrarium sit signum salutis, & non ęgritudinis.

Respondetur ex Gal. in text. vnum signum varia relatione dici posse indicatiuum sanitatis, & ӕgritudinis.

Sextum est de immoderato, & importuno coitu: si quis enim tentabitur coitu immoderatiori, quam erat solitus, signum erit (vt ait Gal.) tunc corpus ad ӕgritudinem disponi: similiter si tempore insolito; exempli causa, si quis solet vti coitu horis matutinis: & hic renretur ante cenam, non est signum salutis. Itidem, si quis non amplius coitu tentatur suis consuetis horis, vel diebus, signum est corpus prolapsum esse in statum neutrum decidentiӕ.

Septimum est de sudoribus; ait Gal. si sudores sint plures, seu pauciores, quam requirat motio, seu exercitium aliquod, indicari corpus tunc disponi ad ӕgritudinem: similiter si malè olēt, vel nimium salsi sint. Hipp. 4. aphor. 41. profert hanc sententiam, *multus sudor aut abundantiam excrementorum, uel nimiam cibi assumptionem praecessisse indicat.*

9 Dubitatio, videtur non solum plures, vel pauciores sudores esse pręter naturam, & indicare futuram ӕgritudinem: verum etiam sudores moderatissimos; quia Galenus lib. de locis affect. & in com. illius aphor. venter hyeme: laudat Dioclem dicentem, sudores semper esse quid violentum, & prӕter naturam, & merito, quia sudor est excrementum, quod pertinet ad vrinam: addit Gal. quod calidum innatum illud resoluat insensibiliter per cutim, & nõ per sensibilem sudorem. Prӕterea videtur Gal. sibi contradicere: quia lib. x. de simp. med c. proprio, & hic ait, sudores peccare, dum plures, vel pauciores sunt; quare non est laudandus Diocles, qui absolutè dicit sudores etiam moderatos esse prӕter naturam.

Soluitur dubium Ab alijs vario modo. Ego tamen responderem, sudorem moderatum facta relatione ad corpus salubre semper esse prӕter naturam: facta verò relatione ad corpora recedentia à perfectissimo, qualia sunt salubria vt multum, & neutra, dico quod sudores moderati sunt in latitudine naturali, & non violēta.

Octauum exemplum indicans futuram ęgritudinem, est de motus torpore, qui re vera fit ob transmissionem diminutam virtutis animalis.

10 Dubitatio, Hipp. 2. aphor. 21. ait, (qui frequenter sine causa manifesta exoluuntur derepentè moriũtur,) quare stupor, seu torpor non solum erit signum neutrum nunc indicans futuram ӕgritudinem, verum indicabit ӕgritudinem prӕsentem, & mortalem.

Solutio colligitur ex Gale. com. 2. aphor. 21. ibi enim docet, tres cõditiones requiri ad hoc, vt aphorismus verificetur; quarum prima est, quod ęgri sępè patiantur hanc virium exolutionem sine manifesta causa: de hac non intelligit Gal. in hoc loco. Prӕterea aphorismus est de

de exolutione omnium virium: sententia verò A Gal. hic intelligitur solum de torpore motus, quod pertinet ad facultatem animalem motricem, & non ad alias virtutes.

Nonum exemplũ est circa menses; ait enim corpus mulierum esse neutrum decidentię, si menses sint imminuti, vel omninò suppressi, vel immodici. Immodica enim euacuatio indicat vel nimiam apertionem vasorum vteri, vel peccatum in sanguine, in quãtitate, vel qualitate mordaci: imminuta verò indicat contrarias affectiones: omnimoda suppressio affectus intẽsiores, quam imminuta: quo pacto verò occulta vteri ægritudo sit inuestiganda, nos supe B rius proposuimus.

11 Dubit. ex Galeno immodica euacuatio indicat futuram ægritudinem, quod non videtur, quia plenior mensium euacuatio sæpè confert ad sanitatem.

Respondetur, quod immodica euacuatio facta relatione ad morbum præsentem potest indicare futuram sanitatem; facta tamen relatione ad futuram ęgritudinem indicare statũ neutrum decidentiæ; quia imminet periculum ne ob nimiam euacuationem aliquid mali succedat. Præterea immodica, & imminuta euacuatio considerantur facta relatione ad solitã con- C suetudinem: inueniuntur enim mulieres, quæ sunt solitæ ex sua natura multum, & quæ paucum sanguinem menstruum euacuare: Hinc Gal. 3. de symp. cau. cap. 4. ait, esse mulieres, quę ab ortu naturæ habent vterum durum, aliquæ verò mollem: illę enim quæ durum habent vasa angusta, & ideò paucam mensium copiã euacuant: quæ humidum, & mollem maiora.

Decimum exemplum est de sanguine hæmorrhoidali nimio, vel pauciori solito: nimius enim minatur hydropim, vel tabem præsagit: omnes enim qui patiuntur effusionem sanguinis hęmorrhoidalis, licet euacuatio sit mode- D rata, indicant eorum naturam esse effeminatã, quia sanguinem colligãt, qui non potest dispẽsari, & insensibiliter resolui; talesque, vt in statica medicina probauimus, minus perspirant.

12 Dubitatio contrariarum causarum contrarij fiunt effectus; quomodo igitur hydrops fieri poterit à nimia fluxione sanguinis per hęmorrhoidas, & à nimia retentione?

Respondetur à causa contraria eosdem oriri effectus: sed vnum per se, alterum per accidẽs; nimia sanguinis fluxio debilitat iecur, vnde hydrops; ob nimiam verò clausuram hæmorrhoidum retinetur sanguis crassus, vnde fit durities E in iecore, & destruitur sanguificatrix; Hinc Hipp. 6. apho. 12. ait, à diuturnis sanatis hæmorrhoidibus, si vna non seruat, imminet hydrops, aut tabes, qui affectus sunt contrarij; Galenus in com. reddit rationem dicens ob detentum sanguinem fieri duritiem in hepate, vnde hydrops; similiter sanguinem detentum recurrere ad pectus, & tabem efficere, uel adeo inficere, vt partes corporis tabescant.

A Vndecimum exemplum ait, quando nõ sentitur in cibo, & potu consueta, delectatio futuram ægritudinem indicari. Causa est, quia lingua, quæ est gustus instrumentum habet sympathiam cum omnibus thoracis, & abdominis partibus: thoracis per pleuram membranam, quę inuestit omnia, quæ sunt in thorace, videlicet cor, pulmonem, diaphragma, costas, &c. versus linguam: Abdominis per peritoneum, quę circuminuestit omnia, quę sunt sub thorace, videlicet ventriculum, iecur, renes, splenem, intestina, & excurrit versus linguam: Hinc omnes defectus omnium viscerum debent lingue respõ B dere: si igitur deficit solita delectatio cibi, & potus, signum est in subiectis visceribus esse aliquam causam indicantem futuram ægritudinem.

13 Dubitatio, ait Gal. signum quoque futuræ ægritudinis esse, quando non sentit eadem cibi, & potus delectatio; quod non videtur semper verum; quia ob copiosiorem cibum, vel potum præcedentem, semper amittitur aliquid voluptatis cibi, & potus.

Respondetur, signum propositum intelligi, dum a causa interna, & non à procatarctica fit.

C Duodecimum est de hebetudine imaginationis, discursus, memorię, & sensuum exteriorum. Causa hebetudinis est, vel sanguis copiosus, vel pituitosus; Galenus enim lib. de natura humana com. si rectè recolo 39. ait, homines biliosos esse acuto ingenio, melancholicos prudentes; sanguineos stolidos; ad pituitam non esse mores; quare, dum sanguis, & pituita abundant, ex necessitate oritur hebetudo ingenij, & tarditas imaginationis, & deinde obliuio, quę hebetudines prenunciare solent coma, lethargum, & epilepsiam. Notandum tamen, Gal. intelligere de hebetudine discursiuæ potentię; D quia in codice Gręco legitur διάνοια.

14 Dubitat. non videtur, quod sub dianoiæ nomine intelligi debeãt alię functiones, vt memoria, & imaginatiua. Respondet quando discursiua hebescit, tunc ex necessitate memoriam, & imaginationem hebescere; quia istę sunt functiones subordinatę, & inseruientes facultati dianoeticę, seu discursiuę.

15 Dubitatio non videtur, quod discursus hebes, & tardus indicet futuram ęgritudinem; quia qui sunt hebeti ingenio sunt sanguinei, & per consequens alijs saniores.

Solutio dubij colligitur ex tex. Gal. qui lo- E quitur de hebetudine non ab ortu naturę, sed de aduentitia; hęc enim indicat futuram ęgritudinem.

Addit somnos torbulentos, auditus, odoratus, & visus hebeteriores idem indicare: Causa turbulentię, & hebetioris sensus sunt vapores eleuati à materia crassa, & sanguinea: aliquãdo etiam ipsa minera hanc facit hebetudinem: pituita enim & sanguis si occupant organa sensuum exteriorum hebetudinem inducunt.

Tandem

Tandem Gal. colligit hanc vniuersalem conclusionem; omnia quæ sunt secundum naturã, si aucta, vel imminuta sint, idest si deprauata, & diminuta sint, vel tempore insolito fiunt, collocari inter illa, quæ præmonstrant futuram ægritudinem.

Decimumtertium exemplum est de corporis tumore; etenim, si corpus fiet crassius, vel tenuius solito indicabit futuram ægritudinẽ.

Ego autem addo, quod probaui experientia, vt patebit in lib. nostro de statica medicina, si corpus fiet ponderis longè maioris, vel minoris incidere in statum neutrum decidentiæ, indicabitque morbum futurum, nisi præseruiet.

Decimumquartum exemplum est de colore corporis; etenim si corpus fieret albidius, vel solito more rubicundius, ait, tunc ad ægritudinem disponi: Hinc vacillant plurimi, dum tristãtur, quia palidi sint: illi, si solito, & antiquo more, tales fierent rubicundiores, inciderent in peiorem statum; quia ex Gal. illi verè sunt sani, qui seruãt solitum, & consuetum colorem, sit palidus, sit niger, vel flauus.

Decimumquintum exemplum est de ructibus, sternutamentis, & flatibus; quæ symptomata à flatu oriuntur; dicit Gal plures, aut pauciores flatus, & ructus indicare futurũ morbum.

16 Dubitatio. ait Gal. ructus, & flatus plures, & pauciores indicare neutrum nunc decidentiæ, quasi quod flatus, & ructus pauciores sint magis periculosi, quàm flatus moderati; quod non est verum.

Respondetur, omnia signa in hoc cap. à Gal. proposita respicere consuetudinem: consuetudo enim est veluti altera natura, vt nos altioribus principijs probauimus lib. 4. methodi vitãdarum: sic igitur est intelligẽdus Gal. si aliquis solet crepitos & ructus efficere; atque deinde vel pauciores, vel plures efficiat, indicari futurum morbum: pauciores enim indicant retineri flatus; vnde colligi, & similes affectus fieri possunt; plures solito indicant dyscrasiam ventris frigidam, & humidam, seu imbecillitatem. A quibus verò causis flatus fiant fusè lib. 6. methodi vitandorum tractauimus.

Decimumsextum exemplum est de excrementis cerebri quantitate, qualitate, vel tempore excretionis mutatis; quod indicat futuræ ægritudinis periculum; causa est, quia vel cerebri functiones naturales sunt læsæ ob læsam facultatem, idest ob aliquam dyscrasiam, vel malam compositionem, vel ob externum errorẽ. Hinc copiosiora excrementa pituitosa excreta per nares, & palatum indicare futuros morbos pituitosos: excrementa aurium solito copiosiora indicare ægritudinem calidam cerebri & iecoris; excrementa verò si sint solito minora, idest magis solito imminuta indicare, vel imbecillitatem facultatis expultricis, vel excrementorum crassitiem.

CAPITIS LXXXII.

Particula Quinta.

Tex. 97. *Morsus quoque ventris, vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorum, aut cum aluus subducitur, aut cum vomitus excitatur, aut cum mingitur, siue aliquis alius dolor moderatus ex genere quidem existit eorum, quæ præter naturam; non tamen qui ita se habent, ægrotare dicuntur, sicuti neque qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilant: cum nondum in consuetis impediuntur operationibus. Hic enim in huiusmodi dispositionibus terminus est. Atque idcirco in eo, quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram, atq; neutram appellabimus. Nam pro vigore potentiæ, quæ vel facilè sustinet, vel vincitur, vnaquæque ex his, quas antea diximus, vel morbus est, vel neutra dispositio.*

IN tex. superiori Gal. proposuit signa; quæ desumebãtur à primo fonte, idest ab ijs, quæ conueniunt sanis secundũ naturam, quæ indicare poterant futuras ægritudines. In hoc tex. proponit ea, quę similiter conueniunt sanis, sed præter naturam: quæque adhuc sunt minora, quam quę conueniant ægris. Ex his tamen magis colligimus signa præsagiẽtia futurum morbum, quã ex signis propositis in tex. superiori.

Diuiditur hic tex. in duas partes; in prima proponit duo signa indicantia futuram ægritudinem. In 2. respondet tacitæ obiectioni. In prima ait, quod signa præter naturam, quæ maximè indicant corpora ęgrotatura, quæ tamen non sunt ita mala, vt, quæ conueniunt ægris, cũ non impediant cõsuetas operationes, sint duũ generum: quorum primum est dolor mordicatiuus ventris, oris ventriculi, vel intestinorum, aut qui fit, dum fæces, vel vrina excernuntur: vel qui fit, dum vomitus promouetur; vel dũ caput moderatè dolet: secundum signum est capitis grauitas.

Duo sunt notanda; primum in codice Gręco non inueniri illud verbum, *aut vigilant*, ideò particulam esse demendã. Pręterea vigilia non est ex ijs, quę conueniunt corporibus pręter naturam, vt est dolor, & capitis grauitas. sed secũdũ

naturam;

naturam; quare in tex. superiori potius esset po- A nenda dum quantitate, vel tempore vigilia pec- cat. Secundum docet Gal. morbosas lęsiones il- las esse, quę consuetas impediunt operationes; quare cum dolor talis sit, vt non impediat, dici- tur pertinere ad neutrū decidentiæ: similiter di- cimus de dolore moderatè mordicatiuo, vel grauatiuo.

In secunda parte respōdet cuidā tacitę obie- ctioni; quia quispiam dicere poterat, an ne do- lor ventris mordicatiuus in aliquibus delicatis hominibus impedit operationes consuetas? quare dolor mordicatiuus non erit signum fu- turæ, sed præsentis ægritudinis. Occurrit Gal. B dicens, vnam, & eādem dispositionem dici pos- se neutram, & ægram facta comparatione ad hominem magis, vel minus tollerantem.

1 Dubit. ait Gal. signa neutra nunc præter naturam, sed minora, quā quæ conueniāt ægris aliquando ob virium debilitatem reddere ho- minem actu ægrum, quatenus consuetæ opera- tiones illius impediuntur; immò addimus nos, aliquando inueniri corpora adeo robusta, vt eo- rum operationes non impediantur à potentissi- mis morbis. Memini me videre iuuenem fortē maligna febre detentum, & refertum papulis liuidis per forum ambulantem, & proprijs ope- C rationibus vacantem: quamuis ab illo morbo perierit: quare nec morbi vidētur semper impe- dire operationes: neque impeditæ operationes videntur semper indicare morbos.

Respondemus, dum Gal. ait in omnib. mor- bis impediri operationes non intelligere solū de operationibus externis, vt aliqui putant, sed de internis, quæ præcipuè ob morbos lædūtur. Iuuenis fortis febre maligna correptus licet va- caret externis operationibus habebat tamē in- ternas valde lęsas, vt est sanguificatrix, chylifica- trix, vel spirituū generatrix, & aliæ similes, qua- rum aliquę in omni morbo necessario lædun- D tur: quare per consuetas operationes possunt intelligi non solum externæ, sed vel animales, naturales, seu vitales.

CAPITIS LXXXII.

Particula Sexta.

Tex. 92. *Sic & quæcunque in sensibus: non in eo, quod magis, aut minus inuicem dif- ferunt, sed eo quod toto genere sunt præter naturam. Et hæc sunt signa morborum, donec modica fuerint, & nondum hominem à consuetis operibus sufficiunt amouere; talia verò sunt in gustu quidem, cum vel salsæ, vel ama- ræ, aut alicuius alterius qualitatis sa- por nobis indicatur, siue in omnibus, quæ bibuntur, aut manducantur, aut præter quod aliquid assumatur, saliua talis sentiatur. In odoratu autē quan- do alicuius vnius qualitatis sensum habemus, nullo odore præsente, aut quum plura, & differentia naribus admouemus omnia veluti similia sen- timus. Sæpius verò nihil sentimus, aut aliquid fœtens, etiam si nihil adsit quod fœteat. Quantum verò ad audi- tum, soni & strepitus ad id quod præ- ter naturam pertinent. Quemadmodū in visu quæcunque ante oculos appare- re creduntur nigra, & atra, & cerulea, & russa, & flaua, & nonnulla rotun- da, nonnulla autem oblonga, quædam gracilia, quædam crassa oculis præten- di videntur. In sensu autem tactus cū inæqualitas aliqua, vel spissitudo, vel grauitas, vel tentio, vel torpida, vel vlcerosa dispositio in toto corporis ha- bitu sentitur, sic & in singulis parti- bus vel tentio, vel compressio, vel mor- sus, vel grauitas: quando modicæ fue- rint, ac minimè firmæ, neutram quidē dispositionem adesse demonstrant, fu- turam verò ægritudinem prænunciāt:*

D IN text. superiori Gal. egit de si- gnis præter naturam, quæ indi- cant futuram ægritudinē: osten- ditq; eadem signa in aliquibus esse neurra: in aliquibus verò debilioribus esse vocanda ægra, eo quia consuetas operationes impediant.

In hoc tex. ostendit, omnes quinq; sensuum læsiones, eodem modo esse iudicandas; nam si operationes sensuum mutatæ tamen quantita- te, vel qualitate non ita redditę sint toto gene- re præter naturam, vt impediant consuetas ope- rationes ait Gal. hos paruas læsiones, veluti est E nimia humiditas linguæ esse indicatiuas futu- ræ ægritudinis: si verò læsiones sensuum fue- rint toto genere præter naturam; ita vt impe- diant operationes, tunc non esse vocanda signa neutra indicantia. s. futuram ægritudinem, sed signa demonstratiua ægritudinis pręsentis.

Primo loquitur Gal. de illa gustus læsione, quæ est præter naturam: quando. s. saliua est a- mara, salsa, vel alterius saporis; estq; in causa, vt cibus, & potus amarus, salsus, vel alterius sapo-

ris

ris sentiatur: dicit Plusquamcommentator sicuti aer est necessarius in visu; sic saliua in gustu: per aerem ait, deferri colores ad oculū mediante lumine, & per saliuam sapores ad penitiorem linguæ substantiam: pulchra sanè est cõparatio, sed non omnino vera: quia aer non defert obiecta visus ad oculos, sed lumē. Preterea non per aerem, sed diaphanum feruntur obiecta visus: diaphanum verò prædicatur de aere, aqua, vitris, cęlo, & similib. diaphanis. Præterea humiditas illa rorida, quæ est in linguę poris, quęq; est saporum vehiculum non est tantū saliua, sed est linguę tenue excrementum ortum à tertia coctione linguę: saliua re vera ex Gal. sententia tertio de al. fac. cap. 5. & 12. de v. p. 10. est excrementum, q à glandulis linguę generatur; cuius visus est vt os humectetur, & sapores excipiat, feratq; (vt puto) ad humidum roridum linguę.

Quo ad odoratum Gal. enumerat omnes eius lęsiones, quę indicant futuram ęgritudinē; quarum prima est, quando sentiuntur odores nullo existente externo obiecto odorabili; tūc causa huius affectus, vel est humor putridus existens in pectore, aut naso, aut in ventre, vel in cerebro prope processus mamillares, qui sunt verum instrumentum odoratus, vt cõtra Auerroem aliter sentientem 7. coll. 17. infra disputabimus. Secunda lęsio est, qñ varia odorata naribus applicamus, & non discernimus exactè illorum differentias. Causa istius læsionis est diminuta olfaciendi potentia, quæ vel ob angustiam, vel frigidam intemperiem talis sit. Tertia læsio est dum nihil odoris sentimus; causa vel est omnimoda angustia, vel aliqua interna intemperies in organo odoratus.

1 Dubitatio Gal. inter signa neutra prædicē tia ægritudinem futurā collocat virtutē, & potentiam odorandi ablatam; q non potest concedi; quia lęsio ablata odoratus indicat ęgritudinem præsentēm, & non futuram.

Respondetur, hanc ablatam lęsionem, si talis sit; vt amoueat hominem à consuetis operationibus, non esse signum neutrum, sed ęgrū. Præterea hæc læsio considerari potest dupliciter, vel respectu totius corporis, vel respectu organi odoratus tantum: posita hac distinctione, respõdemus, quod primo modo, idest respectu totius corporis, læsio ablata odoratus sit signū neutrum; secundo modo idest respectu organi odoratus sit signum ægrum; non.n. incõuenit, vt docuit Gal. superius, vnicum signum respectu diuersorum dici sanum, neutrum, & ægrū; quia ablata læsio odoratus respectu totius corporis est neutrum, respectu organi odoratus est ægrum: vel respondemus Gal. loqui de illa odoratus ablatione, quæ non est perpetua, sed de illa, quę sæpius, vt verbo Gal. vtar, aufertur. Quarta læsio odoratus est, dum fætorem, nullo existente obiecto fætido, sentimus. Causa est interna putredo, vel in naso, pectore, vel cerebro.

Hic agitur, quale sit orgãnū odoratus. Arist.

A 2. de anima tex. 100. & lib. de sensu & sen. ait, organum odoratus tale esse potentia, quale est actu odorabile: vbi tamen sit organū non clarè expressit: ideò à Gal. lib. de organo olf. reprehēditur, quod tam obscurè loquatur. Auerroes 5. coll. 17. censet, organum odoratus esse nasi interna foramina: primo probat auctoritate Arist. 1. de hist. c. 11. & 2. de par. animal. c. 10. Secundo ratione hac: si pars cerebri anterior, idest processus mamillares essent organum odoratus, odores sentirētur per os apertum clausis narium foraminibus: at non sentiuntur, ergo. Reijcitur Auerroes; quia sicuti sine aqueo humore visio

B non fit; sic sine nasi foraminibus: in his enim odores inueniunt vehiculum deferens illos ad processus mammillares; sed fusius in propria quæstione de his egimus.

2 Dubit. videtur Gal. diminutus; quia præter accidentia ab illo proposita proponit aliud quodam nouum à Plusquamcommentatore, quod similiter est toto genere preter naturam; estq; dum odor malus iudicatur bonus, quod proportionatur comestioni carbonum, quod euenit propter qualitatem, quæ è diametro cõtrariatur organo temperaturæ.

Respondetur hoc accidens non esse nouū,

C sed referri ad quartum à Gal. propositum, dum dixit aliquid fętoris sentiri, quamuis nihil malè oleat.

Quo ad læsiones pertinentes ad auditū, quæ indicant futurā ægritudinem, sunt sonus, murmura, vel strepitus, quæ sentiuntur nullo existēte sono externo: Causa est, quia vbi est aer ingenitus colligit flatus, qui cum sit præter naturā, ibi agitatur, & sonum efficit. Præterea pus ex internis illis particulis vlceratis si detinetur irritat expultricem, & commouet aerē ingenitū, vnde sonus: tunc huiusmodi læsio si non amouet nos ab actionibus consuetis non psentem,

D sed futurā indicat ægritudinem, idest vel frigidam intemperiem, vel illam malam compositionem, quæ potest omninò auferre auditum.

Differentia inter sonitum, murmura & sibillos est, quia sonitus fit à flatu crasso, meatu tamen existente amplo: murmur, quale ex aquarum fluxu obseruatur, fit à flatu, qui nullo pacto dissari potest: sibillus fit à vapore, seu flatu tenuiori, qui dislatur velociter, sed per viam angustissimam: hæc igitur sunt signa desumpta ab his, quæ sūt toto genere præter naturā: sunt tamen minora, quam quæ ægris conueniant.

Quo ad læsiones visus indicantes statū neu-

E trum, sunt ea, quæ nobis apparent, & nõ sunt, sicuti dum videmur videre animalia volatilia, nigra, alba, rufa, rubra, vel habentia figuras rotundas, oblongas, &c. Causa horum est concussus vaporum ad humorem aqueū peruenientium: Quare Hipp. in prognosticis ait, qui abūdant sanguine, si aliquando ante oculos ruber color obseruatur, indicari futuram hæmorrhagiam narium: similiter in quibus abundat bilis flaua, vt in ictericis omnia apparere flaui coloris:

ris: Itidem si atra bilis mittat vapores ad oculos, animalia volatilia nigra apparere. Praeterea aliquando contingit, vt causa diuersorum colorum apparentium oriatur à mutatione diaphaneitatis aquei: colores enim transeuntes p aqueum maculatum induuntur coloribus, seu infectionibus aquei humoris; eodem modo, sicuti per specula rubra omnia rubro colore tincta cernuntur. Quomodo verò fiant colores, & quid sit diaphanum superius declarauimus: reiecimusque Peripateticorum opiniones qui ad materiæ puritatem, vel raritatem diaphani naturam referunt; ostendimusque diaphanum esse paucitatem superficierum: opacum verò multitudinem superficierum, sed tot exemplis clarissimis id comprobauimus, vt omnes lecto- B res cogantur nostram sententiam amplecti.

Quo ad læsiones tactus præter naturam, quæ tamen non amouent à consuetis operationibus, quæque indicant futurum morbū, quinq; enumerantur à Galeno; quarum prima est organi tactus inæqualitas non ab externo obiecto introducta, sed à mala dispositione interna proprij organi, hæc inæqualitas est, qñ virtus sensitiua tactus inæqualiter afficitur, veluti dū corpus rigore, vel horrore pmitur. Secunda læsio est spissitudo, seu densitas, quæ fit à copia humorum, & viscositate; vnde prohibetur transpiratio, & periculum imminet putridæ febris. Tertia est grauitas, vel tensio, quæ à crassitie, & copia humorum dependet. Quarta est tensio torpida, siue stupor, quæ affectio est mixta, ortaque ex diminutione motus, & sensus; eius causa est refrigeratio partium, vel compressio; hæ duæ causæ impediunt, ne ad neruos motiuos, & sensitiuos virtus animalis liberè transmittatur; hæc affectio minatur paralysim: dum verò à copia oritur minatur mortificationem. Quinta lęsio est vlcerosa lassitudo, quę ab humore mordaci oriunt. Notādum tamen, has læsiones sensuum reduci ad illas tres lassitudines, de quibus Gal. in com. illius aphorismi; spontaneæ lassitudines prænunciant morbos: quarum prima vocatur tensiua: secunda vlcerosa: tertia phlegmonodes, quæ ex tensiua & vlcerosa cōponitur; quæ, q̄ue prænunciat febres putridas.

QVÆST. XCIIII.

DE ORGANO TACTVS.

Aristoteles est valde varius: in 2. de anima tex. 1 06. & 117. clarissimè asserit; carnem non esse sensorium tactus; sed esse medium: sensorium verò intus latere: argm, quo probat Aristoteles loco cit. carnem non esse sensoriū tactus, tale est, sensibile positum supra sensorium non facit sensationem; sed sensibile positum supra carnem facit sensationem: ergo caro nō potest esse sensorium tactus. Præterea Arist. lib. de sensu, & sensi. cap. 2. ait, iuxta cor esse sensorium tactus: idem dicit lib. de iuu. & senect. cap. 2. similiter 2. de partib. anima cap. 10. ait, non carnem esse sensorium tactus, sed iuxta cor: dixit iuxta cor, quia putabat cor esse principium neruorū, & in neruorum principio esse tactus sensoriū. Hinc Gal. 8. de v. p. cap. 5. habet hæc verba, sensoria omnia prope cerebrum esse oportet: quia à cerebro ex Gal. nerui habent exordium. Oppositū tñ philosophus asserit alijs in locis, quia 2. de par. animal. cap. 1. & 5. ait, calidi, frigidi, humidi, & sicci, & aliarum qualitatum sensorium esse carnem, & q̄ huic proportionale, eo quod corpulentissimum sensuum existit: per quod proportionale carni in polypis; & sępijs intelligit membranam, & in alijs insectis quid simile: primo verò de historia animal. cap. 4. ait, sensoriū tactus esse in homiomera parte, puta in carne, aut tali aliquo, & lib. 3. de hist. animal. ca. 11. habet hanc sniam: pellis incisa ex se, idest sine carne est insensibilis: ecce quod Arist. censet, carnē esse sensorium: sed si dixeris, Arist. intelligere de carne cordis, quæ ex eius sententia est principium neruorum, & omnium sensationum, omnia clara fient.

Conciliator putat, carnem cordis radicitus esse sensorium tactus: quia illa est, quæ per se sentit, vt Arist. vr fateri 3. de hist. animal. cap. 5. additq; Conciliator, partes quoq; carnosas externas dici posse sensoria tactus, quatenus per aliud, idest per cor sentit.

Temistius 2. de anima impugnat Alexandrū, qui putabat, carnem esse organum tactus: censetque Temistius, sensorium esse in corde, & Arist. per carnem intelligere quid simile, & proportionale carni.

Simplicius supra tex. 116. similiter cēset, cor esse sensorium tactus: cęterea verò, per quæ tactus fit, esse media, & hanc putat esse philosophi opinionē, q̄ confirmat locis superius citatis.

Alexander 2. de anima cap. de tactu. Philoponus supra tex. 116. & Auicen. dicūt sensorium tactus esse carnem.

Aueroes lib. de sensu, & sensili cap. 2. 2. coll. cap. 8. & 13. (quis alibi dixerit, sensorium tactus esse qd intus, & nō carnē: eo quia sensibile positum supra sensum nō facit sensationem,) mutauit opinionem & dixit sensorium esse carnem: quia sensibile positum supra sensum tactus facere potest sensationem: dum enim pungitur caro sine dubio sentit.

Hinc clarissimè decepti sunt Caietanus, & Fernelius, dum conantur defendere, q̄ sensibile positum supra sensum tactus non faciat sensationem: inuenerunt. n. varias fugas ridiculas: ait Caietanus, dum neruus pungitur, partem, quæ pungitur, nōn sentire, sed proximam. Fernelius ait, dum neruus pungitur, sentiri ratione duarum meningum: sed peto dum meninges neruorum, & pars medularis nerui pungitur, an ne punctura possit penetrare vsq; ad sensorium; ponas illud in membranulis, vel in parte medulari.

Ego

Ego cum pluribus Philosophis, & Medicis inter quos est Valesius censeo hanc propositionem, sensibile positum supra sensum non facere sensationem, non esse veram in sensu tactus: immò neq; in alijs sensib. vt in gustu, neq; in oculis, dum præcipuè videntur rubra oculis obuersantia excitata à vaporibus sanguineis occupantib. humorem aqueum & cristallinũ: similiter in auditu fiunt sibilli, aura occupante aerem ingenitum, & neruum expansum: Itidẽ in naribus, dũ in processibus mãmillaribus putridi humores ibi existentes sentiantur; quare non vr̃ omninò vera hęc positio, ꝙ sensibile positum supra sensum non faciat sensationem.

Gal. lib. de v. p. & 2. de simplici Med. Albertus, S. Thomas, Iandunus, & Caietanus aiũt, carnem esse medium quoddam, & nõ sensorium; dicuntq; neruum esse adęquatum tactus sensorium. Gal. tamen tam clarè ostendit, tactum à neruis prodire, vt nihil clarius.

Ego autem puto, sensorium adęquatum esse innominatum; non. n. põt esse caro; quia sensus quoq; fit, vbi non est caro, vt in membranis, & neruis; Similiter non potest esse neruus; quia sensus sine neruo fit, vt in dentibus; nerui. n. dẽtium non perueniunt in omnes dentium particulas; in hac re rectè sentit Auerroes 3. coll. cap. 22. vbi habet hæc verba: *videmus quod membra sentiunt etiam in locis, quæ non sunt neruosa*; quo circa oportet, vt illud sit adæquatũ sensorium, ꝙ prædicatur de carne, de neruo, membrana, & dentium particulis: ꝙ verò hoc sit, dicimus esse innominatũ. Hinc Arist. 1. post. docet in sciẽtijs quam sæpissime genera esse innominata: similiter 2. de anima admonet; obiectum visus esse innominatum: quia nec color, nec lux esse potest; sed ꝙ de colore, & luce prædicat: Hinc videns philosophus, ꝙ adęquatum sensoriũ sit innominatum, modo dixit esse carnem intelligendo per carnem quid communissimum, vel proportionale: modo vult sensorium esse quid intus: dum dixit sensorium tactus esse intus, & iuxta cor non intellexit de sensorio in quo formaliter fit tactus: sed de virtute tactiua, q̃ putabat à corde prodire, q̃ opinionem in principio huius libelli reiecimus: idcirco videns Auerroes, Arist. loquentem de tactu esse varium conatus est reddere rationem, cur varius sit: Arist. .n. 2. de anima dixit, carnem non esse organum tactus: in libris verò de partib. animal: & libris de historia docet, carnem esse organum tactus Auerroes nesciens conciliare hæc loca ait 2. de aĩa com. 108. & alibi, quod dum Arist. faciebat libros de anima, non fuerit ità versatus in anatomicis, vt erat, dum libros de partibus, & de historia animalium componeret: quare putat, Arist. dicentem in libris de anima esse carnem, errasse: in libris tamẽ de animalibus dixisse, quid intus summa cum ratione. Decipitur Auerroes, quia non solum in libris de anima, sed etiam in libris de animalibus adsunt loca, vbi dicit carnem esse sensorium. Melius igit̃ est vt pro Arist.

A dicamus, per carnem intellexisse q̃d intus, idest cordis carnem: dum negauit carnem, intellexisse de carne externa: quia putabat hanc non per se, sed ratione cordis sentire: vel dicimus ꝙ sensorium tripliciter consideretur, vel quo, vel ꝙ, vel per quod, quo est principium, quo tactus fit & hoc per Arist. est cor, per Gal. cerebrũ, ꝙ nos sequimur: sensoriũ vero ꝙ est illud, in quo formaliter fit sensatio: & hoc, vt diximus est innominatum; Hinc dicimus, dum Gal. ait, neruos esse sensorium, intelligimus non sensorium vocatum quod; neq; quo, sed per quod; dum Aristot. dicit cor, intelligimus sensorium quo: sen-

B sorium verò quod apud Arist. si de adæquato loquamur est omninò innominatum; sensoriũ verò per quod conuenit cum Gal. esse neruos; discrepat verò, quia Gal. putat neruos à cerebro; Arist. verò à corde prodire; posuimus hãc distinctionem sensorij, quamuis verum sensorium sit illud in quo formaliter fit sensatio, & dicitur quod.

CAPITIS LXXXIII.

Particula Prima.

C Tex. 98. *At quæ iam in ægrotantibus signa videntur, ex quibus nonnulla salutem, nonnulla mortem portendunt; prima quidem salubria, altera verò genere quidem ægra, secundum speciem autem perniciosa dicuntur.*

Declaratis signis præsagentib. futuras ægritudines. In hoc cap. docet, methodum pręnoscendi salutem, vel mortẽ

D ægrotantis. Nonnulli connectũt hoc modo; dicũt in cap. superiori Galen. egisse de signis, quæ sunt in sanis indicantib. futuram ægritudinem; in hoc verò de signis, quæ sunt in ægris indicantibus tantum futuram sanitatem. Reijciuntur, quia superius promisit agendum de signis, quæ ægritudinibus insunt, quæ signa non indicant solum sanitatem; aliqua. n. indicant etiam mortem; reliquũ igitur erat, vt Gal. doceret, quæ signa in ægris sint verè prognostica, & quæ non; & quæ mortem, vel sanitatem

E futuram ægrotantis docere possunt.

Cæterum antequam proponat fontes, vndè scaturiant signa verè prognostica, prius in hoc tex. distinguit signa quæ insunt ægrotantibus, dicendo, signa quæ portendũt salutem vocari salubria; quæ verò portendunt mortem vocari ægra secundum genus, & perniciosa secundum speciem.

Argenterius hic statim reprehendit Galen. quia dicat, signa portendentia mortem vocari

ægra: ideò ait, si Hipp. modus loquendi seruandus est, debebat dicere Gal. signa portendentia mortem ſm genus esse mala, & nõ ægra, & ſm speciē perniciosa. Sed miser, dũ in ijs quæ sunt nullius momenti tempus conterit, non percipit Galeni artificiũ: q per ægra ītelligit in hoc loco insalubria: q facile probari põt: quia si signa portendentia salutem vocantur à Gal. salubria: ergo signa portendentia mortem debent vocari insalubria, seu morbosa & ægra: non ne Gal. in principio huius libri admonuit non fore sibi curæ, si quis vocet νοσώδες siue νοσερὰ idest insalubria siue morbosa, & ægra; in tex. græco legit, νοσερὰ, quã vocē interpretamur insalubria: B quia Gal. voluit signa portendentia salutē vocare salubria: coacti igitur nos vocabimus, si oppositorum eadē est disciplina, νοσερὰ insalubria. Galeni artificiũ in hoc lib. breuissimo in eo cõsistit, vt conseruentur illa tria nomina definitionis medicinæ à principio vsq; ad finem libri: q .s. nihil possit in arte dari, q nomine salubris, insalubris, vel neutrius non nominet: hæc.n. noīa rãmagnam possident æquiuocationem, & per consequens tot significata sub ipsis continent, quot solum addiscãtur post exactissimã totius artis medicæ declarationem. Sed ne reuclamut ab ineptijs Argenterij dicentis Gal. errasse, quia C signa ægrotantiũ vocauerit salubria, & non addiderit simpl. & ægra, cũ nihil sit in ęgrotante, salubri, q non sit quoq; ęgrum. Respondemus Argenterio, quod salubre, vt salubre, quamuis sit in ęgro, nullo modo possit vocari ægrum.

CAPITIS LXXXIII.

Particula Secunda.

Tex. 99. *Sumuntur autem, vt vniuersaliter dicamus, ex operationum virtute, ac vitijs: secundum partem verò ex particularium operationibus, quarum genera ante diximus. Primum quidem eorum quæ principia existunt. Secundum verò, illorum quæ à principijs ortum habent, & tertium eorum quæ ex se ipsis gubernantur, à principijs autem quasdam deriuationes habent. Quartum si quidem genus eorum quæ tũc diximus, ex se quidem ad aliquid prænoscendum inutile est: secundum accidens autem, & ex his aliquando præcognitiones erunt, quemadmodũ, & ex excrementis semper: ex his quidem cõpatiendi rõne: ex excrementis autem quoniam coctionis, & incoctionis signa continent.*

IN hoc tex. docet signa indicantia futuram mortem, vel salutē esse desumenda ex virtute, & vitio operationũ: quod verò virtus, seu probitas operationum partium, vel vitium, seu læsio illarum indicent futuram mortem, vel salutem, patet ex morbi definitione: morbus.n. est mala cõstitutio lædēs operationes: ergo operationis vitium, vel probitas nos ad cognoscendũ sanitatem, vel morbum manuducent; sicuti.n. vita nihil aliud est, quam partium corporis bona, & perseuerãs operatio: sic eius priuatio est mors.

Signa salutis, vel mortis desumuntur ab operationib. partium nostri corporis: has partes ait Gal. in tex. esse quatuor generũ, quorũ primum continet partes principes, quæ innatam, & influentem virtutem habent, quales sunt cor, cerebrum, & iecur: ex virtute igitur propriarum operationũ horum triũ viscerum salutē: ex vitio mortē certius colligemus, quã ex lęsione aliarum partiũ. Secundum genus continet illas partes; quæ immediate pendent ab illis trib. sicut sunt nerui, arteriæ, & venæ: ex harum lęsione, & virtute operationum colligere possumus salutem, vel mortem; sicuti ex nerui punctura otiť conuulsio; ex arteriæ punctura aneurisma; similiter ex virtute, & vitio pulsus, quę sunt partes immediatè prodeuntes ab illis tribus, colligemus salutē, vel mortē. Itidem ex materia virulenta existēte in venis, quæ ex vrina pręcipuè cognoscitur, perniciosum corporis statũ pręiudemus. Tertiũ genus partiũ est quę habent proprium regimen, & ab illis trib. pręcipuis deriuationes quasdam habent, sicuti est uentriculus, lien, intestina, vesica, renes, & pulmo; sępissimè.n. extinctã istorũ operatione sequit mors. Quartum genus partium est illarum, quæ innatam tñ virtutē habent, & non influentem; neque vllam habent deriuationē à partib. habentibus principatũ; tales sunt cartilago, ligamenta, ossa, membranæ, glandulæ, & caro simplex; ab his non desumuntur per se signa salutis, vel mortis; possunt tñ desumi per accidens dupliciter; primo modo per consensum partiũ triũ generum suprà dictorũ; exempli cã, si hepar patitur, statim eius mẽbrana quoq; patiť; similiter si musculus patiť, eius simplex caro patiť, & ossa quib. musculi adnectuntur; secundo modo per accidens desumũtur signa ab his, quatenus in se continent aliarũ partiũ principum excrementorũ: etenim ex illorũ coctione, vel cruditate signa salutis vel mortis colligimus.

Quãtum verò attinet ad virtutem, seu vitiũ propriarum operationum partium principum, .i. cordis, cerebri, & iecoris innumera se offerũt signa mortē prędicētia. Si de vitio operationis cordis loquamur Hipp. 2. aphor. 41. habet hanc sniam: *qui sæpè, & vehementer sine causa manifesta animo linquuntur, ij derepente moriuntur,* sępissimè .n. deprehendimus homines, qui incidunt in animi deliquium, & syncopem sine causa manifesta;

nifestæ: de his prędicimus certam mortē; similiter qui palpitatione, & tremore cordis corripiũtur facilè pereunt; quia ob læsionē proprię operationis neque generantur spiritus, neque geniti influunt ad regendum totum corpus: dũ vero cor læditur per essentiam, licet affectus ex se sit exiguus, facilè moritur: Hinc Auicennas lib. 3. fen. 11. tract. 2. cap. 2. si cor parua pustulla corripitur, moritur cum ęgressu sanguinis nigri per nares propter spirituum mortificationem.

Quo ad vitia operationũ cerebri operationes sunt vel abolitæ, vel deprauatæ, abolita est apoplexia, de qua Hipp. 2. aphor. 52. ait, *apoplexiam fortem nullo modo esse curabilem: inter deprauatas operationes est delirium*, de quo Galen. 3. in 3. epid. 75. & 86. ait, si phrenitis prima die inuadit, omnes ferè infra septē dies pereunt: dum verò læduntur operationes principes per consensum, ęgri non ità periclitantur: dummodo consensus non sit ab alio viscere principe: si. n. ob lęsum cor fit deliriũ, moriuntur; quia Galen. 1. prędict. 8. & 9. ait, prælanguētium desipientiæ omnino lęthales si tremores sequuntur, quæ fiunt ob cordis affectum: similiter ait loco citato, prauā esse phręnitidē, vbi pulsus sunt languidiores; Itidem 3. de loc. affe. 7. & 7. aphor. 14. ait Gal. stuporem, & desipientiam esse lethalem, si vrina sit alba, & perspicua: neminemq; fatet͂ vidisse seruatum ob raptum totius bilis ad caput; ecce quod operatio cerebri princeps, dum est læsa per consensum cordis, vel iecoris mortem quoque portendit.

Si de vitio operationis hepatis loquamur, dicimus, si fuerit abolita hęmatosis ob hydropim, vel alios morbos, actum esse de vita; Hinc Hipp. 6. aphor. 27. ait, *Hydropici si secantur, & aqua vniuersim effluxerit omninò moriuntur: similiter si iecoris operatio ob abscessum fuerit abolita sequitur mors*: Hinc 7. aphor. Hipp. docet, q̃ñ in abscessu, seu hepatis apostemate sit tentanda cura, & speranda salus; habetq; hæc verba, *Quibus purulentum iecur aduritur, si purum pus effluat, & album, salui fiunt: in tunica enim ipsa pus cõtinetur: si verò qualis amurca profluat, intereunt*; Ecce quomodo tpe Hipp. non relinquebatur cura apostematis hepatis intentata, sicuti Nostrates eam relinquunt, & permittunt, vt oēs apostemate hepatis correpti pereant. Itidem Hipp. de hydropico loquens 7. aphor. 55. habet hanc sententiam, *Quibus iecur aqua refertum eruperit in omentum, his uenter aqua repletur, atq; moriuntur*; Sicuti igitur ab operationem abolitam, vel valde diminutam sanguificatricis animal perit; sic quando est deprauata gigni possunt humores adeo cruginosi, & nigri, vt necessario animal pereat: Hinc 4. aphor. 22. *morbis quibusuis incipientibus si atrabilis supra in frane exierit mortale*.

Quantum spectat ad partes, quæ ortũ habent à corde, cerebro, & iecore dicimus, si lædant͂, earũ læsiones statim cõicari suis principijs; id dũ in arteria fit aneurisma, statim cõicatur cordi, & pectũ; si in aliqua corporis parte fit gangręna, vel vulnus, & ibi sit euidens arteriæ surculus, statim cor valde patitur, & animal citius perit. Itidem dum nerui vulnerantur, si sint inter euidentiores, fit conuulsio, & mors. Hinc Hipp. 5. aphor. 2. ait, conuulsionem à vulnere esse lethalem: omnia. n. hæc eueniunt ob neruorum sympathiam cum cerebro. Similiter de venis dicendum est; quia in venis potest esse humor malignus qualis est æruginosus, qui ob communicantiam venarum cum hepate facilè occidit, quod non efficeret, si extra venas esset.

Quantum ad corporis partes, quæ habēt proprium regimen, vt est ventriculus, lien, pulmo, intestina, vesica, dicimus; q̃ si istarum operationes sint abolitę certam mortem esse expectandam: Hinc Hipp. 6. aphor. 18. protulit hanc sententiam; Pertusa, persectaque vesica, cerebro, corde, septo trãsuerso, tenui quopiam intestino, ventriculo, iecore lethale est: ecce quod mors ita sequitur ex punctura vesicæ, intestini tenuis, septi transuersi, & ventriculi, ac si pungeretur cerebrũ, cor, vel iecur; partes. n. istæ, quæ habēt proprium regimen, & publicũ officium exercent, & vt ait Gal. habent deriuationes à corde, iecore, & cerebro, si earum officia sint vitiata, vel sint proba, & perfecta maximè conferunt ad notitiã futuræ mortis, vel salutis: Hinc aliqui correpti cardialgia virulenta, quæ stomachum maximè lædit, derepentè aliquando moriuntur; similiter pōt accidere vētriculo, vel magna intemperies, vel mala cõpositio, vel soluta vnitas, quæ certam mortem portendant. Eadem dici pñt de pulmone, splene, & intestinis; de pulmone lęso Hipp. 5. aphor. 10. ait; quibus ex angina in pulmonem mali fit conuersio, ijs raro dies septem moriunt͂; si verò hos effugerint purulenti euadunt. De splene lęso similiter dicimus, contingere lethales affectus; Hipp. enim 6 aphor. 43. habet hũnc aphorismũ. Qui lienosi difficultate intestinorũ corripiuntur: his superueniente longa dysenteria, aqua inter cutem, aut leuitas intestinorum aduenit, & moriuntur. Si de intestinorum lęsione, similiter dicimus Hipp 4. aphor. 26. hēt hæc verba; si dysenteria laboranti veluti carunculæ deijciant͂, lęthale; ecce quod lęthales morbi proueniunt non solũ ob lęsionē triũ͂ principiũ viscerum; sed ēt ob læsionē illarũ partium, q̃ publicum exercent officium. Hinc Hipp. 6. aphor. 44. habet, quibus à stranguria ileus superuenerit intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa vrina fluxerit; ecce q̃ ex his, & multis alijs Gal. & Hippo. locis colligi pōt, quomodo mors adueniat ob læsiones partium habētium proprium regimen, & deriuationes cũ partibus obtinentibus principatum; quia istę partes publicum exercent officium. Sed quod pręcipuè est annotandum hoc est, à partibus. s. quæ officium publicum hñt præcipuè signa mortē, vel salutem portendentia desumi; & ne pretermittamus thoracem, & linguam, hęc lubet subnectere; q̃ si lędat͂ officium thoracis, prout læsio vario modo se ostendit, varia pręsagia consurgũt; exēpli causa, in Philisco apparuit respiratio magna, & rara; hęc indicabat mortem futuram; qa

quod signa non spernenda à vitio, seu virtute testiculorum desumantur: Gal.n.7.de morbis vulgarib. ait ex scroto contracto colligi quoq; signa lethalia, possunt.n.testes non solum, vt signa, verum &vt causæ in totum vim aliquam inferre: hæc dicta sint obiter: quia solutio dubij in eo cõsistit, quod testes nõ sint principia indiuidui, sed propagationis.

4 Dubitatio quærens Gal. q principium magis possit ad indicandam futuram sanitatẽ, vel ęgritudinem, virtus, seu vitium cordis, vel hepatis, vel cerebri, videtur esse varius, & secum pugnans, quia lib.9.methodi medendi cõcedit hãc prærogatiuam cordi, deinde hepati, & vltimo loco cerebro: nihilominus lib.11.methodi, vbi de febribus putridis agit, asserit esse q̃ maximè prospiciendum concoctioni, & alijs naturalib. facultatib. ergo concedit prærogatiuam iecori, & nõ cordi. Præterea videtur, quod cerebrum sit magis prospiciendum; quia ex Galen. ibi resident facultates principatum obtinentes.

Respondetur, pro varietate affectuũ concedẽdã esse pręrogatiuã modo cordi, modo cerebro, & modo iecori; cordi vbi de affectib. pertinẽtib. ad cor agitur: iecori vbi expectanda est coctio: ideò Galen. 11.methodi agens de putredine febrium, quæ non põt tolli, nisi coctione, dixit naturales actiones q̃ maximè esse prospiciendas. Similiter vbi agitur de læsione motus, vel sensus interni, vel externi magis cerebrum prospiciendum esse alijs nõ neglectis: potest.n.apopleticus suffocari constantib. adhuc pulsib. quare in omni actione læsa primario sunt fontes proprij prospiciendi in desumendis signis salutem, vel mortem indicantibus.

5 Dubit. Gal. ex coctione, & cruditate excremẽtorũ colligit signa futuræ salutis, aut mortis, q reprehendit ab Argẽterio, qui fatetur, se multoties vidisse febrib. malignissimis correptos cũ perfectis coctionis indicijs: immò ait, qui malignis febribus moriuntur, ijs coctionis inditia in vrinis apparere.

Respondetur, sniam Gal. hic & in lib. de crisib. traditã esse perpetuæ veritatis, q.s. nemo mori possit cum signis coctionis: Rñdemus tñ hac distinctione: mori cũ signis coctionis bifariã intelligi, vel cũ coctione alicuius portionis humoris peccantis, vel cum coctione vniuersi humoris: hac posita distinctione dicimus, cũ coctione vniuersi humoris nemo vnq̃ ex putredine mortuum esse: cum coctione alicuius partis concedimus, qui malignissimis febrib. corripiuntur è viuis decedere posse: est.n.impossibile, q spatio quinque, septem, vel nouem dierum aliqua portio humoris non concoquatur: q re vera ita sit facilè colligemus ex casu Cleonactidis, quẽ refert Hipp. in quo obseruabatur, vrinam aliqñ apparere coctam, & aliquando crudam: Gal. verò in com. ait, vbi vrina modo est cocta, & modo cruda, indicari humores alios coqui, & alios manere crudos: ecce, q non inconuenit, aliquos ex frebre maligna obire, q̃uis aliqñ apparuerit vrina cocta, quæ indicat aliq̃ tñ portionem humoris esse coctã, & non vniuersum humorem peccantem: Hinc Gal. 2.pręsag.com.26.ait, contingere posse, vt aliquis vrinam, quæ reprehendi non possit, emittat: attamen sequenti nocte aliam reprehendendam reddat, & rursus sequenti mane bonam; ecce quod non inconuenit, vt illa die, qua quis moritur, coctam vrinam emittat.

6 Dub. docet Gal. in tex. signa pręsagientia salutem, vel mortem esse desumẽda à virtute, seu vitio operationũ partiũ corporis, diuisitq; partes in quatuor genera: quarum primũ continet tria principia, quæ sunt cor, cerebrũ, et iecur: secundum, quæ à principijs ortum habẽt, quę sunt nerui, arteriæ, & venæ: tertium continet partes quæ ex se ipsis reguntur, & à principijs quãdã deriuationes hñt, quę sunt vẽtriculus, pulmo, lien, &c. quartum continet partes, quæ innatam, & non influentẽ virtutẽ habent, neque deriuationem à principijs, & hę sunt cartilago, glãdulæ, ligamẽta, membranæ, & caro simplex: ab his postremis Gal. ait in tex. desumi præcognitiones futuræ salutis, vel mortis per accidens, & aliqñ: deinde in fine tex. ait, ex coctione & inconcoctione excremẽtorũ existentiũ.s.in his partib. desumi semper præcognitionẽ salutis, vel mortis: quõ possunt simul stare aliqñ, & per accidens cum particula, semper: si aliquando, ergo non semper, ergo Gal. secum pugnare videtur.

Respondetur, excrementa cocta indicare salutem non primo, sed quatenus indicant operationem naturalem esse robustam; dum vero dicit ab excrementis aliqñ desumi præcognitionẽ rectè dixit: quia non semper possumus scire an excrementa cocta sint: q̃uis vrina indicet, an cocti, vel crudi sint succi excrementosi in vena caua existentes attamen per vrinam non cognoscemus, an humores, qui sunt in porta, cocti, vel crudi sint: sicuti nos docet Gal. in historia mulieris decumbẽtis apud Pantimidem: ibi.n. habet hęc verba: sed nihil prohibet esse cocta excrementa: & feces id non ostendere: similiter accidit sępissimè in magnis ęgritudinib. non pernosci an succi excrementosi cocti, vel crudi sint; quod facile patebit, si hos duos aphorismos Hipp: legerimus 7.aphor.44.& 45. primus est: si empijs cum vrantur, aut secantur purum, & albũ pus effluat euadunt: si verò subcruẽtum, fęculentum, & fętidum, pereunt: ecce, q nisi secentur empij, cognosci non põt, an eorum pus sit coctũ, vel crudum. Sed legamus sequentem aphorismum, ex quo intelligemus puris coctionem interni apostematis esse impenetrabilem, *quibus purulentum iecur aduritur, si purum pus effluat, & album salui fiũt, in tunica.n. pus continetur: si verò qualis amurca intereunt:* quis posset diuinare, anteq̃ secetur, an pus sit coctum, nec ne; ideò Gal. in tex. dixit, q ab excrementis aliqñ tñ præcognoscamus coctionẽ. Demum rectè dixit ex coctione, & inconcoctione semper, & per accidens præcognosci futuram salutem, vel mortem, non.n. valet: est per accidẽs, ergo non semper: duplex.n. est accidens, aliud separa-

Parabile, & aliud inseparabile; dixit per accidēs, quia eatenus coctio indicat salutem, quatenus per se indicat virtutem robustam cōcoctricis operationis, quæ deinde primo indicat futuram salutem.

CAPITIS LXXXIII.

Particula Tertia.

Tex. 100 *Quare fieri non potest quin omninò significēt, aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem signa dicētur, natura superante: insalubria verò superata, neutra autem quæ pugnas habent æquales. Sed quæ quidem manifestam indicant coctionem ex salubribus sunt: sicut quæ cruditatem, ægra: quæ verò neque coctionem, neque cruditatem ostendunt, ex neutrorum sunt natura. Sunt verò, & neutra quæcunque nunc quidem hoc, nunc verò contrarium significant, veluti digiti denigrati. Talia sunt etiam critica, idest, decretoria accidentia, de quibus omnibus in libris de crisibus dictum est: sicuti etiam de his quæ ad vnamquamq; attinent operationem, in his libris in quibus de causis accidentium agitur. Quare omnem horum singulorum materiam ex eisdem libris colligere oportet. Ego verò prolixitati parcens, hic sermoni de signis finem faciam, transgrediar autem ad illum qui de causis.*

IN tex. superiori docuit, signa futuræ sanitatis, vel mortis desumi à virtute, uel uitio operationū partium nostri corporis; atq; ab excrementis, quatenus in ipsis obseruatur coctio, uel incōcoctio; quæ non primo indicat salutem, uel mortē, sed per accidens, & secundario, quatenus sc. indicāt uirtutem concoctricem robustam, uel omninò inualidam.

In hoc text. in primis docet, quō sumantur signa ab excrementis; aitq; si excrementa sint cocta indicare naturam uincere, & superare materiam morbificam; hecq; signa dici salubria, seu salutaria; deinde ait, si excremēta sint cruda ostēdere materiam morbificam superare naturam; A & hæc dici insalubria; vel demum ab excrementis colligimus, qn̄ corpus est in neutro statu, qđ est, qn̄ nec natura superat excrementa, nec excrementa naturam; tunc ob hāc pugnam æqualem dicuntur neutra primi significati, quia neq; sanitatem, neq; mortem prænunciant; sed sub iudice adhuc perseuerat certamen.

Verum quia neutra sunt trium significatorū; quorum primum est per abnegationem extremorū: Secundum est ꝙ participat: Tertium ꝙ modo vnū, modo alterum extremorum participat; ait igitur Gal. si in excrementis apparuerit, ꝙ modo sanitatem modo mortem polliceātur; B tunc hæc neutra esse tertij significati; datque exemplum Gal. de digitis denigratis; ait in historia Adolescentis decumbentis in foro mendacij digitos liuidos, vel mortificationem caloris, vel inflammationem internorum viscerum indicare; similiter in prognosticis Hipp. ait, denigrationem digitorū aliqñ ostendere ad illas partes trāsmitti humorē melancholicū per modum crisis; distinguitur tñ hæc denigratio salutifera à perniciosa, & lethali per facilē, vel difficilē ægrotantis tollerantiam; ꝙ igitur Gal. dixit de digitis denigratis, de omnib. excrementis criticè expulsis dicendum est, ꝙ si criticè, & cum tollerantia expel C lantur, indicet futura salus: si expellāt humor nō criticè, sed symptomaticè, vt plurimum indicāt futura pernicies; ꝙ verò motus symptomatici sint mali nos docet Galen. in historia Philisci his verbis, *decretoria non iudicantia esse lethalia, uel difficilis iudicij; lethalia si iungantur cum alio signo lethali; difficilis iudicij, si alia mortem non attestentur*: ecce q̄ accuratè obseruanda sint signa futuri euentus; & quō Gal. exemplo digitorum denigratorum nos docet, omnia signa, quæ videntur lethalia esse distinguenda inter se per facilē, vel per difficilē tollerantiam, & per motum criticè, vel symptomaticè factum; de his tñ Gal. in libris de crisibus, & de causis symptomatum distinctius egit.

D 1 Dub. non vr̄, ꝙ excrementa cruda, & inconcocta portendant mortem; oēs. n. ægri qui sanantur in principio morbi excremēta cruda habēt; ergo cruditas, seu excrementorum incōcoctio ex se nihil mali indicabit.

Respondemus ex Gal. 1. de crisibus excremēta cruda esse duum generum; aliquā. n. significāt priuationē coctionis, & hæc salutē, q̄uis tardā nobis pollicent; aliqua verò significant omnimodā negationem coctionis, & hæc si lædant interna viscera, mortē prænūciāt; exēpli cā vrina alba, & tenuissimæ substātiæ est cruda; attamē si aliæ cō E ditiones non sint adeo malæ, vt omnimodā negationem coctionis ostendant, nobis hæc cruditas pollicet salutem: si verò vrina sit nigra nō ob transmissionem nigri humoris, sed ob adustionem, dicemus, non cruditatem, & morbi longitudinē indicare, sed etiam mortē portendere: eadem dicenda sunt de alui fęcibus, & sputis, q̄ aliqua habeant priuationem tantum, aliqua verò omnimodam negationem: quæ si lædant aliquod ex tribus principijs, de vita actum est.

2 Dub.Gal.dixit in tex.critica signa esse neu-
tra: quod videtur falsum, quia morbi tunc sunt supe
rati, quando aliqua crisi superantur.

Respondemus, crisim duplicē esse, bonā, vel
malam: bonam ex Gal. 1.aphor. 20. quinq; condi
tiones hēt: prima, vt crisis fiat per euacuationē:
secunda, vt euacuent humores peccātes: tertia,
è directo: quarta, vt æger facile tolleret: quinta,
vt fiat die critico: Hac posita distinctione dicie-
mus, Gal. dicentem critica signa esse neutra non
intelligere de crisi perfecta.

3 Dub.Gal.1.aphor.12.ait, signa cruditatis es
se neutra: in tex. verò superiori dixit signa crudi-
tatis esse insalubria: ergo vel hic, vel ibi decipit.

Respondetur dupliciter, primo, quod humores
crudi sint duū generū: aliqui.n. habent aptitudi-
nem, vt coquantur, & horum signa sunt neutra:
& de his intellexit 1. aphor. 12. aliqui verò sunt
oīno inepti coctioni, & horum signa sunt insalu
bria. Secundo sic solet rñderi, Gal. 1. aphor. inspe-
xisse ad cruditatem, & non ad naturam dominā-
tem, ideo ibi vocasse signa cruditatis neutra: in
hoc verò loco inspexisse naturā [illegible], ideo di-
xit, si natura, dū aggredit pugnam, vincit; tunc si
gna horū succorum dici insalubria: Hinc Gal. 1.
aphor. 12. & 1. de crisibus 12. ait, signū cruditatis
nec salutem, nec mortem indicare, sed cum vir-
tute debili mortem, cum forti salutem porten-
dere: si igit natura fuerit dominata, & superata,
tūc si fuerit cruditas, signū est lethale, si verò fue
rit cruditas, & virtus fortis, signum erit salutare.

QVÆST. XCV.

AN MOTVS SYMPTOMATICI sint omninò inutiles.

QVi putāt omnes symptomaticas
euacuationes esse omninò in-
utiles, nixi sūt auctoritate Hip.
2.epid. & Gal. 1.epid.com. 3. vbi
historiam Philisci declarat: ibi-
que habet hæc verba, *decretoria
non indicantia aut lethalia sunt, aut difficilis iudicij: le-
thalia, si qua eis symptomata, & signa lethalia accidūt:
difficilis vero iudicij, si sine his crudorum humorum si-
gna permaneant*, colligunt ex his verbis Concilia-
tor, Plusquācommentator, & alij plures euacua-
tiones symptomaticas esse omninò inutiles. Si-
militer 1.aphor. 12. versus finē Gale. profert hæc
verba, *signa iudicatoria non indicantia aliqua mortem,
aliqua difficilem indicationem portendere*; 4. vero aph.
22. Gal. habet hæc, *quando aliquis incipit morbus, si
quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione:
sed sunt omnia casus earum, quæ præter naturam sunt in
corpore dispositionum*: subdit, *vbi adest cruditas hu-
morum, tunc aliquid benè euacuare est impossibile: si-
quidem oportet coctionem præire: subsequi verò discre-
tionem, & postea euacuationem, vt bona sit iudicatio*:
sed sequentia Gal. verba lucidissimam reddunt
Gal. sententiam; quæ sunt; Hæc autem nos ipse
Hipp. docuit in 1. lib. epid. ita inquiens, *coctiones iu
dicationis celeritatem, salutisque securitatem significa-*
A *re: cruda autem & incocta ad malos abscessus conuersio
iudicationis carentiam, vel dolores, vel longitudines, vel
mortes, vel eorūdem malorū reditus: subdit, & propter
hoc atrabilis, & alius omnis huiusmodi humor, vbi si-
gna coctionis in morbi processu apparuerint, bonam signi-
ficat euacuationem: si verò aliter excernantur sine signis
coctionis, exitiale est symptoma, quare cum in morbi
principio semper sint signa cruditatis mala, semper erit
humorum talium euacuatio*: His fundamentis nixi
Conciliator, & Plusquamcommentator, & Alij
putant, motus & euacuationem symptomaticā
sēper nocere; & nunq̄ aliquid iuuamētū afferre.

Secunda opinio est multorum, qui dicūt, mo-
B tus symptomaticos dupliciter contingere, vel
cum uirium tollerantia, uel cum molestia, & si-
ne tollerantia: primo modo si fiant motus sym-
ptomatici, dicunt, esse laudandos, & valde iuua-
re; secundo modo dicunt, omnes esse malos.

Tertia opinio est Valesij lib. 5. c. 13. quam diu
secuti sumus, quod oīs euacuatio mali humoris, li-
cet symptomatica, sit vtilis: hanc his exemplis
Aegrorū Hipp. cōfirmabā: primū obseruabatur
in Metone, qui die quinta liberatur grauissima
febre, cruda, & subnigra existente vrina: illaque
die iussu Hipp. fuit lotū caput, vt largius sanguis
è narib⁹ efflueret: paulatim enim die quarta flue
C bat: ecce quod euacuatione symptomatica curat.
Secundū obseruabatur in muliere trimestri fę-
tu grauida: q̄ morbo existente crudo per sudorē
iudicatur sine vlla coctione: audias Gal. verba in
com. historiæ huius mulieris: *Paulo ante alius ægro
tus per sanguinis eruptionem iudicatus est, & modo mu
lier, de qua instituta est oratio per sudorem, cum tamē
in vtrisque morbus eo die incōcoctus esset; quæ res fecit
vt minus absoluta facta sit iudicatio*: Ecce quod si sani-
tas pōt prouenire à motibus symptomaticis, qui
fiunt dum cruditas adhuc viget, constanter di-
cendū est, ex motibus symptomaticis posse col-
ligi aliquod beneficium. Tertium obseruabatur
D in Sileni historia, cuius mors expectāda erat die
nona; sed quia die octaua papulæ eruperunt mor
tuus est die vndecima, vt Gal. admonet: ecce quod
motus symptomatici iuuant. Quartum exēplū
obseruabat in historia Simonis 6. epid. 2. tex. 29.
qui iuuabatur inunctionibus, & lotionibus cali-
dis trahentibus vi à centro ad circumferētiam;
hic motus violentia, & arte factus non ad criti-
cum, sed ad symptomaticum refertur. Postre-
mo probari potest, motum violentum iuuare, eo
quia in morbi principio crudis existentibus hu-
moribus medicus iuuat ægros mouendo per
vomitum, purgādo per aluum, phlebotomādo,
E & alijs violentibus motibus incedendo: quare si
medicus iuuat crudo existente morbo, quanto
magis iuuabit natura irritata à vi, & acrimonia
crudorum succorum? Insuper, quod euacuatio-
nes symptomaticæ, quæ fiunt cruda existēte ma-
teria iuuent, colligi potest ex Hipp. 1. aphor. 22.
vbi dicit; concocta medicari, & nō cruda, neq; in
principijs; modo non turgeant: quare dū in prin
cipio morborum materia turget est purganda: si
igitur dum turget in principio, euacuatio est lau
danda,

danda, ergo motus symptomaticus non erit omninò inutilis.

Ego diu meditatus sum, quid esset dicēdum in hac difficultate: tandem incidi in hanc distinctionem, q̃ euacuatio symptomatica duplex sit; alia enim est euacuatio sincerè symptomatica; & hanc dicimus nocere, quia supponit dominiū morbi, & naturæ omnimodam prostrationem: nocereq; vt signum, & vt causa, vt signum, quia indicat morbi dominium, & naturæ certā perniciem; vt causa, quia dum cruda non quiescunt, in ipsis nullum coctionis vestigium imprimitur: alia verò est mixta ex motu symptomatico, & critico, ita vt crudi humores participent aliquā coctionem. Hac posita distinctione dicimus, in Metone sanguinis fluorem è naribus non fuisse sincerè symptomaticum: sed mixtum ex critico, & symptomatico: similiter dicendum est de sudore, quo liberatur mulier trimestri fætu grauida; quia neque in Metone; neque in hac muliere, vt docet Gal. perfecta facta fuit iudicatio: Itidē dicimus de motu symptomatico Sileni fuisse mixtum ex symptomatico, & critico, sed admodum imperfectum. Si enim papulæ fuissent absolutè ex crudis eleuatæ perijsset in principio nonæ, ità vt ob motum purè symptomaticū prematura morte fuisset interemptus. Hinc si in motu symptomatico mixto humores crudi longè plures sint, quam cocti, maior labor, & maior iactatio, seu virium dissolutio fit: si verò plures sint humores cocti, tūc minor iactatio, & minor labor succedit: si demū longè plures sint cocti; quam crudi humores, tūc natura indicat, & ægri liberantur: sicuti contingit Metoni, & Mulieri trimestri fætu grauidæ.

Finis Secundæ Partis.

INDEX RERVM, ET SENTENTIARVM

In hoc præclaro opere ordine Alphabetico contentarum.

A

INDEX

Cere-

Cor

I

L

M

N

O

Odores

I N D E X

P

Quali-

Q

R

S

INDEX

T

V

F I N I S.